TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ

TÜRKİYE ve TERÖRİZM

RAPOR

TBB TARAFINDAN OLUŞTURULAN
PROJE GRUBU TARAFINDAN HAZIRLANMIŞTIR
2006

Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 107

Türkiye ve Terörizm
Rapor

TBB tarafından oluşturulan
proje grubu tarafından hazırlanmıştır.

ISBN: 975-6689-41-5

Birinci Baskı: Haziran 2006, Ankara

Türkiye Barolar Birliği
Karanfil Sokağı 5/62
06650 Kızılay - ANKARA
Tel: (312) 425 30 11 Faks: 418 78 57
web: www.barobirlik.org.tr
e-posta: admin@barobirlik.org.tr
yayin@barobilik.org.tr

Sayfa Tasarımı ve Ofset Hazırlık
Düş Atelyesi (0312.215 70 37)

Baskı
Şen Matbaa
(0312. 229 64 54 - 230 54 50)
Özveren Sokağı, 25/B Demirtepe - ANKARA
www.senmatbaa.com

TÜRKİYE
ve
TERÖRİZM

RAPOR

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ

Terör belası, Türkiye için yabancı değildir. Doğu ve Güney Doğu bölgemizde otuz bin insanımızın ölümüne, yüz binlerce insanımızın yaralanmasına, sakat kalmasına, binlerce ailenin yerinden, yurdundan, köyünden, kentinden, uzaklaşmasına, ulusal ekonominin milyarlarca dolar kaybına neden olan ayrılıkçı terör yanında, ülkemizin aydınlık yüzleri olan güzel insanlara (Uğur Mumcu, Muammer Aksoy, Bahriye Üçok, Çetin Emeç, A. Taner Kışlalı ve son olarak Danıştay 2. Daire üyesi Mustafa Yücel Özbilgin ve yargıçlara)ve tesadüfi topluluklara yönelik terörist saldırıları ulusumuz unutmamaktadır.

Tebaa, ümmet ve kullardan oluşan Osmanlı toplumsal yapısından, çağdaş ve özgür bireylerle yurttaşlık bilincinin oluştuğu Türkiye Cumhuriyeti toplumsal yapısına geçiş süreci kolay olmamaktadır. Hala devam etmekte olan bu süreç, başından itibaren, ulusal ve uluslararası kimi kesimlerin rahatını kaçırmakta; Anadolu'ya yönelik amaçlarına ulaşmayı geciktirmektedir. Bunlar, ulusal bilinci gelişmemiş çeşitli nitelikli iş birlikçilerle, her fırsatta beraber hareket ederek, ülkemizi karanlık maceralara sürüklemek istemektedirler.

Kutsal din kitapları başta olmak üzere, ulusal ve uluslararası sözleşmelerle, hak ve özgürlüklerin ifade edildiği belgelerin tümü insan yaşamını en yüce değer olarak tanımlamasına karşın, insana yönelik şiddet ve saldırıların ardı arkası kesilmemektedir.

Hiçbir gerekçe doğanın en saygın varlığı olan insanın öldürülmesini haklı kılamaz. Yaşadığımız 21. yüzyılda hangi nedenle, hangi düşünceyle, hangi amaçla, olursa olsun, insanlara yönelik şiddet ve yıldırma hareketlerinin tümünü ifade eden *"Terörizm"* yanında, insan yaşamını hiçe sayan *"savaş"* gerçeğiyle karşı karşıya bulunuyorsak, insanlık bu güne kadar geliştirdiği tüm düşünce sistemlerini bir kez daha gözden geçirmek durumundadır.

"Barış galip gelecek" sloganı ile ilk kez Mısır'da toplanan ve 29 Müslüman, Hıristiyan ve Yahudi devlet veya hükümet başkanlarının katılımı ile yapılan ve dönemin ABD Başkanı Bill Clinton'un açış konuşmasını yaptığı uluslararası toplantıda dile getirilen,

tüm iyi niyetli mesajlara karşın, 11 Eylül 2001 günü, dünyada örneği görülmemiş bir terörist saldırıyla yüz yüze kalınılmıştır. ABD yanında tüm dünyayı etkileyen bu saldırının nedenleri konusunda bir çok değerlendirmeler yapılmış ancak bunların içinde en güçlü tespit ve değerlendirme; *"Yeni dünya düzeni ya da Küreselleşme"* adı verilen ve serbest piyasa güçleriyle, uluslararası sermayenin itici güç olduğu, ulusal değer ve çıkarların göz ardı edildiği, uluslar üstü çıkarlar bütününde birleşmeyi hedef alan yeni oluşuma karşı sergilenen tepkiler şeklindeki değerlendirmedir. Çünkü, bir yanda açlığın, işsizliğin, yokluğun, yoksulluğun belini büktüğü milyarlarca umutsuz insan, öte yanda sınırsız ekonomik ve teknolojik gelişmelerin yarattığı çok az sayıda varlıklı insan.

Aynı dünyayı paylaşamak zorunda kalan bu insanların çatışması ve çarpışması kaçınılmaz bir gerçektir. Bu nedenle ulusal ve uluslararası ölçekte bu çelişkilerin giderilerek, sosyal adalet, sosyal güvenlik başta olmak üzere eşitlik, hakça paylaşım yanında, insan hakları, demokrasi ve özgürlüklerin tüm toplumlarda güvence altına alındığı, hukukun egemen olduğu *"Hukuk Devleti-"*nin gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Bu konuda, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek komiseri Mary Robinsonun *"...tüm ülkeler terörizme karşı işbirliği yapmalı, ancak bu durum, insan haklarının göz ardı edilmesi için uygun bir ortam yaratmamalıdır..."* sözleri tespit ve değerlendirmelerimizi doğrulamaktadır.

Bu düşüncelerle, hangi ad ve nedenle olursa olsun, insan yaşamını hedef alan terör eylemlerini şiddet ve nefretle kınıyor, ulusal ve uluslar arası insanlık âlemi için büyük bir bela olan *"Terör"* olgusunun uzman kişiler tarafından değerlendirildiği yapıtı bilgilerinize sunuyorum.

Türkiye Barolar Birliği, bu raporu oluşturduğu bir proje grubuna yaptırmış; kamuoyunun bu konuda bilgilendirilmesi amacıyla yayımlanması uygun bulunmuştur. İleri sürülen görüşler ve yapılan tespitler Türkiye Barolar Birliği'nin kurumsal görüşü sayılmamalıdır. Uzmanların özgürce hazırladıkları raporun temel amacı, uluslarası ve ulusal bir bela olan terör ve terörizm etrafında bir tartışma ortamının yaratılmasıdır.

Av. Özdemir Özok
Türkiye Barolar Birliği Başkanı

GİRİŞ

Hukuk ve terör, aynı mantık silsilesi içinde aynı bakış açısıyla değerlendirilmeleri, eski deyimle *"meczedilmeleri"* zor kavramlardır. Bunun nedeni hukuk ve terörün farklı dünyalarda yer almalarıdır.

Hukuk; siyah ve beyaz renklerin hakim olduğu, gri rengin istisna oluşturduğu, *"doğru-yanlış, haklı-haksız, suçlu-suçsuz"* gibi kavramların *"ince"* farklılıkları dışında evrensel anlamlar taşıdıkları, oldukça objektif bir dünyaya aittir. Hukuk dünyasında adam öldürme, gasp ve soygun ya da uyuşturucu kaçakçılığı; tüm ülkeler ve milletler için evrensel olarak yanlış ve haksızdır, bu fiillerin sahipleri de suçlu olarak nitelendirilir.

Oysa terörün sübjektif dünyasında hakim renk gri, istisnai olan siyah ve beyazdır. *"Doğru-yanlış, haklı-haksız, suçlu-suçsuz"* kavramları ise kişilerin ve devletlerin duruşlarına, konumlarına, kişisel veya milli çıkarlarına göre her an anlam değiştirebilir. Bu dünyada adam öldürme; *"düşük yoğunluklu bir çatışmada teröristlerin etkisiz hale getirilmesi olarak vasıflandırılabileceği gibi, gerillanın özgürlük savaşında güvenlik güçlerine verdirdiği zayiat"* olarak da isimlendirilebilir. Devlet ve güvenlik güçleri açısından suçlu teröristlerin öldürülmesi haklı ve doğru bir görevdir. Öldürülen teröristleri, kişisel veya

milli duruş ve çıkarlarına göre *"özgürlük savaşçısı ya da gerilla"* olarak kabul eden kişi, kuruluş veya diğer devlet ve milletler açısından ise güvenlik güçlerinin operasyonları insan haklarına yöneltilmiş ciddi bir saldırı ve cinayet şeklinde algılanabilir ve algılandığı gibi nitelendirilir. Yine bu dünyada gasp ve soygun; devlet ve güvenlik güçleri açısından önlenmesi gereken ağır bir suç, teröristler ve onları destekleyenler açısından ise *"kamulaştırma/el koyma"* şeklinde kabul edilir ve isimlendirilir.

Bu gerçek, terör literatüründe *"birisinin teröristi, diğerinin özgürlük savaşçısı"* deyimiyle özetlenir. Ve bu gerçek nedeniyledir ki terörün ve terörizmin evrensel olarak geçerli bir tanımı yoktur. Birleşmiş Milletler'in terörün sadece evrensel bir tanımını yapabilme konusundaki çalışmaları da bugüne kadar hiçbir sonuç vermemiş, terörizmin kınanması seviyesinden öteye geçilememiştir.

Tıpkı tanımı gibi terör ve terörizmin hukukla ilişkisi de evrensel ve kesin olmayan, üstelik de ulusal ve uluslararası konjonktüre göre değişen bir özellik gösterir. Ülkelerin terör ve terörizme ilişkin hukuki düzenlemeleri de evrensel doğrulardan çok, bu düzenlemeleri yapan devletlerin, düzenleme anında karşı karşıya bulundukları gerçeklerin izlerini taşır ve sonuç olarak *"reel politik"* in hukuk dünyasına yansıması olarak kabul edilmeleri gerekir.

Bir devlet ağır ve yakın bir terörizm tehdidi ile karşı karşıya ise gündeme getirilecek hukuki düzenlemelerin terör eylemlerine *"şedit"* bir anlayışla yaklaşması, temel insan hak ve özgürlüklerine de kısıtlayıcı bir açıyla bakması doğaldır. Bu, bütün hukuk dallarında geçerli olan *"menfaatlerin tartılması ve ağır gelenin tercih edilmesi"* teorisinin normal ve mantıklı sonucudur. Böyle bir ortamda realiteyi dışlayarak, hak ve özgürlük ideallerinin ardına sığınmak, birinci görevleri insan yaşamını ve kamu düzenini korumak olan devletlerin işi ve önceliği değildir. Tersine, terör tehdidinin uzaklaştığı ve hafiflediği dönemlerde de terörizm ve hukuk kavramlarını yan

yana getirmek ya devletlerin gündemine hiç gelmeyecektir veya illa bir düzenleme yapılacaksa bu düzenleme, temel hak ve özgürlükler idealine çok daha büyük saygı gösterecektir.

Terör algılamalarına ilişkin kavram kargaşasının ve terör-hukuk ilişkisinde konjonktüre bağlı değişimlerin en *"vazıh"* açıklamalarından birisi Çağdaş Felsefe Akımı'nın önemli temsilcilerinden Jacoues Derrida tarafından yapılmıştır. Derrida, öncelikle terör ile meşru özgürlük mücadelesi, polis ile ordu, barışın korunması için müdahale ile savaş, ulusal ve uluslararası, sivil ve askeri sınır, az veya çok bir siyasal özgünlük -otorite- ile devlet ve potansiyel devlet kavramları arasındaki sınırların belirsizsizliğine ve rölativitesine dikkati çekmekte ve şunları söylemektedir:

"Bazı devletler, terörizmi mahkum etmeye hazırlandıkları bir anda bile uluslararası terörizm kavramının ve tanımlanmasını sağlayacak ölçütlerin açıklığı konusunda çekince koymuşlardır. Sonuçları çok ağır olan bir çok hukuk kavramı için olduğu gibi... Kavramlardaki karanlık, dogmatik ya da eleştirilebilir olan şeyler, iktidarların gerektiğinde onlardan yararlanmalarını engellemiyor. Tersine, bir kavram ne kadar bulanık olursa, çıkar amacıyla kullanılmaya o kadar uygundur."

Derrida, Cezayir Örneği ile de düşüncelerini uygulamaya aktarmaktadır;

"1954-62 yılları arasında Cezayir'deki Fransız ordusunun hareketlerinde de devlet terörizmi olduğunu kimse inkar edemezse de bu olay bir polis operasyonu ve iç güvenlik olayı olarak gösterilmiştir. Yıllar sonra, 1990'larda Fransız parlamentosu eski muhariplerin -Cezayir'de savaşanların- talep ettikleri aylıkları bağlayabilmek için bu çatışmayı savaş kapsamına almıştır. Bu yasa ne ifade ediyordu peki? O döneme kadar Cezayir'de -utanarak- olaylar diye adlandırılan şeyleri belirtmek için kullanılmış bütün sözcükleri değiştirmek gerekiyordu ve değiştirilebilirdi bunlar. İç güvenlik operasyonu, devlet terörü gibi silahlı bastırma hareketi de birdenbire bir -savaş- oluveriyordu."

Özetle, terörizme karşı hukuk yoluyla savaşmanın ilk koşulu, hukuki düzenlemelerin gündeme geldiği andaki rölatif dünya ve ülke gerçeklerini doğru olarak algılamak ve bu rölatif doğruları hukukun temel mantalitesine uygun biçimde yasalara aktarmaktır.

Uluslararası terörizm de dahil, terörün tüm çeşitleri için geçerli olan ikinci koşul ise terör algılamalarıyla teröre ilişkin hukuki düzenlemelerin yapılabilirlik ve uygulanabilirliğinin devletlerin gücüyle orantılı olmasıdır.

Terör tehdidine muhatap olan devlet uluslararası arenada yeterince güçlüyse, öncelikle bu devlete yönelik tehdit küresel terör olarak algılanmakta ve bu algılama sonucunda o devletin ulusal veya uluslararası hukuki düzenlemelere dayanarak; dost-düşman devlet ayrımı yapma ve bu ayrıma dayanarak ulusal sınırları dışında da terörizmle savaşabilme hakkı olduğu farz ve kabul edilmektedir. Hatta çok güçlü devletler, herhangi bir hukuki düzenlemeye de ihtiyaç duymadan uluslararası anti terör operasyonlarına girişebilmektedirler. Uluslararası arenada yeterince güçlü olmayan bir devlet teröre muhatap olduğunda yukarıda belirtilen algılama ve uygulamalar tamamen değişmektedir: Terör algılaması yerel veya yöresele dönüşmekte, ulusal veya uluslararası hukuk kuralları ne derse desin ya da o devlet teröre karşı hangi hukuki düzenlemeleri yaparsa yapsın, hukuk sistemi dışında kalan; *"teröristle anlaşma, uzlaşma yolu arama, taviz verme, etnik kimliği tanıma, devlet sistemini değiştirme"* gibi öneriler gündeme getirilmekte, askeri çözümlere baş vurma ve iç güvenlik harekatı uygulama gibi yöntemler ise *"insan haklarını ihlal"* suçlamasıyla karşılaşmaktadır. Özetle, ulusal terörle mücadele hukukunun sınırı; o devletin uluslararası arenadaki gücünün sınırı ile çakışmak zorundadır.

Türkiye özelindeki terör ve terörizm algılamaları ve bu algılamalar doğrultusunda gündeme getirilen terörizme yönelik hukuki düzenlemeler de bu bakış açısıyla değerlendirilmelidir. Tersine yaklaşımlar, kişi, kuruluş ve devlet yönetimlerini terör ve Türkiye gerçeklerinin dışına itebilecektir.

I. ALGILAMALAR

VE

TANIMLAMALAR

1. Terör ve Terörizm

Terör ve terörizm kavramlarının tanımlamasına geçilmeden önce, bu iki kavram arasındaki nüansa kısaca değinmek gerekir. Literatürde genellikle, kontrolsüz kitlelerin yarattığı aşırı şiddet ve katliamlar terör, terörün iradi kullanımı ise terörizm olarak adlandırılır.

Prof. Dr. Yılmaz Altuğ bu farklılığı; Terör çok kez gayri iradi olarak ortaya çıkabilir. Birçok savaş, terör ve kitle terörünün veya ihtilal amacıyla ayaklanmanın kontrol edilmez olduğu bilinmektedir. Diğer taraftan terörizm –ise–, siyasi maksatlarla iradi olarak terör yaratmaktır. Terörü sistematik ve hesaplı kullanmaktır, ne kadar ham olursa olsun bir felsefe, teori veya ideolojiye dayanır. Sözcükleriyle açıklamaktadır. (Altuğ, 1995, s. 18)

Prof. Dr. Doğu Ergil de bu farklılığın bir başka boyutuna; *"yukarıdan terör"*, *"aşağıdan terör"* ayrımını yaparak işaret etmektedir. Ergil'e göre totaliter devletlerce kitleye yönelik olarak uygulanan ve seçilmiş, iradi bir siyasal strateji olan yukarıdan şiddet hareketleri daha çok terör (terör rejimi), egemen güç odakları dışında başka bir güç odağından kaynaklanan, mevcut otorite sistemini ve özellikle devleti kontrol eden güçleri

çökertmeye yönelik aşağıdan şiddet hareketleri de daha çok terörizm tanımlaması içinde değerlendirilebileceklerdir. (Ergil, 1980, s. 2, 39)

Bu durumda devlet terörü ve yukarıdan terör hariç tutulmak kaydıyla, günlük kullanımdaki anlamlarıyla terör ile terörizm kavramları arasındaki en önemli farklılık, terörün belirli bir irade gerektirmeden de ortaya çıkabilen, spontane, sistemsiz, örgüte gerek duymayan, çoğu kez de anlık veya kısa süreli bir şiddet olgusunu ifade etmesi, terörizmin ise terörün; sistematik, iradi, çoğu kez örgütlü ve uzun süreli kullanımını içeren bir kuralsız savaş ve propaganda tekniği, bir strateji olmasıdır.

Bu kitabın amacı, terörün sistematik ve iradi bir savaş ve propaganda tekniği biçiminde kullanımını incelemektir. Bu nedenle özel kullanımlar dışında *"terörizm"* sözcüğüne ağırlık verilecektir.

2. Literatürdeki Tanımlamalar

Kendisi de terör kurbanı olan gazeteci yazar Uğur Mumcu; *"Terör bir insanlık suçuysa, bu suçu devlet örgütleriyle terör örgütlerinin işlemesi arasında bir fark yoktur. Sonuçta yok olan yaşama hakkıdır. Terörün her türlüsünü; devlet terörü, etnik terör, sol terör, sağ terör, İslami terör ayrımı yapmadan kınamak ve suçlamak bir insanlık görevidir."* demişti. Ama ne yazık ki terörün bir insanlık suçu olarak kabulüyle kınanması, terör kavramının evrensel anlamda geçerli bir tanımın yapılabilmesine bağlıdır. Aksi halde, genel kabul gören bir anlayışla; *"birisinin teröristi, diğerinin özgürlük savaşçısı"* olmaktadır. (Akgün, 2001)

Latince *"terrere"* sözcüğünden gelen terör; *"korkudan sarsıntı geçirme, korkudan dehşete düşmeye sebep olma"* anlamlarını taşır. *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*'ne göre Türkçedeki karşılığı da *"korkutma, yıldırma, tedhiş"* olarak kabul edilebilir.

Terör bir kavram olarak ilk defa *Dictionnarire de l'Academia Française*'in 1789 yılında yayınlanan ekinde yer alır ve *"terör*

sistemi; rejimi" olarak tanımlanır. (Altuğ, 1995, s. 19) *Encyclopaedia Britannica; "Siyasal bir amaçla 'bombalama, öldürme ve adam kaçırma gibi' güç kullanılmasını"* terör olarak tanımlamaktadır. (Mango, 2005, s. 12) *İnternational Encylopedia of Social Sciences*'a bakıldığında; *"Önceden belirlenmiş hedefleri elde etmek için şiddet kullanan, şiddete başvuran bir grubun veya partinin kullandığı metot"* şeklinde bir tanıma rastlanmaktadır. (Tacar, 1999, s. 44) *Ansiklopedik Siyasi Terimler ve Örgütler Sözlüğü*'nde terörizm; *"Kanu otoritesini veya toplum yapısını yıkmak için girişilen korku ve yılgınlık saçan şiddet hareketleri"* olarak tanımlanmıştır. Black's *Hukuk Sözlüğü*'nde terörün tanımı; *"Alarm, korku, dehşet, düşman veya tehdit eden bir olay veya tezahürden ötürü zarar geleceği hususunda endişe"* olarak verilir. (Altuğ, 1995, s. 22) Osman Sulhi Aksu'nun yayınladığı *Ansiklopedik Zabıta Sözlüğü*'nde de bir terör tanımı yer almaktadır: *"Sürekli korku altında tutmak amacıyla şiddet hareketleri, kaçırmalar ve cinayetler işleme eylemleri, sistemli şiddet hareketleri ve cinayetlere başvurma eylemi"* (Altuğ, 1995, s. 21)

Ordinaryüs Prof. Dr. Sulhi Dönmezer'e göre *"Şiddetin, sosyal, ulusal, ırki, dinsel, fesat çıkarıcı ve diğer maksatlarla ve sosyal sınıflar arasında çatışma ve savaşı tahrik etmek üzere planlı ve hukuk dışı olarak kullanılması"* terördür. (Korkmaz, 1998)

Altuğ'da terörizmi; *"Bir azınlığın hedeflediği amaca, demokratik ve normal yollarla varamayacağını anlayıp, amacına toplıma dehşet ve korku salarak varmak istemesi"* şeklinde açıklamaktadır. Yazar, Brian Jenkins'in *"Uluslararası Terörizm"* isimli eserinde geçen iki ayrı terörizm tanımlamasına da işaret etmektedir. Jenkins bu olguyu önce; *"Bazı siyasal ve sosyal değişiklikler meydana getirmek için bir korku ve dehşet atmosferi yaratmayı tasarlanmış şiddet tehdidi ya da şiddet "*şeklinde tanımlamıştır. Aynı düşünürün bir diğer tanımlaması ise; *"Bir hükümeti, bir konudaki politikasını değiştirmeye zorlamak için yasadışı şiddet kullanımı"* şeklindedir. (Altuğ, 1995, s. 14, 23)

Ergil terörizmi; *"Kaçırmadan cinayete kadar uzanan ve amacı sindirme olan şiddet eylemleri"*, terörü ise; *"Saldırılan veya korkutulan sivil kurbanlar aracılığıyla hedeflenen daha büyük bir kitleyi*

yıldırıp, korkutarak yasa dışı stratejik ve siyasal amaçlarını gerçekleştirmek için bir grubun veya devletin planlı ve bilinçli şekilde şiddet kullanması veya şiddet kullanma tehdidinde bulunması" olarak tanımlar ve terörün; gelişmiş kitle iletişim araçları aracılığıyla, bir davaya veya bir siyasal anlaşmazlığa dikkat çekmek için kullanılan radikal bir duyuru yöntemi olduğunu da belirtir. (Ergil, 1980, s. 1, Ergil 1991)

Prof. Dr. Ümit Özdağ'ın terör tanımı ise stratejik bir bakış açısını yansıtır: *"Terör irrasyonel bir hareketler dizisi değil, zayıf olan bir politik örgütlenmenin kendinden daha güçlü politik örgütlenmeye taleplerini dayatmak için, bir mantık silsilesi çerçevesinde geliştirdiği şiddet olaylarının bütünüdür. Bu anlamda terör, politik-militer hareketlerin iktidara geliş için kullandığı metotlar bütünü olarak da adlandırılabilir. Özetle terör, zayıf olan politik hareketin demokratik çözüm yollarını dışlayarak şiddet uygulamasıyla toplumsal korkuyu ve yılgınlı, rakibin politik ve askeri mağlubiyetini hedefleyen stratejidir."* (Usta, 2003, s. 3)

Prof. Mahir Kaynak, terörle ilgili tanımında bu olgunun ikiyüzlü kullanımını ön plana çıkartmaktadır: *"Terör, bir olayın gerçek yüzü değil onu saklayan bir örtüdür. Bu örtü kaldırılmadıkça kimin ne yapmak istediği anlaşılamaz... Terör, toplumu ve ülkeyi yönetenleri belli bir yöne sevk etmek için yapılan eylemlerdir ve eylem buna göre kurgulanır."* (Kaynak, 2003)

Yrd. Doç. Dr. Yücel Acer, Spinellis'in bir tanımını aktarmaktadır: *"Belirli maksatlarla, özellikle de sosyo-politik karakterli ideolojik, filozofik maksatlarla, belirli kişilere veya ayrım yapmaksızın masum vatandaşlara karşı ciddi şiddet suçları gerçekleştirerek, kişilere veya kişi gruplarına veya geniş toplum kesimine korku salmak"* terörizmdir. (Acer, 2004)

Araştırmacı Miray Vurmay ise, terörün uluslararası ilişkilerde *"tanımlanması imkansız olay ve olgular"* olarak ifade edilen muğlak kavramlardan biri haline geldiğini belirterek, terörizmi; *"Terörden farklı olarak siyasal bir amaca yönelmiş, örgütlü, sistematik ve sürekli olarak terörü kullanmayı yöntem olarak benimseyen bir strateji"* şeklinde tanımlamakta terörizmin bir ideoloji ve bir

doktrin olmadığını, bir yöntem, taktik, strateji ve savaş biçimi olduğunu vurgulamaktadır. (Vurmay, 2005, s. 13)

Araştırmacı Gözde Kılıç Yaşın da çağdaş terörizmin anlamı üzerinde durmaktadır: *"Bugün terör dendiğinde bundan anlaşılan –ayırıcı niteliği fiilin siyasal saikle işlenmesi olan– siyasal terördür."* Yaşın, Clutterbuck'dan ilginç bir terör tanımı da aktarmaktadır: *"Terör, gözdağı vermenin öldürücü formudur."* (Yaşın, 2005, s. 4)

Naom Chomsky, Paul Wilkinson'un *"Terrorism and the Liberal State"* adlı kitabında yer alan bir tanımı nakletmektedir: Wilkinson'a göre terörizm; *"Bireyleri, grupları, toplulukları ya da hükümetleri, teröristlerin siyasal amaçlarına hak versinler diye düzenli olarak yıldırmaya dönük öldürme ve yok etme eylemleri ya da öldürme ve yok etme tehdidine başvurulmasıdır."* (Chomsky ve diğerleri, 1999, s. 107)

Gilbert'e göre *"Terörizm bir amacın aracıdır, bizzat amacın kendisi değildir."* (Köprülü, 2004)

Crozier'de çağdaş asimetrik terörizm tehdidine işaret eden bir tanım yapmıştır: *"–terörizm–, zayıfın silahıdır."* (Altuğ 1995, s. 23)

Madrid Klübü'nün 8–11 Mart 2005 tarihleri arasında düzenlediği *"Demokrasi, Terörizm ve Güvenlik Uluslararası Zirvesi-"*nde, Wesleyan Üniversitesi Öğretim Üyesi Marta Crenshaw'ın çalışma grubu; *"Terör, siyasi bir hareket şeklidir. Kökeninde şiddeti meşrulaştırmaya ve desteklemeye yardımcı olan doktrinlerin ve birçok değişik inançların hizmetinde kullanılan politik memnuniyetsizliğin bulunduğu bir stratejidir."* Şeklinde bir tanım yapmıştır

İsrail eski Başbakanlarından Benjamin Natenyahu, *"Fighting Terorism: How Democracies Can Defeat Domestic and International Terrorism"* adlı kitabında terörü; *"Silahlı eylemcilerin siyasal amaçlarına varmak için, sivilleri korkutmak ve gerekirse onlara zarar vermek amacıyla, sivil halka karşı yönettikleri saldırı"* olarak tanımlamıştır. (Tacar, 1999, s. 53)

Genelkurmay Başkanlığı Terörle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi'nce (TMMM) 23–24 Mart 2006 tarihlerinde düzenlenen

ALGILAMALAR VE TANIMLAMALAR

"Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği" Sempozyumu'nda yaptığı açış konuşmasında Genelkurmay Başkanı Orgeneral Özkök'de terörizmin, propaganda hedefinde de yer veren bir tanımını yapmıştır: *"Terörizm, hesaplı ve siyasal amaçlı bir şiddet biçimidir... -Terörist- eylemin yapıldığı yerden bölgeye, bölgeden dünyaya yayılan çirkin bir mesajdır."* (*Cumhuriyet*, 24.06.2006)

Altuğ, anılan kitabında eski Olağanüstü Hal Bölge Valisi Hayri Kozakçıoğlu'na ait bir terör tanımına da yer vermektedir: *"Terör; kendilerince tespit edilen amaçlarına ulaşmak için, önceden yapılan eğitim ve hazırlık sonucunda mer'i nizam ve kanunlara karşı çıkarak, en hafifinden başlayarak öldürmeye kadar uzanan ve suç olan eylem zincirini kapsamakta ve tüm bu olaylar, illegal olarak kurulmuş bir örgüt tarafından gerçekleştirilmektedir."* (Altuğ, 1995, s. 22)

Terörün ilginç bir tanımlaması da *Washington Post* yazarı Michael Kinsley'in 11 Eylül Saldırıları'nın hemen sonrasında kaleme aldığı bir makalede görülmektedir: *"Öncelikli olarak terör; korku, panik, umutsuzluk yaratmayı amaçlayan stratejiler olarak tanımlanabilir mi? Bütün bu düşünceler, düzenli olarak ortaya atıldı; fakat hiçbiri işe yaramadı. Aslında hepsi, iki yönden uygun değil: Tanımın içermesini istediğiniz insanları dışarıda bırakıyor ve 'terörist' etiketini hak etmediğini düşündüğünüz -muhtemelen onları mali olarak desteklediğiniz ya da silahlandırdığınız için- insanları içeriyor.' 'Öyleyse' Terörizm, kontrol edilebilen bastırılabilen; ama iyileştirilemeyen kronik bir hastalıktır."* (NTV MSNBC, *Washington Post*, 5 Ekim 2001)

Bilim adamları ve asker-sivil yöneticilerin yukarıda tanımlarından sonra, görev alanları terörle ilgili olan resmi kurumların bu kavramlara ilişkin değerlendirmelerine de bir göz atabiliriz.

CIA'nın terör tanımı oldukça kısadır: *"Bireyler veya gruplar tarafından şiddet kullanımı ya da kullanım tehdidi, terördür."* ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Kontr-Terörizm Koordinasyon Ofisi'nin Raporu'na dayanarak yaptığı tanım da aynı kısalıktadır: *"Savaşçı olmayanlarla karşı uygulanan bir eylem."* ABD Ordusu ise *"US Army Operational Concept for Terorism Counteraction"* isimli

el kitabında terörizmin tanımı *"Siyasal, dinsel, ya da ideolojik hedeflere varmak isteyen, önceden planlanmış şiddet kullanımı veya şiddet kullanma tehdidi"* olarak yapmaktadır. (Tacar, 1999, s. 75, 191) ABD Savunma Bakanlığı'na göre terörizm: *"çoğu kez politik veya ideolojik maksatlarla, hükümetleri veya toplumu yıldırmak veya korkutmak niyeti ile devrimci bir grup tarafından kişilere veya mülke karşı yapılan hukuk dışı şiddet kullanma veya şiddet kullanma tehdidi"*dir. (Acer, 2004)

TMMM'de kullanılan bir terörizm tanımı ise şöyledir: *"Terörizm; hükümetleri ve toplulukları tehdit eden, siyasi, dini ve ideolojik hedeflere yönelen kanunsuz bir şiddet eylemidir."*

Uluslararası Terörizm ve Asimetrik Terörizm

Altuğ uluslararası terörizmi; yabancılara veya yabancılara ait hedeflere yöneltilen, hükümetler veya birden fazla devlet tarafından beslenen unsurlarca gerçekleştirilen ve bir yabancı hükümetin veya uluslararası örgütlerin siyasi mekanizmalarını etkilemek için yapılan terör eylemleri olarak tanımlamaktadır. (Altuğ, 1995, s. 23)

Dönmezer; *"Eylemin failleri, hedefleri, teröristlerin eğitimi, teröre sağlanan istihbari bilgilerin kaynağı, para, silah ve mühimmat temini birden çok ülke ile ilişkilendirilebiliyorsa, bunun uluslararası terör olarak adlandırılması gerektiğini"* ifade eder. (Dönmezer, 1980)

Chomsky kitabında, CIA'nın *"Patterns of International Terrorism"* adlı çalışmasında yer alan bir tanımı aktarmaktadır: *"Yabancı bir hükümetin ya da örgütün desteği ile yürütülen ve/veya yabancı uluslara, kurumlara ya da hükümetlere yönelik terörizm."* (Chomsky ve diğerleri, 1999, s. 68)

"Türkiye ve Terör" adlı kitapta uluslararası terörizm; *"Kabul edilmiş uluslararası diplomasi ve savaş kuralları haricinde, siyasi amaçlarla bir devletin sınırlarını aşan şekilde sivil hedeflere karşı kullanılan tehditler, şiddet kampanyaları ya da eylemler"* şeklinde tanımlanır.

Bir başka tanımı Acer nakletmektedir: *"Gerçekleştiricilerinin kendileri için veya kendileri ya da bir devlet adına yapıp yapmadıklarından bağımsız olarak, bir sonuç elde etmek, veya bir talebin veya bir şikayetin propagandasını yapmak maksadı ile bir toplumun belli bir kesiminde terör yaratmak için gerçekleştirilen ideolojik olarak motive edilmiş ve uluslararası olarak gerçekleştirilen şiddet hareketleri stratejisidir."* (Acer, 2004)

BM Uluslararası Terörizm Komitesi'nin tanımı şöyledir: Uluslararası boyutları da bulunan bir uzlaşmazlığın üzerine, bu uzlaşmazlığın arzu edilen yönde gelişimini sağlamak amacıyla bir üçüncü devletin sınırları dahilinde bir yabancının kendi uyruğunda bulunmayan bir başkasına uyguladığı şiddet ve baskıdır.

Literatürde asimetrik savaş; *"Daha zayıf bir ordunun daha güçlü bir orduya karşı yürüttüğü rasgele/belirsiz şiddet"* şeklinde tanımlanmakta ve asimetrik savaşın özelliğinin de çarpışırken beklenmeyen, alışık olunmayan taktiklerin kullanılması olduğu ifade edilmektedir.

Asimetrik tehdit kavramına gelince, Yrd. Doç. Dr. Deniz Tansi, bu kavramın ABD tarafından, *"düzenli ordulara karşı karşıya gelmediği, karargah ve cephanelik düzeni olmayan, merkezsiz, simetrisi olmayan tehdit"* şeklinde tanımlandığını ifade etmektedir. (Tansi, 2005)

Asimetrik terörizm de; genel hedefin, nitelik ve nicelik olarak hedefi seçen terör örgütünden çok daha güçlü olduğu, bu güç farklılığı nedeniyle hedefin ancak yer, zaman, yöntem ve kullanılan silah açısından sürpriz özelliği taşıyan eylemlerle vurulabildiği, aradaki güç farkının; çatışma alanı, örgüt, eleman ve lojistik destek unsurlarının belirsizliğini ve gizliliğini bir avantaj olarak kullanan terör örgütünce savaş hukuku da dahil tüm hukuk ve etik kurallara aykırı davranışın meşruiyet nedeni olarak deklare edildiği, bir terörizm türüdür.

3. Uluslararası ve Ulusal Hukuki Metinlerdeki ve Mevzuattaki Tanımlamalar

Bu başlık altında uluslararası sözleşmelerde, uluslararası kurum ve kuruluş kararlarında ve çeşitli uluslara ait düzenleyici hukuki metinlerde yer alan terör ve terörizm kavramlarına yer verilecektir.

3.1. Uluslararası Sözleşmeler

Cemiyet-i Akvam'ca görevlendirilen bir komisyonun 1937 yılında hazırladığı *"Terörizmin Önlenmesine ve Cezalandırılmasına Dair Konvansiyon"* (The Convention for the Prevention and Punishment of Terrorism), terörizmin tanımlanmasına ilişkin ilk uluslararası sözleşme girişimidir ama, Cemiyet üyelerinin imzalamamaları nedeniyle *"nakıs teşebbüs"* düzeyinde kalmıştır. Öte yandan bu çalışmaların yapıldığı dönemde ulusların terörün ve terörizmin mantığını henüz kavrayamadıkları ve konvansiyonun amacının daha çok devlet adamlarına yönelik suikastların önlenmesine yönelik olduğu görülür.

3.2. Uluslararası Kurum ve Kuruluş Kararları

BM Genel Kurulu'nun Aralık 1993 tarihli kararına göre terörizm, bir insan hakları ihlalidir. Genel Kurul bu kararı Türkiye'nin sunduğu bir tasarıyı kabul ederek almıştır.

BM Uluslararası Terörizm Komitesi'ne göre ise uluslararası terörizmin tanımı şöyledir: *"Uluslararası boyutları da bulunan bir uzlaşmazlığın üzerine, bu uzlaşmazlığın arzu edilen yönde gelişimini sağlamak amacıyla, bir üçüncü devletin sınırları dahilinde, bir yabancının kendi uyrığunda bulunmayan bir başkasına uyguladığı şiddet ve baskı."*

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi 20 Eylül 1999 tarihli kararıyla terörü; *"Genelde bir ülkeye, bu ülkenin kurumlarına, topluma veya münhasıran bireylere karşı, resmi makamlar, toplumdaki bazı kişiler veya gruplar veya genel olarak kamuoyunda*

tedhiş havası estirmek amacıyla, ayrılıkçı emeller, aşırı ideolojik kavramlar, fanatik veya irrasyonel göreceli faktörlerin motivasyonu sonucu şiddete başvuran veya şiddete başvurma tehdidinde bulunan kişiler veya gruplar tarafından gerçekleştirilen her türlü eylem" olarak tanımlamıştır.

3.3. Çeşitli Ulusların Düzenleyici Metinlerinde Yer Alan Tanımlar

3.3.1. İngiltere

İngiltere'de 1973 yılında yürürlüğe konulan İrlanda Olağanüstü Durum Hükümleri Kanunu'nda (Emergeny Provisions Act) terörizm; *"Halka veya halkın herhangi bir sektörüne korku salmak için şiddet kullanmak olarak"* tanımlanır.

1996'da yapılan PTA (Prevention of Terrorism Act) düzenlemesi terörizmi *"siyasi amaçlar için şiddet kullanma"* olarak tanımlarken, terörizm ile diğer şiddet kullanma olayları arasındaki farklılık ise terörist eylemlerin; *"kamuyu veya kamunun bir kesimini korku içerisinde bırakma amacı"* olarak belirlenmiştir.

2001 tarihli İngiltere Terörle Mücadele Yasası (Terrorism Bill)de ise terör tanımı; *"Siyasi, dini ya da ideolojik sonuçlara ulaşmak için hükümeti, toplumu ya da toplumun herhangi bir bölümünü belli bir yöne zorlamak maksadıyla kişilere ve mala karşı yapılan ciddi şiddet kullanımı ya da şiddet kullanımı tehdidinde bulunulması"* şeklinde yapılmıştır.

Bu tanımla, siyasi ve ideolojik terörizm tehdidinin yanı sıra radikal dini akımlardan kaynaklanan terörizm tehdidi de yasa kapsamına alınmaktadır.

2005 yılında çıkartılan yeni Terörizm yasası ise, 2000 tarihli Terörizm Kanunu ile 2001 tarihli Anti-Terörizm, Suç ve Güvenlik Kanunu'nda yer alan terörizm tanımlarını tadil ederek, *"uluslararası hükümet organizasyonları"*na yönelik faaliyet ve tehditleri de terörizm suçu kapsamına almıştır.

3.3.2. Amerika Birleşik Devletleri

ABD, Karışıklıklar ve Terörizm Hakkında Görev Kuvveti Yasası terörü; *"Bir taktik veya tekniktir ki bunun vasıtasıyla bir şiddet eylemi veya şiddet tehdidi zorlayıcı amaçlar için ezici korku yaratmak asıl maksadı için kullanılır"* biçiminde tanımlamaktadır. (Altuğ 21)

ABD'de 11 Eylül saldırıları'ndan sonra hayata geçirilen ve Vatanseverlik Yasası (Patriot Act) olarak isimlendirilen Terörle Mücadele Yasası'nda; *"İnsan hayatını tehdit eden her faaliyet, sivil toplumu yıldırma ve zorlama, hükümetin politikalarını yıldırma ve zorlamayla etkileme ve hükümetin uygulamalarını kitle imhası, cinayet veya kaçırma yoluyla etkileme gibi hedeflere kilitlenmişse terördür."* Şeklinde bir tanım mevcuttur.

3.3.3. Fransa

Devlet Güvenliği Aleyhine Yapılan Saldırılar ve Terörizmle Mücadele Hakkında Kanun adını taşıyan 1986 tarihli Fransız Terörle Mücadele Yasası'na göre terör;

*"Baskı veya tehdit yoluyla mevcut kamu düzeninin ciddi olarak bozulması maksadıyla ferdi veya içtima en herhangi bir girişimde bulunulması"*dır.

3.3.4. Türkiye

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun değişik 1. maddesinde terör;

"Baskı, cebir, şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemleriyle, Anayasa'da belirtilen Cumhuriyet'in niteliklerini, siyasi, hukuki, laik, sosyo-ekonomik düzeni değiştirmek, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devleti ve Cumhuriyeti'nin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri

yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü eylem" olarak tanımlanmaktadır.

Aynı maddenin değişik 2. fıkrasına göre de; *"İki veya daha fazla kimsenin birinci fıkrada yazılı terör suçunu işlemek amacıyla birleşmesi halinde bu Kanunda yazılı olan örgüt meydana gelmiş sayılır. Örgüt terimi, Türk Ceza Kanunu ile ceza hükümlerini içeren özel kanunlarda geçen teşekkül, cemiyet, silahlı cemiyet, çete veya silahlı çeteyi de kapsar."* 5237 sayılı yeni TCK; örgüt teşkili için yeterli sayıyı en az üç kişi olarak değiştirmiştir.

4. Tanımlama ve Algılama Farklılıklarının Değerlendirilmesi

XX. yüzyılın üçüncü çeyreğinden bu yana terörizmin modern çağın en acımasız gerçeklerinden birisi haline gelmesi pek çok düşünürün ve kurumun bu kavram üzerinde kalem oynatmasına neden olmuş, devletler de çıkarttıkları terörle mücadele yasalarına ya da terörizm konusunda hüküm taşıyan yasalara, terörizmi tanımlamaya çalışan hükümler koymuşlardır.

Gerek düşünür ve kurumlarca, gerekse devletler tarafından yapılan tanımlara bakıldığında ortak unsurlar taşısalar da terörizmin evrensel ölçekte geçerli bir tanımının yapılamadığı görülür. Bazı kaynaklar 190 civarında terör ve terörizm tanımı yapıldığını belirtirler. (Yamaç, 2001, s. 31)

Terörizmin evrensel ölçekte geçerli bir tanımına duyulan ihtiyaç hiç kuşkusuz, bu kavramın insanlığa karşı işlenen suçları adlandırmasından ve bu suçların da giderek daha kapsamlı ve şiddetli biçimde insan varlığını tehdit etmesinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle insanlık, terörizmden ne kastedildiğini, bu şemsiye altında toplanan suçların hangileri olduğunu, bunlara karşı nasıl mücadele edileceğini ve failleri-nin nasıl cezalandırılacağını acilen öğrenmek istemektedir. Terörizmin *"yerel"* ve *"ulusal"* vasıfları gelişen iletişim ve ulaşım olanakları aracılığıyla *"uluslararası"* boyuta taşındığından,

bu kavramla ilgili evrensel tanımın yapılması, mücadelesinde ve tecziyesinde ortak anlayış ve uygulamalara erişilmesi artık sadece *"terörden canı yanan"* ulusları değil, tüm dünya insanlarını ilgilendirmektedir.

Bir düşünür ortak tanım ihtiyacını; *"Devletlerin çoğunluğunun üzerinde anlaştığı hukuksal bir 'terörizm' tanımının önemi büyük oranda terörizme karşı ulusal veya uluslararası boyutta yürütülecek etkin bir mücadele gereğinden kaynaklanmaktadır. Terörizme karşı yürütülecek mücadelenin ve bu yöndeki hukuksal yükümlülüklerin pratikte bir şey ifade edebilmesi için gereken en temel şart, bu eylemi herkesin aynı şekilde tanımlaması, yani her ülkenin üzerinde anlaştığı bir terörizm tanımının oluşmasıdır.*

Böylelikle, teröristleri cezalandırmayı gerçekten isteyen devletlerin hukuksal boşluklardan dolayı etkisiz kalmaları önlenebilecektir. Öte yandan, sempati duydukları 'terörist grupları' cezalandırmak istemeyen ülkelerin de bu yükümlülükten kaçmaları zorlaşacaktır. Terörizmi terörizm olarak tanımlamayan ülkeler var oldukça, bu faaliyetleri gerçekleştirenler için her zaman sığınılacak güvenli bir mekan (safe heaven) mevcut olacaktır." Sözleriyle açıklamaktadır. (Acer, 2004)

İngiliz terör uzmanı Wardlaw'da *"Terörizmin kontrol altına alınmasında en önemli sorunun, bu olgunun tanımlanması olduğunu"* belirtmektedir. (Korkmaz, 1998)

Öte yandan terörizmin evrensel ölçekte kabul gören bir tanımın yapılmasının çok da önemli olmadığını, zaten böyle bir tanımın yapılmasının hem devletlerin ulusal çıkarları adına terörü bir silah olarak kullanmaktan vazgeçmemeleri, hem de terörizmin dinamik ve değişken yapısının bir tanımın statik kalıplarına hapsedilemeyeceği gerekçeleriyle savunan ve bu konudaki uluslararası çabaların terörizmin açıklanmasına, izah edilmesine (clarification) yöneltilmesi gerektiğini ileri süren düşünürlerde vardır. (Çitlioğlu, 2005, s. 196-206)

Terörizmle mücadelede ilk olumsuz etken olan *"tanımlama sorununu"* aşabilmek için BM de konuya el atmıştır. BM Genel

Kurulu'nun 51/210 sayılı kararıyla özel bir komite kurulmuş olup, çok tarafiili bir uluslararası anlaşma taslağı hazırlanmasına çalışılmaktadır. Çalışmalar Hindistan'ın hazırladığı bir taslak metin üzerinden yürütülmekte ise de bugüne kadar terörizmin ortak tanımının yapılması konusunda bir ilerleme kaydedilememiştir.

2005 yılında BM'in 60. Kuruluş Yıldönümü nedeniyle 150 devlet ve hükümet başkanının iştiraki ile toplanan zirveden de terörizm konusunda önemli sonuçlar çıkmamış, zirve sonuç bildirgesinde *"kim tarafından, nerede ve hangi amaçla girişilirse girişilsin"* terörist eylemlerin kınanmasıyla yetinilmiştir.

Avrupa ülkeleriyle Akdeniz ülkeleri arasındaki işbirliğini geliştirmeyi amaçlayan Barselona Süreci'nin (Euro Med) 2005 Kasım Toplantısı'nda terörizmin tanımı konusunda yaşanan tartışmalar ve sonuçtaki hayal kırıklığı da devletlerin ortak tanım üzerinde kolay kolay uyuşamayacaklarını göstermektedir. (*Cumhuriyet*, 28.11. 2005)

1937 konvansiyon girişimi dışında, terör-terörizm tanımlarına açıkça yer veren herhangi bir uluslararası sözleşme de yoktur. 27 Ocak 1977 tarihinde Strazbourg'da imzalanan *"Terörizmin Önlenmesi İçin Avrupa Konvansiyonu"* (The European Convention on the Suppression of Terrorism) gibi çok iddialı isimler taşıyanlar da dahil, ne Birleşmiş Milletler (BM) bünyesinde 1963-2001 yılları arasında imzalanan ve tümü terörizmi konu alan 12 sözleşmede, ne de Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nca (AGİT) 1975-2001 yılları arasında hazırlanan 10 Belge ve Şartta, bunlara taraf olan ülkelerce kabul edilmiş terörizm tanımına rastlanmaktadır. Yani devletler 30 yıllık bir süreçte imzaladıkları 20'nin üzerindeki uluslararası hukuk belgesine karşılık, terörist eylemleri sayma ve kınamanın ötesine geçememişlerdir.

Bu konuda 1977 Konvansiyonu ilginç bir örnek oluşturmaktadır. Bu konvansiyonun asıl amacı terörist eylemlerin siyasal suç sayılmasını engellemek ve eylemcilere siyasal saiklerle sığınma hakkı verilmesini önlemek olduğu halde, anlaşmayı

imzalayan devletler daha ilk anda bir kısım suçlar için iade şartını uygulamama hakkını mahfuz tutmuşlardır. Örneğin, Fransa, *"Özgürlük uğruna giriştiği bir hareketinden dolayı muhakeme edilen herhangi biri, Cumhuriyet'in topraklarında sığınma hakkına sahip olacaktır."* Çekincesini koymuştur. (Mango, 2005, s. 18)

Bu örnekler, dünya uluslar ailesinin henüz terör ve terörizm kavramlarıyla oynamaktan bıkmadığını ve halen *"meleklerin cinsiyetini tartışmaya devam ettiğini"* göstermesi açısından ilginçtir.

Bu gerçeklere karşılık, terör konulu çeşitli uluslararası sözleşmelerde yer alan hükümleri yorumlayarak, terör ve terörizmin uluslararası alanda geçerli bir tanımına ulaşmaya ve böylece dünya uluslarının terörizme karşı samimi bir işbirliği gayreti içinde bulunduğunu kanıtlamaya yönelik çalışmalar sürmektedir.

En azından 30 yıldır insanlık açısından ciddi bir tehdit oluşturan terörizm konusunda düşünürler, kurumlar ve devletler ortak bir tanım oluşturmakta neden böylesine zorlanmaktadırlar?

Bu soruyu irdeleyen Mehmet Ali Tuğtan, önce Walter Laqueur'ün 1977 tarihli bir kehanetini hatırlatmakta ardından da iki değerlendirme yapmaktadır: *"Terörizmin detaylı ve kapsayıcı bir tanımını yapmak için sürdürülen tartışmalar uzun bir süre boyunca devam edecek, uzlaşmayla sonuçlanmayacak ve terörizmin daha iyi anlaşılmasına hiçbir hissedilir katkı sağlamayacaktır."* Bu kehaneti doğrularcasına; devletler, başlangıçta kendi kurumlarınca yapılan ya da steril konferans salonlarında kendi temsilcileri tarafından onaylanan tanımları çiğnemek ve duruma göre *"esnetmek"* eğiliminde olmuşlardır. XX. yüzyılın başında terörist denince akla gelen sakallı, siyah paltolu, siyah şapkalı ve elinde yuvarlak bir bomba tutan anarşist karikatürü de zamanla değişmiştir: Günümüzde de sakallı ama illa ki esmer tenli ve hafif Ortadoğu aksanıyla İngilizce konuşan bir görüntü, insanların kafasında yer etmiştir. -Tabi ki-, isim ve görüntü değişiklikleri tesadüfi değildir. (Tuğtan, 2002)

İtalyan Akademisyen Franco Ferrocuti'ye göre bunun nedeni *"terörizmin nisbiliği ve -ex post facto- tabiatıdır."* Philip Schlesinger'de *"terörizm konusunu araştıranların konum ve eğilimlerine göre terör olaylarını meşrulaştırma veya gayri meşru hale getirme çabalarının"* terörün ve terörizmin evrensel kabul gören bir tanımının yapılmasını engellediğini belirtmektedir. (Korkmaz, 1998)

Yukarıda belirtildiği gibi, Dr. Ercan Çitlioğlu gibi bazı araştırmacılar da devletlerin terörü bir silah olarak kullanmaktan vazgeçmemelerinin ve terörün dinamik-değişken tabiatının ortak tanıma ulaşılmasını engellediği görüşündedirler.

Acer ise; *"Şiddet uygulamalarının amacının sempati duyulan grupların eylemlerini meşrulaştırmak için ön plana çıkarılması, amaca yapılan vurgunun terörizm ile ulusal kurtuluş mücadeleleri (national liberation movement) arasında bir ayrım karmaşası yaşanmasına neden olması, terörizmle ulusal kurtuluş mücadelelerinin yöneldikleri hedefler ve kullandıkları yöntemler itibariyle yakın benzerlikler göstermesi, bu benzerliklerden kaynaklanan karmaşanın bazı devletlerin yasal düzenlemelerine siyasi suçluların (political offences) iade dışı tutulması şeklinde yansıması ve böylelikle bazı teröristlerin bu devletlerce himaye edilmesi sonucunu vermesi, terör olarak nitelendirilebilecek bazı eylemlerin bizzat devletlerce yapılması, çağdaş terörizmin amacının belirlenmesinin çok zor olması ve medyanın terörizm ve terörist kavramlarını çoğu kez titiz bir inceleme yapmadan kullanma rahatlığı göstermesi"* nedenleriyle ortak tanıma varılmasının güçleştiğini ifade etmektedir. (Acer, 2004)

Devletlerin terörizm karşısındaki duruşlarının bu kavramın evrensel ölçekte kabul gören bir tanımının yapılmasını büyük ölçüde engellediği kesindir. ABD'nin 1999'da yaptığı resmi açıklamaya göre, dünyada 68 devlet muhtelif ölçü ve şekillerde terörizmi bir siyaset aracı olarak kullanmakta, bu nedenle de ortaya değişik kavram, dini motif ve sloganlar atmaktadırlar. ABD ve batılı devletlerce kabul edilen *"hükümetler aleyhine işlenen suçlar"* tanımı, bazı Afrika ülkelerinin *"bir takım devlet organlarıyla insan haklarını ihlal eden ırkçılık"* itirazıyla karşılaşmakta, bazı Arap ülkeleri ise terör tanımından

ulusal bağımsızlık hareketlerinin çıkarılmasını istemektedirler. (Akgün, 2001)

Terörizmin tanımının yapılması konusundaki pratik bir güçlüğü de Adalet Bakanı Cemil Çiçek; *"İşin bu safhasında terörün tanımının hukuki zaruretler nedeniyle yeniden yapılamayacağını ifade ettim. Çünkü terörün tanımı demek, suçun unsurlarını o tanım içine koymak demek. Terörün tanımını değiştirdiğiniz takdirde, o zaman geriye dönük kapanmış ne kadar dosya varsa, bunların hepsi yargının önüne gelir."* Sözleriyle ifade etmiştir ve bu ifade gerçek/pratik bir zorluğu yansıtmaktadır. (*Cumhuriyet*, "Teröre Yeni Tanım Yok", Eylül 2005)

Bütün bu nedenler, terörizmin ortak tanımının yapılamamasında elbette etkendir. Ancak kanımıza göre bu nedenlerin önceliğini belirleyebilmek için soruna devletler, kurum ve kuruluşlar ve kişiler düzeyinde bakmak gerekmektedir.

Devletler düzeyine ağır basan, diğer pek çok uluslararası politik argümanda da belirleyici olan bir faktördür: Ulusal çıkar. Olay devlet bazından kurumsal baza indirgendiğinde ise iki farklı belirleyiciden söz edilebilir: Uluslararası kurumlarda; söz sahibi olan devletlerin ulusal çıkarları, ticari kurumlarda da ulusal çıkarlarla çatışmamak kaydıyla kurumsal çıkar.

Nihayet soruna bireysel bazda bakmak gerekirse, o takdirde de kişilerin; siyasi ve dini eğilimleri, kişisel yapıları, bilgi, birikim ve deneyimleri sonucunda edindikleri konum ve duruş, terörizm algı ve tanımına ulaşılmasında belirleyici olmaktadır.

Ulusal çıkar kavramı devletlerin; örgütlü, sistematik, süreli ve çoğu kez siyasal hedefiili yerel ya da uluslararası şiddet olaylarına bakışını etkilemekte, tehdit algılamalarında bir *"rölativiteye"* neden olmaktadır. Bu rölativite iki temel parametreye endekslidir: Terörizmin yöneldiği hedef ve terörizme ilişkin değerlendirmeyi yapacak devletin *"devletlerarası güç skalasındaki konumu."*

Öncelikle devletler, kendi ulusal bünyelerine yönelik sistematik, örgütlü ve siyasal hedefiili şiddet hareketlerini

"terörizm", bu eylemleri gerçekleştirenleri de *"terörist"* olarak damgalama konusunda hiç de cimri değillerdir. Devletlerin bu hassasiyeti çıkar birlikteliği yaptıkları, *"gerçek stratejik ortakları"* diğer devletler için de geçerlidir.

Buna karşılık, şiddet hareketleri, ulusal çıkar çatışmasına girdikleri ya da ulusal çıkarlarını önemsemedikleri bir başka devlete yöneliyorsa, bu takdirde *"terör ve terörizm"* damgaları kullanılırken anormal bir titizlik ve hasislik gösterisi sahneye konulmakta, o devlete yönelik sistematik, örgütlü ve siyasal hedefiili şiddet hareketleri terör ve terörizmden ulusal kurtuluş savaşına, eylemcilerde *"kurtuluş savaşçısı milislere"* dönüşmektedirler. Türkiye ile Belçika arasında yaşanan *"Fehriye Erdal krizi"* ve Genelkurmay Başkanlığı TMMM'ce 2006 yılında düzenlenen *"Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu"*na katılan ABD Genelkurmay Başkanı Orgeneral Pace'in; Türk Devleti ve kamuoyunun Irak'ın bir iç savaşa doğru sürüklendiğinin farkında olmadığını varsayarak dile getirdiği *"PKK'ya yönelik operasyonlar için güçlü ve birleşik bir ülkenin kurulmasının beklenmesi gerektiğine"* ilişkin görüş bu savı kesinleştiren tanıklardır. (*Cumhuriyet*, 25.03.2006)

Sistematik, örgütlü ve siyasal hedefiili şiddet hareketlerine hedef olan devletin *"devletlerarası güç skalasındaki"* konumu da terörizm tanım ve algılamasında çok önemli bir diğer faktördür. Hedef devletin bu skaladaki konumunun yüksekliği muhatap olduğu şiddet eyleminin terörizm olarak algılanıp, tanımlanması için yeterlidir. Eğer hedef devletin skaladaki konumu *"süper güç"* olarak tanımlanıyorsa, o takdirde dünyadaki diğer devletler ve uluslararası kuruluşlar da hedef devletçe yapılmış olan terörizm tanımlamalarını aynen benimseyip kabul etmek zorundadırlar. *"ABD-El Kaide-Afganistan-Irak"* dörtlüsü, bu görüşü teyit eden yakın ve halen yaşanan bir örnektir. Bunun tersine, hedef devletin *"devletlerarası güç skalasındaki"* konumu yükseklerde değilse, o devlete yönelik şiddet hareketlerinin terörizm olarak algılanıp tanımlanması, hiç de kolay olmayacak, hedef devlet büyük bir olasılıkla karşılaştığı sorunun *"terörizm"* dışı bir olay olduğu cevabını alacaktır. Nitekim ABD, Kuzey

Irak'ta PKK/Kongra-Gel varlığının sona erdirilmesi için operasyon düzenlenmesini isteyen Türkiye'ye; *"Savaştığımız terör farklı, bizimki küresel terör, sizinki ise yerel ve etnik bir hareket Buna karşı bir şey yapamayız"* cevabını vermiştir. (*Cumhuriyet*, Mehmet Faraç, Temmuz, 2005)

Kurum ve kuruluşlar bazındaki terör ve terörizm algılama ve tanımlamalarını belirleyen faktörün de, o kurum veya kuruluşa hakim olan devlet veya devletlerin çıkarları olduğu açıktır. Kişisel bazda ise daha önce de ifade edildiği gibi siyasi ve dini eğilimler, kişisel yapılar, bilgi, birikim ve deneyimler sonucunda edinilen konum ve duruş, terör ve terörizm algılama ve tanımlamalarında kesin belirleyicidir. Bu savla ilgili sayısız örnek vermek mümkündür ama sadece bir Türk politikacının geçmişte *"bana sağcılar cinayet işliyor dedirtemezsiniz"* cümlesini sarf ettiğini hatırlatmak yeterli olacaktır.

Evrensel olarak kabul görecek bir terörizm tanımının yapılabilmesi mümkünmüdür?

Tuğtan, bazı koşullarla böyle bir tanımın yapabileceğini düşünmektedir:

"Terörü tanımlamak için üç temel kıstas alınabilir: Şiddet eyleminin amacı, hedefi ve sorumlusu. Terörün kelime anlamı tedhiş veya korkudur. Çok genel ve tarih dışı bir tanım yapmak gerekirse, savaş veya barış zamanında sivil halkı hedef alan ve doğrudan askeri bir kazanımdan çok hedef alınan halkı 'terörize etmeyi' yani korkutmayı/yıldırmayı amaçlayan politik içerikli şiddet eylemlerine terör eylemi denir.

Tabii burada ilk sorun, savaş halinde düzenli kuvvetler tarafından gerçekleştirilen aynı tip eylemleri 'terör eylemi' olarak tanımlamak veya tanımlamamaktır. Bir diğer sorun ise savaş ve barış hallerinin, sivil ve askerin ilk bakışta sanıldığı kadar kesin çizgilerle ayrılmaması, savaşta taraf kabul edilen aktörlerin her zaman aynı tip organizasyonlar (örneğin ulus-devlet) olmamasıdır. Bu nedenlerle, eğer şiddet eylemini yapanın niteliğine göre tanımlamaya kalkarsak, işin içinden çıkmak ve görecelik tuzağından kurtulmak mümkün değildir. Dolayısıyla, başlangıçta yaptığımız tanıma dönmek ve hedefi,

yani 'sivil' kelimesini bir kez daha vurgulamak gerekir: Yapan kim olursa olsun, politik bir amacı gerçekleştirmek için sivil halka şiddet uygulamak terördür.

Dolayısıyla, bu oldukça geniş (söylem düzeyinde pek çok problem yaratan 'devlet terörü' kavramını da içerdiği için) tanımla çalışmak, bilimsel sınıflandırma açısından daha güvenlidir.

Tabii şu soru sorulabilir: Terör amaca göre tanımlanamaz mı? Burada terörün savaşla ilişkisi ve ikisi arasındaki 'bağlantılı farklılığı'nı açıklamak gerekir: Terör de tıpkı savaş gibi politik bir amaca hizmet eder ve bu anlamda 'politikanın başka araçlarla devamı'dır. Savaştan temel farkı, asimetrinin boyutudur, yani iki taraf arasındaki güç dengesizliği çok büyüktür. Güçlü olan taraf (genellikle devlet), politik açıdan zayıf olan rakibinin (terör örgütü) bir aktör olarak tanınmasını engelleyebilmektedir. Askeri açıdan terör örgütü herhangi bir bölge veya nüfus üzerinde kalıcı kontrol sahibi olamamaktadır (Zaten olduğu an artık terör örgütünden gerilla sınıfına terfi eder).

Hukuksal açıdan, teröristler ele geçtiklerinde uluslararası askeri hukuka değil, ilgili devletin iç hukukuna göre muamele görmektedir. (Bunun tersi de geçerlidir tabii, yani terör örgütü de devlet görevlilerine karşı Cenevre Antlaşması Hükümleri'ni uygulamaz).

Öte yandan, madalyonun öbür yüzüne, yani devlet tarafından uygulanan teröre bakarsak yine aynı asimetriyle karşılaşırız: Bu sefer devlet, kendi halkına ya da işgal ettiği düşman devlet arazisindeki halka karşı askeri bir anlamı olmayan politik amaçlarla şiddet uygulamaktadır. Devlet terörü, iki devlet arasında devam eden bir savaş sırasında, veya bir devletin içerisindeki politik mücadelenin bir sonucu olarak gerçekleşebilir. Önemli olan şey, tarafların çok dengesiz, eylemin şiddet, hedefin sivil, amacın da politik olmasıdır.

Sonuçta, terörü tanımlarken amacı gerek şartlardan biri olarak göz önünde bulundurmak gerekir (yani amaç politik olmalıdır), fakat sadece amaca bakarak terörle savaşın farkı ayırt edilemez. Dolayısıyla vardığımız nokta şudur: Bir şiddet kampanyasının terör olarak tanımlanması, bir takım genel kıstasların (sivil hedefler, politik amaç, taraflar arası asimetri) o andaki uluslararası sistem içerisinde nasıl

algılandığına bağlıdır. Algılama şekli, aktörler arası güç ilişkileri ve dünya uygarlığının o anki baskın değerlerine göre değişebilir. Dolayısıyla, genelde yukarıda sayılan özelliklere sahip şiddet eylemleri terör olarak algılanmakla birlikte, tüm bu özellikle sahip olduğu halde terör sınıfına dahil edilmeyen, veya bu özelliklere sahip olmadığı halde terör sayılan örnekler de olabilir." (Tuğtan, 2002)

Bu irdelemeleri bir sonuca vardırmak gerekirse, insanlık etik ve hukuk gibi evrensel kavramlar konusunda bir evrim geçirmeden ve bu evrimin sonuçları devletlere yansımadan, terörizm konusunda uluslararası düzeyde geçerli bir tanıma ulaşılması gerçekten zordur. Görülen odur ki uzunca bir süre daha devletler, kurumlar ve kişiler terörizmi çıkarlarına, konum ve duruşlarına göre algılayıp tanımlayacaklardır. Ortak tanıma erişilmesi ise entelektüel merak düzeyinde kalacaktır.

Bu gerçek nedeniyle bugün, terörün ve terörizmin kesin ve herkesçe kabul edilebilir bir tanımlamasının yapılmasından daha çok terör olaylarının genelde benimsenebilir özelliklerinin belirlenmesine önem verilmekte ve büyük ölçüde kabul gören bir analize göre; şiddet kullanılması veya şiddet kullanma tehdidi, belirli hedefe yönelik strateji, kurban üzerinde korku yaratılması, acımasız bir yapı içermesi ve stratejide reklam unsuru, terör eylemlerin ve terörizmin temel özellikleri olarak kabul edilmektedir.

II. TERÖRÜN TARİHİ VE DÖNÜŞÜM ETAPLARI

Terörizm modern çağlarda ortaya çıkmış bir kavram değildir. Şiddet ve propaganda boyutlarıyla, bir savaş *"gerilla"* tekniği olarak Sun-Tzu'dan bu yana bilinir. Sun-Tzu askeri stratejistlerin başucu kitaplarından birisi olan *"Harp Sanatı"*nda; *"güçlü düşmandan uzak durulmasını ve onun güçlerinin bölünmeye çalışılmasını, düşmana hazırlıksız olduğu yerde ve harbe hazır olmadığı anda saldırılmasını, güçlü düşman ilerleyişi karşısında geri çekilinmesini ve bu aşamada tacize ağırlık verilmesini"* öğütleyerek, gerilla ve teröristlerin halen kullandıkları temel taktikleri belirlemiştir.

Terörün ve terörizmin iki bin yılı aşan tarihinin belirli dönemlere ayrılarak incelenmesi mümkündür. Terörizmin dinamizmi ve akışkanlığı; örgütlenme, amaç, eylem türü, eylemci profili, hedef seçimi, şiddet kullanımı, dış destek, propaganda gibi özellik ve unsurların bir çağdan diğerine aktarımını sağladığından, dönemsel bölünme elbette sınırları kesinleşmiş bir ayrımı ifade etmemektedir.

1. Eski Çağlar Terörizmi

Neredeyse İsa'nın doğumu ile başlayıp, 1789 Fransız İhtilali'ne kadar süren bu dönemin belirleyici karakteristikleri şöyle sıralanabilir;

Genel örgütlenme modeli, dini ritüellerle gizliliği sağlanan tarikat-mezhep yapılanmalarıdır. Amaç, siyasal ve dinsel motifleri birlikte içerir. Suikast tercihli eylem türü olup, eylemci profilinde örgütlerce cennet vadiyle motive edilen suikastçı ve fedayinler ağır basar. Öncelikli hedefin hükümdarlar olarak belirlenmesi, şiddetin kitlelerden çok seçkinlere yöneltilmesini sağlar. Terörizmin propaganda ve dış destek unsurları ise çağın iletişim ve ulaşım olanakları itibariyle yok düzeyindedir. Din ve mezhep çatışmaları sırasında kitlelerce oluşturulan terör de, çağın ayırt edici özelliklerindendir.

Eski çağların düşünürleri de dönemsel terörizm karakteristiklerinin belirlenmesinde etkili olmuşlardır. Çiçero, Aquinaslı Thomas, Salisburyli John, Cizvit Juan de Marina, Buchanan; müstebit hükümdarların öldürülmesini meşrulaştıran ve geleceğin Rus teröristlerini de etkileyen düşünceler üretmişlerdir. İncil'deki *"Kılıç tutanlar kılıçla yok olacaklardır"* deyişi de yöneticilerin öldürülmesinin ahlaki ve felsefi desteğini oluşturmuştur. (Altuğ, 1995, s. 56) Jul Sezar'dan IV. Henry'e kadar pek çok hükümdar terörizmin bu dönemsel felsefesinin kurbanı olmuştur.

Terörizmin efsanelerle karışık bu çağının MS 66-73 yılları arasında Filistin'de faaliyet gösteren Sicar Mezhebi ile başladığı genel kabul görür. Şenel ise, *"Genel Hatlarıyla Terörizm"* adlı kitabında Jewish Zealots ve taraftarlarının MS 6-135 yılları arasında Roma İmparatorluğu'na karşı terörizm olarak nitelendirilebilecek vur-kaç ve suikast eylemleri gerçekleştirdiklerini, Sicarlerin Zealots'un ardılları olduğunu belirtir. (Şenel, 1997, s. 22)

Aşırı milliyetçi, bağnaz ve Roma İmparatorluğu aleyhtarı din adamlarınca kurulan Sicar mezhebi, hedeflerini oluşturan ılımlı Yahudi Barış Partisi mensuplarını kalabalık içinde *"sica"* adı verilen küçük bir kılıçla öldürmek, kamu binalarına, hububat depolarına ve su kanallarına sabotaj yapmak gibi eylemler gerçekleştirir. (Altuğ, 1995, s. 28)

Kurucuları Hasan Sabbah'la özdeşleşen, İsmailiye (İsmaili) mezhebinin bir kolu olan Hahhaşinler, teröristten çok sistematik suikastçılardır. Ancak, suikast kampanyalarının uzun süreli olması ve Haşhaşin fedayinlerinin Haçlı Kralı Condrad, Selahattin Eyyubi, Melikşah ve Nizamülmülk gibi çağın önemli devlet adamlarını hedef seçmesi nedeniyle, terörizmin tarihçileri Haşhaşinleri Sicarlerden sonra ikinci en eski terör grubu kabul ederler. Tarihte bıraktıkları iz, günümüzün İngilizce ve Fransızca'sında Haşhaşin kelimesinden türeyen ve *"cani, suikastçı"* anlamına gelen *"assassin"* sözcüğü ile özetlenebilir.

Günümüzün evrensel nitelikli en büyük asimetrik tehdidi olarak vasıflandırılan radikal İslami Terörizmle Haşhaşin doktrini ve uygulamaları arasında ilginç benzerlikler bulunduğundan ve ayrıca Haşhaşinler; örgütlenme, eğitim, propaganda, kurtarılmış bölge gibi konularda bugün dahi uygulanan terörizm strateji ve taktiklerinin *"kaşifi"* ve ilk uygulayıcıları olma özelliğini taşıdıklarından, bu tarihi terör grubu terörizm tarihi araştırmalarında alışılagelenden biraz daha ayrıntılı biçimde incelenmeyi hak etmiştir.

Taheri onları radikal İslami teröristlerin öncüleri olarak kabul etmekte ve suikastların amacının ilahi iradeyi uygulamak olduğunu söylemektedir. Taheri'ye göre İslami radikalizmin gerçek kurucusu olan Hasan Sabbah'ı terörizme yönelten neden, onun Şii-İsmaili mezhebinin bir eylem dini olduğu kararına varmasıdır. Sabbah, başarılı bir siyasal-dini hareketin; inceleme, propaganda, örgütlenme ve saldırı aşamalarından geçmesini ve bütün dünyayı ele geçirmek için saldırı noktası olarak kullanılmak üzere bir *"kurtarılmış bölge"* yaratılması gerektiğini öngörür. Bu bölge Elbruz dağlarındaki Alamut Kalesi olacaktır. Alamut civarında kısa sürede *"Köyün Tanrısı"* (Deh-Hoda) unvanını alan Sabbah; araştırmacı ve propaganda malzemesi üreticisi *"Mürşitler"* propagandist polemikçi *"Dayılar"* ve suikatçı/eylemci *"Fedayinlerden"* oluşan terör örgütünü kurar. Bir süre sonra *"Dağların Yaşlı Adamı"* unvanın alan Sabbah, siyasi cinayeti, siyasi güç kazanmanın önemli bir unsuru haline getiren ve ilk terörizm doktrinini de hazırlayan kişidir.

Sabbah'ın yarattığı *"Fedayin"* sözcüğü de terör dünyasına geri gitmemek üzere yerleşir ve bin yıl sonra Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) militanları da bu sıfatı kullanır. Haşhaşinler, Haçlı Seferleri sırasında da eylemlerini sürdürür. Ancak bu kez hedef Haçlı Orduları'dır ve Taheri'ye göre bu *"Batı'nın İslam Kutsal Savaşı ile ilk karşılaşmasıdır."* Fedayinler bu eylemleri nedeniyle İslam Edebiyatı'nda *"İslam kahramanları"* olarak da adlandırılmışlardır. İslam solunun bazı düşünürleri ise Sabbah'ı *"İslam'ın ilk Marksisti"* olarak görmektedirler. (Taheri, 1990, s. 45-54)

Eski çağlarda Hintli Thug Tarikatı ve *"Hür Kardeşlik Örgütü"* ile Çin'in *"Büyük Bıçaklar"*, *"Beyaz Nilüfer"* ve *"Kızıl Mızraklar"* gibi gizli derneklerinin de eylemlerinde zaman zaman teröre başvurdukları bazı kaynaklarca belirtilmektedir. (Altuğ, 1995, 29) (Onulduran, 1987, s. 168-169)

Çağın diğer belirleyici karakteristiği olan kitlesel terör ise daha çok din ve mezhep çatışmaları şeklinde kendisini gösterir. Fransa'daki Katolik-Protestan çatışmasını zirveye ulaştıran St. Barthelemy katliamı dönemi sembolize eden bir örnektir.

2. Devrimci Terörizm Çağı

1789 Fransız İhtilali ile başlayıp, *"Soğuk Savaş"*la sona eren bu çağın terörizm alanındaki belirleyicileri iki grup insandır: Karşı devrimleri önleyebilmek için devlet terörünü icat edip, adlarını *"terör rejimi"* ile özdeşleştiren devrimciler ve devrim yapabilmek için terörü yeniden yorumlayıp çağdaşlaştıran anarşist ihtilalciler.

Bu çağdaki siyasal şiddet hareketleri önce ihtilalci kimliğiyle monarşilerin tasfiyesine, laik uluslarla ulus devletlerin yaratılmasına yönelir, XIX. yüzyıl ortalarından itibaren de toplumları ve devletleri dönüştürebilmek için anarşizm kisvesine bürünür ve bu yüzyılın sonlarında *"en keskin"* anarşistler modern terörizmi dünya gündemine getirirler.

Dönemin karakteristikleri incelendiğinde terörizmin özellik ve unsurlarında önemli değişimlerin ortaya çıktığı izlenir. İhtilalcilikten terörizme uzanan değişimin hazırlayıcıları arasında 1789 İhtilali'ni *"zenginle yoksulun savaşı olarak"* niteleyen Babeuf, ihtilalcilerin İncil'i olarak vasıflandırılan *"Eşitlik İçin Babeuf'un Gizli Anlaşması'nın Tarihçesi"*nin yazarı Buonarroti ve takipçileri Blanqistlerin (Komünarlar) 1871 Paris Komünü sırasında korkunç bir kitle terörü yarattığı Blanqui gibi düşünürler de vardır.

Örgütlenme modelindeki önemli değişimlerden ilki Fransız İhtilali'nin bir döneminde devlet mekanizmasının da bilinçli ve sistematik olarak terör yaratmak amacıyla kullanılmaya başlanmasıdır. Dönemi başlatan Fransız İhtilali, günümüzde *"yukarıdan terör"* diye isimlendirilen devlet terörü kavramının da yaratıcısıdır. İhtilalin, *"Konvansiyon Dönemi"* adı da verilen 1793-1799 yılları, Robespierre ve Kamu Selameti Komitesi'nin şiddet uygulamaları nedeniyle terörizmin ve terör rejiminin simgesi haline gelmiştir. Crozier'e göre, *"Dehşet yoluyla yönetim -yani yukarıdan terör ya da devlet terörü- Fransız Devrimi'nin bir yan ürünüdür. E. V. Walter ise Fransız Devrimcilerin terörü kralların tiranlığına karşı halkın tiranlığı olarak tanımladıklarını, terör rejiminin kurbanlarının ise aristokratlar ve devrim düşmanları olduğunu"* ifade eder. (Ergil, 1980, s. 1, 23) Yaklaşık 300000 kişinin çeşitli nedenlerle tutuklandığı, 17000 kişinin öldüğü bu dönemde terörizmin siyasi bir araç olarak ortaya çıktığını savunan düşünürler de vardır. (Mango, 2005, s. 12)

Konvansiyon dönemi, her büyük devrimden sonra ortaya çıkabilen karşı devrim tehdidine yönelik önlemler paketinin prototipini de oluşturmuştur. Monarşilerle onların işbirlikçisi aristokrasi ve kilisenin hakimiyetini yıkarak ulus devletleri kurmaya çalışan devrimciler, özellikle de burjuva devrimcileri, iktidara gelirken çoğu kez terörizmden çok devrim taraftarlarının yarattığı kitlesel terörü kullanmışlardır ama iktidara gelir gelmez, karşı devrimi önleme amacıyla devleti teröre bulaştırmışlardır. Bu anlamda 1917 Devrimi'nden sonra komünistlerin Wrangel ordularınca gerçekleştirilmek istenen

karşı devrimin simgesi Çar ailesine, aristokrasiye ve kiliseye karşı uyguladıkları önlemler de, İran Devrimi'nden sonra Humeyni'nin Şah yanlılarına yönelik şiddet hareketleri de Konvansiyon dönemiyle önemli benzerlikler gösterir. Nitekim Lewis, *"Ortadoğu"* adlı kitabında; *"İran'daki devrimci rejim Avrupa'dan başka bir alanı daha ödünç almıştır... İdeolojik açıdan düşman kabul edilen pek çok kişinin acilen yargılanarak idam edilmesi, özel mülkiyete büyük oranda el konulması, yüzbinlerce erkek ve kadının sürgün edilmesi, iktidarın pekiştirilmesi için uygulanan şiddet, endoktrinizasyon ve baskı, Hz. Muhammed ve Hz. Ali örneklerinden çok Robespierre ve Stalin örneklerine çok yakındır."* Demektedir. (Lewis, 2005, s. 441)

Sonuç itibariyle, Fransız İhtilali ile birlikte terörizmi kullanan örgütlerin arasına devlet de katılmıştır.

Örgütsel bazdaki ikinci değişim dinsel maskelerin atılıp, burjuvanın ya da proletaryanın ideolojik maskesinin kullanılmaya başlamasıdır. Etnik terör örgütlerinin dini kisveyi üzerlerinden tam atamaması bir yana bırakılırsa, sanki, terörizm de tıpkı devletler gibi dinin baskısından kurtularak, laikleşmeye başlamıştır. Ulus devlet kurucusu devrimcilerin kiliseyi önemli düşmanlardan birisi olarak ilan etmesinin yanı sıra, dönemin teröristlerinin genelde anarşistler arasından çıkması ve anarşizmin organize tüm kurumların yanı sıra dini yapılanmalara da karşı olması, bu gelişmede etkilidir.

Örgütsel bazdaki son değişim ise yine Fransız İhtilali'nin ortaya çıkarttığı ulusalcılık kavramının etkisi altında kalan ve o döneme kadar imparatorlukların tebaası olarak yaşayan bazı azınlıkların kendi ulusal devletlerini kurma yolunda terörizmi bir propaganda ve savaş tekniği olarak sistematik biçimde kullanmaya başlamalarıdır. Yani bu dönem, bugün terörist yapılanmaların tipolojisinde *"etnik terör örgütü"* olarak nitelenen organizasyonların da doğduğu çağdır. Osmanlı İmparatorluğu da etnik terörizmden ilk etkilenen devletlerden olmuştur. Ermeniler ise İrlandalılar ve Makedonyalılar ile birlikte etnik terörün öncüleri olarak adlarını tarihe yazdırmışlardır. 1887-1890 yılları arasında kurulan Hınçak ve Taşnak (Taşnaksutyun),

etnik terör örgütlerinin öncüllerindendir. Nitekim, Taşnaksutyun'un 1892 yılında hazırlanan programında ihtilalci Ermeni çetelerinin en önemli hedeflerinden birisi olarak; *"hükümet memurlarını, hafiyeleri, hainleri ve her türlü sömürücüyü terörize etmek"* yer almaktadır. (Altuğ, 1995, s. 82) Etnik terör örgütleri çağdaşı diğer terör örgütlerinden farklı olarak dinsel maskelerden yararlanmayı da sürdürmüşlerdir. Örneğin Ermeni etnik terörünün doğumunda Gregoryen (Apostolik) Kilisesi ile Patrikler Mıgırdiç Hırimyan, Nerses Varjabedyan ve Mateos İzmirliyan'ın büyük katkıları olmuştur.

Bu çağın terör örgütleri; amaç ve ideolojilerine sıkıca bağlıdırlar. Yani, örgüt mensubu gerçek teröristler için *"davaya adanmışlık"* söz konusudur ve bu nedenle de terör örgütleri eylemlerini üstlenmekten çekinmezler. Terörizmin bu özelliği asimetrik terör tehdidi ortaya çıkana kadar sürecektir.

Fransız İhtilali, siyasal şiddetin suikast gibi bireysel hareketlerden kitle kalkışmasına dönüşümü yolunu da açmıştır. Aslında bu, siyasal şiddetin amacını ve hedefini değiştirmesinin doğal bir sonucudur. Çünkü siyasal şiddet eski çağlardaki müstebit hükümdarları öldürerek kötülüğü önleme hedefini büyütmüş, devleti ve toplumu inandığı doktrin doğrultusunda değiştirmeye ve hayalindeki toplumu inşa etmeye yönelmiştir. Böylesine büyük ve önemli bir hedefe ulaşılabilmesinde gizli cemiyetlerin ya da tarikatların eli hançerli mistik suikastçıları elbette yetersiz kalacaktır. Bu nedenle ihtilalcilerin önderliğinde kitleler terörize edilmeli, kitle eylemlerinin yaratacağı terör sayesinde de hedefe ulaşılmalıdır.

Bu gelişim, çağdaş terörizmin halen sürdüregeldiği devleti ve toplumu etkileme ve değiştirme amaç ve hedefini belirlerken, terörün asimetrik boyutunu da belirginleştirmiştir.

Ancak silahlı ayaklanma tezini savunan Blanquistlerin Paris Komünü sırasında oluşturdukları terörün ardından yenilgilerinin yeni bir terörizm ve tasfiye kampanyası yaratması, dönemin ihtilalcilerinin kitlesel eylemleri sorgulamalarına ve yeni bir suikast dalgasının başlamasına neden olur. 1881-1911

yılları arasında, aralarında Amerikan Başkanları Garfield ve Mc Kinley, Fransa Cumhurbaşkanı Carnot, Rus Çarı . Alexander, İtalya Kralı I. Umberto, Avusturya-Macaristan İmparatoriçesi Elizabeth ve İspanya Başbakanı Del Castillonun da bulunduğu çok sayıda devlet ve hükümet başkanı öldürülür. Böylece siyasal şiddetin gözde eylem türü yeniden suikast olur. Bu tercih 1917 Rus Devrimi'ne kadar sürer.

Bu dönemde devrimci terörizmin doktrini de hazırlanır. Alman radikal Karl Heinzen, Cinayet *(Der Mord)* adlı kitabında; kitlelerin müstebitlerin baskısından kurtarılabilmesi için her türlü şiddetin ve hatta katliam yapılmasının dahi caiz olduğunu savunur. Contedi Saint Jorioz da büyük bir olasılıkla İtalyan menşeli *"Carbonari Örgütü"*nün faaliyetlerinden etkilenerek, gerilla taktikleri ile milli kurtuluş savaşları stratejisini kaleme alır ve yazılarında milli kurtuluş hareketlerine karşı çıkanların terörist yöntemlerle cezalandırılmasını önerir. (Altuğ, 1995, s. 61-62)

İtalyan Anarşist Errico Malatesta ise terörizmin propaganda boyutunu ilk dile getiren kişi olur ve onun *"eylem yoluyla propaganda"* stratejisi terörizm yandaşlarınca benimsenir. (Mango, 2005, s. 12) Böylelikle siyasal şiddet terörizme doğru yol alırken şiddet eylemlerinin; örgütlerin amacını ve eylemcileri kitlelere tanıtmak, kitleleri ve mevcut yönetimi etkilemek için en güçlü silah olduğu keşfedilir. Bu etkilemenin koşulu ise eylemdir.

Godwin ve Proudhon çizgisini izleyerek ihtilalcilikten anarşizme geçiş yapan bir grup eski devrimci, Anarşist Rus İhtilalcileri (Narodovoltsy), Halkın İradesi Hareketi (Narodnaya Volya) ve Sosyal İhtilalci Parti ile ihtilalciliğin terörizme dönüşümünü tamamlar. Altuğ'a göre bu dönüşüm Vera Zasuliç'in 1878 yılında Petersburg Valisi General Trepov'u vurmasıyla tamamlanır. (Altuğ, 1995, s. 69)

Rus İhtilalcileri, belki de en önemli temsilcilerinden birisi olan *"İhtilalci anarşizmin en şöhretli lideri"* (Daver, 1969, s. 23) Michael Bakunin nedeniyle, anarşist kimlikleriyle ön plana

çıkarlar ve onların uyguladıkları terörizm tekniklerinden pek söz edilmez. Oysa ki Bakunin, 1870'li yıllarda yazdığı *"İhtilalin Akaid'i-Kateşizm"* adlı eserinde; *"seçkin hedeflere yönelik terörist eylemleri* "savunur ve teröristlerin tek amaçlarını da; *"acımasızca imha ve yorulmadan, soğukkanlılıkla her zaman herkesi öldürmeye hazır olma"* şeklinde belirtir. Bu kitabin bir önemli yönü de ihtilalci örgütlenme ve eylemci profili açısından önemli ve öncül kurallar içermesidir. Bakunin'e göre, ihtilalin eylemcisi; *"kaybolmuş, menfaatsiz, eşyasız, özel ilişkileri ve duyguları ve hatta ismi bile olmayan, toplumla ve düzenle ilişkisi kopuk, kendisini ihtilale adayan"* bir kişi olmalıdır. Böylece Bakunin, terörist profilinin El Kaide yapılanmasına kadar değişmeyecek asgari müştereklerini de belirlemiştir. Terörizm artık bir mesleğe dönüşmekte, terörist de profesyonelleşmektedir.

Bakunin, bir süre sonra da Sergey Nechayev'in etkisiyle yaygın terör ve tahrip teorisini geliştirir. *"İhtilalin İlkeleri"* adlı kitabında da; *"Rus İhtilalcilerinin tahripten başka eylem şeklini kabul edemeyeceklerini, ihtilal sırasında tasfiye edileceklerin önceden belirlenmesinin ve toplumun sürekli korku ve vicdan azabı içinde tutulmasının gerektiğini, ihtilalcilerin taviz vermeden ve toplumun acılarına kulak asmadan ihtilali gerçekleştireceklerini, Rusya'nın kılıç ve ateşle temizlenmesi sonucunda kötünün yok edileceğini"* ileri sürer.

Bakunin'in takipçilerinden Morozov, Tikhomirov ve Romanenko ise teoriye *"siyasi cinayetler"* ile *"teröristlerin öncü rolünü, terörün tahrik unsurunu, merkezi otoritenin terörizm karşısındaki zafiyetini, terörün savaş tekniği olarak kullanımını ve sistematik terör uygulamalarını"* katarlar.

Bu katkılar Narodnaya Volya Merkez Komitesi'nin Programında da yer alırken, 1900'de kurulan Sosyal İhtilalci Parti liderleri de terörizmden yana tavır koyarlar. Parti içinde kendi kararıyla terör eylemleri yapma yetkisine sahip, merkezi ve hiyerarşik bir yapılanma olan Savaşçı Teşkilat (BO: Boevaya Organisatria) kurulur. Böylelikle Rus teröristler, modern terör örgütlerinin El Kaide modelinin ortaya çıkışına kadar değişmeyecek olan örgütlenme sistematiğini de kurmuş olurlar.

Bu yıllarda ortaya çıkan Saiksizler (Bezmotivniki) adlı bir örgüt, *"burjuvalara ölüm"* sloganıyla, gelişigüzel terör eylemleri yapar (Altuğ, 1995, s. 81) ve böylece modern terörizmin kitleleri korkudan paralize eden en önemli özeliği olan *"hedefini rasgele seçme"* de ortaya çıkar.

1920'lerde İrlanda'da etnik terörizm etkinliğini sürdürürken, Hindistan'da *"Sihler"* de teröre başvurmaya başlarlar. 1930'lu yıllarda Mısır'da radikal İslami terör örgütlerinin öncülleri olan *"Müslüman Kardeşler"* ve *"Genç Mısır"* faaliyete geçer. Terörizmin doğduğu topraklar olan Filistin'de ise Manda yönetimine karşı etno-dini Yahudi terör örgütleri *"Irgun Zvai Leumi"* ve *"LEHI"* iş başındadır.

Bu çağın terörizminin ayırt edici iki özelliği daha vardır: Hedefleri ve amaçları itibariyle büyük ölçüde ulusal ve ulusalcı, eylem alanı itibariyle yerel karakterlidir. Yani, Hınçak ve Taşnaksutyun için hedef Osmanlı İmparatorluğu ve İmparatorluk yöneticileri, amaç Ermenistan'ın kuruluşu, İrlandalı *"Dinamitçiler"* için hedef Büyük Britanya İmparatorluğu, amaç bağımsız İrlanda'dır. Talat Paşa gibi bazı üst yöneticilerinin yabancı ülkelerde öldürülmesinin dışında, eylemler de genellikle hedef seçilen devletin topraklarında gerçekleşir ve yereldir. Uluslararası terörizm ve küresel tehdit henüz ortaya çıkmamıştır.

Terörizmin 1945'lerden sonra vazgeçilemez unsurlardan birisini oluşturacak olan *"dış destek"* ise henüz belirgin değildir ama Osmanlı İmparatorluğu, özellikle etnik terörizmin imparatorlukların parçalanmasında nasıl kullanılabileceği konusunda *"emperyalist ülkelerin deney laboratuarı"* görevini ifa etmeye başlamıştır.

Bu kapsamda *"Pan-Slavist"* politikaları uygulamaya koyan Rus Çarlığı, bir yandan Ortodoksluk gayretiyle Ermeni Hınçak ve Taşnak örgütlerini destekler, *"Tula Fabrikasının"* ve *"Tifilis Deposunun"* ürünleriyle silahlandırıp (Altuğ, 1995, s. 82), 1914-1915 yıllarında dokuz Ermeni askeri birliği kurdururken (Lewis, 2005, s. 394) diğer taraftan da Petersburg İlimler Akademisi

aracılığıyla üretilen *"Kürdistan ve Kürtçülük"* sloganlarıyla 1855 *"Yezdan-ı Şir"*, 1877 *"Bedirhan Osman Paşa"* ve 1912 *"Şeyh Selim, Şahabettin, Ali"* isyanlarını provake eder. Rus desteği öylesine açıktır ki 1912 isyanının bastırılmasından sonra kaçan elebaşılar Çarlık Rusya'sının Bitlis Konsolosluğu'na sığınırlar. Kurtuluş Savaşı sırasında da, Ankara Hükümeti'nin Moskova'ya giden Bekir Sami Bey Başkanlığı'ndaki heyetine Sovyet Dışişleri Komiseri Çiçerin; Bitlis, Muş ve Van'ın Ermenilere verilmesi yolundaki Sovyet talebini iletir. (Öymen, 2003, s. 97)

Ortadoğu ile giderek daha fazla ilgilenmeye başlayan Britanya İmparatorluğu'nun hedefinde ise hem Ermeniler, hem de Kürtler vardır. Yerasimos, Ermeni terörizmi ile ilgili olarak şunları yazar; *"Türkiye aleyhtarı kampanyanın elebaşısı Gladstone'un başbakanlığa gelişi Ermeni komitacılar için bir başlama işareti oldu."* (Yerasimos, 1977, s. 1012) İngiltere, Anadolu'da da Binbaşı Nowell aracılığıyla faaliyettedir. Bu faaliyetler 1920 Koçgiri İsyanı'nda etkili olur. (Şadillili Vedat, 1980, s. 30-35) Kurtuluş Savaşı döneminde de başta Amiral Robeck olmak üzere Türkiye'de bulunan pek çok İngiliz görevli, Anadolu'da kurulacak Kürt devletine ve hatta Kürtlerin Mustafa Kemal'e karşı yürütülen savaşta kullanılmasına ilişkin görüş ve önerilerini İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Curzon'a sunarlar. (Önder, 2005, s. 294-296) İngiltere Türkiye Cumhuriyeti döneminde de Kürt Milliyetçiliği'ne ilgisini sürdürür. İngiltere'nin Türkiye Büyükelçisi R. C. Lindsay, 6 Ekim 1925 tarihli raporunda İngiliz Dışişleri Bakanlığı'na; *"İngiltere'nin, Kürtlerin arzularından olan kendi topraklarında yönetici olarak Kürt ırkından görevlilerin tayin edilmesi, adaletin dağıtılması, okullarda kendi dillerinde eğitim yapılması ve Kürtçe'nin resmi dil olarak kullanılması hususlarına öncelik verilmesi konularında angaje olduğunu"* hatırlatır. (Kışlalı, 1996, s. 113)

Amerika'da Osmanlı İmparatorluğu'nu etnisite aracılığıyla bölme yarışına katılır. 1820'de *"American Board"* örgütünün *"bu kudretli günah imparatorluğunu tamamen yıkacak bir sistem kurmaya"* yeminli misyonerleri aracılığıyla başlatılan Ermesi azınlığa destek faaliyetleri, 1896 yılında Erzurum'a ABD Kon-

solosu olarak atanan Leo Bergolz'un, Ermeni terör örgütleri ile misyonerlerin işbirliğini maskelendirmek amacıyla görevlendirilmesine kadar ulaşır. (Şimşir, 2005, s. 272, 286)

Çağın etkin devletlerinden Fransa'da Osmanlı İmparatorluğu'nun mirasıyla ve bu arada Arap ve Kürt topluluklarıyla yakından ilgilidir: Kaçakçılık Fransız nüfuzunun ve siyasal gücünün yayılma aracı olarak kullanılmakta, Kürt ve Arap aşiret reisleri kaçakçılık faaliyetlerinde yararlanılmak üzere sınıra yerleştirilmekte, aynı amaçla Ermeni ve Nasturilerle ilişki kurulmaktadır. Fransızlarla Kürtler arası ilişkiler ise, Fransız istihbarat subaylarının istedikleri anda Kürt çetelerinin Türkiye'ye saldırmasını temin edecek derecede gelişmiştir. (Mumcu, 204, s. 75-76)

Bu çağın terörizm tarihindeki özel önemi birazda terörizmle çözümlenmeye çalışılmış ve halen çalışılan pek çok uluslararası sorun ve etnik davanın temellerinin bu dönemde atılmasından kaynaklanır. Bunların ilk akla gelenlerinden birisi Filistin sorunudur. Biraz iddialı biçimde ifade etmek gerekirse *"Küreselleşen Dünya"*ya yönelik en büyük asimetrik tehdidi oluşturan radikal İslami terörizm de, bu çağda atılan temeller üzerine inşa edilir.

Ortadoğu konusunda önemli eserler veren Fromkin bu konuda şunları söyler:

"Ortadoğu'nun bugünkü durumu hem Avrupalı devletlerin onu yeniden biçimlendirmeyi üstlenmesinden, hem de İngiltere ile Fransa'nın, kurdukları hanedan, devlet ve politik sistemlerin sürekliliğini sağlama bağlayamamalarından kaynaklanmaktadır. İngiltere ile müttefikleri Birinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında bölgedeki eski düzeni bir daha geri gelmeyecek şekilde yıkmışlardı; Arapça konuşulan Ortadoğu'daki Osmanlı yönetimini onarılmayacak derecede parçalamışlardır.

... Sonuç olarak 1914-1922'deki olaylar, Avrupa'nın Ortadoğu sorununa bir son getirirken, Ortadoğu'nun kendisinde bir Ortadoğu sorunu yaratıyordu... Ortadoğu'da tipik olan şey daha temel iddiala-

rın ortaya atılmasıdır; Irak, İsrail, Ürdün ve Lübnan'ın... Varolma hakları da söz konusu edilmektedir. XX. yüzyılın şu anında Ortadoğu, dünyanın ulusal ölüm kalım savaşlarının hala sık sık yapıldığı bir bölgesidir... Tartışmalar daha da derindir: Kürtlerin ya da Filistinli Arapların politik kaderleri gibi görünüşte çözülmesi olanaksız ama belirli konuların altında, Avrupa'da icat edilip, oraya yerleştirilmiş olan modern politik sistemin, Ortadoğu'nun yabancı toprağında yaşayıp yaşayamayacağı gibi daha genel bir sorun yatmaktadır." (Fromkin, 1993, s. 567-568)

Devletlerin ve ulusların devrimlerle yeniden inşa edildiği bu dönemde, eskiçağların mistik yanı biraz ağır basan siyasal şiddet hareketleri, ihtilalcilikten başlayıp, anarşizmden geçerek terörizme ulaşan bir gelişim gösterirler. Özetle devletler ve uluslar çağdaşlaşırken, onları hedef alan siyasal şiddet de tehdidini sürdürebilecek bir dönüşümü gerçekleştirir.

3. Terörizmin Soğuk Savaş Dönemi

İkinci Dünya Savaşı'nın bitişini takiben terörizm devrimler çağından çıkıp, bir *"Soğuk Savaş silahına"* ve *"bir dış politika enstrümanına"* dönüşür. Bu çağ, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) tasfiye edildiği 1990'lı yıllarda terörizmin küresel asimetrik tehdit haline gelişiyle tamamlanır.

Devrimci terörizm döneminden *"Soğuk Savaş"* dönemine Marksist-Leninist veya etnik (ulusalcı) söylemlerle devleti ve toplumu yeniden yapılandırmayı hedef olarak seçen ve hedef seçiminde genelde seçkinci davranarak aşırı şiddetten kaçan, hücre modeline uygun örgütlenmiş, amaç ve ideolojisine sadakati nedeniyle eylemini üstlenmekten sakınmayan, terörün bir propaganda silahı olarak davayı tanıtmadaki önemini kavramış, kısmen dış destekli, ulusal ve yerel bir terörizm ile dış dünyadan izole olarak kendisini davaya adamış epey romantik ve kısmen profesyonel bir terörist profili miras kalmıştır. Dünyanın çeşitli bölgelerindeki ortam ise Birinci Dünya Savaşı galiplerinin masa başında yarattıkları siyasi coğrafya

nedeniyle etnik kökenlerle din ve mezhep ayrışmalarına dayalı bir terörizm için son derece elverişlidir.

Henüz üzerinden İkinci Dünya Savaşı'nın yılgınlığını atamamış olan insanlık ise her şeye rağmen umutludur. Michigan State Üniversitesi öğretim üyesi John Jacop Nutter bu umut döneminde Soğuk Savaş'ın doğuşunu şu sözcüklerle anlatır: *"Pek çok insana göre II. Dünya Savaşı'nın bitişiyle yeni bir başlangıç için umut doğmuştu, ancak başlayan tek şey ölümcül ve çok ciddi bir rekabetti."* (Nutter, 2005, s. 73) Nutter'in işaret ettiği, birbirlerini yok etmeye kesinlikle niyetli ideolojilerden kaynaklanan ve dünya geneline; siyasal, sosyal, ekonomik, kültürel, askeri vb. her alanda görülen meydan okumalarla yansıyan bu rekabet; ancak nükleer dehşet dengesinin yarattığı evrensel korkuyla sınırlanabilmiştir.

Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu *"Stratejik Derinlik"* adlı kitabında Soğuk Savaş yıllarındaki uluslararası güç ilişkilerini su satırlarla anlatmaktadır:

"Devletler uluslararası sistemdeki konumları itibariyle stratejik ve taktik manevra kabiliyetlerine göre dört farklı kategoriye ayrılabilir: Süper devletler, büyük devletler, bölgesel güçler ve küçük devletler. Uluslararası sistem içinde gerek çok yönlü gerekse ikili ilişkilerdeki karşılıklı belirleyicilik bu şema içindeki konumla doğrudan ilgilidir.

Bu şema özellikle iki kutuplu uluslararası ilişki modelinin hakim olduğu İkinci Dünya Savaşı sonrasında belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. ABD ve SSCB iki süper güç olarak bir yandan taktik esneklik alanlarını karşı tarafın stratejik planlamasını bozma yönünde ayarlarken, diğer yandan hinterlantlarını genişletme çabası içine girmişlerdir.

Türkiye, Hindistan, Brezilya, Mısır, Arjantin, Irak gibi bölgesel güçler ise bölgesel etki alanlarını, dış politikalarını bir süper gücün konjonktrüel politikalarına bağımlı kılmak zorunda kalmışlardır. Bu bölgesel etki alanının süper gücün politikalarına uyumlu olmadığı dönemlerde ise sistem tarafından cezalandırılma tehdidi ile karşılaşılmıştır ki Kıbrıs konusunda uygulanan ambargo, Falkland Savaşı

ve Körfez Çıkarması bunun tipik örnekleridir." (Davutoğlu, 2004, s. 74-75)

Brzezinski ise Soğuk Savaş'ı değerlendirirken; Bu dönemde Kuzey Amerika ve Avrasya'nın büyük ödül dünya için karşı karşıya geldiklerini, bu karşılaşmada kazananı dünyaya tamamen hakim olacağını, bir kez zafer elde edildikten sonra kazananı yolunda durdurabilecek başka bir gücün kalmayacağını, bu savaşta her iki rakibin de bir anlamda din savaşları çağını hatırlatır şekilde, güdümlü devletlerini ve tebaasını kendi egemenliği altında tutuşunu güçlendirmek için ideolojisini kullandığını belirtir. (Brzezinski, Büyük Satranç Tahtası, 2005, s. 21)

3.1. Soğuk Savaşın Nedenleri

Yaklaşık 50 yıl *"nükleer dehşet dengesiyle"* insanlığı tehdit edip, dünyayı ABD liderliğindeki Batı Bloğu ve SSCB liderliğindeki Doğu Bloğu *"Winston Churchill'in deyimiyle –Demir Perde–"* ülkeleri olarak birbirine düşman iki kampa bölen Soğuk Savaş'ın çıkış nedenleri doktrinde tartışmalıdır.

Bu savaşın Sovyet askeri gücünün Batı dünyasını tehdidi sonucunda başladığını savunanlar olduğu gibi, Soğuk Savaşın nedenlerini II. Dünya Savaşı yıllarındaki zorunlu ortaklık sırasında oluşan karşılıklı güvensizlik ortamına dayandıran ve hatta 1917 Sovyet Devrimi'nden sonra sosyalist SSCB ile kapitalist Batı arasında baş gösteren ideolojik sistem uyuşmazlıklarına bağlayanlar da mevcuttur. (Ataöv, 1969, s. 20-65)

1917 Devrimi'nin hemen sonrasında Amerika ve Büyük Britanya'nın tepeden tırnağa donattığı Kolçak, Denikine ve Wrangel Orduları'nın, ayakları üzerinde durmaya çalışan Komünist yönetimin üzerine saldırtılmasının ve Bolşevik aleyhtarı faaliyetlerin sonuna kadar desteklenmesinin yaratığı kan davasının SSCB ile Batı arasındaki güvensizlik ortamının kaynağını oluşturduğu da söylenebilir. 1918-1921 yılları Amerika-İngiltere-Fransa-Polonya ile yeni SSCB yönetimini karşı

karşıya getiren bu savaş, Riga Barışı ve Polonya'nın doğu sınırını, dolaysıyla da SSCB'nin batı sınırını belirleyen *"Curzon çizgisiyle"* sona ermiş gibi görünse de taraflar arasında derin bir güvensizlik ortamı oluşturmuştur.

Taraflar arasındaki kamplaşma karşılıklı eylemlerle süregelmiş, SSCB, batı ülkelerinin 1921 yılına kadar sürdürdüğü saldırgan politikalara; 1917 Devrimi'ni *"Dünya Proleter İhtilali"* ile tüm dünyaya yayma, bu amaçla 1919 Mart'ında *"I. Enternasyonal'i (Comintern)"* oluşturma ve Almanya ile Macaristan'da iktidarı komünist hükümet darbeleriyle ele geçirme hamleleriyle cevap vermiştir. Ekim 1925 tarihli Locarno Antlaşmaları arifesinde yayınlanan İngiltere'nin dış güvenlik politikalarıyla ilgili bir memorandumda yer alan; *"Avrupa bugün üç esaslı unsura bölünmüştür: Galipler, mağluplar ve Rusya... Rusya'ya rağmen ve belki de Rusya dolaysıyla, bir güvenlik politikası tespit etmek zorundayız."* Cümlesi, bu kamplaşmanın boyutlarını ortaya koymaktadır. (Armaoğlu, 1964, s. 479-481)

Bu kamplaşma, SSCB'nin komünist sistemi öncelikle kendi ülkesinde yerleştirme ve *"devrim ihraç"* çalışmalarını erteleme zorunluluğunun farkına varması sonucunda oluşturduğu *"socializm in one country"* doktrini ile geçici olarak durağanlaşmıştır.

Bu durağanlık; İtalya, İngiltere ve Fransa'nın 1924'de, ABD'nin ise 1917 Devrimi'nden tam 16 yıl sonra 1933'de yeni Sovyet rejimini resmen tanımaları sonucunu verir. Yani Batı ve SSCB, II. Dünya Savaşı'nın başlamasına sadece 6 yıl kala aralarındaki çatışmanın sona erdiği görüntüsünü veren bir detanta ulaşabilmişlerdir. Bu durumda Batı ile SSCB'nin arasındaki Soğuk Savaş'ın aslında 1920'lerde başladığını, 1925-1945 yılları arasında sadece bir stabilizasyon dönemi yaşandığını söylemek daha doğru olacaktır.

Ancak bu stabilizasyon dönemi uzun sürmez. II. Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında Yunanistan iç savaşında Batı ile SSCB'nin farklı kamplarda yer alması, Kore Savaşı, Polonya, Romanya, Macaristan ve Çekoslovakya gibi ülkelerin Kızıl Ordu ve KGB'nin ortak operasyonlarıyla komünistleştiril-

mesi ve bu operasyon karşısında da ABD'nin Batı Avrupa'da SSCB'yi engellemeye yönelik askeri bir güvenlik kuşağı oluşturması (NATO) ve Sovyetler'in de buna Varşova Paktı'nı kurarak cevap vermeleri, *"Soğuk Savaş"*ı başlatan kıvılcımlar olacak, bloklar giderek kemikleşecektir. Böylece, II. Dünya Savaşı sırasındaki müttefikler arası konferanslarda İngiltere tarafından gündeme getirilmesine rağmen Amerika'nın sürekli reddettiği *"nüfuz alanları anlayışı"* fiilen yürürlüğe girecek, Churcill'in *"kuvvetler dengesi"* doktrininin canlandırılması yolundaki ısrarının haklılığı anlaşılacaktır. (Öymen, 2003, s. 79, 105, 108)

Soğuk Savaş'ın çıkış nedenlerini ayrıntılarıyla tartışmak bu kitabın kapsamı dışındadır. Ancak bu nedenler sonucu tarafların oluşturduğu karşılıklı güvensizlik esaslı strateji ve politikalar diğer faktörlerle birleşerek, terörizm gibi bir insanlık suçunun neredeyse *"yarı meşru"* bir araç olarak devletlerce kullanımına ve dış politika enstrümanına dönüşmesini sağlamıştır.

Soğuk Savaş'ta Doğu ve Batı Blokları arasında oluşan ölümcül rekabetin nedenlerini ve terörizmin bu dönemde neden acımasızca kullanıldığını daha açık şekilde ifade edebilmek için Ganser'in Tarihçi Denna Frank Fleming'in *"Origins of Cold War"* adlı kitabından naklettiği bir analize yer verilmesinde yarar vardır:

"Radikal bir kararla kilise ve feodalitenin lağvedilmesi dahil Rus Devrimi sonrası yaşanan pek çok sosyal değişim, -dünyadaki muhafazakarlar tarafından zamanla kabul edilebilirdi- Ancak, sanayinin, işletmelerin ve toprağın ulusallaştırılması -işte bu kabul edilemezdi- Rus Devrimi bir daha, asla, hiçbir yerde tekrarlanmamalıydı." (Ganser, 2005, s. 88)

3.2. Soğuk Savaş'ta Terörizmin Kullanımı

Soğuk Savaş hangi nedenle çıkmış olursa olsun bizim açımızdan cevaplandırılması gereken soru, Batı Bloğu ile Demir

Perde'nin aralarındaki uyuşmazlıkların çözümünde klasik savaş veya diplomasi yöntemeleri yerine neden terörizmi tercih ettikleridir. Bu soruya cevap verilebilmesi için II. Dünya Savaşı sonrasındaki gelişmelere kısaca göz atmak gereklidir.

3.2.1. Savaş Yöntemlerindeki Değişimlerin Caydırıcılığı

II. Dünya Savaşı, savaşan ulusların ordularının belirli alanlarda çatışması esasına dayanan klasik savaş yöntemini değiştirmiş, ülkeleri; askeri, sivil tüm unsurları ve kaynaklarıyla çatışmaya sokan ve bütünüyle hedef haline getiren *"topyekun savaş"* stratejisi ortaya çıkmıştır.

Topyekun savaşın maddi ve manevi bedelinin tüm uluslar için ödenemeyecek kadar pahalı olmasının yanı sıra, II. Dünya Savaşı'nın tahribatını henüz onaramayan Batı Bloğu ülkeleri ile SSCB halklarında yeni bir topyekun savaşı başlatabilecek ve sürdürebilecek irade ve moral de kalmamıştır.

II. Dünya Savaşı'nın ABD'nin kullandığı nükleer bomba ile sona erdirilmesi de dünya ulusları arasında dehşet yaratmış, bu dehşet kısa bir süre sonra SSCB'nin de nükleer silah teknolojisini elde etmesiyle *"nükleer dehşet dengesine"* dönüşmüştür. Topyekun savaşın yanı sıra bir de dehşet dengesiyle karşı karşıya kalan devletler bir savaş başlatmak için bir yerine birkaç defa düşünmek ve sınırlı bölgesel savaşlar dışında topyekun savaş stratejisini terk etmek zorunda kalmışlardır.

Sonuç itibariyle topyekun savaşlar, kaybedecek çok şeyi olan güçlü devletlerin asla göze alamayacakları, sadece zayıf devletlerin sonuçlarını karşılayabilecekleri *"gözü kara"* hareketlere dönüşmüş, sarsıcı ve yavaş yavaş ortaya çıkan çatışmalar, resmi savaşlardan çok daha muhtemel olmaya başlamıştır. Savaşın, resmi olarak ilan edilmiş bir devlet meselesi olduğu zamanlar artık geride kalmıştır. (Brzezinski, Tercih, 2005, s. 28-29)

3.2.2. Diplomasinin Başarısızlığı

Brzezinski *"Soğuk Savaş"* yıllarındaki diplomasinin başarısızlığı konusunda da çarpıcı bir değerlendirme yapmaktadır:

"1945 yılında BM kurulduğunda, örgütün güvenlik alanında anlamlı bir rol oynaması için küresel gücün gerçeklerinin sağlanması gerektiği ana devletler için açıkça ortadaydı. Buna rağmen egemen devletlerin eşitliği prensibi de tamamen göz ardı edilemezdi. Uzlaşma sonucu BM Genel Kurulu'nda tüm üye devletler için oylama eşitliği, Güvenlik Konseyi'nde de II. Dünya Savaşı'nın galipleri olarak ortaya çıkan önde gelen beş güç için veto hakkı sağlandı. Bu formül, ulusal egemenliğin birkaç güçlü devlet hariç, diğer tüm devletler için çoğunlukla bir illüzyon olduğunun taktik şekilde onaylanmasıydı." (Brzezinski, Tercih, 2005, s. 20)

Bu konuda Davutoğlu'da Brzezinski gibi düşünmektedir: *"Uluslararası hukuk ve bu hukukun öngördüğü organlar Soğuk Savaş dönemi boyunca -uluslar arası- hiyerarşik şemadaki güç dağılımını aksettirmişlerdir. BM'nin yapısı ve kararları bu durumun en çarpıcı misalidir."*(Davutoğlu, 2004, s. 75)

Savaştan sonra Milletler Cemiyeti deneyiminin üzerine inşa edilen Birleşmiş Milletlerin (BM) uygulamalarına bakıldığında Brzezinski'nin ve Davutoğlu'nun yorumlarında haklılık payının fazla olduğu ve BM'in kuruluşundaki ideallere karşın bırakınız bloklararası sürtüşmeleri, uluslararası çatışmaların önlenmesinde dahi yeterli başarıyı elde edemediği görülmektedir. Kuşkusuz bu başarısızlığın en önemli nedeni öncelikle Güvenlik Konseyi'nde yer alan veto hakkı sahibi beş üyenin uluslararası sorunların çözümü konusunda fikir birliği içinde olmamaları, tersine Konseye Doğu-Batı Blokları kamplaşmasını bütün şiddetiyle yansıtmalarıdır.

Ancak, bloklar ve uluslararası uyuşmazlık ve sorunlar da devam etmektedir. II. Dünya Savaşı'ndan muzaffer çıkan SSCB dikkatini Balkanlar ve Ukrayna'ya yöneltmiş, bu bölgelerde ayaklanmalar çıkartmaya başlamıştır. İtalya ve Fransa gibi Avrupa ülkelerinde komünist partiler yükselmektedir. Bu so-

runların halli ve Kızıl Ordu'nun yakın tehdidini durdurabilmek için kaçınılmaya çalışılan topyekun savaş ve bazen başarısız kalabilen açık politik müdahaleler dışında yeni bir çatışma ve düşmanı yıpratma yöntemine gerek duyulmuştur.

3.2.3. Soğuk Savaş'ta Doğu ve Batı Bloklarınca Oluşturulan Strateji ve Taktiklerin Etkileri

A. Stratejiler

*"Soğuk Savaş"*ın nedenleri, taktik uygulamaları giderek terörizmin acımasız kullanımına varacak olan aşağıdaki stratejilerin oluşturulması sonucunu vermiş, her iki blok da bu stratejileri *"Soğuk Savaş"*ın sonuna kadar uygulamışlardır.

Bu stratejiler ana hatları itibariyle genellikle aşağıdaki şekilde özetlenmektedirler:

a. Her iki blok da öncelikle kendi etki alanlarındaki siyasi coğrafyada asayişi sağlayarak siyasal rejim değişikliklerini önlemek istemişlerdir.

b. Blokların ikinci hedefi, düşman bloğun kendi etki alanına sızmasını önlemek olmuştur.

c. Blokların son hedefi ise karşı bloğa sızarak, istikrarsızlık oluşturmaktır.

Bu stratejiler doğrultusunda Batı ve özellikle blok lideri ABD; kendi bloğundaki ülkelerde komünist partilerin seçim veya ihtilal yoluyla iktidara gelmesini önlemeye çalışmış, bu amaçla bazen diktatörlükleri de desteklemiştir. Batı ülkelerinin sömürgelerinde ortaya çıkan komünist veya sosyalist tandanslı bağımsızlık hareketleri de bastırılmak istenmiştir. Ayrıca, bu stratejilerin bir parçası olarak Doğu Bloğu ülkelerindeki muhalif gruplarla ilişkiye geçilmiş ve bu gruplar desteklenmiştir.

Doğu Bloğu da öncelikle kendi etki alanındaki ülkelerde ortaya çıkan ve Batı Bloğu ajanları için önemli bir *"destabili-*

zasyon" operasyonu fırsatı oluşturan 1953 Doğu Berlin, 1956 Poznan ve Budapeşte ayaklanmaları gibi her türlü muhalif hareketi bastırma hedefine yönelmiş, muhalefet hareketleri bazen Macaristan ve Çekoslovakya'daki gibi Kızıl Ordu'nun doğrudan müdahalesiyle, çoğu kez de ayrıntıları hala tam bilinmeyen tasfiye operasyonlarıyla ortadan kaldırılmıştır. Ayrıca, Doğu Bloğu; Batı Bloğu'na bağlı İngiltere ve Fransa gibi ülkelerin sömürgelerinde ortaya çıkan anti-emperyalist ulusalcı hareketlere özel bir ilgi göstermiş, henüz başlangıç aşamasındaki bağımsızlık hareketlerinin liderlerini Moskova'da eğitime alarak ve bağımsızlık savaşı veren örgütleri her anlamda destekleyerek, Batı'yı zayıflatmaya ve etki alanını daraltmaya çalışmıştır.

Her iki taraf da özellikle sömürgelerle ilgili operasyonlarında DYÇ *"Düşük Yoğunluklu Çatışma (Low intensity Confiilict)"* taktiğini kullanmışlardır.

B. Stratejinin Uygulama Alanına Yansıması (Taktikler)

Yukarıda belirtilen stratejilerin bloklarca uygulamaya nasıl yansıtıldığı, yani taktik uygulamalarının neler olduğu konusunda Batı'da çok sayıda yayın mevcuttur. Demir Perde ülkelerinin taktik uygulamaları ise Batı kaynaklarının aktardığı kadarıyla bilinebilmektedir.

a. Batı Bloğu'nun Uygulamaları

ABD'nin Ulusal Güvenlik Anlayışı'nı irdeleyen Tansi; *"II. Dünya Savaşı'nın sonu itibariyle ABD'nin ulusal güvenlik kavramında birbirleriyle bağlantılı üç değişkenin ön plana çıktığını, bunların ABD'nin; 'çekirdek ulusal çıkarları', 'ulusal güvenlik anlayışı' ve 'bu anlayışın iç ve dış parçaları' olarak sayılabileceğini, 'çekirdek ulusal çıkarların' Lord Palmerston'un 1848 yılında yaptığı tanıma göre: 'Ulusal Politika İçin Sonsuz ve Nihai Gerekçeler' adı verilen;*

fiziksel güvenlik, ulusal değerlerin teşviki ve ekonomik başarı olarak belirlendiğini,

Bu çıkarların Duverger'in 'Siyaset Sosyolojisi' adlı kitabında sözünü ettiği imparatorlukların tanımıyla ve ideoloji ve teknoloji yayıp, sürekli genişleme özellikleriyle de örtüştüğünü, Hardt ve Negri' nin de 'İmparatorluk' adlı yapıtlarında ABD yayılmacılığını imparatorluk anlayışına dayalı bir emperyal egemenlik olarak nitelendirdiklerini, bu doğrultuda, ABD'nin II. Dünya Savaşı sonrasında Roma İmparatorluğu'ndan beri geçerli olan 'barış istiyorsanız, savaşa hazır olun' (si vis pacem, para bellum) anlayışını içselleştirdiğini,

1945'den sonra bu felsefe doğrultusunda çıkartılan Ulusal Güvenlik Yasası'nda; ABD'nin dünyanın güvenliğini kendi güvenliği, kendi güvenliğini de dünya güvenliği olarak gördüğü hususunun açıkça belirtildiğini, böylece dünyanın; ABD ve dostları ve düşmanlar olarak ikiye bölündüğünü,

Bu anlayışla hazırlanan Ulusal Güvenlik Konseyi'nin (NSC) NSAM 182 kodlu eylem notasıyla Kontgerilla Doktrini'nin (Counterinsurgency Doctrine); 'okyanus ötesi ülkelerdeki olası komünist hareketlere karşı sivil silahlı milis güçleri oluşturulması ve bu güçlere sabotaj, bombalama ve provokasyon eğitimleri verilmesi' bölümünün meşrulaştırıldığını;

1950 yılında hazırlanan NSC 68 kodlu doktrinde de ABD açısından risk minimizasyonunun 'ABD'nin çıkarlarının varolduğu her yerde korunması' olarak nitelendirildiğini, sonuç olarak ABD'nin küresel güvenliği, ulusal güvenliği olarak gördüğünü" belirtmektedir. (Tansi, 2005)

Tansi'nin analizi iki önemli noktaya işaret etmektedir. Bunlardan ilki olan ve aslında Soğuk Savaş'ın nedenlerinden birisini oluşturan *"emperyal egemenlik"*, yani *"emperyalizm"* kavramı ABD'nin *"Monroe Doktrini'ni"* terk ederek, dünya imparatorluğuna yöneldiğini vurgulamaktadır. SSCB'nin de II. Dünya Savaşı'ndaki zaferinden güç alarak benzer bir hedefe yöneldiği söylenebilir. Bu durumda Soğuk Savaş, iki imparatorluk özleminin ilk çatışması olmaktadır ve XX. yüzyılın

dünyası, eski devirlerden farklı olarak iki cihan imparatorluğuna dar geleceğinden, taraflar arasında bir *"varolma savaşı"* söz konusudur.

Tansi, analizinde bu varolma savaşının; *"sivil silahlı milis güçlerine sabotaj, bombalama ve provokasyon eğitimleri verilmesine"* kadar uzandığını da belirtmektedir ki, bu uygulama elbette terörizmin kullanılması şeklinde adlandırılabilecektir.

Ganser ise Batı Bloğu'nun Demir Perde'ye karşı kullandığı bir başka taktiğe değinmektedir:

Batı Bloğu lideri ABD 1947 yılında çıkarttığı Ulusal Güvenlik Yasasıyla, Ulusal Güvenlik Konseyi'nin (NSC: National Security Conseil) yanı sıra Merkezi İstihbarat Ajansı'na (CIA: Central Intelligence Agency) bağlı Politika Koordinasyon Bürosu'nu da (OPC: Office of Policy Coordination, daha sonra Planlama Bürosu: DP) kurmuştur.

NSC'nin 18.06.1948 tarihli, OPC'ye *"örtülü operasyon"* planlama ve yürütme yetkisi veren NSC 10/2 kodlu yönergesiyle de Batı Bloğu'na bağlı ülkelerde ve özellikle Batı Avrupa ülkelerinde Komünist Partilerin demokratik seçimlerle veya ayaklanmalarla iktidara gelmesini engellemeye yönelik en önemli önlem olarak, *"Stay Behind"* adı verilen gölge şebekeler/ordular oluşturulmuştur. NATO Avrupa Müttefik Yüksek Komutanı'na (SACEUR: Supreme Allied Commander Europa) bağlı Gizli Planlama Komitesi (CPC: Clandestine Planning Committee) denetiminde oluşturulan bu gruplar, gelecekte İtalya'da *"Gladio"* Fransa'da *"Service d'Action Civique: SAC"*, Portekiz'de *"Aginter Press"* gibi isimlerle anılacaktır. (Ganser, 2005, s. 113-115)

Ganser'ın sözleri açıktır:

ABD 1947 yılında açıkça *"Örtülü Politik Müdahale, Örtülü Savaş, Örtülü Operasyon, Dolaylı Mücadele"* denilen uygulamayı başlatmıştır. Bu doğrultuda, İtalya'da Komünistlerin 1948 seçimleriyle iktidara gelmesini engellemek amacıyla CIA tarafından hazırlanan *"Zorin Planı"* ile İran Başbakanı Muhammed

Musaddık'ın devrilmesini amaçlayan *"Operasyon Ajax"*ın başarıya ulaşması, örtülü savaşı önce ABD, ardından da diğer bazı Batı Bloğu ülkeleri açısından vazgeçilmez kılmıştır.

Öte yandan örtülü operasyonun sadece tanımına ve metotlarına bakılması dahi, bu mücadele yöntemiyle terörizm arasındaki çok yakın benzerlikleri göstermektedir. Örtülü operasyon; yabancı bir ülkenin siyasi kararlarını, liderlerini, kurumlarını veya otoritesini değiştirmek için yapılan, yapanların kimliklerinin saklı kaldığı veya açığa çıkan kimliklerin operasyonun asıl planlayıcısını deşifre etmesinin engellendiği eylemlerdir. Örtülü savaş operasyonları ise; politik operasyon, işbirlikçilerin belirlenmesi, propaganda ve yanlış bilgilendirme, ekonomik savaş ve yarı askeri operasyon olmak üzere beşli bir kademe oluşturmaktadır. (Nutter, 2005, s. 73-78, 109-113)

Batı Bloğu, örtülü operasyonları uygularken özellikle; işbirlikçi temini, propaganda, ekonomik savaş ve yarı askeri operasyonlarda hedef ülkelerdeki her türlü unsurla ve bu arada meşru hükümetle çatışan teröristlerle de işbirliği yapmaktan kaçınmamıştır. 1953 yılında Guatemala'ya karşı uygulanan *"PB/Success"* kodlu operasyon, 1961'de Kastro'yu hedef alan ve *"Domuzlar Körfezi Çıkarması"* adıyla da bilinen *"ZAPATA"* kodlu operasyon ve nihayet Afganistan'daki Sovyet işgaline karşı Afgan halkının direnişi örgütlenmeye çalışılırken Taliban başta olmak üzere radikal İslami örgütlerle ve bugün dünyanın her yerinde köşe bucak aranan El Kaide liderleri ile işbirliği yapılması, bu konudaki örneklerdir.

Prof. Dr. Anıl Çeçen, bu gelişmelerle ilgili ilginç bir analiz yapmaktadır:

"Batılılar 'sistem analizi' (System Analyse) denilen bir yöntemi ve 'savaş oyunları' (War Games) denilen olayı 1950'lerden sonra geliştirmişlerdir... Sistem analizinde bir şey vardır; bütün ülkeleri sistem olarak ele alırlar, bir ülkeden siz belli bir out-put'un çıkmasını istiyorsanız, o ülkeye bir in-put yüklemeniz gerekir. Eğer, bir ülkeyi karıştırmak, çökertmek, parçalamak... İstiyorsanız, kullanacağınız en güzel enstrüman terördür, terörden başkasını düşünemezsiniz.

Türkiye'nin 1950'li yıllardan sonra yaşadığı terörün arkasında... hep Batılı ülkeler olduğunu gördük." (Çitlioğlu, 2005, s. 70-71)

Görülmektedir ki, Soğuk Savaş döneminde Batı Bloğu terörizmi DYÇ ve örtülü operasyon taktikleri ile Doğu Bloğu'na karşı kullanmış, sadece kullanmakla da kalmayarak, çıkartılan yönergelerle bu kullanıma bir meşruiyet kazandırmaya da çalışılmıştır.

"Örtülü operasyon" bugün dahi bölgesel veya küçük devletlerin cezalandırılmasında kullanılan en etkili yöntemdir ve dünyanın çeşitli yörelerinde süregelen ulusal/bölgesel terörizm tehditleri hep bu yöntemle beslenmektedir. Ne yazık ki Türkiye'de sık sık örtülü operasyonlara maruz kalmaktadır. Bu nedenle bu yöntemin biraz daha yakından incelenmesi gerekmektedir.

Prof. Dr. Ümit ÖZDAĞ 25.05.2005 tarihli bir makalesinde örtülü operasyon/savaş konusunda aşağıdaki bilgileri vermektedir:

Örtülü savaş kapsamında gerçekleştirilen kamuoyu şekillendirme operasyonları kısa ve uzun vadeli olmak üzere ikiye ayrılır. Kısa vadeli operasyonlar da: Yabancı bir ülkenin kamuoyu belirli bir politikayı desteklemeye zihinsel olarak yönlendirilir. Bu doğrultuda özellikle yazılı ve görsel yayın araçları ile fikri önder kişi/kuruluşlar etkin bir şekilde kullanılır. Kamuoyuna verilmek istenen fikir, doğrudan değil dolaylı bir şekilde ancak sistematik bir biçimde verilir. Örneğin, bir ülkeye karşı herhangi bir önlem alınacaksa ve uluslararası toplumun buna destek vermesi isteniyor ise o ülkenin uluslararası barış için nasıl bir tehdit oluşturduğu fikri işlenir. Bunun için bilimsel makale ve kitaptan popüler kitap çalışmalarına, gazete ve televizyon yayınlarına kadar her şey hazırlanacaktır. Hedef seçilen devlet saldırgan, uzlaşmaz ve tehlikeli olarak dünya/bölge kamuoyuna sunulacaktır. Kısa vadeli örtülü operasyonlar birkaç gün içinde de gerçekleştirilebilir. Hedef kişi, kurum, ülke ile ilgili olumsuz/olumlu görüşler ortaya konulabilir.

Uzun vadeli örtülü operasyonlarda ise çok daha kalıcı ve derin şekilde kamuoyunun etkilenmesi hedeflenir. Uzun vadeli operasyonlar iç içe geçmiş ve çok boyutlu eylemlerin sistemli uygulanmasıdır. Bu operasyonlarda bir devlet içinde kalıcı dostluklarla, siyasal karar alıcılar ve askeri ve sivil bürokrasi de güçlü müttefikler bulunmaya ve/veya oluşturulmaya çalışılır. Ülke halkı dost bir halk haline getirilir. Bu kapsamlı hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için edebiyattan medyaya, politik yaşamdan ekonomiye toplumsal yaşamın bütün alanlarında hedef alınan toplumu operasyon düzenleyen toplumun yandaşı haline getirecek, onun karşısında etkisiz kılacak eylemler gerçekleştirilir. Bu tür operasyonlar sadece veya doğrudan gizli servisler tarafından değil, sivil toplum örgütü görünümündeki kuruluşlarca da yapılabilir.

Bir Ülkenin Bir Başka Ülkedeki Menfaatine Olan Eylemleri Destekleyici Operasyonlar: Bu tür eylemleri şu başlıklar altında toplamak mümkündür: Yabancı ülkelerdeki politik lider ve etkili çevrelere politik telkinler yapılır, ileride devlet yönetiminde etkili olacağı düşünülen kişilerle iyi ilişkiler geliştirilir ve etki altında tutulmaya çalışılır, siyasal örgütlere ve STK'lara mali yardımlar yapılır, yabancı gazeteci ve medya kuruluşlarının yardımı ile örtülü propaganda kampanyaları düzenlenir, dost gizli servislerle teknik yardım ve eğitim yardımı alanlarında ilişki kurulur, dost rejimlere isyancı güçlere karşı mücadele edebilmeleri için örtülü teknik ve askeri yardım verilir, düşman güçlere karşı muhalif gruplar desteklenir, bir bürokratik sistemde bazı devlet kuruluşları üzerinde yoğunlaşılarak etkili bağlantılar kurulur.

Türk toplumu gerek *"Soğuk Savaş"* döneminde gerekse sonrası dönemde örtülü operasyonların en yoğun şekilde hedefi olmuş toplumlardan birisidir. Türk Devleti, Türk toplumunu yabancı devletlerin örtülü operasyonlara karşı savunma yeteneği gelişmiş bir devlet değildir. Bu durum, Türk halkının yabancı örtülü operasyonlar karşısında adeta kurban olmasına neden olmaktadır.

Eski CIA direktörü Stransfield Turner; *"Örtülü operasyon yabancı bir ülkedeki gelişmelerin seyrini rolümüz ortaya çıkmadan etkilemek için gösterdiğimiz çabaları nitelendirir"* dedikten sonra *"arkasında bizim olduğumuz belli olmayan propaganda faaliyetleri, politik eylemler ve gizli paramiliter destek gibi, örtülü operasyon görevleri CIA'ya verilir"* diye eklemektedir.

Özetle, örtülü savaş, istihbarat altyapısı ve kapasitelerini, yabancı hükümetleri, olayları, örgütleri ve kişileri örtülü operasyonu düzenleyen ülkenin dış politik hedefleri doğrultusunda etkilemek için kullanılarak yapılan faaliyetlerdir. İngiliz istihbarat literatüründe *"özel politik eylem"* Rus istihbarat literatüründe *"etkin önlem"* diye adlandırılan örtülü operasyonlar kültürel faaliyetlerden bir ülke içinde düzenlenen sabotaj ve suikastlere kadar geniş bir alana yayılırlar.

Örtülü savaş ile savaşın klasik tanımının dışına çıkılmaktadır. Savaş geniş kapsamlı, eksiksiz tanım ve uygulaması ile iki ordunun karşılaşması ve çatışması ile sınırlı değildir. Savaş, devletlerin rakip veya dost devletlere her türlü güç uygulaması sonucunda iradelerini kabul ettirme mücadelesidir. Orduların kullanılması, geniş kapsamlı savaşın sadece bir aşamasını oluşturur. Ancak geniş kapsamlı savaşın ustaca yönetilmesi, son aşamaya, silahlı çatışma aşamasına gerek bırakmayabilir. Etkili bir örtülü savaş, psikolojik-ideolojik saldırı hedef alınan ülkeye silahlı kuvvetleri kullanmadan sıcak savaş durumu yaratmadan yerleşmeyi, davetli gibi girmeyi sağlar.

Batı Bloğu'nun örtülü operasyonları 1970'li yıllara doğru bazı ilginç yöntemlerle zenginleştirilmiş ve bu tip operasyonların *"yerli işbirlikçilerinin temini"* aşamasında hedef ülkedeki sivil toplum örgütleri (STÖ) ya da İngilizce'deki kullanımıyla NGO'lar (non govermental organization) *"potansiyel işbirlikçi adayları"* olarak yer almaya başlamışlardır.

Mustafa Yıldırım, *"Sivil Örümceğin Ağında Büyük İşgal"* adlı kitabında bu gelişimi şöyle anlatır:

ABD Senatosu'nun 1967'de oluşturduğu Katzenbach Komisyonu'nun önerileriyle başlatılan vakıf veya enstitü örtüle-

ri altına yerleştirilmiş yeni operasyon, önce sosyalist sistemin çökertilmesinde denendi. Bu amacın yanı sıra Doğu Avrupa çözülürken, bağımsızlaşan ülkelerde başına buyruk yönetimlerin oluşmasını engellemek, üçüncü dünya ülkelerinin Doğu Avrupa ülkeleriyle bütünleşmesine mani olmak ve güdümlü demokrasiler oluşturulmak da isteniyordu. Bu amaçla 1980'li yıllarda *"Project democracsy"* operasyonu başlatılırken, çoğu ABD'ce mali açıdan desteklenen hükümet dışı örgütler de (NGO) bu operasyona görev aldı.

1983'de ABD Kongresi'nin onayıyla Ulusal Demokrasi Fonu (NED: National Endowment for Democracsy) kuruldu. Eski CIA görevlisi Ralph MCGEHEE bu kuruluşun işlevini; *'CIA'in çeşitli ülkelere yönelik destabilizasyon operasyonlarında kullandığı işlevlerin çoğu NED'e transfer edildi.'* diye ifade eder. CIA'in örtülü eylemlerine Uluslararası Kalkınma Ajansı (AID) ve Birleşik Devletler İstihbarat Ajansı (USIA) da katılmakta idiler. İngilizler de *'Project democracsy'*ye Westminister Demokrasi Vakfı (WFD: Westminster Foundation Democracsy) isimli Vakıfla katıldılar. (Yıldırım, 2006, s. 19-23)

b. Doğu Bloğu'nun Uygulamaları

SSCB de ABD'nin bu hamlelerine karşı sessiz kalmamıştır. Sovyet yöneticiler, komünist blok dışındaki terörizm faaliyetiyle büyük bir siyasal avantaj sağlayacaklarını fark ederek, terörizmi bizzat uygulamamak kaydıyla, kendi gizli servislerini ve diğer bazı Doğu Bloğu ülkelerinin gizli servislerini terörizmi kullanmak üzere görevlendirmişlerdir.

Bu etapta terörizm iki yöntemle kullanılmıştır. Bunlardan ilki NATO ülkelerindeki terörist faaliyetlerin Bulgaristan'dan silah temini ve Doğu Almanya'da sığınma hakkı verilmesi yoluyla teşvikidir. İkincisi de özellikle Büyük Britanya ve Fransa sömürge imparatorluklarının mirasının tasfiyesine aşamasında Orta Doğu, Afrika ve Güney Asya'da ortaya çıkan ve terörizmi

bir savaş yöntemi olarak kullanan anti-sömürgeci bağımsızlık hareketlerinin desteklenmesidir. (Mango, 2005, s. 14)

1966 yılında Havana'da düzenlenen Üç Kıta (Three Continental) toplantısı, Soğuk Savaş'ta Doğu Bloğu'nun bir mücadele stratejisi olarak terörizmi kullanmaktaki kararlılığını göstermesi açısından ilginçtir. Fidel Kastro, Raul Kastro, Salvador Allende, General Giap ve Che Guevera gibi marksist liderlerin katıldığı bu toplantıda; Vietnam modeli iç savaş türlerinin her kıtada yaratılması, milli kurtuluş hareketlerinin teşvik edilmesi, demokratik ülkelerde işçi ve öğrenci hareketlerinin desteklenmesi, emperyalizm, siyonizm ve kapitalizm ile mücadelenin artırılması ve marksist ideolojiyle inşa edilecek dünya devrimini gerçekleştirme yolunda işbirliğinin devamının sağlanması doğrultusunda kararlar alınmış, bu kararlar başta ABD'nin *"arka bahçesi"* kabul ettiği Güney Amerika olmak üzere, *"istikbal vadeden"* her ülkede uygulanmaya çalışılmıştır.

Havana kararlarının bir başka yansıması da 1968 yılında Avrupa'da ortaya çıkan *"Gençlik/Öğrenci Hareketleri"*nden sonra, bu hareketin kalıntısı radikal unsurların Almanya, İtalya, Fransa, Belçika ve Türkiye gibi ülkelerde başlattığı terörizm furyasının dolaylı yollarla desteklenmesi olmuştur. Mango, bu gelişmeler sonucunda Avrupa'da *"Euro-terrorism"* olgusunun ortaya çıktığını, etnik terörizmi kullanan IRA ve ETA'nın eylemlerinin arttığını, Kızıl Tugaylar, Baider-Meinhof ve Action Directe gibi ideolojik terör örgütlerinin de faaliyete geçtiğini ileri sürmektedir. (Mango, 2005, s. 15) Fransa eski İçişleri Bakanı Marcellin ise, 1968 olaylarında SDS (Student for Democratic Society, Almanca; Sozzialistiches Deutches Studenbund) olarak adlandırılan ihtilalci komünist çizgideki dış destekli örgütlerin büyük katkısı olduğunu belirtmektedir. (Marcellin, 1969, s. 16, 20, 28)

Yukarıda belirtilenler, terörizmin kullanılması konusunda Doğu Bloğu'nun da *"ellerinin pek de temiz olmadığını"* göstermektedir.

3.2.4. Terörizmin Sömürgelerin ve Sömürgeciliğin Tasfiyesinde Bir Yöntem Olarak Kullanılması

II. Dünya Savaşı'nın sonuçları ABD ile SSCB'nin imparatorluk kurma yarışlarının yanı sıra başka hesapların tasfiyesini de gündeme getirmiştir. Bu hesapların en önemlisi sömürgeler sorunudur.

Savaşın galipleri safındaki Belçika ve Hollanda bir yana Fransa ve İngiltere'nin dahi imparatorluk mirasını koruyacak güçlerinin kalmadığının, birer *"kağıttan kaplana"* dönüştüklerinin kısa süre sonra ortaya çıkması, sömürgelerde bağımsızlık savaşlarının uç vermesinin en önemli nedenlerinden birisini oluşturmuştur.

BM ve uluslararası diplomasi sömürge imparatorluklarının tasfiyesinde de kayda değer bir başarı gösterememiş, eski sömürgelerin barışçı diplomatik yöntemlerle bağımsız devletler olarak uluslar ailesine katılmasını sağlayacak kararlı bir tutum sergilenememiştir. Bu bağlamda, bir yandan I. Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı ve Avusturya-Macaristan İmparatorluklarının tasfiyesinde kullanılan kendi kaderini tayin hakkı (self determinasyon) BM Genel Kurulu'nun 1960 yılında aldığı 1514 sayılı kararla ve 1966 tarihli Sivil ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 1. maddesiyle ön plana çıkartılırken, öte yandan da bu hak uygulamaya yansıtılamamıştır.

Bunun üzerine Cezayir, Tayland, Umman, Malaya ve Vietnam gibi ülkelerde sömürgecilere karşı bağımsızlık savaşları başlamış, bağımsızlık savaşçıları bu çatışmalarda üstün sömürgeci ordularına karşı Mao Çe Tung'u Çin'de başarıya ulaştıran *"Halk Savaşları Stratejisini"* yaygın biçimde kullanılmışlardır. (Kışlalı, 1996, s. 39-40) *"Halk Savaşı Stratejisi'nin"* ilk iki safhası yani *"savunma"* ve *"gerilla"* savaşı aşamaları ise tamamen DYÇ konseptine ve terörizm taktiklerine dayalı olup, her türlü örtülü operasyonun düzenlenmesine de elverişlidir. Bağımsızlık savaşlarında bir süre sonra Guillen ve Marighella 'nın *"Kent Savaşları Stratejisi"* de uygulamaya konulacaktır.

Dolaysıyla, sömürge imparatorlukların tasfiyesi sorunu çok kısa süre sonra terörizme tüm unsurlarıyla en geniş biçimde uygulanma fırsatını sunmuştur. Bu yöntemin başarıya ulaşması ve bu yolla kazanılan bağımsızlıktan sonra kurulan devletlerin diğer uluslarca tanınması, bağımsızlık isteyen tüm sömürge halklarının terörizmi *"tercihli yol"* olarak benimsemelerini sağlamıştır. Bu *"tercihli yol"* gelecekte çeşitli etnik azınlıklar tarafından da kullanılacaktır.

Sömürgelerdeki bağımsızlık savaşları sırasında terörizmin bir strateji ve taktik olarak kullanılması, birbirlerine karşı düzenledikleri örtülü operasyonlarda terörizme başvurmaktan zaten kaçınmayan Batı ve Doğu bloklarınca da de her anlamda teşvik edilmiş, böylece terörizm dünya çapında yaygınlaşmaya başlamıştır.

Doğu Bloğu sömürge savaşlarına sistematik bir biçimde yaklaşmıştır. SSCB, 1960'ların başından itibaren Batı'nın elinden koloni topraklarını alıp, kendi etki ve gücünü tüm dünyaya yaymak amacıyla *"Milli Kurtuluş Savaşları Doktrini"*ni bir strateji olarak benimsemiş, bu tip savaşların, kitleleri Batılı egemen güçlerin ekonomik ve politik boyunduruğundan kurtaran *"haklı savaşlar"* olduğunu savunmuştur. Bir ilginç nokta da SSCB'nin bu savaşlara doğrudan karışmaktan kaçınması ve sürekli *"taşeron kullanma"* yöntemini benimsemesidir. Bu doğrultuda özellikle Kübalı ve Doğu Alman DYÇ uzmanları, neredeyse tüm bağımsızlık savaşlarında yer almışlardır.

Soğuk Savaş dönemine terörizmin bağımsızlık savaşçıları tarafından geniş ölçüde kullanımı, DYÇ doktrinini de ön plana çıkarmış, bu doktrin kısa süre sonra Bloklarca terörizme başvurulan veya terörizme karşı koymayı amaçlayan açık veya örtülü operasyonların genel taktik mücadele yöntemi haline gelmiştir.

DYÇ aslında, II. Dünya Savaşı'ndan hemen sonra Filistin'de Haganah, İrgun ve Lechi gibi bağımsızlık mücadelesinde askeri ve siyasi stratejiyi birlikte ve başarıyla kullanan üç Siyonist terör örgütüyle başa çıkmak zorunda kalan İngilizlerin bir icadı

olup, 1948'de Malaya'da ortaya çıkan komünist ayaklanmada, Kıbrıs'ta Rum terör örgütü EOKA'ya karşı verilen savaşımda ve Aden'de kent terörüyle mücadelede elde edilen deneyimlerle zenginleştirilmiştir. Malaya harekatı sonunda İngilizler *"ATOM"* rumuzu ile anılan *"Antiterör Harekat Talimnamesi'ni"* de hazırlamışlardır. (Kışlalı, 1996, s. 46, 47) Adında her ne kadar antiterör sözcüğü yer alsa da bu el kitabı kontr-terörizm yöntemlerini de içermektedir.

Burada ilginç bir ironiye de işaret edilebilir. Halen terörizme karşı en etkili mücadele yöntemi olarak kullanılan DYÇ de tıpkı terörizm gibi Filistin doğumludur.

DYÇ'nin ön plana çıkması, Batı ve Doğu Bloklarının terörizmi kullanma yöntemleri arasına ilgi alanlarındaki ülkelerde bulunan terörist unsurları DYÇ doktrinine göre eğitme görevini de eklemiştir. CIA ve Yeşil Bereliler 1958-1960 yıllarında Laos'ta *"Hmong veya Meo"* gerillalarını SSCB'nin desteklediği Pathet Lao'ya karşı eğitirken, Doğu Bloğu ülkelerinin uzmanları da Suriye kontrolündeki Bekaa Vadisi'nde *"yedi düvelin"* teröristine DYÇ eğitimi vermişlerdir.

Türkiye de Soğuk Savaş'tan nasibini almıştır. Dönem özelinde Türkiye'deki terörist hareketlerin başlangıcı 1968 öğrenci hareketleriyle ilişkilendirilebilir. Gerçekten 1968 sonrasında önce *"sağ-sol kavgası"* olarak isimlendirilen ideolojik terörizmle karşı karşıya gelinmiş, bu kavgada sol terör örgütleri, Doğu Bloğu'nun Batı kampında yer alan her türlü istikrarsızlık hareketine arka çıkmaya yönelik genel stratejisi kapsamında bu blok tarafından dolaylı yoldan, eğitim vermekle sınırlı olarak desteklenmiştir.

Türkiye, *"sağ-sol kavgası"*nı sona erdiren 12 Mart 1971 Muhtırası'nın hemen sonrasında da, 1973'de, neredeyse *"cihanşümul"* dış desteğe sahip etnik Ermeni terörizmiyle karşılaşmıştır. Ermeni etnik terörüne verilen dış desteği ifade edebilmek açısından Fransız terör uzmanı Claude Moniquet'nin bir açıklamasına burada yer verilecektir: *"1982 yılında Türk Diplomatlarını hedef alan Ermeni terör örgütü ASALA ile Fransız yetkilileri arasın-*

da 'maalesef mutat olan' bir anlaşma yapılmıştı. ASALA Fransa'da herhangi bir harekette bulunmayacak olursa, Fransız polisi onların Fransa'yı bir üs olarak kullanmasına göz yumacaktı. Fransız hükümetinin bu göz yumması 1983 Temmuzunda Orly Havaalanı'nda 8 kişinin ölümü, 52 kişinin yaralanmasıyla sonuçlanan büyük bir katliamla ödüllendirildi." (Mango, 2005, s. 19)

1975'lerden sonra ise ideolojik terörizm çok daha şiddetli olarak yaşanmaya başlamış, zaman zaman kitlesel mezhep çatışmalarına dönme eğilimi de gösteren bu terör dalgası 12 Eylül İhtilali ile durdurulabilmiştir. 12 Eylül İhtilali'yle sonuçlanan bu dönemde iki gelişme yaşanmıştır: Bunlardan ilki Türkiye'deki terörizme verilen dış desteğin silah ve mühimmat temini boyutunda anormal büyümesidir. İkincisi de Türk terör örgütlerinin bu dönemde organize suç örgütleriyle giderek gelişen bir işbirliği içine girmeleridir. Uğur Mumcu'nun *"Silah Kaçakçılığı ve Terör"* adlı eserinde bu gelişmeler tüm ayrıntılarıyla yer almaktadır. (Mumcu, 1982, s. 31-37, 96-101, 191-212)

Yine bu dönemde radikal İslami terörizm de Türkiye açısından tehdit oluşturmaya başlamıştır. Nitekim, 1985 yılında iç güvenlik yetkililerince Yüksek Öğretim Kurulu'nda (YÖK) üniversite öğretim üyelerine verilen konferansları içeren *"Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri"* adlı kitapta, 1975 sonrasında faaliyete geçen radikal İslami terör örgütü sayısı sekiz olarak belirtilmektedir. (*a. g. e.*, s. 88)

Türkiye, 1984 ortalarında da halen en büyük tehdidi oluşturan etnik bölücü terörizmle karşılaşmıştır. İlerideki bölümlerde ayrıntılarıyla incelenecek olan etnik bölücü terörizmin Türkiye versiyonu, terörizmi insanlık suçu haline getiren tüm unsurları içinde barındıran bir örnek olmanın yanı sıra, çok geniş çaplı bir dış destekten de yararlanmıştır. Bu kapsamda PKK, Soğuk Savaş döneminde dünyada pek az terör örgütün *"mahzar olabildiği"* bir avantaja sahip olmuş; hem Batı ve hem de Doğu Bloklarının desteğini arkasında hissetmiştir. Birbirine düşman iki ayrı kampta yer alan Yunanistan ve Suriye'nin PKK'ya aynı dönemde bütün güçleriyle destek olmaları dahi, Türkiye'deki etnik terörizmin dış desteğinin şümulünü ifadeye yeterlidir.

TERÖRÜN TARİHİ VE DÖNÜŞÜM ETAPLARI

Soğuk Savaş döneminde terörizmin İslam Dünya'sı'ndaki gelişimine bakıldığında farklı yönlerde ilerleyen üç oluşuma rastlanır. İlk oluşum, terörizmin sömürge konumundaki Müslüman ülkelerde verilen bağımsızlık savaşlarında bir strateji ve bir taktik olarak kullanılmasıdır. Daha önceki bölümlerde de irdelenen bu oluşuma bazen radikal İslami akımlar karışmış olsa da belirleyici çizgi ulusalcıdır. Bu doğrultuda Taheri, % 95'i Müslüman eylemcilerden oluşan El Fetih'in bile İslami bir terör örgütü sayılamayacağına işaret eder. (Taheri, 1990, s. 18)

İkinci oluşum Kışlalı'nın *"gerici-gelenekçi"*olarak sınıflandırdığı bir yapılanmadır ve bu gruba girenler, mevcut sistemi değiştirerek; yerine kutsal kökleri kendi atalarına kadar giden bir dini sistemi kurmayı amaçlamaktadırlar. Bu gruba giren örgütlerden Müslüman Kardeşler, İslami Cihad ve Takfir va Hicra, Hizbullah, dini motiflerin yanı sıra Filistin'de bir Yahudi devletinin yarattığı Arap milliyetçiliğini de kullanarak güçlenmişlerdir. Nikaragua'nın Kontraları ve Afganistan'daki bazı ılımlı gruplar da bu oluşum içinde değerlendirilebilecektir. (Kışlalı, 1996, s. 36)

Ayrı oluşumu irdeleyen bazı düşünürler de, radikal İslami terörizmin yükseliş trendinin; *"Modernleşme projesinin liberal ve sosyalist versiyonlarından aradığını bulamayan bir grup Müslümanın kendi radikal İslami projelerini hayata geçirme kararından kaynaklandığı ve İran İslam Devrimi ile Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesinin bu yükselişe ivme kazandırdığı"* görüşündedirler. (Tuğtan, 2002)

Kepel'e göre ise bu sürecin *"ateşleyicisi"* 1990 yılında Kuveyt'in Saddam ordularınca işgalinden korkan Suudi Arabistan'ın ABD yönetimindeki koalisyonu yardıma çağırmasıdır. Bu çağrı, radikal İslamcılarca Suudi Arabistan'ın *"kutsal topraklarının"* kafirlerce kirletilmesi olarak yorumlanmış ve Suudi hanedanının meşruiyetini geçersiz kılmıştır. Bu nedenle İslami hareketin radikal kanadı ve onunla özdeşleşen yoksul kent gençliği, krallığa ve onun denetimindeki şebekelere sırt çevirmişlerdir. Ayrıca, Afganistan'da *"Cihat sarhoşu"* olan bazı İslamcı gerilla grupları da, Sovyetler Birliği'ni tek başlarına

devirdiklerine kanaat getirerek, Afganistan tecrübesini dünyanın her yanına şablonlamışlar ve Arabistan dahil olmak üzere dünyadaki dinsiz rejimlerin düşüşünü hızlandırabilecekleri hayaline kapılmışlardır. (Kepel, 2000, s. 18-19)

Bu konuda Brzezinski de Kepel gibi düşünmektedir.

Ortadoğu'da İsrail'in ortaya çıkışını engellemeye yönelik Arap çabalarının başarısız olması, bunun sonrasında İsrail'in Filistinlilere karşı davranışları ve bölgeye Amerikan gücünün doğrudan veya doğrudan olmayan bir şekilde yansıması, bölgenin siyasi ve dini olarak daha aşırıcı unsurları tarafından, kutsal İslam bölgelerinin kutsal safiiliğına karşı bir saygısızlık (ilk olarak Suudi Arabistan'da, şimdi Irak'ta), Arap insanlarının refahına zarar verici bir etken ve Filistinlilere karşı İsrail destekçiliği olarak algılanmıştır. Amerika'nın Ortadoğu'ya olan ilgisinin, açık bir şekilde terörizmin Amerika'ya yönelmesinin ana sebebi olduğu konusundaki tarihi gerçekten kaçmak mümkün değildir. (Brzezinski, Tercih, 2005, s. 49)

İslam Dünya'sındaki üçüncü oluşum ise, İslam'ın; Batı ve Doğu Bloklarının emperyalist çıkarları doğrultusunda kullanılmasını amaçlayan bir dizi örtülü operasyonla ilişkilidir.

Üçüncü oluşuma genel olarak bakıldığında; SSCB'nin yayılmasını engellemeye çalışan ABD'nin *"Yeşil Kuşak"* diye bilinen bir projeyi uygulamaya koyduğu, SSCB'nin yayılma istikametindeki İslam ülkelerinde terörist örgütleri her alanda destekleyerek Sovyetler'e karşı gerilla savaşına soktuğu, proje tatbikatının en bilinen örneğinin Afganistan'da SSCB ile çatışan mücahitlere bazen Pakistan ve Suudi Arabistan aracılığıyla, bazen da CIA tarafından doğrudan verilen destek olduğu söylenebilir.

Olayı derinlemesine inceleyen bazı araştırmacılar ise *"Yeşil Kuşağı"* uzun soluklu bir proje olarak değerlendirirler:

"ABD geçmişte Nasır'a karşı Müslüman kardeşler'i, Sukarno'ya karşı Sarekat'i İslam'ı, Butto'ya karşı Cemaat-i İslami'yi, Necibullah'a

karşı Taliban'ı, İran'daki demokratik ulusalcı muhalefete karşı Şah Pehlevi'yi desteklemiş, petrolü ulusallaştırmak isteyen Musaddık'ı devirmek amacıyla da gerici mollalara CIA açıkça yardım etmiştir. Şeyh Ahmet Yasin de 1971'de 'Mujamah'ı kurarken zengin Arap ülkelerinin ve FKÖ'nün gücünü azaltmak isteyen İsrail'in desteğini almış, Seyyid kutub'un ideolojisini izleyen İslami Cihad da bu örgütlenme paralelinde kurulmuştur. HAMAS da bu örgütlerin üyelerinden oluşturulmuştur. Müslüman Kardeşler'in ideologu Kutub ise bir süre sonra MI 5 ve CIA destekli NASIR suikastına karıştığı için idam edilmiştir. Enver Sedat suikastına karışan 'Kör İmam' lakaplı Şeyh Ömer Abdurrahman da müritleri 1993'de ABD'deki Dünya Ticaret Merkezi'nin bombalayıp, altı kişinin ölümüne neden olana kadar ABD de saklanmıştır." (*Cumhuriyet*, 22-24.06.2004)

Cumhuriyet Gazetesi'nde yer alan *"Askeri Önlemle Olmaz"* başlıklı bir haberde de, *"Worldwatch Enstitüsü"*nce hazırlanıp TEMA Vakfı'nca da *"Dünyanın Durumu 2005"* adıyla bastırılan *"Küresel Güvenliği Yeniden Tanımlamak"* konulu bir rapor özetlenmektedir. Bu rapora göre Worldwatch; *"Jeopolitik güç mücadeleleri yüzünden paramparça olan ve Soğuk Savaş'ın ardından neredeyse tamamen unutulan Afganistan'ın Taliban rejiminde korunan El Kaide için ideal sığınma yeri haline geldiği, Bin Ladin'in El Kaide Şebekesi'nin de ABD'nin Sovyet karşıtı güçleri desteklemesiyle doğduğu, 11 Eylül saldırılarının ise Afganistan'daki yetki savaşının kaçınılmaz 'bumerang etkisinin' bir sonucu olduğu"* görüşündedir.

Bazı araştırmacılar da ABD-radikal İslami terör örgütleri ilişkisini Afgan aşiretleri bazında değerlendirirler: *"1980-90'lar arasında -Pakistan İç İstihbarat Örgütü- ISI'nın Gülbeddin Hikmetyar'ın liderliğindeki Hizb-i İslami-yi Afganistan (Afganistan İslam Partisi) ile olan ilişkileri sonucu ABD ve Arap Ülkelerinden gelen silahlar büyük ölçüde Peştunlar'ın Gılzai kolu liderlerine aktarılmıştır. Bu grubun Taliban'la pek çok ortak yönü mevcuttur. En önemli ortak yanları da Afganistan-Belucistan sınırında yerleşik Durani Aşireti'nden gelmeleridir. Taliban, son derece katı İslamcı olan, Ş düşmanı Deobandi Aşireti'nin de etkisinde kalmış ve pek çok Taliban genci Deobandi medreselerinde eğitilmişlerdir. Böylece Taliban'ın*

İslam yorumu, Peştun Aşiret geleneği Peştunvali'dekine benzer şekilde ilkel bir aşırılığa dayanmıştır." (Raşid, 2001)

Kepel ise *"Yeşil Kuşak"* projesinin boyutunu, geri dönüşümünü ve proje tatbikatında yer alan işbirlikçileri ayrıntılarıyla anlatır: İran Devrimi'nden sonra saflar ülkesi -Afganistan- ABD'nin en önemli stratejik destek zemini haline gelmiştir. Afgan direnişçilerine verilen yıllık 600.000.000 $'lık yardım zorunlu olarak Pakistan üzerinden gönderilmekte, Körfez ülkeleri de direnişçilere aynı miktarda yardım yapmaktadırlar. Bu yardımlara *"asalak olanlar"* suç oranında bir patlamaya sebebiyet verirlerse de, Ruslar Afganistan'da olduğu sürece herkes buna göz yumar. Örneğin, CIA tarafından Karaçi Limanı'na yanaşan gemilerle teslimatı yapılan *"muazzam sayıda"* hafif silah direnişçilerin eline geçmeden önce iç piyasaya yönelir, kalan silahları direnişçilere ulaştıran kamyonlara ise dönüşlerinde yine Karaçi'den ihraç edilmek üzere aşiret bölgelerinde ekilen afyondan üretilen eroin yüklenir. Böylece oluşan suç şebekeleri Sovyetlerin çekilmesiyle birlikte önce ABD'nin sonra da Arap ülkelerinin başını ciddi sürette ağrıtacak ve *"akıllarına estiği yerde"* Cihat'ı yaymaya başlayacaklardır. (Kepel, 2000, s. 163-164)

Görüldüğü gibi ABD'nin *"Yeşil Kuşak"* projesi, terörizmin gelişiminde bir doruk noktasıdır. Bu projede; suikasttan teröristlere silah teminine, organize suç örgütleri işbirliğiyle uyuşturucu ticareti yaparak terörizme finansal destek verilmesinden uluslararası terörist üretimine kadar her türlü unsur mevcuttur.

Sonuç olarak *"Soğuk Savaş"* döneminde terörizm, Batı Bloğu ile Demir Perde'nin ve bu kampların liderleri ABD ve SSCB'nin her türlü tahayyülün ötesindeki katkılarıyla büyük bir dönüşümü gerçekleştirmiş ve gerçekten doruk noktasına ulaşmıştır.

"Soğuk Savaş" biterken terörizm; imparatorluk kurmak isteyen devletlerden bağımsızlık savaşçılarına, radikal İslamcılardan etnik ayrımcılara kadar herkesin, hiçbir sınır tanımadan ve kendisini herhangi bir hukuk veya etik kurala

bağlı hissetmeden kullandığı bir silaha dönüşmüş, devletler dış politikada bu silahı kendi milli çıkar ve amaçları doğrultusunda DYÇ veya örtülü operasyon maskesiyle diledikleri gibi kullanmaya başlamışlardır.

Bu gelişme, terörizmin örgütlerce belli bir amaç doğrultusunda kullanıldığına ilişkin genel kabulü de ortadan kaldırmıştır. Çünkü; bir bölgede terörizmi kendi ulusal devletlerini kurabilmek veya tanrının iradesini yerine getirebilmek amacıyla uyguladıklarını sanan terör örgütleri, aslında çok daha farklı amaçlar peşinde koşan devletlerin taşeronuna dönüşmüşlerdir. Bu dönüşüm, terörizmin sadece devletlerin oynayabilecekleri veya devletlerin sponsorluğunda oynanabilecek bir oyun haline geldiğini göstermektedir.

Bu anlamda, sadece kendi ulusal, ideolojik, dini, etnik vb. amacı doğrultusunda terörizmi kullanmak isteyen bağımsız terör örgütleri; ya tasfiye edilerek piyasadan çekilmek veya oyunu büyük güçler tarafından konulan kurallara uyarak oynamak zorunda kalmışlardır. Böylece, dış destek unsuru her tür terörizm için olmazsa olmaz bir gereksinim halini almıştır.

Gelişmeler doğrultusunda çeşitli devletlerin DYÇ uzmanlarının ve istihbarat servisi ajanlarının terörizm uygulamalarına *"müdahil olması"* ile terör örgütleri çok daha organize, daha katı disiplinli, hiyerarşik yapılanmaları güçlü, eğitimleri üst düzeyde, istihbarat-silah-teçhizat-mühimmat gereksinimleri de bizatihi sponsor devletlerce sağlanan yarı resmi profesyonel örgütler haline gelmişler, dönemsel bir yenilik olarak organize suç örgütleriyle giderek güçlenen ve sponsor devletçe de desteklenen bağlar kurmuşlar, kendi finansmanlarını sağlamayı öğrenmişlerdir.

Yine bu dönemde terörizm çok farklı hedeflere yönelmiş görünüyor olsa bile aslında iki hedefe kilitlenmiştir: Dünya genelinde; ABD'nin ya da SSCB'nin emperyalizmine hizmet etmek ve karşı tarafın emperyalist amaçlarını engellemek, bölgesel ve ulusal ölçekte ise sponsor devletin ulusal çıkarlarının hizmetkarı olmak. Bu doğrultuda Terörizmin propaganda

gereksinimi de emperyalist amaçlara veya sponsor devletin ulusal çıkarlarına göre yönetilen bir *"psikolojik harp"* (PH) silahına dönüşmüştür. Palyatif ve fazla can sıkıcı olmayanlar dışında hedefi saptırarak eylem koymaya çalışan ve böylece PH silahını kendisine ve sponsor devlete çeviren terör örgütleri ise ASALA-Orly katliamı örneğinde görüldüğü üzere enterne ve pasifize edilmişlerdir.

Bu dönüşümler, *"devletin teröristleri ve teröristlerin devleti"* kavramlarını da yaratırken, doğal olarak terör örgütlerinin; ömürlerini, amaçlarını, hedef seçimlerini, uygulayacakları şiddet derecesini, kullanacakları silahı ve hatta örgütü yönetecek lideri bile sponsor devletler belirlemeye başlamışlardır. Yakın geçmişte PKK'nın yaşadığı lider değişimi ve bu değişim sonucunda ortaya çıkan amaç ve strateji değişikliği bu açıdan ilginç bir örnektir.

Devletlerin terörizmle böylesine *"içli dışlı oluşu"* Fransız İhtilali'nden sonra devlet terörü kavramını da yeniden gündeme getirmiştir. Kanaatimize göre, Soğuk Savaş'ta devletlerce kullanan terörizmle, ihtilal dönemlerinde bazen ortaya çıkan devlet terörü arasında önemli farklar vardır. Devlet terörü bir ihtilalle iktidara sahip olanlarca ve genellikle karşı bir devrimi önlemek amacıyla uygulanan, o ülke ve o ülkedeki karşı devrim yanlıları ile sınırlı bir şiddet eylemidir. Bu itibarla iç politika ile ilgilidir, yerel ve ulusaldır, spontane olarak da ortaya çıkabilir. Oysa, Soğuk Savaş çağındaki devlet terörü, diğer devlet ve ulusların karar ve politikalarını Doğu veya Batı Bloklarından birisinin çıkarı doğrultusunda etkilemek için, tamamen emperyalist amaçlarla kullanılmıştır. Bu nedenlerle de dış politika ile ilgilidir, uluslararasıdır, terörün iradi olarak kullanımı anlamında da terörizmle özdeştir.

"Soğuk Savaş" döneminde terörizm kavramında görülen bir ilginç değişim de, asimetrik tehdit oluşturma özelliğinin, yani genel bir kabule göre *"zayıfın silahı olma"* tanımının bir ölçüde zafiyete uğramasıdır. Bu vurgulama özellikle sponsor devlet kullanan terörizm açısından doğru ve kesindir. Zaten *"Soğuk Savaş"*ta sponsorsuz *"terörizm hizmeti veren"* örgütte kalmamış gibidir. Bu durumda, çağın süper güçlerinin her alanda deste-

gini alarak terörizm sahnesine giriş yapan terör örgütlerinin zayıf ve aciz olduklarını, tehdit ettikleri devletle toplum açısından da asimetrik tehdit oluşturduklarını söylemek, gerçeklerle pek uyuşmamaktadır. Sponsor devlet desteğindeki terörizm en azından devlet seviyesinde, eğer süper güçlerce de destekleniyorsa devlet üstü bir tehdit oluşturmaktadır ve acizlerin sesi olma tanımıyla da hiçbir ilgisi yoktur.

Terörizm sahnesine çıktığı 1970'li yıllarda henüz ulusal bir devlete dahi sahip olmayan etnik Ermeni terörizminin, koskoca Türkiye Cumhuriyeti için tehdit haline dönüşümünün çok sayıda sponsor devletin işbirliği sonucunda gerçekleştiği düşünüldüğünde, burada vurgulanan değişimin önemi daha iyi anlaşılabilecektir.

Bu dönemde terörist profili de değişmiş, geçmişin biraz amatör ve romantik, kendisini davaya adamış eylemcileri, en azından yönetici kadro itibariyle iyi eğitimli ve tam profesyonel katillere dönüşmüştür.

Bu dönemle ilgili son bir şey söylemek gerekirse; Batı Bloğu ve ABD soğuk savaşı kazanmış gibi görünseler de, devletlerin terörizmi baş tacı ederken, insanlığın uğruna binlerce yıl savaştığı hukuki ve ahlaki pek çok değeri de yok etmeleri nedeniyle, bu savaşın gerçek galibi terörizm olmuştur. Çünkü devletler *"Pandora'nın kutusunu açarak"* terörizmi özürlüğüne kavuştururlarken, onun öneminin ve gücünün farkına varmasını da sağlamışlardır.

4. Terörizmin Küresel Asimetrik Tehdit Dönemi

4.1. Küresel Asimetrik Tehdidin Genel Değerlendirmesi

Literatürde genellikle asimetrik tehdit kavramının temelinde saldırganın, muhatabı karşısındaki zayıfiiliğına karşılık göreceli biçimde üstünlüklere sahip olmasının yattığı, asimetrik saldırıların da genellikle muhatabın zaaflarından yararlanılarak

gerçekleştirildiği kabul edilir. Bu kabule göre, küçük terörist gruplarının iletişim, ulaşım ve bilişim sektörlerindeki gelişmelerden de yararlanılarak yarattıkları asimetrik terör tehdidi; hedef aldığı ülkelerde sivil halkın korkularını kullanarak, halkın yönetime verdiği desteğini azaltmayı ve siyasal/ekonomik istikrarsızlıklar yaratmayı öngörmektedir.

Bu kabul esas alınarak uluslararası asimetrik terörizm; terör örgütüyle hedefi arasındaki nitelik ve nicelik asimetrisi nedeniyle, eylem yeri, zamanı, yöntemi ve kullanılan silahın sürpriz özelliği taşıdığı, aradaki güç farkının; çatışma alanı, örgüt, eleman ve lojistik destek unsurlarının belirsizliğini ve gizliliğini bir avantaj olarak kullanan terör örgütünce savaş hukuku da dahil tüm hukuk ve etik kurallara aykırı davranışın meşruiyet nedeni olarak deklare edildiği bir terör türü şeklinde tanımlanabilir.

Brzezinski *"Tercih"* adlı kitabında asimetrik terör tehdidini bazı psikolojik tahliller de yaparak, ayrıntılarıyla inceler. Ona göre;

Amerikan dış politikasını askerileştiren ve Amerikan insan hakları tarifini değiştiren bu tehdit, silahları sadece *"çakı"* olan insanların hayatlarını feda etme istekleri olup, dünyanın tek süper devletinin ikilemini ortaya çıkarmakta; fiziki olarak güçsüz, fakat fanatik motivasyon ile donatılmış düşman ile nasıl mücadele edilmesi gerektiği sorunu belirginleşmektedir. Güçsüzler önemli bir psikolojik avantaja sahiptirler: kaybedecekleri bir şey yoktur ve inançlarına göre kazanacakları çok şey vardır. Ayakta durma gücünü dini şevkten ve ülküsel fanatizmden alan bu güçsüzler, hayatlarını feda etmeye de gönüllüdürler. Çünkü; nefret ettikleri şeyleri yok edip, sefil yaşam biçimlerini feda ettikleri zaman, hayatları değerli olarak tarif edilmektedir. Buna tezat bir şekilde baskın olan güçlülerin ise kaybedecekleri çok şey vardır –özellikle de en çok değer verdikleri kendi rahatları– ve bu kaygıları güçlerinin dağılmasına neden olmaktadır. Ayrıcalıklılar arasında panik bir defa ortaya çıktığında, görünmeyenin gerçek potansiyelini ve güçsüz düşmanı abartmaya çalışırlar. Güçlüler paniğin verdiği aşırı tepkiye kapıldıklarında, kendilerini farkında olmayarak

zayıfların rehinesi durumuna sokarlar. Fanatik zayıflar kendilerini değiştiremezler, fakat güçlülerin hayatlarını çekilmez hale getirebilecek kapasiteleri vardır. Güçsüzler kendi nefretlerinin odağını aşırı sadeleştirerek *"Şeytanlaştırırken"* hayatını feda etmeye hazır yeni yandaşlar kazanıp güçlenmekte, güçlüler ise aşırı basitleştirme lüksleri olmadığından tehditleri *"şeytanlaştırıp"* tek ölçekli hale getirirken, yüzeysel göstergelere odaklanıp, gerçek ve tarihsel nedenleri göz ardı ederek zayıflamaktadırlar. Zayıfiiliğın gücü modern hayatın dört yeni özgün gerçeğinin sömürülmesine de izin vermektedir: Geniş çaplı ölümcül imkan ve kabiliyetler organize ve güçlü devletlerle sınırlı olmaktan öteye geçerek nispeten küçük fakat kararlı grupların da özelliği haline gelmiştir, dünyanın her tarafına hareket edebilme kabiliyetleri hızlı seyahat imkanları ve artan göç ile tedbirli toplumların koyduğu engelleri aşarak, normalde dağınık yer altı hücrelerinin planlama ve koordinasyonunu olanaklı hale getirmiştir, açık toplumların demokratik geçirgenliği -teröristlerin- halk içine girmelerini ve kamuflajlarını sağlamaktadır ve son olarak modern toplumun sistemli ve karşılıklı bağımlılığı zincir tepkiler vermeye yönelik eğilimiyle sosyal aksamayı ve paniğin hızla yayılmasını tırmandırmaktadır. (Brzezinski, Tercih, 2005, s. 64-69)

Uluslararası asimetrik terörizm döneminin *"Soğuk Savaş"*ın bitişiyle başladığı konusunda literatürde pek tereddüt yoktur. Sadece bazı kaynaklarda *"Yeni Terörizm"* olarak da adlandırılan bu terör türünün aslında çok da yeni olmadığına, bu olgunun 1980'lerde işaretlerini vererek 1990'lı yıllarda defalarca kendisini gösterdiğine, bu gelişmeleri izleyen pek çok Batılı istihbarat servisinin kaynaklarının büyük bir bölümünü terörizmle mücadeleye ayırdıklarına değinilmektedir. (Laçiner, 2001)

Bu bakış açısıyla asimetrik terör tehdidi veya yeni terörizmin başlangıç dönemini 1972 Münih Olimpiyat Oyunları sırasında Filistinli terörist grupların İsrail Milli Takımı'na, yönelttikleri saldırıya kadar geriletebilmek de mümkündür ama Filistinlilerin saldırısı, incelenen çağdaş terörün temel motivasyonu olan *"Cihad"* parametresiyle pek uyuşmamak-

tadır. Bu nedenle, 1983 yılında ABD'nin Lübnan, Beyrut'taki deniz güçlerine yapılan saldırı, daha uygun bir başlangıç tarihi oluşturabilir. Kuşkusuz; 1988 Lockerbie, 1993 New York Ticaret Merkezi, 1995 Oklahama Murrah Federal Eyalet Binası, 1996 Suudi Arabistan, Dahran askeri lojmanları, 1998 Tanzanya ve Kenya ABD Büyükelçilikleri, ve USS Cole savaş gemisi, 2001 Dünya Ticaret Merkezi, nihayet İstanbul, Madrid ve Londra Saldırıları da uluslararası asimetrik terör tehdidinin eylemleri kapsamında kabul edilmelidir.

Profesör Emre Kongar ise bu yeni terörizmi *"Küresel Terör"* olarak isimlendirmekte ve Soğuk Savaş döneminde ABD'nin sponsorluğunu yaptığı siyasal İslami örgütlerin *"Soğuk Savaş"* sonrası hedefsiz kalmalarıyla, Ortadoğu savaşını bahane göstererek 11 Eylül saldırılarını düzenlemeleri sonucu küresel terör dönemine girildiğini, küreselleşme sürecinin sermayeyi küreselleştirirken, kaçınılmaz olarak terörü de küreselleştirdiğini düşünmektedir. (Kongar, 2005)

Tüm bu değerlendirmeler aslında aynı gelişmeye işaret etmektedir: SSCB'nin tasfiyesi ile tek kutuplu hale gelen dünyada terörizm de bir değişim geçirerek, uluslararası asimetrik bir tehdide dönüşmüştür. Öte yandan bu değerlendirmeler doğrularla birlikte bazıları amaçlı olan yanlışları da bünyesinde barındırmaktadır. Önce doğrulara değinelim:

Bu değerlendirmeler doğrudur çünkü; *"Soğuk Savaş"* yıllarından farklı olarak terörizm, emperyalist süper güçlerce belirli bir plan dahilinde belirlenen hedeflere yönelme *"yumuşak başlılığından"* bu dönemde bir ölçüde vazgeçmiş, hedef belirlemede daha bağımsız hale gelmiştir. Terörizmin hedefleri arasına artık *"Soğuk Savaş"*tan sonra *"tek tabanca"* haline gelen süper güç ve ona paralel politikalar uygulayan devletler de girmiş, kısacası terörizm alanında *"dokunulmazlık"* faktörü ortadan kalkmıştır. Çağdaş terörizm *"beni topraklarında barındır, davama sahip çık, sponsorluğumu üstlen, ben de senin ülkende eylem yapmam"* esasına dayalı eski centilmenlik anlaşmasını yırtıp atmıştır. Bu vurgulama en azından hala yerel ve bölgesel özelliklerini koruyan terör örgütlerinin dışında kalanlar için geçerlidir.

Bu değerlendirmeler doğrudur zira; terör örgütleri iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki devrimlerden yararlanarak dünyanın her yerinde eylem koyabilme olanağına sahip olmuşlardır. Süper güçle ortaklarının ilgi alanı tüm dünya olduğu için de terörizmin eylem alanı evrensel hale gelmiştir.

Bu değerlendirmeler, çağdaş terörizmin amacı ve çatışma alanları dikkate alındığında da doğrudur. Her ne kadar *"Medeniyetler İttifakı"* sloganıyla çağdaş terörizmin bir dinler savaşı olmadığı, *"bazı kötü çocukların vahşeti"* olarak değerlendirilmesinin gerektiği yolunda yoğun ve haklılık derecesi yüksek bir psikolojik harekat başlatılmış olsa da, aslında çağdaş terörizm bir *"sistemler ve değerler çatışmasının"* yansımasıdır. Bu *"sistemler ve değerler"* kavramı; ulus devlet, ulusal bütünlük, küresel hakimiyet, etnisite, liberal demokrasi, pazar ekonomisi, enerji kaynaklarının kontrolü, küreselleşme, ulusal çıkar, laiklik, ılımlı İslam, Evangelizm, dini değerlerin dünyayı düzenlemesi yani şeriat gibi çok sayıda birbiriyle çelişen alt sistemi/ değeri içinde barındırmaktadır.

Eğer birbirleriyle temelden çelişen bu değerlerden hangisinin geleceğin dünyasına hakim olacağı veya varlığını sürdürebileceği sorusunun cevabının verilmesi bir *"Medeniyetler Çatışması"* anlamına geliyorsa, Huntington haklıdır fakat eksiktir; çatışma mevcuttur ama çatışan sadece İslami değerlerle Hıristiyanlığa ya da Batı'ya has değerler değildir, ulus ve ulus devlet sistemi küreselleşme sistemi ve bu sistemin jandarmasıyla da çatışmaktadır. Çağdaş asimetrik terörizm tehdidi de bu çatışmanın *"şimdilik"* sadece bir cephedeki tezahürüdür.

Çatışmanın sadece bir cephesinin tezahürü olan çağdaş terörizm, bir veya birkaç devlete değil küreselleşme gibi dev bir sisteme saldırdığı için asimetrik bir tehdide dönüştüğü de doğrudur. Bu itibarla terörizm, soğuk savaş döneminde büyük ölçüde yitirdiği *"asimetrik tehdit ve güçsüzün silahı olma"* özelliğine yeniden sahip olmuştur.

Bu değerlendirmeler terörizm ile organize suç örgütleri arasındaki ilişki açısından da doğrudur. Çağdaş organize suç örgütleri, uyuşturucu, silah ve insan kaçakçılığı ile kara para

aklama faaliyetlerini temel uğraşı alanı olarak kabul etmekte, bu faaliyetler kapsamında da mal temini, ulaşım ve dağıtım ağlarını dünyanın her yerinde kurmaktadırlar. Bu ağların her noktasında terör örgütleri de organize suç örgütlerinin tedarikçisi, kuryesi ve dağıtıcı olarak görev yapmaktadırlar.

Ve bu değerlendirmeler terörizmle mücadele boyutuyla da doğrudur: Bu çağın terörizmiyle uluslararası işbirliği anlayışıyla mücadele edilmesi gereklidir. Ancak bu gerekliliğin nedeni, emperyalist güçlerce ve bazı teorisyenlerce iddia edilenin aksine terör tehdidinin çok büyümesi ve tüm insanlığa kastetmesi değildir. Bu gerek, terörizmin çağdaş iletişim ve ulaşım teknolojisini kullanarak ulusal sınırları kolaylıkla aşma imkan ve kabiliyetine sahip olmasının bir sonucudur.

Bu değerlendirmeler yukarıda da belirtildiği gibi bazı yanlışları da içermektedir: Kuşkusuz en önemli yanlış, bu değerlendirmenin terörizmi amaçlı bir sınıflandırmaya tabi tutuşudur. Bu sınıflandırmanın hemen arkasından da yine aynı klasifikasyonu kullanan bir terörizmle mücadele yapılanması gelmektedir.

Bu sınıflandırmaya göre; bir uluslararası terörizm vardır ve doğal olarak da bu terörizm uluslararası terör örgütlerince veya amaçları uluslararası olan örgütlerce uygulanmaktadır. İşte insanlığın esas düşmanı da odur ve dünyadaki tüm demokratik güçler tam bir işbirliği içinde uluslararası terör örgütleri hedefine yönelmelidir. Diğer terör örgütlerinin hareketleri ise, hedef aldıkları ulus devletin gücüne ve bu ulus devletin süper güçle ilişkilerinin dozajına göre ancak; *"yerel etnik kalkışma" "iç savaş", "bölgesel şiddet", "etnik/dinsel terör"* gibi *"objektiviteleri kendinden menkul"* kavramlarla değerlendirilebilir. Bu tip terörizm insanlık ailesini pek de ilgilendirmez, hatta terörün hedef aldığı ulus devletle süper güç ve diğer uluslararası güç odaklarının ilişkilerinin gerginleştiği dönemlerde bu tip terörizm desteklenebilir bir faaliyet haline de dönüşebilir, terör eylemleri ulusal kurtuluş hareketi, teröristler de gerilla sınıfına terfi edebilir.

Bu sınıflandırmanın pratiğe nasıl yansıdığı *Cumhuriyet Gazetesi*'nde 2005 yılı Temmuz ayında Mehmet Faraç imzasıyla yayınlanan bir haberde en net biçimde görülebilir. Habere göre; ABD, Kuzey Irak'taki PKK/Kongra-Gel varlığının sona erdirilmesi için operasyon düzenlenmesini isteyen Ankara'ya *"Savaştığımız terör farklı, bizimki küresel terör, sizinki ise yerel ve etnik bir hareket. Buna karşı bir şey yapamayız"* cevabını vermiştir. Bu haber, aradan uzun bir süre geçmesine karşılık tekzip de edilmemiş, tersine ABD, Türkiye/PKK/Kuzey Irak denkleminde ağırlığını Türkiye'den yana koymaktan hep kaçınarak; haberin temel mantığının doğruluğunu defalarca teyit etmiştir.

Oysa ki bu değerlendirmenin tamamen aksine yerel ve ulusal terörizm halen bütün şiddetiyle sürmektedir; sistemle barışır gibi görünen IRA ve ETA ile ilgili gelişmelerin yönü kesinleşmemiştir, PKK terörü Türkiye için, Çeçen terörü ise Rusya için hala en büyük tehditlerden birisidir. Cezayir ve Mısır'da İslami terör sorunu hala sürmektedir. Üstelik sayılan bu milliyetçi/etnik, dini ya da ideolojik terörizm tehditlerinin uluslararası terörizmden daha az önemli olduğu hiçbir şekilde iddia edilemez. Çünkü böyle bir iddia; uluslararası terörizm tehdidine maruz devletlerin çıkarlarının ulusal/yerel terörizmin tehdidine maruz ülke ve devletlerin çıkarlarından daha önemli olduğu, ya da yerel/ulusal terör uygulamaları sonucunda can veren, zarar gören ülke vatandaşlarının, uluslararası terörizmden zarar gören insanlara göre daha az değerli, ikinci sınıf insanlar olduğu gibi savunulması imkansız sonuçlar yaratır.

İşte bu nedenle uluslararası asimetrik terörizm değerlendirmesi ve bu değerlendirmeye dayalı sınıflandırma yanlıştır, yapaydır ve aslında; terör ve terörizm kavramlarının tanımı konusunda da insanlığı bir çıkmaza sürükleyen mantaliteninin bir devamıdır. Çünkü bu değerlendirme terörün; *"nasıl ve nerede olursa olsun sadece terör olduğu"* gerçeğini baştan reddetmekte, terör sınıflandırması emperyalist ve/veya ulusal çıkarları öne çıkaran bir subjektiviteye dayanmaktadır. İşin içine emperyalist ve/veya ulusal çıkarların girmesi de bu yanlışlığın amaçlı olarak yapıldığını göstermektedir. Olaya bu bakış açısıyla yak-

laşıldığında uluslararası asimetrik terörizm değerlendirmesinin belirli amaçlarla son yıllarda gündeme getirilen *"emperyalist bir argüman"* olduğunu iddia etmek pek de yanlış olmayacaktır.

Dr. Nihat Ali Özcan 11 Eylül saldırılarından sonraki gelişmeleri değerlendirdiği bir makalesinde yukarıdakine benzer bir yorum yapmaktadır: 11 Eylül saldırılarını takiben uluslararası arenada güçlü ve emperyalist amaçlı devletler terörü küresel ve yerel olarak yeniden sınıflandırırlarken; güçlü batılı devletlere karşı uygulanan terör küresel, diğer devletlere karşı uygulanan ise yerel terör olarak adlandırılmış, bu sınıflandırma; uluslararası yükümlülükleri, mücadele yöntemlerini ve olaylara bakış açısını da kökten değiştirmiştir.

Küresel teröre karşı küresel çözümler aranır ve bu tip terör mağdurlarına; küresel çapta düzenlemeler yapma, önleyici vuruş tekniğini kullanma, dost-düşman sınıflandırması yoluna gitme ve tüm devletleri bu mücadelede işbirliğine davet etme ve/veya zorlama hakkı tanınırken, daha çok etnik mikro milliyetçi terörle karşılaşan uluslararası arenada yeterli güce sahip olmayan ve/veya Batılı olmayan devletlere karşı faklı tutum ve stratejiler geliştirilmiştir. Bu ülkelerde terör olayları anlayışla karşılanabilmekte, kullanılan terör tekniğinden ve terör kurbanlarından daha çok olayların nedenleri gündeme getirilmekte, çözüm olarak da askeri yolların dışındaki yöntemlerin kullanılması ya da teröristle uzlaşma önerilmektedir. (Özcan, 2004)

4.2. Terörizmin Uluslararası Bir Aktör Konumuna Gelişinin Nedenleri

Uluslararası asimetrik terörizmi tüm dünyayı etkileyen bir aktör konumuna getiren çok sayıda neden mevcuttur ve bu nedenlerin büyük bir bölümü *"Soğuk Savaş"* dönemindeki gelişmelerle ilgilidir. Başlıca nedenler ana hatlarıyla aşağıdaki başlıklar altında irdelenmiştir.

4.2.1. Batı ve Doğu Bloklarınca Soğuk Savaş Döneminde Kullanılan Strateji ve Taktikler

"Soğuk Savaş" döneminde her iki bloğunda haklı veya haksız nedenlerle yekdiğerini önemli ve yakın bir tehdit olarak algıladığı ve bu tehdit algılamasının *"kendi kampında istikrarı korumak, karşı kampta ise istikrarı bozmak"* şeklinde özetlenebilecek bir stratejiyi gündeme getirdiği, bu stratejinin taktik uygulamalarından birisi olarak da terörizmin başta kamp liderleri olmak üzere pek çok devlet tarafından dünya ölçeğinde kullanmaya başlandığı önceki bölümlerde ayrıntılılarıyla belirtilmişti.

Terörizmi neredeyse meşrulaştıran bu kullanım şekli, şüphesiz insanlığın yüzyıllar boyunca inşa ettiği pek çok etik ve hukuk değerin de sonunu getirmiş, *"terörist beslemek"* ve terörizmi kullanarak düşman devleti zayıflatmak olağan ve kabul edilebilir politikalara dönüşmüştür. Bugün çeşitli maskeler altında gizlenmeye çalışılan sadece terörün *"kabul edilebilirliğidir"*. *"Kullanılabilirlik"* tartışmaları ise, *"devletlerin gücü oranında"* ortak anlayışına varılmasıyla Soğuk Savaş döneminde sona ermiştir.

Dünya genelinde bu kadar yaygın biçimde kullanılan terörizm de doğal olarak uluslararası bir aktör konumuna gelmiştir.

4.2.2. Dinin, Radikal İslami Akımların ve Cihat Felsefesi'nin Etkileri

Literatürde bu başlık altında yapılan incelemelerde din/terörizm ilişkisi irdelenirken genellikle Radikal İslamın terörizmi asimetrik bir tehdide dönüştürmesine değinilir. Madrid Kulübü'nün 8-11 Mart 2005 tarihleri arasında düzenlediği *"Demokrasi, Terörizm ve Güvenlik Uluslararası Zirvesi"*nde bu genellemeden kaçınılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda Marta Crenshaw'ın ko-

ordinatörlüğünü yaptığı Politik Açıklamalar Çalışma Grubu din /terörizm ilişkisini şöyle değerlendirmektedir:

"Dini doktrin, doğrudan bir sebepten çok terör için bir gerekçe ya da 'seferberlik aracıdır'. Örneğin, politik ya da ekonomik statükodan hoşnutsuzluk, radikal İslamcı grupların desteklenmesine yol açar. Aşırı dinciliğin kendisi politik radikalizmin bir sebebi değildir. Dini yapılan itirazlar, stratejik bir tercihi tayin edenlerden ziyade potansiyel seçmenlerin anlayacağı terimler arası bir çatışmayı meydana getirme ya da temsil etme yolu olmaya müsaittir. Çok sayıda faktörün terör tercihine katkısı vardır. Bunlar arasında dini doktrin fikirleri kadar, şiddetsizliğe ya da terör dışındaki bir şiddete (gerilla savaşları gibi) doğru bir değişim olması ihtimalindeki hayal kırıklığı da vardır. Dini gerekçeler, sıklıkla, milliyetçilik ve özgür irade gibi açıkça politik olan diğer hedeflerle birleşir".

Aynı toplantıya iştirak eden Maryland Üniversitesi öğretim üyesi Robert Gurr'un koordinatörlüğü yaptığı *"Ekonomik Faktörler Çalışma Grubu"* ise;

"Radikal doktrinlerin insanların durumlarını nasıl yorumladıklarını, kendilerini harekete geçirmeye çalışan çabalara nasıl yanıt verdiklerini ve alternatif politik faaliyet stratejileri yapacakları tercihi etkilediğini, terörist örgütlerin kişilerin ekonomik zafiyetinden doğan sorunlarına ideolojik mesajlarla cevap vermeye çalıştıklarını, yaygın şikayet ve gerginlikleri terörizmi de kullanabilecek ölçüde şiddetli bir mücadele başlatmak üzere politik gündeme çevirebilen karizmatik liderlerin varlığının da terörist hareketlerin ortaya çıkmasında önemli etken olduğunu, köktenci milliyetçilik, cihat doktrinleri ve Hinduizm gibi akımların etkilenmemiş insanların fikirlerini 'neyin mümkün, neyin izin verilebilir ve neyin gerekli olduğu' hakkında şekillendirebileceğini, bu tür ideolojilerin militanları; fedakarlıklarının bu dünyada olmazsa diğerinde ödülü olacağına ikna ederek, 'ödül-maliyet rasyolarını' değiştirebildiğini, hayatları hızlı modernizasyonla bozulan insanların özellikle kökten dinci ideolojilere açık olduklarını, geleneksel normlar, sosyal şablonlar ve kimlikler tehdit edildiğinde insanların dine veya şanlı-efsanevi bir geçmişe ya da vaat edilmiş gelecek için nostaljiye dayalı yeni radikal ideolojilere dönebileceklerini, ideolojilerin uzak yerlere yayılmış grupların faali-

yetlerinin koordinasyonuna yardımcı olduğunu ve bu bazda cihatçı doktrinin de İslamcı militanların Müslüman dünyanın genelinde dışlanan insanlarla bağlantı kurulması işlevini yerine getirdiğini" belirtmektedir.

Yine Madrid toplantısında Jessica Stern'in koordinatörlüğündeki Kültür Çalışma Grubu'nca da din/terörizm ilişkisi incelenmiştir. Bu grubun sonuç bildirgesinin konuyla ilgili bölümünde de;

"Küresel kökten dinci akımın, küresel kitle iletişim araçlarıyla yaygınlaşan küreselleşme çağının, hem ifadesi ve hem de belirtisi olduğunu, bu akımın kültür bozulmasından kaynaklandığını, kuşatma altındaki geleneksel kültürün bir ifadesi olmadığını, ama küreselleşmenin ve kökten arınmanın bir yansıması olarak kabul edilebileceğini, küresel köktendincilerden etkilenen gençlerin; atalarının kültürel standartlarıyla ilgisi kopuk insanlar olduklarını ve onların kendi kimliklerini kültürel temelinden ayrılan köktendinci kültürde bulduklarını, yapılan araştırmaların da köktendinci örgüte katılanların başlangıçta aşırı dindar olmadıklarını ve radikalleşmenin örgüt içinde gerçekleştiğini ortaya çıkarttığını,

'Kasbalı' adı verilen ve 'birinci dünya şehrinin bünyesinde barınan üçüncü dünya şehri' olarak nitelenen gecekondu bölgelerinin; kendilerini çevreleyen ulusal kamu alanlarından duygusal bakımdan oldukça uzak alanlar oluşturduğunu ve bu bölgelerde oturan bireylerin; 'resmi vatandaşlık, şahsi ayniyet, hüviyet ve bağlılığın çeşitli medeni halleri konusunda' sorunlu ve tehlikeli gruplarca dine yöneltildiğini, kırsal toplulukların da küresel köktendinciliğe hassas olabileceklerini,

Hizb-üt Tahrir ve Tebliğ Cemaati gibi kendileri şiddet uygulamayan, hatta şiddeti meşrulaştırmayan ve sözcülüğünü yapmayan bazı grupların, radikal ideolojiyi ve cihat ruhunu geliştirerek terörist örgütlere 'giriş kurumu' görevini yaptıklarını" vurgulamaktadır.

Madrid Kulübü'nün oldukça ayrıntılı analizleri ayrık tutulursa, Soğuk Savaş döneminde sömürge yönetimlerinden kurtulmaya başlayan İslam ülkelerinin hem kapitalizmi temsil eden eski sömürgecilerine duydukları tepki sonucu hem de Soğuk Savaş

yıllarında ilişkiye geçtikleri Komünist ideolojiden bekledikleri faydayı temin edememelerinin yarattığı hayal kırıklığıyla *"Devr-i saadetteki İslam"* seçeneğine yöneldikleri, bu yönelişin dünya çapında bir İslam Devleti oluşturma amacıyla *"cihat felsefesini"* yarattığı, bu felsefeye inanan *"mücahitlerin"* terör taktiklerini dünya ölçeğinde kullanmalarının da uluslararası asimetrik terör tehdidini ortaya çıkarttığı ve böylece terörün uluslararası bir enstrümana dönüştüğü, literatürde genel kabul gören bir yorumdur.

Kepel ise Radikal İslami akımları *"onun tabiriyle; l'islamisme: İslamcılık"* bütün boyutlarıyla incelediği *"Cihat"* adını taşıyan kapsamlı kitabında Radikal İslami hareketin 1960'ların sonunda Mevdudi, Kutup ve Humeyni gibi ideologlarca başlatıldığını, bu hareketin 1973 Arap-İsrail savaşı, 1979 İran Devrimi, Körfez Savaşı ve Afganistan savaşı aşamalarından geçtiğini,1966 yılında Seyyid Kutup'un Nasır tarafından idam edilmesinin Radikal İslam ile Arap milliyetçiliği arasındaki bağları sembolik olarak koparttığını belirterek bu alandaki gelişmeyi şu satırlarla anlatır:

"Dinin özel yaşam alanına çekilmesi modern dünyada geri dönüşü olmayan bir kazanım gibi görünürken, İslami bir devlet kurmak isteyen, bu uğurda Kuran üzerine and içen, Allah davası için kutsal savaş anlamına cihat talep eden ve militanlarını kent halkından devşiren siyasi grupların aniden ortaya çıkışı, doğruluğundan kuşku duyulmayan birçok kesin yargıları da sarstı. Bu gruplar ilkin, dehşet dolu bir infiale yol açtılar; İslam Dünya'sı'nda olduğu gibi Batı'da da sol aydınlar gözünde, bunlar faşizmin dinsel bir türevini teşkil ediyorlardı; liberallere göre ise Ortaçağvari bir fanatizmin hortlayışını" (Kepel, 2000, s. 12–26)

Prof. Dr. Mim Kemal Öke de *"Küresel Toplum"*da Radikal İslamın gelişimine değinir:

"Soğuk Savaş'ın bitimi ile bağlantısızlık ve sosyalizm, sömürgecilik karşıtı mücadeledeki cazibesini kaybetmiştir. Bu ideolojik boşluk, bir başkaldırı felsefesi olarak, İslami söylem tarafından tazmin ve telafi edilmektedir. İslam'ın, Orta Doğu ve Asya gibi geleneksel beşiklerin ötesinde, diyelim Afrika'daki çekiciliği bundan olsa gerektir. Üçüncü

Dünya'da, 'ezilmişler' hidayet için değil, statükoya karşı bayrak kaldırdıkları için sözüm ona yeşil sancağın altında toplanmaktadırlar. Çünkü İslam, onlara bu davalarında sosyal hareketlilik ve itici bir manevi güç sağlamaktadır. Belki de bu 'ruhsal limandır'". (Öke, 2001, s. 88)

Görüldüğü üzere yukarıdaki analizler daha çok İslami radikal akımlarının doğuş nedenini irdelemektedir ve genelde vardıkları sonuç kapitalizm ve sosyalizmden beklediklerini bulamayıp, boşlukta kalan Müslüman kitlelerin, ikincil faktörlerin de etkilemesi sonucu çıkışı İslam'da aramalarıdır.

Varılan bu sonuçla bu kitapta cevaplandırılması amaçlanan soru arasında bir nüans farkı vardır. Bu kitap açısından önemli olan Müslüman kitlelerin radikalizme yöneliş nedenlerinden daha çok radikal İslamcıların terörizmi genel bir strateji olarak neden benimsedikleridir.

Bu soruya *"kolaycı"* iki cevap verilebilir. İlk cevap radikalizmin bünyesel özelliklerinden güç alacaktır ve radikalizmin doğası gereği siyasi şiddete ve teröre yönelmesinin çok kolay olduğu söylenecektir. Ama bu cevabı karşı bir argümanla geçersiz kılmakta çok kolaydır: Sadece radikal olduğu için evrensel boyutta asimetrik tehdit haline gelen bir başka hareket yoktur.

İkinci cevap ise kolay olmakla birlikte risklidir; İslami inanç sisteminden kaynaklanan nedenlerle Radikal İslami hareket hedefine varabilmek için terörizmi bir strateji olarak içtenlikle benimsemektedir.

Bu tezin savunucularından birisi olan İngiliz yazar Reeve bu konudaki görüşlerini şöyle açıklar; İslam, dünya'nın tek önemli siyasal dini olma özelliği ile; din ile devlet arasında bir ayırım gözetmeden hayatın her alanını düzenleme iddiasına sahiptir. Bu iddiasını hayata geçirebilmek için de iktidarı ele geçirme hedefine yönelir. İktidar, yani siyasi güç elde edildiğinde de şeriat yani İslam hukuku uygulamaya konulur. İslam'ın; teokrasi, fetih (gaza) ve Hıristiyan (Batı) değerlerine yönelik

toleranssızlık esaslı ve *"karşıtını yok etme"* hedefiili felsefesi, Radikal İslamın da kaynağını oluşturur. (Reeve, 2001)

"Tarihin Sonu ve Son İnsan" adlı ünlü eseri incelendiğinde, Francis Fukuyama'nın da aynı tezi savunduğu görülür. Fukuyama özet olarak; Liberal Batı Demokrasi'si ile İslam'ın dayandıkları temeller ve değerler itibariyle birbirleriyle uyuşamayacak sistemler olduğunu, pek çok İslam ülkesinde Radikal İslami akımların ya da İslami parametreleri esas alan siyasi partilerin ılımlı ve Batı değerlerini savunan siyasal partilerin elinden siyasal iktidarı almalarının bu gerçeği vurguladığını, Radikal İslami akımın çeşitli nedenler sonucu demokratik yöntemlerle iktidara sahip olamadığı İslam ülkelerinde de Batı anlamındaki demokrasiler için önemli bir tehdit oluşturduğunu ileri sürer. (Fukuyama, 2000)

Bir anlamda Huntington'un ünlü *"Medeniyetler Çatışması"* tezinin üzerine inşa edildiği temellerle de paralellik arzeden bu kolay cevapların, başta Türkiye olmak üzere önemli İslam ülkelerinde bu günlerde yaşanan gelişmelerle ilgili tarafları ayrık tutulmak kaydıyla, en azından tarihsel uygulamalar bölümüne karşı dini tahlil ve argümanlara başvurmadan da iki güçlü örnekle itiraz edilebilir:

İlki; başta, emperyalist gereklerle İslam'ın yayılması idealini birleştirerek *"gaza"* felsefesiyle dünyayı fethetmeye yönelen Osmanlı İmparatorluğu olmak üzere, tarihte kurulan İslam devletlerinden hiç birisi yönetim sistemleri kısmen *"şer'i esaslara"* dayandığı ve çağın felsefesine uygun olarak fetih, yağma gibi şiddet yöntemleri uyguladıkları halde sistematik olarak teröre başvurmamışlar, sömürgeleştirdikleri Hıristiyan ulusları ve değerlerini yok etmek bir yana, onları ve değerlerini korumak için yönetim usulleri icat etmişlerdir. İkinci itiraz ise önemli bir İslami mezhep olan Şii'ler üzerinden yapılabilir; Şler İmam Hüseyin'in Kerbela'da öldürüldüğü MS 680 yılından İran İslam Devrimi'nin gerçekleştiği 1979'a kadar; *"dünyadan çekilme, iktidardan ve siyasetten uzak durma"* felsefesi doğrultusunda, müstebit hükümdarlarca baskı altında ezildikleri dönemlerde dahi siyasal şiddet ve terörden uzak durmuş, Muhammed El

Mehdi'nin *"Gaybet"*ten dönüşünü beklemişlerdir. Bu itirazları özetlersek; İslami inanç sistemi *"saf"* haliyle kitleleri terörizme yöneltebilecek özel bir güdüleme yaratmamaktadır.

Bu tartışmadan sonra radikal İslamcıların terörizmi genel bir strateji olarak neden benimsedikleri sorusuna verilebilecek en akla yakın cevabı bulabilmek için Radikal İslami doktrine ve bu doktrini kuran teorisyenlere biraz daha yakından bakmak gerekecektir.

Teorisyenlerin Sünni öncülerinden Seyyid Kutup'un Radikal İslam doktrini *"hakimiyet"* ve *"ubudiyet (itaat)"* temellerinde milliyetçiliğe ve milliyetçiliğin unsurları olan; ulus, millet, lider, ordu, parti, siyasal ideoloji gibi kavramlara yapılan saldırılarla başlar ve milliyetçiliğin yıkıntıları üzerinde bir İslam ümmeti kurabilecek bir *"Kuran nesli"* hayal edilir. Kutup'a göre İslam'da tek hakim (egemen) Allah, adil yönetim ise Allah'ın vahiylerinden oluşan Kuran'ı esas alan yönetim biçimidir. Bu esas dışında hangi siyasal ideoloji olursa olsun başka bir esasa dayanan her türlü devlet ve yönetim anlayışı *"şerr"* dir ve batıldır. Görüldüğü gibi Kutup daha başlangıçta *"gemileri yakmaktadır."* onun saldırılarından ilk nasibini alanlar ise Arap Milliyetçiliği ve Nasır olmuştur.

Radikal İslami ideolojinin bir diğer Sünni öncüsü Mevdudi'nin de ilk hedefi milliyetçilik ve milliyetçi seçkinlerdir. Hele onların Batı'dan esinlenenlerinden nefret eder ve o da Kutup gibi İslam Devleti savunuculuğu yapar. Hayalindeki İslam toplumunun hakimiyeti Allah adına icra eden İslami şeriat devleti tarafından *"yukarıdan aşağıya"* yöntemiyle kurulacağına inanır. İslam devlet anlayışı dışında devleti yöneterek Allah'ın hakimiyetini gasp edenlere karşı bir savaş yöntemi olarak cihadı öneren Mevdudi aynı zamanda dini bir siyasi mücadele ideolojisine dönüştüren kişidir. (Kepel, 2000, s. 38)

Radikal İslami teorinin Şii kanadında modern çağlarda da isimleri iyi bilinen Ali Şeriati ve Ayetullah Humeyni yer alır. Şeriati; *"Mustazafların (acizlerin/nasipsizlerin) Allah'ı adıyla"* formülüyle Şiilerin 1300 yıllık *"dünyadan çekilme, iktidardan ve*

siyasetten uzak durma" felsefesini yıkmaya başlar ve fakir ve ezilmiş kitleleri müstebit hükümdara karşı silaha sarılmaya davet eder. Kepel, onun Marksizm'in sınıf mücadelesi teorisini, herkesin anlayabileceği bir şekilde İslami dile tercüme ettiğini söyler. (Kepel, 2000, s. 43)

Radikal İslam teorisyenlerinin İslami devlet özlemini uygulamaya geçiren kişi ise Humeyni'dir. *"Mustazafların"* direnişini Şii din adamlarının geleneksel gücüyle birleştirerek *"Velayeti fakih (fakihlerin yönetimi)"* kuramını hayata geçiren ve halkı monarşiyi devirmeye ve fakihlerin yönetiminde bir din devleti yaratmaya çağıran Humeyni, İran İslam Devleti'nin de kurucusu olur. İran İslam Devleti'nin kuruluş yıllarındaki ülke içine yönelik sistematik terörizm uygulamaları ve Türk aydınlarının da nasibini aldığı dışa yönelik terör motifiili devrim ihraç programı aynı zamanda barışçı Şiilerin *"endoktrinizasyon"* sonucu terörizme yönelmelerinin de hikayesidir.

Verilebilecek cevabın tam olarak netleşebilmesi için Müslüman Kardeşler Örgütü'nün eski bir mensubu, Ürdün ve Kral Abdülaziz üniversiteleri öğretim üyesi, *"Silahlı İslami Mücadele"* doktrinin kurucusu ve bazı kaynaklara göre de Usame Bin Ladin'in de hocası olan Filistinli Abdullah Azzam'ın *"Dar'ül İslam'ın Savunulması"* başlıklı fetva broşürüne kısa bir göz atmak gerekecektir. Azzam bu broşürde; Dar'ül İslam'a düşmanın girmesi halinde *"cihat"*ın şahsi zorunluluk haline gelmesi esası üzerine Afganistan cihadını bina eder ve dünyadaki bütün müminleri, gerekirse kendilerini yönetenlere direnerek bu cihada katılmaya çağırır. Hemen ardından da cihat görevinin Afganistan'da kazanılacak zaferle sınırlı kalmayacağını, Müslümanlardan alınmış olan her toprak yeniden Müslümanların eline geçinceye kadar süreceğini belirtir. Hedefleri de Filistin, Buhara, Çad, Eritre, Somali, Filipinler, Birmanya, Güney Yemen, Taşkent ve Endülüs olarak sıralar. Bu çağrı üzerine dünyanın her yerinden binlerce *"müstakbel mücahit"* Afganistan'a doğru yola çıkar. (Kepel 2000, s. 165-167)

Radikal İslami terörizmin bir başka uygulayıcısı olan Hizbullah lideri Şeyh Hasan Nasrallah da cihat stratejisinin alanda

nasıl uygulanması gerektiğini ortaya koymaktadır: *"İsrail'e karşı savaşamayız, çünkü orduları, donanmaları ve nükleer seçenekleri var, o halde yapabileceğimiz tek şey ölümü enselerinde hissettirmektir"* (Muhammed, 2003)

Taheri, İslami radikalizmi ve kendi tabiri ile *"kutsal terörün içyüzünü"* incelediği *"Hizbullah"* adlı eserinde, önce *"İslami terörizm"* adını verdiği olgunun özelliklerine değinir. O'na göre; İslami terörizm, çağdaş ideolojileri tüm formlarıyla reddetmekte, kendisini *"silahı elde bir yabancı"* olarak görmektedir. Bu nedenle başka terör hareketleriyle temas kurmamakta ve taktik hedef paylaşımına yanaşmamaktadır. Genellikle dini liderlerce yönetilen İslami terör örgütleri de politik amaçlar güden diğer terör örgütleriyle kıyaslandıklarında, kendilerini aşağılanmış hissetmektedirler. İslami terörizm, kesin bir zafere ulaşıncaya kadar bir *"Kutsal Savaş olarak tasarlanmış ve uygulamaya konulmuş"* bir harekettir. *"Amaç aracı mubah kılar"* inancına ve dolaysıyla Makyavelist bir pratiğe sahiptir. Bir diğer özelliği de, inanç doktrininin hem devletleri ve hem de kişileri kapsamasıdır. Bu bağlamda Allah'ın düşmanlarını öldürmenin ve kafirleri İslamiyet'le ölüm arasında bir seçim yapmaya zorlamanın her müminin olduğu kadar her *"İslam Devleti"*nin de görevi olduğunu savunur. İslamcı radikal hareketler *"Ağyar'ın"* yok edilmesinin Cihad ya da kutsal savaş yoluyla gerçekleştirilmesi konusunda da hemfikirdirler.

Taheri, tezini desteklemek için Radikal İslamın bazı liderlerinin görüşlerine de kitabında yer verir. Bunlar arasında Müslüman Kardeşler'in kurucusu Şeyh Hasan El Banna'nın; *"Hançer, zehir ve tabanca... Bunlar İslam'ın düşmanlarına karşı silahlardır"*. İran'daki Radikal İslami hareketin önemli liderlerinden Muhammed Nevab Safavi'nin; *"Tanrıya tamamen teslim olmanın ötesinde hiçbir değer tanımıyoruz. Öldürmeyin derler. Fakat her şeyden önce Allah bize nasıl öldüreceğimizi göstermiştir. İnancımızın zaferi için gerektiğinde öldürmeliyiz. Kandırma, aldatma, hile, komplo, çalma ve öldürme kullanacağınız araçlardır"*. Ve *"Tespihlerinizi atın ve silah alın. Tespih sizi sakinleştirir, silah ise düşmanı susturur"*. Radikal İslami öğretinin en önemli ideo-

loglarından Seyyid Kutub'un; *"Bu bahçenin yaratısı, onu nasıl kullanacağınızı da bir din halinde gönderdiği emirlerle bildirmiştir. Bu ilahi direktifin ana fikri, bahçede yetişen yabani otları kökünden söküp atmak. Bunu kim yapacak? Her birimiz."* Sözleri de vardır. (Taheri, 1990, s. 23-27, 29, 40, 45,71)

İslam, siyasal şiddet ve terörizm faktörlerinin yekdiğerleri üzerindeki etkileri Doç. Dr. Erol Göka ve Uzman Psikolog Sevinç Göral'ın *"Arap Dünyası ve Şii Örneğinde Uluslararası İlişkilerde Dinin Rolü"* isimli ilginç makalelerinde sosyo-psikolojik faktörlerde dikkate alınarak incelenmiştir:

Göka ve Göral bu makalelerinde özet olarak;

"Arap grup varlığı ve grup kimliği bağlamında Arap kimliğinin en belirgin niteliğinin ve aynı zamanda da gurur vesilesinin 'son peygamberin soyundan gelme' inanışı olduğunu ve etnik kimliğin apoleti olarak taşındığını, bu inancın Arap bireylerin psikolojisini çok derin ve kalıcı bir şekilde etkilemesi nedeniyle de Arap grup varlığının daha çok din ile çerçevelendiğini,

Arap toplumsal belleğine kazınan ilk dönem İslam Fetihleri sonrasında Osmanlı tabiyetinde geçen günlerin ve Arap etnik kimliğinde pusuya yatıp kimlik çatışması sırasında harekete geçebilecek pek çok travmanın, İsrail-Filistin çatışmasında da kendisini gösteren güçlü kardeş kavgası geleneği ile birlikte Arap kimliğinin olumsuz parçalarını oluşturduğunu, ancak enteresan paradoksik psikolojik bir mekanizmayla olumsuz travmaların Arap kimliğinin olumlu yanlarına daha çok vurgu yapılmasına ve öne çıkarılmalarına neden olduğunu ve Arapların yaşadıkları kötü günleri; yüksek ulvi hasletlere sahip bir topluluğunun Tanrı tarafından sınanması için bir vesile olarak kabul ettiklerini,

Arap kimliğinin bir başka önemli belirleyicisinin de Batı, Amerika ve semitizm karşıtı düşünceler olduğunu, Arap ülkelerinde ABD'nin; az gelişmiş ülkelerde askeri, ekonomik veya psikolojik harekata (PH) dayalı manüpülasyonlar yapan zengin ve güçlü emperyalist bir ülke olarak algılandığını ve İsrail'in varlığının teminatı ve dayatıcısı olarak görüldüğünü,

Bu bakış açısıyla da dünyanın içinde bulunduğu kaotik durumun tek nedeni olan Batıyı temsil eden şeytani güç şeklinde vasıflandırıldığını, bu kabulde İslamiyet'in Arap kimliğindeki baskın etkisinin ve uluslararası ilişkiler sistemi içinde Arap-Amerikan uçlaşmasında temsil edilen grup psikolojisinin inkar edilemez etkilerinin görülebileceğini,

Başlangıçtaki 300 yıl dışında Arap tarihinin son peygamberin soyundan gelmenin övünç ve gururunu çekinmeden taşıyacak başarılara sahip olmamasının, tersine; korku, tedirginlik, başarısızlık ve iç çatışmalarla dolu bir tarih görüntüsü vermesinin, tarih boyunca da İslam'ın Bayraktarlığı görevinin Arap olmayan milletlerce yapılmasının İsrail karşısındaki başarısızlıklarla birleşerek olumsuz Arap imajını daha da güçlendirdiğini, bu nedenlerle Arapların sağlıklı bir grup ve millet psikolojisi geliştiremediklerini, tersine fazla övünülemeyecek tarihsel geçmişin ve güncel yenilgilerin Arapların ve –hatta kendi ulusal kimlikleriyle barışık olmamaları nedeniyle İslam kimliğini ön plana çıkaran diğer dünya Müslümanlarının– seçilmişlik narsizmlerini büyük ölçüde zedelediğini, 1991 Körfez Savaşı'nın ise hem Arap narsizmi ve hem de 'Tek Arap dünyası' fikrini, tamiri imkansız ölçüde yaraladığını, gelinen son noktada Arap kimliğini destekleyen 'seçilmişlik' duygusunu zedeleyen en önemli faktörlerin: ABD'nin Irak'a pervasızca saldırıp, tüm Arapların liderliğine soyunmak isteyecek kadar güçlü ve görkemli bir benlik algısına sahip bir Arap liderin –Saddam'ın– rejimini çok kısa sürede yok etmesi ve El Kaide'nin nezdinde Arap olma ile terörist olmaya özdeşleştiren bir ideolojik propaganda kampanyasının tün dünyada başarıyla yürütülmesi olduğunu,

Konu İran ve İranlılar bazında değerlendirildiğinde de:

Körfez Savaşı başlangıcındaki 'Orta Doğu'daki parçalayıcı unsurlar olan etnik ve mezhep farklılıklarının kullanımına dayalı' ABD politikalarının yanlışlığının; Şii unsurların ABD işgaline tepki göstermesi ve bu tepkinin neredeyse bir Şii milletinin oluşumunu gündeme getirmesiyle anlaşıldığını,

Öte yandan Şiilerin 1200 yıllık 'Gaip olan İmam'ın beklenmesi; İmam-ül Zaman'ın ortaya çıkacağı zamana kadar geçecek 'Büyük

Yokluk' döneminde de yapılabilecek bir şey olmadığından devlet yöneticilerine itaat edilmesi ve yönetimin meşruiyetinin asla sorgulanmaması' yolundaki inançlarının Humeyni'nin 'Velayet-i Fakih doktrini ve İmamet öğretisi' ile kökünden yıkıldığını ve eski inancın yerine; objektif koşulların sağladığı imkanlarla 'Büyük Yokluk' döneminde de bir şeyler yapılabileceği anlayışının yerleştirildiğini, gelenekten büyük bir kopuşu gerçekleştirerek Şiilerin dünyaya bakışını değiştiren Velayet-i Fakih doktrininin İranlıları derinden etkileyen, kuşatıcı bir anlayış olduğunu, İran'ın bu doktrine dayanan İslam Cumhuriyeti'ni kurarak; dinsel inançlarının geleceğini dahi, İslam Cumhuriyeti'nin geleceğine endekslediği ve sonuçta İranlıların başarısızlığa asla katlanamayacak bir toplumsal psikolojide karar kıldığını, bu nedenle de İran'ın bu toplumsal psikolojiye uygun bir meydan okuma siyasetini diğer devlet ve toplumlardan soyutlanma riskini de göze alarak uluslararası arenada sürdürdüğü, İran'ın 'Hakk'ı' ve dünyanın geri kalanının 'Şeytan'ı' yani ABD'yi simgelediği bu politikanın; halkın Devrime ve İslam'a inancını yitirmemesi anlamında doğru sayılabileceğini", ileri sürmektedirler. (Göka-Göralp, 2003)

Lewis de Radikal İslami akımların gelişmesini İran örneğiyle irdelemektedir:

"İran'daki devrim, devrim adı verilen önceki süreçlerin aksine, İslami Devrim adını almıştır. -Devrimin liderlerine göre- İslamiyet sembol ve sloganlardan ibaret değildi ve devrimci liderlerle sözcülerin yorumlayışlarına göre de varılacak hedefleri belirliyor... mücadele edilecek düşmanları tanımlıyordu. Bunlar ülke dışında kafirler, ülke içinde 'mürtetlerdi.' Devrimcilere göre 'mürtet' onların gerçek İslam yorumlarına inanmayan, kafir ve yabancı yöntemleri ithal ederek İslam toplumunu ve onun içinde yaşadığı hukuk ve inancı yıkan tüm Müslümanlar ve özellikle Müslüman hükümdarlardı. İran'daki İslam Devrimi'nin ve bu tür hareketlerin yerleşeceği başka ülkelerdeki amacı, Müslüman ülkelere ve halklara yabancı hakimiyetindeyken zorla kabul ettirilen tüm yabancı ve kafir birikimleri yok etmek ve gerçek ilahi kudreti İslami düzenini getirmekti" (Lewis, 2005, s. 440)

Çitlioğlu ise Radikal İslamın kökenlerini incelerken;

"Radikal İslamın; Müslüman ülkelerde siyasi iktidarı devrim ya da darbe yoluyla ele geçirerek, toplumun devlet aracılığıyla İsla-

mileştirilmesini ve son çözümde İslamiyet'in tüm dünyaya egemen olmasını amaçladığını, Radikal İslam doktrininin demokrasiyi; emperyalizmin Müslümanları oyalamak ve yozlaştırmak için icat ettikleri kirli bir oyun olarak gördüğünü, Kuran'da Hizbullah dışında bir parti yer almadığından çok partili demokrasinin de olamayacağını savunduğunu, toplumun bilinçlendirilmesiyle siyasal iktidarın demokratik yolla elde edilmesinin bir zaman kaybı, diyalog ve tartışmanın ise uzlaşmayı ve ödün vermeyi gerektiren ve sonuçta da Allah yolu ve Kuran hükümlerinden uzaklaştıran yöntemler olarak aşağılandığını,

Radikal İslamın amacına ulaşabilmek için cihat yöntemini kullandığını ve sonuç almada en etkili yol olan siyasal şiddeti bir amaç ve gereklilik olarak kabul ettiğini, bu yöntemin ikinci aşamasında da kitlelerin baskı ve şiddet kullanımına dayalı eylemlerle sindirilerek, getirilen yeni düzeni kabule zorlanacaklarını,

Hasan El-Benna ve Seyyid Kutub gibi Hizbullahi ideologlardan etkilenen Radikal İslami hareketin miladının Mısır'da İngiliz işgaline cihad yöntemiyle bağımsızlık mücadelesi veren 'İhvan-ı Müslimin: Müslüman Kardeşler Örgütü'yle' başlatılması gerektiğini, Mısır ve Suriye'de uygulanan Sosyalizm-İslam karması devlet modelinin de Arapları başarıya ulaştıramamasının, ulus devlete dayalı yöntemlerle bir yere varılamayacağı inancını yerleştirdiğini ve 'ümmet birliği' düşüncesini savunan 'İttihad-ı İslam' doktrini ile birlikte 'İslam Birliği ve Dayanışma' doktrininin ve bunları uygulayacak kurumların ortaya çıktığını,

İran'ın devrimden sonra kendisiyle özdeş ülkeler yaratarak bir cephe oluşturma arzusuyla uygulamaya koyduğu 'devrim ihracı' politikası ile Keşmir sorunu, Afganistan'ın işgali, Arnavutluk, Bosna, Kosova ve Çeçenistan'da Müslümanlara yönelik etnik temizlik hareketlerinin bu doktrini ve dayanışma arzularını güçlendirdiğini" söylemektedir. (Çitlioğlu, 2005)

Radikal İslam doktrininin Sünni ve Şii kurucularının görüşleri, bu görüşlerin uygulamaya yansıma biçimleri ve tarihçilerle uzmanların yaptığı değerlendirmeler, radikal İslamcıların terörizm stratejisini neden seçtikleri konusunda

verilebilecek en akla yakın cevabın bulunması için bir analize tabi tutulduğunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılabilecektir.

Radikal İslamcılar, önce bütün dünyayı ve bütün devletleri *"dost-düşman"* sınıflandırmasına, yani Radikal İslam terminolojisine göre *"hakk-şerr"* ayrımına tabi tutmaktadırlar. Bu ayrımı yaptıktan sonrada mantıklı bir akıl yürütmeyle, kendi cephelerini güçlendirip, rakip kampı zayıflatabilmek için *"düşman ya da şerr"* kabul ettikleri yönetim sistemlerine sahip Müslüman ülkelerde iktidarda bulunan İslam dışı ve çoğunlukla Batı kökenli ideolojilere dayalı rejimleri yıkarak bu ülkelerde yönetimi ele geçirme öncelikli hedefine yönelmektedirler.

Bu faaliyet kapsamında, Radikal İslam ideolojisine bağlı legal veya illegal örgütlenmelerin müsait ortam oluşturduğu ülkelerde demokratik seçim yöntemleriyle iktidara gelmek, böyle bir ortamın oluşmadığı ülkelerde ise *"şerr"* ideolojiye dayalı yönetimi, gerektiğinde *"devrim ihraç"* ve terörizm taktikleri ile yıpratmak ve zayıflatmak stratejisi kullanılmaktadır. Radikal İslam bundan sonra ikinci öncelikli hedefini oluşturan; geçmişte Müslüman toprağı olmakla birlikte bugün işgal altında olduğunu ilan ettikleri ülkelerde işgale son vermek amacına yönelmektedir.

Radikal İslamın genel amacı doğrultusunda *"düşman ya da şerr"* olarak kabul edilen hedefler; radikal İslamcıların savaşma imkan ve kabiliyetleriyle kıyaslanamayacak ölçüde güçlü olduğundan, klasik yoruma göre *"zayıfın silahı"* olan terörizm bir mücadele stratejisi, terör uygulamaları da mücadele taktiği olarak benimsenmekte, böylece asimetrik terörizm tehdidi oluşturulmaktadır.

Asıl amacın gerçekleştirilmesinde ve bu amaca yönelik genel stratejide kullanılan en önemli yöntemlerden birisi de insanların dini inançlarının, etnik kitlelerin yani etnisitenin ise hassasiyetlerinin tahriki ve yaşadıkları sorunların halli için *"İslam Devleti ve ümmet"* modeli çözümünün sunulması olmaktadır. Bu anlamda Göka ve Göral'ın analizlerinde de işaret ettikleri gibi; ulusal kimliğini oluşturmada sorunlar yaşayan

TERÖRÜN TARİHİ VE DÖNÜŞÜM ETAPLARI

Arap toplulukları ve binlerce yıllık devlet geleneklerine rağmen Şeraiti ve Humeyni gibi Radikal İslam doktrincilerince kafaları karıştırılarak dini ve ulusal kimlikleri karmaşıklaştırılan Şiiler, Radikal İslamın hedefi olan Müslüman ülkelerde de; mevcut sistem tarafından tatmin edilememeleri nedeniyle ulusal kimlikle bağları zayıf kişiler Radikal İslam teorisine bağlanabilecek ve uygulama genelinde terörizmin taktiklerini kullanmaya kolaylıkla sevk edilebilme olasılıkları yüksek gruplar olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü, bu insanların kendilerini dışlayan uluslararası veya ulusal sisteme olağan yollarla yönelttikleri talepler ya tatmin edici bir cevapla karşılaşmamıştır veya sistemin verdiği cevapların yeterli olmadığı, çeşitli radikal inanç ve ideolojilerce bu insanlara empoze edilmiştir. Bu nedenle sistemle kavgaya girmek, şiddet uygulamak ve terörizm taktiklerine başvurmak bu insanlarca tek çıkar yol olarak kabul edilmektedir ya da bu insanlar şiddet ve terörizmin tek çıkar yol olduğu konusunda şartlandırılmaktadırlar.

Cevap verilmesi gereken bir başka soru da Radikal İslamın kendi müşteri kitlesine karşı terörizm uygulamalarının haklılığını nasıl savunduğudur. Ergil'in *"Türkiye'de Terör ve Şiddet"* adlı kitabında yer alan analizler, bu sorunun cevabını kolaylaştırmakla birlikte, özellikle Taheri'nin analizinde aktardığı Radikal İslam ideologlarının görüşleri de, Radikal İslamın hedef kitlesini oluşturan militanlara *"kafirleri öldür"* emrini verdiğini açıkça göstermektedir.

Ergil'in analizlerine göre;

Radikal İslam, çoğu uzun bir sömürge geçmişine ve dolaysıyla da ezilmişlik ve adaletsizlik sendromuna sahip ve bu sendromları hem Soğuk Savaş yıllarında Batı ve Sovyet kamplarının istismar politikaları, hem de başarısız ulus devlet uygulamalarıyla da daha da güçlendirilmiş olan Müslüman kitlelerin *"keyfi, gereksiz ve giderilebilir adaletsizliği"* algılamalarında çok önemli bir rehber olmuş, bu adaletsizliği giderebilmenin yolu olarak da kitlelere; direnişi, şiddeti ve giderek terörizmi önermiştir. Radikal İslam, Müslüman kitlelerin *"keyfi, gereksiz ve giderilebilir adaletsizlik"* sorununu çözebilmek için kendilerinden çok daha güçlü devlet ve

sistemlerle çatışmaları yani asimetrik tehdit oluşturmaları gerekliliğinin dini dayanağını hazırlayarak, uygulanan terör taktiklerinin *"haklılığını"* yaratmış, sorunlu kişi ve kitlelerin yaşadıkları bunalımlardan arınmalarıyla cihad yöntemini kullanarak şehadet mertebesine erişip; bu dünyada *"kahraman"*, öbür dünyada da *"aziz"* olmalarını temin edecek yeni bir düşünce ve inanç sistemi kurmuştur. Sonuçta da Müslüman kitlelere *"saygıdeğer bir öğesi olabilecekleri"*; İslam toplumu ve İslam Devleti olarak adlandırılan yeni bir düzen vaat etmiştir. (Ergil, 1980, s. 39-48)

Doğruya en yakın cevap olduğuna inandığımız bu değerlendirmeler dikkate alındığında, Radikal İslami akımların terörizmi bir strateji olarak benimsemelerinde *"saf İslam'ın"* her hangi bir etkisinin olmadığı, kitleleri terörizme motive eden faktörün Radikal İslami doktrin ya da siyasi İslam felsefesi olduğu ortaya çıkmaktadır. Mango da,*"11 Eylül'ün mimarlarının ilhamlarını İslam dininden aldıklarını iddia etmelerinin"* İslami terör mefhumunu yeniden piyasaya çıkardığını, oysa tarihin teröristlerin çeşitli dinlere mensup veya dinsiz olabildiklerini gösterdiğini, bir teröristin işlediği cinayeti dini sebeplere bağlamasının siyasi emeller için dinin kötüye kullanılması anlamına geldiğini belirterek, görüşümüzü doğrulamaktadır. (Mango, 2005, s. 83)

Öte yandan, Radikal İslam Felsefesi ile Batı kökenli insan, demokrasi ve devlet konulu felsefeler arasında çok ciddi anlayış farkları bulunduğu, bu iki felsefenin *"Medeniyetler İttifakı"* gibi bir ölçüde konjonktrüel ve az da olsa *"siyasi show"* kokan girişimlerle giderilemeyeceği görülmektedir.

4.2.3. Küreselleşmenin Etkileri

Bu bölüm asimetrik terörizm tehdidinin oluşumunda Radikal İslamın etkisinin özel koşullar altında yeniden irdelenmesini içermekte, ancak bu kez Radikal İslama batılı bakış açısı ve jeopolitikle birlikte XXI. yüzyılın en önemli fenomenlerinden birisi olan *"küreselleşme"* de eşlik etmektedir.

1990-91 yıllarında *"Soğuk Savaş"* sona ererken Batı Bloğu ideolojisi Demir Perde'nin ideolojisine üstünlüğünü kabul ettirmiştir. Bu galibiyet, küreselleşmenin sponsorluğunda, tek süper güç ABD'nin koruyuculuğu ve önderliğinde, Batının ve uluslararası sermayenin tartışılmaz patronluğuna dayanan yeni ve evrensel bir *"toplum mühendisliğinin"*, yani çok bilinen adlarıyla *"Küreselleşme"*nin ya da *"Globalizm"*i başlangıç noktasını da oluşturmuştur. Türkçe'ye *"küreselleşme"* olarak yerleşen bu yeni kavramla terörizmin ilişkisini çözebilmek için kısa bir tanımın yapılması gereklidir.

Rana Sezal bir makalesinde Anthony Giddens'in yorumunu aktarmaktadır: *"Küreselleşme, modernitenin en temel sonucudur"* (Sezal, 2001).

Öke *"Küresel Toplum"* adlı kitabında, iletişim devriminin anahtar görevini yaptığı küreselleşmeyi ana hatlarıyla *"toplumlar arası ilintileri sıklaştıran, çoğaltan bir süreç"* olarak tanımlar ve bu kavramın *"tarihin olmasa bile coğrafyanın sonunu getirdiğini"* vurgularken, asıl amacın dünyayı *"global bir köy"* haline getirmek olduğunu söyler. Hemen arkasından da Rosenau'nun bir değerlendirmesine yer verir: Küreselleşme, hem parçalayıcı ve hem de bütünleyici diyalektiği birlikte ifade etmektedir ve bu nedenle amacı kısaca parçalayarak birleştirme (fragmentation-entegration: fragmegration) şeklinde özetlenebilir. (Öke, 2001, s. 2-3)

Küreselleşme/terörizm denklemini tam anlamıyla çözebilmek için Öke'nin tanımının değilse bile Rosenau'nun değerlendirmesinin de bir ölçüde *"Türkçeleştirilmesi"*, özellikle de küreselleşmenin kimi ya da neyi parçalamak ve bu parçaları nerede, hangi koşullar altında birleştirmek istediğinin irdelenmesi gerekecektir.

Küreselleşme, gücünü aldığı *"neo-liberal"* ekonomik doktrin ve uygulamalarıyla birlikte incelendiğinde aşağıda özetlenerek verilen gelişmelerin amaçlandığı görülür:

a. Milli devlet, ekonomi ve kamu yönetimi *"global düşünüp, lokal hareket etmelidir"*.

b. Lokalizasyonu sağlayabilmek için merkezi devlete ait hizmet ve yetkilerin büyük bir bölümü *"subsidiyarite; yerellik"* ilkesi doğrultusunda devredilecek hizmet ve yetkiyle ilgilendirilebilecek halka en yakın yönetim birimine aktarılmalı, bu aktarım devredilen hizmet ve yetkilerle ilgili karar fonksiyonlarının da yerele verilmesini sağlayabilecek ve gelecekte siyasal anlamda yerel yönetimi gerçekleştirebilecek kapsamda olmalıdır.

c. Küresel Yönetişim (Global Governance) kavramı uyarınca ülke sorunlarının hallinde resmi ve özel kurumlarla kişilerin birlikte davranması ilkesi kabul edilmeli ve bu ilkeye göre *"üçüncü sektör"* adı verilen; uluslararası kurumlar, hükümet dışı kuruluşlar, yurttaş platformları ve çok uluslu şirketlerin ulusal karar mekanizmalarına katılması ve bunlar arasında bir yönetim ortaklığı kurulması temin edilmelidir.

d. Küresel yönetişim kavramını tamamlayan *"Doğru/Yararlı Yönetişim"* (good governance) kavramı uyarınca da, Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund: IMF) ve Dünya Bankası'nın stand-by anlaşması imzaladıkları ülkelere önerdikleri doğrultuda bir kamu yönetimi reformu yapılmalı, reform stratejisi; merkezi ülkelerinin yerelleştirilmesini, yerelleşen ülkelerin bölgeselleştirmesini ve bölgeselleşen ülkelerde de kamu hizmetleri de dahil olmak stratejik tüm alanların özelleştirilmesini sağlamalıdır.

e. Ulus devlet ve güçlü ulusal ordu kavramları tartışmaya açılmalıdır.

f. Milli yurttaşlık bilincinin yerini küresel bir bilincinin alması ve böylece; *"çok kültürlülük, alt kültür kimliği, etnisite ve farklı kimliklerin farklılıklarının tanınması"* kavramlarının tartışılabileceği bir ortamın yaratılması, bu gelişmeler sonucunda da etnik farklılıkların milli devletin potasında eritilmesi görüşünün reddi sağlanmalı, *"lokal ya da yerel, folklorik özgünlükleriyle küresele çıkartılmalıdır"*.

g. Ulusal egemenlik ve ulusal ekonomi kavramları; piyasa entegrasyonu, uluslararası sermaye hareketleri, yerellik (subsi-

diyarite) ve azınlık hakları kavramları hayata geçirilerek yeniden yorumlanmalı, bu yorum doğrultusunda ulus devletlerin rolü azaltılmalı, ulusüstü ekonomik merkezlerde alınmakta olan kararlar ulusal ekonomi odakları yerine doğrudan yerel merkezler ve yönetimler eliyle yürütülmelidir.

h. Kapitalizm/sanayi ötesi bilgi toplumuna geçişte bir handikap olarak görülen kamu yönetimi ve personelinin ulus devlete yönelik inanç, güven ve faaliyetleri; *"global çağda hayati konunun kişinin sınırı olduğu ve ulus devlet sınırlarının hayatiyet vasfını kaybettiği"* anlayışıyla gözden geçirilmelidir.

Bu analize göre küreselleşmenin parçalamak istediği varlık üniter ulus devlettir ve ulus devletin *"çok kültürlülük, alt kültür kimliği, etnisite ve farklı kimliklerin farklılıklarının tanınması"* ilkelerine göre parçalanmasıyla ortaya çıkacak etnisite bazlı küçük devletler *"global köy"* denilen ortamda bir araya gelip birleşecekler, böylece Rosenau'nun deyimiyle *"fragmegration"* sağlanacak, dünya küreselleşecektir. Ama, böyle önemli bir amaç dünyadaki gelişmeler kendi haline bırakıldığında gerçekleşemez.

O nedenle de küreselleşmenin gerçekleşmesini engelleyen faktörler tamamen ortadan kaldırılmalı, asgari olarak da küresel düzen yararına güdümlenmelidir. Yeni düzen oluşturulduktan sonra da devamını sağlayacak güven ortamı kurulmalıdır. Bu koşulların gerçekleştirilmesi dünya genelinde eski düzeni yıkıp kalıntılarını temizleyebilecek, yerine kurulacak düzenin de güvenliğini sağlayabilecek bir *"jandarmanın"* varlığını gerektirmektedir. Dünya jandarmalığı rolüne de, Soğuk Savaş sonrasının tek süper gücü ABD soyunmuştur.

Küreselleşmenin bu amacı, hemen anlaşılacağı üzere, en azından mikro milliyetçi terörizmin tırmanışını tetikleyen en önemli etkenlerden de birisidir.

Sezal'ın yukarıda bahsedilen makalesinde hem küreselleşme olgusunun yarattığı değişimler özetlenmekte ve hem de yukarıdaki analizi doğrulayacak vurgulamalar yapılmaktadır:

" 'Realist teori'nin 'high/low politics' ayrımına dayanan bir bakış açısıyla uluslararası ilişkiler incelendiğinde; II. Dünya Savaşı'nın bitiminden 1990'lara kadar geçen sürede 'Genel İdeolojik Tablo' ya (Wetbild) bakanların gördüğü yalnızca iki kutup ve kutuplar arası çekişmelerdi. Hakim anlayış; uluslararası ilişkilerin anarşik ortamında her ulusun kendi devleti tarafından temsil edilip bekasının sağlandığı ve uluslararası ilişkilerin devletler arası ilişkilerce belirlendiği idi. Bunların dışındaki ekonomi ve ülkelerin içişlerine ilişkin konular ise 'low politics' kapsamında görülüyordu.

1990'larda ise ikincil politikalar 'high politics' haline gelirken; 'yükselen kimlik politikaları' ve etnik çatışmalar ve küreselleşme temel tartışma konuları oldu.

Aynı dönemde, ulus devletlerin çöküşleri alkışlanmaya, küresel güçlerin önce ekonomik sonra siyasal alanları ele geçirişleri zafer ilan edilip, kutlanmaya başlandı. Artık, ulus devlet, üç temel unsuru olan; toprak, egemenlik ve insan topluluğu ile birlikte aşınmış, ulus-altı, ulus-üstü ve ulus-ötesi akımlar karşısında çöküş aşamasına gelmişti.

Bu yeni düzenin hakimi ve yöneticilerinin 'tek çıkarı bir bütün olarak dünya ekonomisi olan' ve uluslar ötesi bir felsefeye sahip çokuluslu şirketlerce desteklenen bir 'ulus ötesi kapitalist sınıf' olduğu iddia ediliyordu. Bunlar, dünya uluslarına birbirlerinden nasıl ayrıldıkları açısından değil, birbirlerine nasıl benzedikleri düşüncesiyle bakmakta, bir ülkeyi diğerinden ayıran sınırların Ekvator'dan daha gerçek olmadığına inanmakta ve bir zamanlar hayali olarak çizilmiş olan bu sınırların, silinip, tekrar hayal edilebileceğini tekrarlamaktadırlar". (Sezal, 2001)

Bu bölümde anlatılanlar, küreselleşme ile Radikal İslamın hedefleri arasında bir paralellik olduğunu da göstermektedir: Her ikisi de tamamen farklı amaçlarla olsa bile, aynı hedefe yani ulus devlete yönelmişlerdir; birisi ulus devleti yıkmak, diğeri ise parçalamak istemektedir. Öyleyse, hedefleri aynı olan küreselleşme ile Radikal İslam neden çatışmakta ve yekdiğerlerini tehdit olarak algılamaktadırlar?

Bir anlamda daha çok *"devlet teorisiyle"* ilgili gibi görülen, ancak çözümlenmeye çalışılan terörizm/küreselleşme denklemiyle doğrudan ilgili olan bu sorunun cevabını bulabilmek için bazı çağdaş stratejistlerin ve düşünürlerin görüşlerini incelemek gerekecektir. Ancak ondan da önce jeopolitikle ilgili önemli bir noktaya işaret edilmelidir.

Radikal İslamın dünyaya bakışı irdelenirken, amacının Dünya'daki bütün Müslümanları ümmet anlayışıyla bir İslam Devleti çatısı altında birleştirmek olduğu ve hatta bu amacın eskiden İslam toprakları olan, ama bugün farklı dinden devletlerin sınırları içinde bulunan; Filipinler, Filistin, Taşkent, Birmanya ve Endülüs gibi yerlerin, kurulacak İslam devletine ilhak edilmesi gibi dini-emperyalist hedefleri de kapsadığı belirtilmişti. Radikal İslamın nihai hedefini oluşturan muhayyel İslam devleti; Türkiye'den başlayarak, bütün Ortadoğu'yu, Afrika Kıtası'nın kuzey bölümünü, Rusya'nın güneyini kapsamakta ve Güney Doğu Asya'ya kadar uzanmaktadır. Hatta, bu devletin toprakları içinde Endülüs adıyla, İspanya'nın güney bölümünü sınırları içine alan bir batı eyaleti de bulunacaktır.

Bu muhayyel İslam devletinin sınırları bir Dünya haritasına uygulandığında ilginç bir sonuç ortaya çıkar: Bu alan; İngiliz jeopolitikçi Mackinder'ın *"Dünya Adası"* (Pivot Area/Heartland) ve Amerikalı stratejist profesör Brzezinski'nin de *"Avrasya"* adını verdikleri coğrafi alanla önemli ölçüde çakışmaktadır. Mackinder, *"Kara Hakimiyet Teorisi"* adı da verilen jeopolitik teorisinde özet olarak; Doğu Avrupa'ya hakim olanın Volga Nehri'nden başlayıp, Orta Asya ve Sibirya'ya kadar uzanan Merkez Bölgesi'ni kontrol edeceğini, bu bölgeye hakim olanın Asya, Avrupa ve Afrika'dan oluşan *"Dünya Adası"*nı kontrol edeceğini, Dünya Adası'na hakim olanın da tüm dünyayı kontrol edeceğini savunur. (*Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri*, 1985, s. 11)

Bir dönem Başkan Carter'ın Ulusal Güvenlik Danışmanlığı görevini yapması nedeniyle ABD'nin savunma ve dış politika alanlarının sorumluluğunu, da yüklenen, sıradan bir akademisyen-stratejist olarak kesinlikle değerlendirilmemesi gereken

Brzezinski ise Mackinder'ın sınırlarını çizdiği bu coğrafi alanı *"Avrasya Kıtası"* olarak adlandırır ve; Amerika'nın küresel üstünlüğünün doğrudan *"küresel üstünlük mücadelesinin sürdürüleceği satranç tahtası"* olarak vasıflandırdığı Avrasya'daki hakimiyetinin ne kadar süre ve ne kadar etkili sürdürüldüğüne bağlı olduğunu, ABD için Avrasya stratejisinin; Amerika'nın eşsiz küresel gücünün kısa vadeli korunması ve bunun uzun vadede kurumsallaştırılmış işbirliğine dönüştürülmesi *"siyasi, sosyal, ekonomik kurumlarıyla küreselleşme"* şeklindeki iki Amerikan çıkarını koruyarak, jeostratejik açıdan dinamik devletlerin amaca yönelik yönetimini ve jeopolitik olarak katalizör devletlerin dikkatle el altında tutulmasını içerdiğini, eski imparatorlukların acımasız çağını çağrıştıran bir terminoloji kullanmak gerekirse, yayılmacı jeostratejilerin üç büyük ön koşulu; gizli anlaşmaları önlemek, güdümlü devletlerin güvenlik açısından bağlılıklarını devam ettirmek, tebaaları itaatkar kılmak, koruma altında tutmak ve barbarlarının bir araya gelmelerini önlemek olduğunu belirtir. (Brzezinski, *Büyük Satranç Tahtası*, 2005, s. 53, 63)

Görülmektedir ki bazı yazarların *"Lanet Polonyalı"* sıfatını yakıştırdıkları Brzezinski, Amerikan çıkarlarını ve bunların Radikal İslamın da bir bölümünün yönetimine talip olduğu Avrasya Kıtası ile ilişkisini anlatırken açık yüreklilikle davranmakta, pek de diplomatik olmayan bir lisanla ABD'nin dünya hakimiyetini sürdürebilmesini teminen Avrasya'daki önemli ülkelerin yönetimini güdümleyeceğini, ikinci derecede önemli devletleri ise hakimiyeti altında *"el altında"* tutacağını, kendi hakimiyetini sarsabilecek anlaşmaları önleyeceğini, bu amaçlarla Avrasya'nın jandarmalığı görevini üstelenerek kıta halkını itaatkar hale getireceğini ve barbar olarak isimlendirdiği Amerikan çıkarlarına karşı kitlelerin de bir araya gelmesine izin vermeyeceğini ifade etmektedir.

Brzezinski stratejisinde Radikal İslama da değinir: Amerika'nın üstünlüğüne Müslüman kökten dincilerden gelebilecek olası bir karşı çıkış bu istikrarsız bölgedeki sorunun bir kısmı olabilir. Bu kökten dincilik, dini istismar edip Amerikan tarzı

hayata karşı düşmanlık yaratarak ve Arap-İsrail çatışmasını kullanarak pek çok Batı yanlısı Ortadoğu devletini baltalayabilir. Bunun sonucunda Amerika'nın bölgesel çıkarlarını, özellikle Basra Körfezi'nde tehlikeye atabilir. Ancak, siyasi bağlılığın ve mutlak bir Müslüman gücün olmaması, Müslüman köktendinciliğin karşı çıkışını jeopolitik özden mahrum bırakacaktır. Böylece kendisini dağınık şiddet ile ifade etmesi daha olası olacaktır. (Brzezinski, *a. g. e.*, s. 81)

Huntington, Robert Kaplan ve Fukuyama gibi Batılı teorisyenler de *"Batı ve diğerleri"* (West/Rest) söylemi ile Radikal İslam ile küreselleşme arasındaki bu çekişme ve çatışmaya katılmış, çatışma nedenlerini izaha kalkışmışlardır. Ancak bu izah çalışmaları bir noktada bu çatışmayı güçlendirip süratlendirmiştir. ABD'nin SSCB'nin çöküşüyle birlikte kaybettiği *"dış politika eksenini"* de yeniden yaratmaya çalıştıkları iddia edilen bu teorisyenlerin, bir anlamda İslami radikalizmi İslami terörizme dönüştüren *"katalizörler"* görevini yerine getirdiklerini söylemek çok da yanlış olmaz. *"Medeniyetler Çatışması"*, *"Yükselen Anarşi"* ve *"Tarihin Sonu"*nun yazarları olan Huntington, Kaplan ve Fukuyama eserlerinde ileri sürdükleri; *"İnsanın tarihsel evriminin son aşaması liberal demokrasi ve kapitalizmdir"*, *"İslam Uygarlığı da dahil, bazı uygarlıklar tarihsel gelişimleri gereği liberal kapitalist bir sistem kuramazlar"*, *"Liberal kapitalist sistemi kurmakta başarısız olan kavimlerin sonu Batı Afrika ülkeleri gibi olacaktır"* şeklinde özetlenebilecek söylemleriyle, İslam Dünyası'na adeta zorunlu bir *"Batı Düşmanlığı"* dayatmışlardır. Çünkü, onların mesajları, Radikal İslamcılarca *"Ya Batı'nın değerlerini ve sistemini kabul edin ya da hepiniz öleceksiniz"*! şeklinde anlaşılmış ve zayıfın silahı olan terörizm stratejisini seçme kararının haklılığını *"kutsayarak"* *"Cihad"*a dönüştürmüştür. *"Cihad"*ın Batılı düşünürlerin dillendirdikleri küreselleşmenin mesajına cevabı da çok serttir: *"Büyük Şeytan"* ABD'nin simgelediği Batı sistemi mahvedilecek ve insanlığa İslam'ın toplumsal modeli alternatifsiz bir seçenek olarak sunulacaktır. Böylece terörizm, Batı'nın sistemiyle birlikte tüm kazanımlarını da yok etmeyi amaçlayan, kaybedecek hiçbir şeyi kalmamış ve gerçekçi bir zafer umudu da olmayan *"desperadolar"* un yürüttüğü bir sava-

şa dönüşmüştür. (Kongar 2005, Öke 2001, s. 86-87, Göka-Göral 2003, Sadowski 1993)

Batılı teorisyenlerin düşünceleri sadece kağıt üzerinde de kalmamış, politik demeçlere de yansımıştır. Örneğin eski NATO Genel Sekreteri Willy Claes'e göre: *"Batı için bir zamanlar Komünizm nasıl bir düşman ise, bugün İslami irtica da öyledir"*. (Öke, 2001, s. 85)

Çatışmanın diğer tarafında yer alan Müslüman topluluklar açısından ise küreselleşme kimlikli emperyalist saldırının nasıl algılandığı, Başkan Bush'un kurduğu *"11 Eylül Komisyonu"*nun sonuç raporunda açıklıkla ifade edilmektedir. Bu raporun *"Sürekli Büyüyen İslamcı Terörün Önlenmesi"* bölümünde; ABD'nin İslam dünyasına yaptığı büyük yardımlara karşılık, bölge ülkelerinin gözünde olumlu bir imajı olmadığı, Müslümanların 2/3'ünün ABD'nin ülkelerine saldıracağı endişesi taşıdığı, İslami Cihad anlayışının da ABD'yi İslam karşıtlığı ile suçladığı belirtilmektedir. (The 9/11 Commission Report, Final Report of the National Commission on Terorist Attacks Upan the United States, Kongar, 2005)

Batılı teorisyen ve politikacıların tüm bu çabaları sonuçta Radikal İslamcılara yaramıştır. Çünkü, Radikal İslamın en önemli terörist örgütü olan El Kaide de Dünyayı Müslümanlar ile Haçlılar ve Siyonistler arasında bir savaş olarak algılamakta ve Ümmetine öyle sunmaktadır. (Çitlioğlu-Erkmen, 2005)

Madrid Kulübü'nün daha önce sözü edilen toplantısında da küreselleşme/terörizm ilişkisi çeşitli çalışma gruplarınca irdelenmiştir. Crenshaw, Politik Açıklamalar Grubu'nun bu konuyla ilgili olarak vardığı sonuçları şu sözlerle açıklamaktadır:

"Terör sebepleri dahili olduğu kadar uluslararasıdır. Daha önce küreselleşmeye, uluslarüstü gizli ittifakların eylemlerini kolaylaştırdığı yönünde atıfta bulunulmuştu. Teknolojideki gelişmeler, bunların hareket kabiliyetini ve dahili ve harici iletişimlerini geliştirir. Devlet sınırlarının güçsüzlüğünden ve seyahat hacminin safiiliğından yararlanırlar".

Maryland Üniversitesi öğretim üyesi Gurr'un koordinatörlüğü yaptığı Ekonomik Faktörler Çalışma Grubu ise bu konuda daha ayrıntılı bir analiz yapmıştır:

"Küreselleşme, terörizm içinde olanak ve saikleri oldukça genişletmekte, terörist stratejilerin örgütlenmesini, finansmanını ve sürdürülmesini kolaylaştırmaktadır. Global ekonomiye başarılı entegrasyonun karşıtı; daha az rekabetçi, geliri düşen veya sabit kalan ve sonuçta artan işsizliği, politik gerginliği ve dinsel köktenciliği yaşayan 'zayıf küreselcilerin' artmasıdır. Bir kısım Afrikalı ve Müslüman ülke son 25 yıldır istikrarlı bir şekilde 'küreselleşememektedir'. Genel etkiler, eşitsizlik artışı ve ülkelerarası sosyal kutuplaşmadır. Böylece artan eşitsizlikler, faillerinin refahın daha eşit dağıtımı adı altında mazur gösterebilecekleri terörist eylemlere neden olabilir.

Ayrıca küreselleşmeye karşı bir kültürel direniş vardır ve kültürel sınırların geçirgenliği ile piyasa kültürünün küresel yayılması, bazı militanlar tarafından 'yabancıların içeri süzülmesi ve kültürü kirletmesi' olarak yorumlanmaktadır. Böylece, daha sonra ortaya çıkabilecek; kültürü ve toplumu yabancı etkisinden temizlemeyi amaçlayan milliyetçi veya radikal dinci hareketler için bir aklama fırsatı yaratılmaktadır.

Küreselleşme; yerleşik toplumlarda çoğu politik olarak başka yerlerdeki akrabalarına bağlı olan yeni azınlıklar yaratmakta ve böylece işçi ve göçmenlerin 'sınıraşan' hareketlerini kolaylaştırmaktadır. Militanların, bilginin ve; hükümetler, diyasporalar ve politik sempatizanlardan gelen paranın terör örgütüne aktarımı kolaylaştırmaktadır. Küreselleşmenin kaynaklarını oluşturan boru hatları ve iletişim ağları gibi 'yumuşak hedefler' oluşturmaktadır.

Küreselleşmenin etkileri, politik ağlarla organize suç örgütleri arasındaki bağları da geliştirmekte, bu gelişme bir yandan politik eylemle suç arasındaki ayrımı bulanıklaştırmakta, öte yandan da teröristlerin motivasyonunu ve uluslararası mücadeleye karşı dirençlerini arttırmaktadır. Böylece Mincheva'nın Balkan terörizmi ile uluslararası terörizmin etkileşimini ifade etmek için kullandığı sözcüklerle 'uyum evlilikleri' ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, çoğu Bosnalı Müslüman ve Arnavut Mafyası üyesi olan çok sayıda-

ki Balkanlı terörist, Vahabizme adanmak için değil, para kazanmak için küresel terörist ağın bir parçası olmaktadırlar. Bjorgo; militan grupların liderlerinin veya hiziplerin çoğu kez elde ettikleri maddi çıkarlara zarar vermesi nedeniyle politik çözümlere karşı çıktıklarını vurgulamaktadır.

Nihayet küreselleşme; özellikle -güney yarımküresindeki- hükümetlerin ulusal ekonomi üzerindeki kontrol güçlerini azaltarak, hukuku uygulama kabiliyetlerini de zayıflatmakta ve her ikisi de dolaylı unsurlar olarak terörizmi kolaylaştırmaktadır".

Gurr'un Ekonomik Faktörler Çalışma Grubu, görüldüğü üzere küreselleşme/terörizm ilişkisini incelerken organize suç örgütleri/terörist gruplar ilişkisini de mercek altına almıştır. Özel bölümünde bu ilişkiler ayrıntılarla incelenecektir.

Bu noktada artık küreselleşme/terörizm denklemine cevap verilebilir: Radikal İslami terörizmin hedef olarak küreselleşmeyi seçmesi, her ikisinin de aynı jeopoltik alanla yani Avrasya Kıtası ile ilgili amaç ve hesaplarının doğal bir sonucudur. Her ikisi de farklı güdülerle ve farklı araçlar kullanarak Avrasya'nın tümünde ya da belirli bir bölümünde hakimiyet kurmak istemekte, bu müşterek istek de bir çatışma yaratmaktadır. Jürgen Habermas, bu menfaat çatışmasını açıkça dile getirir: *"Medeniyetler Çatışması teması arkasında gizlenen Batının; petrol kaynaklarından yararlanmaya devam etmek ve enerji ihtiyacını güvence altına almak gibi açık maddi çıkarlarıdır".* (Habermas, 2004)

Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse; iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki devrimlerin küreselleşmeyi olanaklı hale getirmesinin yanı sıra terörizmin uluslararası bir enstrümana dönüşmesinde de etken olduğu kuşkusuzdur. Ayrıca, genel küreselleşme konsepti terör örgütleriyle organize suç örgütlerinin ilişkisinin gelişmesine ve böylece terörün finansman ve lojistik olanaklarını genişletmesine de olanak vermektedir.

Öte yandan da küreselleşme; kapitalist ve sosyalist ideolojilerde aradığını bulamayarak Radikal İslami yorumlarda çıkış arayan Müslüman kitlelerin bir bölümünün *"iman koşulu"*

haline getirmeye başladığı ümmet ve İslam devleti modeli ile küreselleşmenin dayattığı; Batılı idealler, Hıristiyan değerler, *"Coca Cola demokrasisi"*, *"Amerikan tarzı hayat"* ve *"uluslararası şirketlerin Mc World evrenselliği"*ne dayalı düzen arasında bir çatışma da yaratmaktadır. Küreselleşme ile Radikal İslamın hayati alanlarında ortak noktalar bulunmaması da, bu çatışmayı var olma veya yok olma kapsamında ölümcül bir tehdide dönüşmektedir. Ancak, Madrid Ekonomik Faktörler Çalışma Grubu'nun da belirttiği gibi küreselleşme; özellikle az gelişmiş veya gelişmekte olan ülke ekonomileri üzerinde işsizliğin artışı ve fert başına düşen gelirin azalması gibi olumsuz etkiler yaratarak bazı ülkeleri *"zayıf küreselleşmeci"*ye dönüştürmekte, bu da sonuçta radikal dini veya milliyetçi terörü tahrik etmektedir. Yani asimetrik ölümcül tehdit, sadece dini ya da kültürel direnç kaynaklı olarak yorumlanamayacaktır ve çok önemli maddi/ekonomik nedenleri de mevcuttur.

Çatışan taraflardan küreselleşme, dünyanın tek süper gücü sıfatıyla *"jandarma"* yetkilerini kullanma hakkını kendisinde bulan patronu ABD'nin her türlü teknolojik imkan ve kabiliyetinden yararlanmakta, diğer taraftaki Radikal İslam ise siyasal birlik ve teknoloji zafiyetlerinin yerine *"iman, ümmet, cihat ve şahadet"*i koyarak savaşa katılmaktadır. Çatışmanın tarafları arasında Radikal İslam aleyhine tam anlamıyla bir güç asimetrisi söz konusu olduğundan, Radikal İslamcılar, Soğuk Savaş'ta terörizme ilişkin kısmi kayıtlamaların bizatihi devletler tarafından ortadan kaldırılmasından ve ulaşım/iletişim teknolojilerindeki devrimlerinden de yararlanarak terör taktiklerini en uç sınırlarda kullanmaktadır.

Çünkü Radikal İslamcılar küreselleşmenin dayattığı sistemi; geleneksel askeri veya politik yöntemlerle yıkamayacakları, dönüştüremeyecekleri ya da dahil olma imkanlarının bulunmadığı bir düzen olarak görmekte ve sistem dışında kalanların hıncıyla sistemi yok etmeye yönelmektedirler.

Bu bölüme son verilmeden önce küreselleşmenin bir açmazına da değinmek gerekir. Yukarıda da işaret edildiği

gibi küreselleşme de tıpkı Radikal İslam gibi ulus devlete saldırmakta, ancak Radikal İslam'dan farklı olarak ulus devleti etnisite esasında parçalayarak tedricen yok etmeyi yeğlemektedir. Bunun nedeni ulus devletlerin bir anda yıkılmasıyla, etnik devletçikler ve küresel düzen kuruluncaya kadar geçecek dönemde oluşacak güç boşluklarının yaratabileceği kaostan korkulmasıdır.

Ancak, Radikal İslamın ümmet ve İslam devleti amacının önündeki en önemli engel de ulus devlet modelidir. Çünkü bu model, dayandığı laiklik ilkesi gereği ümmet ve İslam Devleti modellerini baştan reddetmekte, dini kimliği kişisel baza indirgeyerek milli kimliği ön plana çıkarmaktadır. Ulus devletin bu kuruluş ideolojisi de, milli kimliği reddeden ümmet veya etnisite esaslı doktrinlerin önündeki en büyük engeli oluşturmaktadır. Bu durumda küreselleşme ulus devlete saldırarak bir anlamda ümmet ve İslam devleti modellerinin de önünü açmaktadır.

Bu paradoksun izahı bir ölçüde Brzezinski'nin Radikal İslam tahlilinde de yer alan *"Ancak, siyasi bağlılığın ve mutlak bir Müslüman gücün olmaması, Müslüman köktendinciliğin karşı çıkışını jeopolitik özden mahrum bırakacaktır"*. Cümlesiyle yapılabilir. Daha açık bir deyişle Radikal İslam, küreselleşme açısından tehlike oluşturabilecek siyasi bir varlık olarak görülememekte, küreselleşmenin hedefini de daha çok Radikal İslamın ele silahlı müritleri oluşturmaktadır.

Küreselleşme/ulus devlet/Radikal İslam çatışmasında, küreselleşmenin ağırlığının Radikal İslam'dan yana olmasa bile İslami devlet idealini pek de dışlamayan *"ılımlı İslam"* gibi *"nev zuhur"* ve ne olduğu pek de anlaşılamayan düşüncelerden yana konulmasının bir başka izahı daha olabilir: Radikal İslamın silahları bırakması sağlanabilirse, İslami Devlet Teorisi; BOP ya da GOP gibi projelerle ehlileştirilebilecek ve küreselleşmeye uyumu sağlanabilecek bir kavramdır. Ayrıca, İslami devletin; milliyetçiliği ve ulus devleti baştan reddetmesi de küreselleşmenin ulus devleti yok etmek felsefesiyle uyumludur. Oysa ki ulus devlet teorisi,

küreselleşmeyle taban tabana zıt ulusal kimlik ve ulusal çıkar anlayışına sahiptir. Öyleyse, gerçek düşman da ulus devlettir.

Cihangir Dumanlı, ABD Deniz Harp Akademisi öğretim üyesi Thomas P. H. Barnett'ın *"The Pentagon's New Map: Pentagon'un Yeni Haritası"* adlı kitabının tanıtımını yaparken, yazarın tartışılan konuyla ilgili önemli görüşlerine de yer vermektedir. Barnett'a göre;

"Soğuk Savaş sonrası dünya düzeninin oluşturulmasında en önemli husus düzenin kurallarının (rule set) konulmasıdır ve 11 Eylül sadece bu gereksinimi kolaylaştırmış ve somutlaştırmıştır. 11 Eylül'e kadar dünyada bir karışıklık hakimken, bu tarihten sonra saflar belirginleşmiştir.

Barnett, dünyayı da küreselleşme bazında ikiye ayırır: küreselleşmeye bağlanan ve kurallarına uyan bir çekirdek (Functioning core), küreselleşmenin dışında kalan ülkelerden oluşan çevre (non integrated world, gap). Ona göre çevre ülkeler; yabancı sermayeyi çekemeyen, genelde ham maddelere sahip, teokratik, kadını toplumdan dışlayan, yasa dışılığın egemen olduğu, Batının sosyal değerlerini kabul etmeyen ülkelerdir ve Türkiye'de bu bölümde yer almaktadır. ABD'nin görevi çekirdeği mümkün olduğu kadar genişletmek, çevreyi ise küçültmek suretiyle küreselleşmeyi gerçekten küresel yapmak ve çevredeki milyar insanı daha iyi koşullarda yaşatmaktır. ABD'nin düşmanı, İslam değil, küreselleşmeye bağlanmak istemeyenlerdir. Küreselleşmeye hayat veren ideallere göre kurulmuş tek devlet ABD'dir ve küreselleşme ABD'nin tarihe bir hediyesi olup, Amerikan rüyasının dünya çapında gerçekleşmesidir.

Küreselleşme için şu dört akış hiçbir engele takılmadan devam etmelidir: Çevreden çekirdeğe insan akışı, çevreden çekirdeğe enerji akışı, eski çekirdekten (ABD Avrupa) yeni çekirdeğe (Çin vb. büyük ülkeler) sermaye akışı ve ABD'den çevreye güvenlik ihracı. ABD çevreye hürriyet ve modern bir yaşam önermekte karşılığında ise çekirdeğin güvenliğinin sağlanmasını istemektedir. ABD'nin rolü küreselleşmenin koruyucusu olmaktır". (Dumanlı, 2004)

Kongar da *Cumhuriyet Gazetesi*'nde 2005 yılında yayınlanan bir dizi için hazırladığı makalesinde bu paradoksa ve küreselleşmenin öngördüğü devlet modeline değinmiştir. Kongar, Fukuyama'nın son kitabı *"State Building, Governance and World Order in the Twenty-First Century=Devlet Kurma, XXI. yüzyılda Yönetişim ve Dünya Düzeni* "ni değerlendirirken şunları söylemektedir:

"'Genişletilmiş Ortadoğu Projesi'nin (GOP) arkasındaki beyinlerden biri olan Fukuyama, önceleri SSCB'nin çökmesiyle insanlık tarihindeki evrimin sona erdiğini ve tarihin bittiğini, dünya politikasının devletin küçültülmesi yönünde olduğunu ilan ediyordu. Son kitabında ise: Hiçbir uluslararası federal örgütlenme ya da uluslararası örgüt, dünya üzerindeki yoksulluk, terör, uyuşturucu gibi sorunlarla ulus devletler kadar etkili biçimde mücadele edemez. 11 Eylül'den sonraki dönemde dünya politikasının temel sorunu devleti geri çekmek değil, tam tersine onu güçlendirmektir. Gerek tek tek toplumlar, gerekse tüm dünya insanlığı için, devletin yok edilmesi bir ütopyanın değil bir felaketin başlangıcıdır' diyor.

Fukuyama'nın sözünü ettiği küçük, fakat etkin bir devlet. Dünyadaki devletleri 'devlet fonksiyonlarının yaygınlığı' ve 'devletin gücü' ölçütlerini göre sınıflandıran düşünür, Türkiye ve Brezilya gibi ülkeleri 'fonksiyonları yaygın ama güçsüz', Fransa ve Japonya'yı ise 'fonksiyonları yaygın ve güçlü' devlet kategorisine alıyor. Fukuyama, ABD'nin dünya çapındaki terör, uyuşturucu ve yoksulluk gibi sorunlarla savaşması içinde GOP Projesi gibi ortaklıklar öneriyor".

Mithat Çelikpala ise *"Yeni Dünya Düzeninde Barışın İnşası?"* başlıklı makalesinde ABD'nin *"doğal olarak da küreselleşmenin"* kabul edebileceği devlet modeli konusunda ilginç ipuçları vermektedir:

"11 Eylül saldırılarıyla birlikte uluslararası terör ve teröristler, uluslararası uyuşturucu ve insan ticareti ağları gibi yeni unsurlar birden bire küresel düzeni baskı altına alan yeni tehditler olarak gündeme oturuverdi. El Kaide ve Hizbullah gibi gruplar da mücadelenin merkezine oturtulan asli unsurlar olarak tanımlanmaya başladı. Bu grupların doğmasına sebep olmasa da yaşamasını ve hatta güçlenerek bir tehdit olarak ortaya çıkmasını sağlayan faktör olarak ise düşkün

ya da aciz devletler 'zayıf veya başarısız devlet' (weak-failed state) de denilen kavramlar karşımıza çıktı. Irak, Afganistan ve Kuzey Kore gibi 'haydut' devletlerinin yanına bunlar da eklendi.

Bir devletin aciz ya da düşkün devlet olarak nitelendirilmesinin kıstasları nedir? Genel olarak fiziksel sınırları içerisinde kontrolü sağlayamayan ya da meşru güç kullanma tekelini kaybeden ya da başka unsurlara kaptıran, dolayısıyla etkin olamayan hükümet veya iktidarların hüküm sürdüğü/sürmeye çalıştığı devletler bu kategori de değerlendirilebilir. Ayrıca ortak karar alma süreçlerinin işlemediği/ işletilemediği, iktidarın otoritesinin aşındığı, kamu hizmetlerinin yerine getirilemediği, çevre ülkelerle ve uluslararası toplumla sağlıklı ve düzgün ilişkinin kurulamadığı ülkelerde bu çerçeve de değerlendirilebilir. Benzer bir biçimde sınırlı da olsa ulusal egemenliği üzerinde bir takım kısıtlamalara muhatap olan, Irak örneğinde olduğu gibi belli bir süre hava sahasını kontrol edemeyen ya da Afganistan gibi isteği dışında yabancı askeri güçlerin işgaline uğrayan ülkeler de bu çerçeveye oturtulabilir.

Bu kavramı kim somutlaştıracaktır? Aslında, Dünya Bankası'nın 'baskı altındaki düşük gelirli ülkeler' gibi yaklaşık 30 ülkeli listesi, İngiliz Uluslararası Geliştirme Kurumu'nun 46 ülkeli 'hassas ve kırılgan ülkeler' listesi gibi bu türden sınıflandırma ve değerlendirmeler mevcuttur. CIA'nın benzer amaçla hazırladığı bir listede de 20 civarında ülke yer almaktadır.

Bush da 2002 Eylülü'nde yaptığı bir konuşmada; '11 Eylül olayları bize güçlü devletler gibi Afganistan benzeri zayıf devletlerin de ulusal çıkarlarımıza büyük bir tehdit oluşturabileceğini öğretti. Yoksulluk, zayıf kurumlar ve yolsuzluk zayıf devletleri sınırları dahilindeki terörist ağların ve uyuşturucu kartellerinin tehdidine maruz bırakmaktadır. Bu bağlamda terörle ve teröristlerle mücadelede özellikle üzerine durulması gereken konulardan biri, bu türde zayıf devletlerin zafiyetlerinin ortadan kaldırılarak, sorun yaratmayacak güçlü, organize, özgür ve serbest girişime önem veren, demokratik ulus devletlerin oluşturulması ve bu yapıların korunmasıdır.' diyerek bu konuya verdiği önemi ifade etmiştir.

Bu düşünceler ve Bush'un direktifleri doğrultusunda faaliyete başlanmış, 2004 baharında Ulusal Güvenlik Konseyi'nin (NSC)

kararıyla Dışişleri Bakanlığı bünyesinde 'Yeniden Yapılandırma ve İstikrar Koordinatörlüğü' adıyla yeni bir yapı oluşturulmuş ve bu kurumun aciz devletleri belirleme amacıyla faaliyette bulunması, STK'larla ortak projeler yürütmesi öngörülmüştür. Bu resmi kurum dışında bir de 'Barış Vakfı' (The Fund for Peace) isimli; düşkün ve aciz devletlerden kaynaklanan anlaşmazlık ve çatışmalar konusunda uzman olduğunu iddia eden bir vakıfça hazırlanan ve 'Foreign Policy'nin Temmuz-Ağustos 2005 sayısında yayınlanan 'Düşkün Devletler İndeksi' (Failed State Index) var. İndeks, Hollanda Leiden Üniversitesi'nce ülke içi şiddetin ve siyasi baskının bulunduğu ülkeleri göstermek için hazırlanan 'Dünya Çatışma ve İnsan Halkları Haritası'nı esas alıyor. Vakıf, bu haritada BM üyesi 191 devleti 12 siyasi, ekonomik ve sosyal temel göstergeye göre değerlendiriyor Mayıs-Aralık 2004 döneminde ülkelerle ilgili olarak uluslararası ve bölgesel basında yer alan haber ve dokümanlar, puanlamada rol oynuyor. Sonuçta vakıf üç temel kategoriye ayrılan 60 ülkeyi kapsayan bir indeks saptıyor.

Bu üç kategori: kritik durumda, tehlike altında ve sınırda ülkeler. Ama aslında her üç kategoride yer alan ülkelerin tamamı başarısızlığa veya çökmeye aday/eğilimli olarak değerlendiriliyor. Bu ülkelerin tümünün gözetim altında tutulması öngörülüyor. Kategorize etme sadece hangi ülkeye daha öncelikli müdahale edileceği ve bu müdahalenin nasıl olacağı konusunda bir anlam ifade ediyor ve yol gösterici nitelikte. İndekste yer alan ülkelerin önemli bir kısmı Afrika'da ve liste Müslüman ülkeler ağırlıklı, Orta Doğu ülkelerinin hepsi de listede. İlk 10'da ki ülkelerden 7'si Afrikalı. Ayrıca; Fildişi Sahili, Yemen, Afganistan, Bengladeş, Venezuella, Özbekistan'da listede yer alıyor.

Ve Türkiye'de 60 ülke arasında 49. sırada yer alıyor. Türkiye ile ilgili değerlendirmede; devletin meşruiyetini kaybetmesi ve suç eğiliminin/oranının artması 10 üzerinden 9.7, demografik sorunlar 9.0, dengesiz büyüme 9.0, bölünmüş seçkinler 9.1 puanla değerlendiriliyor ve Türkiye toplam 86.1 puanla aciz devlet olma sınırında yer alıyor. İndeksin başındaki Fildişi Sahili'nin toplam puanı ise 106.0. Irak, 103.2 puanla 4., Suriye 91.5 puanla 28., Azerbaycan 85.7 puanla 50., İran 83.7 puanla 57. ve Rusya 83.5 puanla 59. sırada. Gürcistan ve Ermenistan ise listede yok." (Dumanlı, 2004)

Madrid'de Crenshaw'un Politik Açıklamalar Grubu da *"Düşkün devletler"* sorununu gündemine alarak, tartışmıştır:

"Uluslararası sistemin bir başka endişe kaynağı da çökmüş ya da 'bazı çatışmalara bağlı olarak' zayıflamış devletlerdir. Merkezi hükümetlere sahip olmayan ya da ülkesi veya ulusu üzerindeki kontrolünü koruyamayan hükümetlere sahip, başarısız olmuş ya da olan devletler radikal ittifaklara ev sahipliği yaparlar ki; bu hem istikrarı engeller ve hem de başka hedeflere terör ihraç eder. Uzayan kimlik çatışmaları ve istikrarsızlık, terörist grupların içinde barınak bulabileceği yabancılaşmış gruplar yaratan mülteci ve göçmen dalgaları üretir. Yerel şartlardaki hoşnutsuzluk uluslararası sistemle -küreselleşme- yer değiştirmiştir. Bu nedenle de bu şartlar uluslararası toplum için ciddi bir problemdir".

Tartışılan konunun bütün ayrıntılarıyla anlaşılabilmesi için *Cumhuriyet Gazetesi* yazarı Ergin Yıldızoğlu'nun değişik tarihlerde kaleme aldığı iki haberin özetlerine de bir göz atmak gerekir:

1. *"ABD'nin yeni konumunu açıklayan belgelerden birisi de 18.03.2005 tarihli ve Savunma Bakanı Donald Rumsfeld imzalı 'ABD'nin Savunma Stratejisi' başlıklı dokümandır. Bu dokümanda; ABD'nin halen savaşan bir ulus olduğu ve güvenlik sorunlarıyla karşı karşıya bulunduğu, bu sorunların uluslararası işbirliğiyle aşılması halinde uluslararası bir güvenlik ortamının yaratılacağı, böyle bir ortamın sağlanabilmesi için ulus devletlerin güçlenmesi gerektiği, ancak bu güçlenmenin ulus devletin egemenliğini belli bir sorumlulukla kullanmasına bağlı olduğu saptamaları yer alıyor.*

'Ulus devletin egemenliğinin sorumlukla kullanılması' saptamasının açılımı için doküman dikkatle incelenirse, bu sorunluluğun bileşenlerinin; içeriği ABD'ce tanımlanan bir özgürlük anlayışı, serbest piyasa ekonomisi ve rekabetçi pazar uygulaması, ABD'nin uluslararası harekat kabiliyetinin engellenmemesi veya zorlaştırılmaması ve belirli bölgelerde ulusal hegemonya kurmaya kalkışılmaması olduğu görülüyor".

2. *"23.01.2004'de Washington Post; Pentagon bünyesinde doğrudan Rumsfeld'a bağlı olarak oluşturulan 'Stratejik Destek*

Seksiyonu' (Strategic Support Branche, SSD) adlı bir örgütün varlığını duyurdu. Bu yeni yapılanma, Pentagon'un istihbarat açısından CIA'ye bağlılığını azaltmayı hedefliliyor ve 2005 yılı itibariyle 'yükselen hedef ülkeler' adı verilen 12 hedef ülkede görev yapıyor. Başına fanatik bir Müslüman aleyhtarı olan General Boykin'ın getirildiği bu birim, Pentagon bünyesinde yer aldığından Kongre denetiminden de etkilenmeden, askeri ve siyasi alanlarda çalışabiliyor. Bir ay sonra yine aynı gazetede yer alan bir başka makalede, SSD'nin görev aldığı ülkelerdeki ABD büyükelçilerinden de bağımsız olarak faaliyet gösterdiği ifade ediliyor. Washington Times'da da aynı günlerde çıkan bir başka yazıda SSD'nin hedef ülkelerdeki terörist örgütlerin istihbarat etkinlikleri ve propaganda faaliyetlerini de görev kapsamına aldığı belirtiliyor"(Yıldızoğlu, 2005).

Barnett'ın de tıpkı Brzezinski gibi *"dobra dobra"* yaptığı; *"ABD'nin küreselleşme koşullarına uyumlu bir İslami anlayış veya yönetim modeliyle sorunu yoktur. Sorun küreselleşmeye karşı çıkanlardır. Batı'nın sosyal değerlerini reddedenlere yaşam hakkı verilmeyecektir"*. Açıklaması, Crenshaw'un grup çalışmasında, Sezal, Kongar, Çelikpala ve Yıldızoğlu'nun makalelerinde irdelenen *"global köye uyumlu devlet modeli"* ile birlikte değerlendirildiğinde daha çok *"devlet teorisi"* ile ilişkili olduğu söylenebilecek bu tartışma, bir anda çağdaş terörizm ve asimetrik terörle yakından ilgili ve çok tehlikeli bazı dönüşüm sinyallerinin varlığını ortaya koyar hale gelmektedir.

a. Küreselleşme, Radikal İslamın kendisine yönelttiği terörizm tehdidini, Afganistan cihadından arta kalan İslami militanların boşluğu düşmesiyle bir ölçüde ilgilendirilebilecek olan konjonktrüel ve sınırlı bir olay olarak görmeye meyledebilecektir. Eğer, Radikal İslamı ve militanları tatmin edebilecek, küreselleşmeye de uyumlu İslami Ümmet ve İslami devlet modelleri icat edilebilirse, Radikal İslam sorununun kökenlerini ve sonuçlarını izlemek küreselleşmecilerin ilgi alanından çıkacaktır.

Tarihi gerçekler de bu doğrultuda olup, İslam'ın en radikal yorumlarını yapan Vahabiler'in Suudi Arabistan'ı geçmişte ve halen ABD'nin yakın dostu pozisyonunu korumaktadır.

Bu durumda, Radikal İslami terörizmin tek hedefi laik, ancak nüfusunun büyük bölümü Müslümanlardan oluşan ulus devletler olabilecektir. Ancak, bu aşamada küreselleşmeye uyumlanan Radikal İslami terörizm tehdidi, küreselleşmecilerin ve dolaysıyla Batı'nın tehdit algılamalarının dışında kalacaktır.

b. Ulus devlet ideolojisi ile küreselleşme ideolojisi arasındaki çözümlenmesi mümkün olmayan; ulusal kimlik/etnik-dini kimlik, ulusal çıkar/ulus üstü güçlerin çıkarları veya ABD'nin çıkarı, ulusal sınır/liberal rekabetçi pazar sınırı ve ulusal özgürlük anlayışı/küreselci özgürlük anlayışı çatışması da süregelecektir ve bu nedenle de ulus devlet, küreselleşme ile küreselleşmenin patronu ABD'nin yönetip, güdümleyebileceği şekilde yeniden yapılanması konusunda baskı altında tutulacaktır.

c. Madrid Çalışına Grupları'nın da işaret ettikleri gibi, bizatihi küreselleşmenin bünyesinden kaynaklanan nedenlerle; oluşacak siyasal, ekonomik, sosyal bunalımlarla ulus devletlerin zayıflatılması bu aşamada da sürdürülecek, böylece ulus devletler giderek düşkün devletlere dönüşeceklerdir.

Bu tahlil önemli üç tehlikeyi içermektedir:

İlki; küreselleşmenin, Radikal İslam ile olan kavgasını bitirebilmek adına ulus devletlerin sırtından bazı fedakarlıklar yapabileceğini göstermektedir. Yani; Radikal İslamın ilgi alanına giren devletlerden özellikle nüfus çoğunluğu Müslüman olanların, Radikal İslam'ca da benimsenebilecek şekilde devlet yapılarını yeniden inşa etmeleri istenebilecektir ve bu istemin adı da *"Ilımlı İslam Devleti"* olacaktır. Konjonktür laik-Müslüman ulus devletlere iki seçeneği dayatacaktır: Küreselleşmenin ve Radikal İslamın ortak kabullerine mahzar olmuş yeni devlet modelinin kabulü ya da küreselleşme tarafından artık *"yerel"* olarak kabul edileceği kesin olan Radikal İslami terörizmle ülkenin kendi imkan ve kabiliyetleri dahilinde mücadele etmesi. Üstelik, ikinci seçeneğe yönelen ulus devletlerin terörizm teh-

didiyle gerektiği şekilde mücadele edebilmesi de; *"insan hakları ihlali"*, *"self determinasyon hakkı"*, *"ulusal bağımsızlık savaşı"*, *"yerel etnik hareket"* gibi çok sayıda argümanla engellenebilecektir. Bu seçeneklere uygun davranmayan devletler ise bazı *"küçük"* sorunlarla karşılaşarak, Barış Vakfı gibi STK'lar tarafından ve hatta gerekiyorsa doğrudan ABD Dışişleri Bakanlığı *"Yeniden Yapılandırma ve İstikrar Koordinatörlüğü"*nce resmen; *"Türkiye: Sınırda devlet"*, *"Suriye: Kritik durumda ya da haydut devlet"* ilan edilebileceklerdir. Nasıl olsa, bu tip sorunlu devletlerin içinde Barış Vakfı gibi STK'lara yeterli doküman sağlayabilecek yerli STK'lar ve medya kuruluşları da bulunabilecektir. Böylece bu devletler, küreselleşmenin, doğal olarak da ABD'nin öncelikli hedefleri haline geleceklerdir.

İkinci tehlike daha da büyüktür:

Barış Vakfı gibi sivil toplum kuruluşları ya da ABD Dışişleri Bakanlığı'nın uyarılarına karşılık, hala küreselleşmenin ideallerine ve modellerine karşı çıkan ulus devletlerin; etnik veya dini ya da mezhepsel hassasiyetleri gözden geçirilebilecek, var ise; bu devletlerin ulusal etnik veya dini terör örgütleri *"fevkalade müsaadeye mahzar örgüt"* statüsüne alınırken, terörün dış destek unsuru bütün gücüyle ortaya konacaktır. Bir başka olasılık da böyle bir ulusal terör örgütünün mevcut olmaması durumunda, etnik veya dini ya da mezhepsel hassasiyetlerin bir ulusal terör örgütü yaratılıncaya kadar provake edilmesidir. Sonuç itibariyle ulus devlet yapısında direnen ülke bir şekilde *"Düşkün Devletler İndeksine"* dahil edilecektir. Nasıl olsa, bu sorunları çözebilecek Soğuk Savaş yıllarından kalma konseptler de mevcuttur ve üstelik bu tip *"örtülü operasyonları"* yapabilecek *"SSD"* gibi yeni örgütler de kurulmuştur.

Bu, bir komplo teorisi değildir: Bugün Türkiye'nin yaşamakta olduğu PKK sorununu ve Suriye ile İran'da baş göstermekte olan ayrılıkçı Kürt Hareketleri'ni aynen yansıtmaktadır.

Üçüncü tehlike ise ortaya çıkması kuvvetle muhtemel bir sonucu içermektedir:

Küreselleşmenin halen Irak'ta uyguladığı, İran'a karşı da uygulamayı planladığı strateji aynen ve küreselleşmeye direnen ulus devletleri de kapsayacak şekilde sürdürülürse; küreselci güçler, Radikal İslam sorununu çözmek isterken, ondan çok daha büyük bir tehdit yaratabilecek ulusalcı direnişlerle karşılaşabileceklerdir. Üstelik ılımlı İslam Devleti tedavisiyle radikal dini terörizmin tam anlamıyla sona erdirileceği, etnik-milliyetçi terörizmin de dengeleneceği düşüncesi de kesinlik içeren bir reçete değildir.

Nitekim, Madrid-Stern Kültür Çalışma Grubu; milliyetçi terörist grupların köktendincilere her zaman kendi *"saiklerini"* en basit anlatımla *"satabileceklerini"*, Çeçen terörizmin bunun çarpıcı bir örneği olduğunu vurgulamaktadır.

Radikal İslami/etnik milliyetçi terörizmin işbirliği konusunda Brzezinski'nin *"Büyük Satranç Tahtası"*nda yaptığı Türkiye'nin doğusu ve İran'ın kuzeyinin yanı sıra; Ermenistan, Gürcistan, Azerbaycan, Türkmenistan, Özbekistan, Tacikistan, Kırgizistan ile Afganistan ve Güneydoğu Rusya'nın bir bölümünü de kapsayan bir *"Avrasya Balkanları"* projeksiyonu da Madrid-Stern Çalışma Grubu ile *"ters açıdan paralel"*, ancak aynı kanaate ulaşan bir sonuca varmaktadır:

"Her ne kadar eskiden Sovyet Cumhuriyetler olan devletlerin hepsi ve Afganistan çoğunlukla Müslüman nüfusa sahipse de, genelde Sovyet Dönemi'nin ürünü olan siyasi seçkinleri laik bakış açısına sahiptir ve devletler resmi olarak sekülerdir. Ancak, nüfusları ilkel, geleneksel kabileci kimlikten daha modern milli farkındalığa kaydıkça yoğun İslami bilinçle dolmaları muhtemeldir. Aslında yeniden Rusya ile birleşmek ve kafirin denetimine girmek konusunda direnmeye kararlı, gittikçe yayılan yeni milliyetçiliği harekete geçiren itici gücün İslami direniş olması muhtemeldir" (Brzezinski, 2005, s. 187).

Bu sorunun daha açık bir şekilde ortaya konulması istenirse; ulus devlet kimliklerini korumak isterken bir anda radikal dinci veya etnik terör tehdidiyle karşılaşan ulus devletlerde ulusalcı dirençlerin etnik-milliyetçi ve radikal dini terörün birbirini tetiklemesi ya da işbirliği içine girmeleriyle kitlelerin

kontrolsüz tepkisine dönüşebilmesi ve sonuçta eski çağların *"din katliamlarını"* andırır spontane bir toplumsal terör olgusunun ortaya çıkabilmesi pekala mümkündür. Dünyanın bütün güçleri bir araya gelse de, böyle bir kitlesel terörün ulusal sınırlarda tutulabileceğini düşünmek ise, fazla iyimserliktir. Öte yandan söz konusu ulusalcı veya ulusalcı/radikal dinci dirençler küreselleşme ile çatışmaya girdiklerinde de aynen Radikal İslam gibi önemli bir güç asimetrisi ile de karşılaşacaklarından, asimetrik terör tehdidi kendiliğinden doğacak ve bu sefer dünya gerçekten ciddi tehlikelerle karşılaşabilecektir. Bugün Irak'ta ABD'nin ve ortaklarının karşılaştığı direnç, Radikal İslamın Irak ortamını kullanmasının ötesinde, mezhep bazında ortaya konulan, ancak ulusal kaygıları da içeren bir terörizmdir. İran'ın ABD planlarına karşı verdiği tehdit cevapları da; Stern Çalışma Grubu'nun ve Brzesinski'nin de işaret ettiği gibi hem ulusalcı ve hem de dini direnç motifleri içermektedir.

Sonuç olarak şunu söylemek mümkündür: Küreselleşme, hayata geçirilmesi insanlığın *"global sermaye, enerji kaynaklarının kontrolü, Avrasya hakimiyeti, süper güç, sınırda ve haydut devlet, ulus ötesi şirketler"* gibi çıkar kokan kavramlardan sıyrılarak, ulus üstü değerleri gerçekten benimsemesine endeksli bir idealdir. Bu ideali bir süper gücün veya uluslararası sermayenin çıkarları doğrultusunda zorla gerçekleştirmeye kalkmak, terörizmi, dinsel veya ulusalcı *"ya da her ikisi birlikte"* bir genel direniş konsepti haline dönüştürebilecek ve uluslar ailesi o zaman çok daha büyük tehditlerle karşılaşabilecektir.

4.2.4. Mikro Milliyetçilik ya da Etnisitenin Yükselişi

Samuel P. Huntington ünlü *"Medeniyetler Çatışması"* teorisinde küreselleşmenin etkilerini incelerken kanaatimize göre bazı haklı değerlendirmeler yapar: Etkinliği artan küreselleşme ile küçülen dünyada kültürlerin daha fazla etkileşim ve iletişim içine girmesi; bu kültürlerin kendi varlıklarını, yani

grup varlığını keskinleştirmeleri ve diğer kültürlere göre farklılıklarının ayırdına varmalarına neden olmuş, *"farklılıkların farkına varılması da"* giderek bu farklılıkların abartılmasına yol açmış, böylece çatışma yaratan bir toplumsal psikoloji ortaya çıkmıştır. Bu gelişim, küreselleşmenin ulus devletleri zayıflatıcı ekonomik ve toplumsal etkileriyle birleşerek, bir yandan ulus devletlerin içinde köktenci yaklaşımların ve aşırı uçlaşmış toplumsal hareketlerin ortaya çıkmasına ve çoğalmasına, diğer yandan da ulusal sınırları aşan kimliklerin oluşmasına yardım etmektedir. Mikro milliyetçilik ya da etnisite denilen kavram böyle karşımıza çıkmaktadır.

Huntington konuyla ilgili olarak çok da yeni bir şey söylememektedir. 1789 Fransız Devrimi'yle gündeme gelen ulus devletlerin kurulması ideali farklı etnik kökenlerden gelenlerin ya da ayrı din ve mezheplere inananların hepsinin ayrı bir ulus devlet kurmaları şeklinde uygulamaya yansıyamamıştır. Sayılamayacak kadar çok tarihi, coğrafi, siyasal, kültürel, ekonomik, vb. nedenin zorlamasıyla; oluşan veya oluşturulan ulus devletler içinde farklı etnik kökenden gelen, farklı din ve mezheplere mensup insanlar, az ya da çok mutlaka yer almış, imparatorluk mirası devralan ülkelerle, büyük devletlerin çıkar hesaplarına göre masa başında sınırı çizilen devletler de ise, etnik, dini veya mezhepsel birlik gibi özelikleri dikkate alma imkanı olmamış veya olamamıştır.

Sonuçta, *"ulus devlet=homojen toplum"* denklemi kurulamamıştır. Devletlerin kuruluş doktrinleri ile milli güvenlik stratejileri de uzun bir süredir farklı etnik kökenden gelen, farklı din ve mezheplere mensup insanların oluşturduğu ulus devletlerde, etnisiteler, dinler ve mezhepler arasındaki farklılıkların giderilememesi halinde sorun yaratarak devletin ve ülkenin bütünlüğünü tehlikeye sokabileceğinin bilincindedirler. Bu tehdide karşı bir yandan; *"azınlık statüsü"*, *"ulusal kimlik"*, *"resmi dil"* gibi barajlar oluşturulurken, diğer yandan da *"etnik, dinsel ve kültürel mesafelerin daraltılması"* başlığı altında önlemler geliştirilmeye çalışılmıştır. Huntington'un bu gerçeğe eklediği, küreselleşme olgusunun ulus devletin kuruluş doktrininin ve milli güvenlik

stratejilerinin önlemeye çalıştığı tehdidin yakınlaşmasına ve şiddetlenmesine neden olduğunu ilan etmesidir.

Terörizmin tarihçesini anlatmaya çalışırken de değindiğimiz gibi etnik milliyetçilik, XIX. yüzyıl'da belirginleşmiş ve I. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar devam eden süreçte *"imparatorlukların ilk tasfiye dalgasının yaratılmasında"* rol oynamıştır. II. Dünya Savaşı sonrası *"imparatorlukların ikinci tasfiye dalgası"* oluştuğunda da etnik milliyetçilik yeniden sahneye çıkmıştır. Etnik milliyetçilik, sahne aldığı her dönemde kendi ulus devletini kurmak istediğinde *"kaideten"* şiddet ve terör üretmiştir. İstisnai olarak da *"self determinasyon"* gibi ilkelerin uygulanması sonucu barışçı yöntemlerle yeni ulus devletler oluşmuştur. Ama böyle istisnaların gündeme gelmesi bile çoğu kez etnik milliyetçi şiddetin zorlamasıyla olmuştur. Bu, işin doğası gereğidir; imparatorluklar ya da devletlerin topraklarının bir bölümüne talip olanlara kolaylık göstermesini beklemek, devlet olmanın *"tabiatına aykırı"*dır. Sonuç itibariyle, bu tasfiye dalgaları da etnik sorunların tamamen çözülmesini sağlayamamıştır.

Huntington'un küreselleşmenin süratlendirdiğini ilan ettiği etnisite ya da mikro milliyetçilik ise, eski dönemlerin etnik milliyetçiliğine göre biraz daha farklıdır. Bu farkı, bazı düşünürlerin bakış açısıyla yansıtmaya çalışacağız.

Küreselleşme trendinin mikro milliyetçiliğin en önemli *"tetikçisi"* haline gelmesi olgusunu araştıran Öke tahlilinde;

"Soğuk Savaş sonrası uluslararası alandan devletlerin sınırları içine giren çatışmaların etnik söyleme dayalı terörizmi gündeme getirdiğini, bu terörizmin kendi etnik kimliğini de yarattığını ve hedef aldığı devletin ötesinde oluşturduğu istikrarsızlıkla dünyanın güvenliğini de tehdit etmeye başladığını, bu tehdit nedeniyle pek çok devletin kuruluşunu sağlayan self determinasyon ilkesinin bile küresel kaosa yol açacağı endişesiyle sorgulandığını ve etnisiteyle bu kavram arasındaki bağın 1993 Viyana Dünya İnsan Hakları Konferansı'nda alınan; self determinasyonun sadece barışçı metotlara dayanması ve ilgili ülkenin

toprak bütünlüğü ile siyasal birliğini bozmadan uygulanması gerektiği yolundaki kararla koparıldığını,

Geçmişte devletlerin etnisiteye karşı uyguladıkları asimilasyon, tehcir ve jenosit gibi önlemlerin çağdaş dünyada kolayca uygulananamamasının yanı sıra, etnisitenin ortak kimlik oluşturmaya yönelik tüm yaklaşımları 'ayrı kimliği yok etmeye yönelik yaklaşımlar şeklinde algılayıp' reddetmesinin de etnik terörizmi tetiklediğini, bazı teorisyenlerin ise SSCB'nin çökmesiyle ideolojik şemsiyenin etnisitenin üzerinden kalkmasının, ideoloji ile bastırılan etnik grupların öfkelerini ifade etme ve bu öfkeyi eyleme dönüştürme olanağı bulmalarını sağlayarak mikro milliyetçiliği tırmandırdığını düşündüklerini,

Orta Avrupalı bazı düşünürlerce ileri sürülen; 'kendi dilinde eğitim, medya yayını yapma gibi azınlık haklarının, ancak gruplara kolektif hak kavramı içinde tanınırsa etkin olarak kullanılabileceği, bu hakların bireylere tanınmasının bir önemi olmayacağı' görüşünün de etnik terörizmi etkileyerek etnik bölünmelere neden olduğunu, hakkın kolektif olarak tanındığı grupların bir süre sonra halk statüsüne geçtiklerini iddiasıyla self determinasyona yönelip, devletlerin toprak birliğini tehdit ettiklerini,

Sosyolog Touraine'ın ise; farklılıkların tanınmasının kendi başına işleyen bir ayrımcılığa yol açabileceğini, bu durumda grupların içlerine kapanarak, her türlü iletişim isteğine saldırganlıkla karşılık vereceklerini ve sonuçta oluşan 'kimlik adacıklarının' fırtına ve şiddetin kol gezdiği bölgeler yaratacağını ileri sürdüğünü ve önemli olanın eşitlik ve farklılıklarla bir arada yaşamak olduğunu vurguladığını,

Mikro milliyetçiliğe karşı Bask uygulamasında da izlendiği üzere; özyönetim, çok etniklilik ve özel temsil hakkı tanınması gibi önlemlere başvurulduğunu, genel eğiliminse Kopenhag Belgesi'nde de işaret edildiği gibi; etnik ve/veya diğer azınlıklara özgünlüklerini korumak ve geliştirmek için kültürel haklar tanınması, bu bağlamda çok kültürlülüğün daha ziyade etik bir kavram olarak düşünülmesi ve 'farklılığın yönetimi' şeklinde algılanması yönünde olduğunu" ileri sürmektedir. (Öke, 2001, s. 72-82)

Madrid Kulübü 2005 Toplantısı'nda mikro milliyetçilik kavramı da irdelenmiştir. Gurr'un Ekonomik Faktörler Çalışma Grubu bu kavramı aşağıdaki şekilde değerlendirmektedir:

"Etnik milliyetçi ve devrimci terörist hareketler, daima kendilerini ekonomik ve politik olarak dışlanmış gören grupların şikayetlerinin temerküz ettiği daha geniş politik sürtüşmelerle ortaya çıkar. Bu hareketler için terörizm, daha geniş bir mücadelede kullanılan ve daha sonra fırsat ve maliyetlere bağlı olarak vazgeçilebilen bir taktiktir. Yarı baskıcı rejimler de militanları şiddet stratejisinden vazgeçmeye ikna edemeyen yetersiz reformları ve terör örgütlerini yok edemeyen güçsüz şiddet uygulamaları nedeniyle, politik sürtüşmelerin terörist hareketlere dönmesine katkıda bulunurlar.

Terörizmin şiddeti karşısında devletin artan şiddetinin –şiddet sarmalı–, halk desteğini militan grupların yanına çekeceği yolundaki genel beklentinin yanı sıra 'diyasporalar' da terörist taktikleri teşvik edebilir. Günümüzün en aktif 50 terör örgütünün 27'si ya etnik milliyetçi grupların veya dinsel diasporaların parçasıdır ya da bunlar tarafından desteklendikleri gözlenmektedir. Bu bağlamda; Kürtler, Filistinliler, Sihler, Tamiller ve daha birçok göçmen grupları; anavatanlarındaki veya başka herhangi bir yerdeki akrabalarına karşı uygulanan baskı ve ayrımcılık karşısında şiddet direncini örgütlemek için güdülenmektedirler".

Büyükelçi (E) Tacar, *"Terör ve Demokrasi"* adlı kitabında etnik uyuşmazlıkların artmasını Demir perde'nin yıkılması, küreselleşmenin etkileri ve *"pastadan daha fazla pay alma"* isteklerine bağlamakta, dünya genelinde yüzlerce etnik çatışma olduğunu belirtmektedir. Bireylerin *"soğanın zarları gibi üst üste binmiş birden fazla kimliğinin"* olduğuna dikkati çeken ve Sosyolog Alain Touraine'ın; *"farklı etnik kimlikli ama eşit olanların barış içinde birlikte yaşaması"* tezinin önemini vurgulayan Tacar, bazı düşünürlerin bu gerçeği dikkate almadan herkesin tek kimliği olduğu savından hareket ederek, kimlik farklarını etnik çatışmaya yönelttiklerini ileri sürmektedir. Tacar'a göre etnik uyuşmazlıklarda gerçek neden yoksulluk ve işsizlik olmakta, uyuşmazlık su üstüne çıktığında da etnik kimlik farkının yok edilmesine yönelik asimilasyon öne alınmaktadır. İnsanlara

ırk ve renkleri nedeniyle ayrımcılık yapılması, çok kültürlü toplumlarda çeşitli halkların, aşiret ve klanların yönetimde pay sahibi olmak istemesi de etnik çatışmalara neden olabilmektedir. Tacar, etnik terör konusunda da; etnik teröristlerin temsil ettiklerine inandıkları etnisitenin siyasal amaçlarına hizmet etmek için eylem yaptıklarını, gerilla gruplarıyla benzeştiklerini ve bu nedenle de *"proto-gerilla"* hareketi olarak da isimlendirildiklerini, etnik terörizmin ırkçılığa yakın olduğunu ve bu nedenle etnik terör örgütlerinin farklı ırktan olanları aralarına almak istemediklerini, etnik terörizmin aynı ülkede yaşayan farklı etnik gruplarca da uygulanabileceğini, etnik terörizmin siyasal niteliğinin ağır bastığı vurgulanmakla birlikte, etnik kimlik oluşturmaya yönelik ve eylem yoluyla etnik kimliği pekiştiren bir işlevi de olduğunu, etnik terörizmin çok kültürlü demokrasileri de tahrip ettiğini, etnik siyasal grupların işe ilke olarak terörist faaliyetlere katılmadıkları, ama zorlanmadıkça etnik terörü de kınamadıklarını söylemektedir. (Tacar, 1999, s. 174-178, 190-198)

ODTÜ ve Gaziantep Fen ve Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Ali Tayyar Önder, etnik gerilimi; farklı etnik gruplar arasındaki karşıtlığın ya da etnik grupların devlete karşı tavırlarının, değişik düzeylerde tanımlanabilen sorun olarak yarattığı toplumsal huzursuzluk şeklinde tanımlamakta, bu gerilimin bir etnik grubun kendi değerlerine karşı saygısız genel bir tutumla karşılaşması, dışlanması, kendisine karşı negatif ayrımcılık yapıldığı izlenimine kapılması, güven duygusunu yitirmesi ve grup kimliğini tehdit altında görmesi hallerinde ortaya çıkabileceğini, böyle durumlarda grubun savunmadan saldırıya kadar değişen tepkisel tavırlar geliştireceğini, etnik gerilimin temel nedenlerinin ilke bazında demokrasi ve insan hakları ile ilgilendirilmesinin doğru bir kabul olduğunu, ancak; demokratik hak ve özgürlükler topluma bu hak ve özgürlükleri yapıcı bir şekilde yaşam tarzına dönüştürecek kültürle birlikte verilmedikçe etnik gerilime çözüm getiremeyeceğini ve hatta bazı durumlarda etnik gerilimi ülke için tehlikeli bir boyuta tırmandırabileceğini, bu itibarla kültür boyutunu dikkate almadan etnik gerilime kuralsal demokratik hak ve özgürlük-

lerle çözüm getirmeyi ummanın yanıltıcı ve riskli bir yaklaşım olduğunu, Bernard Lewis'in de demokrasinin çok güçlü bir ilaç olduğunu, ancak dozunun ayarlanmaması halinde güçlü ilaçların da ölüme yol açtığını vurguladığını belirtmektedir. (Önder, 2005, s. 300-301)

Emin Gürses, *"Ayrılıkçı Terörün Anatomisi"* adlı eserinde ayrılıkçı/etnik terörizmi; amaca varmak için başvurulan sistemli ve örgütlü şiddet olarak tanımlamakta ve bu tip terörizmin şiddet yoluyla toplumda korku salarak siyasi iktidara baskı yapmasının, onu diğer tüm şiddet eylemlerinden ayıran temel özellik olduğunu belirtmektedir. Gürses, bu tür terörizmin Soğuk Savaş'ın yarattığı ideolojik kutuplaşma dönemini takiben ortaya çıktığını, iki kutupluluğun sona erişinin ayrılıkçı hareketlerin liderlerince amaca ulaşmak için yeni bir fırsat olarak algılandığını, PKK, IRA, ETA gibi ayrılıkçı terör örgütleri arasında bazı ortak noktaların bulunduğunu, bunların; halklarının sömürgeleştirildiği iddiasıyla kendi kaderini tayin hakkı talep etmek ve bu hakka kavuşmak için toplumsal destek ve uluslararası kuruluşların desteğini aramak, başka çıkar yol kalmaması nedeniyle şiddete başvurulduğunu ileri sürmek, toplumsal, ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal hoşnutsuzlukları kullanmak, örgüt üst kademesine mahsus sosyalist/milliyetçi kırması argümanları sıradan taraftarlara *"tarihi, kültürel, mitsel"* motifler şeklinde aktarmak, eylemler sırasında yapılan sivillerin ölmesi gibi hatalardan merkezi hükümeti sorumlu tutmak, kendilerini uğrunda savaştıklarını iddia ettikleri halkın en önemli temsilcileri olarak göstermek ve aynı etnik gruptan çıkan diğer ideolojilere dayalı örgütleri sapkınlık ve hainlikle suçlamak şeklinde sayılabileceğini, buna karşılık IRA ve ETA'nın sanayi toplumuna dayanarak güçlendiklerini, PKK'nın ise tarım toplumu özellikli Türkiye'de yoksul ve dışlanmış gençler arasında destek bulduğunu belirtmektedir. Gürses'e göre ayrılıkçı şiddet örgütlerinde temel amaç çoğunlukla bir etnik grup adına devlet statüsü elde etmektir. Böylece, bir halkın geleceğini kontrol etmek için gücün dağılımında söz sahibi olmak istemektedirler. Buna karşılık, ayrılıkçı terörizmin hedefinin amaçlanana yönelmiş olması veya suçsuzların hedef

haline gelmesi zamanla önemini yitirmektedir. Bu tip örgütler ulusal ve uluslararası sistemde ortaya çıkan bunalımlardan özellikle yararlanmakta, bu tip ortamlarda, otoriter-totaliter bir devleti andıran örgütlenme biçimleriyle herkesle iç ve dış ittifaklar kurmakta, amaca ulaşmak için her türlü *"Makyavelist yöntemi"* kullanabilmektedirler. (Gürses, 2003, s. 13-18)

Büyükelçi (E) Öymen, önemli iç çatışmaların ülkelerin bağımsızlıklarını kazanmalarının akabinde ortaya çıktığını, örneğin, Hindistan'ın bağımsızlığını kazanmasını takiben Hintlilerle Müslümanlar arasındaki çatışmalarda bir milyon kişinin öldüğünü, çatışmalar sonucunda ülkenin bölünmesiyle Hindistan ve Pakistan olmak üzere iki ayrı devlet kurulduğunu, bu ülkede 1981 yılında, Pencap eyaletinde Sikhlerle Hindular arasında, 1989'da da Keşmir'de Müslümanlarla Hintliler arasında şiddetli etnik çatışmalar yaşandığını, bu gelişmelerin bir ülkede demokrasinin kurulmasıyla barış ortamının arında sağlanamayacağını gösterdiğini, bazı düşünürlerin bu tip çatışmaları eski sömürgeci ülkelerin *"böl ve yönet"* politikasına bağladıklarını, buna karşılık sömürge deneyimi yaşamayan bazı ülkelerde de demokrasinin başlangıç aşamasında etnik çatışmalar görüldüğünü, etnik hakları insan haklarından daha da önemli gören bazı eğilim ve propagandaların da etnik gruplar arası veya etnik gruplarla hükümetler arası çatışmaları körüklediğini vurgulamaktadır. (Öymen, 2003, s. 151-152)

*"Güneydoğu'da Terör Görünümü ve Devlet Siyaseti"*nin yazarı Orhan Usta ise; etnik terörizmin etnisitenin grup kimliğine bağlılığını arttırdığını, bu tip terörizmin özerklik sağlama veya yeni bir ulus devlet kurma gibi siyasi hedeflere yöneldiğini, bu amaç doğrultusunda o ülkedeki büyük/baskın etnik grubun sömürgeci veya dış güç olarak vasıflandırıldığını ve böylece eylemlerin yasallaştırmak istendiğini, gelecek kuşaklara da aktarılacak olan farklı etnik grup kimliği ve *"düşman grubun psikolojik olarak da uzak tutulması"* ilkesiyle bir yandan grup üyelerinin kaynaşması ve grubun devamlılığı sağlanırken, öte yandan da bir düşman yaratıldığını, böylelikle geleceğin, iç dayanışma ve grup birliğinin teminat altına alınacağının düşü-

nüldüğünü, amacın etnik gruplar arası farklılıkları büyütmek ve hatta yeni farklılıklar yaratmak olduğunu, etnik terör ortamında bireylerin kişisel kimliklerini kaybederek ortak grup kimliğini benimsemeye başladıklarını, etnik terörizmin *"dilin kontrolü etnik kimliğin de kontrolü anlamına gelir"* düsturundan hareketle konuşulan dil konusuna özel önem verdiğini, böylece düşmana karşı grupça paylaşılan ortak bir obje yaratılmaya çalışıldığını, ileri sürmektedir. (Usta, 2003, s. 18-19)

ETA ve PKK'nın, Marksist-Leninist görüşlere rağbet edilmeyen topraklarda Marksist-Leninist hareketler olarak doğduklarına dikkati çekerek, bunun nedeninin kendi aşırı milliyetçiliklerini *"adeta ırkçılıklarını"* Marksizm-Leninizm maskesi ardında gizlemek olduğunu söyleyen Mango, Batı kamuoyunun etnik terörizmin çirkinliğini anlamakta çok geç kaldığını, iyi niyetli liberallerle demokratik devletler yöneticilerinin ise terör cinayetlerini haklı çıkarmak için anlatılan masallara kandığını, ABD'de *"IRA perdesi"* olarak faaliyet gösterenlerin hükümetin izniyle İrlanda asıllı Amerikalılardan büyük miktarda para topladıklarını, IRA ve ETA ile PKK arasında önemli bir fark olduğunu, çünkü ilk iki örgütün ancak yabancı hükümetlerin toleransından yararlanabildiğini, buna mukabil PKK'nın Türkiye'nin bazı komşularınca aktif bir şekilde desteklendiğini belirtmektedir. (Mango, 2005, s. 49)

Prof. Keyman, Harvard'lı Tarihçi Niall Ferguson'un tezini incelediği makalesinde son dönemde çeşitli ülkelerdeki ortaya çıkan iç çatışmaların sadece mikro milliyetçi veya radikal dini terörün yükselişi olarak vasıflandırılmasına karşı çıkmaktadır. Keyman; SSCB'nin çöküşünden sonra ve yakın gelecekte yerel ve merkez kaç kuvvetlerce gerçekleştirilen sivil savaşların dünya siyasetini etkilemesi olasılığına dikkatleri çekmekte, Irak örneğini gündeme getirerek; orada yaşananların Huntington'un ileri sürdüğü *"medeniyetler çatışması"* olmadığını, özünde siyasi bir iktidar mücadelesi içeren ve yerel kuvvetlerce geliştirilen medeniyetler içi ve arası çarpışma olarak değerlendirilmesi gerektiğini, bu mücadelenin belli dinsel ve etnik temelde kültürel referans ve semboller taşısa da kültürelden ziyade siyasal güç

ve iktidar mücadelesi içeren, yerel ve merkezkaç kuvvetler arası bir çatışma olduğunu, Irak özelinde de Sünni ve Şiiler arası bir sivil savaş, kültürel kimlikler arası bir çarpışma yaşandığını ileri sürmektedir(Keyman, 2006).

Ergil, azınlıkların iki temel nedenle siyasal bir araç olarak şiddete başvurduklarını düşünür: Bunlardan ilki, içinde yer aldıkları ulusun veya toplumun eşit bir üyesi olmak ve bu ulusla/toplumla bütünleşmektir. İkincisi ise; azınlıklar içinde zamanla ortaya çıkan burjuva ve girişimcilerin, çoğunluk burjuvazisi karşısında ayrıcalıklarını güvenceye almak için ayrılıkçı milliyetçi akımları beslemeleri ve bunların içinde yer aldıkları toplumla bütünleşmeyi veya bu toplumun eşit bir üyesi olmayı değil, bu toplumdan ayrılıp yeni bir ulus devlet kurmayı amaçlamalarıdır. Çünkü, ayrılık (bağımsızlık) savaşı başarılı olursa, yeni ulus devletin egemen yönetici gücü bu burjuvazi ve girişimciler olacaktır. Ergil'e göre; azınlıkların şiddet kullanımı, silahlı ve örgütlü milis kadroları da gerektirmektedir. Eğer amaç bütünleşmek ise amacın gerçekleşmesiyle milis dağılmakta, amaç ayrılıksa, bağımsızlık kazanıldıktan sonra milis güçleri resmi ordunun çekirdeğini oluşturmaktadır. (Ergil, 1980, s. 8-9)

Etnik/milliyetçi/ayrılıkçı terörizm çeşitli düşünürlerin yukarıda belirtilen görüşlerinin ışığında oldukça ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Bunun nedeni Türkiye'nin son 20 yıldır ciddi bir ayrılıkçı/ bölücü/etnik terör tehdidiyle karşılaşması ve bu tehdidin ülkemizi özellikle ilgilendirmesidir.

Önceden de belirtildiği gibi modern çağların etnik/ayrılıkçı terörü, öncüllerine göre önemli bir farklılık göstermektedir.

Bu fark, çağdaş etnik/ayrılıkçı terör tehdidinin sponsorluğunu bu kez evrensel bir stratejinin üstlenmesi ve tehdidin doktrinsel ve sistematik olarak gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelere -şimdilik- yöneltilmesidir. Küreselleşme adı verilen bir evrensel strateji; etnik/ayrılıkçı terörün nasıl başlatılacağına ilişkin doktrin ve politikalarla ulus devletlerin etnisitelerden oluşan devletçiklere bölünmesine yönelik taktikler üretmesi bir

yana, bu doktrin ve politikaların uygulamasını da hedef aldığı ülke/ülkelerden istemekte, bu amaçla hedef aldığı devletler üzerinde Dünya Bankası, IMF, AB gibi uluslararası örgütler aracılığıyla baskılar oluşturmaktadır.

Yani, *"Soğuk Savaş"*ta Doğu veya Batı blokları yararına ve bu bloklarda yer alan devletlerden hedef alınan ülkenin ulus/toprak bütünlüğünün bozulmasına, böylelikle de karşıt blok'un zayıflatılmasına yönelik olarak ve *"örtülü operasyonlarla"* maskelenmesine çalışılarak yürütülen faaliyetler, artık açıkça ve küreselleşme ile hedef devlet arasında imzalanan sözleşmelere bağlanarak yürütülmeye başlamış, *"zor altında kalınmadıkça" "örtülü operasyon"* gibi yollara başvurulmasına gerek kalmamıştır.

Bu bölümde ve bir öncekinde özetlenen küreselleşme ideologlarının; ulus devletin zayıflatılması, ulusal sınırların yok edilmesi, yerel farklılıkların küresel düzeye çıkartılması ve böylece uluslararası sermaye ve ulus ötesi şirketlerin yönetimindeki *"global köyün"* kurulması yolundaki görüşleri; stratejik alana aktarılıp *"terörizm lisanına"* tercüme edildiğinde, ortaya başka bir sonuç çıkmaz.

Bu sava itirazların gelmesi doğaldır. Ancak mikro milliyetçilik/küreselleşme ilişkisi geniş bir spektrumdan incelendiğinde bu savın çürütülmesinin aşağıdaki nedenlerle pek de kolay olmadığı görülmektedir.

a. Bölümün başlangıcında ifade edildiği üzere, Fransız İhtilali'nin yarattığı ulus devlet doktrininin uygulanmasında devletleri oluşturan toplumların etnik, dini ve mezhepsel birlikteliği çeşitli nedenlerle hemen hemen hiç sağlanamamış, bu nedenle de yeni kurulan devletler hassas dengeler üzerinde yapılandırılmışlardır. Dönemin imparatorlukların, imparatorluk özelliğinden kaynaklanan karmaşık ve hassas etnik, dini, mezhep yapıları da, hem tasfiye süreçleri başlatılana kadar korunmuş, hem de imparatorluk mirasçıları bu hassas yapıları genellikle devralmak zorunda kalmışlardır. Yine çok farklı nedenlerle, yeni kurulan devletlerin bir bölümü ABD gibi

federatif devlet yapılanmalarına yönelirken, bir bölümü de aynı nedenlerle üniter devlet yapılanmasını seçmişlerdir.

Devlet yapılanmalarındaki hassasiyetler; gelişmişlik seviyesine, jeopolitik konuma, ulusal, bölgesel ve uluslararası konjonktürlere ve diğer bazı özel koşullara bağlı olarak günümüze kadar geçen sürede azalmış, artmış veya seviyesini korumuştur. Ama devlet yapılanmalarındaki hassasiyet faktörü hiçbir zaman tamamen kaybolmamıştır.

Küreselleşmenin yaptığı, ulus üstü siyasal ve ekonomik güç odaklarının çıkarları doğrultusunda devletlerin hassasiyetleriyle oynamaktır ve küreselleşme bu oyunu oynayarak, çağdaş etnik/ayrılıkçı/milliyetçi terörizm suçunun işlenmesinde *"baş müşevvik"* olmaktadır.

Hassasiyetlerinin tahriki;

Küreselleşmenin yerel kültürlerin küresel baza çıkarılması ilkesi uyarınca, ülkede mevcut etnik, dini veya mezhepsel azınlık veya toplulukların, ülkede çoğunlukta olan etnisite, din veya mezhebe mensup halka göre farklılıklarının; farklı kimliğin tanınması, ana dilde eğitim ve yayın hakkı, üniversitede kürsü açılması gibi yollarla bariz hale getirilerek güçlendirilmesi,

Ulusal kimlikten farklı ve ayrı bir etnik, dini ya da mezhepsel kimlik yaratılmasını temin edecek uygun ortamın küreselleşmenin yönettiği faktörlerin işbirliği ve baskısıyla sağlanması,

Böylece güçlendirilen etnik, dini ve mezhepsel azınlık ya da topluluğun nüfus çoğunluğu sağladığı bölgede veya yerelde etnik, dini veya mezhepsel çoğunluktan farklı ve bu farklılığın ayırdında bir varlık olarak ortaya çıkartılmasının temini,

Bölgenin ve yerelin merkezi devlete ait görev ve yetkilerin devri yoluyla güçlendirilmesi,

Bir idari birim haline getirilen bölge veya yerelin zaman içinde merkeze ait siyasal karar yetkilerinin, akçalı yetkilerin, iç güvenlik yetkilerinin ve hatta yargısal yetkilerin de devriyle

siyasal bir birim haline dönüştürülmesi, böylece azınlık veya topluluğun artık kendisini yönetebilen ve geleceğine yönelik kararlar alabilecek bir varlık olduğu yolunda yeniden uyarılması,

Yönetsel ve siyasi bir varlık haline getirilen ve bunun ayırtına varması sağlanan yerel veya bölgenin uluslararası ilişkilerde etnik, dini veya mezhepsel bir azınlığı ya da topluluğu temsil yetkisine sahip uluslararası bir aktör olarak tanınması,

Yöntemleriyle gerçekleştirilmektedir.

Böylece bir ülkedeki etnik, dini veya mezhepsel azınlık ya da topluluk, artık ayrı bir ulus olduğu iddiasını ileri sürebilecek, kendi kaderini tayin hakkının (self determinasyon) uygulanmasıyla, ana devletten ayrı bir devlet kurmayı talep edebilecek hale getirilmektedir.

b. Doktrine göre küreselleşmenin, ulus devletleri parçalayarak; etnik, dini, mezhepsel esaslı yeni devletçikler yaratma prosedürü aksamaksızın yürütülmelidir. Yürümesi için gerekli siyasi, ekonomik, askeri ve kültürel güçlerle de teçhiz edilmiştir. Pratikte ise pek de istenen sonuçları vermemektedir.

Bu kapsamda iki önemli tepki ortaya çıkmaktadır:

Toplumların *"hamasi deyimle"* vatan olarak adlandırılan ülke topraklarına yönelik hassasiyeti, küreselleşmenin ve (Coca Cola/Mc World) kültürünün tüm çabalarına karşı henüz yok edilememiştir. Bu nedenle bir ülkedeki azınlık/toplulukların vatan denilen topraklardan bir bölümünü kopartarak, ayrı bir devlet kurma istekleri, o ülkede çoğunluk olan halkın şiddetli ve devlet halinde yaşama kültürünün gücüyle orantılı tepkileri ile karşılaşmakta, zaman zaman kitlesel etnik çatışmaya yol açtığı görülen bu tepkilerin şiddetini iki parametre belirlemektedir: Ülkedeki farklı toplumlar arasında kurulan yaşam/çıkar birlikteliklerinin ayrıştırılıp ayrıştırılamayacağı ve ayrı devlet kurmak isteyen azınlık/topluluğun talep ettiği toprakların ana devlet topraklarına ve çıkarlarına oranı.

Bu parametreleri özet olarak açıklamak gerekirse; eğer ülkedeki farklı topluluklar arasında zaman içinde oluşan ortak yaşam alanları ve çıkar ilişkileri ayrıştırılamayacak bir özellik gösteriyorsa, örneğin ayrı bir devlet kurmak isteyen azınlık/topluluk, ana devlet topraklarının sınırları belli bir parçasında oturmuyorsa ve ana devlet coğrafyasının her yanına yayılmışsa, bu koşulda azınlığın/topluluğun ayrı devlet oluşturması, aslında ana devletin o azınlığın/topluluğun devleti haline gelmesi demek olacağından, uygulamada fiili imkansızlık haliyle karşılaşılmaktadır. İkinci parametre ile ilgili olarak da şunlar söylenebilir: Bir ülkedeki azınlığın/topluluğun, ülke topraklarının % 3-5'i gibi kısıtlı ve sınırları belirli, ana devlet topraklarıyla çok da yakın ilgisi olmayan bir bölümünü ayrı devlet kurmak üzere talep etmesi bir başka şeydir, azınlık/topluluğun, ana devlet topraklarının ülke hammadde kaynaklarının tümünü içeren veya sanayi merkezlerinin tümünü kapsayan yarısını talep etmesi bambaşkadır.

İkinci tepki ise parçalanmak istenen ana devlet kaynaklıdır ve büyük ölçüde o ülkede yaşayan çoğunluğun tepkisiyle orantılıdır. Öncelikle ulus devletlerin bölünüp, parçalanmaya gönüllü rıza göstermeleri eşyanın tabiatına aykırı olmaktadır ve devlet vasfından kaynaklanan tepki reflekslerini harekete geçirmektedir. Ardından, devlet denilen soyut varlığı yöneten ve genellikle o ülkedeki etnik, dini veya mezhepsel çoğunluğun temsilcisi olan demokratik iktidarlar veya diktatörler, çoğunluğun yoğun tepkisini oluşturacak böyle bir kararı verememektedirler. Bir başka deyişle, her ülkede bir Gorbaçov-Yeltsin ikilisi bulunamamaktadır. Böylece, ana devlet ayrı bir devlet/devletçik oluşturmak isteyen azınlık ya da topluluğa yönelik baskı politikaları oluşturmaktadır.

c. Bu aşamada bir tarafta küreselleşmenin siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel ve hatta askeri manüpülasyonları ile ayrı bir devlet kurmaya koşullandırılmış azınlık/topluluk mevcuttur, diğer yanda ise azınlığın/topluluğun ayrı devlet kurma isteklerine karşı tepkileri uyarılmış çoğunluk ve ana devlet yer almaktadır ve bu noktadan itibaren kaçınılmaz paradoksla karşı karşıya gelinmektedir.

Birinci seçenek azınlığın/topluluğun istemi doğrultusunda ayrı bir ulus devletin oluşturulmasıdır ama, ana devletin/çoğunluğun tepkileri bu seçeneği hayata geçirtmemekte, hayata geçmesini engelleyici tepki ve politikalar oluşturmaktadırlar.

İkinci seçenek, azınlığın/topluluğun isteminin karşılanamayacağının/karşılanmayacağının farkına varmasıyla *"bir adımı geri basmasıdır"*, ancak insan toplulukları öyle her istendiği zaman geri çekilip istendiği anda da ileri yürütülebilecek mekanik aygıtlar olmadıklarından, istemlerinin ve umutlarının dizginlenmesi pek de mümkün değildir. Hele o ülkede azınlık/topluluk ile çoğunluk arasında kanlı bir şiddet geçmişi varsa, ya da azınlığın/topluluğun ayrılma istemi dış güçlerin çıkarları doğrultusunda provake ediliyorsa, dizginlenme eylemi iyice imkansızlaşmaktadır.

Her iki seçenekte büyük bir olasılıkla şiddet ve çatışmayla sonuçlanacaktır.

Üçüncü bir seçeneğin varlığından da söz edilebilir: Ana devlet/çoğunluk tarafının direncinden, azınlık/topluluk tarafının da ümitlerinden birazcık fedakarlık edip, orta noktada buluşmaları. Bu seçenek, kolaylıkla anlaşılabileceği gibi *"sureti haktan"* gözükerek, *"tarafsız hakem"* rolünü üstlenen, uluslararası arabulucuların, pür-idealistlerin ve *"nötr aydınların"* en sevdikleri çözüm yöntemidir.

Bu seçeneğin uygulama araçları da mevcuttur: Devlet yönetiminin *"yönetişime"* çevrilmesi, yerelleşmenin hayata geçirilmesi, siyasal yerinden yönetim ilkesinin kabulü, devletin yeniden yapılandırılması, üniter devlet yapısının federal devlet yapısına dönüştürülmesi, azınlığın/topluluğun ayrı devlet kurma iddiasının siyasal zemine taşınması, özerk yönetim, vb.

Seçeneğin uygulama araçları olarak *"tarafsız hakemlerce"* sayılanların tümünün esas itibariyle devlet sistemi ve yönetim reçeteleri olduğu açıktır. Ama, İbn-i Haldun'dan bu yana bilinen bir gerçekte vardır: Bu reçeteler evrensel anlamda geçerli ve her ülkede aynı şekilde uygulanabilecek tedavi yöntemleri değildir

ve tedavi her ülkede, o ülkenin özel siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel, coğrafi, tarihi, jeopolitik, jeostatejik, vb. koşullarına bağlı olarak, farklı sonuçlar verebilir; hastayı iyileştirebileceği gibi, öldürebilir de. Bernard Lewis'in; *"Demokrasi'nin çok güçlü bir ilaç olduğu, ancak dozunun ayarlanmaması halinde güçlü ilaçların da ölüme yol açtığı"* özdeyişi yeniden hatırlatılmalıdır. Bu doğrultuda Belçika'da etnik kitleler arası çatışmaları durduracağı ümidiyle gündeme getirilip, pek de beklenen sonuçları veremeyen *"dil toplulukları federalizmi"* modelinin Fransa'nın Korsika-Bretonya sorununa uygulanması halinde öldürücü sonuçlar ortaya çıkartması, İtalyan Anayasası'nın *"yönetim merkeziyetsizciliği"* sisteminin de Türkiye'yi tamamen parçalaması pekala mümkündür.

Üçüncü seçenek yanlılarının, çözüm sunarken önerdikleri tedavinin yan etkilerini, diğer faktörlerle etkileşimlerini ve *"kontrendikasyonlarını"* dikkate alma alışkanlıkları olmadığı da bilinir.

Örneğin, İspanya'nın biraz da *"bölgeler devleti"* tarihi nedeninin bir yansıması şeklinde yeni anayasası ile gündeme getirdiği ve Bask sorunu ile maskelemeye çalıştığı *"özerk topluluklar"* modeli, aslında beklenmesi gereken bir yan etki olarak Katalonya'nın da Bask tipi bir özerklikten yararlanması istemlerinin gündeme getirilmesiyle sonuçlanmış, tamamen tersi amaçlandığı halde, İspanya, devletinin varlığı ve yokluğuyla ilgili daha büyük bir tehdit altına girmiştir.

Özetlersek, azınlık/topluluk sorununda üçüncü seçenek olarak gündeme getirilen yöntemlerin, her ülkede benzer sonuçlar veremeyeceği, diğer devletlerin jeo-politik ve jeostratejik ilgilerinin odaklaştığı bir coğrafyada yer alan, devlet yapılanmalarının hassasiyeti yüksek ülkelerde ise; birinci seçenek olan azınlığın/topluluğun ayrı devlet kurma isteminin gerçekleşmesini zamana yayan ara çözümler olarak değerlendirilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

d. Paradoksun ortaya çıkmasıyla, bir ülkedeki azınlığın/topluluğun ayrı bir devlet oluşturma sorunu kronikleşmekte

ve terörizm ideologlarının ilgi alanına girmektedir. Çünkü, artık azınlığın/topluluğun istemlerini şiddet yoluyla ifade etmesi, yani ayrı devlet olma amacı doğrultusunda bir eylem stratejisi olarak terörizmin taktiklerini seçmesi olasılığı ortaya çıkmıştır.

Bu olasılığın her ülkede ortaya çıkmayacağı, toplumların gelişmişlik düzeyleriyle yakından ilgili olarak, azınlığın/topluluğun ayrı devlet kurma istemini meşru yollarla dile getirmeyi sürdürebileceği düşünülebilir. Ama uygulamadaki gerçekler bu düşünceyi haklı çıkartmamaktadır; dünya ortalamasına göre çok gelişmiş sayılabilecek İngiltere'de IRA, İspanya'da ise ETA ayrılıkçı terörü mevcuttur.

e. Bu oyunun ulus devletlerde olması muhtemel etnik, dini, mezhepsel ve benzeri farklılıkların ulus devlet potasında eritilmesi ve ulusal birliğin güçlendirilmesine ilişkin ulusal stratejilere tamamen aykırı olduğu açıktır. Zaten küreselleşme doktrini de ulus devletlerin bu stratejilerinin, etnik/dini/mezhepsel farklılıkların küresel düzeye çıkartılması idealine aykırı olduğunu baştan kabul etmektedir.

f. Dünya üzerindeki tüm devletlerin bu oyuna katılması ve oyun kurallarının eşit olarak tüm devletlere uygulanması halinde, küreselleşme kabul edilebilir bir doktrin olabilirdi.

Oysa uygulamada, bu oyunun sadece gelişmekte olan ya da geri kalmış ülkelerle oynandığı, gelişmiş ülkelerin önemli bir bölümünün ise hem oyun dışında kaldıkları ve hem de oyunun kuralları koydukları görülmektedir. Örneğin, hiç kimse, üstelik devlet yapılanmasının da federal olması sebebiyle bölünüp, parçalanmaya çok daha müsait olan ABD'de İspanyol asıllı, Meksikalı veya Kübalı Amerikalıların, ABD'den ayrılarak ayrı bir devlet oluşturmaları gerektiği tezini dile getirememekte, tersine tarihi en fazla 200 yıl geriye gidebilecek bir Amerikan ulusunun oluşturulmasına çalışılmaktadır. Bu bağlamda küreselleşmenin ülkelerdeki etnik, dini, mezhepsel azınlık/topluluklardan ayrı devletçikler yaratma oyunu, küreselleşmenin önemli aktörleri olan çok uluslu şirketlerinin yeni

pazar sahası oluşturmak istedikleri, veya süper gücün ya da uluslararası arenada güçlü devletlerin kendi ulusal çıkarları nedeniyle hedef kabul ettikleri ülkelerde oynanabilmektedir.

Bu nedenle küreselleşme, gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerin kaybedeceğinin baştan belli olduğu hileli bir oyundur. Kültürel, siyasi ve ekonomik alanlarda uygulanan, gelişmiş devletlerin, süper gücün ve ulus üstü sermayenin çıkarlarının emrindeki çağdaş emperyalist bir doktrin olarak da yorumlanması pekala mümkündür.

Modern çağlarda emperyalizmin ulus olma bilincine erişmiş ve devlet geleneğine sahip insan topluluklarına kabul ettirilebilmesi pek de kolay bir iş değildir. Bu nedenle de küreselleşme genel stratejisinin mikro milliyetçilik ve etnisitelerle ilgili bölümünün yeniden gözden geçirilmesi bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun aksi, ulus devletlerle, azınlık/topluluklar arası bir çatışma ve şiddet çağını yeniden başlatabilecek ve bu çağda *"terörizm"* baş aktör olacaktır.

4.3. Küresel Asimetrik Tehdit Statüsünün Terörizm Kavramında Yarattığı Dönüşümler

Terörizmin asimetrik bir tehdit haline gelişi, bizatihi kendi bünyesinde de önemli bir takım dönüşümlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu bağlamda, çağdaş terörizm, tüm önceki dönemlerde uygulanan terörizmden daha farklı özellikler göstermektedir. Bunlara klasik ve çağdaş terörist strateji ve taktikler arasındaki farklılıklar da denilebilir.

Literatürde bu dönüşümler genellikle aşağıdaki başlıklar altından incelenmektedir (Hoffman, 2001, Erkmen, 2001).

4.3.1. Örgüt Yapısı

Klasik terörizm; Marksist-Leninist veya milliyetçi söylemler kullanan, hücre modeline uygun örgütlenmesinde hiyerarşik ve belli komuta ve kontrol kademeleri olan, belirli ve tanım-

lanmış siyasi, ekonomik, toplumsal araç ve amaçları bulunan, tanımlanabilir bir örgüte mensup teröristlerce uygulanırdı. Bu nedenle; eylem planlaması, uygulama, eylem sonucu gibi faktörlerden eylem faili örgüt belirlenebilirdi. Yani, düşman ya da terörist eylemlerinin failleri kesinliğe yakın doğrulukla saptanabilirdi.

Çağdaş terörizmde ise çok daha gevşek bir örgüt yapısı ortaya çıkmış, buna bağlı olarak da; komuta ve kontrol kademelerinin saptanması, siyasi, ekonomik ve toplumsal araç ve amaçlarının tanımlanması, örgüt tanımının yapılabilmesi, eylemi gerçekleştirenlerle örgütün bağının kurulması ve sonuçta eylem planlaması, uygulama ve eylem sonucu gibi faktörlerden eylem faili örgütün belirlenmesi çok daha zor hale gelmiştir. Artık düşman, yani terörizmin faili şüphelidir. Özetle, çağdaş terörizm *"hedefin fiziksel belirsizliği"* ve *"hedefin kavramsal çerçevesinin belirsizliği"* sorunlarını beraberinde getirmiştir.

4.3.2. İdeoloji

Klasik terörist örgütler çoğunlukla aşırı sağ veya sol kanatlarda yer alırlarken, çağdaş terörde dinsel ideoloji ön plana çıkar. Bu gelişmeler paralelinde, 1968'de dini terör örgütü yokken, 1995 yılında 26 dinsel terör örgütü belirlenmiştir.

Ayrıca, çağdaş terörizmde anlaşılabilen bir ideoloji ve görülebilen hedefler bulunmamakta, Arabistan'daki Amerikan askeri varlığı ve Amerikan çıkarları gibi muğlak kavramlar kullanılmaktadır. Bu hedef ve ideoloji muğlaklığı ise, eylem örgütünün kimliğini ve destek devletleri maskelemektedir. Bu nedenle ilişkili devlet veya kişilere yönelik operasyon düzenleme imkanı çok sınırlı kalmaktadır.

4.3.3. Eylemi Sahiplenme

Klasik terörizm, belirlenmiş ekonomik, siyasal, sosyal vb. hedefler doğrultusunda eylem koyar ve eylemlerini detaylı bil-

dirilerle açıklarlardı. Bu nedenle de bir terörist eylemin hangi örgütçe gerçekleştirilmiş olabileceği seçilen hedefe ve eylem bildirisinin özelliklerine bakılarak anlaşılabilirdi.

Çağdaş terörizmde ise eylem üstlenilmemekte *"1995 Tokyo Metrosu Sarin Gazı, 1993 Bombay seri araç bombalama, 1994 Buenos Aires Yahudi Toplum Merkezi bombalama eylemleri"*, ancak medya etkisiyle şüphelenilen örgüt isimleri yine tüm dünyaya duyurulmaktadır.

4.3.4. Hedef Seçimi

Klasik örgütler hedef seçiminde ayrım gözetir, nefret ettikleri düşmanı sembolize eden kurum ve kişilere karşı eylem koyar ve şiddeti bunlara yöneltir, kamuoyu tepkisini çekebilecek ilgisiz hedeflere yönelmezler ve aşırı şiddet kullanmazlardı.

Çağdaş terörizm ise, hedef belirlemede ideolojiyi ön plana çıkarmaktadır. *"1993 ve 2001 Dünya Ticaret Merkezi -kapitalist sembol- ve Pentagon -Amerikan askeri gücü sembolü- saldırıları"*.

4.3.5. Şiddet ve Hasar Derecesi

Klasik terörizm şiddeti daha kontrollü kullanmış, ciddi toplumsal tepkilere ve infiallere yol açabilecek aşırı kanlı saldırılardan kaçınmaya çalışmıştır.

Çağdaş terörizm de ise, son eylemlerde de görüldüğü gibi ayrım göstermeyen ölümcül bir şiddetle davranılmakta, şiddet dozu ve buna bağlı olarak hasar ve ölü sayısı çok artmaktadır. Nitekim, 1990'dan önce ölümle sonuçlanan terör olaylarının oranı % 14 iken, bu oran 1996'da % 24'e yükselmiştir. Bunun nedenleri; teröristlerin eylem deneyiminin artması, kullandıkları silahların gelişmesi, eylem etkinliğinin hasar ve ölü sayısı ile ölçülmesi ve teröre yönelik devlet desteğinin artması sonucu terör örgütlerinin kamuoyu desteğine daha az gereksinim duymalarıdır. Merkezi ve hiyerarşik bir örgüt yapısının olmayışı,

eylemci teröristlerin hedef gözetmeyen ve anormal şiddet içeren davranışlarda bulunmalarına da olanak sağlamaktadır.

4.3.6. Eylem Alanı

Klasik terörist örgütlerin ilan ettikleri ve genelde anayurtları ile komşu ülkeleri, bazen belirli uluslararası merkezleri kapsayan, çoğunlukla Avrupa ve Orta Doğu ile sınırlı bir hareket alanı mevcut olup, alan dışında eylem konması istisnadır.

Çağdaş terörizm eylemleri ise, klasik terörizmin hareket sahasının tamamen dışında Dünya genelinde gerçekleşmekte, kentsel kesimin hedef olma olasılığı da artmaktadır.

4.3.7. Eylemciler

Klasik terörizmde profesyonel eylemciler büyük ağırlık taşırlar, profesyonellikleri zayıf ve davranışları kontrol edilemeyecek amatörlerin örgüt adına eylem koymasına kolayca izin verilmezdi.

Çağdaş terör örgütlerinde ise profesyonel eylemciler ağırlıklarını daha az koruyabilmekte, eylemlerde; izlenmeleri ve eylem anında örgütçe sınırlanmaları çok daha zor olan amatörler kullanılmakta, eylem türüne göre spontane *"ad-hoc"* oluşturulmuş ve bazıları part-time çalışan eylem grupları görev almaktadır. Eylemci profilindeki bu değişim, tehlikeyi ve eylemlerin öldürücülüğünü de arttırmaktadır.

Ayrıca yeni terörde eylemci sayısında da önemli artışlar görülmektedir. Geçmişte IRA ve ETA'nın 200-400, Kızıl Tugayların 50-70 ve Japon Kızıl Ordusu'nun 20-30 civarında eylemcisi bulunduğu hesaplanırken, bugün sadece El-Kaide'nin 5.000 eylemcisi olduğu sanılmaktadır. Yeni nesil teröristler eski örgütlerin eylemlerinden ciddi dersler de çıkartmakta, böylece her yeni nesil, öncüllerine göre daha akıllı, katı ve yakalanması zor kişiler olmaktadır.

4.3.8. Gelir Kaynağı

Klasik örgütler; soygun, haraç, fidye, iç ve dış mali destekle gelir sağlarlarken, çağdaş terör örgütleri yasal uluslararası ticaretle yasadışı uluslararası uyuşturucu ve silah ticareti gibi daha karlı kaynaklar kullanmakta, bu kullanımda diğer organize suç örgütleriyle yakın işbirliği kurmaktadırlar.

Yukarıda sayılan bu dönüşümlerin büyük ölçüde uygulamaya yansıdığı da görülmektedir.

Bu doğrultuda; eylemler uzun süren ve ayrıntılı bir planlamaya dayanmakta, kullanılan araçlar *"bomba uçak gibi"* genellikle basit olmakta, minimum seviyede araçla maksimum sonuca ulaşılabilmekte, eylemler; sabıkasız, izlenmesi zor amatörlerce gerçekleştirilmekte, hedef seçiminde hasarın büyük ve ölü sayısının fazla olmasının dikkate alınmakta, hedef seçilirken ideoloji fazlasıyla ön plana çıkartıldığından *"Ticaret Merkezi ve Pentagon; globalleşme karşıtları için küreselleşmeyi, ABD'li aşırı sağcılar için federalizmi ve İslamcılar için Amerikan egemenliğini simgelemektedir"* eylemcilerin kimlikleri ve bağlantıları kuşkulu hale gelmektedir. Bu dönemin en önemli terör örgütlerinden birisi olan El Kaide'nin de, terörizm kavramındaki dönüşümlere göre çağdaş bir terör örgütünde olması gereken; gevşek yapı, kalabalık ad-hoc eylem grubu, dini ideoloji ve motivasyon, çağdaş teknoloji, her coğrafyada eylem koyma, aşırı şiddet kullanma ve saldırıyı üstlenmeme gibi özelliklerinin önemli bir bölümüne sahip olduğu görülmektedir.

Habermas ise eski terörizmle çağdaş terörizm arasındaki farkları şöyle belirtmektedir:

"Filistinlilerin terörizmi bir ölçüde eski terörizmdir. Burada söz konusu olan öldürmek, katletmek, düşmanları yok etmektir. Yaşama karşı yaşamdır bu. Bu terörizm XX. yüzyılın 2. yarısındaki özgürlük hareketlerinde belirleyici olan gerilla biçimi terörizmden farklıdır.

11 Eylül saldırılarıyla doruğa çıkan global terörizm ise güçsüz bir başkaldırıdır ve anarşist özellikler taşır. Pragmatik bir amacı vardır ama bu tip saldırılarla düşmanın yenilmesi de mümkün değildir. Bu

tip terörün yapabileceği tek etki; halkta ve hükümetlerde şok ve kaygı yaratmak olabilir. Karmaşık toplumlarımızın tahripkarlığa karşı çok duyarlı olması; en düşük bedeli ödeyerek en ağır zararları vermeye elverişli yaygın ve geçerli eylemler için ideal fırsatlar sunar.

Global terörizmi iki özelliği uç noktalara götürür: Gerçekçi amaçlardan yoksunluk ve karmaşık sistemlerin kırılganlığından yararlanma kapasitesi.

Siyasal terörizm ile global terörizm arasındaki fark özellikle; siyasal terörizmi uygulayanların bir süre sonra ülkelerinin saygın temsilcileri haline dönüşebilme olanağının mevcut olması ve eylemlerinin siyasal bir eylem olarak algılanabilmesidir. Oysa ki 11 Eylül olayını şu ya da bu biçimde siyasal bir eylem gibi gösterebilecek bir ortamın var olması düşünülemez." (Habermas, 2004)

Jacques Derrida'ya göre de;

"Dünya, bölge ve terör arasındaki ilişki değişmiştir ve bilmek gerekir ki bu iş bilgiye yani tekno-bilime bağlıdır. Savaş ve terörizm arasındaki ayrımı bulanıklaştıran da bu tekno-bilimdir.

Yarın sessiz sedasız, fark ettirmeden, çok daha çabuk, kansız biçimde, büyük bir ülkenin, dünyanın en büyük gücünün tüm yaşamının bağlı olduğu bilişim şebekelerine saldırılarak, daha büyük zararlar verilecektir.

Bu global şiddet devletlerarası bir savaş değilse bir iç savaş ya da Schmitt'in tanımladığı anlamda partizan savaşı da değil. Çünkü, partizan savaşlarının çoğu gibi bir ulusal ayaklanma, hatta bir ulus devlet içinde iktidarı ele geçirmeye yönelik bir kurtuluş hareketiyle de ilişkili değil." (Derrida, 2004)

Bu dönemde oluşan en önemli dönüşüm ise terörizmin, küreselleşme ve süper gücün *"Avrasya hakimiyeti"* gibi evrensel stratejilere endeksli bir kavram haline gelmesidir. Daha önce de ifade edildiği gibi, bu evrensel stratejilerin ulus devletlere ve Müslüman dünyasına yönelik uygulamaları, geleceğin terörizmin şekillenmesinde ve şiddet dozajında en büyük belirleyici olacaktır.

III. TERÖRİZMİN NEDENLERİ

1. Terör-Teori İlişkisi

Literatürde terörizmin bir doktrinden çok bir strateji veya taktik olduğu ve bu nedenle de her hangi bir teoriye dayanmadığı fikri hakimdir. Kamuoyu ise anarşizm ile terörizm, anarşist ile terörist sözcüklerini eş anlamlı olarak kullanmakta, bu nedenle de terör eylemlerinin *"Anarşist Doktrine"* dayandığına inanılmaktadır. Terörün toplumda anarşi yaratması veya yaratmayı amaçlaması, anarşistlerin de amaçlarına ulaşabilmek için terör eylemlerine başvurmaları bu karışıklığın nedenidir.

Oysa ki anarşizm; devleti, hükümeti, özel mülkiyeti, dini, aileyi, yani örgütlü olan bütün kurumları bir bela, kötülük ve sömürme aleti olarak gören ve bunların toptan ortadan kaldırılmasını isteyen bir doktrindir. Terörizm ise devleti, hükümeti ve diğer örgütlü kurumları yok etmeyi değil, bunları amaçları doğrultusunda değiştirmeyi veya yeniden kurmayı amaçlar, terörizmin yok edeceği; eski düzen, eski devlet ve hükümettir. Terörist, eylem aşamasında kaos yaratsa da son çözümde amacına uygun yeni bir düzen, yeni bir devlet ve yeni bir hükümet ister. Anarşistin tek amacı *"anarşik topluma"* ulaşmaktır ve bu toplumun tek ideolojisi Anarşizm olacaktır. Oysa terörist; komünizm, faşizm, Radikal İslamcılık, vb. olabilecek siyasal ideolojisine göre değişen özellikler taşıyan yeni bir topluma ve

TERÖRİZMİN NEDENLERİ

devlete ulaşmayı hedeflemiştir. Anarşist ile terörist arasındaki tek ortak nokta her ikisinin de amaçlarını ulaşmak için bir strateji ve bir teknik olarak teröre başvurmalarıdır.

Cezayirli Dr. Frantz Fanon'un, Brezilyalı ünlü terörist Carlos Marighella'nın, Che Guevera'nın, Regis Debray'ın ve Herbert Marcuse'ün terörizm ve gerilla savaşı konusunda yazdıkları kitaplar ve yaptıkları yayınlar da terörizmin bir teorisi olduğu görüşünün bir diğer nedenidir. Ancak, bu yayınlara bakıldığında, terörü bütünüyle açıklayan bir teoriden çok, terörizm tekniğine ilişkin uygulamalar, gerilla savaş tekniği ve ajitasyonun teorisi görülür.

Söylenenlere karşılık literatürde *"Terör Kuramlarına"* da sıkça rastlanır. Aslında bunlar bir terörizm teorisinden daha çok, terörizmin nedenlerini ve özelliklerini içeren çalışmalardır. Bu çalışmaların bazılarına aşağıda değinilmektedir.

Büyükelçi (E) Tacar'ın *"Terör ve Demokrasi"* adlı eserinde, Lawrence Hamilton'un *"Ecology of Terrorism: A Historical and Statistical Study"* isimli kitabında ortaya koyduğu kuram yer almaktadır.

Bu kuram çeşitli alternatif senaryolardan oluşur: Sefalet ve baskı terörizmi doğurur. Terörün başlamasıyla mevcut siyasi otorite baskıyı arttırır. Bu baskı, halkın rejime olan desteğini azaltırken isyancılara duyulan sempatiyi arttırır ve zincirleme bir reaksiyon doğar. Sonunda halk isyancılara katılarak devrimi başarıya ulaştırır. Mao, Lenin, Guevera, Marighela'nın eylemleri de teoriyi doğrulayan örneklerdir. Aynı teori, terörizmin; fakirlerin ve istismara uğrayanların yanı sıra bazı aydınların ve haylaz seçkinlerin de uğraşı alanı olduğu, umutsuzluk ve yoksulluk dönemlerinden daha çok refah dönemlerinde terörizmin ortaya çıkacağı ve bundan en büyük zararı liberal hükümetlerin göreceği tezlerini de savunur. (Tacar, 1999, s. 52)

Prof. Dr. Altuğ da *"Terörün Anatomisi"*nde ilki 1968 öğrenci olaylarının tahliliine, ikincisi de terörizmin evrensel ölçekte gelişimine dayanan iki analiz yapmaktadır. Bu analizler de bir anlamda *"terörizmin teorisi"* sayılabilir.

"1968 Mayısı öğrenci isyanının zirvesiydi. Sorbonne'da ve Nanterre'de kurulan 'Kızıl Karargahları' başarılı bir ihtilal yapamadı, fakat yeni bir mitoloji yarattı. Fransız öğrenciler Fanon 'un tavsiye ettiği şiddeti, Guevera ve Debray'ın 'Foca/Odak; kırsal kesimde oluşturulacak gerilla merkezi' teorisi gibi yeni radikal temalarla birleştirdiler, bunlar ormanlarda değil sokaklarda Marcuse'un 'dışarıdakilerin öncüsü' dediği öğrenciler tarafından uygulandı. Son geldiğinde dünya pek değişmiş değildi. Marcuse'un tahminleri gerçekleşmemişti. İşçiler adet yerini bulsun diye yaptıkları grevler ve ihtilal gürültülerinden sonra 'terör tüketiminin' zevklerine döndüler. Belki gerçekten ihtilale karşı bigane ve kapitalistlerle ittifak halindeydiler. Barikatlardaki heyecanlardan sonra genç ihtilalciler hayal kırıklığı ve acılık tattılar. Artık 'Klasik Komünist Partileri' hele 'Kölmeleşmiş Sosyalistleri' desteklemekte mana yoktu. Daha aşırı bir şey istiyorlardı, bu onları terörizme götürdü.

Bu genç öğrencileri terörist yapan prosestir. Mamafih bütün teröristlerin idealist saiklerle dövüşen aydınlar olduğunu sanmak yanlıştır".

Altuğ, ikinci analizinde terörizmin evrensel nedenlerine de işaret eder:

Birçok ülke, özellikle Libya, Küba, Irak, Suriye, İran ve birçok Afrika devleti terörizmi dış ilişkilerinde bir araç olarak kullanmaktadırlar.

Birçok ülke, ilgili olmadıkları konulara karışmamak için terörizmle *"iyi geçinmektedirler"*. Bunun en kötü örneği Fransa'nın Ermeni teröristlere tanıdığı muafiyetlerdir.

Terörizmi azınlıklar siyasal, etnik ve hatta başka amaçlarla kullanmaktadırlar. Bu başka amaç, mesela kürtaja müsaade eden yasanın kaldırılması olabilmektedir. (Altuğ, 1995, s. 97, 100-101)

Ferracuti, Mc Clure ve Salert'in terörizm teorileriyle ilgili iki çalışmasından söz eder:

Mc Clure terörün başlıca beş teoriden kaynaklandığını düşünür.

Sömürge İdaresine Karşı Direnme

Cezayir Kurtuluş Savaşı bu yöntemin bir örneğidir. Uluslararası kamuoyunun desteğini sağlamak suretiyle zaferle sonuçlandırıldıktan sonra tarihe gömülüp, unutulmaya yüz tutan tek terör tipi de budur.

Ayrılıkçılık

Sömürgeciliğe karşı direnişe benzemekle birlikte, etnik bir temele dayanması nedeniyle farklılıkları da vardır. BASK hareketi bu türün tipik örneğidir.

İç Politika

Fidel Castro ve Mao Zedung'un savaşımları bu tarzın örnekleridir. Amaç, ülkenin politik kavramlarını ve dış ilişkilerini değiştirmek için ülke yönetimini ele geçirmektir.

İdeoloji

Kızıl Tugaylar ve Baader-Meinhof, bu türün tehlikeli ve ilginç örnekleridir.

Dış İşgali Destek

Altmışlı yılların Vietnam örneğinde görüldüğü gibi dış işgali destekleme amacıyla da terör yaratılmış olabilir.

Salert'e göre ise dört terör teorisi vardır:

Olson Teorisi

Bu teoriye göre mevcut toplumsal şartlardaki en iyi seçenek ihtilaldir.

Psikolojik Teori

Bu teori, bireylerin psikolojik yapılarındaki engellenme ve şiddet ilişkisine dayanır ve terör sorununu sosyal çevreden çıkarıp kişiliğe indirger.

Sosyal Sistemin Dengesizliği Teorisi

Bir sistem yaklaşımı olup, geçerliliği; ideolojik faaliyetlerin artmasına, silahlı kuvvetler faktörüne, genel ve politik suçların gelişimine ve intihar olaylarındaki artış gibi bazı değişkenlere bağlıdır.

Marksist Teori (Ferracuti, 1984, s. 217-231)

Stern, Madrid Kültürel Çalışmalar Grubu da bu konuda Mark Beissinger'in teori kabul edilebilecek bir tezine işaret etmektedir: *"Uzun süreçli ve derin kültürel çatışmalardan kaynaklanan yabancılaşma, terörizmin gerçekleşmesi için temel bir şart oluşturmaktadır"*.

Terörün nedenlerini teorik bütünlük içinde açıklamak isteyenler, evrensel geçerliliği olan reçetelerin peşine düşmektedirler. Ancak, görüldüğü üzere, tıpkı terör tanımlamalarında olduğu gibi, terörizmin teorisi konusunda da bir görüş birliği yoktur.

2. Terörün Evrensel Nedenleri

Bu konu modern çağların terörizmi kapsamında ele alınırsa, önceden incelenen; Soğuk Savaş, sömürgeciliğin tasfiyesi, küreselleşme, Radikal İslami yorumlar gibi pek çok faktörün terörün evrensel nedenleri olduğu söylenebilir. Ancak, konjonktrüel olduğu ileri sürülebilecek bu nedenler dışında daha köktenci yaklaşımlarla da terörizmin saikleri araştırılmıştır. Bu araştırmalarda terörizmin evrensel nedenleri olarak çok sayıda değişkene işaret edilmektedir. Literatürde bu değişkenler sosyal, siyasal, ekonomik ve hukuki faktörler olarak gruplandırılmaktadır.

TERÖRİZMİN NEDENLERİ

Uygulama, terörizmin evrensel anlamda geçerli nedenlerinin yanı sıra ülkelere özel nedenlerinin de bulunduğunu ve bu özel nedenlerin en az evrensel olanlar kadar önem taşıdığını göstermektedir. Gurr ve Crenshaw gibi bazı teorisyenler ise, *"küreselleşmenin etkileri"* gibi uluslarüstü terör nedenlerinin de olabileceğine işaret etmektedirler.

2.1. Literatürde Genel Kabul Gören Nedenler

2.1.1. Sosyal Faktörler

Bu başlık altında; toplumda feodal kalıntıların bulunması, din, mezhep ve tarikat ayrılıklarının olması, eğitim düzeyinin düşüklüğü, kan davası geleneği, toplumun katı bir şekilde dini inançlara bağlı olması, etnik ayrılıkların bulunması, azınlık unsurlarının varlığı, kişisel ve toplumsal hak ve özgürlüklerin kısıtlı düzeyde olması, toplumun ideolojik kamplara ayrılması, güvenlik güçlerinin kamuoyunda itibarını yitirmesi, genel ahlak anlayışının yozlaşması ve toplumun bölünmezlik bilincini kaybetmesi, terörün sosyal nedenleri olarak sayılmakta ve sosyal faktörlerin terörizmin oluşması için gerekli alt yapıyı (potansiyeli) yarattıkları savunulmaktadır.

Aynı başlık altında tamamen ters görüşler de ileri sürülmektedir: Terörizm ve benzeri başkaldırı hareketlerinin artışında; aile, kabile, aşiret, millet, devlet gibi kavramların insanlar üzerindeki etkisinin yok olması veya gittikçe azalması, dini, insani, ahlaki ve vicdani değerlere bağlılığın azalması veya bunların deformasyonu, idealist felsefi değerlerin yerini materyalist anlayışın alması, insanların ihtiyaç ve ihtiraslarının artması gibi hususlar etkin olmaktadır.

2.1.2. Siyasal Faktörler

Ülkedeki rejimin oturmamış olması, hükümet otoritesinin yetersizliği, eski rejimin özleminin çekilmesi, hükümet otoritesinin bazı grupların çıkarları için kullanılması, mevcut siya-

sal partilerin ideolojileri arasındaki mesafenin açıklığı, siyasi partiler arası çekişmelerin uzlaşmazlığa dönüşmesi, yasama, yargı ve yürütme erkleri ve devlet organları arasında kuvvetli fikir ayrılıklarının doğması, hükümet bunalımlarının kronik hale gelmesi, devlet kuruluşlarının yozlaşması, yolsuzlukların çoğalması, iktidarın çağın gereklerine göre kendisini yenilememesi ve devletin yeteneksiz, inançsız, cesaretten uzak ve faziletten yoksun bir siyasal kadro ile yönetilmesi terörizme başvurulmasını kolaylaştıran nedenler olarak saptanmaktadır.

Siyasal faktörler genellikle diğer faktörlerden birisinin veya birkaçının desteklemesiyle devreye girmekte ve bu anlamda, teröre neden olan faktörlerin en son basamağını oluşturmaktadır.

2.1.3. Ekonomik Faktörler

Toplumun ortalama gelir seviyesinin çok düşük ve gelir dağılımının dengesiz olması, gelir dağılımı adaletsizliğinin sınıflaşmaya yol açması, gizli ve açık işsizlik oranının giderek yükselmesi, ekonomik yönden dışa bağımlılık, ekonomik kurumların yetersizliği, toplu grevlerin ve lokavt uygulamalarının baş göstermesi, toplu işten çıkarmaların artışı, işçi sendikalarının ideolojik açıdan kamplaşması, devletin ekonomi üzerindeki kontrolünü kaybetmesi, kronik enflasyonun ortaya çıkması ve kontrole alınamaması, dış borçların artması nedeniyle ülke üzerindeki dış baskıların yoğunlaşması, teröre neden olan ekonomik faktörler arasında sayılmaktadır. Ekonomik faktörler her kesimi ilgilendirdiklerinden kolayca provake edilebilme özelliğini de taşımaktadırlar

2.1.4. Hukuki Faktörler

Hukuk müesseselerin geç ve ağır işlemesi, hukuk kurallarının ve hukuk kurumlarının çağın gerisinde kalması, mahkemelerin yozlaşması ve taraf haline gelmesi, cezaların, hukuk kurallarının, ve müeyyidelerinin caydırıcılık özelliğini

yitirmesi ve toplumun adalete olan inancının sarsılması, terörün ortaya çıkışını önemli ölçüde etkileyen faktörler olarak düşünülmektedir. Hukuki faktörler, aynı zamanda diğer tüm faktörlerin de bir sonucu olmaktadır.

Bu nedenlere bazı araştırmalarda eğitim sistemi ve psikolojik faktörler de eklenmektedir. Eğitim sisteminin etkilerini araştıranlar; eğitimden beklenen şeyin insan davranışlarını olumlu yönde değiştirmesi ve toplumsal bütünlüğü sağlaması olduğunu, iyi eğitilmemiş ve topluma entegre edilmemişlerin terör ağına daha kolay düşebileceğini ileri sürmektedirler. Psikolojik neden başlığı altında da; kişisel becerisi yetersiz olan insanların sosyal statülerini, rol ve yerlerini beğenmedikleri, toplumca engellendiklerine, sevgi/saygı görmediklerine inandıkları, bu kişilerin asosyal kişilik özellikleri geliştirerek; ilgi görmek ve saygınlık kazanmak için saldırgan, şiddete dönük davranış kalıplarını kullanmaya başlayacakları, genel terörist profilinde; düşük zekalı, içine kapanık sadist, diğer insanlarla normal ilişkiler kurmakta zorlanan bir tiplerin ağırlık taşıdığını, böyle tiplerin terör örgütlerinin ağına kolaylıkla düşerek onların maşası durumuna geldikleri ileri sürülmektedir.

2.2. Diğer Kurumların ve Düşünürlerin Görüşleri

2.2.1. Kurumların Görüşleri

BM Genel Kurulu'nun 27.09.1972 günü yaptığı 1314 nolu toplantısında aldığı karar sonucu hazırlanan *"Terörizmin Temel Nedenleri ve Uluslararası Terörizm"* başlıklı raporda;

"Sefalet, hüsran, dert, keder ve umutsuzluk terörizme götürür. Teröristler ulusal ve uluslararası siyasal, ekonomik ve toplumsal gelişmelerden etkilenirler, kişisel nedenleri de bulunabilir. Ancak, teröristleri somut eylemlere yönelten somut nedenleri bilimsel bir doğrulukla saptamak imkanı yoktur". Görüşlerine yer verilmektedir.

M Ekonomik ve Sosyal İşler Departmanı'nın (DESA) hazırladığı ve DESA Başkanı Jose Antonio Ocampa'ca sunulan *"2005 Yılında Dünyada Sosyal Durum: Eşitsizlik Hali"* başlıklı raporda ise;

"Ulusal ve uluslararası düzeydeki terör eylemleri ve şiddetin, ekonomik ve sosyal eşitsizliklerle kıt kaynaklar üzerindeki rekabetten kaynaklandığı belirtilmekte, dünyadaki üretimin % 80'inin gelişmiş ülkelerdeki 1 milyar insana ait olduğu, geriye kalan % 20'lik payın ise geri kalmış veya gelişmekte olan ülkelerdeki 5 milyar insanca paylaşıldığı, gelir eşitsizliğinin aynı zamanda temel sosyal hizmetlere ve karar verme mekanizmalarına ulaşmada da derin eşitsizlikler yarattığı ileri sürülmektedir.

Ocampo, kalkınma yönünde bütüncül bir yaklaşımı izlenmemesi halinde ekonomik ve sosyal eşitsizlik yüzünden herkesin bir bedel ödeyeceğini vurgulayarak, dünya çapında sayıları 186.000. 000 'a ulaşan işsizlerin % 47'sini gençlerin oluşturduğunu, bunların ekonomiye entegre edilememesi halinde ulusal istikrarsızlıkların yaşanabileceğine de işaret etmiştir.

Raporda sonuç olarak; kaydedilen ekonomik büyümeye rağmen dünya nüfusunun önemli bir kısmının son on yılda daha da fakirleşmesinin, gelişmekte olan demokrasiler için büyük bir tehdit oluşturduğu ve bu eğilimin tersine çevrilmemesi durumunda, artan ekonomik ve sosyal eşitsizliğin terör ve şiddeti beslemeye devam edeceğine dikkat çekilmektedir". (Cumhuriyet, 27.08.2005)

2.2.2. Düşünürlerin Görüşleri

Altuğ; *"Umutsuzluğun dışa vurumu"* olarak algılanması gereken terörizmin nedenlerinden birisinin de; *"dünyayı kitleler adına daha iyi bir yer yapmak için şiddetin esas olduğunu savunan siyaset filozoflarının genç kitleye yönelik etkileri"* olduğunu, milli kurtuluş savaşlarında terörizmin meşruiyetini savunan görüşün ve bazı ülkelerde *"terörün terör üretmesi"*nin de terörizmin

TERÖRİZMİN NEDENLERİ

nedenleri arasında sayılabileceğini belirterek, terörizmin *"kök sebepleri"* sorununa değinmektedir. Altuğ'a göre terörizm sebebe göre değil sonuçları dikkate alınarak tanımlanmalı, ancak bu genelleme teröristlerin ileri sürdükleri nedenlerin de dikkate alınmaması sonucunu doğurmamalıdır.

Genellikle Filistin sorunu için kullanılan *"kök sebepleri"* deyiminin terörizmin tek nedeninin bu sorun olarak anlaşılması gibi bir sonuç yarattığını ve hatalı olduğunu, ancak *"kök sebeplerin tespitinin"*, terör yaratan sorunun/haksızlığın ortadan kaldırılması için ipuçları verebileceğini ileri süren Altuğ, *"kök sebepleri"* yok etme girişimlerinin de bazen, terörün tırmanmasına da yol açabildiğine dikkati çekmektedir. (Altuğ, 1995, s. 18, 86)

Tacar, terör konusuyla ilgilenen araştırmacıların terörizme geçiş sürecini çoğunlukla; toplumsal yapı, çekilen açlık, yoksulluk ve sefalet, çoğunluğun azınlığa baskısı, radikal bir ideolojini kabulü ve teröristin geçinişinin karanlık olması gibi nedenlerle açıkladıklarını belirtmektedir. (Tacar, 1999, s. 49)

3. Terörizmin Türkiye'ye Özel Nedenleri

Son 20 yıllık süreçte terörizmin Türkiye'nin en önemli sorunu haline gelmesi, nedenlerinin her platformda tartışılması sonucunu vermiş, konuyla ilgili çok sayıda araştırma yapılmış, kitap ve makale yayınlanmıştır. Bu çalışmalarda çok sayıda faktörün terör trendinin yükselmesine neden olduğu genel kabul görmektedir. Bu nedenlerden önemli görülenler, aşağıda ana başlıklar altında sıralanmıştır.

3.1. Gelişim ve Değişimlerin Etkisi ve Bu Etkilerin Yarattığı İç Göç Faktörü

Bu ana başlık altında dört değerlendirmeye yer verilecektir.

3.1.1. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu'nun; Kentleşme Sorunları, Organize Suçlar ve Terör Araştırma Raporları

50 yıldır süregelen sanayileşme, sosyo-ekonomik değişim ve gelişmelerin etkisiyle, kırsal alandan başta İstanbul olmak üzere büyük kentlere yönelik göç hareketlerinin ve bu göçlerden kaynaklanan çok sorunlu bir kentleşmenin yaşandığı, kentleşme sorununun kent kültürünü yok ederken, kentleri de köyleştirdiği, sonuç itibariyle kentsel ve kırsal kesimde yaşanlara sunulan koşullar arasında bir eşitsizliğin ortaya çıktığı, eşit koşullar sunulamayan bir toplumun insanlarının ise kavgacı ve düzen bozucu olabilecekleri belirtilmektedir.

3.1.2. Prof. Dr. Ergil'in *"Türkiye'de Terör ve Şiddet"* İsimli Kitabında Yer Alan Değerlendirme

Söz konusu kitapta, Cumhurbaşkanlığı Raporu'nda yer alan saptamaların benzerlerine rastlanmaktadır. Ergil;

"Türkiye'nin çalkantılı bir dönemden geçtiğini ve bir denge arayışı içinde olduğunu, ekonomik yapının hızla değişmesinin yanı sıra sosyal yapının da yeni ekonomik işlevlere uyan bir yapılanmaya dönüşmek istediğini, ekonomik ve sosyal yapılardaki değişimlerin; bir yandan köksüzleştirdiği, diğer yandan da tarih sahnesine çıkardığı sosyal grupların (katmanların) siyasi örgüt ve ideolojileriyle toplumsal karar merkezlerini etkileme ve ele geçirme savaşına girdiklerini, sosyal değişimin ekonomik gelişimi aştığı aşamalarda siyasal çalkantı ve şiddet olaylarının gündeme gelebileceğini, bu gelişmelerin sonucunda değişen toplum yapısının işlev ve becerilerini geçersiz kıldığı kentsel ve kırsal kesimdeki küçük üreticilerle, esnafın da huzursuzluğa sürüklenerek bir bölümünün dini ideolojilere, genç ve dinamik bölümlerinin de milliyetçi ideolojilere yöneldiklerini, böyle bir ortamda sisteme duyulan güvensizliği daha da koyulaştıracak ve

bireysel tedirginlikleri derinleştirecek güçlerin ortaya çıkabileceğini" vurgulamaktadır. (Ergil, 1980, s. 53-64)

3.1.3. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin (TOBB) Temmuz 1995 Tarihli, *"Doğu Sorunu, Teşhisler ve Tespitler"* İsimli Özel Araştırma Raporu

Söz konusu rapor Prof. Dr. Doğu Ergil'in yöneticiliğinde hazırlanmış olup, rapora esas araştırma 1267 denek üzerinde yürütülmüştür.

"Deneklerin % 35.2'si Güneydoğu'da terör olaylarının başladığı yıl olan 1982'den 1989'a kadar geçen sürede, % 38.5'i ise 1990-1994 yılları arasında göç etmiştir. Yoğun terör yılları olan 1984-1995 arasında göç edenlerin oranı ise % 73.4'dür.

İç göçle gelenlerin % 29.1'i amelelik, % 19.1'i seyyar satıcılık, % 11'i serbest ticaret (işportacılık dahil), % 6.3'ü hamallık yapmaktadır, % 12.5'i işsizdir. Yani iç göçerlerin çok büyük bir bölümü 'marjinal sektör' denilen süreksiz ve güvenlikten yoksun işlerde çalışmaktadırlar.

Göçerlerin % 47.3'ü işsizlik, fakirlik, yatırım olmaması gibi nedenlerle illerinden ayrılmıştır. Devlet baskısıyla ayrılanların oranı %10, örgüt (PKK) baskısıyla ayrılanların oranı ise % 16'dır.

İç göç, göçenler üzerinde olumsuz bir psikoloji yaratmaktadır. Bu cümleden olmak üzere; göçenlerden % 77'si göç ettiği yerde daha mutlu bir yaşam kuracağına inanmamakta, % 84'i ise zorunlu nedenlere dayanan iç göçün toplumsal anlaşmazlığı körüklediğini ve huzur ve barışı sağlayamayacağını düşünmektedirler. Endişe verici bir sonuç olarak, göç eden gençlerden % 54.5'i, geçmişte yaşananların ileride bir öç alma ve intikam nedeni olabileceğini düşünmektedirler. Daha iyi bir geleceğe inanmayanların oranı ise % 64'dür. Göçenlerin % 84'ü barış ve güvenlik ortamının sağlanması halinde geri dönmeye isteklidir.

Olumsuz psikolojiye sahip bu gruplar, 'kent ortamına taşınan mutsuzluğun taşıyıcılarıdır'.

Geleneksel toplum kesiminden gelen iç göçerlerin radikal akımların ve terör örgütlerinin etkisi altında kalmaması açısından önemli bir fren mekanizması oluşturan 'yaşlıların kontrolü' konusunda sorulan bir soruya da deneklerin %68'i göçten sonra yaşlıların etkisinin kalmadığı cevabını vermişlerdir.

Raporda iç göçün genel bir değerlendirmesi de yapılmaktadır:

Göç alan yörelerin, göçerleri özümseyebilecek olanaklarla donatılmamış olması, yani onlara muntazam bir alt yapı ve konut edinme olanağı; iş, sağlık ve eğitim imkanları sunamaması, alt kültürler ile yüksek kültürün -kent kültürü- kaynaşmadan, yan yana ve karşıtlık içinde durmalarına neden oluyor. Yüksek kültür, geleneksel, yerel alt kültürleri yeterince hızlı eritemiyor. Hatta bu kültürlerce kuşatılıyor ve geriliyor. Toplumsal sistem, süresi belirsiz bir istikrarsızlığın etkisine giriyor.

İstikrarsızlığa düşen sistemlerde her şey belirsizleşiyor. Laiklik gibi, üst kültürün siyasal felsefesinin temel ilkeleri sorgulanmaya başlanıyor. Değişimin, hele kaotik değişimin güvensizliğe sürüklediği insanlar, kendilerine daha yakın ve bildik gelen cemaatleşmelere, yeni veya yeniden yorumlanan geleneksel alt kimliklere (grup kimliklerine) sığınıyorlar. Bu kimlik alanlarını değişimden korumak için, onları 'kurtarılmış yaşam alanları' haline getiriyorlar" (*a. g. e.*, s. 42-48, 79-80).

Rapor, iç göç ve yarattığı sorunlar konusunda bazı ilginç bulgulara erişmiştir. En ilginç bulguların varoş/getto sorununu ve iç göçle gelenlerin *"negatif psikolojisini"* yansıtanlar olduğu kuşkusuzdur. Bu bulguların, raporun hazırlandığı 1995'den bu yana geçen süre içerisinde değişmiş olabileceği ileri sürülebilir. Ancak, aşağıda yer verilen bir araştırma ile, hem bu araştırmayı, hem de birbirini teyit eden haberler böyle bir değişimin olmadığını, tersine olumsuzluğun daha fazla arttığını ve tehlikenin büyüdüğünü göstermektedir. Gün geçtikçe gücünü arttıran radikal siyasi akımlar da bu olumsuz gelişmenin habercisidir. Ayrıca, 2006 Nevruz kutlamaları sırasında ve hemen sonrasın-

da PKK'lı teröristlerin defninde yaşanan olaylar, getto/varoş sorununun artık klasikleşen İstanbul ve Mersin gibi kentlerin yanı sıra, Doğu ve Güneydoğu kentlerini de tehdit etmeye başladığını göstermektedir. Zaten etnik/ayrılıkçı terör tehdidiyle karşılaşılan bu bölgedeki kentlerde de ortaya çıkan getto/varoş sorunu, Türkiye'ye yönelik terörizm tehdidinin daha fazla artmasından başka bir sonuç veremez.

3.1.4. Polis Akademisi Öğretim Üyesi Doç. Dr. H. İbrahim Bahar'ın İç Göç ve Terör Konusundaki Değerlendirmesi

Bahar'ın değerlendirmeleri de Devlet Denetleme Kurulu ve TOBB raporlarıyla paralellik arzetmektedir.

"Kentsel nüfus oranını % 65'lere ulaştıran iç göç (1990'larda bu oran % 59'du), göçerlere kent olanaklarının sunulmaması ve göçerlerin kentsel yaşamla bütünleşememesi sonucunda örgütlerin kentsel terör yapmasına olanak ve ortam hazırlıyor. Örgüt için kentte yaşamakla birlikte, aradıklarını bulamayan ve dikkat çekmeyen kişiler militan adayı olarak hedef oluşturuyor.

Çünkü bu tip kişilerin kendilerince; 'onda var, bende yok' duygusuna ve hayal kırıklığına dayalı bir mazeretleri ve meşruiyetleri var ve bu yapıdakileri elde etmek örgütler ve çeteler için kolay. Ayrıca teröre ve suça bulaşmak her zaman bilinçli bir kararla değil, bazen da o çevredeki ilişkiler yumağının doğal bir sonucu olarak ortaya çıkabiliyor.

Kentlerdeki göç alan bölgeler, terör örgütlerinin yerleşme ve gelişmeleri için tampon mekanizmayı oluşturuyor. Ayrıca kent, teröristler için farklılıkları daha rahat bünyesinde barındırması nedeniyle sosyal ve fiziksel barınma olanağı sağlıyor.

Yapılan araştırmalar kente göç edenlerin; konut ve iş bulma sorunu yaşadıklarını, genelde sağlıksız gecekondularda ve örgütlü bir işten uzak yaşadıklarını, kentle bütünleşememenin giderek göçerler

üzerinde olumsuz etkiler yarattığını ve kişileri suça eğilimli hale getirdiğini gösteriyor.

Ana tüm bu olgulara karşılık, iç göç teröristin göçü olarak da algılanmamalıdır.

Göçerlerin teröre bulaşmaması için tüm kurumların yapılması gerekenleri sorgulaması ve kentle bütünleşme mekanizmalarının işletilmesi gerekiyor, aksi halde bütünleşme gereksinimini terör örgütü veya çeteler gideriyor. Bu bağlamda göçerin kendini ifade edip ayakta kalmasını ve kentin olanaklarından yararlanmasını sağlamak bir ön koşul olarak ortaya çıkıyor" (*Cumhuriyet Gazetesi*, 27 Kasım 2005).

Türkiye'deki terörizm olgusu açısından iç göç gerçekten çok önemli nedenlerden birisidir. Bu nedenle içgöçün ülkemizin asayiş sorunlarına ve dolaysıyla terörizm tehdidinin büyümesine etkilerini irdeleyen dört gazete haberine de burada yer verilmektedir.

A. *"Ekonomik Nedenler Suça İtiyor, En Fazla Göç Alan Kent Antalya"*

"DİE ve DPT verilerine göre; Türkiye'de son beş yılda 4.469.000 kişi ekonomik nedenler ve işsizlik sorunları sonucunda iç göç yaşadı. Bu olayda % 0 47'lik göç alma hızıyla Antalya ilk sırada yer aldı. Göç alan diğer cazibe merkezleri ise; İstanbul, Tekirdağ, Isparta, Burdur, Edirne, Kırklareli, İzmir, Bursa, Bilecik ve Eskişehir olarak sıralandı.

Nüfusuna göre en fazla göç veren iller ise; Zonguldak, Karabük ve Bartın, Ağrı, Kars, Ardahan, Mardin, Batman, Şırnak, Siirt, Samsun, Tokat, Çorum, Amasya, Erzurum ve Erzincan oldu. Sayısal bazda en büyük göçü 131.000 kişiyle Samsun verdi. Yapılan projeksiyonlarda 2010'a kadar ülke nüfusu hızla artarken, Karadeniz'in dışa göç vermesinin devam edeceği ve bölge nüfusunun 242.000 kişi daha azalarak, 8.303.000'e gerileyeceği belirtildi.

Bu arada bir prototip olarak 1970'lerde iç göç olgusuyla tanışan Mersin'in, 1980'lere kadar iç göçü absorbe edebildiği ve istihdam sorunu yaşamadığı, 1980-1995 döneminde ise Doğu ve Güneydoğu kaynaklı yoğun bir iç göç aldığı, bu grupların konut, iş ve sosyal uyum sorunları yaşadığı belirtildi.

Mersin'e yönelik net iç göç oranının; 1965-1970 arasında % 4.39, 1970-75 arasında % 24.44, 1975-1980 döneminde % 51.94, 1980-85 arasında % 52.92, 1985-1995 arasında % 68, 1995-2000 arasında % 12 olarak belirlendiği, 1995-2000 arasında Mersin'e Doğu ve Güneydoğu'dan 43. 829 kişi geldiği saptandı" (*Cumhuriyet*, 27.11.2005).

B. *"Türkiye'nin Suç Haritası"*

İçişleri Bakanlığı AKP İktidarı'nın 3 yıllık dönemindeki gasp, yağma, yankesicilik ve hırsızlık olaylarının haritasını çıkardı. Son üç yılın verileri değerlendirildiğinde;

- Toplumsal duyarlılığın fayda etmediği, suçun her yıl daha fazla arttığı,

- Suç artış oranı itibariyle İstanbul'u İzmir'in izlediği, ancak bu kentteki suç faillerin büyük bölümünün yakalandığı,

- İstanbul ve İzmir'i Bursa, Antalya ve Diyarbakır'ın izlediği,

- Nüfusu az ve az gelişmiş illerde suç sayısının az olduğu, bu bazda Artvin, Gümüşhane, Hakkari, Kars, Tunceli, Bayburt, Karaman, Bartın ve Ardahan illerinin dikkat çektiği görüldü.

İstanbul ve bazı illerin 2002-2004 yılları (veya son yıl itibariyle) suç istatistikleri yandaki sonuçları verdi:

İSTANBUL

Yıl	Olay	Sanık
2002	4.809	755
2003	5.1752	175
2004	8.3202	751

ANKARA

Yıl	Olay	Sanık
2002	688	366
2003	598	433
2004	633	458

İZMİR

Yıl	Olay	Sanık
2002	2.8242	076
2003	2.4302	444
2004	2.4112	425

BURSA

Yıl	Olay	Sanık
2004	521	180

ANTALYA

Yıl	Olay	Sanık
2004	733	151

DİYARBAKIR

Yıl	Olay	Sanık
2004	1.214	246

ADANA

Yıl	Olay	Sanık
2004	180	130

(*Vatan*, 11.03.2005)

C. *"Uyanın Artık"*;

Emniyet Genel Müdürlüğü'nün verileri son altı ayda suç oranının % 35 arttığını gösteriyor. En büyük artış yankesicilikte, kapkaçta % 55, hırsızlıkta % 50 artış var. En çok suç işlenen il İstanbul, onu Balıkesir, Gaziantep, Uşak ve Kayseri izliyor.

ATonun suç raporuna göre de; Hırsızlık olayları % 50.6 artışla 24.328'e, oto hırsızlığı % 25.1 artışla 14.992 'ye, kapkaç % 55.6 artışla 12.744'e, gasp % 32.9 artışla 2.894'e, cinayet % 18 artışla 1022'ye, yaralama % 13.8 artışla 14.455'e, darp % 33.4 artışla 23.471'e yükseldi.

2002-2004 yılları itibariyle çeşitli illerin suç artış oranları şöyle:

İl	2000	2004	Artış hız %
İstanbul	67.299	94.509	40.4
İzmir	16.710	21.358	27.8
Ankara	23.059	28.647	24.2
Diyarbakır	4014	8796	119.1

(*Vatan*, 27.08.2005)

D. *"Suç Oranı Patladı, Polis SOS Veriyor"*;

"Emniyet Genel Müdürlüğü sözcüsü İsmail Çalışkan'ın 2005 yılı asayiş istatistikleri konusundaki açıklamasına göre; asayiş olayları 2004 yılına göre % 38 oranında artarken, faili meçhul olay oranı da yükseldi.

- 2004 yılında polis bölgesinde 353.578 asayiş olayı meydana gelirken, bu sayı 2005'de % 38 artarak, 487.762'ye yükseldi. Yani günde 1337 asayiş olayı meydana geldi.

- 2004 yılında asayiş olaylarının % 63'ü (224.252 olay) aydınlatılırken, 2005'de olayların % 55'i (265.981 olay) aydınlatılabildi.

- 2004'de 129.326 olan faili meçhul olay sayısı, 2005'de 92.455 artışla 221.781'e yükseldi.

- 2004'de 158.241 olan şahsa karşı suç sayısı 2005'de 25.000 artışla 197.997'ye yükseldi. Bu suçlarda faili meçhul oranı da % 5'den 7'ye çıktı.

2004'de 195.337 olan mala karşı işlenen suç sayısı, 2005'de % 48 artarak 289.765'e çıktı. Bu suçlardaki faili meçhul oranı ise 5 62'den % 72'ye yükseldi" (*Vatan*, 28.01.2006).

Yukarıda da belirtildiği gibi, iç güvenlik konusunda uzman olan bir bilim adamının Ergil tarafından yapılan tespitten tam 10 yıl sonra benzer sonuçlara ulaşması, iç güvenlik ve terör konusunda ortalama düzeyde bilgisi olanlar açısından önemli ve ciddi bir uyarı mahiyetindedir. Çünkü; iç güvenlik ve terörizm konularıyla ilgili olarak yapılan araştırmalarda ortaya konan ender ortak kanaatlerden birisi de; suç ortamına şu veya bu cürümü işleyerek girenlerin, terör örgütlerinin müstakbel elemanları olabileceğidir. Türkiye'nin şu andaki suç haritası da her tür terör örgütü açısından gerçekten önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Bu potansiyel, ülkemize yönelik mevcut ayrılıkçı/etnik ve radikal dini terörizm tehditleriyle birleştiğinde ortaya yıkıcı sonuçlar çıkabilecektir.

3.2. Uygulanan Politikaların Etkileri

1994 yılında İçişleri Bakanlığı'nca hazırlatılan bir raporda terörün nedenleri 1980'den sonra uygulanan devlet ve hükümet politikaları açısından değerlendirilmektedir. Rapora göre;

"Irak'ın zayıflatılmasına yönelik dış politika, 12 Eylül Rejimi'nin kitlelerin istemlerinin parlamentoya yansımasını engelleyen baskıcı zihniyeti, Doğu ve Güneydoğu'da tarım ve hayvancılığı çökerten ithal esaslı ekonomi politikaları, bölgesel sosyo-ekonomik ve kültürel sorunlarını çözmeye yönelik politikaların yokluğu, Türkiye'nin kabul edilmiş değerlerini benimsetebilecek bir eğitim politikasının olmayışı, bölgelerarası gelişmişlik farklılıkların kitleler rahatsız edecek düze-

ye gelmesi, bölgede tarımdan sanayiye geçişin temin edilememesi, feodal düzenin yıkılamayışı, nüfus artışının kontrol edilememesi, kronik enflasyonun kitleleri ekonomik çöküntüye uğratması, bölgede güçlü ve çağdaş bir yönetsel modelin oluşturulamayışı, iç güvenlik yönetiminin teröre karşı stratejik değerlendirme ve dinamik planlar yapamayışı, bölgedeki sivil ve askeri otoriteler arasındaki amaç ve yaklaşım farkları, bölge halkının tarihsel geçmişten kaynaklanan yapısal özellikleri ve iç ve dış provokasyonlar" terörizm trendini yükseltmiştir.

3.3. Tarihsel ve Bölgeye Özel Nedenler

Korgeneral (E) Bölügiray, terörün Türkiye'ye has nedenlerini bölücü terör ve PKK olayları ile sınırlı olarak aşağıdaki şekilde açıklamaktadır:

"Osmanlı İmparatorluğu, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun gelişmesi ve İmparatorluk geneliyle entegrasyonu için sosyo-ekonomik ve kültürel önlemler almamıştır. Kaldı ki o dönemde ne bölgelerarası gelişmişlik farklılıkları kavramı mevcuttur ve ne de milliyetçilik akımları merkezi imparatorlukları rahatsız etmektedir.

Cumhuriyet ise coğrafi koşulları elverişsiz bu bölgelerin sosyo-ekonomik ve kültürel yapılanmasını değiştirebilecek önlemleri; çöken imparatorluğun, I. Dünya Savaşı'nın ve İstiklal Savaşı'nın ağır mirası altında, mevcut kıt ekonomik imkanlarıyla alamamıştır. Bu bağlamda bölgenin feodal yapılanmasını değiştirmeyi amaçlayan 2510 sayılı İskan Kanunu da, sosyo-ekonomik kalkınmayı sağlayacağı düşünülen Genel Müfettişlikler de çok başarılı olamamıştır. Bu nedenlerle, yaklaşık 15 yıl süreyle Türkiye'yi birinci öncelikle uğraştıran Kürt İsyanları'nın tek çözüm yolu, askeri önlemler olmuştur." (Bölügiray, 1992)

TOBB Raporu'nda da tarihsel ve bölgeye özel nedenler incelenmiştir:

"Osmanlı İmparatorluğu pre-kapitalist bir devlet olduğundan, bağlı birimleri üzerindeki egemenliğini sadece siyaseten sağlamış;

iç bütünlüğü sürdürme konusunda gelişmiş bir ekonomik-alt yapı oluşturamamıştır. Bu eksiklik bağlı birimlerle siyaset dışı kalıcı bağlar kurulmasını önlemiş, siyasi merkezin çökmesiyle bağlı birimler kopmaya başlamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Osmanlı'dan kalan çok kültürlü nüfus yapısını etnik temele dayanmayan bir siyaset anlayışı içinde 'ulus devlet' kurgusu içinde bütünleştirmek istediğinde de geri ekonomi sorunuyla karşılaşmıştır. Ancak, ekonomik kaynakların zamanında ve yeterince harekete geçirilememesi, ulusun yeterince eğitilmemesi ve üretken hale gelememesine neden olmuş, toplumsal kümeler ve coğrafi bölgelerarası dengeler de ihmal edildiğinden; büyüme gelişmeye, gelişme sosyal adalete, cumhuriyet demokrasiye dönüştürülemeniştir. Bu sistemsel bir bunalımdır ve adına 'bütünleşme krizi' denilebilir.

-Bölge itibariyle- bir sorun kaynağı da orta sınıfın yöreyi terk etmesidir. Oysa bir toplumda orta sınıf, eğitimi, çözüm-çare üreticiliği ve verdiği profesyonel hizmetlerle üst ve alt sınıflar arasında arabuluculuk yapar. Çıkarları tehdit altında olmadıkça uzlaşmacıdır ve olağan koşullarda sistemle kitlelerin uzlaşmasını sağlar." (*a. g. e.*, s. , 91)

Burada ilginç olan Korgeneral rütbesine kadar yükselmiş ve Sıkıyönetim Komutanlığı yapmış bir profesyonel askerle, bir bilim adamının çok benzer sonuçlara ulaşmasıdır. Bu durum, belli objektifiilikle, çok farklı noktalardan bakılsa da sorunun nedenlerinin teşhisinin çok da zor olmadığını göstermektedir.

3.4. Dış Provakatif Etkiler (Dış Destek Unsuru), Etnik Nedenler ve Baskı Unsuru

Tacar, Türkiye'deki terörist faaliyetlerin nedenlerinden birisinin de dış güçlerin kışkırtmaları olduğunu ve örtülü savaş niteliği kazanan bu müdahalelerin varlığının artık kanıtlandığını belirtmekte, ancak ülkemizdeki terör olgusunun nedenlerinin tek bir odağa bağlanmasının genel kabul göremeyeceğini

de söylemektedir. Tacar'a göre Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde ortaya çıkan terörizm; feodalitenin tasfiye edilemeyişi, eğitim ve kültür düzeyinin yükseltilemeyişi, ekonomik sorunların çekilemez hale gelişi, demokratikleşme faaliyetlerinin çok kültürlülüğü ve alt kimlikleri absorse edememesi gibi nedenlerin yanı sıra, özellikle Batılı ülkeler tarafından etnik uyuşmazlık nedenine de bağlanmaktadır. Kimlik kuramında *"İlklik hakkı"* denilen bir kavramı istismar eden ve bu bölgelerdeki ekonomik rahatsızlıklara ideolojik bir kılıf giydiren PKK, Kürtlerin Türkler Anadolu'ya gelmeden önce de bugün bulundukları topraklarda oturduklarını, Türklerin sömürgeci olarak bu toprakları işgal ettiklerini, bu nedenle sömürgecilerden kurtulmak için gerilla hareketinden geçerek halk savaşına dönüşecek bir mücadeleyi başlattıklarını savunmakta, bu görüş Türkiye dışındaki çevrelerce de desteklenmektedir.

Tacar, *"Terör ve Demokrasi"* isimli kitabında, Prof. Dr. Birsen Gökçe'nin *"Türkiye'nin Sorunlarına Çözüm Konferansı"*nda sunduğu bir tebliğe de yer vermiştir.

Gökçe bu tebliğinde; *"Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde süregelen terörizmin önemli bir nedeninin, devlet ve bölgesel feodalite tarafından bölge halkına uygulanan baskılar olduğunu, Doğu ve Güneydoğu'da otoriter bir toplumsal yapı bulunduğunu, bu yapının bir yanda aşiret reisleri, ağalar, şeyhlerden; öbür yanda devlet güçleri, jandarma ve güvenlik örgütlerinden oluştuğunu, ortada kalan vatandaşların, kendilerine iş, aş ve özgürlük istediklerini, doğal olarak bu taleplerin, otoriter unsurlardan kaçışa yol açtığını ve bu sonuçta etnik kimlik iddiasında bulunanların işini kolaylaştırdığını, böylece toplumun gündeminde bölünme sözünün telaffuz edilmeye başlandığını"* belirtmektedir. (Tacar, 1999, s. 255-265)

3.5. Ekonomik Nedenler

*"Ekonomik nedenler"*i ülkemizdeki terörizm olgusunun önemli "müşevviklerinden" kabul edenler, iki ayrı parametreyi gündeme getirmektedirler. Bunlardan birincisi, bölgelerarası

sosyo-ekonomik gelişmişlik farklılıkları (bölgelerarası dengesizlik), ikincisi de kronik gelir dağılımı bozukluğudur.

Türkiye'nin sosyo-ekonomik parametrelere göre göreceli olarak gelişmiş batı bölgeleri ile doğu ve güneydoğu bölgeleri arasındaki gelişme farklılıklarının, tüm terör örgütleri ve özellikle PKK açısından paha biçilmez bir istismar kaynağı olduğu doğrudur.

Bugüne kadar bölgelerarası dengesizlikleri gidermeye yönelik kararlı politikaların uygulanmaya konulmayışı bir taraftan gelişmişlik farklılıklarını daha da keskinleştirirken, diğer yandan da farklılıkların artması oranında toplumsal gerilimleri de yükseltmiş, iç göçü daha hızlı ve kontrolsüz hale getirerek varoşlaşma ve *"Vandalizm"* sorunlarını gündeme taşımıştır.

Bu ana başlık altında ilk olarak bazı DPT uzmanlarının tamamen Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) verilerine dayanarak hazırladığı ve önemli bir bölümü *"Yoksulluk Raporu"* adıyla 2005 yılı sonunda yerli yazılı basında yayınlanan *"Türkiye'de Yoksulluk Gerçeği"* isimli rapor irdelenecektir. 2005 yılının Kasım ayında hazırlanması nedeniyle güncel ve çok kapsamlı olan bu rapor, kitabın konusunu ilgilendiren iç güvenlik ve terörizm sorunları bazında, mümkün olduğunca özetlenerek kitaba alınmıştır.

3.5.1. 2005 Kasım Tarihli *"Türkiye'de Yoksulluk Gerçeği"* İsimli Rapor

Ülkemizde yoksulluk sorununa ilişkin yapılan çalışmalar, yoksulluğun kronik bir soruna dönüştüğünün altını çizmektedir. Nitekim, DİE verilerine göre, 2003 yılında Türkiye'de her 10 kişiden 3'ü yoksuldur.

Uluslararası göstergeler açısından bakıldığında da, ülkemizdeki yoksulluğun boyutları çarpıcı bir biçimde ortaya çıkmaktadır. BM verilerine göre, Türkiye kişi başına milli gelir açısından 76. sırada olup çok sayıda azgelişmiş ülkenin gerisinde kalmaktadır.

TERÖRİZMİN NEDENLERİ

Daha da vahim olan tablo ise, ülkemizin sosyal gelişmişlik kriterleri açısından dünyadaki konumudur. BM'ce hazırlanan İnsani Gelişmişlik Endeksi'ne göre, Türkiye 2003 yılında 94. sırada yer almıştır. Bu haliyle Türkiye, yaşam kalitesi itibarıyla, Arnavutluk, Kolombiya, Filipinler, Lübnan, Ürdün, Fiji ve Sri Lanka gibi ülkelerin bile gerisinde kalmıştır. Yine aynı endekse göre, 1995 yılında 69. ve 2002 yılında 88. sırada olduğumuz dikkate alındığında, ülkemizin konumunun zaman içerisinde önemli ölçüde kötüleştiği gözlenmektedir.

Çeşitli boyutları itibarıyla incelendiğinde, ülkemizin sosyo-ekonomik yapısının yoksulluğu sürekli yeniden üreten bir niteliğe sahip olduğu ortaya çıkmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, ülkemizdeki yoksulluk sorununun yapısal bir nitelik taşıdığı ve özellikle son yıllarda derinleşerek, ülkemizin ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel yapılarını tahrip eden bir boyuta eriştiği görülmektedir. Böylesi bir ortamda Türkiye hızla huzur ve güven ortamından uzaklaşmakta, yaşanılması güç ve yaşam kalitesi düşük bir ülke haline dönüşmektedir. Yoksulluk ve sefalet, bir yandan hırsızlık, gasp ve fuhuş gibi suçlarda ciddi bir artışa neden olurken, diğer yandan da mafya tarzı örgütlenmeleri yaygınlaştırmaktadır. Sorun her geçen gün katlanarak büyürken, çözümü de o oranda güçleşmektedir.

Özellikle son yıllarda, toplumların ekonomik ve sosyal yapılarında meydana gelen köklü değişim ve dönüşümler sonucunda yeni yoksulluk biçimleri ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede, *"kent yoksulları"*, *"çalışan yoksullar"*, *"yoksunlar"* ve *"bilgi yoksulluğu"* gibi kavramlar, yoksullukla mücadele politikalarının temelini oluşturmaktadır. *"Kent yoksulları"* kavramı ile, kentlerde modern yaşamın gerektirdiği nitelikte barınma, çalışma ve geçinme gibi asgari gereksinimlere ulaşma olanaklarından yoksun olan kesimler tanımlanmaktadır. Sorunun temel dinamiğini ise kırdan kente göçün hızlanması neticesinde oluşan hızlı nüfus artışının kentlerin imkanlarını aşması oluşturmaktadır.

2003 itibariyle ülkemizde asgari gıda harcamasını baz alan

gıda yoksulluğu açısından yoksulların sayısı 894 bin kişi iken, asgari gıda harcamasının yanı sıra giyinme, barınma, ısınma, sağlık, eğitim gibi diğer temel sosyal ihtiyaçları da kapsayan gıda ve gıda-dışı yoksulluk açısından yoksulların sayısı 19,5 milyon kişiye ulaşmaktadır.

Gıda ve gıda-dışı yoksulluk oranındaki yükseklik ülkemizde her 10 kişiden 3'ünün yeterli beslenme, barınma, eğitim ve sağlık olanaklarından mahrum bulunduğuna işaret etmektedir. 2003 yılında gıda+gıda dışı yoksulluk ve göreli yoksulluk oranlarında bir önceki yıla göre önemli bir artış gözlenmektedir.

Ülkemizdeki yoksulluk oranlarına kent ve kır ayırımında bakıldığında, kırsal alanda yoksulluğun kentlere göre daha yüksek seviyelerde olduğu gözlenmektedir. Nitekim, kırda yaşayanların yaklaşık yüzde 37'si gıda+gıda dışı yoksulluk kapsamında iken, bu oran kentlerde % 22'dir.

Bireylerin veya hane halklarının toplumdaki diğer kesimlerle olan refah seviyesi farklılıklarına yönelik bir yoksulluk tanımı olan göreli yoksulluk ise ülkemizde 11 milyona yaklaşan bir nüfus dilimini kapsamaktadır. Başka bir deyişle, ülke genelinde her 6 kişiden 1'i göreli yoksulluk kapsamı içinde bulunmaktadır. Tüm bu göstergeler, ülkemizde yoksulluk ve gelir eşitsizliğinin vahim boyutlara ulaştığını ve ülkemizin karakteristik özellikleri haline geldiğini göstermektedir.

Yoksulluk sorunu çalışan yoksullar boyutu itibariyle incelendiğinde, bu olgunun en yoğun biçimde memur ve asgari ücretli kesimlerde yaşandığı gözlenmektedir. Bu çerçevede, tarafımızdan yapılan hesaplamalar, çalışan kesimin ortalama gelirinin yoksulluk sınırının oldukça altında bulunduğunu göstermektedir. Bu durum ülkemizde ortalama ücretlerin asgari düzeyde bir yaşam standardının ancak yarısını karşılayabildiğini göstermektedir.

Türkiye, satın alma gücü paritesine göre kişi başına milli gelirde 2003 yılında 6.772 dolar ile 177 ülke arasında 76. sırada bulunmaktadır Bu rakam gelişmiş ülkelerdeki kişi başına milli

gelirin ancak beşte biri dolayında bulunmaktadır. Ülkemiz bu kritere göre, yakın dönemde önemli iktisadi krizler yaşayan Arjantin, Meksika ve Brezilya gibi Latin Amerika ülkeleri ile halen piyasa ekonomisine geçiş sürecinde bulunan Polonya ve Romanya gibi ülkelerin bile gerisinde kalmıştır.

Bölgelerarası Dengesizlikler (Gelişmişlik Farklılıkları)

1960'lı yıllarla birlikte gündeme gelen planlı kalkınma anlayışı doğrultusunda, bölgesel gelişme ve sanayinin ülke geneline yaygınlaştırılması politikalarına önem verilmeye başlanmışsa da, uygulanan politikaların bölgesel gelişme üzerine etkileri sınırlı olmuş, bölgelerin gelişme süreçleri kendi iç dinamiklerine göre şekillenmiştir. Böylece, bir taraftan sanayinin ve sermayenin belli başlı şehirlerde yoğunlaşması, diğer taraftan da tarımda modernizasyon ile ulaşım ve haberleşme alanlarında yaşanan gelişmeler geri kalmış bölgelerden gelişmiş bölgelere göç için gerekli zemini hazırlamıştır. Göç olgusu ise adeta bir kısır döngü yaratarak bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarını daha da artırıcı bir işlev görmüştür. 1980'li yıllarda neo-liberal politikaların benimsenmesi ile bölgesel gelişmişlik farklılıkları daha da artmıştır. Bu dönemde, kamunun özellikle sanayi sektöründen çekilmeye başlaması neticesinde birçok ilde ekonomik faaliyetlerde durgunluk ve hatta gerileme süreci yaşanmıştır. Sonuçta, bir taraftan tarım kesiminde gerileyen refah seviyesi, diğer taraftan sermayenin ve sanayi faaliyetlerin yoğunlaştığı bölgelerin cazibesi kırdan kente göçün dinamiğini oluşturmuştur.

Gelişmiş bölgelerdeki sorunlar açısından bakıldığında, başta İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Adana gibi hızla büyüyen şehirlerde, kentsel alt ve üstyapı sorunları ortaya çıkmaya başlamıştır. Ayrıca, göçle gelen nüfusun kentlerin istihdam yaratma kapasitesini aşması, enformel istihdamın genişlemesine ve işsizler havuzunun büyümesine neden olmuştur. Azgelişmiş bölgelerde ise fiziki ve sosyal altyapı yetersizlikleri yerel kalkınma süreci için engel oluşturmaya devam etmiştir. Uygulanan

politikaların etkisizliği sonucunda, sanayinin ve gelişmenin batı bölgelerinde yoğunlaşma süreci devam etmiş ve böylece bölgesel gelişmişlik farklılıkları daha da artmıştır.

Bölgesel dengesizliklere ilişkin 15 yıllık veriler incelendiğinde, Güneydoğu, Doğu Anadolu ve Karadeniz bölgelerinin diğer bölgelere oranla önemli ölçüde düşük gelir ve refah düzeyine sahip oldukları gözlenmektedir. 2001 yılı itibariyle ülkemizin en gelişmiş bölgesi olan Marmara Bölgesi'nde kişi başına gelir en az gelişmiş bölge olan Doğu Anadolu'daki kişi başına gelirin yaklaşık 4 katıdır. Türkiye genelindeki kişi başına gelir düzeyi baz alındığında, en düşük kişi başına gelir düzeyine sahip bölgelerin göreceli konumları 1987-2001 döneminde gerileme göstermiştir: 1987 yılında Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde kişi başına gelir Türkiye ortalamasının, sırasıyla, yüzde 60,2'si ve yüzde 40,7'si iken, 2001 yılında yüzde 56,5'e ve yüzde 38,7'ye gerilemiştir.

Benzeri bir durum Akdeniz ve İç Anadolu bölgeleri için de geçerlidir. Ülkemizdeki göç olgusu, kırsal kesimdeki yoksulluğu kentlere taşımaktan ibarettir. GSYİH'ya katkı itibarıyla Güneydoğu Anadolu Bölgesi de GAP Projesi göreli yerini korumuş, GAP Projesi, bölgenin ekonomik yapısında bir hareketlilik yaratmış ve bölgenin Türkiye ekonomisi içindeki göreli payını korumasını sağlamıştır. Bu dönemde Doğu Anadolu, Karadeniz ve İç Anadolu bölgeleri ise nispi olarak bir gerileme sürecine girmiştir.

Bölgelerarası dengesizlikler sadece geri kalmış bölgeler açısından değil, aynı zamanda gelişmiş ve gelişmekte olan bölgeler açısından da genel bir sorun yumağıdır. Bölgeler arasındaki dengesizliklerden kaynaklanan göçler, azgelişmiş bölgeleri geri kalmışlık kısır döngüsü içerisine iterken, gelişmiş bölgeler üzerinde de başta istihdam, eğitim, sağlık, konut ve kentsel altyapı gibi alanlarda yoğun bir yatırım ve hizmet talebi baskısı oluşturmaktadır.

Özet olarak, bölgesel eşitsizlik sorununun ortaya çıkmasının başlıca nedeni, ülkemizde uygulana gelen ulusal kalkınma

stratejilerinin, mekansal boyutu ve bölgesel gelişme dinamiklerinin hayata geçirilmesini ihmal etmesidir. Bu olumsuz süreç, bir taraftan kısıtlı ülke kaynaklarının israf edilmesine yol açarken, diğer taraftan da gelişmiş bölgeler ile azgelişmiş yöreler arasındaki kutuplaşmanın keskinleşerek ülke bütünlüğünün ve ulusal/toplumsal dayanışmanın tehlikeye girmesine neden olmaktadır.

Gecekondulaşma olgusu, kırdaki iktidar ilişkilerine benzer biçimde kentlerin çevresinde üretilen himaye ilişkilerine de temel sağlamıştır. Modernleşme kuramlarında kalkınmanın temel motoru ve dinamiğini oluşturan şehirler, ülkemizde kırdan gelenleri kentsel üretim dinamikleri çerçevesinde bütünleştiremeyince, kırsal ilişki biçimleri önceleri kente eklemlenmiş, sonra da kentin bütün yapılarında hakim ilişki ve kültür formları haline gelmiştir.

1980'lerden sonra göç eğiliminde niceliksel ve niteliksel bir değişim yaşanmıştır. Daha yoksul, eğitimsiz ve uyum yeteneği düşük bireylerin göçü, şehirlerin yeni göç edenleri emme kapasitesindeki gerilemeyle birleşerek (büyük) kentlerde *"varoş"*ların oluşumunu hızlandırmıştır. Konut eksikliği, büyük şehirlerin yoksul mahallelerinde yoksulluğun daha derinden yaşanmasına katkıda bulunarak kent yoksulluğu artırmıştır. 1980'li yılların sonlarından itibaren artan kent yoksulluğunun ve çaresizliğin bir yansıması ise dinsel motiflerin kentlerin gecekondu ve yoksul semtlerinden siyasal alana taşınması süreci olmuştur.

Bu kapsamda, kırdan kente ilk gelenlerin, yani *"Birinci Dalga"* göçmenlerin, beklentileri büyük kentlerin istihdam yaratma kapasiteleri henüz doyuma ulaşmadığından dolayı önemli ölçüde karşılanmış, hatta gecekondu-imar affı-kat karşılığı inşaat ilişkisi yoluyla beklentilerin ötesinde bir zenginleşme yaygın olarak yaşanmıştır. 1980'li yıllardan başlayarak uygulamaya konulan ve tarım kesiminin piyasa kuralları çerçevesinde işlemesini amaçlayan politikalar, kırsal yapının iticiliğini artırmış ve *"İkinci Dalga"* göçün yaşanmasına neden olmuştur. Diğer bir deyişle, bu dönemde oluşan göç akımının temel dinamiğini

büyük kentlerin çekiciliği yanında, *"kırsal kesimin artan iticiliği"* oluşturmuştur. Büyük kentlerin yeterince istihdam yaratamadığı bir ortamda, kırsal kesimin iticiliğiyle beslenen ikinci dalga göç bu şehirlerde işsiz ve yoksul yığınların ortaya çıkmasına neden olmuştur. 1990'lı yıllarla birlikte yaşanan üçüncü dalga göçün temel dinamiğini ise, kırsal kesimin iticiliği yanında, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşanan güvenlik sorunları oluşturmaktadır.

Bu dönemde yaşanan derin ekonomik krizler ise büyük şehirlerin istihdam yaratma kapasitesini ortadan kaldırarak şehirlerdeki yoksulluk olgusunun daha da derinleşmesine neden olmuştur. Diğer yandan, ekonomik krizler sonrasında kamu harcamalarına getirilen sınırlamalar, önceleri önemli bir işveren konumunda olan kamunun işgücü piyasasından çekilmesini gündeme getirerek, işsizlik ve yoksulluğu daha da artırmıştır.

Bunun sonucunda, iktisadi ve sosyal alanlarda formel yapılar yanında, enformel sektörler ve yaşam biçimleri yaygınlaşmış ve toplumun genelinde ikili (dual) bir yapı ortaya çıkmıştır. Bu durum, bir taraftan enformel sektörü formel sektör aleyhine genişletirken, diğer taraftan değerler sistemini erozyona uğratmıştır.

Bunların ötesinde, yoksulluk sosyal yapıda tahribata neden olarak ülkemizin ekonomik ve sosyal dinamizmini zayıflatmakta ve sosyal uyumu bozmaktadır. Yoksulluğun bireylerin gündelik yaşamında yarattığı tahribat, toplumsal yapıdaki çözülme ve bunların siyasal yansımaları ülkemiz gündeminin başına yerleşmiştir. Türkiye hızla huzur ve güven ortamından uzaklaşmakta, yaşanılması güç ve yaşam kalitesi düşük bir ülke niteliğine dönüşmektedir. Sorun her geçen gün katlanarak büyürken, çözümü de o oranda güçleşmektedir. Devletin bu alanlarda yetersiz kalması ise bireylerin topluma, devlete ve siyasete güvenlerini azaltırken, toplumsal kimlik ve aidiyet sorunlarını artırmaktadır. Diğer yandan, toplumsal normlar ve değer yargıları ile yasaların bireyler üzerinde etkilerinin zayıflaması suç eğilimlerini artırmaktadır.

TERÖRİZMİN NEDENLERİ

İlgili tablolar, ülkemizde kamu yönetimi ve hukuk sistemi kurumsallaşamadığını ve bu alanlardaki yozlaşma ve çürümenin giderek yaygınlaştığını göstermektedir. Türkiye'yi piyasa ekonomisine geçiş süreci içinde bulunan eski doğu bloğu ülkeleriyle kıyaslandığımızda, söz konusu olgu daha da belirginlik kazanmaktadır. Ekonomik ve sosyal kurumsal yapının niteliği konusunda oldukça somut ve öz bilgiler sunan bu göstergeler, ülkemizdeki yozlaşmanın ulaştığı boyutlar ve yansımaları konusunda oldukça çarpıcı sonuçlar ortaya koymakta ve kamusal otoritelerin en kısa zaman içerisinde yeniden yapılanmasının gerekliliğine işaret etmektedir.

Emniyet Genel Müdürlüğü verilerine göre asayiş olayları son yıllarda önemli bir tırmanış göstererek 2004 yılında 354 bine yükselmiştir. Asayiş olayları 2001-2004 döneminde yüzde 36 artarken, özellikle 2003 ve 2004 yıllarında yıllık ortalama artış oranı yüzde 10'a ulaşmıştır. Suç oranları metropollerde yoğunlaşmakla birlikte, geleneksel kontrol mekanizmalarının baskın olduğu küçük ve orta boy Anadolu şehirlerinde de, son yıllarda bir sıçrama yaşanmaktadır. Örneğin, 2004 yılında trafik kazaları hariç adli olay sayısı Türkiye genelinde yüz binde 695 iken Denizli'de 1502, Balıkesir'de 1500, Burdur'da 1292, Niğde'de 1260, Bartın'da 1154, Sinop'ta 767, Kastamonu'da 1072 olmuştur. Kentlerdeki yaşam koşullarının kötüleşmesi, kentlerin giderek yaşanabilir mekanlar olmaktan çıkmasına neden olmaktadır.

Yoksulluğun bireylerin gündelik hayatları içinde ortaya çıkardığı sorunlar, bu sorunların aşılmasına yönelik olarak değişik tutum ve davranış biçimleri ortaya çıkarmıştır. Bunlardan ilki, istikrarlı ve huzurlu bir sosyal ve ekonomik ortamdan yoksun olan kitlelerin, genel bir *"fırsatçılık kültürü"* içinde hareket eder hale gelmesidir. Bu durum, yoksulluğu fırsatçılık, kanun-dışılık ve şans oyunları yollarıyla aşma eğilimini güçlendirmiştir. Diğer bir davranış biçimi ise, toplumsal örgütlenme biçimlerinin çoğulcu, katılımcı ve demokratik bir eksen yerine, himaye ve bağımlılık ilişkileri çerçevesinde şekillenmesinin yaygınlaşmasıdır. Derinleşen gelir eşitsizliği ve yoksullaşma,

toplumsal alanda söz konusu himaye ilişkilerinin gelişmesi için gerekli zemini oluşturmuştur. Bu çerçevede, özellikle etnik ve dinsel cemaatler gittikçe artan ölçüde hakim örgütlenme biçimleri haline gelmiştir. Yoksulluk-cemaatleşme sarmalı ise, uzun yıllardır sağ partilerin uyguladığı politikaların bir sonucu iken, yine aynı zihniyetler tarafından yoğun bir biçimde kullanılan siyasal bir sömürü alanı olmuştur.

Gelecek Projeksiyonları

Yoksulluğa ilişkin 2005–2020 dönemini kapsayan gelecek projeksiyonları yoksulluğun ülkemizde yarattığı tahribatın gelecekte daha da derinleşeceğinin görülmesi açısından özel bir önem taşımaktadır. Ayrıca, ülkedeki politika yapıcıların olası risk ve tehditlere dikkatlerini çekebilmesi açısından söz konusu durum önemli bir nitelik arz etmektedir.

Ekonominin halen içinde bulunduğu koşullarda, yüksek kamu açıkları, kamu yatırımlarını neredeyse durma noktasına getiren iç ve dış borç sarmalı, gizli işsizlikle birlikte dramatik boyutlara ulaşan işsizlik sorunları ve toplumsal, kültürel ve ahlaki alanda yaşanan yozlaşma, bunların üzerine eklenecek yeni sorunlarla birlikte daha da derinleşecek ve geleceğe ilişkin riskler artacaktır.

Tarımsal yapıdaki çözülme ise kırsal yoksulluğun göç yoluyla kentlere akma sürecini hızlandıracak ve mevcut kent yoksulluğunu daha da artıracaktır. Bu durum; kentlerde enformel sektör istihdamı, gecekondulaşma, asayiş ve güvenlik sorunları, fuhuş, cemaatçi (tarikat, cemaat, etnik ve mezhepsel gruplaşmalar, mikro milliyetçilik) şebekelerin yaygınlaşması gibi sorunları ağırlaştırıcı yönde bir etki yapacaktır.

Göç sürecinin diğer yansımaları ise kırsal kesimdeki mevcut yatırımların/donatıların (okul, sağlık ocağı, elektrik, su, vb.) atıl kalması ile göç edilen kentlerde yeni ve yoğun yatırım taleplerinin ortaya çıkması olacaktır. Kentlere akan göç, başta

konut olmak üzere, eğitim, sağlık gibi fiziki ve sosyal altyapı yatırımlarına olan mevcut talebi daha da artıracaktır.

Ülkemizi bekleyen olası risklerin öngörülmeye çalışıldığı projeksiyonlardan elde edilen sonuçlar, önümüzdeki 15 yıllık dönemde mevcut sorunların çığ gibi büyüyerek ülkemizin ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel yapılarını ciddi biçimde tehdit edeceğini göstermektedir.

3.5.2. *"Türkiye'de Kronik Gelir Dağılımı Bozukluğu"* Konulu Araştırma

İkinci parametre olan kronik gelir dağılımı bozukluğu konusunda DİE'nün 1987 ve 1994 tarihli *"Gelir Dağılımı Anketleri"*ne dayalı olarak bir araştırma yapan Barış Erkut Çiloğlu ve Onur Atilla, kronik gelir dağılımı bozukluğunun Türkiye'ye etkilerini vurgulamışlardır:

Türkiye'deki gelir dağılımı bozukluğu yeni bir olgu olmayıp, bu eşitsizlik XIX. yüzyıl sonlarına kadar uzanır. İlk ciddi bozulma Balkan ve I. Dünya savaşlarının yapıldığı 1908-1922 yılları arasında görülmüş ve bu dönem 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı'nın sonuna kadar sürmüştür. Türkiye'de özellikle 1980 sonrasında toplumun sosyal grupları arasında gözlenen gelir uçurumları, bölgeler bazında da kendisini hissettirmeye başlamıştır. Zengin bölgeler daha zengin, fakir bölgeler ise daha fakir olma eğilimine girmiştir. Bunun en önemli nedeni 24 Ocak 1980 kararlarıyla ekonomik politikaların kökten değişmesidir.

Uygulanan politikaların ekonomik maliyetiyle, maliyetin oluşturduğu riskler ve yükler, sermaye karını korumak amacıyla düşük gelir düzeyine sahip gruplara yüklendiğinden, tarım kesiminin ve doğal olarak tarım kesimi içinde en önemli pay sahiplerinden birisi olan Doğu ve Güneydoğu bölgeleri halkının milli gelirden aldığı pay % 30'dan % 19.8'e düşmüş ve bu bölgeler giderek fakirleşmeye başlamıştır. Oysa ki 1980'lerde tarım kesiminin çalışan genel nüfus içindeki payında bir azal-

ma olmamış, yani tarımda aynı sayıda kişi çalışırken, bunların milli gelirden aldığı pay azalmıştır.

1990'lardan sonra da gelir dağılımı eşitsizliği alt gelir grupları aleyhine gelişmeye devam etmiştir. Bu durum fakirliğin daha fazla artmasına neden olmuş, ayrıca orta sınıfların, yani 3. ve 4. katmanların milli gelirden aldığı pay, 1987-1994 yılları arasında % 35.3'den % 31.6 ya düşmüştür.

Çiloğlu ve Atilla araştırmalarının sonuçlarını iki tabloyla özetlemektedirler:

Bölgelerin Nüfusu ve Milli Gelirden Aldıkları Pay (%)

Bölge	1987		1994	
	Nüfus	Gelir	Nüfus	Gelir
Ege-Marmara	37	45	42.2	52.5
Akdeniz	13.4	10.7	12.5	11.1
Orta Anadolu	24.3	21.5	17.9	15.4
Karadeniz	10.6	8.9	12.8	10.8
Doğu-Güneydoğu	14.7	13.9	14.6	10.2

(Bölgelerin Gini Katsayısı Oranı)

Bölge	Gini Oranı (*)
Marmara	0.56
Ege	0.44
Akdeniz	0.47
İç Anadolu	0.44
Karadeniz	0.46
Doğu Anadolu	0.37
Güneydoğu Anadolu	0.38
Türkiye Ortalaması	0.49

(*) **GİNİ Oranı:** Gelir dağılımı eşitsizliği gösterip, tek bir sayı ile ifade edilmekte ve diğer bölge ve ülkeler arasında bir karşılaştırma olanağı vermektedir. Bu katsayı gelir dağılımının

tam eşit olması durumunda 0 değerini, tam eşitsizlik halinde de 1 değerini vermektedir. Dağılım bozuldukça 0'dan 1'e doğru yaklaşmaktadır.

Gini Katsayısına Göre Bölgelerin Değerlendirilmesi:

Marmara: En gelişmiş sanayi ve ticaret bölgesi olmasına karşılık, bölge içi gelir dağılımı adaletsizliği de çok yüksektir. Ülkedeki hanelerin % 26.6 sına sahip olan bu bölge, milli gelirin % 38.6.'sını kullanmaktadır. İstanbul'da gelir dağılımı adaletsizliği 0.59 değeriyle zirve yapmakta ve bu değer ancak dünyada gelir dağılımı adaletsizliğinin en yüksek olduğu Latin Amerika ülkeleriyle (0.60) kıyaslanabilmektedir. Bölgenin en zengin % 1'lik kesiminin ortalama geliri, en yoksul % 1'lik kesimin ortalama gelirinin 285 katı olup, İstanbul'da bu oran 322'ye yükselmektedir. Oysaki bu oran Türkiye genelinde 236'dır.

Ege: Milli gelire Marmara'dan sonra en çok katkı yapan bölge olmasına karşılık, oldukça adaletli bir gelir dağılımına sahiptir: 0.44. Bölge merkezi İzmir'de de adaletli bir dağılım görülmekte ve GİNİ katsayısı 0.41 olarak saptanmaktadır. Bölge ülkedeki hanelerin % 15.7'sine sahiptir ve milli gelirden % 13.6 oranında pay almaktadır. Bölgede en zengin % 1'lik kesim ile en yoksul % 1'lik kesim arasındaki gelir oranı 131 kattır.

Akdeniz: Bölge gelirini turizm ve tarım sektörlerinden elde etmektedir. Milli gelire katkısı % 12, aldığı pay % 11'dir. Marmara'dan sonra en adaletsiz gelir dağılımına sahiptir: 0.47. Bölgenin merkezi Adana adaletsizliğin en fazla olduğu yerdir.

İç Anadolu: Hizmetler ve tarım sektörüne dayalı bölge oldukça adaletli bir gelir dağılımına sahiptir: 0.44. Bölgenin merkezi Ankara'da kamu sektörü ağırlıklı bir yapıya sahip olduğundan GİNİ katsayısı Türkiye genelinden de iyidir: 0.39.

Karadeniz: Milli gelire katkısı % 9, milli gelirden aldığı pay % 10.9'dur. Marmara ve Akdeniz'den sonra gelir dağılımı en bozuk bölgedir. Trabzon bölgedeki gelir adaletsizliği en yük-

sek il olurken, Zonguldak, en adaletli gelir dağılımına sahip il olarak saptanmaktadır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu: Türkiye'nin en fakir bölgeleri olmalarına karşılık, gelir dağılımı adaleti bakımından en iyi durumdadırlar.

(*) Tablolarla ilgili kaynakça: *"DİE, 1994 ve 1987 gelir dağılımı anketi sonuçları."* (Çiloğlu-Atilla, 2001)

İlk bakışta makro ekonomik analizler olarak algılanabilecek bu araştırmalar, Türkiye'deki terörizm olgusuyla savaşanların işlerinin gerçekten çok güç olduğunu vurgulamaktadır: 1995-2005 yılları arasındaki 10 yıllık süreçte, farklı bakış açılarıyla, farklı noktalardan Türkiye'nin sorunlarını irdeleyen akademisyenlerin, askerlerin, bürokratların, diplomatların, iç güvenlik, ekonomi ve planlama uzmanlarının vardığı sonuç aynıdır: Ülkemizin içinde bulunduğu siyasal, sosyal, ekonomik, kültürel, vb. koşullar terörizmin oluşumu, sürdürülebilirliği ve tırmanması için elverişli bir ortam hazırlamaktadır. Bu gerçeğe karşılık, terörizmin saiklerini oluşturan sorunlu alanlara çözüm getirebilecek makro politikalar üretilmemektedir. Sonuçta, varoşlaşma, organize suça yönelim, bireysel şiddet ve vandalizm eğilimi olgularıyla beslenen, ülke içi koşullar ve dış destekle güçlenen bir terörizm Türkiye'yi tehdit etmektedir. Bu tehdide karşı son yirmi yıldır Türkiye'de iktidarda bulunanlar tek düze ve terörizm sorununun kökenlerine inmeyen bir yönetim anlayışı sergilemekte ve terör sorununu güvenlik güçleriyle Türk Silahlı Kuvvetleri'ne havale etmektedirler.

3.6. Jeopolitik ve Jeostratejik Nedenler

Dünyadaki bazı coğrafyaların istikrarsızlık yarattığı, oluşan istikrarsız ortamın da terörizmin doğumunu kolaylaştırdığı bilinir. Türkiye de; tarihi, sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi, vb. pek çok nedenin sonucu olarak istikrarsızlık yaratan böyle bir coğrafyanın tam ortasında yer almaktadır. Hemen hatırlatmak gerekir ki, Brzezinski'nin *"Avrasya Balkanları"* dediği

TERÖRİZMİN NEDENLERİ

bu coğrafyanın oluşturduğu *"İstikrarsızlık Alanı"*nda yer alan Orta Doğu, hem terörizmin ve hem de halen terörizme karşı en etkili mücadele yöntemi olarak kullanılan Düşük Yoğunluklu Çatışma (DYÇ) metodolojisinin doğduğu topraklardır. Prof. Dr. Altuğ, bu coğrafyada oluşan Filistin, yani Arap-İsrail sorununun bazı düşünürler tarafından dünyadaki terör olgusunun tümünün *"kök sebebi"* olarak görüldüğünü belirtmektedir. (Altuğ, 1995, s. 85)

Brzezinski, *"Avrasya Balkanları"*nın güney Avrupa'nın bilindik eski Balkanlarına tamamen benzediğini, bu bölgedeki siyasi varlıkların istikrarsız olmasının yanı sıra bölgenin egemenliği için birbirleriyle zıtlaşan daha güçlü komşuların da tecavüzü celp ettiklerini ve hatta davet ettiklerini, bu bölgenin ismini doğrulayan *"güç boşluğu ve güç emiliminin"* alışıldık bir birleşimi olduğunu ifade etmektedir. Türkiye'nin doğusu ve kuzeydoğusu da Avrasya Balkanlarında yer almaktadır. Ayrıca, birisi kendi sınırları içinde olmak üzere Türkiye'nin civarında uluslararası veya ülke içi sıcak çatışmaların yaşandığı sekiz *"Sıcak Nokta"* vardır. -Brzezinski'nin *"Büyük Satranç Tahtası"*nı yazdığı 1997 yılında Irak henüz *"Sıcak Nokta"* haline gelmemişti- (Brzezinski, 2005, s. 175-176)

Türkiye hem *"İstikrarsızlık Alanı"*nın içinde bulunmaktadır ve hem de topraklarının bir bölümü *"Avrasya Balkanlarına"* dahildir. Kaldı ki Türkiye'nin bulunduğu coğrafi konumun kendisi de, bilinen jeopolitik teorilerin büyük bir bölümünce *"Mackinder, Spykman, Mahan"* hassas olarak değerlendirilmekte, ülkemiz bu teorilerin hedef alanının kesiştiği noktada bulunmaktadır. Daha açık bir deyişle, Mackinder'in Dünya Adası, Spykman'ın *"Kenar Kuşak"* veya Mahan'ın *"Deniz Egemenliği"* teorilerinden yararlanarak evrensel bir hakimiyet kurmak isteyen emperyalistler, Türkiye'yi hesaba almak durumundadırlar. Bölgesel hakimiyet kurmak isteyen bölge devletleri açısından da Türkiye dikkate alınması gereken bir güçtür.

Coğrafi konumdan kaynaklanan bu hassasiyetin Türkiye'ye yönelik tehditler konusunda çok belirleyici bir parametre olduğu açıktır. Terörizm de bu tehditler kapsamındadır ve

bir silah olarak hem emperyalist devletler ve hem de bölge ülkelerince Türkiye'ye karşı sık sık kullanılmıştır. Halen de kullanılmaya devam edilmektedir. Bu nedenlerle Türkiye'deki terörizm olgusunun önemli nedenlerinden birisinin de jeopolitik ve jeostratejik faktörler olduğu açıktı

4. Terörizmin Nedenlerini Saptamaya Yönelik Çalışmaların Değerlendirilmesi

Bu yorumu yaparken öncelikle belirmek gerekir ki; Dünyanın Kuzey Yarıküresi'nde yer alan zengin ülkelerin terörizmin nedenleri yaklaşımlarıyla, Güney yarıkürede yer alan yoksul ülkelerin terörizmin nedenlerine bakış açıları arasında *"kabili telif olmayan"* farklılıklar mevcuttur. Zengin Kuzey terörün nedenini bazı dinlere, kültürlere ve siyasi ideolojilere mensup insanların terörizme yatkın oluşuna bağlamak istemektedir. Bu tezi ispatlamak üzere bir de ilginç argüman ileri sürülmektedir: Vietnam Savaşı'nda Vietnamlı gerillaların insana verdikleri değerin Amerikalılara göre çok daha düşük olması, ABD'yi dezavantajlı konuma düşürmüştür. Fakir Güney'in terörizmin nedenlerine ilişkin tezi de bunun tam karşıtıdır: Terörizm, belli sosyal, siyasal ve ekonomik şartların olumsuzluğundan kaynaklanmaktadır; Filistin mülteci kamplarının olumsuz koşullarının çok sayıda terörist yaratması da bu görüşü doğrulamaktadır. Bu görüş farklılaşmasının fakir Güney'in terörizme daha fazla sempatiyle bakmasına neden olduğu kuşkusuzdur. Ayrıca Güney kendi tezini; terör bataklığını kurutmak için zengin kuzey ve batının, yoksul güney ve doğu lehine daha çok ekonomik sübvansiyonlarda bulunması gerekliliğine delil olarak göstermektedir (Crenshaw, 1981, Akgün 2001). Terörün nedenlerine ilişkin bu farklı algılamalar, terörizmle mücadele konseptlerine yansıdığında uluslararası sorunlar da yaratmaktadır. Zengin Batı ve Kuzey, terörizmle mücadeleyi, yoksul Güney ve Doğu ülkelerinin asgari olarak *"demokratikleşme"* ile terbiye edilmesi şeklinde algılamakta ve bu doğrultuda uluslararası diplomatik baskıdan ülke işgallerine kadar varan *"tedip"* metotlarına başvurabilmektedir. BM'nin 2005 yılı Zirve Toplantısı'ndan çıkan

ve BM Şartı'nın *"içişlerine müdahale edilmemesi"* ilkesini altüst eden sonuç bildirgesi, zengin Batı ve Kuzeyin bu anlayışını açıkça yansıtmaktadır.

"Yoksulluk ve eşitsizlik" faktörlerinin terörizmin doğuşundaki etkenlik dereceleri, Madrid toplantılarında da tartışılmıştır. Ted Robert Gurr'un koordinatörlüğünü yaptığı Ekonomik Faktörler Çalışma Grubu, bu konuda ayrıntılı bir sonuç bildirgesi hazırlamıştır:

"Yoksulluk tek başına terörizmin doğrudan bir nedeni değildir. Büyük ölçekli çalışmalar terörizmin herhangi bir yerde oluşabileceğini, ancak fakir veya zengin ülkelerden ziyade daha çok gelişmekte olan toplumlarda yaygın olduğunu ve çoğunlukla hızlı modernizasyonun karakterize ettiği toplumlarda ortaya çıktığını göstermektedir. Ekonomik değişiklik istikrarsızlığa, militan hareketlerin ve köktendinci ideolojilerin ortaya çıkmasına neden olan koşulları yaratır. Gelişmekte olan toplumlarda esaslı bir risk faktörü, güvensiz istihdam manzaralarıyla yüzleşen genç erkek nüfusun oransal büyüklüğündeki artıştır. Özetle, ülkelerdeki yapısal eşitsizlikler genel olarak şiddetli politik hareketlerin, özel olarak terörizmin ortaya çıkma nedenidir".

Literatürde terörizm nedenleri olarak; feodal kalıntılar, din, mezhep, tarikat ayrılıkları, eğitim düzeyinin düşüklüğü, kan davası geleneği, radikal dini inançlar, etnik ayrılık, azınlıkların varlığı, hak ve özgürlüklerin kısıtlılığı, ideolojik kamplaşma, güvenlik güçlerinin itibar kaybı, genel ahlakın yozlaşması, toplumun bölünmezlik bilincini kaybetmesi, rejim istikrarsızlığı, toplumsal otorite yetersizliği, siyasi ve/veya nepotik kayırmacılık, siyasal uzlaşmazlık, yasama, yargı ve yürütme erkleri arasında kuvvetli fikir ayrılıkları doğması, devlet kuruluşlarının yozlaşması, siyasal statükoculuk, siyasal kadrolar ve bürokrasinin yeteneksizliği ve yetersizliliği, yoksulluk, gelir dağılımı dengesizliği, işsizlik, ekonomik yönden dışa bağımlılık, toplu grev ve lokavtlar, sendikaların kamplaşması, kronik enflasyon, anarşist düşünürlerin etkileri, hukuk müesseselerin geç ve ağır işlemesi, hukuk kuralları ve kurumlarının çağın gerisinde kalması, mahkemelerin yozlaşması, ceza ve hukuk kurallarının caydırıcılığını yitirmesi, toplumun adalete olan

inancının sarsılması, sömürgecilik, kişisel psikolojik sapmalar, küreselleşme gibi ulus üstü faktörler, uluslara özel din, mezhep, kültür ve ideoloji özellikleri, iç ve dış konjonktrüel gelişmeler ve devletlerin terörü dış politika da bir enstrüman olarak kullanması gibi 40'a yakın parametre sayılmaktadır. Farklı bakış açılarıyla bu nedenlerin çoğaltılabilmesi de mümkündür.

Bu nedenlerin terörizmle karşılaşan ülkelerin genel ve özel şartlarına ve terörün ortaya çıktığı çağın konjonktürüne göre veya terör olgusunu irdeleyen; kişi, teorisyen, kurum ve devletlerin bakış açıları doğrultusunda farklılaşması, öne çıkması veya yok sayılması da mümkündür. Örneğin, çok sayıda iç ve dış, genel ve ülkeye özel faktöre bağlı olarak ortaya çıkan PKK terörizmi, uluslararası arenada genellikle sadece etnik nedene bağlı bir olgu olarak değerlendirilebilmekte, diğer tüm etmenler yok sayılabilmektedir. Bu yaklaşım, ne objektif, ne de bilimseldir, tersine sadece dış güç odaklarının çıkarlarına bağlı bir sübjektifiiliği yansıtmaktadır.

Özetle terörün evrensel nedenleri sayılabilse dahi, bu saptamalar bir ülkenin karşılaştığı terörizm özeline indirgendiğinde; tıpkı algılama ve tanımlamalarda olduğu gibi objektivitesi ve bilimselliği tartışmalı hale gelmektedir.

Bu konuda Crenshaw Çalışma Grubu'nun yaptığı; *"Terörü; sosyal, ekonomik, demografik, politik ya da kültürel artçı şartlara dayanarak açıklamak en iyi olasılıkla yetersiz ve en kötü olasılıkla da yanlış olur."* Açıklaması, en akılcı yorum olarak gözükmektedir.

İlla bir gruplaştırma yapılması gerekirse, terörizmin nedenlerini ana başlıklar altında aşağıdaki şekilde saptamak mümkün olabilecektir:

- Sosyal nedenler ve toplumsal yapı,
- Ekonomik nedenler,
- İç ve dış siyasal nedenler ve konjonktrüel gelişmeler,
- Yönetim yapısı ve anlayışı ile ilgili nedenler,

TERÖRİZMİN NEDENLERİ

- Hukuki yapı ve adalet anlayışıyla ilgili nedenler,

- Jeopolitik ve jeostratejik nedenler,

- Milletlerin ırki, kültürel, dinsel ve ideolojik yapısal özellikleri ile ilgili nedenler,

- Devletlerin emperyalist dış politikaları,

- Kişisel psikolojik sapmalar.

Türkiye'ye özel nedenlere bakıldığında da bu konuda inceleme yapan teorisyenlerin ve uygulayıcıların ortaya koydukları faktörlerin çok büyük bir bölümüne katılmamak, ortalama bir Türk aydını için olanaksızdır ve bu nedenlerin pek çoğunun ülkemizdeki terör olgusunu tetiklediği de bir gerçektir. Olsa olsa bu nedenler arasında bir öncelik ve önemsellik sıralaması yapılabilir.

IV. TERÖRİZMİN AMACI

Terörizmin nedenlerinde olduğu gibi terörizmin amaçları konusunda da literatürde bir görüş birliği yoktur. Çok sayıda olgunun terörizmin amacını oluşturduğu ileri sürülmektedir. Bu amaçlar arasında öne çıkanları kısaca özetleyelim.

Toplumu sürekli korku içinde yaşatarak sindirmek, baş eğdirmek, kitleleri etkileyerek örgütün *"davasına"* doğru yönlendirmek ve *"davanın"* haklılığına inandırmak terörizmin en önemli amaçlarından birisidir. Örgütün hedefinde, yandaş ve militanlarının yanı sıra *"seyirci"* konumundaki halk da vardır. Teröristler bu amaç doğrultusunda, silahlı ve/veya politik propaganda anlamında eylem koymaktadırlar. Dramatik ve gösterişli eylemlerle topluma; *"davadan yana mısın, değil misin?"*, *"davadan yana değilsen düşmanımsın"*, *"düşmanımsan hedefimsin"*, *"hedefimsen yaşama hakkın yok"* şeklinde özetlenebilecek bir "taraf olma" çağrısı yapılmaktadır. Bu çağrı ile insanların tarafsız olma hakkını yasaklanmakta, zihinsel ve duygusal masumiyet yok edilerek, toplumun şiddet yoluyla siyasallaşması ve kutuplaşmasının yolu açılmaktadır. Öte yandan kitlelere yönelik hedef gözetmeyen şiddet eylemleriyle *"reklam gereksinimi"* de karşılanmaktadır. Bunun yanı sıra örgütün gücünün kanıtlanmasıyla militan ve yandaşların moralinin yükseltilmesi, mücadeleye karşı olan kurum ve kişilerin pasifize edilmesi,

TERÖRİZMİN AMACI

halkın örgüte sempati duymasının sağlanması, genel eylem psikolojisi ve ortamının oluşturması sonucunda devlet otoritesinin şiddete yöneltilmesi ve böylece toplumda tedirginlik ve tepki yaratılması, halkın can derdine düşerek terörizme karşı duyarlılığını yitirmesi, devletin uluslararası toplum tarafından insan hakları ihlali ve gereksiz şiddet kullanımıyla suçlanarak mahkum edilmesi de amaçlanmaktadır.

Kitle iletişim araçlarının terör eylemlerine bilinçsiz yaklaşmaları ve *"reyting güdüsünü"* ön plana çıkarmaları halinde de terörizmin yarattığı korku ve dehşet daha da büyümekte, toplumun yönlendirilmesi ve terörizmin amacına ulaşması daha da kolaylaşmaktadır.

Bu genel amaç ötesinde, siyasi iktidarı yıkmak veya zaafa uğratarak belli kararları almaya ya da politikalarını değiştirmeye zorlamak, bir kazanım elde etmek maksadıyla hedef alınan ülke ve toplumda belirli ortamların oluşmasına aracılık etmek, bir başka ülkeyi istikrarsızlaştırmak ve zayıflatmak, hainleri ve düşmanları cezalandırmak, terör eylemlerini finanse etmek, yeni eleman bulmak, örgüt içinde disiplin sağlamak, tutuklu ve mahkumları serbest bıraktırmak gibi çok sayıda olgunun terörizmin amacı olabileceği ifade edilmektedir. Tacar, kitabında terör örgütlerinin amacı olarak kabul edilebilecek tam 50 adet farklı olguyu saymaktadır. (Tacar 1999, s. 47, 48, Ergil 1980, s. 39-48, Karacan 1984, Yunusoğlu 1992, Yamaç ve Kuyaksil 2000)

Tacar'a göre, hükümetin teröre başvurması söz konusu olduğunda da; iktidarı korumak, hedef grupları kontrol altında tutmak, eylemden caydırmak, iktidara itaati ve bağlılığı sağlamak ve iktidara yandaş kitleleri çoğaltmak amacı oluşturmaktadır. (Tacar, 1999, s. 48) Ergil'e göre ise egemen güçlerin ve iktidar seçkinlerinin uyguladığı terör yani *"yukarıdan terör"* bir siyaset stratejisi ve yönetim biçimi olarak kullanılmakta, bir senaryo doğrultusunda uygulanmakta, üstün güç olma gereksinimini karşılamakta; toplumun iktidara topyekun baş eğmesini törensel hale getirme, toplumu basitleştirme, şiddeti özgürleştirip meşrulaştırma, bir ulus ve bir düşman yaratma,

TERÖRİZMİN AMACI

dayanışma ve birlik gereksinimi giderme, sindirme ve korkuyu normalleştirme ve varolan ya da hayali tehlikeleri dramatize etme amaçlarıyla kullanılmaktadır. (Ergil, 1980, 26-38)

Araştırmalarda belirtilen olguların tümünün terörizmin amaçları olduğu konusunda kuşku yoktur. Amacın siyasal alanda tarif edilebilmesi, yani siyasal olması da literatürde genel kabul gören bir görüştür.

Ülke özeline inildiğinde ise bir başka ülkede rastlanamayacak, siyasal olup olmadığı kuşkulu amaçlar için eylem yapan terör gruplarına bile rastlanabilir. Örneğin, adı pek bilinmeyen Japon *"Chukaku-Ha/Nucleus or Midlle-Core Faction"* terör örgütü Narita Havaalanı'nın yapılmasına engel olmak amacıyla da eylem koymuştur. (Fortune City) Toplumların genel ve özel amaçları kolaylıkla kategorize edilemeyeceğinden, terörizmin amaçları da aynı ölçüde değişkenlik gösterebilecektir.

Genel bakış açısı dışında terörizmin amacını daha farklı boyutlarıyla ele alanlar veya farklı kelimelerle ifade edenler de bulunmaktadır:

"Terörizm ne bir konveksiyonel savaş şekli, ne adi bir suç, ne de iletişim araçlarına yarayan gelişigüzel bir deliliktir. Terörizmi farklı kılan en önemli özelliği onun belirli politik amaçlara erişmek için kullandığı kendine has stratejisidir. Terörist kendi amaçlarına uygun tepkiler oluşturmaya çalışır: Herşeyden önce terörizm zayıfın güçlüye karşı kullandığı bir stratejidir. Bir yazarın dediği gibi, 'terörizm politik bir ju-jitsu'dur'. Bir ju-jitsu ustası nasıl rakibini üzerine çekip onu kendi ağırlığıyla yere fırlatırsa terörist de aynı amaçla devletin tepkisini üzerine çekmeye çalışır. Terörist, devleti baskıcı bir tepki göstermeye zorlamak suretiyle; şimdiye kadar politik olarak ilgisiz kalan halkı, devlet aleyhine çevirmek ve baskıcı yaklaşım ile devletin kaynak, istek ve enerjisini tüketmek ister. Bu stratejinin en güzel örneği Cezayir Kurtuluş Savaşı'dır. Bu savaş 1950'lerde ufak bir milliyetçi grup tarafından başlatıldığında, Fransa'dan ayrılmak gibi bir istek yoktu. Ancak Cezayir Kurtuluş Cephesi (NLF) gelişi güzel bir şiddet ve bombalama eylemi başlatınca, Fransız yetkilileri mevcut askeri güçlerini arttırdılar ve her şeyden önemlisi Cezayirli

TERÖRİZMİN AMACI

Müslüman askerleri ülkeden sürüp, yerlerine 'saf' Fransızları getirdiler. Bunun sonucunda Cezayirlilerle Fransızlar arasındaki ayrımlar hemen ortaya çıktı. Cezayir Milliyetçiliği gelişip, dünya kamuoyunun desteğini kazandı ve Fransızlar davayı daha başından kaybettiler." (Yunusoğlu 1992, Karacan 1984)

"Teröristin amacı, kurbanlarının yaşadığı dehşet, korku ve ölüm yolu ile geride kalanlara mesaj vermek, amaçları için sorular sordurmaktır. Şiddet ve korkunun yol açtığı bu travma zihinlerde kalıcı etki yapar. Etkiyi arttıran bir diğer olgu da eylemin medya tarafından sürekli gündeme getirilmesi ve yeniden üretilmesidir." (Özcan, 2004)

"Filistinlilerin terörizmi bir ölçüde eski terörizmdir. Burada söz konusu olan öldürmek, katletmek... Düşmanları yok etmektir. Yaşama karşı yaşamdır bu. 11 Eylül saldırılarıyla doruğa çıkan global terörizm ise güçsüz bir başkaldırıdır ve anarşist özellikler taşır. Pragmatik bir amacı vardır ama bu tip saldırılarla düşmanın yenilmesi de mümkün değildir. Bu tip terörün yapabileceği tek etki; halkta ve hükümetlerde şok ve kaygı yaratmak olabilir. Karmaşık toplumlarımızın tahripkarlığa karşı çok duyarlı olması; en düşük bedeli ödeyerek en ağır zararları vermeye elverişli yaygın ve geçerli eylemler için ideal fırsatlar sunar." (Habermas, 2004)

"Terör, toplumu ve ülkeyi yönetenleri belli bir yöne sevk etmek için yapılan eylemlerdir ve eylem buna göre kurgulanır. Yani bulduğunuz her ipucu bulmanız istenendir ve vardığınız her sonuç beklenendir. Terör konusundaki temel yanılgı, terör örgütlerinin devletlerden bağımsız, onların dışında ve karşısındaki birtakım örgütlenmeler olduğunun kabul edilmesidir. Oysa çok güçlü ve profesyonel devlet yapılanmalarının karşısında, bir avuç insanın sınırlı kaynaklarla kurdukları örgütlerin yaşama şansı hiç yoktur. İşin gerçeği terör örgütlerinin devletler ve onların organları tarafından kullanılmasıdır. Yani terörist -organizasyonlar- meşru yapının karşısında değil onun emrinde ve hizmetindeki olan yapılardır.

Terör olayının mantığı basittir. Bir yerde bir tehlike olduğu imajı yaratılır ve buna karşı oluşacak tavır asıl amaçtır. Eğer siyasi hasımlarınız, mesela, komünist bir kimliğe sahipse, onlar tarafından

yapıldığı izlenimi veren bir eylem toplumu komünistlere karşı tavır almaya yönlendirir ama asıl amaç, komünist kimlikli hasmınıza karşı tepki oluşturmaktır ve bu gerçekleşir." (Kaynak, 2003)

Yukarıda yer verdiğimiz bu yorumlardan ilki, devletlerin terörizm karşısında yanlış mücadele stratejisi uygulamalarının yaratabileceği sonuçların terörizmin amaçlarına hizmet edebileceğini vurgulamaktadır. Ancak, Cezayir Kurtuluş Savaşı'nın başarıya ulaşmasında; imparatorlukların ikinci tasfiye sürecinin başlaması, *"Soğuk Savaş"* döneminin genel konseptinin ulusal kurtuluş savaşları lehine bir ortam oluşturması ve hatta Fransa'nın iç istikrarsızlığı gibi çok daha başka parametrelerin de etkisi vardır ve bu nedenle Cezayir Kurtuluş Cephesi'nin -veya Cezayir Milli İhtilal Konseyi, FLN- başarısını sadece Fransa'nın terörizmle mücadelede yanlış strateji seçmesine bağlamak, yanıltıcı olabilir. Dr. Özcan'a ait olan yorum da aslında, terörizmin; dehşet yaratarak toplumu etkilemek ve yönlendirmek, davasını duyurmak, reklam ve propaganda yapmak amaçlarının farklı kelimelerle ve topluca ifade edilmesidir.

Prof. Kaynak'a ait olan yorum ise terörizmi *"kökten"* sorgulamaktadır ve çağdaş asimetrik terörizmin amacının da sorgulanması fırsatını yaratması itibariyle, diğerlerinden biraz daha farklıdır. Kaynak yorumunda şu soruyu sormaktadır: Terörizm olgusu, gerçekten zayıfın silahı veya güçsüzün güçlüye yönelttiği asimetrik tehdit midir? Ya da emperyalist devletlerin uluslararası arenada oynadıkları hakimiyet oyununda sahneye koyup figüran olarak kullandıkları terör örgütlerine uygulattıkları kanlı bir taktik midir?

*"İstihbarat Dünyası"*ndan gelen ve dolaysıyla *"örtülü operasyonlar"* konusunda deneyimli olan Kaynak'ın cevabı ikincisidir. O'na göre terörizmin amacı bazı ülkelerin çıkarlarına göre toplumları ve devletleri belli ve önceden hesaplanmış bir tavır almaya yöneltmektir. Bu nedenle de terör örgütlerinin deklare ettikleri, görünen, yansıtılan amaçları önem taşımamakta, bu amacın makro planda kimlerin amacına hizmet ettiğinin sorgulanması gerekmektedir.

TERÖRİZMİN AMACI

Terörizmin felsefi olarak sorgulanması anlamında çok benzer bir başlık *New York Times Gazetesi*'nin 1 Haziran 2000 tarihli nüshasında yer almaktadır: *"Terörizm birkaç kişiye zarar vermeyi ve hedeflerine ulaşmak için birçok insanı korkutmayı amaçlar."* Bu başlığa eklenebilecek üç kelime Kaynak'ın analiziyle paralellik sağlayacaktır: Korku da yönlendirir.

Kanatimize göre, *New York Times*'ın başlığı terörizmin amacının ne olduğu sorusuna verilebilecek en güzel cevaptır; terörizmin amacı etki yaratmak/etkilemektir. Bu etkinin korku-dehşet yaratarak veya kahraman/şehit/efsane oluşturarak ya da endoktrine ederek oluşturulması ise, sadece yöntemle ilgilidir. *"Etkileyerek yönlendirme"* amacı değişmemektedir. Habermas da, eski ve çağdaş asimetrik terörizmin amaçları arasında bir karşılaştırma yapan yorumunda, çağdaş terörizmin elde edebileceği tek sonucun halkta ve hükümetlerde şok ve kaygı yaratmak olduğunu belirterek, terörizmin üzerinde durulması gereken amacının yaratılmak istenen etki olduğuna dikkati çekmektedir.

"Etki yaratmak/etkileyerek yönlendirmek" yüklemi, kendiliğinden bazı soruları gündeme getirmektedir: Etki hangi yönde yapılacaktır, etki hangi politikaların yönlendirilmesi amacıyla yapılacaktır, hangi yöntemle yapılacaktır, kim etkilenecektir, neden etkilenecektir, kimin çıkarı için etkilenecektir, kim etkileyecektir, etkilemenin maliyetini kim karşılayacaktır, etki ne zaman başlatılacaktır, etki alanı neresi olacaktır, etkilemenin süresi nedir? vb. Bir kısmı *"belirleyici"* bir kısmı *"teferruat"* olan bu soruların cevabı terörizmin gerçek amacını oluşturur.

Kaynak'ın ileri sürdüğü gibi terörizm bir devletin sponsorluğunda uygulanıyorsa, amacın belirlenebilmesi çok kolaydır; amaç, terörizmin sponsorluğunu yapan devletin ulusal hedef ve çıkarlarına ulaşmasının teminidir ve bu belirleyici cevaptır. Bu amaca ulaşmak için hangi terör örgütlerinin kullanılacağı, nasıl finanse edileceği, eylemlerde kullanılacak şiddet derecesi vb. teferruat olmaktadır. Söz konusu yorumu pratiğe indirgemek de oldukça kolaydır ve inkar edilemeyecek olaylarla yorumun haklılığı ortaya konabilir;

TERÖRİZMİN AMACI

Yunanistan'ın Türkiye'deki PKK terörizmine verdiği destek Kıbrıs sorunu ile çok yakından ilgilidir ve Yunanistan açısından bu desteğin asıl amacı Türkiye'yi *"Kürt kitlesi üzerine yönelterek"* zafiyete uğratmak, ulusal birliğini ve ülke bütünlüğünü tehdit etmektir. Sonuç olarak PKK terörü, Yunanistan'ın ulusal amacına ve çıkarlarına hizmet etmiştir. Suriye'nin PKK'ya verdiği desteğin geri planında da Fırat ve Dicle sularının paylaşımı ve Hatay sorunu yatmaktadır. Dolaysıyla bu destek de Suriye'nin ulusal çıkarlarıyla ve amaçlarıyla ilgilidir.

Terörizmin dış destek boyutunu öne çıkaran bu yorum, *"Soğuk Savaş"*ın sonuna kadar olan dönem için geçerlidir. Halen süregelen ulusal/yerel ve hatta bölgesel terörizm uygulamaları için de geçerliliğini korumaktadır. Terörizmin *"Soğuk Savaş"*taki gelişimini incelerken yaptığımız yorumlarda, bu dönemin sonuna doğru terörist örgütlerin neredeyse yarı resmi örgütler haline geldiklerini ve bu dönüşümün terörizmin asimetrik tehdit özelliğini de yok etmeye başladığı belirterek, bu yoruma katılmıştık.

Ancak şu hususu da belirtmek gerekir: Bu yorum modern çağların evrensel asimetrik terörizmini açıklamak, dolaysıyla da çağdaş terör örgütlerinin amaçlarını saptamak konusunda yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda, şu andaki en büyük evrensel terörizm tehdidini Radikal İslami terörizm oluşturmaktadır ve El Kaide'de İslami radikal terör örgütlerinin *"şemsiyeliği"* görevini yapmaktadır. Radikal İslami terörizmin görünen/yansıtılan en önemli amacı da, Radikal İslamın evrensel hakimiyetini sağlamak ve *"Büyük Şeytan"* ABD önderliğindeki Batı egemenliğini; sosyal, ekonomik siyasi, kültürel, vb. tüm alanlarda yok etmektir.

Bu noktada sorulması gereken soru bellidir: El Kaide'nin görünen ve deklare ettiği amacı gerçek değilse, sadece gerçek olarak gösteriliyorsa, o zaman El Kaide'nin gerçek amacı nedir ve kimin çıkarına hizmet etmektedir? Afganistan Cihad'ı döneminde ABD-Pakistan Gizli Servisi ISI-Taliban-İslam Tugayları-Usame Bin Ladin ilişkisini bilen *"komplo teorisyenleri"* bu soruyu çoktan cevaplamışlardır: El Kaide ABD'nin ve Batının

TERÖRİZMİN AMACI

çıkarlarına hizmet eden bir örgüttür ve gerçek amaç, ABD'yi ve küreselleşme doktrinini İslam dünyasına yöneltecekleri saldırılarda haklı konuma getirecek bir Radikal İslami terörizm tehdidi yaratmaktır. Yani, evrensel ölçekte çok büyük ve çok kanlı bir örtülü operasyon yürütülmektedir.

Uluslararası arenanın hiçbir zaman komplolardan *"azade"* olamayacağı kabul edilmekle birlikte, El Kaide gibi örgütler hakkında yapılan bu tip yorumlar fazlaca iddialı görülmektedir.

Kanımızca, çağdaş asimetrik terörizmin gerçek amacı konusunda verilebilecek en akla yakın cevap şudur: *"Avrasya Hakimiyeti"*, küreselleşme gibi evrensel stratejilerin yarattığı etkiler, bu etkilerin hedefinde olan büyük kitleler üzerinde evrensel bir tehdit oluşturmaya yetecek kadar büyük tepkiler oluşturabilmektedir. Çoğu zaman önceden deklare edilmiş bir ideolojiyle maskelenerek, önce birkaç lider tarafından dile getirilen ve bu tepkiler, kitlelerin ortak tepkisinin desteğiyle güçlenmekte ve ortaya asimetrik terörizm tehdidini çıkarmaktadır. Kitlelerin koyduğu tepkinin formülleştirilmesi de önceden yazılmış ideolojiler aracılığıyla gerçekleştirilmekte, böylelikle terörist örgütün deklare ettiği siyasi amaç ortaya çıkmaktadır.

Bu bölümle ilgili kısa bir özet yapmak gerekirse;

Terörizmin amacının ne olduğunun belirlenmesi, mücadele stratejileriyle araçlarının saptanması açısından da önem taşımaktadır ve bu belirlemenin terörizmi oluşturan nedenler ışığında yapılması gereklidir. Daha açık bir deyişle, terörizmle mücadele edilirken örgütün amacının gerçeklememesine yönelik önlemlerin uygun araçlar kullanılarak alınması gerekecektir. Ancak, bu son derece zor bir iştir.

Amacın yanlış anlaşılması ya da gerçek amaç farklı olduğu halde, terör örgütünce gösterilen/yansıtılan amaca yönelinmesi durumunda ise yanlış teşhis ve yanlış tedavi sorunuyla karşılaşılacak, terörizmle mücadele zafiyete uğrayacak ve başarısız olacaktır.

TERÖRİZMİN AMACI

Bu saptamayı uygulamadan bir örnekle daha anlaşılır hale getirmek mümkündür: PKK terörizminin gerçek amacının Türkiye'yi bölerek ayrı bir Kürt ulus devleti oluşturmak olduğu genel kabul görmektedir. Bu amaç PKK'nın deklare ettiği/yansıttığı olgudur ve kuşkusuz bir bölümüyle de gerçektir. Ancak, PKK terörizmi belirli bir dönemde dış unsurlar tarafından da en geniş anlamda desteklenmiştir ve bu destek, kaynağı ve yöntemi değişmekle birlikte halen sürmektedir. Dış unsurların, ulusal veya emperyalist amaçlarını gerçekleştirebilmeleri yolunda önemli bir engel olarak gördükleri Türkiye'yi istikrarsızlaştırmak, zayıflatmak ve bölmek için terörizme destek verdikleri açıktır.

Türkiye'nin PKK terörizminin amacını sadece ayrı bir Kürt ulus devletinin kurulması şeklinde algılaması, bu amacı engellemeye yönelik önlemlerin sadece PKK terör örgütü ve bu örgüte destek veren halk kitlesi kapsamında düşünülüp, planlanması ve uygulanması demektir. Hele, bu terörizmin ortaya çıkmasına neden olan faktörlerin araştırılması da ihmal edilmişse, ayrılıkçı/etnik terörizmle mücadelede en kolay ve çabuk yöntem olan silahlı mücadele stratejisinin seçimiyle yetinilecektir. Türkiye'nin de yaptığı budur. Oysa ki, silahlı mücadele stratejisinin tek başına uygulanmasının kalıcı başarı sağlayamayacağı ve konvansiyonel savaş göze alınmadıkça da terörizmin dış destek unsuru ile hiç başa çıkamayacağı, *"terörizmle mücadele alfabesi"*nin ilk sayfasında yazmaktadır. Öyleyse, bir yandan ülkenin silahlı gücünün de terörizmin dış destek unsurlarına karşı önemli bir baskı unsuru olarak kullanılacağı çok etkin dış politikalar uygulanmalı, diğer yandan da silahlı mücadeleyi destekleyecek ve ayrılıkçı/etnik terörü oluşturan nedenleri yok etmeye yönelecek politikalar devletin tüm organları aracılığıyla yürürlüğe konulmalıdır. Türkiye, Suriye uygulaması dışında bunların hiç birisini yapamamış, bu nedenle de etnik/ayrılıkçı terörizm sorunu kalıcı bir çözüme ulaştırılamamıştır.

Gerçek amacın saptanmasının hiç de kolay olmadığı ifade edilmiştir. Bu doğrudur, dış unsurlar hedef aldıkları

TERÖRİZMİN AMACI

ülkedeki terörizmi desteklerken, genellikle örtülü operasyon yönteminden sonuna kadar yararlanırlar ve bu nedenle de dış destek unsurların faaliyetlerinin uluslararası ortamda teşhir edilebilecek delillerle saptanması pek kolay değildir. Ancak, bazen de ASALA/PKK örneklerinde görüldüğü gibi, böyle tekniklerin kullanılmasına dahi gerek duyulmamaktadır. Burada terörizme hedef olan devletin gücüyle ilgili başka zorluklar ortaya çıkmaktadır. İlk zorluk, hedef devletin örtülü operasyon yöntemine gereken cevabı verebilecek istihbarat imkan ve kabiliyetlerine sahip olup olmaması noktasındadır. Bir diğer zorluk ise, hedef devletin dış politika da ne ölçüde bağımsız hareket edebileceği gerçeğiyle ilgilidir. Yani, bazen terörün dış destek unsurunun faaliyetleri teşhir edilebilecek delillerle saptanmakta, ancak *"reel politik"* sonucu, bu saptama etkin dış politikalara dönüştürülememektedir.

Türkiye, terörizmle mücadelesinde bu sorunların tümüyle karşılaşmıştır.

V. TERÖRİZMİN ÖZELLİKLERİ

Bir ülkenin teröristinin rakip ülkede özgürlük savaşçısı olarak kabul edildiği bir dünyada terörizmin özellikleri konusunda ortak bir uluslararası anlayışa varılabilmesi de mümkün değildir. Çünkü terörizmin özelliklerinin belirlenmesi, bu özelliklere bakılarak bir tanım yapılabilmesi sonucunu da doğurmaktadır. Terörizmin özelliklerinin belirlenmesindeki bir diğer güçlük de özelliklerin, algılama, neden ve amaçlarla yakın ilişkisinin bulunması ve iç içe geçmesidir. Bu zorluklara karşılık literatürde terörizmin özelliklerini belirlemeye çalışan çok sayıda araştırmaya rastlanmaktadır. Bu araştırmalardaki saptamalar aşağıdaki şekilde sıralanabilecektir.

1. Literatürde Yer Alan Özellikler

1.1. Madrid/Crenshaw Grubu Sonuç Bildirisi

1.1.1. Terör yekpare bir olgu değildir. Sadece ideolojilere değil, aynı zamanda örgütlenmeye ve başlangıçlara da dayanan çok sayıda olgudan oluşur. Bazen terör, sosyal bir hareketle ya da genellikle daha çok ihtiyaç duyulan sosyal hizmetleri sağlamak gibi zor olmayan eylemlerin bir sonucu olarak önemli bir halk desteğine sahip bulunan siyasi partiyle de ilişkilidir. Bu aktörler terörü, hükümetleri sıkıştırmakta uygun-geçici bir yol olduğu için kullanırlar.

TERÖRİZMİN ÖZELLİKLERİ

1.1.2. -Terörün- şiddetinin tahrik edici unsurları, rejim tipine bakılmaksızın çözülmesi güç olan, kompleks, dinamik bir denklem oluşturur.

1.2. Prof. Dr. Altuğ'a göre

Altuğ, Walter Laqeur ve Paul Wilkinson'un araştırmalarından esinlenerek terörizmin özelliklerini aşağıdaki şekilde belirtmektedir.

1.2.1. Yeni ve emsali olmayan bir olaydır. Bu nedenle eski terör eylemleri giderek daha az ilgi çeker.

1.2.2. Terörizm adaletsizliğe bir cevaptır.

1.2.3. Terörizm her yerde vuku bulmaktadır.

1.2.4. Terörizmde şiddet olayının psikolojik tahribatı fiziksel tahribatından ölçülemeyecek oranda büyüktür.

1.2.5. Terörizm, özel olarak önceden bilinmeyen bir *"istibdat"* şeklidir. Bu istibdat şeklinde kişi *"İdiosyncratic Kanunları"* esasına göre hareket eden teröristlerin ellerinde imhadan kurtulmak için hiçbir şey yapamaz.

1.2.6. Hedefi belirsizdir.

1.2.7. Savaş kuralı ve yasa tanımaz. Terörizme karşı tarafsız da olunamaz. Seçenek, ya onlarla birlikte veya onlara karşı olmaktır.

1.2.8. Modern teknolojinin işkence, ölüm ve imha repertuarını çok genişlettiği terörizm, vahşi ve barbar yöntemler içerir.

1.2.9. Kendisini, başarıya ulaşmak için kullanılabilecek yegane ve en iyi seçenek olarak lanse eder.

1.2.10. *"Göze göz"*, *"dişe diş"* anlayışına dayanan bir intikam felsefesi vardır. (Altuğ, 1995, s. 104-105)

1.3. Yrd. Doç. Dr. Akgün'ün Araştırması

Akgün, terörizmin özeliklerini sıralamadan terör dünyasının bir gerçeğini tekrarlamaktadır: Terörle ilgili anlaşmazlığın temelinde siyasal ve kültürel farklılıklar vardır. Bazı ülkeler terörizmi, suç işleyen fanatik grupların tüm faaliyetleri olarak anlamakta, diğer bazı ülkelerde ise terörist taktikleri kullananlar, o ülkede uygun görülen nedenlere dayanıyorlar ise saygı görmektedirler. Akgün, bu saptamayı yaptıktan sonra terörizmin aşağıda sayılan özelliklerine işaret etmektedir:

1.3.1. Terörizmin ilk özelliği, siyasi amaçlara ulaşılabilmesi için suç olan şiddet eylemlerine başvurulmasıdır. Suç oluşturan eylemlerden anlaşılması gereken, eylemin işlendiği ülkenin yasalarına göre suç sayılmasıdır. Başka ülke yasalarının veya teröristlerin kendilerinin eylemi suç saymamaları, bu özelliği değiştiremez.

1.3.2. Terörizmin ikinci tanımlayıcı niteliği, hedeflerinde ayrım gözetmemesidir. Siyasi amaçlı terör eylemi, hedef kitleyi teröristlerin savunduğu siyasi pozisyonu kabul edecek duruma getirmek ister. Bu nedenle, geniş kitleleri korku yoluyla ikna edebilmek için hedef ayrımı gözetmez. Bu anlamda siyasi terör tam bir psikolojik harp (PH) silahıdır.

1.3.3. Terörizmin üçüncü özelliği; hükümetlerin kontrolünü ele geçirmekten çok hükümetin karar ve faaliyetlerini etkilemeyi, politikalarını değiştirmeyi amaçlamasıdır. Bu anlamda terör zayıfın kuvvetliye dayatmasıdır ki, literatürde *"asimetrik tehdit"* olarak adlandırılır. Bu yüzden kendi davalarına demokratik yöntemlerle destek bulamayacak ve seslerini dünyaya duyuramayacak olan ayrılıkçı akım ve azınlıklar, asimetrik tehdit oluşturarak, büyük devletleri zorlamaktadırlar.

1.3.4. Terörizmin bir diğer niteliği, mutlaka bir dış unsur tarafından desteklenmesidir. Bu doğrultuda bazı dış güçler ve devletler, çeşitli siyasi amaçlarla ve çıkarları doğrultusunda terör örgütlerinin sponsorluğunu yapmakta, uluslararası alanda da koruyuculuğunu üstlenmektedirler. Özel kişilerin, vakıf ve derneklerin de teröre destek verdiği görülmektedir.

TERÖRİZMİN ÖZELLİKLERİ

1.3.5. Terörizmin son niteliği ise belli bir nedene dayanmasıdır.

Çalışmada terörizmin bünyesel zafiyetlerinden kaynaklanan özellikleri de yer almaktadır:

Terör örgütlerinin amaçlarının toplumun çoğunluğunca kabul görmemesi, gizlilik koşulunun örgütlerin kitlesel yaygınlaşmasını önlemesi ve terörizmin kamuoyunu heyecanlandırmasına rağmen siyasal anlamda fazla bir şey ifade etmemesi bu zafiyetleri oluşturmaktadır. Tarihi gerçekler de genellikle teröristleri doğrulamamakta ve hiçbir neden terörizmi haklı gösterememektedir.

Bu negatif özellikler sonucunda da; *"amaç ve sayıda azlık"* denilen iki önemli zafiyet ortaya çıkmaktadır. Amaçtaki zayıfiilik ve sayıca azınlıkta olma teröre başvurma açısından birbirini desteklemektedir. Bu zafiyetler terörizmin, ancak çok özel koşulların varlığında sonuç alabilmesine neden olmaktadır. (Akgün, 2001)

1.4. Dr. Hanlı'nın Görüşüne Göre

Global Terörizm konusunu inceleyen Dr. Hanlı'ya göre de terörizmin özellikleri aşağıdaki şekilde sıralanabilecektir:

1.4.1. Kriminolojik ilkelere göre herhangi bir kişi *"konusu suç teşkil eden"* hukuki bir fiili işlerken, bunu hiç kimsenin görmemesini arzu eder. Terörist bunun tam tersine, mümkün olduğu kadar fazla kişinin haberdar olacağı şekilde fiilini işlemeyi tercih edecektir. T.P. Thornton'a göre bu *"fiil sembolik"*tir. Fiilin sembolik olması, terörizmi gerilla ve diğer savaşlardan ayırıcı bir niteliktir.

1.4.2. Terör hareketleri, günümüzde periyodik olarak ve dalgalar halinde ortaya çıkmakta, zamanla önemini yitirmekte ve bilahare yeniden hız kazanmaktadır. Terörün hız kazandığı bu dönemler ile uluslararası siyasal ilişkiler, siyasi ve ekonomik

stratejiler, bölgesel ve ülke düzeyindeki ekonomik, siyasi ve toplumsal sorunlar arasında yakın ilişki gözlenmektedir.

1.4.3. Terörist grupların, eylem taktikleri ve yürüttükleri gizli faaliyetin bir gereği olarak, hedef seçimi ve eylem zamanı konusundaki inisiyatiflerini kullanmada sınırsız davranabilmeleri, onları avantajlı kılmaktadır. Sebep-sonuç ilişkisinden uzak bir şekilde gerçekleştirilen terör eylemlerinin, zamanından önce haber alınarak önlenmesi veya faillerinin yakalanmasının güçlüğü, terörün etkisini arttırmaktadır. Ayrıca teröristler, eylemlerinde kendilerini sınırlayan ahlaki veya insani çok fazla engel tanımadıklarından, psikolojik bir üstünlüğe sahip olmaktadırlar. (Hanlı, 2003)

1.5. Prof. Kaynak'ın Düşünceleri

Kaynak, terörizmin iki önemli özelliğine işaret etmektedir:

1.5.1. Terör, bir olayın gerçek yüzü değil onu saklayan bir örtüdür. Bu örtü kaldırılmadıkça kimin ne yapmak istediği anlaşılamaz.

1.5.2. Terör, toplumu ve ülkeyi yönetenleri belli bir yöne sevk etmek için yapılan kurgulanmış bir eylemdir. Yani bulduğunuz her ipucu bulmanız istenendir ve vardığınız her sonuç beklenendir.

1.6. Dr. Laçiner'in Bakış Açısı

Yeni terörizmin ilk özelliği, eski terörizmin aksine teknoloji ve iletişimle yakın bağlantısıdır. Kolayca üretebilen kimyasal ve biyolojik silahlar öylesine etkili ve öldürücü hale gelmiştir ki, birkaç terörist, milyonlarca askerin yapamayacağı işi yapabilme pozisyonuna kavuşmuşlardır. Oklahoma olayında bir kişi, Eyalet Binası'nı ve içindekileri yok edebilmiştir.

TERÖRİZMİN ÖZELLİKLERİ

Yeni terörizmin ikinci özelliği ise; bilginin batıdan çıkarak, diğer medeniyetlerin ve bu arada tehlikeli kişilerin eline geçmiş olmasıdır. Yani Batı, kendi ürettiği bilgiyle vurulur hale gelmiştir. Öte yandan, Usame Bin Ladin gibi bazı yeni teröristler de bizzat Batı veya ABD'ce üretilmişlerdir.

Üçüncü özellik, eskisinden farklı olarak sadece kamuoyunu hedef almaması, mesaj vermenin yanı sıra büyük ölçüde zarar verme isteğini de içinde barındırmasıdır. Bunun sonucunda ortaya çıkan büyük zarar ve doğan tepkinin şiddeti nedeniyle terör örgütleri eylemleri üstlenmemekte, eylemle yetinmektedirler. Bu gelişmenin sonucunda terör kendisini tüm dünyaya yayılmış topyekun bir savaş olarak göstermekte, siyasi dengeleri önemli ölçüde etkilemektedir. (Laçiner, 2001)

1.7. Jürgen Habermas'ın Görüşleri

1.7.1. Terör, özel suçtan farklı olarak kamusal alanla ilişkilidir ve tutku sonucu işlenmiş diğer suçlardan farklı tipte bir analiz gerektirir.

1.7.2. 11 Eylül saldırılarıyla doruğa çıkan global terörizm ise güçsüz bir başkaldırıdır ve anarşist özellikler taşır. Pragmatik bir amacı vardır ama bu tip saldırılarla düşmanın yenilmesi de mümkün değildir. Bu tip terörün yapabileceği tek etki; halkta ve hükümetlerde şok ve kaygı yaratmak olabilir. Karmaşık toplumlarımızın tahripkarlığa karşı çok duyarlı olması; en düşük bedeli ödeyerek en ağır zararları vermeye elverişli yaygın ve geçerli eylemler için ideal fırsatlar sunar. Global terörizmi iki özelliği uç noktalara götürür: Gerçekçi amaçlardan yoksunluk ve karmaşık sistemlerin kırılganlığından yararlanma kapasitesi.

1.7.3. Siyasal terörizm ile global terörizm arasındaki fark özellikle; siyasal terörizmi uygulayanların bir süre sonra ülkelerinin saygın temsilcileri haline dönüşebilme olanağının mevcut olması ve eylemlerinin siyasal bir eylem olarak algılanabilmesidir. Oysa ki 11 Eylül olayını şu ya da bu biçimde

siyasal bir eylem gibi gösterebilecek bir ortamın var olması düşünülemez.

1.8. Prof. Dr. Ergil'in Araştırması

Ergil, *"Türkiye'de Terör ve Şiddet"* adlı yapıtında hem *"yukarıdan terörü"* ve hem de *"aşağıdan terörü"* ayrıntılı bir şekilde incelemiş ve aşağıdaki olguların terörizmin özellikleri olabileceğini belirtmiştir.

1.8.1. Terör, terörizmin hem öncüsü ve hem de mirasçısıdır.

1.8.2. Terörün bir senaryosu vardır.

1.8.3. Kendi haklılığını sağlar.

1.8.4. Üstün güç olma gereksinimi karşılar.

1.8.5. Başeğmeyi törensel hale getirir.

1.8.6. Şiddeti özgürleştirir ve meşrulaştırır.

1.8.7. Doğanın ve yaşamın bir verisi olarak sunulur.

1.8.8. Dayanışma ve birlik vaat eder.

1.8.9. Terörün propagandaya gereksinimi vardır.

1.8.10. Terörün yemleri; bir ulus, bir düşmandır.

1.8.11. Terör, sindirmeyi ve korkuyu normal ve yaşam kurtarıcı olarak sunar.

1.8.12. Terör, kendi dilini yaratır: Bu; *"Stereotiplerle"* (basmakalıp) sadeleştirilen ideolojik aşılama (endoktrinizasyon) ve yönetme amacına yönelik, *"üniforma giydirilmiş"* bir dildir. Terörist propaganda her şeyi açıklar ama hiç bir şeyi aydınlatmaz.

1.8.13. Terör, yozlaşır.

TERÖRİZMİN ÖZELLİKLERİ

1.8.14. Terör, hem dehşete düşmüş insanları ve hem de mücrimleri çeker.

1.8.15. Terör, hem zaman varolabilir ama kaçınılmaz değildir.

1.8.16. Terörizm mesaj ya da haber olarak kamuoyunu etkiler. Bir zincirleme etki -domino etkisi- yaratır.

1.8.17. Terör, karşı terörle tırmanır ve yeni katılan bireylerin taktik eylemleriyle genişler.

1.8.18. Terör; hem savcı, hem yargıç ve hem de infaz edendir. Yaşamla oynanan bir oyun, dramatik bir gösteri ve bir törendir ki tüm dünyanın dikkatini eylemcilerin üzerine çekmek için düzenlenmiştir.

1.8.19. Terör eylemlerinin medya aracılığıyla öylesine reklamları yapılır ki, adeta bir örnek işlevi görürler. Yine medya aracılığıyla, dünyanın bir başka yöresinde ortaya çıkan açlık, işkence ve baskıcı yönetim uygulamalarının veya terör tekniği kullanılarak başarılan bir devrim sürecinin kitlelere aktarılması, benzer koşullarda yaşayan kitlelerin terörü kullanmaları açısından büyük bir uyarıcıdır. Bu motivasyonla harekete geçen terörist unsurlar da, eylemlerini kamuoyunu en fazla etkileyebilecek tarzda planlarlar.

1.8.20. Eylem aşamasından itibaren medyanın da katkılarıyla; gerçek-gerçek dışı, suç-masumiyet, haklılık-haksızlık farklılıkları giderek kaybolur ve eylem kendi gerçekliğini yaratmaya başlar.

1.8.21. Terörist eylemlerinin heyecanı, teröristlere düşsel bir kişilik ve süresi belli bir kahramanlık kazandırabilir. Teröristlerin de *"halk kahramanı"* olamaya ihtiyaçları vardır.

1.8.22. Terörizm kışkırtıcıdır. Bir terör eleminin kışkırtıcılığı; istenen, planlanmış ve belki de sonuçları en iyi saptanmış yanıdır. Çünkü, teröristler devleti ele geçirmedikçe; merkezi yönetimin diğer denetim ve yönlendirme araçlarından yoksundurlar. Bu nedenle de kendilerini saldırdıkları rejimin içerdiği

şiddeti dışarı çıkartmak ve sergilemekle görevli addederler. Saldırılarının kışkırtıcılığı sonucunda rejim de karşı şiddet gösterirse ve şiddete dayandığını sergilerse; rejimi değiştirmek veya yıkmak için kamuoyundan onay alınabileceği varsayılır.

1.8.23. Terör eylemi başlangıçta bir sosyal/siyasal değişim planının parçası iken, örgütün kayıplarına misilleme amacıyla düzenlenen yeni eylemlerle giderek, terör eyleminin kendisi bağımsız bir plana dönüşür.

1.8.24. Terörizm haklılık arar: Terörün haklılığı ya da ahlaklılığı genelde savunmaya yönelik, eğitici/öğretici olmasına veya yüksek bir amaca hizmet etmesine bağlanır.

1.8.25. Terörizm ile mizah, mantık ve düşünce ters orantılıdır. *"Ölümcül derecede ciddi olan"* modern terörist, uzlaşıdan nefret eder, olasılık hesabı yapanlara ikiyüzlü gözüyle bakar. Terörü adalete giden en kestirme yol olarak görür. Aslında kendisi terörize olmuştur.

1.8.26. Terörizm, yeni kurallar ve yeni bir düzen için bir savaştır. Terörizm, kendi başvurduğu şiddeti meşru ve haklı gösterebilmek için mevcut yasallığa saldırır. Çünkü, bu günün yasası, teröristi yasa dışı ilan etmektedir. O halde, terörist saygıdeğer bir öğesi olabileceği, yeni yasaları olan yeni bir düzen yaratmalıdır. (Ergil, 1980, s. 26-48)

Bazı düşünürlerin terörizmin özellikleri konusundaki görüşleri yukarıda belirtilmiştir. Bunlara şu olguların da eklenebileceği düşünülmektedir:

- Terörizmin mutlaka ihtiyaç duyduğu dış desteğin boyutunu iki parametre belirler: Terörizmin amacının hedef ülkeyle ilgili dış unsurlarının politikalarına uyumu ve dış destek unsurlarının hedef ülkedeki çıkarlarının önem derecesi.

- Terörizm bir dış politika stratejisi ve geniş anlamıyla istihbarat dünyasının bir enstrümanıdır.

- Terörizm; bilinçli, örgütlü ve siyasal amaçlı bir stratejidir. Bilinç unsuru itibariyle spontane olabilen kitlesel terör

ve siyasi şiddet eylemlerinden, siyasal amaç unsuru itibariyle diğer kitlesel şiddet eylemlerinden ve bir ölçüde anarşizmden, örgüt unsuru bakımından da bireysel şiddet eylemleri ve Vandalizm'den ayrılır.

- Siyasal amaçlı bir dava bilinçleri silinerek şartlandırılmış ve bir robota dönüştürülmüş militanlar gerektirir. Bu militanlardan oluşan bir örgüt kurulmadıkça, terörizm gerçekleşemez.

- Terörizm, mutlaka kitlesel desteğe gereksinim duyan bir stratejidir. Terörist örgütü destekleyen kitlenin kalabalıklılığı ve örgütün amacının destek kitlenin beklentilerine uyum derecesi terör tehdidinin ciddiyetini ve yakınlığını belirler. Bu bağlamda ciddi ve yakın bir terörizm tehlikesinin ortaya çıkabilmesi için, terörist örgütlerin, kitlelerin *"zamana ve zemine"* göre değişen taleplerinin *"sözcülüğü"* görevini üstlenmeleri gerekir.

2. Terörizmin Özelliklerini Saptamaya Yönelik Çalışmaların Değerlendirilmesi

Görüldüğü gibi, pek çok değişken terörizmin özellikleri arasında sayılmaktadır. İncelenen terör olayı, terörist örgüt ve terörizmin uygulandığı ülke ve uygulama zamanına göre değişmek kaydıyla bu özelliklerinin tümünün veya bir bölümünün belirlenebilmesi olanaklıdır. İncelemeler, aşağıda sayılan özelliklerin evrensel ölçüde geçerli olabileceğini göstermektedir.

2.1. Örgütlülük: Terörizm, ancak bir terör örgütünün varlığıyla uygulanabilen bir stratejidir.

2.2. Nedensellik: Terörizmin bir nedeni olmalıdır. Terörist eylemler, ülkelere ve zamana göre farklılaşan çok sayıda ve değişken nedenlerden kaynaklanmaktadır.

2.3. Amaç: Sürekli bir şiddet hareketinin terörizm sayılabilmesi için siyasal amaç içermesi gereklidir.

2.4. Propaganda ve PH silahı olma: Terörizmin bizatihi kendisi silahlı bir propaganda olmakla birlikte, aynı zamanda güçlü bir PH silahıdır. Bu bağlamda terör eylemlerinin yarattığı psikolojik etki, oluşturduğu şiddete göre çok daha önemlidir.

2.5. Asimetrik tehdit oluşturma: Zayıfın güçlüye karşı mücadelesinde kullandığı en güçlü silahtır. Ancak, asimetriklik özelliği, dış desteği boyutuna göre farklılaşma göstermektedir.

2.6. Dış desteğe bağlılık: Terörist örgütler dış destek olmadan faaliyetlerini idame ettirmemekte, ciddi, sistematik ve süreli bir terörizm oluşturulamamaktadır. Bu özelliği ile terörizm, bir dış politika ve istihbarat stratejisidir.

2.7. Kural tanımama: Terörizm, hukuki, beşeri veya ahlaki hiçbir kural tanımamaktadır.

2.8. Acımasızlık ve Dehşet: Terörizmin kişi veya kitlelere karşı acıma duygusu yoktur. Dehşet yaratmak temel özelliklerinden birisidir.

2.9. Hedefin rasgele seçilmesi: Her devlet, her kişi ve her şey terörizmin hedefi olabilmektedir.

2.10. Gizlilik: Terörist örgütler ve terör eylemleri, doğası gereği gizlilik unsuruna sıkı sıkıya bağlıdır.

2.11. Yasadışılık: Terörizm, meydana geldiği ülkelerdeki mevzuata göre konusu suç oluşturan eylemlerdir.

2.12. Evrenseldir: Dünyanın her ülkesinde, her zaman ortaya çıkabilir veya çıkartılabilir. Terörizme karşı bağışıklık olmaz.

VI. TERÖRİZMİN UNSURLARI

Terörizmin unsurları bir noktada terörizmin özellikleri ile çakışır ve bu nedenle *"özellikler"* genel başlığı altında da irdelenebilir. Ancak, unsur ile özellik arasında önemli bir farklılık da mevcuttur. Unsur, terörizmle ilgili uluslararası metinlerde ve ulusal yasal düzenlemelerde de yer alan bir kavramdır ve bir eylemin terör suçu oluşturabilmesi, failinin de bu suça göre cezalandırılabilmesi için terörizmin unsurlarını ihtiva etmesi gereklidir.

Ayrıca terörizmin unsurları, terör ile arasındaki ince farklılığı ile de ilgilidir; örgütsüz, ideolojisiz, sistematik olmayan ve spontane olarak kitleler tarafından oluşturulan şiddet eylemleri terör yaratabilir, ancak bu, terörün iradi olarak kullanımı anlamında terörizm değildir.

1. Terörizmin Literatürde Yer Alan Unsurları

Literatür ve mevzuattaki tanımlar dikkate alınarak, terörizmin unsurları şöyle sayılabilir.

1.1. İrade Unsuru

Şiddet eyleminin terörden terörizme dönüşebilmesi için iradi olarak yani *"bilerek, isteyerek, planlanarak, hedef ve hedefe*

uygun silah seçerek ve örgütlenerek" gerçekleştirilmesi gerekir. Bu hususlar, terör ile terörizm arasındaki çizgiyi de oluşturur.

1.2. İdeoloji Unsuru

Şiddet eylemlerinin terörizm olarak isimlendirilebilmesi için bir ideolojiye dayanması gerekir. İdeolojik unsur, terörist örgütün hareket noktasını oluşturur ve onu diğer spontane şiddet eylemlerinden ayırır. Örgüt, ideolojisi doğrultusunda hareket eder, stratejisini buna göre belirler. Terörist örgütlerinin siyasi eğitim adını verdikleri faaliyetlerinin amacı, örgütün dayandığı ideolojiyi örgüt mensuplarına benimsetmek ve onları örgütün hedefleri doğrultusunda bilinçlendirmektir. Bu süreç aynı zamanda örgüt mensuplarının örgüte bağlılıkları da sağlamaktadır.

Ancak konjonktrüel nedenler sonucu, özellikle etnik/ayrılıkçı terör örgütlerinin ideolojilerinde zaman içinde sapmalar meydana gelebilir. Bunun ilginç örneklerinden birisi PKK terör örgütüdür ve başlangıçta Marksist-Leninist bir çizgide kurulan bu örgüt, 1990'ların başlarından itibaren toplumsal şartlarının zorlamasıyla, dini/etnik bir ideoloji istikametinde sapma göstermiştir.

1.3. Örgüt Unsuru

Anarşizmi, terörizmden ayıran önemli unsurlardan birisidir. Sistematik terörizm eylemlerinden bahsedilebilmesi için, bir ideoloji etrafında birleşmiş ve siyasi bir amaca hizmet eden bir örgütün kurulmuş olması gerekir. Aksi halde, sistematik ve sürekli terör gerçekleştirilemez. *"Çakal/Carlos/El Gordo"* lakabıyla bilinen İllich Ramirez Sanchez'ce gerçekleştirilen eylemler örnek gösterilebileceği gibi, bireysel ağırlıklı terörist eylemlerin de yapılabilmesi kuşkusuz mümkündür. Ancak bu eylemlerin terörizm olarak değerlendirilmesi için bir örgüt hesabına, örgütle bağlantı halinde yapılması ve örgütün destek imkanlarından yararlanılması gerekir.

Nitekim, Carlos da söz konusu eylemlerini, daha çok etnik/ayrılıkçı Arap terör örgütlerinin, bazen de *"Soğuk Savaş"* yıllarında Avrupa'da faaliyet gösteren ideolojik veya etnik/ayrılıkçı örgütlerin işverenliğinde gerçekleştirmiş, örgüt elemanlarından ve imkanlarından yararlanmıştır.

Sadece bir bireyin herhangi bir örgütle ilişkiye geçmeden gerçekleştirdiği şiddet eylemlerinin ise anarşizm kavramı içinde değerlendirilmesi gerekir.

Terörist bir örgüt; organize bir yapı içerisinde, aynı ideolojiyi benimseyen ve aynı hedefe yönelmiş kişiler topluluğudur. Halen faal olan terör örgütleri, genelde örgüt lideri ile üst düzey sorumlulardan ve daha alt düzeydeki bölge, il ve birim sorumlularından oluşur.

Örgütsel yapılanmada temel güvenlik ihtiyaçlarına yönelik olarak illegal teşkilatlanma ve gizlilik esastır. İllegal faaliyet, legal alanda öne çıkan sempatizanların illegal alana kaydırılmaları ile beslenir. Böylece, operasyonlarla ortaya çıkan kadro kayıpları, yeni ve deşifre olmamış örgüt mensuplarının illegal kadrolara aktarılmasıyla giderilmeye çalışılır.

Terörizmin örgüt unsuruna ilişkin olarak yapılan bazı incelemelerde, terör örgütlerinin *"Ana unsur"* ve *"Destek unsurları"* olarak iki parçadan oluştuğu belirtilmektedir. Ana Unsur; *"Kuvvetli ve Çekirdek Lider Kadro"* ile *"Yeraltı Örgütü (Lojistikçiler ve İstihbaratçılar)"* ve *"Vurucu-militan Güç (Eylemciler)"* alt unsurlarını kapsamaktadır. Destek unsurları ise iç destek ve dış destek unsurlarından oluşmaktadır.

"Merkez Komitesi" olarak da isimlendirilen çekirdek-lider kadro, genellikle eğitimli aydınlardan oluşur. Gizlenebilmek ve eylemleri yakından yönetebilmek için daha çok büyük kentlere yerleşir. Genellikle 7-9 kişiden oluşan çekirdek-lider kadroda; propaganda, silahlı eylem, askeri kanat, lojistik, istihbarat, mali işler gibi ana faaliyet dallarının sorumluluğu üyeler arasında bölüştürülür. Lider kadronun genel sorumluluğu ise yönetim ve eylem stratejilerinin belirlenmesi ve politik rehberliktir.

TERÖRİZMİN UNSURLARI

Lider kadronun şiddet olaylarına bizzat katılması, son derece istisnai bir durumdur.

Yeraltı Örgütü ise lojistikçiler ve istihbaratçılardan oluşur. Örgütün alt yapısı olan bu unsur, her örgüte göre farklılık gösterir. Ancak genelde hücre şeklinde bir yapılanma izlenir. Merkez ve diğer hücrelerle gizli ve özel bir iletişim sistemi kuran yeraltı örgütü, lider kadroca yönetilip, yönlendirilir. Bu yapılanmada gizlilik esastır ve genelde üyeler için kod isimler, haberleşmede de kuryeler kullanılır. Yeraltı örgütünün görevi; lojistiğin sağlanması, eleman bulunması, eğitim ve propaganda çalışmaları yapılması ve istihbaratın toplanmasıdır.

Ana unsurun son parçası vurucu-militan güç, yani eylemcilerdir. Bunlar, eylemleri gerçekleştiren ve çoğu kez *"tetikçi"* denilen örgüt üyeleridir, örgütsel zincirin en son halkasını oluştururlar. Kamuoyu örgüt olarak bu kişileri bilir. Yeraltı örgütü ile bağlantılı olarak çalışırlar. Lider kadroyu ise tanımaz ve bilmezler. Lider kadrodan izole edilmelerinin nedeni yakalanmaları halinde lider kadroyu koruyabilmektir.

Terörist örgütlerin destek yapılanmasında iç ve dış destek unsurları mevcuttur. İç Destek Unsuru; terör örgütünün faaliyet gösterdiği ülke kamuoyundan temin edilen destektir. Bu destek maddi olabilir veya medya aracılığıyla sağlanabilir. Bu desteği temin edebilmek amacıyla terörist örgütler hedef aldıkları ve taban kabul ettikleri kitleye yönelik propaganda çalışmaları yaparlar. Dış Destek Unsuru; terörist örgüte bir başka ülke tarafından verilen destektir. Daha ziyade komşu ve düşman ülkelerce verilir. Bu destek, maddi olabileceği gibi, barınma, eğitim, silah temini yoluyla da gerçekleştirilebilir. Risksiz bir yöntem olduğu için, çeşitli ülkeler tarafından hedef ülkenin zayıflatılması amacıyla kullanılır. (Kuyaksil, 2001)

Ayrılıkçı (etnik/milliyetçi) şiddet örgütlerinin organizasyon şemaları konusunda ise Gürses'in *"Ayrılıkçı Terörün Anatomisi"* adlı kitabında ayrıntılı bilgi mevcuttur.

Ayrılıkçı şiddet örgütleri askeri ve siyasi faaliyetlerini; Başkan/Lider, Merkez Komitesi, Propaganda, İstihbarat, İllegal Eylem Faaliyetleri, Ulusal ve Uluslararası Legal Eylemler, Finansman, Danışmanlık, Sınır Operasyonları, Lojistik/Askeri Eğitim Bölümleri, Siyasi Büro ve bu büroya Bağlı Basın Bürosu şeklinde yapılanmış bir örgütle yürütmektedir. Ayrıca, doğrudan lidere ve merkez komitesine bağlı Ulusal ve Uluslararası Silahlı Operasyon Ekipleri mevcuttur.

Merkez komitesi, askeri ve siyasi tüm faaliyetlerin kontrol merkezi görevini üstelenmekte, bu komitenin üyeleri örgütün faaliyet gösterdiği alanlar itibariyle bir iş bölümü yapmaktadırlar. Üçüncü Dünya Ülkelerindeki ayrılıkçı şiddet örgütlerinde liderlerin kararları kesindir Avrupa'daki örgütlerde ise merkez komite kararı önemlidir. Ayrılıkçı örgütlerde *"özellikle de PKK"* da sınır operasyonları -sınır geçişleri vb- büyük önem taşıdığından ayrı bir sınır operasyonları bölümü de teşkilatlandırılmıştır. Bu bölüm aynı zamanda eylem ekiplerinin askeri eğitimi ve lojistik destek hizmetlerini de vermektedir. Legal eylemlerle ilgili bölüm ise toplantı, seminer, festival vb. yasal faaliyetler için yerel ve yabancı siyasal partilerden, tanınmış aydınlardan, akademik kuruluşlardan ve STK'lardan destek aramakla görevlidir.

Toplumsal ve uluslararası sistemdeki değişimler de bu örgütlerin yapılanmasını etkilemekte, örgüt profesyonelleştikçe, adeta -minyatür- bir devletin işlevlerini yerine getirebilecek şekilde yapılanmasını tamamlamaktadır.

PKK gibi tarım topluluğuna dayanmak zorunda olan örgütlerde *"Köy/kır komiteleri"* de büyük önem taşımaktadır.

Ayrılıkçı şiddet örgütleri genellikle siyasi başarı için askeri başarının şart olduğuna inanmakta, bu nedenle de eylemlerini mümkün olduğunca ülke sathına yaymaktadırlar. ETA ve PKK gibi örgütlerin liderleri, örgütleri açısından *"eylemlilik"* durumunun büyük önem taşıdığını vurgulamaktadırlar. (Gürses, 203, s. 20-22)

TERÖRİZMİN UNSURLARI

1.4. Şiddet Unsuru

Terörizmin en önemli unsurudur. Terör örgütleri, *"silahlı propaganda"* adı da verilen şiddeti, ideolojilerine göre belirledikleri hedeflere ulaşmada önemli bir araç olarak görür ve terör eylemlerini, mevcut düzeni değiştirmek için kaçınılmaz bir yöntem olarak benimserler.

Örgütler, gerçekleştirdikleri şiddet eylemleri ile topluma korku salarak, halkta bıkkınlık ve yılgınlık duygusu oluşturup, devlete olan güvenini sarsmayı ve kaos ortamı yaratmayı hedeflerler.

Ergil de; *"Amaçlanmış şiddet, terör sürecinin hem mantıki hem de kronolojik bakımdan ön koşuludur. Terör, şiddet eylemlerinin varlığı ya da olması olasılığına (tehdit) bağlıdır, bunların bir sonucudur, bunlar yoksa terörde yoktur. Terörizmin içinde bulunan şiddet ve dehşet unsurları başarısının vazgeçilemez şartıdır. Şiddet unsuru, iktidarın seçkinlerine ve onları destekleyen sosyal kurumlara ve bu kurumların militan örgütlerine yönelir. Dehşet öğesi ise egemen güçlerden olmadıkları halde destekleriyle sistemi ayakta tutan sosyal kesimlere yönelmektedir."* Diyerek, terörizmde şiddet unsurunun önemine dikkati çekmektedir. (Ergil, 1980, s. 2-3, s. 26-48)

Bunların yanı sıra şiddetin sistematik ve sürekli olması da gereklidir. Bir kez gerçekleştirilen ve sistematik özellik göstermeyen şiddet eylemlerinin terörizmin olarak vasıflandırılması zorlamadır.

1.5. Amaç (Hedef) Unsuru

Bu unsur, terörizm ile anarşizm ve vandalizm arasındaki farklılaşmayı yaratır. Belli ve kaideten siyasi içerikli bir amaç (hedef) olmaksızın gerçekleştirilen şiddet gösterileri, ister çeteler, isterse gelişigüzel bir araya gelmiş insan topluluklarınca yapılsın, terörizm olarak isimlendirilemez. Çünkü, bu tip eylemlerde süreklilik bir ölçüde sağlanabilse dahi, spontanelik ön plana çıkar ve sistematik eylem konamaz. Ayrıca eylemleri gerçekleştirenlerin belli bir ideali olmadığından, örgütsel bir

disiplin, güçlü bir hiyerarşi, eğitim, lojistik, istihbarat, iç ve dış destek unsurları da yoktur. Bu tip şiddetin bir boyutuyla anarşizm, ama daha çok vandalizm kavramlarıyla değerlendirilmesi gerekir.

2. Resmi Kurumlara Göre Terörizmin Unsurları

Emniyet Genel Müdürlüğü'nce düzenlenen bir konferansta terörün unsurları olarak; eylemlilik, propaganda faaliyeti, organize suç örgütleriyle bağlantı ve dış desteğin varlığı sayılmıştır.

2.1. Eylemlilik

Terörizmin yaşam belirtisi olarak kabul edilir. Bu nedenle, terörist örgütler eylem koymak için yarışırlar. Eğer örgütte durağanlık başlamışsa, liderler örgütü adeta amitoz bölünmeye tabi tutmaktadırlar.

2.2. Propaganda

Örgütler, çeşitli görsel ve yazılı yayınlarla kendilerini tanıtmak isteseler de taraftarları dışında ilgileneni yok gibidir. onun için sansasyonel eylemler yaparak seslerini duyurmaya çalışırlar. Eylemin türü onlar için hiç önemli değildir. En şen'i eylem bile terörizm açısından *"silahlı propaganda"*dır.

2.3. Organize Suç Örgütleriyle Kan Bağı İçinde Olmak

Uyuşturucu, insan ve silah kaçakçılığı, kara paranın aklanması, sahtecilik-kalpazanlık, kaçakçılık gibi sınır aşan suçlarla ilgili organize suç örgütleri globalleşmiştir. Bu örgütler çok büyük rant sağlayan faaliyetlerini yürütebilmek için güzergahlarındaki terörist örgütlerle işbirliği yaparlar. Bazen öyle durumlar olur ki, hangisi terör örgütü hangisi organize

suç örgütü belli olmaz. Aralarındaki ilişki çok etkin noktalara varabilir.

2.4. Dış Destek

Terörizmi ayakta tutan ve yukarıda sıralanan üç unsur önemlidir; ama hepsi de terör örgütlerine verilen dış desteğin yanında önemsiz kalır. İrili ufaklı her terör örgütünün arkasında çeşitli devletlerin ve uluslararası kuruluşların gizli-açık, kanuni-gayri kanuni, ahlaki veya gayri ahlaki desteği vardır. Terörizm ve terörist için diğer şartlar ne kadar elverişli olursa olsun, dış destek yoksa terör balon gibi sönmeye mahkumdur.

Emniyet Genel Müdürlüğü'nün dış destek unsuruna ilişkin bu görüşünün Yüksek Öğretim Kurulu'nda üniversite öğretim üyelerine verilen konferansları içeren *"Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri"* adlı kitapta ayrıntılandırıldığı görülmektedir.

Bu kitaba göre Türkiye'deki terör örgütlerine çeşitli devletler, dış güçler ve yabancı terör örgütleri tarafından; ideolojik destek (gerilla taktikleri, yayınlar, teorik notlar), maddi destek (parasal destek, makine, malzeme), silah ve patlayıcı madde desteği, eğitim desteği (kitap, yayın, kamplarda eğitim) ve eylem birliği desteği (ortak eylem koyma) verilmiş, Yunanistan, Filistin, Kıbrıs, İsveç ve Bulgaristan'da Türk teröristlerin kaçmalarına ve barınmalarına yardım etmişlerdir. (*a. g. e.*, s. 40)

3. Uluslararası Metinlerde ve Yasal Düzenlemelerde Yer Alan Unsurlar

3.1. Uluslararası Metinler

3.1.1. 1937 Tarihli Cenevre Sözleşmesi

Milletler Cemiyeti döneminde hazırlanan, ancak üye onayları alınamadığı için hayata geçiremeyen 1937 Tarihli Cenevre Sözleşmesi'nde terörizmin unsurlarından sadece şiddetin yer aldığı görülür.

Dönemin, devlet adamlarını hedef alan suikastları en önemli eylem şekli olarak kabul eden terörizm stratejisi ve bu eylemleri en ciddi tehlike şeklinde gören tehdit algılamaları paralelinde söz konusu sözleşmede, devlet başkanlarını, devlet başkanı yetkilerini kullanan şahısları ve onların halefleriyle seleflerini, bu kişilerin eşlerini, kamu görevlilerini veya eylem kendilerine yöneltildiğinde bir kamu görevi yapanları hedef alan; öldürme, veya ciddi bedensel yaralama veya özgürlüğünü elinden alma eylemleri ile bu tür maksatları gerçekleştirmek için isteyerek kamu malına zarar verme ve hayatı tehlikeye düşürme ve de üretim unsurlarına zarar verme eylemleri, terörizm kapsamında kabul edilmektedir.

3.1.2. 1977 Tarihli *"Terörizmin Önlenmesi İçin Avrupa Konvansiyonu"* (The European Convention on the Suppression of Terrorism)

Bu sözleşme Acer tarafından şöyle değerlendirilmektedir:

"Sözleşme'de açık bir terörizm tanımı yapılmamakta, ancak 1. madde –hükmüyle–; teröristlerin yargıdan ve cezalandırmadan kaçmalarının engellenmesi maksadıyla hangi eylemlerin, taraf devletler arasında iade maksadı açısından 'siyasi eylemler' (political offences) yada 'siyasi eylemlerle ilgili eylemler' olarak tanımlanamayacağını sayılmaktadır. İkinci kategorideki eylemler ise, herhangi bir uluslararası sözleşmeye atıf yapılmaksızın 'diplomatik temsilciler dahil olmak üzere uluslararası korunan kişilerin hayatına, fiziksel bütünlüğüne veya özgürlüğüne karşı saldırı içeren eylemler' olarak tanımlanmaktadır. Konvansiyonun spesifik olarak ortaya koyduğu bir başka eylem kategorisi ise 'adam kaçırma, rehin alma veya ciddi düzeyde yasadışı alıkoyma' eylemlerinden oluşmaktadır. Diğer yandan 'insanları tehdit edecek biçimde bomba, el bombası, roket, otomatik silah veya mektup ya da paket bombalar kullanılmasını içeren eylemler' de siyasi veya siyasi eylemlerle ilgili eylemler olarak tanımlanamayacaktır. Son olarak Konvansiyon, yukarıda sayılan eylemleri gerçekleştirme

girişiminin, ya da bu eylemleri gerçekleştiren ya da gerçekleştirme teşebbüsünde bulunan eylemcinin yanında yer alarak katılmanın da aynı kategoride değerlendirileceğini belirtmektedir.

Konvansiyonun 2. Maddesi, daha genel bir tanım yaparak, 1. maddede sayılanların dışında bir kişinin hayatına, fiziksel bütünlüğüne veya özgürlüğüne karşı şiddet içeren herhangi bir eylemin de siyasi eylem ya da siyasi eylemlerle ilgili eylemler sayılarak iade kapsamı dışına çıkarılamayacağını belirtmekte, ayrıca aynı durumun, insanlar için toplu bir tehlike yaratacak biçimde mallara karşı yapılan ya da yapma girişimleri için de geçerli olduğu vurgulanmaktadır.

Bu tanımlarda göze çarpan ilk önemli unsur, eylemin hangi maksatla yapıldığının özellikle belirtilmemesidir. Böylece, belli politik amaçları için yapılan bu türden eylemlerin haklı gösterilmesi, ya da iade kapsamı dışında sayılmasının mümkün olamayacağı gibi bir sonuç çıkarılmalıdır. Ama tanımların en önemli eksiği, normal bir terör eylemi ya da suçtan terörizmi ayıracak bir tanımı yapmıyor olmasıdır. Oysa, bu eylemlerin, niteliği ne olursa olsun çoğu kez politik amaç ya da amaçları gerçekleştirmek için yapılan türden sistematik eylemler olarak tanımlanması gereklidir. Bir başka deyişle, sözleşme açısından iade kapsamına giren bir eylem mutlaka terörizm kapsamında olmak durumunda değildir." (Acer, 2004)

Yukarıdaki analiz değerlendirildiğinde, 1977 Konvansiyon'unun terörizm teorisi açısından eksik ve hatalı olduğu söylenebilir. Konvansiyon, doğal olarak *"Soğuk Savaş"* dönemini yansıtmakta ve bu dönemde Arap etnik terör örgütleriyle Avrupalı ideolojik terör örgütlerinin faaliyetlerinden kaynaklanan tehdit algılaması doğrultusunda hazırlandığı görülmektedir. Bu kapsamda dönemsel terörist stratejiler olan belirli eylemlere ve bu eylemlerin faillerine, Doğu ve Batı blokları ile devletlerin siyasi ideolojileri ve çıkarları doğrultusunda *"ulusal kurtuluş savaşı, özgürlük savaşçısı"* gibi adlandırılmalarla, *"dokunulmazlık zırhı"* giydirilmesi önlenmeye çalışılmaktadır. Bu nedenle de terörizmin olmazsa olmaz boyutlarını oluşturan; ideoloji, siyasi amaç, örgüt gibi parametrelere, *"zülfü yare dokunulabileceği"* endişesiyle değinilmemektedir. Şiddet unsuru ise neredeyse *"mahcup bir edayla"* telaffuz edilmektedir. Te-

rörizmin dış destek boyutu da tabiatıyla sözleşmenin yasak alanları kapsamındadır.

Bu zorlamalar eylemler ve faillerinin terörizmle ilişkisi kopardığından sonuçta, konvansiyon kapsamındaki eylemler ve failleri havada kalmaktadır.

3.1.3. BM Genel Kurulu'nun, 1994 Yılında Yayınladığı 49/60 Sayılı Deklarasyon

Acer, bu deklarasyonun ekindeki (annex); *"Politik sebeplerle yapılan ve toplumda, bir insan topluluğunda veya belirli insanlarda bir korku ortamı yaratacak cezai eylemler, siyasi, filozofik, ideolojik, etnik, ırksal, dini veya herhangi bir gerekçe ile haklı gösterilemez"* tanımlamasına vurgu yaparak, bunun bir anlamda terörizmin de tanımı olduğunu belirtmektedir. Acer'e göre bu deklarasyon, önemli bir özellik olarak, terörist eylemlerin bir siyasi maksadı olduğu vurgulamakta, bu eylemlerin siyasi, filozofik, ideolojik, etnik, ırksal veya herhangi bir gerekçe ile haklı gösterilmemesi gerektiğine işaret etmektedir. Böylece, herhangi bir ulusal kurtuluş mücadelesinde kullanılan yöntemler, eğer toplumda ya da belirli bir grup arasında korku ve dehşet yaratıyorsa ve ceza hukukuna göre suç oluşturuyorsa, bunların terörizm kapsamında değerlendirilmesi mümkün olabilecektir. Bu durumda, eylemin resmi sıfatlı kişilere veya sivillere yöneltilmesi bir farklılık yaratmayacaktır. Bu deklarasyon ayrıca bir çok uluslararası sözleşmeye de atıf yaparak, bunların yasakladığı eylemlerin gerçekleştirilmesinin de terörizm olacağını ifade etmektedir. (Acer, 2004)

Bu deklarasyon terörizmin unsurları itibariyle değerlendirildiğinde, amaç ve şiddet unsurlarının ön plana çıkarıldığı, buna karşılık terörizmin diğer unsurlarına atıfta bulunulmadığı izlenmektedir.

3.1.4. Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin (AKPM) 20 Eylül 1999 Tarihli Toplantısında Aldığı Karar

Bu karar bir terörizm tanımı içermesi itibariyle önemlidir. Söz konusu toplantıda, İspanyol Parlamenter Lopez Henares'ce hazırlanan *"Terör Karşısında Avrupa Demokrasileri"* konulu rapor üzerine bir terörizm tanımı yapılmıştır: AKPM'nin kabul ettiği şekliyle terör, *"Genelde bir ülkeye, bu ülkenin kurumlarına, toplıma veya münhasıran bireylere karşı, resmi makamlar, toplumdaki bazı kişiler veya gruplar veya genel olarak kamuoyunda tedhiş havası estirmek amacıyla, ayrılıkçı emeller, aşırı ideolojik kavramlar, fanatik veya irrasyonel göreceli faktörlerin motivasyonu sonucu şiddete başvuran veya şiddete başvurma tehdidinde bulunan kişiler veya gruplar tarafından gerçekleştirilen her türlü eylem"*dir.

Karar, görüldüğü gibi terörün şiddet unsuruna vurgu yapmakta, amaç unsuru da ideoloji ile birleştirilerek karar metninde yer almaktadır. Kararın bir ilginç noktası da tehdit eylemlerini de şiddete başvurmayla eşdeğer saymasıdır.

3.2. Yasal Düzenlemeler

3.2.1. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu

Bu kanuna göre örgüt, iki veya daha fazla kimsenin aynı amaç etrafında birleşmesiyle meydana gelir. 5237 sayılı yeni Türk Ceza Yasası'nda ise örgüt unsurunun oluşabilmesi için yeterli sayı üç kişi olarak belirlenmiştir.

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun değişik 1. maddesinde terörizmin şiddet unsuru olarak; *"baskı, cebir, şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit"* yöntemlerinin kullanılması, ideolojik unsuru olarak; *"Cumhuriyet'in niteliklerinin ve anayasal düzenin değiştirilmesi, ülkenin ve milletin bölünmesi, Türk Devleti ve Cumhuriyeti'nin varlığının tehlikeye düşürülmesi, devlet otoritesinin zaafa uğratılması, yıkılması veya ele geçirilmesi, temel hak*

ve hürriyetlerin yok edilmesi, devletin iç ve dış güvenliğinin, kamu düzeninin veya genel sağlığın bozulması", örgüt unsuru olarak da; bu eylemlerin *"iki veya daha kimsenin birleşmesi"* ile kurulan örgüt aracılığıyla gerçekleştirilmesi yer almaktadır.

Bu durumda, 3713 sayılı Yasa, terörizmin dış destek, propaganda, organize suç örgütleriyle bağlantı ve kışkırtıcılık unsurlarına yer vermemektedir. Yasa'da dikkati çeken noksanlıklardan birisi de; terörizmin varlığının eylem koşuluna bağlanmış olması, terör tehdidine yer verilmemesidir.

Usta da *"Güneydoğu'da Terör Görünümü ve Devlet Siyaseti"* adlı kitabında; Türk ceza hukuku bakımından terörizm suçları konusunda örgüt ve şiddet (eylem) unsurlarının ön plana çıktığını, ayrıca terörizmin bir diğer unsurunun da ideoloji olduğu belirtmektedir. Usta'nın işaret ettiği bir nokta da 3713 sayılı Yasa'nın, *"terör örgütü"* ve *"silahlı çete ayrımı"* yapmasıdır. Usta'ya göre 3713 sayılı Yasa'nın 1. maddesinde gösterilen yöntemleri benimsemiş olmakla birlikte, amaçlarını gerçekleştirmek için silaha başvurmamış olanlar terör örgütü, amaçlarına ulaşmak için silaha sarılanlar ise eski TCK'nun 168. maddesi kapsamında *"silahlı çete"* olarak vasıflandırılmalıdır. *"eski 168. madde, 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu'nun 314. maddesine tekabül etmektedir."* Söz konusu kitapta, Yargıtay 9. Ceza Dairesi'nin örgüt ve şiddet unsurlarını dikkate alarak silahlı çete ve terör örgütü ve silahlı örgüt şeklinde vasıflandırdığı terörist kuruluşların bir listesine de yer verilmiştir.

Bu listeye göre Yargıtay 9. Ceza Dairesi; TKP/ML (Türkiye Komünist Partisi Marksist-Leninist), DKP (Türkiye Devrimci Komünist Partisi), İKB (Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği), TDKP/GKB (Türkiye Devrimci Komünist Partisi/Genç Komünistler Birliği), TKP/ML-TİKKO- TMLB Hareketi (Türkiye Komünist Partisi Marksist-Leninist-Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu), THKP/C–Silahlı Gençlik (Türkiye Halk Kurtuluş Partisi Cephesi), Devrimci Sol Güçler, PKK (Kürdistan İşçi Partisi), PİK (Kürdistan İslam Partisi), PKK (Vejin), PRK (Rızgari), YKC (Kürdistan Gençler Birliği), Hizbullah, MLKP/

LÖB (Liseli Öğrenciler Birliği), İBDA/C (İslami Büyük Doğu Akıncılar Cephesi), İBDA/C-İKK (İslami Büyük Doğu Akıncılar Cephesi-İslami Kısas Kıtaları), İslami Hareket Süreci, TKEP (Türkiye Komünist Emek Partisi-13 Mart Genç Komünistler Birliği), TKİH (Türkiye Komünist İşçi Hareketi), THKP-Kızılyıldız, Liseli Dev-Genç, TDP (Türkiye devrim Partisi, TKEP/Leninist Gerilla Birliği, Sosyalist Vatan Partisi-Kıvılcım-Genç Kıvılcım, MLKP/K (Marksist-Leninist Komünist Partisi-Kurtuluş), TDHP-DHP (Devrimci Halk Partisi), MLKP-KGÖ, Evrimci Halk Güçleri, TKP/Kıvılcım, DHKP/C (Devrimci Halk Kurtuluş Partisi Cephesi-Dev-Sol),

TKP/B-SHB (Türkiye Komünist Partisi Birlik-Silahlı Halk Birlikleri), KKP (Kürdistan Komünist Partisi), KAWA (Kürdistan Proktorya Birliği), PYSK (Kürdistan Sosyalist Birliği Partisi), DHG (Devrimci Halk Güçleri), YCKK (Kürdistan Komünist Gençlik Birliği) ve KEY BUN'u (Kürdistan Birleşik Halk Partisi); silahlı çete olarak kabul etmektedir. Yargıtay, İCCB (İslami Cemaat ve Cemiyetler Birliği), Müslüman Gençlik, TKP/ML-B, İslami Hareket ve İslami Halkın Fedaileri'ni; silahlı örgüt saymaktadır. Terör örgütü kabul edilenler ise; AFID (Anadolu Federe İslam Devleti), THKP/C-Üçüncü Yol, EKİM, KDH (Komünist Devrim Hareketi), TKP (Türkiye Komünist Partisi) ve Birleşik Troçkist Sol Örgüt'tür. (Usta, 2003, s. 8-12)

3.2.2. Yabancı Mevzuat Hükümleri

1973 tarihli İrlanda Olağanüstü Durum Hükümleri Kanunu'nda (Emergeny Provisions Act) terörizmin şiddet unsuru mevcuttur.

19.02.2001 tarihinde yürürlüğe giren İngiltere'nin yeni Terörle Mücadele Yasası *"Terrorism Bill"de* ise terörizmin unsurlarından; ideoloji, amaç, şiddet ve terör tehdidi yer almaktadır. ABD, Karışıklıklar ve Terörizm Hakkında Görev Kuvveti Yasası'nda; şiddet ve terör tehdidi unsurlarına yer verilmiştir.

TERÖRİZMİN UNSURLARI

ABD'de 11 Eylül saldırılarından sonra hayata geçirilen ve Vatanseverlik Yasası (Patriot Act) olarak isimlendirilen Terörle Mücadele Yasası'nda yapılan terörizm tanımında ise terörizmin; şiddet ve amaç unsurları ağırlık taşımaktadır.

1986 tarihli Fransız Terörle Mücadele Yasası'nda, *"Baskı veya tehdit yoluyla mevcut kanu düzeninin ciddi olarak bozulması maksadıyla"* tümcesiyle şiddet ve amaç unsurları ön plana çıkarılmaktadır.

VII. TERÖRİZMİN ÇEŞİTLERİ

Literatürde genel kabul gören ayrım; politik görüşe dayalı terörizm, ideolojik amaca dayalı terörizm ve bireysel terörizm şeklindedir.

Politik görüşe dayalı terörizm: Kendisini daha ziyade yerel alanlarda gösteren bir terör çeşidi olarak tanımlanmakta, İRA, ETA ve FKÖ gibi bağımsızlık mücadelesi veren örgütlerin bu sınıfa sokulmaktadır. Yerelli, belirleyici bir özellik olmakla birlikte, bu tip terörizmin, başka coğrafi alanlara sıçrayabilme olasılığı da mevcuttur. İdeolojik Amaca Dayalı Terör/Köktendinci-etnik Terörizm: Marksist veya teokratik bir rejim kurmayı amaçlayan doktriner terörizm şeklinde tanımlanmaktadır. Örneklerine sık rastlanan Marksist, etnik-bölücü, ırkçı terörist örgütlerin bu sınıfa girdiği düşünülmektedir. Bu terörizm tipinin; doktrine dayalı olması nedeniyle uluslararası alanda yayılmacılık özelliği gösterdiği, birden çok merkezden kaynaklanıp beslendiği ve hedefinde de tek bir ulusun değil, bir çok ülkenin olduğu ileri sürülmektedir.

Bireysel Terör/ Adi Suçla Ortaya Çıkan Terörizm: Bu terör çeşidi ise, bireysel hedefe ve çıkara dayalı olarak tanımlanmakta, mafya uygulamaları ve kan davaları bu başlık altında toplanmaktadır. (Külebi, 2006) Genel kabul gören bu sınıflandırma, görüşümüze göre çok gerçekçi bir ayrım değildir, fazlasıyla genelleştirici ve basittir. Sadece şiddeti ön plana çıkaran bir yak-

TERÖRİZMİN ÇEŞİTLERİ

laşımla; mafya uygulamaları ve kan davalarının bile terörizmle eşdeğer görülmesi, şiddet içeren cinayet ve gasp gibi eylemlerin de terörizm olarak kabulü gibi bir sonucu ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca, politika ve ideoloji arasındaki ayrım da net değildir. Politikalar, sonuç olarak ideolojilere göre oluşturulan uygulama konseptleridir. Son bir eleştiri olarak şu söylenebilecektir; politik görüşe dayalı terörizme örnek gösterilen örgütlerin büyük bir bölümü Marksist-Leninist ideolojiye sahiptir veya en azından bu ideolojiden etkilenmişlerdir. Bu durumda IRA ve ETA gibi ayrılıkçı/etnik motivasyonları ağır basan örgütler, uluslararası Komünist İhtilalin, yani ideolojik amaca dayalı terörizmin de bir parçası olmaktadırlar.

Görüldüğü gibi terörün veya terörizmin çeşitlerinin sınıflandırılması, bir anlamda terörizmi uygulayan terörist örgütlerin de gruplandırılması demektir. Çünkü terör, uygulamaya yansıtılmadığı sürece soyut bir kavram olma dışında bir anlam ifade etmemektedir ve bu nedenle de genellikle literatürde terörizmin çeşitleri uygulayıcılarıyla birlikte sınıflandırılmaktadır. Ancak, bu tip sınıflandırmalar; amaç, terörizmin hedef aldığı olgu, uygulama yeri, uygulama şekli gibi parametrelerin içiçe geçmişliği nedeniyle; çizgileri net bir ayrımı da içermemektedir.Bu "kaydhtiyatla" terörizmin daha ayrıntılı sınıflandırmaları aşağıda belirtilmektedir.

1. Terörizmin Amaçlarına, Hedeflerine, Motivasyonuna, Uygulayıcılarına, Uygulama Yerlerine, Uygulama Şekillerine Göre Sınıflandırılması

1.1. Amaç, Hedef, Motivasyon Esaslarına Göre Yapılan Sınıflandırma

Wardlaw bu esaslara göre yaptığı sınıflandırmada terörizmi; şahsi amaç için yapılan hareketler (bireysel terör), askeri amaç için yapılan hareketler (gerilla hareketleri) ve politik amaç doğrultusunda yapılan hareketler (terör) olarak ayırmaktadır. (Tamkoç, 1984)

TERÖRİZMİN ÇEŞİTLERİ

İngiliz Sosyolog Paul Wilkinson bu esaslara göre iki ayrım yapmaktadır. İlk ayrıma göre terörizm: İhtilalci terörizm, ihtilalcimsi terörizm *"hırsla istenilen belli bir politikanın uygulanması amacıyla hükümetleri zorlama"* ve baskıcı terörizm *"hükümet politikasına ters görüşte olanları sindirmek ve ayaklananları bastırmak amacıyla uygulanan sistematik terörizm"* şeklinde sınıflandırılabilir. Wilkinson'un yaptığı ikinci ayrıma göre de terör; doğrudan katiller, yerleşmiş bir otokrasiye karşı uygulanan terör, totalitarizme karşı uygulanan terör, liberal demokrasilere karşı uygulanan terör ve enternasyonal ihtilalci terörizm şeklinde ayrılabilecektir. (Usta, s. 6-7)Hedef-motivasyon esaslı bir başka sınıflandırma da şöyledir:

Anarşistler: Tüm kurumlaşmış siyasi düzenlemeleri ortadan kaldırmak isteyenlerdir. Çarlık Rusyasındakilerle, XX. yüzyıl başındaki Avrupalı teröristler bu gruba girmektedir.

Eşitlikçiler: Eşitliğe dayalı bir sistemi şiddet yoluyla gerçekleştirmek isteyen Marksist gruplardır. Vietkong, Malaya Komünist Partisi, Japon Kızıl Ordu, Peru'lu Sandero Luminoso, bu tip örgütlerdendir.

Gelenekçiler: Mevcut sistemi değiştirerek, yerine kutsal ve kökleri atalarına kadar uzanan bir dini yönetim kurmak isterler. Nikaragua'lı Kontralar bu tip örgütlerin örneğidir. Yine bu sınıfta mütalaa edilebilecek Müslüman Kardeşler ve Hizbullah gibi örgütler ise *"gerici-gelenekçiler"* olarak da adlandırılmaktadır.

Çoğulcular: Siyasal sistemde devrimci değişim isterler ve şiddeti bu amaç doğrultusunda kullanırlar. Angola'daki UNITA ve Uganda Milli Direniş Hareketi, bu tip örgütlere örnek gösterilebilir.

Ayrılıkçılar: Bir parçası oldukları siyasi toplumu tümüyle reddeden, onda koparak ayrı ve bağımsız bir siyasi toplum kurmak isteyen terör örgütleri bu gruptandır. Eritre Kurtuluş Örgütü, Tamil Kaplanları, İtalyan Tirol ve Sardunya Silahlı Hareketi ve Quebec Kurtuluş Cephesi, bu gruba giren örgütler arasında sayılabilir.

Reformcular: İçinde bulundukları toplumu reddetmeyen, ancak kendi grupları adına daha fazla siyasi, sosyal, ekonomik haklar isteyen terörist gruplardır. Özerk yönetim, federasyon gibi yönetsel çözümler isteyenler de bu gruba girebilir. Nikaragualı Miskito Kızılderileri bu gruplara örnektir.

Statükocular: Mevcut düzeni şiddet kullanarak korumak isteyenlerdir. Güney Afrikalı Afrikaner Direniş Örgütü ve İrlandalı Ulster Örgütü tipik örnekleridir. (Kışlalı, 1996, s. 35-36)

1.2. Uygulayıcılarına Göre Yapılan Sınıflandırma

Ergil, bu sınıflandırmayı şu sözlerle açıklamaktadır:

"Terör, egemen sosyo-politik güç yapısına (iktidara) uyumlu, yani onun ürünü, ya da iktidar karşıtı olmasına göre ikiye ayrılır. Eğer terör uygulaması mevcut otorite sistemiyle çakışma ve eşgüdüm içinde ise, egemen güçlerin ve onların yönetimini meşrulaştıran toplumsal değerlerin ve konsensüsün zayıflamasına ve çözülmesine karşı tepki olarak uygulamaya konulan dehşete dayalı bir yönetim türü olarak ortaya çıkıyorsa; bu türe terör rejimi veya yukarıdan terör denir.

Eğer, terör egemen güçlerin dışındaki bir güç odağından kaynaklanıyorsa, çoğunlukla mevcut otorite sistemini, özellikle devleti kontrol eden güçleri çökertmeye yönelik bu terör tipine de aşağıdan terör adı verilir. Bu tip terörde devlet kurumları ele geçirildikten sonra terör odaklarının elebaşlarınca yönetilir. Terörün getirdiği bu yeni yöneticiler, ya yerli kalkışmacılar, ya da devrilen rejimin dış düşmanlarıdır. Bazen bunlar işbirliği de yapabilirler." (Ergil, 1980, s. 2)

Dönmezer'in sınıflandırması da kısmen bu esasa göre yapılmıştır.

Ancak, sınıflandırmada uygulama yeri, şekli ve amaç parametreleri de yer almaktadır. Dönmezer, bu esaslara göre terörü; iç tedhişçilik-milletlerarası tedhişçilik, adi hukuk çerçevesinde tedhişçilik-siyasi ve sosyal tedhişçilik, doğrudan doğruya tedhişçilik-dolayısıyla tedhişçilik, bireysel tedhişçilik-hükümetler

ve devletler tarafından yapılan tedhişçilik olarak dörtlü bir sınıflandırmaya tabi tutmaktadır. (Tamkoç, 1984)

1.3. Uygulama Yerine Göre Yapılan Sınıflandırma

Bir noktada klasik/çağdaş terörizm ayrımının da yansıması olan bu sınıflandırma, çağdaş asimetrik terörizm tehdidince dayatılmaktadır. *"Terörün Tarihçesi"* bölümünde de belirttiğimiz üzere, ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından da kullanılan bu ayrıma göre terörizm; yerel/bölgesel ve uluslararası terörizm olarak ikiye ayrılmaktadır. Ayrımın *"püf noktası"* ise bu sınıflandırmanın gerçekte; tehdit oluşturduğu amaç ve stratejilerinin çıkarını gözetmesi ve ulusal/bölgesel terörü, her an *"terörizm"* vasfı değiştirilebilecek, ikinci sınıf eylemler olarak kabul etmesidir. Kısacası, subjektif ve çıkar esaslı kullanıma çokelverişli bir sınıflandırmadır.

Ancak bu ayrımın bir haklı yönü de vardır: Klasik/eski terör örgütleri ideolojileri ve amaçları ne olursa olsun, genellikle doğdukları ülke ve yakın coğrafyasında eylem koymuşlardır. FKÖ'nün Münih Olimpiyat Köyü ve uçak kaçırma eylemleri ile ASALA'nın Türk diplomatlarına yönelik eylemleri, bu genellemenin istisnaları sayılabilir. Bir anlamda da terörizmin uluslararası asimetrik bir tehdide dönüşeceğinin ve çağdaş iletişim/ulaşım teknolojisinin terörizmin emrine girdiği gerçeğinin öncü işaretleridir. Buna karşılık, çağdaş terörizmde Amerika'dan Afrika'ya kadar tüm meskun kıtalar terör örgütlerinin eylem sahalarını oluşturmaktadır. Bu nedenle de bu tip bir ayrımın yapılması haklı görülebilir.Uluslararası terörizm, ihtilalci terörizmin bir alt-grubu olarak da vasıflandırılmaktadır. Bu görüşe göre; değiştirilecek siyasal sistem uluslararası hukukun temsil ettiği sistemdir. Bu nedenle, uluslararası terörizm; sistem dışında sisteme karşı bir mücadeledir. Eylemin bir yönüyle ulusal sınırları aşması, terörizme uluslararası nitelik kazandırmaktadır. (Hanlı, 2003)Bu başlık altında çağdaş terörizmin gündeme getirdiği bazı terör türlerine de kısaca değinmek gerekmektedir.

1.3.1. Siberterör

Yaşamın her alanındaki önemleri giderek artan ulusal veya özel bilişim sistemlerini çökertmek amacıyla *"hacker"* adı verilen bilgisayar korsanları tarafından elektronik ortamda gerçekleştirilen saldırılar, genellikle siberterör kavramıyla ifade edilmektedir.

Bu saldırıların amatör bir korsanlık düzeyinden siyasi amaçlı veya kriminal amaçlı bir terörizm saldırısına dönüşmesi, bazı düşünürlere göre giderek yaklaşan bir tehdittir. ABD'de Clinton döneminde siberterör tehdidine karşı bir önlem paketi hazırlanmış (White Paper: Critical Infrastucture Protection) ve yürürlüğe konmuştur. (Öke, 2001, s. 110)

Siber terörizm: Belirli bir politik ve sosyal amaca ulaşabilmek için bilgisayar ve bilgisayar sistemlerinin bireylere ve mallara karşı bir hükümeti veya toplumu yıldırma, baskı altında tutma amacıyla kullanılması şeklinde de tanımlanmaktadır. Bir diğer tanım ise; Terörist faaliyetlerin başta bilgisayar sistemleri olmak üzere iletişim teknolojilerinden faydalanılarak sanal ortam aracılığıyla gerçekleştirilmesi şeklinde yapılmaktadır. (Yamaç, 2001)

Vurmay, bu terörü *"teknolojik terör"* olarak adlandırmakta, CIA'nın *"RAND Corporation"* ile Georgetown Üniversitesi'nin de aralarında bulunduğu bir gruba hazırlattığı *"Küresel Trendler 2015"* isimli raporda, ABD'nin 15 yıl içinde *"en büyük silahı olan teknoloji ile"* vurulacağı ifadesinin yer aldığını belirtmektedir. Burjuva teröristler olarak da isimlendirilen yeni nesil teröristler, saldırılarını Internet üzerinden elektronik şifre kullanarak planlamakta, aynı yolla haberleşme ağlarını kurmakta, eylemi de Internet aracılığıyla üstlenmektedirler. Bu çağdaş teknoloji en çok Ortadoğu merkezli terörist örgütlerce kullanılmaktadır. Yaklaşık 80.000 Internet sitesinde bomba, silah yapımı ve KİS'ler konusunda bilgi verilmekte, terör taktikleri lanse edilmektedir. (Vurmay, 2004)

1.3.2. Nükleer Terör

Kamuoyunun gündemine daha çok kitle imha silahları (KİS) ve bu KİS'lerin sınırlandırması sorunu olarak yansıyan bu terör; terörist örgütlerin nükleer silahları veya radyolojik maddelerle takviye edilmiş konvansiyonel bombaları *"kirli bomba"* kullanarak gerçekleştirebilecekleri bir eylemin oluşturacağı tehdidi ifade etmektedir. SSCB'nin dağılmasıyla nükleer silahlar ve KİS'ler konusundaki disiplinin zayıflamasının, maceraperest oldukları iddia edilen bazı devletlerin nükleer silah ve KİS yapabilecek teknolojiye ulaşmalarının ve *"kirli bomba"* imalatının üstün bir teknoloji gerektirmemesinin bu tehdidin yakınlaşmasına neden olduğu ileri sürülmektedir.

1.3.1. Biyolojik Terör/Biyoterör

Biyolojik silahların terörist amaç ve saldırı aracı olarak-kullanıldığı eylemlerdir. Günümüzde biyolojik savaş için kullanılabilen 43 mikroorganizmadan bahsedilmektedir. (Ermiş, 2001)Adli Tıp Kurumu eski yönetici Prof. Sevil Atasoy biyoterör tehdidini şöyle ifade etmektedir:

Hastalık yapıcı bakteri, virüs, mantar ve parazitler, ayrıca canlı organizmalar tarafından sentezlenen zehir etkili toksinler; ,insan, hayvan ve bitkileri yok etmek üzere biyolojik silah olarak kullanılıyor. 1900-1990 yılları arasındaki sürede polis kayıtlarına geçen biyolojik nitelikte silahla işlenmiş suç sayısı 30'dan az iken, 1990'dan sonra bu sayı katlanarak 200'e yaklaşmıştır. Önümüzdeki 20 yıl içinde bunun çok üzerinde bir artış beklenmektedir. Özellikle biyoteknoloji ve nanoteknolojideki ilerlemelerle, geleceğin açık-kapalı birçok savaşında genomik araştırmalara dayalı yeni kuşak biyolojik silahlar kullanılacağını öngörmek bir komplo teorisi değildir. Biyoterör, ulusal güvenlik açısından açık ve yakın bir tehlike olarak kabul edilmelidir. (Atasoy, 2006)

2. Terör Örgütlerinin İdeolojilerine Göre Ayrımı

Bazı yazarlar terör örgütlerinin benimsedikleri ideolojilere göre kategorileştirildiğini belirtmektedirler. (Karacan 2000, Kuyaksil 2000, Yılmaz 1993, s. 136) Bunların arasında anarşist örgütler de bulunmaktadır. Ancak daha önce de ifade edildiği gibi, anarşizm ile terörizm arasındaki tarihsel bağa ve terörist stratejilerle tekniklerin önemli bir bölümünün ilk kez Rus anarşistler Kropotkin, Bakunin ve Nechaev tarafından formüle edilmesine rağmen; anarşizm ile terörizm arasında çok ciddi neden ve amaç farklılıkları vardır. Bu bağlamda, amaçları *"Anarşist Toplum"*a varmak olan örgütlere, sadece kullandıkları terörizm stratejisi itibariyle bu bölümde yer verilebilir.

Milliyetçi Terörist Örgütler

Özellikle sömürge yönetimi altında bulunan ülkelerde ulusal benliğin ortaya çıkmaya başladığı aşamada faaliyet gösteren terörist örgütlerdir. Bu örgütler kendilerini genellikle *"ulusal bağımsızlık savaşçıları"* olarak kabul eder ve milliyetçi yanlarını göstermeye çalışırlar. Bu örgütler, bir ulus devlete veya bu devletin ülkesinin ve milletinin bütünlüğüne yönelik ortak bir tehdit ortaya çıktığında da gündeme gelebilirler.

Anarşist Örgütler

Nihilist Örgütler: Nihilizm; hiçbir şeye inanmamak, hiççilik demektir. Tipik örneği Amerikan Weathermen Grubu olan Nihilist teröristlerin tek amacı; riyakar ve iki yüzlü kabul ettikleri mevcut düzeni yıkmaktır.

Marksist-Leninist-Maoist Terör Örgütleri

(Aşırı Sol Terör Örgütleri): Bu sınıfa giren terörist örgütler; komünist bir düzenin gerçekleştirilebilmesi için, şartların uygun olduğu zaman ve yerlerde komünist devrimin başlatılacak silahlı mücadeleyle suni olarak oluşturulması görüşünü

savunurlar. Silahlı mücadele aşamasında *"Devrimci Şiddet"* kullanımını da inandıkları ideolojinin bir unsuru olarak kabul ederler.

Radikal Dinci Terörist Örgütler: Terör olgusunun ortaya çıkmasına neden olan ideolojik temellerden biri de din duygusudur. Bu duygu; yaygın dinlerin yanı sıra yaygın inanışları da kapsar. Filistin davasının savunuluculuğu yapan bazı örgütlerin şiddeti bir strateji olarak benimsemesi, terör olgusunun din ile bağdaştırılmasının ilk aşamasını oluşturmuş, bu algılama İran İslam Devrimi'nden sonra din motivasyonlu terör hareketlerinin artmasıyla daha da güçlenmiştir. Radikal dinci terörizm sadece İslamiyet'e has olmayıp Japonya, gibi ülkelerde de rastlanan bir olgudur.

Kapitalist-Liberalist Terör Örgütleri: Bu başlık altında yer alan örgütler, eski SSCB'nin Komünist İdeolojiyi, Üçüncü Dünya ülkelerine, Batı bloğuna ve özellikle NATO ülkelerine ihraç etme faaliyetlerini engellemek üzere, genelde ilgili devletlerin bilgisi dahilinde ve kontrolünde, sermaye çevrelerinin desteğiyle kurulmuşlardır. Komünist ideolojinin yayılmasına karşı aşırı sağcı ve İslamcı ideolojileri kullanan bu örgütler, kamuoyunda ve medyada genellikle *"Gladio"* kavramıyla özdeşleştirilmektedir.

Amir Taheri'nin de *"Kutsal Terörün İç Yüzü, Hizbullah"* adlı kitabında benzer bir tasnif yapmaktadır. Taheri'ye göre terörist hareketler aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir:

Milliyetçi Terör Örgütleri: Ulus devletin sınırları içinde ve genelde etnik nedenlere dayanarak terörü kullanan, sınır dışı eylemleri pek bulunmayan PKK, IRA, ETA, MORO Kurtuluş Ordusu gibi örgütler olup, Marksist-Leninist görüşlerden etkilenmişlerdir.

Şehir Gerilla Örgütleri: Toplumun her hangi bir kesimiyle doğrudan ve etkili bağlantıları olmayan ve bu anlamda izole, SSCB'ye de ideolojik anlamda tavır koymakla birlikte, Marksizm-Leninizmin çeşitli versiyonlarından etkilenen Kızıl Tugaylar ve Baider Meinhof gibi örgütlerdir.

Eski Tip Latin Amerika Örgütleri: Marksizm–Leninizmden etkilenmekle beraber, asıl desteği orta aydın sınıftan alırlar. Biraz romantik ve biraz klasik terörizm anlayışı içinde kırsalda örgütlenip kentleri ve yönetimi ele geçirmeye çalışırlar. Sandinistalar bu örgütlerin bir örneğidir.

Kamuoyunu Hedef Alan Kuruluş

Aşamasındaki Örgütler: Asıl amaçları bir davaya kamuoyunun dikkatini çekmektir. Afrika Ulusal Kongresi bu tip örgüt sayılmakla birlikte, kamuoyunu hedef alan eylemler daha ziyade tüm terör örgütlerince kuruluş aşamalarında, yani askeri açıdan zayıfken uygulanmaktadır.

İslami Terör Örgütleri: Sağ veya sol tüm ideolojileri uygulamalarıyla birlikte reddeden bu örgütlerin başka terör örgütleriyle işbirliğine girmeleri ve taktik hedefleri paylaşmaları zordur. Kesin zafer kabul ettikleri İslam'ın dünya hakimiyetinin sağlanacağı aşamaya kadar *"Kutsal Savaş (Cihad)"* diye tanımladıkları terörü uygulamaya koymuşlardır ve bu teorilerini tüm insanların ve tüm devletlerin üzerinde geçerli görürler. Yani insanları ve devletleri İslam'la yok oluş arasında seçim yapmaya zorlarlar. Örgütsel anlamda zayıf oldukları ülkelerde ise kısmen ikna kısmen tehdide dayanan yöntemlerle *"İman Misyonerleri"* olarak görev yaparlar. Tunuslu Radikal İslami düşünür Bulares'in ifade ettiği gibi *"dinin yaşamın bir parçası olmadığı, tersine yaşamın dinin bir parçası olduğu"* görüşüne dayanarak laisizmi de kesinlikle reddettiklerinden, Türkiye

bu tip İslami terör örgütleri açısından önemli ve zorunlu bir hedeftir. (Taheri, 1990, s. 20-23)

3. Terörizmin Aşamalarına Göre Sınıflandırılması

Wilkinson, *"Terrorism and the Liberal State"* adlı kitabında terörizmi aşamalarına göre aşağıdaki gibi sınıflandırmıştır:

İhtilal Öncesi Terörizm: Henüz amacı olan değişimi ihtilal yoluyla gerçekleştirebilecek kadar güçlü olamayan örgütlerce gerçekleştirilen eylemlerdir. Bunlar daha çok; hükümet ajanlarını cezalandırma, gemi, uçak, insan kaçırma, rakip siyasal gruplarla çatışma ve toplumu korkutma gibi faaliyetlerdir. Eylemler, küçük gruplar veya militan bireylerce yapılabilir. Hareket stratejilerini tahmin edebilmek ve faaliyetlerini kriminal şiddetten ayırmak oldukça zordur.

İhtilalci Terörizm: Taktikleri ihtilali amacına ulaştırmaktır. İdeolojik bir program hazırlanmış ve lider kadro belirlenmiştir. Bu aşamada eylemler örgütün içinde yer alan uzmanlar veya para-militer gruplarca gerçekleştirilir.

Yokedici Terörizm (Tenkil Hareketi): Genelde ihtilalden sonra, terörist örgüt veya rejim tarafından yok edilmek istenen kişilere yöneltilen terörizmdir. Toplu terör eylemi niteliğinde olup; uzman teröristler veya rejimin terör eylemi yapmakla görevlendirdiği organlarca gerçekleştirilir.

Gölgeolay (Epifenomenal) Terörizm: Belirgin amacını saptamak zor, nedenleri karmaşıktır. Genelde, daha geniş bir şiddet olayının yan ürünü gibidir. Bilinçli olarak planlanıp, uygulanmamış, rastlantılara bağlı şekilde ortaya çıkmıştır. Güruhlar tarafından uygulanan şiddete benzer ve sistematik terör eylemlerinin yardımcısı olarak çok kanlı çatışmalar sırasında görülür. Borneo'da Müslüman Göçmenlere yöneltilen terörist ataklar, gölgeolay terörizmin özelliklerini yansıtır. (Tacar, 1999, 57-59)

TERÖRİZMİN ÇEŞİTLERİ

Bir ölçüde benzer bir tasnife de Güvenlik ve Yargı Muhabirleri Derneği'nce yayınlanan *"Türkiye ve Terör"* isimli kitapta rastlanmaktadır.

Devlet Terörizmi: Toplumun yerleşik düzeni açısından tehlikeli addedilen insanların hayatına ve mülkiyet hakkına zor, korkutma ve baskı yoluyla yapılan, otorite ile bir araya getirilmiş şiddettir. Bu tip terörizm ilk kez Fransız İhtilali döneminde Jacobin'lerce uygulanmıştır. Resmi terör olarak da adlandırılır. Stalin ve çok yakın zamanda Humeyni tarafından da uygulanmıştır. Bu tip terörizm dış ülkelerdeki devlet düşmanlarını ortadan kaldırmak için ihraç edilebileceği gibi, hasım ülkede ayaklanma çıkarmak için de kullanılmaktadır.

İhtilalci Terörizm: Şiddetin halk adına acımasızca kullanılmasıdır. Sivil savaş ve ihtilalin kendisidir. Ülkede korku ve gerilim yaratmak amacıyla çeşitli taktiklerden yararlanır.

Alt İhtilalci Terörizm: Bu türden terörist eylemlerde bulunan gruplar, ideolojik ve siyasi motivasyonlara sahip olmakla birlikte, ihtilal yapma amacı gütmezler. Batı ülkelerinde terörist eylemler koyan; FKÖ, Kızıl Tugaylar, RAF bu tip terörizm uygulayan örgütlerdir. *"Ajitasyonel"* olarak da ifade edilen bu tip terörizmin iki özelliği vardır: Terör uygulamak üzere örgütlenmiş grup gereklidir ve bu grup eylemlerini gerçekleştirebilmek ve mücadelesini uluslararası platforma taşımak için bir koruyucu devletten lojistik destek almalıdır. (*a. g. e.*, s. 10–11)

VIII. TERÖRİST ÖRGÜTLERİN EYLEM TÜRLERİ

1. Terörist Örgütlerin Eylem Stratejileri

1.1. Evrensel Stratejiler

Genelleştirici bir bakış açısıyla ve tüm aşamaları da gözetilerek terör örgütlerinin eylem türleri; terörizm, gerilla savaşları ve konvansiyonel savaş olmak üzere üç başlık altında toplanabilir. Daha önce de değinildiği gibi terörizm türü eylemler genellikle rasgele seçilmiş hedeflere ve daha çok savaşçı olmayan gruplara yöneltilen ve suikast, bombalama, işkence, sabotaj, pusu, kundaklama ve kaçırma gibi yöntemlerle uygulanan eylemlerdir. Gerilla yöntemi ise teröristlerin en çok kullandığı mücadele biçimi olup, esasını; hareketliliğe, hıza ve aldatmaya önem vererek *"vur kaç"* saldırıları yapabilen küçük terörist gruplar oluşturmaktadır. Gerilla yöntemi; hükümet güçlerini yıpratmaya ve giderek mücadele yetenek, enerji ve iradelerini yok etmeye yöneliktir. Terörizmden farklı şekilde hedefi, güvenlik güçleri, ordu ve ekonomik varlıklar olan gerilla yönteminin başarıya ulaşabilmesi; siyasal iktidarın silahlı mücadeleye yeterli kaynak ayıramamasına ve mücadele iradesi gösterememesine bağlıdır. Hükümet güçleri iyice zayıfladığında da gerilla yönteminden konvansiyonel savaş yöntemine geçilir. Terörist örgütler genellikle terörizmle birleştirilmiş gerilla savaşı yöntemini kullanırlar.

TERÖRİST ÖRGÜTLERİN EYLEM TÜRLERİ

Bu genel sınıflandırma dışında, terör eylemleri örgütlerin kullandıkları strateji bazında da ayrıma tabi tutulabilir. DYÇ uzmanları bu stratejileri dört başlık altında incelemektedirler.

1.1. Komplo Stratejisi (Suikast/Darbe/FesatStratejisi)

Bilinen en eski strateji olup, komplo amacıyla yapılan gizli anlaşmalara dayalıdır. Gücün çabuk kullanımıyla ülkedeki iktidarın bertaraf edilmesini amaçlar. Sistematik terörizm kullanımı ve dış destek gibi unsurlara gerek göstermez. Eğer bu yöntem, halkta iktidara karşı hoşnutsuzluğun arttığı bir dönemde kullanılıyorsa, komploya karşı direniş de ortaya çıkmaz.

1.2. Halk Savaşları Stratejisi

Mao Çe Tung tarafından Çin'de başarıyla kullanılan bu strateji, daha sonra değişik ülkelerde de denemiştir. Bu yöntem üç aşamalı olarak kullanılmaktadır. Savunma, gerilla savaşı ve konvansiyonel savaş. Bu stratejiye ve aşamalarına daha sonraki bölümlerde tekrar değinilecektir.

1.3. Askeri Ağırlıklı Strateji (Military Focus)

Siyasi yaklaşımı tamamıyla arka plana iten ve askeri harekatı ön plana çıkaran bir yöntemdir. Biafra İç Savaşı'nda ve Küba Ayaklanması'nda kullanılmıştır. Terörist örgüt, toplumsal desteği tam anlamıyla sağladığına inandığı aşamada bu stratejinin uygulanmasına ağırlık verebilir. Hem konvansiyonel savaş yöntemiyle ve hem de terörist-gerilla savaş yöntemiyle uygulanabilir. Ancak, konvansiyonel yöntemin uygulanabilmesi için, elde bir ordunun bulunması gerekir. Bu yönetin kilit noktalarını; küçük ve orta çaptaki gerilla saldırılarıyla oluşturulan şiddet hareketi, sınırlı siyasi örgütlenme ve sınırlı halk desteği oluşturmaktadır.

Bu yönetim başarısı biraz da, hükümetlerin askeri mücadelenin yol açabileceği büyük kayıpları göze alamamalarına ve terörist örgütün amaç ve istemleri doğrultusunda bazı siyasi ödünler vermeye başlamalarına bağlıdır.

1.4. Kent Savaşı Stratejisi

Terör örgütlerinin günümüzde ağırlık verdikleri yöntemdir. Kentleşmenin artması, kentlerin kalabalıklaşması, kırsalın ıssızlaşması ve stratejik hedeflerle propaganda olanaklarının daha çok kentlerde toplanması, terör örgütlerini biraz da zorunlu olarak bu yönteme itmiştir.

Teröristler açısından tenha kırsalda barınma ve üslenme olanakları gün geçtikçe azalmakta, güvenlik güçlerinin edindikleri gece ve gündüz keşif, gözetleme ve harekat olanağı veren yeni teknolojiler de, kırsal da faaliyet göstermeyi iyice olanaksızlaştırmaktadır.

Kalabalıklaşan ve anonimleşen kentler ise özellikle varoşlarında hücre tipi terörist örgüt yapılanmaları açısından önemli fırsatlar sunmaktadır.

Marighella ve Guillen gibi teröristlerce uygulamaya konulan bu strateji; siyasi krizlerin şiddet hareketleriyle silahlı çatışmaya dönüştürülebileceği ve böylece oluşacak kriz ortamında siyasal iktidarın, güvenlik güçlerinin ve giderek ordunun karşı şiddete başvurabileceği, bu karşı şiddetin ise kitleleri ayaklandıracağı varsayımına dayanmaktadır. 12 Eylül öncesinde Türkiye'de de denenmek istenen bu yöntem, uygulama alanlarında başarı sağlayamamıştır. (Kışlalı, 1996, s. 37–44)

1.2. Türkiye'de Kullanılan Stratejiler

"Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri" adı kitapta Türkiye'deki terörist örgütlerin stratejileri *"İç Tehdit Unsurlarının Stratejisi"* başlığı altında değerlendirilmiştir.

1.2.1. Aşırı Sol Örgütlerin Kullandığı Stratejiler

Bu gruptaki iki örgütler iki temel stratejiyi benimsemişlerdir: Milli Demokratik Devrim Stratejisi (MDD) ve Sosyalist Devrim Stratejisi (SD).

MDD stratejisinin benimseyenler; birincisi milli demokratik devrim ve ikincisi sosyalist devrim olmak üzere iki aşamalı bir yöntemi öngörmektedirler. İlk aşamada, feodalizm, emperyalizm ve işbirlikçi (komprador/milli burjuvazi) üçlüsüne karşı toplumun geri kalan bölümlerince ortak mücadele verilerek Dünya Sosyalist Proleter Devrimi'nin bir parçası olan bir milli demokratik devrim gerçekleştirilecektir. Bu devrimin Burjuva Milli Demokratik Devrimi'nden farkı, sosyalizme ulaşma amacının gözden uzak tutulmaması ve burjuva yararına olmamasıdır. Bu dönemde proletarya önderliğindeki *"Devrimci Sınıfların Birleşik Cephesi"* iktidara gelecektir. Bu iktidar ikinci aşama olan sosyalist devrimi gerçekleştirecektir. MDD stratejisini benimseyenlerden THKP-C kaynaklı gruplar *"Öncü Savaşı"* taktiğini uygulamışlardır. TKP/ML ve TİKB gibi örgütlenmeler ise *"Halk Savaşı"* taktiğine yönelmişlerdir.

SD Stratejisi MDD aşamasından sonra yürürlüğe girecek, proletaryanın siyasi ve ekonomik hegemonyası altında sosyalist üretim tarzına ve kolektif düzene geçilecektir. Bu strateji, barışçı yöntemlerle de sosyalist düzenin kurulabileceği olasılığını da kabul etmektedir. TKP, genel olarak bu stratejiyi savunmuştur.

1.2.2. Bölücü (Etnik/Ayrılıkçı) Örgütlerin Stratejisi

Bu gruptaki örgütler ise; Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yaşayan halka ayrı bir ırktan geldikleri bilincinin verilmesi, halkın Marksist-Leninist ilkeler doğrultusunda eğitilmesi -PKK daha sonra bu yöntemi ve komünist devlet kurma amacını terk etmiş, İslami değerleri de yadsımayan bir stratejiyi

devreye sokmuştur- ardından siyasal bir örgütlenmenin gerçekleştirilmesi, bölge halkının savaşacak hale getirilmesi ve son aşamada da verilecek halk savaşı ile ayrı bir devlet kurulması stratejisini benimsemişlerdir.

1.2.3. Irkçı Örgütlerin Stratejisi

Bu örgütler kullandıkları strateji şu aşamalardan oluşmaktadır:

İlk aşamada bir siyasi organizasyon ele geçirilerek, örgütün siyasi ideolojisi bu organizasyona mal edilecek ve sempatizan kadrolar bu çatı altında toplanacaktır. İkinci aşamada merkeziyetçi yönetim anlayışından uzaklaşmamak kaydıyla toplumun çeşitli kesimlerinde örgütlenmeler gerçekleştirilecektir. Bir sonraki aşamada, kendileri açısından engel kabul ettikleri kişi ve gruplara karşı kullanılmak üzere silahlı eylem kadroları oluşturulacak, bu kadrolar misilleme ve sindirme eylemleri yapacaklardır. Aynı aşamada güvenlik güçleri bünyesinde ve bürokrasi de çatı siyasi organizasyondan da yararlanılarak, kadrolaşma gerçekleştirilecektir.

1.2.4. İrticai (Radikal Dinci) Örgütlerin Stratejisi

Bu örgütler önce Türkiye'de teokratik bir devlet kurmak, ardından tüm İslam Devletlerini bir bayrak altında toplamak amacına yönelmişlerdir. (*a. g. e.*, s. 31-33)

2. Örgütlerin Eylem Türleri Kapsamında Yapılan Sınıflandırmalar

2.1. Resmi Kurumlarca Yapılan Ayrımlar

Emniyet Genel Müdürlüğü'nce 2001 ve 2004 yıllarında çıkarılan *"Suç ve Suçlu Profili"* adlı kitabın 1. ve 3-4. ciltlerin-

TERÖRİST ÖRGÜTLERİN EYLEM TÜRLERİ

de; terörist örgütlerin gerçekleştirebileceği eylemler: *"Devletin Uluslararası Şahsiyetine Karşı İşlenen Suçlar"*, *"Propaganda Türü Suçlar"*, *"Yasa Dışı Örgüt Faaliyetleri"* ve *"Siyasi Saldırı Suçları"* ana başlıkları altında toplanarak kodlanmıştır. (*a. g. e.*, cilt 1 s. 29-97, cilt 3-4 s. 67-83) Söz konusu eylemler, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 3. ve 4. maddelerinde; *"Terör Suçları ve Terör Amacıyla İşlenen Suçlar"* şeklinde yer almıştır.

Bu metinler incelendiğinde terörist örgütlerin amaçlarını gerçekleştirmek için; baskın, işgal, pusu, sokak eylemi, grev-lokavt, cephanelik soygunu, finans sağlamaya yönelik eylem, lokal ve uluslararası çatışma, mahkumların kurtarılması, adam öldürme, adam kaçırma, rehin alma, sabotaj, propaganda ve psikolojik savaş gibi eylemlere başvurdukları görülmektedir. Jandarma ve polis birimlerince kullanılan daha profesyonel bir ayrım ise terörizmin hedeflerini önce; *"sembol durumundaki insan veya objelerden oluşan seçilmiş hedefler"* ve *"rasgele hedefler"* olarak sınıflandırmaktadır.

Seçilmiş hedeflere yapılan ve cana mal olmayan terörist saldırılar, *"basın eylemi"* olarak da isimlendirilmektedir. Rasgele hedeflere yapılan saldırılar ise tam anlamıyla terörist eylemlerdir ve bunların amacı; bütün topluma korku ve dehşet saçmak ve devlete olan güveni zedelemektir.

Profesyonel ayrımın ikinci ayağında ise terörist eylemlerin taktik açıdan sınıflandırılması yer almaktadır. Bu sınıflandırmaya göre terörist eylemler şunlardır:

Belirli Hedefi Olmayan Eylemler (Rasgele Eylemler)

Propaganda ve toplumsal negatif psikoloji yaratma amacı ağır basan eylemlerdir. Eylem; toplumda korku, panik, ümitsizlik yaratmayı ve devlete karşı olan güveni sarsmayı amaçlar. Herkes ve her şey, her zaman bu tip eylemlerin hedefidir.

Belirli Hedefe Yönelik Eylemler: Teröristlerin hedefi olan sistemi temsil eden kişilere ve/veya devleti sembolize eden mal veya tesisleri hedef alan eylemlerdir. Bunların amacı, sistemin kendisini bile koruyamadığı imajını halkta yaratmaktır. Suikastlar, devlet binalarına yapılan saldırılar, askeri birliklere ve iç güvenlik güçlerine yönelik pusu ve baskınlar bu tip eylemlerdendir.

Maddi Kaynak Temini Hedefiili Eylemler: Terörist örgütün maddi olarak güçlenmesi ve/veya silah, teçhizat, mühimmat, araç temin etmesi amacıyla gerçekleştirilen eylemlerdir. Geçmişte daha çok soygun ve gasp şeklinde görülen bu eylemler, günümüzde kara para aklama, silah, uyuşturucu ve insan kaçakçılığı gibi çok daha fazla ve sistematik gelir temin eden yasadışı alanlara yönelmiş ve organize suç örgütleriyle işbirliği içinde gerçekleştirilmeye başlanmıştır.

Kaçırma ve/veya Alıkoyma Eylemleri: Rehin alma eylemleri bunların tipik örneğidir ve sıkça başvurulan bir eylem türüdür. Amacı hem iç güvenlik güçlerini meşgul etmek ve hem de genellikle önemli bir kişi olan rehinenin öldürülmesi durumda, sistemin ne kadar önemli olursa olsun kimseyi koruyamadığı ve terör örgütü karşısında kimsenin dokunulmaz olmadığı imajını yaratmaktır. Böylece toplumun ve devlet yönetiminin ümitsizliğe ve paniğe sevk edilmesi istenmektedir.

Sabotajlar: Bu eylem türünde belli hedefler seçilebilir veya hedef seçimi rasgele yapılabilir. Eylemin amacı; ekonomik ve psikolojik olarak devlete, sisteme ve halka zarar vermektir.

2.2. Literatürdeki Sınıflandırmalar

Bazı yazarlar tarafından da terörist saldırılar; yıkıcı eylemler, yıldırıcı ve sindirici eylemler ve çok amaçlı eylemler olarak üçe ayrılmaktadır. (Yunusoğlu, 1992, s. 81)

Bir diğer sınıflandırma ise aşağıdaki şekilde yapılmakta ve araştırmalarda genellikle bu tip ayrım kullanılmaktadır.

TERÖRİST ÖRGÜTLERİN EYLEM TÜRLERİ

Saldırı: Soygun yapmak, tutuklu olan örgüt mensuplarını kurtarmak, patlayıcı madde, silah ve mühimmat ele geçirmek için düzenlenen eylemlerdir.

Baskın: Devleti ve otoriteyi temsil eden kuruluşlara yönelik rahatsız etme, cezalandırma, silah ve benzeri türde malzeme elde etme gibi amaçları güden eylemlerdir.

İşgal: Genelde propaganda amaçlı olarak, bu amaca hizmet edecek nitelikteki yerlerin belli bir süreyle işgal edilmesi eylemidir.

Pusu kurma: Başta güvenlik güçleri olmak üzere devleti ve otoriteyi temsil eden kişilere, kırsalda veya şehir içerisinde gece veya gündüz ani şekilde düzenlenen saldırılardır.

Sokak eylemleri: Yasal bir gösteri sırasında veya yasal olmayan bir gösteri düzenleyerek, gösteriye dahil olan diğer kişiler ile güvenlik kuvvetlerini karşı karşıya getirmeyi amaçlayan provakatif eylemlerdir.

Grev ve lokavt eylemleri: Terör örgütlerinin yasal uzantıları veya yönetiminde etkin oldukları işçi sendikaları, öğrenci dernekleri gibi kuruluşlar vasıtasıyla kendi inisiyatifleri doğrultusunda eylem yapmalarıdır.

Silah ve cephane depolarının basılması/soyulması: Silah ve mühimmat temin etmek amacı ile çeşitli sivil birimlere veya askeri güçlere ya da güvenlik güçlerine ait depo ve cephaneliklere yönelik saldırı eylemleridir.

Finans sağlamaya yönelik eylemler: Terörist örgütlerin yasal faaliyetlerinin devamı için gereken finans kaynaklarını elde etmek amacıyla; banka, işyeri, para nakli yapan araçlar vb. yerlere yönelik gasp, soygun vb. eylemleridir.

Mahkumların kurtarılmasına yönelik eylemler: Terör örgütlerinin, tutuklu olan yandaşlarını hapishanelerden kurtarmak için başvurdukları; rehin alma, hapishane baskını, uçak kaçırma vb. eylemlerdir.

Adam öldürme: Örgütler; casus, işbirlikçi, işkenceci, polis, ihbarcı gibi kişileri öldürdükleri gibi, tanınmış politikacılara veya popüler şah slara yönelik olarak da daha çok propaganda veya intikam amaçlı öldürme eylemlerine başvururlar. Bunun yanı sıra değişik amaçlara yönelik olarak, toplu katliam veya hedef gözetmeksizin öldürme eylemlerine de rastlanır.

Adam kaçırma ve rehin alma: Örgütlerin; yandaşlarının kurtarılması, yapıldığını öne sürdükleri işkencelere son verilmesi, propaganda yapmak, protesto da bulunmak gibi çok değişik amaçlarla, önemli siyasetçileri, popüler kişileri, işadamlarını vb kaçırma ve alıkoyma eylemleridir.

Sabotaj türü eylemler: Stratejik veya ekonomik açıdan önem taşıyan bir yerin veya bir hedefin yok edilmesidir.

Propaganda mahiyetinde eylemler: Örgütler yapmış oldukları her türlü eylemleri normal medya kanallarını kullanarak, eğer bu sağlanamıyorsa kendi imkanları çerçevesinde oluşturacakları matbaalarda dergi, gazete, el ilanı, bildiri bastırarak halka duyurmayı hedeflerler. Geniş açıdan bakılırsa, örgütlerin yapmış oldukları bütün eylemler propaganda niteliğindedir.

Psikolojik savaşa dayalı eylemler: Kitle haberleşme araçları ve fısıltı gazetesi kullanımına dayalı bir eylem taktiğidir. Amacı; kamusal morali bozmaktır. Asılsız bomba ihbarı, sahte eylem planlarının medyanın ve güvenlik güçlerinin eline geçmesinin sağlanması, terör eylemleri sonucunda güvenlik güçlerinin ve halkın verdiği zayiatın abartılması bu tip eylem örnekleridir. (Kuyaksil, 2000)

Ergil ise yukarıdakilerden farklı olan *"şiddet esaslı"* bir eylem türü sınıflandırması yapmaktadır.

Şiddeti, savunmacı ve saldırgan şiddet olarak ikiye ayıran Ergil; Bireylerin ve/veya sosyal grupların etik değerlerini *"eşitlik, adalet ve özgürlük, din vb."* ve temel haklarını *"karışılmama, fiziksel zarar görmeme ve yoksullaşmama"* korumak için kullanılan şiddeti *"Savunmacı Şiddet"*, bireyleri ve/veya sosyal grupları

ya da tüm toplumu baş eğdirmek veya temel etik değerlerini ve haklarını yok etmek amacına yönelen şiddeti ise -ki, bu terörizm olarak da değerlendirilebilir- *"Saldırgan Şiddet"* olarak vasıflandırmaktadır. Saldırgan şiddet, kaide olarak karşısında savunmacı şiddeti bulacaktır.

Yazar, bu ayrımı yaptıktan sonra *"Direniş ve Karşı Direniş"* kavramlarına değinmektedir:

"Eşitsizlikten doğan haksızlıklara ve sistemsel adaletsizliğe karşı toplumsal direnişin barışçı ve barışçı olmayan yöntemleri vardır. İknadan, redde, tehdide, üzerinde kontrol sağlamaya, cezalandırmaya ve şiddet kullanmaya kadar uzanan bu direniş türleri sistemi sarsan ve tehdit eden eylemlerdir.Sisteme karşı olanların, ondan görece daha az yararlananların veya bu bilince varmış olanların direnci ortaya çıktığında; merkezi otorite de direnenlerin uyum ve işbirliğini bozacak önlemler alır. 'Karşı direniş' olarak nitelenen bu önlemler, 'tepkisel ve önleyici' olarak ikiye ayrılır. Her iki tür de iradi kararlara ve şiddete dayanır. Tepkisel karşı direniş; tartışma, övme, vaat, rüşvet, ödüllendirme, satın alma, pazarlık, müzakere, yarar değiş tokuşu gibi direnenleri eylemlerinden vazgeçirebilecek davranışları içerir. Bu tip karşı direnişin ikinci biçimi ise irade dışı yollarla yani şiddetle direnişi kırma anlamına gelir. Önleyici karşı direnişin şiddet dışı türü, sisteme yöneltilmesi umulan talepleri karşılayacak siyasal programları ve düzeltmeleri yapmayı veya bunları yapacak kurumları oluşturmayı kapsar. Önleyici karşı direnişin diğer türü ise terör ve dehşet ortamı yaratır.

Böylece ortaya çıkan aşırı korku ortamında, bireysel cesaret ve grup dayanışmasını sağlayan etkileşim ve ilişkiler yaşayamazlar. İnsanlar bir araya gelerek ortak çıkarlarını ve memnuniyetsizliklerini tartışmaktan çekinirler. Bu da direnişi zayıflatır ve önler. Sürekli tehlike, resmi ya da uygun olarak onaylanmayan faaliyetlerin dışındakileri sindirir ve bireyler arası ilişkiler belirsiz ve kuşkulu bir hal alır." (Ergil, 1980, s. 14-26)

Ergil'in bu sınıflandırması *"yukarıdan terör"* diye isimlendirdiği devlet terörizminin ve "aşağıdan terör" adını verdiği terörizmin eylem türlerini önemli ölçüde kapsamaktadır.

TERÖRİST ÖRGÜTLERİN EYLEM TÜRLERİ

Yukarıda sayılanlar dışında *"Terörizmin Çeşitleri"* bölümünde belirttiğimiz, çağdaş asimetrik terörizmin alt unsurları olan; siberterör, nükleer terör ve biyoterör gibi eylem türleri de mevcuttur. İlgili bölümde değinildiğinden, burada yinelenmeyecektir.

IX. TERÖR ÖRGÜTLERİNİN EYLEM AŞAMALARI

Türkiye halen şiddetli ve yakın bir etnik/ayrılıkçı/bölücü terörizm ve güçlü potansiyele sahip Radikal İslami terörizm tehditleriyle karşı karşıyadır. Milli Güvenlik Siyaset Belgesi'nde de (MGSB) her iki tehdit eşdeğer ağırlıklı olarak kabul edilmiştir. Bu tehditleri oluşturan PKK, El Kaide, Hizbullah gibi örgütlerinin ne yapmak istediklerinin ve şu andaki konumlarının açıkça anlaşılabilmesi için, terörist örgütlerin eylem aşamalarının ayrıntılı şekilde incelenmesi gereklidir.

1. Resmi Kurumlar Tarafından Yayınlanan Dokümanlarda Belirtilen Aşamalar

YÖK'ün yayınladığı *"Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri"* isimli kitapta terörist eylemlerin safhaları *"İç Tehdit Odaklarının Uyguladığı Yıkıcı Harekatın Aşamaları"* başlığı altında aşağıdaki şekilde ifade edilmektedir:

Başlangıç Aşaması: Hedef toplumun incelenmesi ve analizinin yapılmasıyla güç ve zafiyetlerin tespiti, harekat temalarının ve yapılacak faaliyetlerin saptanması, belirlenen temaların *"başlangıçta basit masum istek ve ihtiyaçlar"* kitle yayın araçlarıyla veya etkin kilit haberleşme elemanları vasıtasıyla propaganda olarak hedef kitleye aktarımı, planların revizyonu,

TERÖRİST ÖRGÜTLERİN EYLEM AŞAMALARI

eğilimli kişilerin belirli görüşün sempatizanı haline getirilerek gruplar oluşturulması *"taban teşkili"* ve grupların yasal sınırlar içinde kitle eylemlerine *"grev, toplantı, gösteri yürüyüşü vb"* sevki; iç tehdit odağı şeklinde isimlendirilen ve genelde terörü kullanan örgütlerin başlangıç aşamasındaki faaliyetleridir. Uzun sürecek olan bu safhadan, hedef ülke haberdar olamaz. Zira propaganda çok düşük düzeyde başlamıştır ve basit, doğal istek ve ihtiyaçları ifade eder.

Örgütlenme Aşaması: *"Keskin"* sempatizanların, kendilerini destekleyenlerle bir araya gelerek veya belirlenen kişilere belirli mihraklarca el atılarak, tehdit merkezinin ön gördüğü yapılanmanın başlatılacağı aşamadır. Bu safhada; belirlenen militan adayları, genelde yurt dışında yabancı devletlerce eğitilecek ve *"İndoktirine"* edilerek gerilla eğitimi alan militanlar sempatizanlarla irtibata geçerken, özellikle legal güçlü kuruluşları elde etmek için sızmalarla kır ve şehir gerillası örgütlenmeleri gerçekleştirilecektir. Elde edilen bu güç birliği; yasal olmayan silahsız toplu eylemleri ve silahlı münferit eylemleri başlatacaktır. Korsan miting, boykot ve işgal, pankartlama ve afişleme, gizli bildiri ve yayın, hücre çalışması ve küçük silahlı eylem karakteristik dönem faaliyetleridir. Artık, örgütlenme topluma sesinin duyurmaya başlamış, toplumun belirli bir kesiminde sempati ve bir kesimde de huzurluk oluşmuştur.

Eylem Aşaması: *"Operasyon, Örtülü Savaş, Düşük Şiddetli Savaş, Düşük Yoğunluklu Çatışma (DYÇ)"* gibi çeşitli isimler verilen bu aşamada sızmanın gerçekleştirildiği legal kuruluşlarında desteğiyle şehir ve kırda halkı sindirmeyi amaçlayan silahlı eylemler başlatılacaktır. Devlet güçlerinin zaafa uğratılmasıyla, toplum-devlet bağının parçalanması ve yönetimi ele geçirecek ortamın hazırlanması istenmektedir.

Terör eylemleri denilen silahlı ve bombalı saldırılar, sabotajlar, rehin alma, öldürme, soygun, devlet örgüt ve tesislerine saldırı, kurtarılmış bölge oluşturma bu safhanın belirgin özellikleridir. Bu safhada devletin yetersizliği vurgulanmaya çalışılırken, toplumun devlete güveni kaybolmakta ve toplumda moral çöküntüsü başlamaktadır.

İç Savaş Aşaması: Bu safhada hedef, yönetimin ele geçirilmesidir. Artık çeşitli kırsal bölge ve hatta şehirler ele geçirilerek üsler kurulmuş, devlet güçleriyle açık silahlı mücadeleye başlanmıştır. Düzenli illegal birlikler oluşturulmakta, bu arada dış güçlerin lojistik desteği sürmektedir. Böylece *"içten çökertme"* işlemi tamamlanmaktadır. (*a. g. e.*, s. 34-38)

Amerikan Merkezi Haber Alma Teşkilatı'nca (CIA) Kuzey Laos'daki *"Meo örtülü operasyonu"* na da bizzat katılan bir uzmana hazırlatılan raporda ise terörist eylemlerin standart aşamaları aşağıdaki şekilde belirtilmektedir;

Kadro Aşaması: Ağır ekonomik koşulların, sosyal adaletsizliğin, siyasal baskıların, toplumsal ve kurumsal bozuşmanın mevcut olduğu ve bu olumsuz koşulların etnik milliyetçilik (mikro-milliyetçilik, etnisite), bölgesel özerklik, kentsel değerlerin reddedilmesi veya kentsel ortamdan dışlanma gibi unsurlarla birleştiği bir ortamda; hayal kırıklıklarını ve çaresizliklerini giderebilecek, temel güdüleri karşılayabilecek radikal bir değişimden yana olanların, kendilerini desteklemeye karar veren bir dış unsurla *"muhtemelen rakip devlet"* bir araya geldikleri ve amaçlarını birleştirdikleri aşamadır.Bu aşamada terör örgütünün çekirdek kadrosu oluşurken, hareketin sembolleri aranacak, her türlü sosyal ilişki ortamında gelecekteki sempatizan ve militanların değerlendirilmesi ve safa alınması işlemleri bitirilecektir.

Yerleşme Aşaması: Kadro eğitimi tamamlanıp yeraltı örgütlenmesi başladığında, örgüt yerleşme aşamasına geçmek isteyecek ve bu amaçla eğitildikleri dış ülkeden hedef ülkeye dönen kadrolar, devlet otoritesinin göreceli zafiyet gösterdiği yerlerde üsler kurarak, bölgeyi devlete karşı tarafsızlaştıracak, karşıt görüşlüleri tasfiye edecek ve bölgesel kutuplaşmayı sağlayarak silah ve teçhizat teminine girişeceklerdir. Toplumla iletişim; halka destek, siyasal propaganda vb. programlarla sürdürülecek ve geliştirilecek, örgüte yeni katılımların sağlanmasına ve istihbarat olanaklarının yerel halk aracılığıyla arttırılmasına çalışılacaktır. Bu aşama; devletin bölgeye yönelik operasyonlarının etkisiz kalmasıyla tamamlanacaktır.

TERÖRİST ÖRGÜTLERİN EYLEM AŞAMALARI

Operasyon Aşaması: Alınan karşı önlemlere rağmen terör örgütü çeşitli eylem grupları oluşturmayı başarabilmişse, operasyon aşamasına geçmiş ve hükümeti tehdit etmeye başlamıştır. Bu safhada örgüt ortaya çıkarak, güvenlik güçleriyle açık çatışmalara girecek, belli bölgelerin veya en azından *"gecenin hakimi"* olabilecektir. Yeni eleman temini, halka yönelik propaganda çalışmaları, haber alma olanakları ve silah ikmali artacak, terör tırmanacaktır.

Örtülü Savaş Aşaması: Operasyon aşamasından bu aşamaya ne zaman geçildiği kesin olarak belirlenemez. Ama bu aşamada örgüt saldırıları tabur düzeyinde, koordineli ve aynı anda birden çok bölgeye yönelik olarak başlayacak, örgüt güvenlik güçleriyle ve hem de gerektiğinde askeri güçlerle uzun çatışmalara girmekten kaçınmayacak, kara, demir ve deniz yollarını kontrol edebilecektir.

Klasik Savaş Dönemi: Örgüt, devlet güçlerini sonucu belirleyecek bir savaşta yenebileceğine inandığında, klasik savaş dönemi başlayacaktır. Artık, terör örgütü, terörist ve gerilla kalmamış ve milli ordunun bir başka orduyla varlık-yokluk savaşı başlamıştır. Bu noktada komuta, düzenli orduya bırakılmalıdır. Ancak, düzenli ordunun tam müdahaleyi gerçekleştirerek terör örgütünün ordusuyla savaşa girebilmesi için yaklaşık 90 günlük bir oryantasyon döneminin gerektiği, teoride genel kabul görmektedir. (Shackley, 1990)

2. Çeşitli Yayınlarda Belirtilen Aşamalar

Kışlalı, terörist örgütlerin *"Uzun Sürecek Halk Savaşları Stratejisi"* içinde aşağıdaki eylem aşamalarını yaşayacaklarını belirtmektedir:

Savunma Aşaması: Bu aşama, YÖK'ün yayınladığı kitaptaki *"Başlangıç"*, CIA dokümanındaki *"Kadro"* aşamalarına tekabül etmektedir.

Ayaklanmaların/terörist hareketlerin en zayıf olduğu bu aşamada hükümet güçleri operasyonlara ağırlık vereceklerin-

den, öncelik terörist örgütün ayakta, mensuplarının ise hayatta kalmasıdır. Örgütçe yürütülen mücadele DYÇ konseptine uygundur, ancak siyasi örgütlenme ön plana çıkarılmaktadır. Bu aşamada kısa vadeli amaç *"siyasi seferberliğin"* başlatılmasıdır. Mao Çe Tung'a göre bu seferberliği ihmal etmek; *"güneye gitmek isterken, arabayı kuzeye sürmektir."* PKK, bu aşamayı 1979-1984 yılları arasında yaşamıştır.

Gerilla Savaşları Aşaması: YÖK yayınındaki *"Örgütlenme"*, CIA dokümanındaki *"Yerleşme ve Operasyon"* aşamalarını denk düşmektedir.

En uzun sürecek aşama olup, örgütün belli bir güç kazanmasıyla başlatılacaktır. Bu aşamada gerillanın/teröristin kazandığı her başarı, hükümetler güçleri arasında endişeye, moral bozukluğuna, korku ve hareketsizliğe, giderek de paniğe yol açabilecektir. Terörist örgütün/ayaklanmacıların bu aşamadaki başarısı ya da başarısızlığı, devletin tüm olanaklarıyla mücadeleye katılmasına ve mücadele iradesini gösterebilmesine bağlıdır. PKK, bu aşamayı 1984 Eruh ve Şemdinli baskınlarıyla başlatmış, 1990'ların sonuna kadar yaklaşık 15 yıl sürdürmüştür. Ancak devletin terörle mücadele konseptinde yapılan değişiklik sonucunda kazandığı mesafeleri kaybederek, üçüncü aşamaya tam anlamıyla geçme imkanını bulamamıştır.

Stratejik Saldırı Aşaması: Bu aşama da ilk resmi yayındaki *"Eylem ve İç Savaş"*, ikincisindeki *"Örtülü Savaş ve Klasik Savaş"* aşamalarının karşılığıdır.

Bu aşamada *"kurtarılmış bölgelere"* ve güvenli üslere yerleşen teröristler/ayaklanmacılar; geniş halk desteğiyle düzenli askeri birliklere karşı büyük çaplı hareketlere girişebilecekler, mücadeleyi klasik/konvansiyonel savaşa dönüştürebileceklerdir. (Kışlalı, 1996, s. 40-41)

Özcan'a göre terörist örgütlerin eylem aşamaları aşağıdaki şekilde değerlendirilmelidir.

Terörün dini, etnik ve ideolojik mücadelede bir teknik olarak kullanılması üç aşama sonucunda gerçekleşebilir: İlk

TERÖRİST ÖRGÜTLERİN EYLEM AŞAMALARI

aşamada bireylerdeki haksızlığa uğramışlık duygusu ortaya çıkar veya çıkartılır. İkinci aşamada bulunulan ortamda haksızlık duygusunu giderecek mekanizmaların yetersizliği ya da hiç olmadığı fikri yerleştirilir. Son aşama ise var olan veya varlığına inanılan/inandırılan haksızlığı gidermenin yolu olarak terör görülür/gösterilir ve desteklenir. Tarihin her döneminde devletler politik çıkarları için öteki ülkelerde bu aşamaların her birini özendirmiş ve desteklemişledir. (Özcan, 2004)

Gürses ise etnik/ayrılıçı terörist örgütler bazında eylem aşamalarının iki temel ve üç alt basamaktan oluştuğunu ileri sürmektedir:

Siyasi Örgütlenme Dönemi: Toplumdan dışlanmış veya mevcut sistemden rahatsızlık duyan etnik grup mensupları arasında örgütlenme çabaları yoğunlaştırılacaktır.

Eylem Dönemine Geçiş: Sisteme en fazla tepki duyan gençlerden oluşturulan silahlı birimler, merkezi hükümetin otoritesini sarsmak ve uluslararası kamuoyunun dikkatlerini etnik grubun talepleri üzerine çekebilmek amacıyla, öncelikli olarak resmi hedeflere saldırı başlatacaklardır.

Bu dönemde belirli bölgelerde başlayan eylemler alana ve ülke geneline yaygınlaştırılmaya çalışılacak, toplumsal, mali, siyasi ve lojistik desteğin arttırılması hedeflenecektir. Bu amaçla; etnik grubun yoğun olduğu bölgelerdeki yatırımlardan payharaç-alınması, uyuşturucu-silah-insan kaçakçılığı şebekeleri oluşturulması veya mevcut şebekelerle -organize suç örgütleri- ortaklık kurulması, örgüt ilişkili ticari yatırımlar yapılması gibi yöntemler de kullanılacaktır.

Eylem döneminin son aşamasında ise etnik grubun yoğun olduğu bölgelerdeki kent merkezlerinin ele geçirilmesi provaları başlatılacak, yöre halkının hükümetle ilişkisinin kesilmesi amaçlanacaktır. Öte yandan da hükümeti daha da zor duruma sokabilmek ve taviz koparabilmek amacıyla, ülkenin diğer bölgelerindeki metropol ve kentlerde de -sansasyonel- eylemler konacaktır. (Gürses, 2003, s. 19-20)

TERÖRİST ÖRGÜTLERİN EYLEM AŞAMALARI

Bu aşamalar, ülkemizdeki terörist örgütler bazında incelendiğinde; Hizbullah ve İBDA/C gibi Radikal İslami terörist örgütlerin genellikle *"stratejik savunma/kadro/başlangıç"* safhasında oldukları söylenebilir. Ancak, bu tip örgütlenmeler halk savaşları stratejisini bütün boyutlarıyla kullanmamakta, kendilerine özel stratejiler geliştirmektedirler. Bu stratejiler çok genel hatlarıyla; tarikat yapılanmaları, yasa dışı dini eğitim kurumları, kentsel ağırlıklı *"kırsal ağırlıklı yapılar da vardır"*, *"uykuda veya aktif"* hücreler ve eylemci kadrolar esasına dayalı bir çizgi içermektedir. Kullandıkları strateji ana hatlarıyla Mao'nun halk savaşları yönteminden daha çok Marighella'nın kent savaşları yöntemine ve FLN'nin Cezayir Bağımsızlıklık Savaşı'nda uyguladığı *"Yağ Lekesi"* taktiğine benzemektedir.

Ancak, ülkemizdeki Radikal İslami terörist örgütler kadro eğitimini büyük ölçüde tamamlayıp, yeraltı örgütlenmelerini de gerçekleştirmişlerdir. Hatta, bu örgütlerin kadroları Afganistan, Çeçenistan ve Bosna *"Cihad"*ları ile Irak'da gerilla savaş yöntemleriyle uygulamalı eğitim yapma olanağı da bulmuşlardır. Bu kadroların büyük bir bölümü Türkiye'ye dönmüştür. Bu örgütler, devlet otoritesinin göreceli zafiyet gösterdiği varoşlarda ve radikal dini duyguların fazlasıyla ağır bastığı bölgelerde halkı devlete karşı tarafsızlaştırma, karşıt görüşlülerin tasfiyesi, eleman takviyesi ve bölgesel kutuplaşmayı sağlama gibi faaliyetleri de sürdürmektedirler. Eylem için gereken silah ve teçhizatla istihbarat olanaklarının mevcudiyeti ise, İstanbul'da gerçekleştirilen bombalama eylemleriyle ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeler dikkate alındığında, Türkiye'deki Radikal İslami terörist örgütlerin *"örgütlenme/eylem-yerleşme/operasyon"* aşamaları arasında bir yerde olduklarını söylemek daha doğrudur.

Aynı tahlil PKK terör örgütünün halen bulunduğu aşama için de geçerlidir. Ancak, PKK olayında yerleşme/operasyon safhası daha ağırlıklıdır ve yer yer *"örtülü savaş/gerilla savaşı/stratejik saldırı"* aşamalarına geçme çabaları ortaya çıkmaktadır. Kandil Dağı'ndaki PKK yapılanması bu çabaların bir örneğidir.

X. TERÖRİSTİN PROFİLİ

VE

TERÖRİZMİN PSİKOLOJİSİ

Dr. Ümit Yazman, *Vatan Gazetesi*'nde yayınlanan bir makalesinde *"Politik Psikoloji"* kavramını gündeme taşımıştır. Yazman, *"Politik Psikoloji"*yi irdelerken; farklı gruplar arasında yaşanan her türlü gerginliğin bir de psikolojik boyutu olduğuna dikkati çekmiş ve bu kavramın; politik çözümsüzlüklerin tanı ve tedavisi için psikolojinin devreye sokulması anlamına geldiğini belirtmiştir. Yazman'ın verdiği bilgilere göre psikolojiyi uluslararası anlaşmazlıklarda devreye sokma gereksinimi ilk kez Arap-İsrail anlaşmazlığı nedeniyle ortaya çıkmıştır. 1977 yılında Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat'ın Araplarla İsrailliler arasındaki sorunların % 70'i psikolojiktir mealinde bir demeç vermesi, ABD Başkanı Jimmy Carter'ı harekete geçirmiş ve Amerikan Psikiyatri Birliği'nin girişimleri ile iki halk arasındaki *"psikolojik bariyer"*in nasıl yıkılacağını araştırmak üzere Prof. Dr. Vamık Volkan'ın başkanlığında bir çalışma grubu oluşturulmuştur.

Yazman bu grubun çalışmalarını Arap-İsrail uyuşmazlığının süregeldiği bu dönemde de devam ettirip ettirmediği konusunda bir bilgi vermemektedir ama, İsrail ile Filistinliler arasında 1998 yılında *"Wye River Memorandumu"* imzalandığına göre, en azından politik psikoloji çalışmalarının belli başarılar sağladığını kabul etmek gereklidir.

Benzeri görüşler, Arap ve Şii dünyalarında dinin etkisini araştıran Doç. Dr. Göka ve Uzm. Psikolog Göral tarafından da ifade edilmektedir;

"Dinin özellikle kimliklerin biçimlenmesinde, etkileşim ve çatışmalarda üstlendiği temel motivasyon olması öylesine belirgindir ki; başta Kudüs olmak üzere bir çok Orta Doğu kentinde, insan adeta gerçek dünya yaşantısının dışında bir kutsallıklar dehlizine girmiş hissine kapılır. Orta Doğu, tarih boyunca tarafları değişse de (Eski Yunan-Pers, Sasani-Bizans, Osmanlı-Avrupa) tüm zamanlarda süren acımasız bir hegemonya mücadelesinin alanıdır. Din de bu güç mücadelelerinde, hep cephelerin sınırlarını belirleyen ana çerçeve olmuştur." (Göka-Göralp, 2003)

Dr. Aşgın'da hem terörizm-psikoloji ilişkisine vurgu yapan ve hem de propagandanın terörizm uygulamalarındaki önemine değinen bir terör tanımını aktarmaktadır: *"Terör; psikoloji, sosyo-psikoloji ve sosyoloji ilimleri üzerine kurulmuş, moral bozma taktiğidir. Burada en çok kullanılan, en modern ve en yıkıcı propaganda silahı; devlet düzeni ile alay etmektir."* (Aşgın, 2000)

Terörizm de son tahlilde psikolojik bir sapış, terörist adı verilen bir grupla genelde evrensel sistem ve insanlık ailesi, özelde de bir ülkedeki düzen ve toplumun çoğunluğu arasındaki bir psikolojik sorun olarak görülebilir. Yaptığımız değerlendirmelerde, küreselleşme stratejisi uygulamalarının Müslümanların önemli bir bölümü tarafından *"dinlerine ve inançlarına yönelik bir saldırı"* olarak algılandığını, bu algılamanın yarattığı toplumsal psikolojinin de Radikal İslami akımların güçlenmesinde önemli bir faktör olduğunu belirtmiştik. Araştırmalardan önemli bir bölümünde de özellikle etnik/ayrılıkçı terörizmin doğabilmesi için bir azınlıkta *"aşağılanmışlık/dışlanmışlık"* psikolojisinin yaratılmasının gerektiği vurgulanmaktadır. Terör örgütlerinin en cazip müşteri kitlesini toplumla ve toplumsal değerlerle sorunlu genç kitlenin oluşturması, literatürde büyük ölçüde kabul gören saptamalardan birisidir. Terörist eylemlerde de psikolojik boyut ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle de terörle mücadele eden *"taktik timlerin"* en önemli üyelerinden birisi *"rehine arabulucusu"*dur (Hostage Negotiator). Çoğun-

lukla psikolog olan arabulucuların görevi; teröristleri eylemi sonuçlandırmaya veya rehineyi serbest bırakmaya ikna etmek ve kan dökülmemesini sağlamaktır.

Belirtilenler, terörizm ile psikoloji arasında gerçek ve yakın bir ilişki bulunduğu göstermektedir. Ancak, terörizmin psikolojik bir bakış açısıyla irdelenmesi konusunda bazı zorluklar da mevcuttur. Öncelikle, bu alanda verilere ve gerçek olaylara dayalı araştırmalar az sayıdadır. Tıbbi etik veya tıbbi araştırma trendlerinin psikologların terörizm konusuna eğilmesini engellemesi mümkündür. Terörizm konusunda inceleme yapanların psikolojiyle fazlaca *"ünsiyetleri"* olmaması da bir başka neden olabilir.

Bu zorluklar *"terörizm psikolojisi"* denilebilecek bir toplumsal olgunun mevcut olup olmadığı sorusuna cevap verilmesini engellemekte, bu konudaki araştırmalar da terörizm olgusunu yaratan bireylerin, yani teröristlerin kişisel psikolojilerinin irdelenmesi ile sınırlı kalmaktadır.

Karacan da, 1984 yılında düzenlenen Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Sempozyumu'nda bu zorluğa işaret ederek gerçekçi bir tahlil yapmıştır: *"Terörizmin kökleri modern hayatın içine kadar sokulmuştur. Son otuz yıl içerisindeki gelişmeler sonunda güçlenmesine rağmen, ideolojisi son iki yüz yıldan beri gelişen politik düşünceden kaynaklanmaktadır. Ancak, terörizm kadar önemli olan bir şey daha vardır ki o da terörizmin psikolojisidir. Ne yazık ki hiçbir teröristin kendini deneysel bir nesne olarak sunmaması sonucu, teröriste tamamen uyan bir terörist psikolojisi tam olarak belirlenememiştir. "*

Çitlioğlu ise *"Gri Tehdit: Terörizm"* adlı yapıtında terörizmle ilgili araştırmaların önemini şu sözlerle açıklamaktadır:

"Terörizmin tanımı, teröristin psikolojisi, terörizmin kaynakları ve gerekçeleri üzerinde durulması gereken başlıca alanlar; terörizmin dünya coğrafyasının ayrımsız her yerinde, her ırk ve dinden kişilerin katıldığı anonim bir eylem olmaktan çok niçin belli coğrafyalarda yoğunlaştığı, bu coğrafyaların ortak özelliklerinin neler olduğu, bu coğ-

rafyalarda yaşanmakta olan halkların antropolojik, psikolojik, sosyolojik, kültürel yapıları ile sosyo-ekonomik koşulları, tarihsel süreç içinde yaşadıkları çatışmalar, toplumsal değerler bütünü, direnç ve kırılma noktalarının araştırılması olmalıdır." (Çitlioğlu, 2005, s. 37)

Karacan ve Çitioğlu'nun da işaret ettikleri gibi bugün dahi terörizmin psikolojik boyutunun tam anlamıyla tahlil edildiği söylenemez. Bu nedenle terörizmin psikolojik boyutuyla ilgili çalışmalar *"el yordamıyla"* yapılabilmekte, terörizm psikolojisi tahlillerine sık sık terörist profiliyle ilgili araştırmalar karışmaktadır. Bu bölümde, gerçeğe daha yakın yorumlar yapabilmek amacıyla önce teröristin profili konusundaki araştırma ve düşünceler, daha sonra terörizmin ve teröristin psikolojik değerlendirmesine ilişkin çalışmalar incelenecektir.

1. Terörist Profili

1.1. Resmi Kurumlarca veya Akademik Çevrelerce Yapılan ya da Desteklenen Araştırmalar

1.1.1. İç Güvenlik Kuruluşlarının Terörist Profiline İlişkin Değerlendirmeleri

İç güvenlik kuruluşlarının konuyla ilgili yayınları genel olarak değerlendirildiğinde, aşağıdaki gibi bir terörist portresinin resmedildiği söylenebilir.

Öncelikle, terör örgütlerinin mensuplarının kişiliklerini teorik eğitimle ve psikolojik motivasyonla değiştirecekleri ve böylece örgüte katılana kadar geçen sürede kazanılan değerlerin en azından bir bölümünün yok edileceği, sonuçta örgüte mal olmuş yeni bir kişiliğinin ortaya çıkacağı genel kabul görmektedir. Çizilen çağdaş terörist portresi ise şöyledir.

"Eğitim veya yüksek eğitim almış, bazen entelektüel, konusunda uzman, üst düzey idealist, son derece profesyonel, yüksek tahrip güçlü silah (WMD) kullanmaktan kaçınmaz, teknolojiyi takip eder, terör yanlısı bir devletin dış desteğini arar, terör eylemi/operasyonel suikast

aşamalarını dikkat ve titizlikle uygular, çeşitli çevre, ülke ve toplumlarda kolaylıkla kamufle olur, iyi bir ajitatör ve provokatördür."

Güvenlik birimlerince yapılan değerlendirmelerde teröristler arasında farklı yapıda kişiler olabileceği de kabul edilmektedir. Bu doğrultuda teröristler aşağıdaki şekilde sınıflandırılmaktadır.

Dengesiz ve saplantılı olanlar: Genelde korku duymazlar. Kimi ya da kimleri öldürdükleri/zarar verdikleri konusunda umursamazdırlar.

Sapıklar: Soğukkanlı ve sakindirler. Organize suç işleyebilir, organize suç örgütleriyle ilişkiye girebilirler. Çok tehlikeli, plancı ve inatçıdırlar.

Amatör intikamcılar: Belli bir konuya şartlanmışlardır. Basit yöntemlerle çalışmalarına karşılık, kişisel sorun oluştuğunda tehlikeli olurlar.

Bir amacı olmayanlar: Amaçsızdırlar, durup dururken eylem yapabilir, suikast düzenleyebilirler. Alkolikler ve fanatik hayran kitleleri de bu grup içinde mütalaa edilebilir.

Gerçek profesyonel teröristler: Maksimum sonuç/düşük risk ilkesine inanırlar. İntikamcılardan farklıdırlar. Eylem planlamasında ve eylemi yaparken maksimum sonuç, fizibıl parasal maliyet ve düşük risk isterler. Soğukkanlı ve profesyoneldirler. Hedef değerlendirmesinde *"caydırıcı"* faktörler nedeniyle istediği sonucu alamazlarsa, hedef değiştirebilirler.

1.1.2. Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 1997 Yılındaki Olaylarda Gözaltına Alınanların Kişisel Bilgilerine Dayalı Olarak Yaptığı *"Suç ve Suçlu Profili"* Araştırması:

Bu araştırma konuyla ilgili en kapsamlı çalışmalardan birisidir. Araştırmanın 1. cildinin 29-97. sayfaları ile 3-4. cildin 51-67. sayfaları arasında 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasa-

sı'nda terör suçu veya terör amacıyla işlenen suçlar olarak kabul edilen eylemlerle ilişkisi en yakın olan olaylara ilişkin veriler mevcuttur.

Bu suçlar; *"Devletin Uluslararası Şahsiyetine Karşı İşlenen, Propaganda Türü, Yasadışı Örgüt Faaliyetleri ve Hükümete Karşı Şiddet ve Mukavemet Suçları"*dır. Bu olaylardan bir bölümünün terörizm kapsamında değerlendirilmemesi gerektiği düşünülebilir. Özellikle de *"Hükümete Karşı Şiddet ve Mukavemet Suçları"* kapsamında, uyuşturucu veya alkol kullanımı nedeniyle güvenlik güçlerine karşı gelme olaylarının da yer alması, analizleri saptırma tehlikesi yaratmaktadır. Ancak bu suçlar arasında; askeri yerlere, karakollara, güvenlik araçlarına ve yabancı hedeflere saldırı eylemleri de mevcuttur. Analiz yapılırken dikkate alınması gereken bir husus da eylemlerin bir bölümünün adli yargılama sonucunda terör suçu ya da terör amacıyla işlenmiş suç kapsamında kabul edilmemiş olabileceğidir.

Yani, Emniyet Genel Müdürlüğü araştırmasında gözaltına alınan kişilerle ilgili olarak yer verilen verilerin tümünün teröristlere ait veriler olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Nitekim, bu suçlarla ilgili olarak gözaltına alınan toplam 1343 kişiden 272'si mahkemece tutuklanmış, 208 kişi hakkında da iddiaları kanıtlayabilecek yeterli delillerin bulunması nedeniyle C. Savcılıkları tarafından kamu davası açılmıştır. Bu durumda söz konusu araştırmanın 490 şüpheli ile ilgili bölümündeki verilerin maksimum % 36.5 oranında bir doğrulukla terörist profili konusunda değerlendirme yapılmasına izin verdiği görülmektedir.

Bu çekincelere rağmen söz konusu suçlarla ilgili araştırma sonuçlarının değerlendirilmesi, *"Türk teröristin"* profiline ilişkin bazı önemli iç uçları vermektedir.

a. Devletin Uluslararası Şahsiyetine Karşı İşlenen Suçlar

aa. 1997 yılında bu suç nedeniyle 107 şüpheli gözaltına alınmış, şüphelilerden 32'si adli mercilere sevk edilmiştir. Olay

sayısı itibariyle 45 olayla (% 42) İçel ilk sıradadır. İçel'i 17 olayla Ankara (% 15.9) ve 13 olayla Eskişehir (% 12.1) izlemektedir.

bb. Şüphelilerden 36'sının (% 33.64) doğum yerleri, günümüzde terörizm açısından hassas kabul edilen bölge sınırları içinde kalmaktadır.

cc. Şüphelilerin % 96.3'ü Türk'tür, 101'i erkek (% 94.4), 6'sı kadındır. (% 5.6)

dd. Şüphelilerin % 53.3'ü düşük, % 24.3'ü orta, % 14'ü iyi, % 8.4'ü çok iyi gelir seviyesine sahiptir.

ee. Serbest meslek sahipleri % 43.9'la ilk sıradadır, onları % 15.9'luk oranlarla işçiler ve belli işi olmayanlar/işsizler izlemektedir. Öğrencilerin oranı % 9.3, esnafların oranı % 12.1'dir.

ff. İlkokul mezunları % 50.9'la ilk sırada gelmektedir. Ortaokul mezunlarının oranı % 19.8, lise mezunlarının oranı % 16, okur-yazarların oranı % 7.5, yüksek okul mezunlarının oranı % 3.8'dir.

gg. Şüphelilerin % 15.9'u 15-18, % 39.3'ü 18-25, % 25.2'si 25-35 yaşları arasındadır.

hh. Güvenlik görevlilerinin değerlendirmelerine göre şüphelilerin; % 43.8'i soğukkanlı, % 16.2'si çekingen, % 6.7'si sinirli, % 4.8'i kendisine güvenli, yine % 4.8'i içine kapanık, sadece % 1'i saldırgan kişilik özelikleri göstermektedir.

Şüphelilerin sabıka oranı sadece % 7.8'dir. Ana-babanın sabıkalı olma durumunda ise bu oran % 6.7'ye düşmektedir.

Şüphelilerden sadece % 3.7'si uyuşturucu kullanmaktadır, % 14'ünün de uyuşturucu kullandığından şüphelenilmiştir. Gözaltına alındığında alkollü olanların oranı ise % 9.7'dir.

jj. Şüphelilerin baba mesleği değerlendirildiğinde, ilk sırada % 49.5'la serbest meslek sahipleri gelmekte, onları % 18.4'le işçiler, % 11.7 ile belli işi olmayanlar/işsizler, % 10.7 ile

emekliler izlemektedir. Babası memur olanların oranı % 5.8, esnaf olanların oranı % 3.9'dur.

kk. Üç kardeşi olanlar % 28.8'le ilk sıradadır. Dört kardeşliler % 19.2'lik, beş kardeşliler % 18.3 'lük oranlara sahiptir.

b. Propaganda Türü Suçlar

aa. 1997 yılında propaganda suç nedeniyle 252 şüpheli gözaltına alınmış, şüphelilerden 197'si adli mercilere sevk edilmiştir. Olay sayısı itibariyle 62 olayla (% 24.6) İstanbul ilk sıradadır. İstanbul'u 34 olayla Ankara (% 13.5) ve 24 olayla Bingöl (% 9.5) takip etmektedir.

bb. Şüphelilerden 98'inin (% 43.56) doğum yerleri, günümüzde terörizm açısından hassas kabul edilen bölge sınırları içinde kalmaktadır.

cc. Şüphelilerin % 98.4'ü Türk'tür, 236'sı erkek (% 93.7), 16'sı kadındır. (% 6.3)

dd. Şüphelilerin % 26.1'i düşük, % 24.5'u orta, % 39.2'si iyi, % 10.2'si çok iyi gelir seviyesine sahip olduğunu beyan etmiştir.

ee. Serbest meslek sahipleri % 29.9'la ilk sıradadır, onları % 17.5'la esnaflar, % 15.1'le öğrenciler, % 13.9'la belli işi olmayanlar/işsizler izlemektedir. İşçilerin oranı % 12.7, memurların oranı % 8.8.'dir.

ff. Lise mezunları % 34.1'le ilk sırada gelmektedir. İlkokul mezunlarının oranı % 30.1, ortaokul mezunları oranı % 15.3, yüksek okul mezunları oranı % 16.1, okur-yazarların oranı % 3.2'dir.

gg. Şüphelilerin % 8.3'ü 15-18, % 40.5'i 18-25, % 32.5'i 25-35 yaşları arasındadır.

hh. Güvenlik görevlilerinin değerlendirmelerine göre şüphelilerin; % 37.8'i soğukkanlı, % 2'si çekingen, % 11'i sinirli, %

1.2'si kendisine güvenli, % 22.8'i içine kapanık, % 7.7'si saldırgan kişilik özelikleri göstermektedir.

ıı. Şüphelilerin sabıka oranı % 7.9'dur. Ana-babanın sabıkalılık durumuna göre bir değerlendirme yapılmamıştır.

ii. Şüphelilerden sadece % 3.6'sı uyuşturucu kullanmaktadır, % 1.6'sının da uyuşturucu kullandığından şüphelenilmiştir. Gözaltına alındığında alkollü olanların oranı ise % 9.7'dir.

jj. Şüphelilerin baba mesleği değerlendirildiğinde, ilk sırada % 36.4'le serbest meslek sahipleri gelmekte, onları % 19.8'le işçiler, % 15.3 ile emekliler, % 12.8 ile belli işi olmayanlar/işsizler, izlemektedir. Babası memur olanların oranı % 9.9, esnaf olanların oranı % 5.8'dir.

kk. Kardeş sayısı parametresine göre bir değerlendirme yoktur.

c. Yasa Dışı Örgüt Faaliyeti Suçlamasıyla Gözaltına Alınanlar

aa. 1997 yılında meydana gelen 618 olayda bu suç nedeniyle 621 şüpheli gözaltına alınmış, şüphelilerden 412'si adli mercilere sevk edilmiştir. Olay sayısı itibariyle Diyarbakır 170 olayla (% 27.5) birincidir. İkinci sırada 73 olayla Mardin (% 11.8), üçüncü sırada da 67 olayla İçel (% 10.8) gelmektedir.

bb. Şüphelilerden 520'sinin (% 83.7) doğum yerleri, günümüzde terörizm açısından hassas kabul edilen bölge sınırları içinde kalmaktadır.

cc. Şüphelilerin tabyetleri ile ilgili bir değerlendirmeye rastlanmamıştır. Gözaltına alınanların 551'i erkek (% 88.9), 69'u kadındır. (% 11.1)

dd. Şüphelilerin % 49.9'u düşük, % 24'ü orta, % 15.9'u iyi, % 10.2'si çok iyi gelir seviyesine sahip olduğunu beyan etmiştir.

ee. Serbest meslek sahipleri % 31.2 ile ilk sıradadır, onları % 21.8'le işçiler, % 16.7 ile belli işi olmayanlar/işsizler, % 14.2 ile öğrenciler, % 10.4'le esnaflar izlemektedir. Memur oranı % 3.7'dir.

ff. İlkokul mezunları % 32.5'la ilk sıradadır. Ortaokul mezunlarının oranı % 9.7, lise mezunlarının oranı % 23.1, yüksek okul mezunları oranı % 14.6, okur-yazarların oranı % 8.4, okuma yazması olmayanların oranı da % 11.7 olarak saptanmaktadır.

gg. Şüphelilerin % 7.9'u 15-18, % 28.2'si 18-25, % 30.8'i 25-35 yaşları arasındadır. 35-45 yaş arasında olanlar ise % 18.2'lik anlamlı bir oran oluşturmaktadır.

hh. Güvenlik görevlilerinin değerlendirmelerine göre şüphelilerin; % 61.4'ü soğukkanlı, % 16.8'i çekingen, % 3.1'i sinirli, % 4.6'sı kendisine güvenli, % 3.9'u içine kapanık, sadece % 1.1'i saldırgan kişilik özelikleri göstermektedir.

ıı. Şüphelilerin sabıka oranı % 15'dir. Ana-babanın sabıkalılık durumuna göre bir değerlendirme yapılmamıştır.

ii. Şüphelilerden % 1.4'ü uyuşturucu kullanmaktadır, % 2.4'ünün uyuşturucu kullandığından şüphelenilmiştir. Gözaltına alındığında alkollü olanların oranı ise % 0.5'dir.

jj. Şüphelilerin baba mesleği parametresinde değerlendirme mevcut değildir.

kk. *"On"* veya daha fazla sayıda kardeşi olanlar % 21.8'le ilk sırada gelmektedir. Onları % 14.7 ile sekiz kardeşi olanlar, % 13.7 ile yedi kardeşi olanlar izlemektedir. Bir-iki-üç kardeşi olanların toplam oranı ise sadece % 12.4'dür.

d. Hükümete Karşı Şiddet ve Mukavemet Suçlamasıyla Gözaltına Alınanlar:

aa. 1997 yılında bu suç nedeniyle 363 şüpheli gözaltına alınmış, şüphelilerden 285'i adli mercilere sevk edilmiştir. Olay

sayısı itibariyle İstanbul 34 olayla (% 9.3) birincidir. İkinci sırada 25 olayla Trabzon (% 6.9), üçüncü sırada da 21 olayla Ankara (% 5.8) gelmektedir.

bb. Şüphelilerden 71'inin (% 19.5) doğum yerleri, günümüzde terörizm açısından hassas kabul edilen bölge sınırları içinde kalmaktadır.

cc. Şüphelilerin tümü Türk'tür. Gözaltına alınanların 360'ı erkek (% 99.4), sadece 2'si kadındır.

dd. Şüphelilerin % 25.4'ü düşük, % 34.4'ü orta, % 23.3'ü iyi, % 16.9'u çok iyi gelir seviyesine sahip olduğunu beyan etmiştir.

ee. Serbest meslek sahipleri % 40.6 ile ilk sıradadır, onları % 21.8'le esnaflar, % 13 ile belli işi olmayanlar/işsizler, % 12.7 ile işçiler izlemektedir. Memur ve öğrenci oranı % 3.9'dur.

ff. İlkokul mezunları % 46.2 ile ilk sıradadır. Ortaokul mezunlarının oranı % 20.9, lise mezunlarının oranı % 19.2, yüksek okul mezunları oranı % 4.7, okur-yazarların oranı % 7.8'dir. Okuma yazması olmayanların oranı da % 1.1 olarak saptanmaktadır.

gg. Şüphelilerin % 3.3'ü 15-18, % 30.3'ü 18-25, % 33.1'i 25-35 yaşları arasındadır. 35-45 yaş arasında olanlar ise % 22.6'lık bir oran oluşturmaktadır.

hh. Güvenlik görevlilerinin değerlendirmelerine göre şüphelilerin; % 39.8'i soğukkanlı, % 7.2'si çekingen, % 25.9'u sinirli, % 6.1'i kendisine güvenli, % 3.7'si içine kapanık, % 12.7'si saldırgan kişilik özelikleri göstermektedir.

ıı. Şüphelilerin sabıka oranı % 19.5'dur. Ana-babanın sabıkalı olma durumuna göre bu oran % 3.4'dür.

ii. Şüphelilerden % 8.8'i uyuşturucu kullanmaktadır, % 15.5'inin uyuşturucu kullandığından şüphelenilmiştir. Gözaltına alındığında alkollü olanların oranı ise % 51.4'dür.

jj. Şüphelilerin baba mesleği değerlendirildiğinde, ilk sırada % 42.1'le serbest meslek sahipleri gelmekte, onları % 17.3'le işçiler, % 13.8'le emekliler, % 12 ile işsizler/belli işi olmayanlar, % 8.2 ile esnaflar, % 6.5'la memurlar izlemektedir.

e. Suçların Birlikte Değerlendirilmesi

aa. Analiz kapsamında olmak kaydıyla 1997 yılında toplam 1340 olay meydana gelmiştir. Bu olaylarda gözaltına alınanların toplam sayısı 1343, adli mercilere sevk edilenlerin sayısı 926 kişidir.

bb. Şüphelilerden 725'inin % 53.9 doğum yerleri, günümüzde terörizm açısından hassas kabul edilen bölge sınırları içinde kalmaktadır. Bu oran özellikle *"Yasa Dışı Örgüt Faaliyetleri"* konusunda % 83.7 gibi yüksek bir değere ulaşmaktadır.

cc. Şüphelilerin % 100'e yakını Türk'tür. Erkek şüpheli oranı % 90'ların üzeridedir. Ancak, *"Yasa Dışı Örgüt Faaliyetleri"* konusunda kadın şüpheli sayısı, diğer suçlardaki oranı misliyle katlayarak, % 11.1 gibi yüksek bir değere ulaşmaktadır.

dd. Ortalama olarak şüphelilerin % 38.7'si düşük, % 26.8'i orta, % 23.1'i iyi, % 11.4'ü çok iyi gelir seviyesine sahip olduğunu beyan etmiştir. Düşük gelirlerin daha çok *"Devletin Uluslararası Şahsiyetine Karşı İşlenen"* suçlarla ve *"Yasa Dışı Örgüt Faaliyetleri Suçuyla"* ilgili olarak gözaltına alındığı görülmekte, propaganda suçlarında ise iyi seviyede gelire sahip olanların oranı, diğer gelir seviyelerine göre büyük farklılık göstermektedir. Bundan, iyi gelire sahip ailelerin çocuklarının propaganda gibi daha risksiz eylem türlerini seçtikleri sonucu çıkartılabilir.

ee. Müştereken yapılan değerlendirme de serbest meslek sahiplerinin tüm suçlarda ilk sırayı aldığı görülmektedir. Ortalama oranları % 36.4'dür. Onları birbirine çok yakın oranlarla işçiler (% 15.8), esnaflar (% 15.4), belli işi olmayanlar/işsizler (% 14.9) izlemektedir. Öğrencilerin oranı % 10.6, memurların % 4.3'dür.

Öğrencilerin *"Hükümete Karşı Şiddet ve Mukavemet"* iddiasıyla gözaltına alınması oranının çok düşük olması bu sonucu yaratmaktadır. Bu suç dışarıda bırakıldığında öğrencilere ait oran % 12.9'a yükselmektedir. Buna rağmen öğrenciler, memurlar dışındaki her kesimin gerisinde kalmakta, terörizmin en iyi müşterisini gençlerin oluşturduğu yolundaki varsayıma da daha ihtiyatlı yaklaşılması gerekmektedir. Bu sonuç, 12 Eylül sonrasında oluşturulduğu savunulan *"depolitizasyon"* ortamının gençlik üzerinde gerçekten de ciddi etkiler yarattığını göstermektedir. Memurlarla ilgili oranı yükselten de propaganda suçlarıdır. Bu kesimin özlük haklarında son yıllarda meydana gelen olumsuzlukların, memurların sesinin yükseltmesine neden olduğu anlaşılmaktadır.

ff. Müşterek değerlendirmede ilkokul mezunları % 39.9'la uzak arayla birincidir. Ortaokul mezunlarının oranı % 16.4, lise mezunlarının oranı % 23.1, yüksek okul mezunları oranı % 9.8, okur-yazarların oranı % 6.7'dir. Sadece *"Yasa Dışı Örgüt Faaliyetleri"* konusunda okuma yazması olmayanlar % 11.7 gibi yüksek bir değere ulaşmaktadır.

gg. Ortalama olarak şüphelilerin % 8.85'i 15-18, % 34.6'sı 18-25, % 30.4'ü 25-35 yaşları arasındadır. 35-45 yaş arasında olanlar ise % 18.2'lik bir oranla *"Yasa Dışı Örgüt"* ve % 22.6 oranla *"Hükümete Karşı Şiddet ve Mukavemet"* suçlarında yüksek değerlere çıkmaktadırlar. Toplamda % 65'lik kesimin 18-35 yaşları arasında olması, *"öğrencilerle ilgili olarak yukarıda yapılan değerlendirme ayrık tutulmak kaydıyla"* terörist eğilimlerin genç yaşlarda daha çok ortaya çıktığı varsayımını doğrulamaktadır.

hh. Güvenlik görevlilerinin yaptığı değerlendirmelerin ortalaması alındığında dikkati çeken sonuçlarla karşılaşılmaktadır: Ortalama olarak şüphelilerin % 45.7'si soğukkanlıdır. Bu oran *"Yasa Dışı Örgüt"* suçu konusunda % 61.4 gibi çok dikkati çeken ve yorumu gerektiren bir yüksekliğe ulaşmaktadır. Şüphelilerin % 10.5'i çekingen, % 11.7'si sinirli bir görünüm vermektedir. Genellikle alkol ve uyuşturucu kullanımının etkisiyle işlenen *"Hükümete Karşı Şiddet ve Mukavemet"* suçlarındaki % 25.9 sinirlilik intibaı, genel ortalamayı saptırmaktadır. Kendisine güvenli

olanların ortalama oranı % 4'de kalmakta, içine kapanıkların oranı ise % 8.8 olarak saptanmaktadır. Özellikle propaganda suçlarında içine kapanıkların oranı bir hayli yükselmektedir. *"Hükümete Karşı Şiddet ve Mukavemet"* suçları, gözaltında saldırganlaşanların oranını da saptırmaktadır. Bu suçlar çıkartıldığında % 3.3 gibi düşük bir oranla karşılaşılmakta, bu suçların dahil edilmesi halinde de oran % 5.6'ya yükselmektedir.

Bu parametrede yapılan değerlendirmeler, terörizmin genellikle *"marazi kişiliğe"* sahip insanların yöneldiği bir yapı olduğu konusundaki varsayımı da pek doğrulmamaktadır. Çünkü; terör suçu veya terör amacıyla suç işlediği iddiasıyla gözaltına alınanların yaklaşık % 60'ı soğukkanlı, çekingen ve kendine güvenli olmak gibi, normal kişilik özellikleri göstermektedirler.

ıı. *"Hükümete Karşı Şiddet ve Mukavemet"* suçlarındaki genel ortalamayı çok saptıran % 8.8'lik uyuşturucu ve % 51.4'lük alkol kullanım oranları dışarıda bırakıldığı takdirde, alkol ve uyuşturucu kullanımı ile terörizme yönelim arasında anlamlı bir ilişki ortaya çıkmamaktadır. Ortalamada şüphelilerin sadece % 2.9'unun uyuşturucu kullandığı saptanmıştır. Gözaltına alındığı anda alkollü olanların ortalama oranı ise % 6.6'dır.

ii. Şüphelilerin ortalama sabıkalılık oranı % 12.5 olarak tespit edilmektedir.

jj. Şüphelilerin baba mesleği değerlendirildiğinde, ilk sırada % 42.1'le serbest meslek sahipleri gelmekte, onları % 17.3'le işçiler, % 13.8'le emekliler, % 12 ile işsizler/belli işi olmayanlar, % 8.2 ile esnaflar, % 6.5'le memurlar izlemektedir.

kk. Kardeş sayılarına bakıldığında *"Yasa Dışı Örgüt"* suçlamasında çok ilginç bir sonuçla karşılaşılmaktadır. Bu suçtan gözaltına alınanlar arasında *"yedi"* veya daha fazla kardeşi olanların oranı tam % 50.2'dir. Bu ilginç oran, terörizm açısından hassas bölgede yaşayan ailelerin çocuk sayısının çokluğu nedeniyle, çocuklarıyla yakından ilgilenmedikleri ve ilgisiz kalan gençlik kitlesinin de terörist örgütlerce daha kolay elde edildiği şeklinde yorumlanabilir.

1.1.3. Prof. Dr. Ergil'in Araştırmaları:

Prof. Dr. Ergil *"Türkiye'de Terör ve Şiddet"* adlı yapıtında Türkiye'deki 287 tutuklu veya mahkum sağ ve sol eylemci ile yaptığı bir anketin sonuçlarına yer vermektedir. (Ergil 1980, s. 112-167)

Ergil'in yaptığı anketin sonuçları ile 1997 yılında gözaltına alınanların verilerinin yer aldığı Emniyet Genel Müdürlüğü'nün *"Suç ve Suçlu Profili"* adlı yayınının analizinden elde edilen sonuçların karşılaştırılması, yaklaşık 25 yıllık sürede Türk terörist/eylemci profilindeki değişimlerin izlenmesi bakımından ilginç olabilecektir. Ancak, analiz ile anketin aynı veri tabanlarını içermemesi ve analizde hem bölücü terörizmle, hem de az sayıda da olsa terör kapsamı dışında kabul edilebilecek suçlarla ilgili verilerin de yer alması, bu karşılaştırmanın sonuçlarının kesin saptamalara ulaşmasını engellemektedir.

a. Ankete göre, her iki grubun şiddet eylemcisi üyeleri, % 80'e varan oranda 25 yaşın, % 93 oranında da 30 yaşın altındadı

Analizde ise bu oran % 74 civarında hesaplanmaktadır. Sadece *"Yasa Dışı Örgüt Faaliyeti"* konusunda bulunan oran ise % 77.4'dür. Bu sonuçlardan şiddet eylemlerini gerçekleştiren kitlenin yaş ortalamasının yükseldiği ve gençliğin *"depolitizasyonun"* bir ölçüde amacına ulaştığı sonucu çıkartılabilir.

b. Anket, eylemcilerin % 32'lik bir bölümünün kent merkezlerinde doğduğunu belirlemektedir. Analizdeki parametre bu alanda karşılaştırma yapma imkanı vermemektedir.

c. Ankete göre eylemcilerin % 61'lik bölümü hayatlarının büyük bir bölümünde İstanbul, İzmir ve Ankara gibi büyük kentlerde yaşamışlardır. Ergil, bu sonucu sanayileşme süreci ile desteklenmeyen çarpık kentleşmeye ve çarpık kentleşmenin genç kesimde yarattığı bunalımlara bağlamaktadır. Daha sade bir yorum yaparsak; 1980'li yılların şiddet eylemcisi/terörist profilinde üniversite öğrencilerinin belirleyici olması, üniversitelerin de büyük kentlerde toplanması da, bu sonucu yaratmış

olabilecektir. Analizdeki parametre bu alanda da karşılaştırma yapma imkanı vermemektedir.

d. Anket, eylemcilerin cezaevine girmeden önce yaptıkları iş konusunda şu sonuçları vermiştir: % 52 öğrenci, % 11.5'i memur, % 1'i tüccar, % 5'i esnaf, % 21'i işçi, % 1.5'i çiftçi, % 2'si işsiz, % 3'ü din adamı vb.

Analiz sonuçlarına göre: öğrenci oranı yaklaşık % 40'lık bir düşmeyle % 10.6'ya, memur oranı % 7'lik bir düşmeyle % 4.3'e, işçi oranı % 5'lik düşmeyle % 15.8'e inmiş, 1980'li yıllardaki *"işçi+memur+öğrenci"* kesiminin tümünün toplamı olan % 84.5'lik kesim çıkartıldıktan sonra geri kalan % 15.5'luk kesimin tümü serbest meslek sahibi kabul edilse dahi, analiz sonuçlarına göre serbest meslek sahiplerinin suça karışma oranı geçen 25 yıllık sürede 2 mislinden fazla artarak, % 36.4'e çıkmıştır. İşsiz/belli işi olamayanların oranında da tam 7.5 kat bir artış vardır. Bu sonuçlar *"depolitizasyon"* etkisiyle, gençliğin ve öğrencilerin terk ettiği siyasal şiddet alanının işsizler ve serbest meslek sahiplerince doldurulduğu gibi bir izlenim yaratmaktadır. İşsizlerle ilgili analiz doğru olabilir, ancak orta direk kabul edilen serbest meslek sahiplerinin siyasal şiddete yönelmiş görünmesi enteresandır ve daha derin araştırmalar gerektirmektedir.

e. Anket sonuçlarına göre; ortalama olarak eylemcilerin % 17.4'ü ilkokul mezunu veya orta okul terk, % 35'i ortaokul mezunu veya lise terk, % 43.6'sı lise mezunu veya üniversite öğrencisi, % 3.8'i üniversite mezunudur.Analize göre; ilkokul mezunları oranı % 39.9, ortaokul mezunları oranı % 16.4, lise mezunları oranı % 23.1, yüksek okul mezunları oranı % 9.8'dir. Bu durumda geçen 25 yıllık sürede ilkokul mezunlarının oranı 2 mislinden fazla artarak % 40'a ulaşmış, ortaokul ve lise mezunlarının oranı yarı yarıya düşmüş, üniversite öğrencilerin oranı ise iki mislinden fazla artmıştır. Bu sonuçta siyasal şiddet alanında cehaletle kültürün kol kola gezdiği gibi ilginç bir yoruma yol açabilecektir. İlkokul mezunları oranındaki artış, Radikal İslami görüşün siyasal şiddet ve teröre yönelmesiyle izah edilebilir. Çünkü, Çitlioğlu'nun Hizbullah verileriyle ilgili

analizinde de belirttiği gibi, bu kesimdeki kültür seviyesi bir hayli düşüktür. Ancak, yüksek kültür ve eğitim seviyesinde siyasal şiddete yönelmenin artışı, önemle irdelenmesi gereken bir husustur.

f. Ergil'in anketi 1980'lerdeki siyasal şiddet eylemcilerinin baba meslekleri ile ilgili tabloyu şöyle yansıtmaktadır: Sanayici-tüccar-çiftçi-esnaf-serbest meslek sahibi; % 31.2, memur; % 22.8, işçi; % 32, işsiz; % 3.5.

Analizin yansıttığı tablo ise şudur: Yine ilk sırada % 50.3'le *"esnaflar dahil"* serbest meslek sahipleri vardır, ancak oranları hayli yükselmiştir. Babası işçi olanların oranı % 22.8'den % 17.3'e memur olanların oranı ise 3 misli azalarak % 22.8'den % 6.5'a düşmüştür. Buna karşılık işsizler/belli işi olmayanların oranı üç misli aratarak, % 3.5'den % 12'ye yükselmiştir. Değişim tablosu açıktır: Türkiye'de işsizlik oranı çeşitli nedenlerle süratle artmaktadır ki, bu çok sayıda başka analizle de desteklenen bir sonuçtur, işçiler ve dolaysıyla sendikalar giderek siyasi alandan soyutlanmakta, sarı sendikacılık yükselen değer olmaktadır ve memurlar; özlük haklarını ilgilendiren hususlar dışında politikadan el çekmişlerdir.

g. Anket de analiz gibi şiddet eylemcilerinin gelir durumu parametresinde bazı sonuçlar vermektedir. Ancak anket *"düşük, orta, iyi"* gibi global bir değerlendirme yerine aylık gelir dilimlerine dayalıdır. Bunun karşılığı analiz verilerinde yoktur. Öte yandan, 25 yıllık süre sosyo-ekonomik durum, gelir ve gereksinim parametrelerini olağanüstü değiştirdiğinden, anlamlı bir karşılaştırma yapılamayacağı da düşünülmüştür.

Anket ile analiz arasında değerlendirme yapılabilecek başka ortak parametreler yoktur.Bu ilginç sonuçlar terör suçlusu ve terör amacıyla suç işleyenlerin profilinde zaman içinde önemli değişiklikler ve kaymalar olduğunu ortaya çıkarmakta ve daha geniş veri tabanlarında toplumsal analizler yapılmasını gerekli kılmaktadır.

1.1.4. Emniyet Genel Müdürlüğü Terörle Mücadele ve Hareket Başkanlığı (TEMUH) Sol ve Sağ Terörle Mücadele Şube Müdürlükleri ile Psikolojik Harekat Şube Müdürlüğü'nce Türkiye'de Terörist Olaylara Katılanların Yaş Grupları Konusunda Yapılan Araştırma

Bu araştırmaya ilişkin veriler Çitlioğlu'nun *"Gri Tehdit: Terörizm"* adlı kitabında ve Alkan'ın *"Psikolojik Harekat Terörizm ve Polis"* isimi yapıtına yer almaktadır (Çitlioğlu, 2005, s. 234-235, 238-239, Alkan 2000, s. 34-36))

"Sol terör örgütlerdeki militanların yaş gruplarına göre dağılımı: 14-25 yaş grubu % 65, 25-30 yaş grubu % 16.8, 30 ve yukarı yaş grubu % 18.2'dir. Sol terör örgütü militanları daha çok gençlerden oluşmaktadır.

Sağ terör örgütlerindeki militanların yaş gruplarına göre dağılımı: 10-14 yaş grubu % 2.5, 15-25 yaş grubu % 72.5, 26-29 yaş grubu % 17, 30-34 yaş grubu % 6, 35 ve daha üstü yaş grubu % 2'dir. Sağ terör örgütlerinde militan oranı 15-25 yaş grubunda yoğunlaşmakta ve sol örgütlere göre daha aşağıya inmektedir.PKK terör örgütünde militanların yaş gruplarına göre dağılımı: 14-25 yaş grubu % 54, 26-37 yaş grubu % 34, 3858 yaş grubu % 12'dir. PKK militan kadrosunda ileri yaş grubundakilerin oranı daha yüksektir. Bu sonuç, milislerle dağcılar arasındaki yaş farkından kaynaklanmaktadır."

Çitlioğlu'nun kitabında Hizbullah örgütü ile ilgili bazı veriler de mevcuttur:

"Hizbullah'ın Mardin Kızıltepe'deki karargahında 1998 baskınıyla ele geçirilen disketlerin çözümünden; Türk Hizbullahı'nın 20.000 civarındaki militan ve sempatizanının eğitim düzeylerinin çok düşük olduğu, % 98'i kırsal kesimden derlenen üyelerin % 60'ını okuma yazma bilmeyenlerin oluşturduğu, genel eğitim düzeyinin ise ilkokul mezunu veya ilkokul terk olarak değerlendirilebileceği, yönetim kadrolarında yer alan sınırlı sayıdaki üyesin ise (Tebliğciler) liseyi bitirdikleri, sadece lider kadronun yüksek öğrenim gördüğü, örgütün sosyal tabanının yoksul kesimden oluştuğu, 30 ve yukarı yaştaki militanların çoğunluğu teşkil ettiği anlaşılmaktadır."

1.1.5. Güney Omay ile Turhan İtil'in 1983 Yılında Yaptıkları "Türkiye'de Anarşi ve Terör Ortamının Doğmasında Etkin Rol Oynayanların Demografik ve Psikolojik Profilleri" Araştırması

Bu araştırmada Genelkurmay Başkanlığı tarafından 1983 yılında yayınlanmış olup, Dr. Aşgın'ın *Polis Dergisi*'ne yazdığı bir makalede araştırma sonuçlarının bir bölümü yer almaktadır.

"Bu kimseler etrafındaki kişilere duygu ve düşüncelerini kolaylıkla anlatamamanın sıkıntısı içindedirler. Samimiyetleri daha az ve içe dönüklükleri daha fazladır. Bu yapı içerisinde, anlaşılamama duygusu önemlidir. Önemli olan bir başka duygu engellenmişliktir. Bu duygunun şiddete yönelmedeki rolü büyüktür.

Toplumla iletişimi zayıf olan kişi ya da terörist içinde bulunduğu grupla bunu telafi yönüne gitmektedir. Bu, özellikle elit terörist türü için doğrudur. Bu kişilerde genel nörolojik bozukluklar, daha fazla uyuşturucu madde kullanımı, daha kolay şartlandırılabilme ve geçmişte daha çok ciddi hastalık geçirmiş olmaları gibi, beyin fonksiyonlarında bozukluklar vardır. Teröristlerin kan yakınlarındaki suç işleme oranının yüksekliği (% 15-16) genetik bazı aktarmaların olabileceğini de akla getirmektedir.

Seksüel açıdan, sekse daha az ilgi, fakat daha çok tatmin ve güven görülür. Bu kişiler zihinsel yetenekler açısından düşüktürler." (Aşgın, 2000)

1.1.6. ABD Hava Kuvvetleri Özel Araştırmalar Dairesi Uzmanlarınca Hazırlanan Şiddet Eylemcisinin Uluslararası Profiline İlişkin Rapor

Araştırma; Japon Kızıl Ordusu (JPA), Alman 2 Haziran Hareketi (MJZ) ve Baader-Meinhof Grubu (BM), İrlanda Cumhuriyet Ordusu Geçici Kolu (IRA-P), İtalyan Kızıl Tugaylar (RB) ve Silahlı Proleter Çekirdek (APN), Türk Türkiye Halk Kurtuluş

Ordusu (THKO/TPLA), İspanyol Bask Anavatanı ve Özgürlük Hareketi (ETA-V) ve Anti Faşist Yurtseverler Devrimci Cephesi (FRAP), Filistin'in Kurtuluşu İçin Halk Cephesi (PFLP), Kara Eylül Örgütü (BSO), Arjantinli Monteros ve Halkın Devrimci Ordusu (ERP), Uruguaylı Tupamaroslar, Brezilya'da Carlos Marighella'yı izleyen gruplar ve İran'da adı açıklanmayan sol gruplar kapsamında yürütülmüştür.

*"a. **Yaş**: Önderlerin dışında kalan etkin eylemci kadrolarda yaş ortalaması benzerdir: 22-25 arasında değişmektedir. Önder kadrolarda ise ortalama 40 yaş civarındadır. Son on yılda aralarında Türkiye'nin de bulunduğu bazı ülkelerde bu yaş ortalaması daha da düşmekte ve bu durum hem siyasi eğilimlerin orta dereceli okullara girdiğini hem de şiddet eylemlerinin 'ulusal davayla' ilişkilendirildiğini göstermektedir. Filistin, Alman ve Japon gruplarda yaş ortalaması 31'e kadar yükselmekte ve bu durum bazı örgüt üyelerinin meslek sahibi olmasını sağlamaktadır. Bu tip örgütlerde çok sayıda doktor, avukat, vb. vardır.*

*b. **Cinsiyet:** Gruplar arasında farklılık görülmekle birlikte, terörizm genelde bir erkek uğraşıdır. Eylemlerin % 80'i erkeklerce gerçekleştirilmektedir. Kadınlar daha çok destek unsur olarak görev yapmaktadır. Sadece Alman örgütlerinde kadınların etkinlikleri çok daha yüksektir.*

*c. **Evlilik:** Bekarlık, halen siyasal eylemcilerin en önemli niteliklerindendir ve bekarlık oranı % 75-80'leri bulmaktadır.*

*d. **Coğrafi Köken:** Gerilla savaşı yapıtları, eylemcinin eylemini en iyi bildiği yerde yapmasını tavsiye etmektedir. Bu; saldırmak, kaçmak, saklanmak, lojistik destek sağlamak için bir gerekliliktir. Bu nedenle kentte büyüyen eylemciler, eylem alanı olarak kenti seçmektedirler. Kentlerin eylem alanı olarak seçilmesi; sosyal değişimin ve siyasal yabancılaşmanın da en hızlı bu mekanlarda gerçekleşmesinden de kaynaklanmaktadır. Yani, eylemci kendisi gibi olanları en kolay kent ortamında bulabilmektedir. Kentlerin, iletişim, ulaşım ve etkileşim olanaklarının fazlalığı da bir başka cazip faktördür.*

*e. **Sosyal-Ekonomik Köken:** Eylemcilerin çoğu orta veya üst sınıflardan gelmektedir. Bu oran önderler itibariyle 2/3'e kadar yükselmektedir.*

Ana-baba mesleklerinde; doktorluk, avukatlık, mühendislik, devlet memurluğu, diplomatlık ön plana çıkmakta, din adamı, subay, polis çocuklarına da rastlanmaktadır. Bu değerlendirme kuvvetini İran, Türkiye ve Filistin örneklerinde bir ölçüde yitirmektedir. Ama, bu ülkelerde de eylemciler toplumun en alt/en yoksul kesimlerinden gelmemektedir.

*f. **Eğitim ve Meslek:** IRA istisnası dışında şiddet eylemcilerinin büyük çoğunluğu, üniversitede okumuş veya mezun kişilerdir. Bu oran % 60'ların üstündedir. Latin Amerika ve Almanya'da oran daha da yükselmekte, az gelişmiş ülkelerde ise nispeten düşmektedir. ETA-V'de yüksek eğitimli oranı % 40 civarındadır. Önder kadrolarda da eğitim seviyesi yüksektir ve sol grup önderlerinin çoğu sosyal bilimlerle ilgilenmektedir. Bir meslek olmamakla birlikte, şiddet eylemcilerinin yaklaşık % 60'ı öğrencidir.*

*g. **Üye Edinme Yöntemi ve Yeri:** Sol örgütler militanlarını daha çok üniversite çevrelerinden derlerken, sağ örgütler liseleri yeğlemektedir. Sağ örgütler aynı zamanda toplumun yoksul kesimlerindeki bilinçsiz ve örgütsüz bireyler arasından daha kolay militan bulabilmektedirler. Sağ örgütlerin önderleri ise ya üst sınıftandır veya onların ücretli vekilleridir. Diğer militanlar ise her iki kesimde de işsiz ve daha çok iş güvencesiz alanlarda çalışan emekçilerden gelmektedir.*

ETA-V, IRA ve Filistin kökenli –etnik/milliyetçi– örgütler, militanlarını her meslek grubundan ve her coğrafi bölgeden derleyebilmektedirler. Bu durum; bir dış düşmana karşı savaş veren örgütlerin, toplumun her alanında yandaş bulabileceklerini de göstermektedir.

*h. **Siyasal Felsefe:** İncelenen örgütlerden sadece üç ulustan olanların (Filistin, Bask ve İrlanda kökenliler) ideolojisi –etnik– milliyetçiliğe dayalıdır. Az gelişmiş ülkelerde hakim ideoloji ise anti-sömürgecilik, ekonomik bağımsızlık, fırsat eşitliği çizgisine oturmaktadır ve bu çizgiye yakın olan Marksist ideoloji benimsenmektedir. Gelişmiş ülkelerde ise anarşizme bir kayış görülmektedir. "* (Ergil 1980, s. 170–184)

1.2. Araştırmacıların Terörist Profiline İlişkin Görüşleri

Prof. Dr. Songar 1984 yılında düzenlenen *"Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Sempozyumu"*nda Türk teröristlerin psikolojik profilinin değerlendirilmesine ilişkin bir bildiri sunmuştur:

"Bütün teröristlerde kişisel beklentiler çok önemli rol oynamaktadır. Özellikle psikolojik bir teşvik açısından terör örgütleri mensuplarına çeşitli unvan ve makamlar vermek suretiyle, duygular tatmin edilmekte, aynı zamanda örgüt içi disiplinde verilen bu unvan ve rütbeler ile sağlanmaya çalışılmaktadır.

Genel olarak bir terörist profili çizmek gerekirse bu şöyle tasvir edilebilir: Terörist içe dönük bir kişilik yapısına sahiptir, teröristler normal insanlara göre asosyal, başkalarıyla ilişki kurmakta zorlanan, soğuk ve zayıf kişiliklerdir, teröristler sadist ve mazohistik karakter çizgilerini taşırlar, terör eylemine katılan insanlar diğer insanlara göre daha düşük bir zeka seviyesine sahiptir. Ancak lider kadrosu bu sayılan özelliklerin tam tersi yaratılışta yani zeki ve başkalarını kullanma ve yönlendirme konusunda büyük yeteneği olan insanlardır." (Songar, 1984)

Prof. Dr. Altuğ'un *"Terörün Anatomisi"* isimli kitabında klasik çağlara ait kapsamlı bir terörist profili de yer almaktadır:

"Terörist grupların mensupları genellikle gençtirler. Sosyal ihtilalci teröristlerin ortalama yaşları daha da küçüktü, çokları daha liseyi bile bitirmemişti. Muayyen bir yaş grubuna mensup olmaktan başka bütün hepsine ortak nitelikler bulmak güçtür. Bazıları mutlu, bazıları mutsuz -bir- çocukluk geçirmişlerdir. 1870'lerin Rus teröristleri genellikle normal, sağlıklı ve dengeli kişilerdi ve yüksek etik standartları vardı; 'ölmenin öldürmekten kolay olduğuna' inanıyorlardı. Rus ihtilalcilerin dörtte biri kadındı. İrlanda veya Japonya'da kadın terörist düşünülemezdi. Hindistan'da ise sadece iki veya üç kadın terörist vardı. Bomba atmak, tamamen erkek işi kabul ediliyordu. Lucien de la Hadde'ye göre de; aynı çağın Fransız teröristlerinin çoğunluğu öğrenciydi, Öğrenciler Ortaçağ'dan beri de ihtilalci bir gelenek için-

dedirler. -Öğrencilerden sonra- İktidarsızlar, müşterisiz avukatlar, hasta gelmeyen doktorlar, okuyucusu bulunmayan yazarlar, alıcısı olmayan tacirler ve gazetelerden siyaset öğrenerek kendilerini devlet adamı gibi gören 'saflar', 'fantezist' bohemler, daimi gayri memnunlar, siyasi mülteciler, caniler ve haydutlar sıralanmaktadır. -Ancak-, eğitimli veya yarı eğitimliler 'deslassesler' bu gibi grupların daima belkemiğini teşkil etmektedirler.

Teröristler arasında iyi aileden gelenler ve aristokrat çocukları da bulunmaktadır." Altuğ, 1920'lere doğru bu terörist profilinin değiştiğini, cani ruhlu kişilerin terörist örgütlerde görülmeye başlandığını belirtir ve örnek olarak 1972'de Japon Kızıl Ordu'sunun Karuizawa'daki karargahında işkence edilmiş 14 ceset bulunmasını gösterir. Yazar *"Çakal/Carlos"* lakaplarıyla bilinen ünlü terörist İllich Ramirez Sanchez hakkında da bir tahlil yapar. Ona göre; Londra partilerinin playboyu, gitarcı şişko Ramirez, Stalinci bir komünist olan babasının ve bazı Kolombiyalı komünist önderlerin etkisinde kalarak önce komünist, Meksika ve Küba'da gerilla eğitimi, Moskovada'ki Lumumba Üniversitesi'nde de ideolojik eğitim gördükten sonra terörist olmuştur. (Altuğ, 1995 s. 105-110)

Çitlioğlu ve Erkmen'de Londra saldırılarından sonra, El Kaide'li teröristlere ait verileri esas alarak, çağdaş teröristin profilini çizmeye yönelik bir çalışma yapmışlardır.

"İngiltere'nin hedef seçilmesinin nedeni ise; Genç İngiliz Müslümanların toplumsal yabancılaşma yaşamasının da etkisiyle ülke içi Radikal İslamcı faaliyetlerin yükselmesi ve Müslüman Gruplarının aşırı akımlara ve terörist faaliyetlere -katılmasıdır- Zaten modern İslami kimlik ile modern laik kimlik arasında çelişkiye düşerek kimlik bunalımına giren ve genelde sosyo-ekonomik sorunlarla karşılaşan bu genç Müslümanlar, İngiliz dış politikasında Çeçenistan, Keşmir, Filistin ve Irak gibi İslam Ülkelerini ilgilendiren konulardaki çifte standartlara da tepki duymakta ve bu tepki kimlik bunalımını şiddetlendirmektedir. Avrupa genelinde yaşanan İslam fobisi de gençlerde topluma yabancılaşma duygusunu ve aşırı çevrelere kayma eğilimini arttırmaktadır.

Radikal İslamcı örgütlerin Avrupa ülkelerindeki özgürlük ortamından yararlanıp, bu gençlere yönelik etkin faaliyetler içine girmeleri, ortaya çıkan sendromu ve sendromdan kaynaklanan tehlikeyi daha da güçlendirmektedir. Bu örgütlerin bir bölümünün şiddete karşı olmaları ise, radikallerin devşirilmesine elverişli bir ortam oluşturdukları gerçeğini değiştirmemektedir. Guardian Gazetesi'nin yaptırdığı bir ankette de El Kaide'nin ABD'ye yönelik saldırısını meşru gören İngiliz Müslümanların oranının % 13 gibi yüksek bir rakama ulaştığı görülmüştür.

Tüm El Kaide eylemlerinde olduğu gibi Londra olayında da eylemcilerin kimliği konusunda kargaşa yaşanmış, ancak kısa süre sonra eylemcilerin diğer El Kaide eylemlerindekiler gibi, eyleme giderken gerçek kimliklerini yanlarında taşıyan Pakistanlı ve Jamaikalı Müslümanlar olduğu ortaya çıkmıştır. Londra eylemcilerinin hikayelerinin araştırılması, El Kaide hücrelerinin fakir ve arka sokaklardan gelen, beyni yıkanmış fanatiklerden oluşan bir eylem grubu olduğu düşüncesinin yanlışlığını ortaya çıkarmıştır. Tersine eylemcilerinin çoğunun laik bir ortamda yetişmiş, iyi eğitimli, meslek sahibi, evli ve kendilerine intihar eylemine sevk edebilecek bir akıl hastalığı olmayan kişiler olduğu görülmektedir. Böylece terörist psikolojisini açıklamaya ve onları şeytani fanatikler olarak göstermeye çalışan pek çok akademik çalışma da tutarsız hale gelmiştir.

Marc Sageman'ın araştırmaları bu açıdan ilginçtir; El Kaide eylemcilerinin % 17.6'sı üst, % 55'i orta ve sadece % 27.5'i alt sınıflardan gelmektedir. Suudi, Kuveytli ve Mısırlı eylemciler arasında üst sınıftan olanlar çoğunluktadır. Genelde daha önce bir suça karışmamış olan, genellikle de 25 yaş civarında bulunan eylemcilerin % 16.7'si lise altı, % 12'si lise, % 33.3'ü üniversite, % 9'u ise yüksek lisans düzeyinde eğitim almış, % 28.8'i ise üniversite eğitimi sürerken eyleme katılmıştır. Bu noktada eylemcilerin neden teröre başvurduklarını açıklamak zorlaşmaktadır. Bunların büyük kısmı ya bir nedenle evlerinden ayrılarak Batıya yerleşmişlerdir veya zaten Batı ülkelerinde yaşamaktadırlar. Nitekim, büyük saldırılarda görev alan eylemcilerin % 79'u örgüte Batı ülkelerinden katılanlardır. İkinci nesil göçmen çocukları ise aralarında % 10'luk pay sahibidir. Eylemci kadrosunun büyük çoğunluğu eğitim veya başka nedenlerle

Batı'ya gitmiş ve Batının Londra, Paris, Montreal gibi kentlerinde radikalleşmişlerdir.

Burada yaşadıkları yabancılaşmanın radikalleşmelerine katkıda bulunabileceği düşünülmektedir. Kendilerini radikalleştiren grup veya cemaatlere ise genelde dini duygularının gücünden çok arkadaşlık ve yoldaşlık ilişkisiyle girmişlerdir. Geldikleri ülkelerde, din toplumsal açıdan önemli bir rol oynasa da, çoğunlukla dini eğitim almayan bu kişilerin, toplumsal dışlanma ve yabancılaşma sonucunda 'yeniden İslamileştikleri' de ileri sürülmektedir. Batının değerlerinin krizde olduğunu ve toplumdan dışlandıklarını ileri süren eylemciler, kendi komünlerini kurup, oralarda yaşamaktadırlar.

Sıradan potansiyel sempatizanları iki tip insan grubu örgüte kazandırmaktadır: Bunların bir bölümünü 1980'lerden sonra bir şekilde Afganistan, Pakistan veya diğer yerlerdeki çatışmalara katılan, El Kaide ile bir şekilde temasa geçmiş, seyyar ve deneyimli elemanlar oluşturmaktadır. Bunların çoğunluğu aynı zamanda bir Batı ülkesinin vatandaşı olup, Batı ülkelerindeki İslamcı örgütlenmenin temelini atmışlardır ve genelde mevcut şebekeleri yönetmektedirler. Diğer grup ise çeşitli Batı Ülkelerine dağılmış, çoğunlukla da kendi ülkelerinde de aranan radikal din adamlarıdır. Almanya, Fransa ve İngiltere'deki camiler bu grubun gözde faaliyet alanlarıdır. Camiler, yeniden İslamileşenler için yeniden bilinçlenme ortamı ve sığınaktır.

Brendan O' Neill'e göre; eylemcilerin büyük bir çoğunluğu ilk hallerinde uygarlık düşmanı barbarlar değil, tam tersine bu uygarlığı bilen ama ondan yabancılaşan kişilerdir. Londra eylemcileri de bu tanımlamalara aynen uymaktadır: Birisi öğretmen, diğeri üniversite öğrencisi, üçüncüsü de bir baba adayıdır. Onlara yardım eden ve patlayıcıları hazırlayan kişi ise büyük bir olasılıkla eylem öncesinde İngiltere'yi terk etmiştir. Eylemciler önceden birbirini tanımakta ve eylemde birlikte davranmaktadırlar." (Çitlioğlu-Erkmen, 2005)

Çitlioğlu'nun, yukarıdaki ortak makalede yer alan terörist profilinin yorumu konusundaki genel eğilimden farklı görüşlerine kitabında da rastlanmaktadır:

"Kana susamış, vahşi, cani deyimleri aslında terörizmi ve teröristi tanımlama ve açıklama konusunda başvurulan; son derece

sığ, temelsiz, kolaycılığa kaçan ve karşınızdaki olgunun derinliğine irdelenmesini engelleyen yaklaşımlar olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü, teröristlerin ruhsal bozuklukları olan kişiler olarak nitelenmesi aslında terörizmle mücadeleyi zaafa uğratan en önemli etkenlerden birisidir.

Son derece kolay olan kaba güç kullanmak yerine olağanüstü karmaşık ve kendi amaçları açısından mutlaka rasyonalite gerektiren bir terör eyleminin planlanması, hedef seçiminin gerektirdiği incelikler, lojistik desteğin sağlanması, çalışmalara egemen olması gereken mutlak gizlilik ilkesine uyulması, eylemin gerçekleştirilmesi ve kaçış yöntemlerinin önceden belirlenmesi aşamalarını içeren kompleks bir mekanizmanın kusursuz işlemesini sağlayan kişilerin, akıl sağlıklarından kuşku duymak ya da bu kişileri psikolojik bozuklukları olan kriminal tipler olarak tanımlamak, mücadele edilecek gücü oluşturan unsurların hafife alınması gibi temel bir zafiyete eşlik etmektedir."

Çitlioğlu kitabında, Psikiyatrist Doç. Dr. Erol Göka'nın terörist profili konusundaki görüşlerini destekleyen bir değerlendirmesine de yer vermiştir:

"Bununla birlikte bugüne kadar yapılan çalışmalar, terör psikolojisi konusunda iki noktaya açıklık getirmiştir. Bunlardan birincisi, teröristin zihnen bilinen ruhsal hastalık kategorileri içine sıkıştırılmaya çalışılarak incelenmesinin uygun olmadığıdır. Böyle bir bakış, önyargılarla doludur ve propaganda dışında bir faydası yoktur, hatta hatalı verilerle harekete yol açacağı için son tahlilde terörle mücadeleyi zafiyete düşürür. Terör olayları, ruhsal rahatsızlığı olanların asla planlayamayacağı kadar karmaşık bir zihinsel işleyiş ve organizasyon yeteneği gerektirir. Kaldı ki bugüne kadar yapılan amprik çalışmalar, teröristlerin tamamına mal edilebilecek bir ruhsal rahatsızlıktan söz edilemeyeceğini açıkça göstermektedir." Çitlioğlu, 2005, s. 230–231)

Arslanoğlu, terörizmi psikiyatrik yönden incelediği *"Politik Psikiyatri"* adlı yapıtında, Çitlioğlu ve Göka'ya ters bir bakış açısı sergilemekte ve konuyla ilgili olarak şunları söylemektedir:

"Terör ve şiddet, siyasetin en ikiyüzlü olduğu alanlardan birisidir ve bu iki yüzlülüğü psikiyatriye de bulaştırır. Pek çok insana ve pek çok siyasi akıma göre şiddet ve terör çok kötü, lanetlenesi, sapıkça bir eylemdir, ama başkalarından veya karşıdan gelirse! Pek çok insan kendi yaptığı ya da kendi desteklediği siyasi kesimlerin uyguladığı şiddeti, terörü, şiddetten terörden saymamaktadır.

Şiddet insanın ve insan ilişkilerinin doğasında vardır ve siyaset gibi güç ilişkilerine özellikle konu olan bir alanda abartılı boyutlarda yaşanması hiç garip değildir. Şiddet çocukta vardır, ailede vardır, hayvanlara karşı sistematik biçimde tüm uygar ülkelerde uygulanmaktadır ve siyasette olmaması da bu yüzden mümkün değildir.

Ancak bazı insanlar kişilik özellikleri nedeniyle şiddete, teröre sıradan insanlardan daha yatkındır. Böyle insanlar şiddetin yoğun yaşandığı alanlara, eğilimlerinden ötürü kayarlar. Siyasi yönelimlerini veya mesleklerini buna göre belirlerler. Psikopati, sadizm gibi uç kişilik örneklerinde şiddete ve terör eylemlerine daha fazla yatkınlık görülür.

Savunma amacıyla, ulusal kurtuluş için veya haklı gerekçeler doğrultusunda şiddete başvurmanın kaçınılmaz, hatta istenen-istenmesi gereken bir şey olduğuna, kendi sağduyusuna, kalıp yargılarına uyduğu sürece toplumlardaki büyük çoğunluk onay verir." (Arslanoğlu, 2003, s. 174-175)

Prof. Dr. Özcan Köknel'de *"Bireysel ve Toplumsal Şiddet"* adlı kitabında Prof. Dr. Ergil'in TOBB adına yaptığı araştırmada vardığı sonuçları doğrulayan bir terörist portresi çizmektedir.

"Terörist; saygınlık kazanacak, kendini ispatlayacak doğru, yaratıcı ve üretici bir yol bulamayan, saldırgan davranışlarda bulunup, şiddet eylemlerine katılarak bağlı olduğu alt kültüre şan, şeref ve üstünlük sağladığını sanan, hayat kavgasında şiddeti çıkar yol olarak kabul eden kişidir. Kırsal gelenekçi toplumlardan büyük kente veya gelişmiş ülkelere göç edenler, kültür çatışması, toplumsal ve alt kültür çözülmesi gibi oluşumlarla karşılaşmakta, bu da kişilerin o ana kadar kazandığı davranış kalıpları, ilkeler ve yaptırımların etkisini

kaybetmesine, amaç ve beklentilerin yitirilmesine neden olmakta, göç edilen yeni dünyadaki davranış kalıpları, ilke ve yaptırımlarsa benimsenemediğinden, değerler çatışmasının yarattığı problemli kişilikle birlikte şiddete meyyal varoş insanı ve kültürü doğmaktadır. Varoşta yaşayan insanlar; değerler çatışması ve yeni çevrelerinde kendilerine karşı oluşan tepkiler sonucu boşluğa ve arayışa düşmekte, kendilerini boşluktan kurtaracak davranış kalıpları, inanç ve ideolojiler bulmaya çalışarak çeşitli gruplarla bağlantılara girmektedirler. Elbette dinsel akımlar bu insanların sığındığı en önemli kurum olmaktadır. Varoşlarda belediye, ilçe ve hatta karakol gibi normatif örgütler hemen kurulamadığından bir otorite boşluğu da oluşmakta ve böylece terör örgütleri için müsait ortam belirmektedir."

1.3. İntihar Eylemleri ve İntihar Eylemcileri

Teröristin profili incelenirken, bu profil içinde daha özel bir konumu olan intihar eylemcilerine de değinmek gerekir. Çünkü intihar eylemleri çağdaş asimetrik terörizmin en gözde saldırı biçimine dönüşmüş, *"canlı bomba"* da denilen *"intihar komandoları"* da en seçkin ve en ayrıcalıklı militanlar haline gelmişlerdir. Çağdaş asimetrik terör tehdidinden bahsedilmeye başlandığından bu yana gerçekleştirilen tüm önemli terörist saldırılarda intihar eylemi neredeyse tek seçenek halini almıştır. 11 Eylül, İstanbul, Londra ve Madrid saldırıları tüm boyutlarıyla intihar eylemlerinin özelliklerini taşımaktadır. Hatta Moskova'daki tiyatro baskını da ümitsiz stratejisi nedeniyle bir çeşit intihar eylemi olarak nitelendirilebilir. Irak'da ABD ve müttefiklerine karşı, Ortadoğu'da da İsrail'e karşı düzenlenen en etkili saldırılar yine intihar eylemi şeklinde gerçekleştirilmektedir.

Türkiye, Radikal İslami terörist unsurların gerçekleştirdiği İstanbul saldırılarından önce de, PKK terör örgütünün intihar eylemleri ile karşılaşmış, ancak örgüt bu eylem yönteminden çabuk vazgeçmiştir. Radikal İslami terörizmin yükselişinden önce intihar eylemleri terörist örgütler için fazlaca tercih edilen bir eylem yöntemi olmamıştır. Bu ilginç bir husustur. İntihar

eylemleri yöntemi neredeyse Radikal İslami terörizmle özdeşleşmiş gibidir: El Kaide, Hizbullah, Hamas, Elaksar Şehitleri gibi ismi bilinen Radikal İslami terör örgütlerinin en seçkin birliklerini intihar eylemcileri oluşturmaktadır. Kısacası, çağdaş asimetrik terörizm tehdidini ve Radikal İslami terörü anlayabilmek için, intihar eylemlerinin ve genel terörist profili içinde özel bir yer işgal eden intihar eylemcilerinin/komandolarının incelenmesi gerekmektedir.

İntihar eylemi; bir terörist örgüt militanın bilinçli bir şekilde kendisini de yok ederek gerçekleştirdiği saldırı olarak tanımlanabilir. Bu saldırı diğer terörist eylemlere göre önemli bir farklılık içerir: Diğer eylemlerde de eyleme iştirak eden terörist için bir ölüm riski vardır. Ancak, bu riskin minimuma indirilmesi için planlar yapılır, kaçıp/kurtulma olasılıkları irdelenir. Hele profesyonel teröristler için eylem sonrası kaçıp/kurtulma olanaklarının da tartışılması, en az eylem koymak ve eylemle maksimum etki yaratmak kadar önemlidir. İntihar eylemlerinde ise kaçıp/kurtulma olasılığı militanın örgütü ve bizzat kendisince bilinçli olarak yok edilmekte, eylemin tek başarı parametresi maksimum personel zayiatı verdirmeye dönüşmektedir.

İntihar eylemleri ve eylemcileri ile ilgili olarak yapılan analizlerde genellikle bu tip saldırıların terör örgütünün zafiyete düştüğünü ve çaresiz kaldığını ortaya koyduğu, örgütlerin; küçülme, etkisizleşme ve yok olma kompleksine kapılmaları, başka türlü yöntemlerle eylem gerçekleştirme olanağı kalmaması, kitlesel desteği sürdürme, ciddiye alınma ve örgütün iç disiplinini sağlama nedenleriyle intihar eylemlerine yönelebilecekleri ileri sürülmektedir.

Son dönemlerde yapılan araştırmalar ise bu görüşün pek de doğru olmadığını ortaya çıkarmıştır.

ABD'de intihar eylemleri üzerine iki kitap yayınlayan Cincinnati Üniversitesi'nden Mia Bloom ve Chicago Üniversitesi'nden Robert Pape, Lübnan, Filistin, Keşmir, Çeçenistan, Sri Lanka gibi ülkelerdeki intihar eylemlerini inceleyerek; bu eylem türünün sanılanın aksine, bir terör örgütünün güçsüz-

lüğünü ve paniğe kapıldığını değil, tersine güçlü ve serinkanlı bir tarzda hareket ettiğini gösterdiğini, bu tip eylemlerin çatışan tarafların farklı dinden olması halinde daha büyük başarı şansı yakaladığını ileri sürmüşlerdir.

PKK'nın intihar eylemlerini de inceleyen araştırmacılar, PKK eylemlerinin intihar saldırısının sadece dinci örgütlerin işi olmadığını gösterdiğini, ama öte yandan da PKK'nın dünyadaki en az etkili intihar eylemlerini yaptığını, 14 eylemde ortalama ikişer kişinin hayatını kaybettiğini, terör örgütünün örgüte yeni katılanları değil, eski militanları ve özellikle kadınları intihar eylemcisi olarak kullandığını, bu eylemler sonucunda örgütün kazançlı çıkmadığını, tersine prestij kaybettiğini ve bu sonuç nedeniyle de intihar eylemlerine son verdiğini belirtmektedirler. (Çakır, 2006)

Vurmay da, Ortadoğu'daki terörizmin gelişimini incelediği bir makalesinde Radikal İslami terör ile intihar eylemleri arasındaki ilişkilere değinmektedir:

"Ortadoğu'da yıllardır biriktirilen yoğun nefret ve kin, intikam ile 'stilize' edilmiş mücahitleri ortaya çıkarmıştır. Firavunvari efsaneleşen örgüt liderlerinin önderliğinde, kutsanmış misyonları, mitleşen iktidar ve intikam hırsları ile modifiye edilen mücahitlerin tek amaçları düşman ilan ettikleri her şeyi yıkmak, yok etmektir. Hatta bu uğurda yok olmaktır. Başka bir deyişle ruhların adandığı ideolojinin emrine ilkin bilinçlerin, ardından iradenin, nihayetinde de bedenin terkidir, intiharlardır. Ama bu intihar, bireyin kendi psikolojik bunalımını dindirmek amacıyla giriştiği nihilist bir ölüme gidiş asla değildir.

İnsan bedenin organik birer F-300'e dönüştürüldüğü intihar eylemleri, ruhsal rahatsızlığı olanların asla planlayamayacağı kadar karmaşık bir zihinsel işleyiş ve organizasyon yeteneği gerektirir. Ne yaşayacak kadar diri, ne de gömülecek kadar ölü halde olan insanların kendi acizliklerine duyduğu öfkenin intikam ile kesiştiği noktada pimini çektikleri intihar saldırıları böylece yerini 'burjuva mücahitlerin' dava uğruna cihat yolunda giriştikleri eylemlere bırakmıştır. Bu çok bilinmeyenli denklem... 'İslam'ın ruhu için savaş' verdiklerini iddia eden yeni nesil terörün ta kendisidir. Bu ölümcül doktrinde hedef

maksimum ölü değil, maksimum etkidir. Bu nedenle hedef simgeler ve imgelerdir. İntihar saldırılarına kurban gidenler ise rastlantısal olarak 'seçilmiş bulunan' araçlardır." (Vurmay, 2005)

Hem Amerikalı akademisyenlerin yaptığı çalışmalar ve hem de Vurmay'ın makalesi, intihar eylemlerinin niçin radikal dini terör örgütlerince daha fazla tercih edildiği ve başarıyla sürdürülebildiği sorusuna da cevaptır. Bu tip bir saldırıyı gerçekleştirebilmek için davaya gerçek bir *"adanmışlık"* gerekmektedir ve böyle bir motivasyon ancak dini fanatizm sayesinde sağlanabilmektedir. İdeolojik ya da etnik/ayrılıkçı terör örgütlerinin motivasyonu, bu tip bir eylemde yeterli başarıyı sağlayamamakta, hatta *"canlı bomba"* olarak kullanılacak militanlara yeterli eğitimi bile verememektedirler.

Örneğin, PKK'nın intihar eylemi yapmak için görevlendirdiği bir kadın terörist görevi son anda reddetmesi üzerine örgüt tarafından Adana'da öldürülmüş, bir diğer kadın terörist ise Bodrum'da intihar eylemi yapmak isterken, kullanacağı bombanın elinde patlaması sonucu ölmüştür.

Bir intihar komandosunun ya da canlı bombanın nasıl bir psikoloji içinde böyle bir eyleme yöneldiği hem güvenlik güçleri açısından mutlaka cevaplandırılması gereken bir soru, hem de sıradan insanlar için merak edilen bir konudur. Bazı araştırmacılar intihar eylemcilerinin; intikam ve nefret duyguları nedeniyle veya örgütçe ölüme mahkum edilmiş olmaları halinde hain ol arak lanetlenme yerine kahraman olarak anılmayı istemeleri sonucu bu tür eylemleri yapmaya kalkıştıklarını, eylem anı öncesinde genellikle uyuşturucu kullandıklarını, terör örgütlerinin de intihar eylemcisinin kimliğinin gizli kalabileceği düşüncesiyle ve eylem sonucunda maksimum etkinin yaratılacağı inancıyla bu tür saldırıları teşvik ettiklerini ileri sürmektedirler.

Bu bakış açısı intihar eylemcisinin motivasyonunu çok basitleştirmektedir ve uyuşturucu kullanmadan canlı bomba olunamayacağı gibi tartışmaya çok açık saptamalar yapmaktadır. Bu itibarla, terörizmin nedenlerini sadece psikiyatrik rahatsızlıklara bağlayan görüşlerden farkı yoktur.

Gerçek bir canlı bomba eğitmeninin *Times Dergisi*'nde ve *Vatan Gazetesi*'nde yayınlanan bir röportajı, intihar eylemcilerinin ileri sürülenin aksine farklı motivasyonlarla harekete geçtiklerini ve cesaret aldıkları gücün uyuşturucu maddelerle ilgisi olmadığını göstermektedir.

Irak Ordu'sundan ayrılma uzman bir asker olduğu anlaşılan ve röportaj anına kadar 30 intihar saldırısının koordinatörlüğü üstlenen intihar komandoları eğitmeni, gönüllü eylemcileri gözetimine aldığı andan itibaren, gönüllünün hayatının son bulacağa ana kadar tüm sorumluluğunu yüklendiğini, gönüllülere güvenli mekan sağlama, ihtiyaçlarını giderme, istedikleri takdirde dini rehberlik verme, patlayıcı temini, eylemin planlanması, en fazla zararın oluşacağı hedefin ve eylem anının seçimi ve hedefin tanıtımının da eğitmenin sorumlulukları arasında olduğunu söylemektedir.

Eğitmenin intihar eylemcilerinin genel profilini çizerken yaptığı tanımlamalar ve özelikle son cümledeki vurgulama da son derece ilginçtir: *"İntihar eylemcilerinin büyük çoğunluğu Iraklı değil, Arap. Çünkü, Iraklılar ülkeleri için savaşıyorlar ve onların yaşaması gerekli. Yabancı bombacılar ise ülkelerinden uzak bir yere, büyük paralar ödeyerek geliyorlar. Onların derdi, Amerikan Ordusu'na karşı bir zafer kazanmak değil, bir an önce cennete gitmek."*

Bu hayat hikayesi çağdaş intihar eylemcisinin gerçek profili çizmesi itibariyle dikkate değerdir ve intihar eylemlerinin etkili biçimde uygulanmasının, sadece dinsel fanatizmin esiri olmuş insanların varlığına bağlı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu fanatiklerin de uyuşturucu maddelerin, nefret ve intikamın esiri olmuş sapıklar şeklinde gösterilmesi, propaganda dışında bir yarar sağlayamayacaktır. Bu nedenle çağdaş asimetrik terör tehdidinin bir ölçüde kontrole alınabilmesi, öncelikle kaynak teşkil eden Radikal İslami akımların kontrolüne bağlıdır. Bu kontrol uygun yöntemlerle sağlanamazsa, birkaç canlı bombanın eylemi gerçekleştirmeden yakalanması veya plastik patlayıcıları da belirleyen çok daha etkili detektörlerin keşfedilmesi sorunu çözemeyecektir.

2. Terörizmin Psikolojik Boyutu

Bir önceki bölümde teröristin profili konusundaki araştırmalar ve değerlendirmeler geniş bir biçimde sunulmuştur. Ancak, terörizmin psikolojisi sadece terörist profiline bakılarak anlaşılamaz. Yani terörizm psikolojisi, teröristlerin bireysel psikolojilerinin bir toplamı olarak yorumlanamaz. Çünkü, böyle bir yorum, terörizm denilen vahşete ve insanlık suçuna katılan teröristlerin her birinin de bireysel anlamda vahşi ve cani ruhlu oldukları gibi bir sonuç yaratır ki, araştırmaların ve değerlendirmelerin büyük bir bölümünde sadece bir birey olarak ele alındığında teröristin de normal insanlardan farklı görülemeyeceği konusunda tutarlı ve dikkate alınması gereken görüşler ileri sürülmektedir. Öyleyse terörizmin, hükümranlık sahasına giren bireyleri kendi kişiliklerinden soyutlayarak vahşete yöneltmesini sağlayan özel bir psikolojiye sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Devrimci terörizmin başlangıç yıllarında, yani Fransız İhtilali Dönemi'nde *"teröristin"* pek de özenilecek bir sıfat olmadığı görülmektedir. Altuğ, Edmond Burke'nin 1795 yılında yazdığı bir yazıda *"halkın üzerine salıverilmiş 'terörist' denilen binlerce cehennem köpeğinden"* bahsettiğini söyler. Altuğ yapıtında da, David C. Rapoport'tan da esinlenerek terör ve şiddet arasındaki farklılıklara değinen, terörizmin psikolojisine başlangıç oluşturabilecek bir yorum yapar: *"Şiddeti haklı göstermek için çok kez incitmek, zarar vermek istenilen kişinin yaptığı kötülüklerden ötürü cezalandırılması gerektiği veya zarar verdikleri ya da vermek istedikleri için buna layık oldukları ileri sürülür. Terörü haklı göstermek içinse çok değişik bir mantık gereklidir. Kurbanlar açıkça kimseyi tehdit etmezler, göreneksel moral standartlara göre masumdurlar. Bundan ötürü teröristler sıradan kavramlar ve tecrübeleri terk ederler ve normal olarak kurbanlarından 'kişiler' diye bahsetmezler. Konuya göre kurbanlar, simgeler, hayvanlar veya ahlaksız kişiler olmaktadır. Bir terörist olmak için o kişinin dünyayla ilgili özel bir tasavvuru, özel bir bilinci olmalıdır. Bunun sonucu olarak terörizm evrensel bir olay olamaz. Deliller gösteriyor ki, terörizm sadece özel zamanlarda ortaya çıkan ve bir halkın bilincindeki özel gelişmeler bağlı tarihi bir*

olaydır." Yazar, devrimci terörizmin kurucularından anarşist Nechayev'in terörizm psikolojisinde çözümleyici olabilecek bir sözünü de nakletmektedir: *"İhtilalci (terörist) sadece bir bilim bilir: yok etme bilimi. Konu aynıdır: Bütün bozuk düzeni, en süratli ve en emin yoldan yok etmek onun için bir zevk, bir teselli, bir ödül, bir memnuniyettir: Terörün başarısı, gece ve gündüz bir düşünce, bir gayesi -olmasına - bağlıdır: Acımasız yok etme."* (Altuğ, 1995, s. 19-20, 55)

Ergil, 1980'li yılların Türkiye'sinde şiddet eylemcisinin psikolojisini bazı etkenlerin belirlediğini ileri sürer. Bunlar; Türkiye'nin yaşadığı sosyo-ekonomik değişimlerin yarattığı toplumsal bunalımın kuralsızlığı ve yabancılaşmayı (anomi) dayatması, *"otoriter sağın toplum ve siyaset anlayışının"*; gücü, şiddeti ve terörü ön plana çıkarması, *"Sol"*un da bazı ideolojilerin etkileri sonucunda; güç, şiddet ve terörle ilişki kurma yanılgısına düşmesi, ülkenin şiddetli rekabete dayalı ve huzursuz kırsal yapısından etkilenen siyasal kutuplaşma ve Türk toplumsal değerlerinin şiddeti benimseyen bir *"erkeklik"* kavramını ön plana çıkarmasıdır.

Kişiliğinde bu faktörlerin etkilerini hisseden şiddet eylemcisi, çocukluk ve gençlik dönemlerinde yeni bazı dış etkenlerle karşılaşmaktadır. Bu bağlamda çocukluğunda *"yasaklar"* olarak algıladığı *"engelleme"* olgusuyla gençlik yıllarında tekrar karşılaşmaktadır. Bu kez de modern yaşamın bizzat kendisi; sosyal, psikolojik, ekonomik, kültürel, cinsel, vb. gereksinimlerini karşılamasını engellemektedir.

Aynı dönemde karşılaştığı devlet otoritesi de engelleyici olabilmektedir. Engelleme olgusu genç üzerinde bir taraftan şiddetli bir karşı tepki yaratırken, diğer yandan da modern yaşam teknolojisi tehlikeli bir fiziksel ortam oluşturmaktadır. Bu arada modern iletişim ve ulaşım olanakları, insanlar ve kültürler arası diyalogu geliştirmekte, etkileşimi arttırmaktadır. Bu ortam içinde genç insan, teknolojik olanaklarla elde ettiği bilgilerle kendi öz durumunu karşılaştırmaya başlamakta, kendisine benimsetilen düşünce kalıplarını, değer yargılarını ve kontrol mekanizmalarını sorgulamaktadır.

Böylece, *"başvuru çerçevelerinin"* çözümlenmesi ve gençlik alt kültürünün güçlenmesi evresi başlamakta, bu evrede anne ve babaların geleneksel yol göstericilik ve yöneticilik rolleri kaybolurken; karizmatik liderler, yeni peygamberler ve hayal ürünü tipler, gencin *"idol"*ü haline gelmektedir. Eric Erikson bu gelişmeyi *"Sosyal değişim o kadar hızlı oluyor ki, büyümek artık bir topluma uymak anlamına gelmiyor."* Sözcükleriyle açıklamaktadır. Gençliğin uyacağı, uymak istediği toplum ise henüz oluşum halindedir. Oluşumunu sürdüren toplumla ilgili kesinliklerin belirlenmemesi gencin yarmlara kuşkuyla bakmasına neden olmakta, bu da toplumla yabancılaşma olgusunu ortaya çıkarmaktadır. Bu evrede gençliğe *"erdem örnekleri"* sunulması büyük önem taşımaktadır. Böyle örnekler göremeyen bir genç; sorumluluk yüklenmeyen, kaytarıcı, isyankar, diğer kuşaklarla araya mesafe koyarak toplumdan tecrit olunmak ve yabancılaşmak isteyen, gençlik alt kültürüne eğilimli ve topluma başkaldırmaya hevesli bir kişi olabilmektedir.

Topluma başkaldırma da otoritelere baş kaldırma şeklinde dışa yansımakta, devlet otoritesinin genç tarafından engelleyici olarak algılanması durumunda başkaldırı devlete de yönelmektedir. Bu aşamada gençlik bir bunalım yaşamakta ve bu bunalım iki seçeneği öne çıkarmaktadır: Ya otoritelere yöneltilemeyen nefret hedef değiştirerek başka, ama çoğunlukla sahte ya da yedek düşmanlara saldırıya dönüşecektir ki, bu düşmanlar arasında etnik ve dinsel azınlıklar, farklı siyasal düşüncede olanlar ve yabancılar başta gelmektedir, veya otoritelere karşı çıkamayış; *"aşırı telafi"* olgusunu ön plana çıkaracak, böylece genç otorite odaklarına karşı aşırı, hatta şekilci ve törensel bir saygı göstermeye başlayabilecektir. Bunun sonucu; gencin varlık nedenini otoriteye hizmet olarak algılamasıdır. Böylece, yaşadığı ruhsal çelişkileri dışa yansıtamayan, *"üstün ırk, üstün insan, kaçınılmaz devrim"* gibi *"sahte bir gerçeklik alemi"* yaratan ve bu alemi yaşamın tek inancına dönüştüren "otoriter kişilik" ortaya çıkacaktır.

Ataerkil aile yapısı egemenliğindeki toplumlarda otoriter kişiliğin gençlik arasında yaygınlaşması doğal bir sonuçtur.

Bireyin *"oto-kontrolünün"* gelişemediği böyle toplumlar *"iyi-kötü, doğru-yanlış, yasak-olabilir"* arasındaki ayrımı yapacak bir "üst irade"ye gerek duyarlar. Çünkü, birey özgür iradesiyle bu seçimi yapamamaktadır. *"Tebaa ve uyrukluk"* psikolojisinin çok güçlü olduğu bu tip toplumlar, güdülmeye ve güdümlenmeye de yatkındırlar. Bu tip toplumların bireyleri, iç alemlerindeki güçsüzlüğü, dışa karşı saldırganlıkla gizlemeye ve şiddetle varlıklarını kanıtlamaya çalışmaktadırlar. Bu olgu; ırkçılık, ulusçuluk, toplumculuk gibi *"iç grup"* ve *"biz"* simgeleriyle bezenen, mitolojik kahramanlar yaratan bir törenselliğe bürünebilmekte ve bir *"saldırganlık kültü"* oluşmaktadır. Bu dramatik ortam ve yaratılan saldırganlık kültü, otoriter kişilikli bireylerin içindeki tahripkarlığı ve şiddeti kahramanlığa dönüştürecek *"sahne düzenini"* sağlamaktadır. Bu düzenin sürdürebilmesi ise, hep düşmanların yani *"onların"* var olmasını gerektirmekte, böylece Dünya hep *"bizler"* ile *"onlar"* arasında bitmeyen bir mücadelenin sürdüğü bir savaş alanı olarak algılanmaktadır. Bu senaryo, Ebenstein ve Russell gibi düşünürlerce şu özdeyişle özetlenmiştir: *"Savaş insanların erdemlerini dışa vurmasını sağlar."*

Öte yandan, evrensel bir olgu diyebileceğimiz *"engelleme"* tüm bireylerde ayrı kişilik yapısını oluşturmamaktadır. Böyle bir kişilik yapısının oluşması için, pek çok ara değişkenin varlığı gerekir. Otoriter kişilik yapısını engelleyebilecek faktörler; olumlu bir örnek/modelin ortaya çıkması, uygar ve barışçı bir teşvik ortamının oluşması bu bağlamda bir *"uyarı genellemesi"* olarak şiddetin ortaya çıkmasının engellenmesidir -ihkak-ı hak yönteminin özendirilmemesi denilebilir-.

Görüldüğü gibi Ergil, siyasal şiddet/terörizm psikolojisinin oluşumunu büyük ölçüde *"engelleme"* faktörüne bağlamakta, Türkiye özelindeki bazı oluşumların da bu faktörle birleşerek, şiddete daha eğilimli grupların ortaya çıkmasını sağladığını savunmaktadır.

Ergil, terörizme yol açan şiddet ortamını ve psikolojisini oluşturan nedenleri bu şekilde irdeledikten sonra, şiddet/terörizm ortamının özellikleri konusunda da bazı yorumlar yapmaktadır

"Terörist grupların en büyük zafiyeti; meşruluğu konusunda şüphe uyandırılan devlet ve onun dayandığı sistemin yeniden nasıl kurulacağına ilişkin somut öneriler sunamamalarıdır. Bu nedenle de bu terörist grupların faaliyetleri temel güdüleri kamu düzenini korumak olan büyük çoğunlukça desteklenmez. Terörün kendisini yaratan ve destekleyen sosyal örgütlenmeyi parçalamasını, insanları atomize ederek ayrıştırmasını, insanlık dışı kılmasını ve insanlar arasındaki doğrudan iletişim psikolojik kanallarını tıkamasını, böylece de hem kendi sonunu ve hem de toplumun sonunu hazırlamasını engellemelidirler. Ancak bu koşul, iktidarı yıkmak, kaosa ve anarşiye ulaşmak isteyen terörist ve anarşik örgütler için hiçbir şekilde geçerli değildir. Terörün, eleştirel düşünceye karşı koyabilmek ve haklılığını savunabilmek ve etkisini sürdürebilmek için propagandaya ve propagandanın örgütlenmesine gereksinimi vardır. Bu amaçla yaşamı ve doğayı kutsar ve sahte bir bilimsellikle överler. Terörizm bir zincirleme etki –domino etkisi– yaratır.

İnsanların ve toplumları bölen ırksal ve etnik farklılıkların yüceltildiği, güzel ve değerli bulunduğu modern çağlarda, bazı grupların kimlik veya kişilik aramalarının engellenmesi de kitleler tarafından dayanılmaz bir adaletsizlik olarak görülebilir. Tüm bu nedenler, tüm kötülüklerin kaynağı olarak görülen ve aldırmazlıktan ancak şiddet kullanılarak vaz geçirtilebilecek olan egemen güçlere karşı terör uygulanması sonucunu yaratabilecektir. Bu motivasyonla harekete geçen terörist unsurlar, eylemlerini kamuoyunu en fazla etkileyebilecek tarzda planlayacaklardır. Çünkü, heyecan teröristlere düşsel bir kişilik ve süresi belli bir kahramanlık kazandırabilecektir ve teröristlerin 'halk kahramanı' olmaya ihtiyaçları vardır. Eylem aşamasından itibaren de medyanın da katkılarıyla; gerçek-gerçek dışı, suç-masumiyet, haklılık-haksızlık farklılıkları giderek kaybolacak ve eylem kendi gerçekliğini yaratmaya başlayacaktır.

Terörün haklılığı ya da ahlaklılığı genelde savunmaya yönelik, eğitici/öğretici olmasına veya yüksek bir amaca hizmet etmesine bağlanır. Çünkü teröristlere göre egemenler ellerinde bulunan tüm devlet imkanlarıyla gerçek terör ve şiddeti uygulamakta, kendileri ise terörü savunma amaçlı bir teknik olarak kullanmaktadırlar. Terörist şiddeti tepkisel ve haklıdır. Teröristler, rejimi içindeki şiddetten yalnızca siyasal mücadele yoluyla arındırabileceklerine inanmışlardır.

Terörizm ile mizah, mantık ve düşünme arasında bir ters orantı vardır. Ölümcül derecede ciddi modern terörist, uzlaşıdan nefret eder, olasılık hesabı yapanlara ikiyüzlü gözüyle bakar. Terörü adalete giden en kestirme yol olarak görür. Aslında, kendisi terörize olmuştur, eyleme başvurarak, kendi bunalımından kurtulmaya çalışan bir kişidir. Ayrıca terör eylemlerinde, kendini fedayı içeren 'azizce' bir öz verinin ve hatta canından vazgeçme duygusunun olması; teröristleri sürükleyici bir coşkuya sevk edebilir. Bu noktadan sonra eylemci için artık dönüş ve edilgen olarak kadere rıza göstermek yoktur ve; yok olmak, var etmekle eş anlama gelebilir.

Terörist, davranışlarına tarihsel bir önem verir, eylemleriyle bir çağı kapayıp, yenisini açacağına inanır. Ama teröristin tarihi, bağlantılı bir dizi kronolojik gelişme değil, bir dizi uygun ve özgür olaydır. Bu anlamda anakronik olup, kendi gerçekleştirdiği veya gerçekleşmesine katkıda bulunduğu olaylarla özel bir tarih yazar ve kendisine de tarihi bir şahsiyet kişiliği tanır. Bu psikolojik yapı içinde kendisini biraz da 'aziz' gibi hisseden terörist aklından çok gönlüyle düşündüğünden, kendi özündeki değişmeye bakarak dünyanın da değişmesi gerektiğine inanır ve kendinde meydana gelen değişmenin dayanıklılığını ve sınırını korkusuzluğu ve sınırsız saldırganlığı ile kanıtlamaya çalışır.

Terörist, kendi başvurduğu şiddeti meşru ve haklı gösterebilmek için mevcut yasallığa saldırmaktadır. Çünkü bu günün yasası, teröristi yasa dışı ilan etmektedir. O halde, terörist saygıdeğer bir öğesi olabilmek için yeni yasaları olan yeni bir düzen yaratmalıdır. "(Ergil, 1980, s. 6-14, 20-26, 26-48, 53-97)

Dr. Aşgın'ın makalesinde de *"Oidipus Kompleksi"*, farklılaşma, yabancılaşma, toplumsal etkenlerin rolü, referans grupları gibi kavramlarla bağlantılı olarak benzer sonuçlara ulaşılmaktadır. Aşgın, Ergil'den farklı olarak; bazı biyolojik ve kalıtımsal nedenlerin ve psikiyatrik hastalıkların da terörizme yönelimde etkili olabileceğini vurgulamaktadır. (Aşgın 2000)

Alkan, *"Psikolojik Harekat, Terörizm ve Polis"* adlı kitabında terörizmin psikolojiyi yeni militan temini amacıyla nasıl ve ne ölçüde başarılı kullandığını *"Grup Dinamiği, Tutum Değişikliği ve Algılama"* parametreleri bazında irdelemektedir:

"Terör örgütlerinin militan kazanmada kullandığı psikolojik süreçlerin ilk adımı örgüte kazandırılacak şahsın sahnesi, dekoru, senaryosu, oyuncuları önceden hazırlanmış bir oyunun içerisine çekilmesidir. Bir terör hareketinin başarılı olabilmesi için daha ilk anlardan itibaren kapalı bir teşkilat kurması ve bütün taraftarlarını bu örgüt içerisinde eriterek örgütün ayrılmaz bir parçası haline getirebilecek bir güce sahip olması gerekmektedir. Grup dinamiği ise bir grup içinde oluşan sebep-sonuç ilişkileri, grupların oluşması ve işleyişini ifade etmektedir. İşte terör örgütleri, grup dinamiğini örgüte militan kazanmada ilk süreç olarak kullanmaktadırlar.

Liselerde, üniversitelerde, işçi ve memur kesimi içerisinde örgüt adına sorumlu militanlar, örgüte kazandırmayı planladıkları kişiler hakkında ayrıntılı istihbarat toplarlar. Bu istihbarat örgüte kazandırılmak istenen kişinin; aile yapısı, zaafları, irtibatta olduğu arkadaşları, ekonomik düzeyi hakkında yapılmaktadır. Örgüte kazanılması planlanan kişinin hakkında gerekli istihbarat toplandıktan sonra, insan psikolojisini iyi bilen örgüt militanları bu bilgilerin ışığında harekete geçmektedirler. Bazen gerekli diyalogun sağlanıp, psikolojik sürecin işlemesi için bir çay, sinema, tiyatro ve konser daveti, öğrenci olup da ekonomik sıkıntıdaysa burs ve kalacak yer temini yeterlidir. Her insanın hayatta karşılıksız bir sevgiye, karşılıksız bir ilgi ve samimiyete ihtiyacı vardır. Örgüt militanları işlerini ideolojik amaçlar uğruna gerçekleştirdikleri için, kazanmayı planladıkları kişiye sözde karşılıksız arkadaşlık ve dostluğu, uzun vadede bedelini almak üzere sunmaktadırlar. Dolayısıyla bu davranışları anında muhataplarının kalplerini kazanmalarına vesile olmaktadır. Örgüte bu psikolojik sürecin işlemesi ile birlikte adım adım giriş yapan bir kişi nereye doğru sürüklendiğinin farkında bile değildir. Ta ki, eline bir silah alıp silahlı eyleme başlayacağı güne kadar.

Görüldüğü üzere, örgütlenme ve militan kazanmada terör örgütleri tarafından planlı ve devamlı aksiyonlar şeklinde uygulanan faaliyetler, insanın zihnini, kalbini ve ruhunu hedef almaktadır. Örgütler, bu doğrultuda 'Maslov'un Piramidi'nde' yer alan güdüleri kullanmaktadır. Planlayıcısı, uygulayıcısı ve hedefi insan olan bu mücadele oldukça karmaşık bir şekilde cereyan etmektedir. Öyle ki çoğu zaman hedef haline gelen bireyler kendi düşünce, duygu ve

davranışlarında meydana gelen değişikliklerin farkına bile varamamaktadırlar.

Düşünce ve duygu boyutu her geçen günle birlikte beslenen bir bireye, davranış boyutu olan silahlı eylemlere bir hazırlık teşkil etmesi için, içine çekildiği grupla beraber bildiri dağıtma, afiş asma, mitinge katılma faaliyetlerinde görev verilir. Hatta, örgütü sahiplenmesi açısından militan adayına örgüt içerisinde küçük sorumluluklar verilir. Grup sorumluluğu, sınıf sorumluluğu gibi.

Grup psikolojisinin etkisiyle örgüte kazanılmak istenen birey, yapılan işlerin yanlış olduğunu düşünse bile artık itiraz edemez. Daha önce de grubun özelliklerini sıralarken grubun, ortak değer yargılarının, yazılmamış yasalarının, ortak tavır, tutum ve davranışlarının olduğundan bahsetmiştik. İşte bu psikolojik süreç tüm ağırlığıyla bireyin üzerinde ağırlığını hissettirmeye başlamıştır. Çünkü terör örgütleri, bir kimseyi savaşmaya ve ölmeye hazır hale getirebilmek için o kimsenin kişiliğini bedeninden ayırmaktadırlar. Diğer bir ifadeyle onun kendi gerçek kişiliğine sahip olmasını önlemektedirler. Bu işlemi o kimseyi kapalı kolektif bir topluluğun içinde eritmek; ona hayali bir kişilik tanımak; şimdiki zamanın küçümsenmesini ona aşılamak ve onun ilgisini henüz varolmayan şeylere kaydırmak ve nihayet onunla gerçek arasında bir perde (doktrin) germek suretiyle yapmaktadırlar.

Düşünce ve duygu boyutu örgütün yaşam felsefesi doğrultusunda beslenmiş bir birey, artık silahlı eylemlere katılmayı kendi ister hale gelmiş olur. Bu arzuyu fark eden örgüt ilk başlarda yeni kazandığı militanına görev vermeye pek istekli görünmez. Tabii ki bu yeni kazandığı militanına –karşı– bir manevradan başka bir şey değildir. Örgütün böylesi bir tutum sergilemesi yeni kazanılan militanı davasına daha da motive eder.

Terör örgütleri, militanlarının beyinlerini ve ruhlarını, örgütün amaçları doğrultusunda şartlandırma faaliyetlerini bu kadarla da bırakmamaktadır. Ayrıca, yeni kazandığı militanlarının algılama dünyalarına da nüfuz ederek, örgütün idealleri ve amaçlarından başka herhangi bir şey düşünmemelerini de sağlamaktadır. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi terörist örgütler, militanlarını önce ideolojik olarak

düşünce boyutunda yetiştirirler. Çünkü, algılamanın olabilmesi için bir insanın önce düşünmeyi öğrenmesi gerekmektedir. Ancak düşünce sistemi geliştikten sonra bir insan duyu organları aracılığıyla gelen uyarıcıları örgütleyip, anlamlandırabilir; yani algılayabilir.

Alkan, kitabında militanların ideolojik-teorik ve pratik eğitimlerine de yer vermektedir. Yazar bu konuda şunları söylemektedir:

Bir teröristin yetiştirilmesinde izlenen aşamalarda şu sıra takip edilmektedir: Fikirlerin hedef kişi, grup veya toplum kesitine ulaştırılması, böylece sempatizan kazanılması, sempatizanların fikir düzeylerinin yükseltilmesi, eylem için gereken malzemelerin taşıtılması, eylem için gereken malzemenin sağlanması, eylem sırasında gözcülük yaptırılması, yazı yazma, afiş asma gibi eylemlere katılmasının sağlanması, legal gösterilere iştirak ettirilmesi, korsan gösteri ve direnişlere katılmasının saplanması, uzmanlık gerektirmeyen toplu olay ve çatışmalara yöneltilmesi, silahlı eylemlere iştirak ettirilmesi ve terörist eylem planının yükseltilmesi.

Terör örgütleri kazandıkları bireyi önce ideolojik eğitime tabi tutarlar. Örgütlerin özelliğine göre, belirli yayınlar temel eğitim kitabı olarak okutulmak ve üzerinde tartışılmak suretiyle öğrenilenler pekiştirilmeye çalışılır. Eğitim sürecine alınan bir militanın geçmişine ait olan ne varsa, tüm bunları yıkmak, -militanı- yeni ölçülerle ve ilkelerle donatarak bir militan bakış açısına kavuşturmak zorunluluğuna göre davranılır. Ancak eğitim sadece ideolojik, politik, teorik bilgi verme ve bilinç düzeyini yükseltme değildir. Kadro eğitimi denilince, özellikle kadro adaylarını parti militan özelliklerine göre bilinçlendirme, onun için bireyi her yönüyle pratiğe hazır hale getirmek hedeftir. Eğitim, militanın belli bir amaç için biçimlendirilmesi, buna göre bir özün ve biçimin verilmesi eylemidir.

İdeolojik olarak iyi eğitim almış, belirli bir güven vermiş ve yeterli olgunluğa kavuşmuş örgüt mensupları, silahlı mücadelenin bir gereği olarak temel eğitime tabi tutulmaktadır. Temel eğitim içerisinde, örgütün elde edebileceği her türlü silahın kullanımı, bomba yapımı ve kullanımı, suikast ve eylem düzenlenmesi, fiziki kondisyon, mukavemet ve hayatı idame, sorguya ve fiziki baskıya direnme gibi daha teknik ve ileri seviyede eğitim verilmektedir." (Alkan, 2000, s. 41-59)

3. Terörist Profili ve Terörizmin Psikolojisi Konusundaki Tartışmaların Değerlendirilmesi

Araştırmalar ve düşünürlerin görüşleri teröristin profili konusunda gerek evrensel ölçütte gerekse ulusal ölçütte çok önemli görüş ayrılıkları bulunmadığını, araştırmaların önemli bir bölümünün yapıldığı 1980'lerden bu yana geçen 25 yıllık sürede de hem evrensel terörist profilinin, hem de ulusal terörist profilinin çok fazla değişmediğini ortaya koymaktadır.

Ancak üzerinde durulması gereken bazı değişim iddiaları da vardır. Bunlardan ilki evrensel terörist profilinin daha amatörleştiğinin, son dönemlerde önemli terörist eylemlere imza atanların, sıradan aile babalarından çok da farklı kişiler olmadıklarının ileri sürülmesidir. Hatırlanacağı üzere Londra saldırılarını gerçekleştirenlerle ilgili olarak bu mealde bir yorum yapılmıştır. Bu yoruma tamamen katılamıyoruz. Sıradan aile babalarından pek de farklı olmayan kişilerin dünden bugüne tüm Londra'yı, İstanbul'u veya Madrid'i allak bullak eden, onlarca kişiyi öldüren bir dizi intihar saldırısını gerçekleştirebilmeleri olanak dışıdır. Çünkü böyle bir eylemin gerçekleşmesi; ülke içinden veya dışından patlayıcı temin edilmesi, patlayıcıların intihar saldırısını gerçekleştirecek eylemcilere güvenli biçimde ulaştırılması, elektronik düzeneğin hazırlanması, elektronik düzeneğin patlayıcı maddeye montesi, patlayıcının eylem anına kadar saklanabilmesi için güvenli mekan temini, hedef seçimi, seçilen hedef/hedeflerle ilgili istihbarat ve keşif yapılması, örgütün ülke dışındaki merkeziyle ve ülke içinde eylemleri gerçekleştirecekler militanlarla bağlantı sağlanması, bağlantının sürdürülmesi, patlayıcıların en emin biçimde hedef/hedeflere nakli, eylemlerin koordine ve senkronize edilmesi gibi sayılamayacak kadar çok hizmetin verilmesine bağlıdır. Ciddi teorik ve uygulamalı eğitim almamış sıradan bir insanın Internet'te birkaç siteyi ziyaret ederek, örgüt merkezinden gelen birkaç militanla görüşerek, kısa bir sürede bu tip intihar saldırılarını gerçekleştirebileceği kabul edilemez. Böyle saldırılarda nispeten amatörce hizmet verebilecekler ancak örgüt istihbaratçıları ve lojistikçileri olabilir ki, onların

da en az orta düzey bir eğitimden geçtiklerini kabul etmek gerekir. Bu saldırılarla ilgili olarak yapılabilecek daha gerçekçi bir yorum; Londra, İstanbul, Madrid ve ABD'deki eylemleri yapan intihar komandolarının o ülkelerdeki *"uykuda Radikal İslami terör örgütü hücrelerinin"* daha önce üst düzeyde eğitim almış kadroları olabileceğidir. *"Uykudaki"* bu kadrolar, örgüt merkezinin uygun eylem anının geldiği yolundaki uyarısı üzerine saldırıları planlamış ve uygulamışlardır.

İrdelenmesi gereken bir diğer görüş de Radikal İslami terör örgütü militanları arasında burjuva kökeninden gelenlerin sayısının arttığıdır. Bu doğrultuda intihar komandolarının dahi burjuvalaştığı ileri sürülmektedir. Bizce bu da ciddi bir değişim değildir. Çünkü, yer verdiğimiz araştırmaların da gösterdiği gibi, terörizm hiçbir zaman *"proleterin silahı"* olmamıştır. Neredeyse terörizmin keşfedildiği ilk andan itibaren toplumun orta ve üst sınıfları terörle daha içli dışlı olagelmişlerdir. Çünkü terörizm, en azından lider kadrolar ve *"tebliğciler"* itibarıyla; belli düzeyde eğitim almış, ülkenin ve toplumun koşullarını sorgulayabilecek, 20-30 militandan da ibaret olsa bir topluluğu ölüme götürebilecek liderlik vasıflarına sahip, dış destek unsurlarıyla irtibat kurabilecek, biraz da olsa siyaset yapabilecek insanlara gerek göstermektedir. Bu vasıfların sayısını arttırabilmek de mümkündür. Bu tip vasıflar ise daha çok toplumun orta ve üst tabakalarından gelenlerde bulunabilmektedir. Terörizmin zayıfın silahı olduğu vurgulaması, onun fakirin ve yoksulun da silahı olduğu anlamına gelmemektedir. Söz konusu zafiyet, terörizmin karşısına çıktığı güç odağıyla ilgilidir.

Türk terörist profili ilgili olarak vurgulanabilecek iki önemli farklılaşma söz konusudur. İlki gençliğin ve özellikle üniversite gençliğinin siyasal şiddet ve terörizm eylemlerinden önemli bir ölçüde uzaklaşmasıdır. Kanımızca bunun en önemli nedeni, 12 Eylül'ün *"depolitisazyon"* stratejisinin bir ölçüde amacına ulaşmasıdır. Belirtileri daha az görülse de aynı gelişme Türk işçi sınıfı için de geçerlidir. İkinci önemli farklılaşma ise eğitim düzeyi ilkokul seviyesinde olan kesimin siyasal şiddet ve terörizme yönelişinin arttığı yolunda bazı bulgular elde edil-

mesidir. Daha kapsamlı araştırmalarla teyidine gerek olan bu bulguların varlığının Türkiye'de Radikal İslami terörizm trendinin yükselişiyle açıklanabileceği düşünülmektedir. Çünkü Radikal İslami terörün hedef kitlesini, düşük eğitim düzeyliler oluşturmaktadır.

Terörizmin ve teröristin psikolojisi, literatürde daha büyük anlaşmazlıklar yaratan bir konudur. 1980'ler öncesindeki klasik diyebileceğimiz bakış açısı teröristin ve terörizmin psikolojisini iki ayrı bazda açıklamaya çalışmaktadır: Daha tutucu bakış açısına sahip olanlar, bugün dahi bazı Batılı düşünürler ve devletlerce ileri sürüldüğü üzere; terörizmin ancak belli ülkelerde, belli toplumlarda, belli koşulların varlığıyla ortaya çıkabileceğini, teröristlerin büyük bir bölümünün de çeşitli psikolojik rahatsızlıklarla, hatta kalıtımsal kişilik bozuklukları ile malul olabileceklerini savunmaktadırlar. Bu görüş bir noktada da *"Bütün Müslümanlar teröristtir"* söyleminin öncülünü oluşturmaktadır. Klasik bakış açısının ilerici yanında olanlar ise teröristin ve terörizmin psikolojisini kişinin gelişimi ve o kişinin yaşadığı ülkenin koşulları faktörleriyle izah etmektedirler. Bu görüş de bir noktada sosyo-ekonomik değişim geçiren az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde değişim nedeniyle oluşan koşulların, kişilerin siyasal şiddete ve terörizme yönelimini kolaylaştırdığını onaylamakta ve bir anlamda tutucu bakış açısının başka bir versiyonu olmaktadır. Bize göre bu görüşün eleştirilebilecek noktası da, gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan Baider Meinhof, Kızıl Tugaylar ve Japon Kızıl Ordu'su gibi terörist örgütlerin ve örgüt mensuplarının psikolojisini açıklamakta yetersiz kalmasıdır.

"Klasik" diye adlandırdığımız görüşe karşı olanlar ise teröristin ve terörizmin psikolojisinin hiçbir şekilde kalıtımsal nedenlerle veya psikolojik rahatsızlıklarla açıklanamayacağını, bu parametreler itibariyle bir teröristin normal bir insandan ayırt edilemeyeceğini, teröristin sadece suçlanması yoluna gidilip, bir birey olarak anlaşılmaya çalışılmamasının terör sorununu çözemeyeceğini, bu sorunun çözülebilmesi için nedenlerine eğilinmesi gerektiğini, belli ülkelerin, ırk, ulus ve

dinlerin terörizm ürettiği yolundaki görüşlerin de dayanağı olmadığını savunmaktadırlar.

Bütün teröristlerin deli veya sapık olmadıkları, deli ve sapıkların terörizmin stratejik ve taktik inceliklerini kavrayıp uygulayamayacakları, bazı din, ırk, ülke ve ulusların da bizatihi *"terörist olarak yaratılmadıkları"* doğrudur ama, bu görüş de esastan eleştirilebilir: Her ırktan, her ulustan, her ülkeden birkaç terörist çıksa dahi, terörizm sadece belli ülkeler ve belli uluslar için sürekli, ciddi ve yakın bir tehdit oluşturmaktadır. Bazı ülkeler ve uluslar ise, en azından bilinen yakın tarihleri boyunca kendi topraklarında doğan ulusal bir terörizmin tehdidi altında kalmamışlardır; ciddi anlamda terörist olarak vasıflandırılabilecek İsviçreli, İsveçli, Finli, Danimarkalı, İzlandalı, Jamaikalı, hatta Romen, Macar ve Avusturyalı bir örgüt yoktur. Buna karşılık, terörizm ve terörizme karşı savaş yöntemleri Ortadoğu patentlidir, gelişmişlik seviyeleri, geçmişleri, ırksal ve ulusal özellikleri, ülkelerinin jeopolitik ve jeostratejik değerlendirmeleri birbirinden çok farklı olan Ruslar, Türkler, Almanlar, Fransızlar, Araplar, Yahudiler ve İspanyollar neredeyse tüm tarihleri boyunca hem yukarıdan ve hem de aşağıdan terörle iç içe olmuşlardır. Bu ilginç farklılık sadece ülkelerin jeopolitik ve jeostratejik değerlendirmeleriyle de izah edilemez. Bütün Kuzey Atlantik'i kontrol eden konumdaki İzlanda'nın veya Avrasya ile Atlantik arasındaki en önemli bir deniz geçidinin sahibi Danimarka'nın ya da dünyanın en büyük finans merkezlerinden birisi olan İsviçre'nin Mısır'dan daha az stratejik ülkeler olduklarını savunmak kolay değildir. Bu duruma göre; belli ülkeler, ırklar ve uluslarla ilgili çekinceye *"bunların bizatihi terörist yaratılmadıkları inancı saklı tutularak"* biraz daha ihtiyatlı yaklaşılması gerekmektedir.

Ya da teröristin ve terörizmin psikolojisi ile ilgili soru şöyle sorulmalıdır;

Bazı ülkeler, ırklar, dinler ve uluslar bizatihi terörizmi ve teröristi yaratmasalar bile, o ülkelerin, ulusların, ırkların ve dinlerin özellikleri, konumları, koşulları, tarihleri, vb. terörizmin ve teröristin yaratılması için elverişli bir ortam mı oluştur-

maktadır? Yani o ülkelerde, o ulusları ve ırkı tehdit edecek bir terörizm olgusu mu yaratılmaktadır? Bu tehdidi oluşturmak için o ülkeye, o ırka, o ulusa, o dine ait özellik ve koşullar mı kullanılmaktadır?

Düşüncemize göre soru böyle soruluyorsa, cevabı evettir.

Çünkü terörizm, terörden farklı olarak doğal biçimde oluşmaz. Terör, insan yaratılışındaki bir takım güdülerin dışa vurumu sonucunda bireysel veya kitlesel olarak doğal biçimde ortaya çıkabilir. Bir ülkedeki olumsuz sosyal, siyasi, ekonomik, kültürel, vb. koşullarla, etnik ve dini farklılıklar da herhangi bir iç ya da dış provokasyon olmadan da terör, kitlesel çatışma ve katliamlar oluşturabilir. Ancak, bunların hiçbirisi terörün bir amaç doğrultusunda iradi anlamda kullanılması, yani terörizm değildir. Terörden farklı olarak terörizmin yaratılması, oluşturulması gerekir. Yaratıcı rolünü üstlenecek bir katalizatöre gerek vardır. Prof. Kaynak da, birkaç kişiden oluşan terör örgütlerinin hiçbir şekilde koskoca devletlere kafa tutamayacağını, bu nedenle terör eylemlerinin gerçek amacının araştırılması gerektiğini söylerken, aslında bu görüşü savunmaktadır.

Eski çağların terörizmi bir yana bırakılırsa, en azından *"Soğuk Savaş"* döneminden bu yana, ulusal veya evrensel düzeyde ciddi bir terörizm tehdidinin oluşturulabilmesi için asgari olarak; bir kitlenin benimseyip destekleyebileceği mantıki bir ideoloji-bir amaç, ideolojinin/amacın gereklerinin yerine getirilmesini engelleyen bir gerçek veya hayali düşman, amacı gerçekleştirebilecek eylemleri yapabilecek düzeyde ideolojik ve uygulamalı eğitim almış ve ideoloji/amaç doğrultunda şartlandırılarak yeniden yaratılmış militanlardan oluşan bir örgüt, bu örgütü yönetebilecek ve destek kitleyi yönlendirebilecek bir lider, militanların eylem yapabilmesini sağlayacak mali imkan, araç, gereç, silah, mühimmat, vb., eylem koymaya müsait toplumsal-siyasal-ekonomik-kültürel istikrarsızlık ortamı ve koşulları, örgütün başı sıkıştığı anda sığınabileceği ülke içi/dışı güvenli üsler, ulusal ve uluslararası propaganda araçları ve daha pek çok olanak gerekir. Tüm bu gereksinimler

hiçbir şekilde kendiliğinden, doğal olarak bir araya gelmez, gelemez. Mutlaka bazı güçler tarafından bir araya getirilmeleri, koordine ve senkronize edilmeleri gerekir. İşte bu çabalar da terörizmin yaratılması demektir.

Terörizmin yaratılabilmesi için varlığı gereken sayısız olanaktan üç tanesi *"olmazla olmaz"* özelliği taşır. Bunlardan ilki terörizmin insan boyutuyla ilgilidir; Örgütün lider kadrosu ve militanlarının ciddi eylem koymaya yetecek öğretimi ve eğitimi almaları, öğretim-eğitim yoluyla da geçmişlerinin, mevcut kişiliklerinin ve bilinçlerinin silinerek örgütün amaçları doğrultusunda yeniden koşullandırılması şarttır. Eric Hoffer'in; *"Bir kitle hareketinin tek vücut yapısı içinde kişisel bağımsızlığın kaybedildiği anda yeni bir özgürlüğe kavuşma ve vicdan azabı çekmeden her türlü kötülüğü yapabilme özgürlüğü"* şeklinde ifade ettiği bu değişimin kolayca yapılacak bir şey olduğu sanılmamalıdır; bir ideolojiyi bir siyaset bilimi kitabından okumak veya okutmak bir başka şeydir, aynı ideolojiyi bir müstakbel militan kitlesine *"endoktrinizasyonla"* aşılamak ve onları kayıtsız şartsız ideolojinin emrine almak bambaşka bir şeydir, insanları kırda veya asfaltta üç beş mil koşturmak başkadır, gelecekte ateş altında siper değiştirmek zorunda kalacak militanlara hareketli atış, hayatı idame, mukavemet eğitimleri verilmesi çok daha başkadır. Hele kişilerin bilinçlerinin, geçmişlerinin ve o ana kadar benimsedikleri tüm değerlerin silinmesi, yerine de bir terörist kişiliğinin inşası çok daha zor bir iştir. Bu tip işleri birkaç siyaset bilimci akademisyenin, bir-iki yarı aydının veya emekli amatör savaşçının yapabilmesi mümkün değildir. Bunları yapabilecek uzman sayısı ise pek fazla sayılmaz, mevcut olanlar da çok büyük bir olasılıkla, ulusal veya uluslararası güç odaklarına angajedir. Ciddi bir terörist örgütün yaratılması isteniyorsa, en azından bu örgütün lider kadrosunun eğitimi için sayıları belirli olan bu tip uzmanlardan yararlanılması, yararlanılabilmesi için de o uzmanları angaje eden ulusal veya uluslararası güç odaklarının onayının alınması gerekir. Uzak, bir ihtimal de olsa bu işi yapabilecek birkaç paralı asker ya da lejyon artığı bulunabilmesi de mümkündür. Ancak, bugüne kadar herhangi bir paralı askerin, kendi ulusunun çıkarlarına tamamen aykırı

kontratlar yaptığı da pek duyulmamıştır. Çünkü, her insanın bir vatana, sığınabileceği bir ülkeye ihtiyacı vardır. Dolaysıyla, yine zımni de olsa bir izin mekanizması çalışacaktır. Müstakbel terörist örgütle, örgüte ilk basamak eğitimi verecek, endoktrinizasyonu ve koşullandırmayı sağlayacak, terörizmin gelişmesine elverişli istikrarsızlık ortamlarının nasıl yaratılacağını öğretecek uzmanlar ve dolaysıyla o uzmanları angaje eden ülkeler arasında onaya dayalı ilişki kurulduğu anda ulusal veya uluslararası terörizm yaratılmaya başlanmış olur. Bu onayı veren ulusal veya uluslararası güç odağı bu noktada hedef ülkenin koşul ve nedenleri kullanılarak yaratılacak terörizmin katalizatörlüğünü üstlenmiştir.

Aynı anda terörizmin olmazsa olmazlarından birisini oluşturan dış destek unsuru da sağlanmış olacaktır. Dış desteğin gücüne göre, yaratılmaya başlanan terörizm, uluslararası bir sempatiden de yararlanabilecektir.

Bu yaratılış mekanizmasının tamamen tersine çalışması da mümkündür ve çok daha büyük bir olasılıktır; terörizm yaratma talebi hedef ülkenin insanlarından gelmeyebilir. Hatta o ülkenin o dönemdeki koşulları da kendiliğinden bir terör olgusunun doğmasına elvermeyebilir. Bu durumda, hedef ülkeyle ilgilenen ulusal veya uluslararası güç odağı/odakları, hedef ülkeden işe uygun ve *"hizmete angaje edilebilecek"* insanlar aramaya başlayabilirler. Sadece bu koşulda projenin kapsamı biraz daha genişler. Yani, hem bir terör örgütü ve hem de terörist liderler ve militanlar yaratılması gerekir. Her ülkede sistemden, siyasi iktidardan, kültürel ortamdan, hatta kendi ırkından, dininden ve ulusundan, ya da akla gelecek/gelmeyecek pek çok şeyden hoşnut olmayanlar mutlaka vardır. Sadece bu *"memnuniyetsizlerin"* varlığı dahi, işini bilen uzmanlar için terör örgütünün ve terörizmin yaratılışını sağlayacak yeterli malzemedir.

Terörizmin yaratılışının son basamağı ise, yetiştirilmiş insan malzemesinin maddi olanaklarla takviyesidir ve çok daha kolay bir etaptır.

"Soğuk Savaş" yıllarından itibaren ulusal ve uluslararası terörizmin böyle yaratılmış olması, terörist profili ve terörizm psikolojisinin de böyle oluşturulması kolay yadsınamayacak, çok güçlü bir senaryodur. Bu olasılığı doğrulayan sayısız örnek de mevcuttur: Dünyanın en önemli uluslararası teröristlerinden birisi olan Çakal/Carlos, Küba'daki Mantanzas Kampı'nda bizzat KGB generali Victor Simenov'ca eğitilmiştir, Doğu Alman ve Küba'lı DYÇ uzmanları KGB'nin taşeronu sıfatıyla, Afrika'dan Lübnan'ın Bekaa Vadisi'ne kadar her terörist kampında mesai harcamış, ter dökmüşlerdir. ASALA ve PKK Militanları bir dönem Yunanistan ve Suriye İstihbarat servislerinin her türlü eğitim, öğrenim ve lojistik destek kolaylıklarından yararlanmışlardır. PKK terörizmi bugün dahi dış destek unsurlarının varlığı nedeniyle ayakta durabilmektedir. 1968 öğrenci olaylarında Fransa'yı çok zorlayan bazı gençlik grupları, İtalya'yı ve Almanya'yı kana bulayan terörist örgütler *"Doğu Bloku"*nca desteklenmişledir. Kuzey Laos'daki Meo terörüne bizzat Amerikan özel birlikleri ön ayak olmuşlardır. Usame Bin Ladin, Taliban ve El Kaide Afgan Cihat'ında CIA'in desteği sayesinde ayakta kalabilmişlerdir. ABD'nin arka bahçesi Güney Amerika'da desteklediği veya köstekleyiği terörist örgütlerin sadece isimlerini sayabilmek dahi oldukça zordur.

Bu örnekler de, terörizmin ve teröristin herhangi bir ülkenin, ırkın, ulusun veya dinin özellikleri ya da koşulları nedeniyle kendiliğinden, doğal olarak ortaya çıkmadığını, bu itibarla da ülkelere özel terörist profilleri veya terörizm psikolojileri olamayacağını kanıtlamaktadır. Tamamen tersine, terörizm ve terörist bir ülkenin, dinin, ulusun veya ırkın özelliklerinden ve içinde bulundukları koşullardan yararlanılarak bazı güç odaklarınca yaratılmaktadır. Terörizmin yaratılışına olanak sağlayan koşullar ise ortaktır: Terörizmi yaratabilecek bir istikrarsızlık ortamı, istikrarsızlık ortamı yaratabilecek farklılık ve ayrım noktaları bulunması, yoksa böyle noktalar oluşturulması ve bunların istismarı. Bu, bir anlamda terörizmin yaratılış mekanizmasıdır, zincirdir. Terörizmle başa belaya girmemiş veya başı belaya sokulamamış ülkelerde, o ülkenin gelişmişlik seviyesinden, ırki, ulusal, coğrafi, tarihi, kültürel,

vb. özelliklerinden kaynaklanan nedenlerle bu mekanizma tam çalışmamakta, çalıştırılamamakta, zincir eksiksiz oluşturulamamaktadır. Ya da bir olasılıkla, o ülke böyle bir mekanizmayı oluşturma zahmetine değmeyecek kadar önemsizdir veya ülkenin mevcut durumunun korunması uluslararası çıkarlara hizmet etmektedir.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Benzer uzmanlarca, benzer özellik ve koşulların kullanımı yoluyla yaratılan terörizmin psikolojisi ve teröristin profili evrenseldir. Kişisel ya da örgütsel bazda ortaya çıkan farklılıklar ise o ülkenin, o ulusun, o dinin ya da o ırkın özelliklerinden veya teröristin kişisel yapısından kaynaklanabilir. Hatta terörizmin yaratıldığı dönemdeki konjonktür de bu farklılıkları oluşturabilir.

XI. TERÖRİZMLE MÜCADELE

Terörizmin tarihsel süreçte çeşitli faktörlerin etkisi altında kalarak dönüşümler geçirdiğini belirtmiştik. Terörizmle mücadele de terörizm kavramının dönüşümlerinden etkilenmiş ve mücadele konseptleri değişime uğramıştır. Bu kapsamda terörizmle mücadeledeki değişimler; eski çağlardaki ve terörizmin devrimci dönemindeki mücadele anlayışı ve *"Soğuk Savaş"*yıllarında yapılandırılan çağdaş mücadele konsepti olarak iki ana başlık altında toplanabilir. *"Soğuk Savaş"* dönemindeki mücadele konseptinin *"ulusal terörizmle mücadele anlayışı"* olarak isimlendirilmesi de mümkündür. Günümüzde dahi bu konsept geçerliliğini büyük ölçüde korumaktadır.

Küreselleşme stratejisinin iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki devrimlerden yararlanarak, en azından teoride tüm dünyayı *"global köye"* dönüştürmeyi amaçladığı, asimetrik evrensel terörizm tehdidinin gündeme getirildiği bu dönemde bir *"uluslararası terörizmle mücadele konseptinden"* de söz edilebilir mi?

Terörizmi kağıt üzerinde algılayıp, mücadeleyi de *"yazılı"* yöntemle sürdürenlerin bakış açısıyla bu sorunun cevabı kesin bir evettir. Bu kesin cevabın kanıtları olarak da çok sayıda BM Genel Kurulu, Güvenlik Konseyi, Avrupa Konseyi ve NATO kararı ibraz edilebilecek, hatta, Bosna, Afganistan ve belki de

TERÖRİZMLE MÜCADELE

Irak operasyonları uluslararası terörle mücadele konseptinin başarılı uygulamaları olarak gündeme getirilebilecektir. Ama ne yazık ki terörizmin tehdidini sahada algılayıp, mücadelesini uygulamalı olarak verenler açısından gerçek bir uluslararası terörizmle mücadelede konseptinin varlığını kabul edebilmek pek de kolay değildir. Zira, devletler ailesinin uluslararası arenada çektirdiği en yeni fotoğraflarda da böyle bir obje yer almamaktadır. Bu resimlerde sadece uluslararası terörizmle mücadeleye *"hayal meyal"* benzeyen ya da *"rötuşla"* benzetilmeye çalışılmış bazı *"flu"* karar ve uygulamalar görülebilmektedir. Terörizmin gerçekte uluslararası güç arenasında devletler tarafından oynanan, ya da terörist örgüt denilen figüranlara oynatılan bir oyun olup olmadığı ayrıntılarıyla tartışılmıştır. Bu nedenle bu konuya yeniden dönecek değiliz. Sonuç yerine sadece şunu söyleyebiliriz; kağıt üzerinde de olsa, her şeye rağmen bir uluslararası terörizmle mücadele konseptinden söz edilebilir. Bu nedenle de terörizmle mücadelede son konsept olarak, bu kavram da ele alınarak incelenecektir.

Terörizmle mücadele konusunda şu hususa da işaret edilmelidir: Terörizmle mücadelede kesin ve kolay bir yol yoktur (Akgün 2001) ama, iki temel yöntem belirlenmiştir; anti-terörizm ve kontr-terörizm. Genelde pasif bir yöntem olan anti terörizm; alınacak savunma önlemleriyle toplumun terörist eylemlere maruz kalma riskinin azaltılmasıdır. Bu yöntemde inisiyatif terörist örgütlerdedir ve devlet olası terörist atakların nereden, ne zaman ve nasıl gelebileceğini tahmin etmeye çalışarak bu atakları önlemeye, önleyemezse, kayıp bilançosunu asgaride tutmaya çalışır. Kontr-terörizm ise özetle terörizme karşı aktif mücadele demektir. Bu yöntem; terör örgütlerinin çökertilmesi, teröristlerin yok edilmesi, sonuç itibariyle de terörizmin bastırılması amacını güder. Bu nedenle de hem potansiyel terörizm atakları açısından caydırıcıdır ve hem de devletin terörle mücadelede inisiyatifi ele almasını sağlar. Bu avantajlarına karşılık kontr-terör önlemleri, çağdaş hukuk ve etik değerleriyle bazen çatışabilir.

1. Eski Çağda ve Devrimci Terörizm Çağında Terörizmle Mücadele Konseptleri

1.1. Eski Çağ

1789 Fransız İhtilali'ne kadar sürdüğünü varsaydığımız eski çağlarda terörizmin tehdidinin tarikat ve mezhep maskelerini kullanarak devlet adamlarına yönelik suikastlar düzenleyen bazı örgütlerden kaynaklandığını belirtmiştik. En seçkin örnekleri Haşhaşinler olan bu örgütler gerçekte din, tarikat, mezhep maskeleriyle siyasal iktidar mücadelesi vermişlerdir. O çağlarda devlet adamları yani hükümdarlar bizatihi devlet anlamına geldiğinden, terörizm tehdidinin doğrudan devletleri hedef aldığı da düşünülebilir.

Roma İmparatorluğu'nun ilk terörist örgüt kabul edilen Sicarilerle nasıl başa çıktığı pek bilinmemektedir. Ancak, Abbasiler iç istihbarat örgütlemesini Sasani ve Bizans örneklerine göre kurmuşlardır. Bu nedenle Romalıların da terörizmle mücadeleyi lejyonları ve istihbarat örgütleri aracılığıyla yürütmüş olabilecekleri akla gelmektedir.

Eski çağların İslam devletleri suikast yöntemini kullanan terörizm tehdidiyle oldukça sık karşılaşmışlardır. İkinci Halife Ömer zehirli bir hançerle öldürülmüş, Muaviye çok sayıda başarısız suikast girişimiyle karşılaşmıştır. Doğan Avcıoğlu *"Türklerin Tarihi"* adlı eserinde; Abbasiler'in devlet merkezindeki *"Berid"* divanına bağlı olarak, hem posta, hem de iç istihbarat hizmetlerini yürüten bir örgüt kurduklarından bahseder. Örgütün şefi *"Sahib el-berid"* halifenin en güvendiği kişi olarak, merkezdeki ve taşradaki yüksek dereceli memurların sadakatinin de denetçisidir. Örgüt tüm ülkeyi kaplayan bir iç istihbarat ağı oluşturmuş, çok sayıda casus çalıştırmıştır. Bu örgütün Abbasi Halifelerine yönelik suikastların, yani o çağın terörizm tehdidinin önlenmesi amacıyla da kullanılmış olması çok muhtemeldir.

Selçuklu İmparatorluğu'nun yetiştirdiği en büyük devlet adamlarından birisi olan Nizamülmülk de iç istihbarat örgütlenmesinin ve casusluk yoluyla bilgi edinmenin çok gerekli

faaliyetler olduğuna inanmıştır. Bu inancının gereklerini Haşhaşin örgütünün oluşturduğu terörizm tehdidiyle ilgili olarak da yerine getirmiş ve Alamut Kalesine Emir Aslantaş adlı bir casus göndermiştir. Gerekli istihbaratı aldıktan sonra da Hasan Sabbah ve Haşhaşinleri yıpratmaya yönelik çok etkin bir psikolojik savaş başlatmıştır. (Taheri, 1990, s. 50-51) Bu belki de tarihteki ilk bilinçli terörizmle mücadele faaliyetidir.

Fransız İhtilali'ne kadar geçen sürede de terörizm devlet adamlarına yönelik suikastlar yöntemiyle tehdidini sürdürmüştür. Ancak bu tehdit sistematik olmadığı gibi, tehdide yönelik mücadelenin de çok sistematik ve bilinçli olduğundan söz edilemez.

Hem terörizmin yaratılmasında hem de terörizmle mücadelede günümüzde dahi en etkin yapılanmalar olan istihbarat örgütlerinin temelleri de bu dönemde atılmıştır. 1530'lu yıllarda İngilizler Avrupa'daki ilk istihbarat örgütü olan Kraliyet gizli servisini oluşturmuşlar, onları 200 yıllık bir arayla Fransızlar ve Almanlar izlemişlerdir. Napolyon'un 1800'li yıllara doğru Mareşal Fouche'a kurdurduğu istihbarat örgütü, kilise ve kral yanlılarının karşı devrim çabalarının önlenmesinde de başarılı olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu ise ilk istihbarat örgütünü Mustafa Reşit Paşa'nın sadrazamlığı döneminde Civinis isimli bir Rum'a kurdurmuştur. (Özkan, 2003, s. 26–35)

1.2. Devrimci Terörizm Çağındaki Mücadele Konseptleri

Bu çağda terörizm üç uçlu bir tehdit oluşturmuştur. Marksizm-Leninizm ile anarşizm kırması devrimci terörizmin başta Rusya olmak üzere imparatorluk hanedanlarının hüküm sürdüğü ülkelere yönelttiği proleter devrim tehdidi ilk ayaktır. Bu tehditle mücadele ilgili ülkelerin siyasi polis örgütlerince yürütülmüştür. 1917 Ekim Devrimi bu mücadelenin pek de başarılı olmadığını göstermektedir. Tehdidin ikinci ayağında Fransız Devrimi'nin *"burjuva ulus devleti"* ideolojisinden kaynaklanan

etnik-milliyetçi terörizm vardır. Özellikle çağın *"Hasta Adamı"* Osmanlı İmparatorluğu'na yönelen bu tehdide karşı ordu ağırlıklı ve *"eşkıya takibi"* esaslı bir mücadele yöntemi benimsenmiştir. Osmanlı siyasi polis ve istihbarat yapılanmasının henüz emekleme çağında oluşu, böyle bir mücadele yöntemini bir anlamda zorunlu olarak gündeme getirmiştir. Söz konusu mücadele yönteminin de kayda değer bir sonuca ulaşamadığı Bulgar, Sırp ve Rum çetelerinin kendi ulus devletlerini kurmak üzere giriştikleri mücadelelerde başarı kazanmalarından bellidir. Ancak, bu yöntem Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Ordusu'nu yönetecek komutanlara *"şöhret"*le birlikte, çetelerle mücadele deneyimi de kazandırmış ve bu deneyimden Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında çıkan isyanlarda epey yararlanılmıştır. Bu çağın terörizm tehdidinin son hedefi devlet adamlarıdır ve çok sayıda devlet adamı bu dönemde düzenlenen suikastlar sonucu öldürülmüştür.

Bu dönemde terörizm bir kavram olarak uluslararası konferanslarda da tartışılmaya başlanır. 1930 yılında toplanan "3. *Uluslararası Ceza Hukuku'nun Birleştirilmesi Brüksel Konferansı-*"nda suç çeşitleri sayılırken *"Müşterek tehlike yaratacak araçların kasten kullanılması terör olacaktır. Bunlar, herhangi bir insanın hayatına, özgürlüğüne, fiziki bütünlüğüne karşı saldırı olabileceği gibi, siyasi veya sosyal amaçlarla devlete veya özel kişilerin mallarına karşı saldırıları da içerir."* Şeklinde bir açıklamaya yer verilir. (Köprülü, 2004)

İkinci Dünya Savaşı sonrasına kadar çağın terörizm tehditlerine karşı devletlerin tutarlı bir mücadele konsepti oluşturdukları söylenemez. Terörizmle mücadele anlayışı henüz *"klasik zabıta yöntemleri"* ve biraz da siyasi polisin *"muhbir"* ağıyla sınırlıdır ve önlenmesine çalışılan tek tehlike de devlet adamlarına yönelik suikastlardır. Nitekim, ilerideki bölümlerde daha ayrıntılı olarak incelenecek olan 1937 tarihli Cenevre Konvansiyonları da bu sınırı aşamamıştır.

Söz konusu konvansiyon Yugoslavya Kralı 1. Alexander ile Fransız Dışişleri Bakanı Barthou 'nun 1934 yılında peş peşe suikasta uğramaları nedeniyle uluslararası terörizmle mücadele

konusunda bir takım etkin önlemlerin alınması gereksinimin ortaya çıkmasının bir sonucudur. Suikasttan sonra İtalya'ya kaçan zanlıların, bu ülke tarafından eylemin siyasi suç olduğu gerekçesiyle iade edilmemesi uluslararası terörizmle mücadeledeki zafiyeti ortaya koymuştur. Bu zafiyeti gidermek amacıyla Milletler Cemiyeti terörizmi karşı uluslararası bir konvansiyon hazırlamak üzere bir uzmanlar komitesi kurmuş, bu komite 1937 yılında *"Terörizmin Cezalandırılması ve Önlenmesi için Konvansiyon"* ve *"Uluslararası bir Ceza Mahkemesi Kurulması için Konvansiyon"* olmak üzere iki hukuki metin hazırlamıştır.

1937 Cenevre Konvansiyonları, yetersizliğine karşın terörizmle mücadele alanında düzenlenmiş ilk uluslararası anlaşma tasarısı olması nedeniyle önem taşımaktadır.

2. Soğuk Savaş Döneminin Terörizmle Mücadele Konsepti

İkinci Dünya Savaşı sonrasında imparatorlukların 2. tasfiye dalgası başladığında, başta İngiltere ve Fransa olmak üzere eski sömürgeci devletler sömürge topraklarında ciddi bir etnik/milliyetçi terörizm tehdidiyle karşılaşmışlardır. Klasik polisiye önlemlerle ve hatta düzenli askeri birlik operasyonlarıyla önlenemeyen bu tehdit bugün de hükümranlığını büyük ölçüde sürdüren *"Düşük Yoğunluklu Çatışma; DYÇ"* yönteminin yapılandırılmasını ve ulusal terörizmle mücadele konseptinin oluşumunu sağlayan görünürdeki nedendir.

Söz konusu doktrinin geliştirilmesini sağlayan gerçek neden ise *"Soğuk Savaş"* döneminin standart uygulaması olarak; Doğu ve Batı bloklarının yekdiğerlerini zayıflatabilmek amacıyla terörizmi yoğun biçimde kullanmalarıdır. Hatırlanacağı üzere *"Soğuk Savaş"* döneminde her iki blok da terörizmi devletler düzeyinde stratejik bir silah olarak kullanmış; istihbarat örgütleriyle güvenlik güçlerinin ve askeri birliklerin özel eğitimli, seçkin mensupları da terörizmin kullanıldığı *"örtülü operasyonlara"* bizzat katılmışlardır. Bu uygulamanın doğal so-

nucu, klasik savaşlara göre eğitilmiş düzenli ordu birlikleri ile standart zabıta olaylarına karşı yetiştirilmiş iç güvenlik güçlerinin *"Soğuk Savaş"* çağının devlet destekli terörizmi karşısındaki yenilgileri olmuştur. Çağın terörizmine muhatap olan devletler bir hususun daha farkına varmışlardır: Karşıt blok veya devlet tarafından desteklenen çağdaş terörizm tehditlerinin önü sadece askeri veya polisiye önlemlerle alınamamaktadır. Bu önlemlerin yanı sıra; yönetsel, siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, vb. politikalardan oluşan bir önlemler paketinin de ordunun ve iç güvenlik güçlerinin mücadelesini desteklemek üzere mutlaka hazırlanması gerekmektedir.

Bu gerçekler tüm önemli devletleri iki ayrı alanda önlem almaya zorlamıştır: Bir yandan karşıt bloğun veya düşman devletin istihbarat servisi/servisleri ile özel eğitimli uzmanlarınca desteklenen terörizm tehdidiyle başa çıkabilecek özel eğitimli iç güvenlik birimleri ve askeri birlikler kurulurken, diğer yandan da terörizm tehdidinin oluşmasına zemin hazırlayan sosyo-ekonomik veya kültürel istismar alanlarına yönelik reformlar ve önlem paketleri hazırlanmıştır. Bu önlemleri birlikte ve yeteri düzeyde alma olanağına sahip olamayan az gelişmiş veya gelişmekte olan devletler, her tür terörizm için uygun alan oluşturma özelliğini sürdürmüşlerdir. Uygulamalarının yaşanan deneyimlerle zenginleştirilmesi DYÇ Doktrini'nin terörizmle mücadele de vazgeçilemeyen bir yöntem olmasını sağlamıştır.

"DYÇ bir askeri-siyasi çatışmadır. Devletler arasında alışılmış barış içinde sürdürülen rekabet düzeyinin üzerinde, klasik savaşların ise altındaki bir düzeyde gerçekleşir. Devletler veya gruplar arasında ortaya çıkar. Sık sık uzayan rekabetlerle, prensip ve ideoloji mücadelelerinden oluşur. DYÇ yıkıcı faaliyetlerden başlayıp, silahlı kuvvetlerin kullanılmasını gerekli kılacak alana kadar uzanan bir çatışma alanını kapsar. Bu tür çatışmada kullanılan imkanlar siyasi, ekonomik, enformasyonel ve askeridir. DYÇ genelde sınırlı bir alanda cereyan eder, ama etkileri bölgesel olabildiği gibi, küresel de olur.

DYÇ Doktrinini inceleyen Dr. Max G. Manwaring 40 DYÇ'yı izledikten sonra ortaya bir model çıkarmış ve DYÇ'de sadece askeri

güçle başarılı olunamayacağı sonucuna varmıştır. Manwaring modeli şu esaslara dayanmaktadır:

- Hükümetler ayaklananlara karşı mücadelelerinde mutlaka meşruiyetlerini korumalıdırlar.

- Sürdürdükleri gayretlerinde bölük-pörçük görünümü ortadan kaldırıp, tam bütünlük içinde olmalıdırlar.

- Ayaklanmaya muhatap olan hükümete sağlanan destek şekli önemli olduğu gibi, bu destek tutarlı da olmalıdır.

- Asilere sağlanan dış destek azaltılmalı, mümkünse tamamen ortadan kaldırılmalıdır.

- Yıkıcı faaliyetlere, ayaklanmalara karşı mutlaka iyi bir istihbarat sistemi sağlanmalıdır.

- Hükümetin mücadeleyi sürdürecek güçleri mutlaka yetenekli, disiplinli ve iyi eğitilmiş olmalıdır.

Ancak DYÇ yöntemi uygulanırken, gerilla savaşı doktrincilerinin en -büyük- ustalarından birisinin Mao Çe Tung'un çok geçerli olan bir kuralını da unutmamak gerekir. Mao; 'Gerilla eğer balık kabul edilirse, yaşaması için gerekli olan su çevresindeki halktır, başarısı için halkın bu desteğini muhafaza etmesi gereklidir' der. Ayaklanmaların bastırılması için de, isyancılar halktan tecrit edilmeleri, yani balığın içinde yaşadığı sudan yoksun bırakılması gerekir." (Kışlalı, 1996, s. 26-28)

DYÇ yöntemi Soğuk Savaş yıllarında Amerikalı istihbarat uzmanlarının *"örtülü operasyon"* deneyimleriyle daha da güçlendirilmiş ve ortaya terörle mücadele ve gerilla savaşı uzmanlarının *"Üçüncü Seçenek"* adını verdikleri doktrin çıkmıştır.

İngiliz Ordusu'nun Filipinler, Malaya ve Kıbrıs deneyimlerinden büyük ölçüde yararlanan ve IRA'ya karşı verilen mücadelede de kullanılan *"Üçüncü Seçenek Doktrini"*; toplumların yıkıcı ve bölücü eylemcilerden korunmasında, halkı etkilemek ve olaylara şekil vermek için başvurulan faaliyetlerin önemli rol oynadığı varsayımına dayanır. Doktrin; güçlü koordinatör ör-

gütlerin, etkin istihbarat ve karşı istihbarat faaliyetlerinin, sosyo-ekonomik ve kültürel politikalar ve dış politika uygulamalarının desteğiyle uygulandığında başarı şansı vaat etmektedir.

Terörizmle mücadelenin hukuki, idari, ekonomik, sosyal, kültürel, psikolojik ve taktik boyutlarını da içeren, hem anti terör ve hem de kontr-terör yöntemlerini öngören bu doktrine göre yıkıcı ve bölücü terörist eylemlerin; *"Kadro, Yerleşim, Operasyon, Örtülü Savaş ve Klasik Savaş"* gibi beş standart aşaması mevcuttur. Terörist eylemler; ağır ekonomik koşullar, sosyal adaletsizlik, siyasal baskı, toplumsal ve kurumsal bozuşma koşullarının oluşması ve bu koşulların mikro-milliyetçilik, bölgesel özerklik ve kentsel değer yargılarının reddedilmesi veya kentsel ortamdan dışlanma gibi unsurlarla birleşmesiyle ortaya çıktığından, öncelikle bu koşulların ve ortamın yaratılmaması için gereken önlemler alınmalı, genel politikalar bu doğrultuda oluşturulmalıdır. Terörizmi başlangıç aşamasında yok etmenin tek yolu kalıcı sosyo-ekonomik reformların yapılması ve etkin hizmet programlarının uygulanmasıdır. Böylece halk, daha iyi eğitim, sağlık, ulaşım, iletişim vb. imkanlara sahip olacağı bir gelecek için ümitlendirilebilecektir. Ancak bu tip programların uygulanması ve hatta terörist faaliyetlerinin başladığı ülkelerin ekonomik bakımdan kalkınmış olmaları da değişik nedenlerle terör/gerilla faaliyetlerinin başlamasını engellemektedir. Japon Kızıl Ordusu (Sekigun) ve Amerikan Weathermen terörizmi bu gerçeğin önemli örneklerdir.

Üçüncü Seçenek Doktrini'ne göre bir ülke terörizmle karşılaştığında aşağıdaki önlemleri almalıdır:

Kadro Aşamasında

Terörist örgütlerin kuruluşunu özendiren ve bunlara eleman sağlayan dış unsurların engellenmesi, örgüte katılacakların pasifize edilmesi, terörist kadrolaşmayı önleyecek yasal önlemlerin alınması, dış unsurların terörizmi tahrik faaliyetleri konusunda halkın bilgilendirilmesi, ulusal medyanın bu alan-

da olumlu ve etkin biçimde kullanılması, terörizme karşı ülke savunmasının ilk cephe hattı olan halkın benimseyebileceği etkin bir iç güvenlik yapılanmasının oluşturulması, terörizmle mücadele yasalarının hazırlanması ve anti-terör önlemlerinde idari emirler yerine, adli işlemlerin ön plana çıkmasının sağlanması, böylece adli suç ve adi suçlu anlayışının geliştirilmesi, etkin anti-terör savaşımı yapabilecek ve/veya gerektiğinde kontr-terör faaliyetlerini uygulayabilecek özel taktik güvenlik timlerinin kurulması, terörizmle mücadelenin seçilmiş sivil otoritenin sorumluluğunda yürütülmesi.

Yerleşme Aşamasında

Teröristlerin ülkeye dönüş aşamasında belirlenmesi, terör örgütlerinin kurduğu hücre evlerinin belirlenmesine ilişkin operasyonel istihbarat sağlanması, örgütün silah, teçhizat ve mali destek kanallarının belirlenerek yok edilmesi, teröristlerin üs olarak kullandıkları bölgenin anti-terör operasyonları için değerlendirilmesi, bölge halkına yönelik, devlete sadakati teşvik edecek ve ödüllendirecek hizmet programları düzenlenmesi, halka güven verecek dürüst ve etkin bir yerel yönetimin kurulması ve milli medyanın kullanımıyla; yerel halk için milli kimliği tanıtacak ve benimsetecek siyasal eğitim ve propagandalar uygulanması, varlığı öğrenilen teröriste karşı sivil otoritenin onayıyla özel taktik timler aracılığıyla *"baskı ve sürekli artan baskı taktiğinin"* uygulanması.

Operasyon Aşamasında

Terörist örgüte yönelik istihbaratın güçlendirilmesi, örgütün ikmal kaynakları ve yollarının tıkanması, belli bölgeler örgüt denetimine girmişse, buralarda devlet yanlısı direnişi ayakta tutabilecek psikolojik savaş metotlarının kullanılması, teslim olacak teröristler için *"Açık Kucak"* programlarının uygulanması ve pişmanlık yasaları çıkarılması, örgütün hakim olduğu yerlere komşu bölgelerde de yerleşme aşamasında uy-

gulamaya konan hizmet programlarının başlatılması ve sonuçta halka devletle işbirliği yapmanın daha karlı olacağı mesajının verilmesi, özel taktik güvenlik timlerinin operasyonlarının sıklaştırılması ve sürekli baskı yapılarak temasların kesin sonuç vermesinin sağlanması, devletin her başarısının *"yenilginin teröristin dayanamayacağı aleyhte bir propaganda"* olduğu anlayışıyla bir zafer şeklinde duyurulması, nüfus bilgilerinin ve hareketlerinin izlenebileceği bir kayıt ve kontrol sisteminin başlatılması, terörizme karşı kendilerini ve yerleşim birimlerini savunabilecek yerel para-militer güçlerin örgütlenmesi, klasik silahlı kuvvetlerin *"tarama operasyonu"* ile güvenlik kuvvetlerine yardımcı olabilmesi için gerekli koordinasyonunun sağlanması, terörist örgütün *"dengesinin bozulması"* amacıyla, operasyon bölgesine bitişik komşu devlet topraklarında varlığı saptanan kamp ve lojistik depolara karşı sınır ötesi harekat düzenlenmesi *"Bu operasyonlar, komşu ülkeye-içişlerimize karışma-mesajıdır"*.

Örtülü Savaş Aşamasında

Terörizme karşı savaşta yabancı bir devletin desteği alınacaksa, desteklenecek milli güç seviyelerinin belirlenmesi, terör örgütü hakkında her türlü istihbaratın alınması ve teröristin tüm desteğini kesecek karşı istihbarat operasyonları yapılması, örgütün işgalindeki bölgelerde PH uygulanması, pişmanlık yasalarının genişletilmesi, hizmet programlarının etkinleştirilmesi, taktik timlerle terörist kamplarına operasyon düzenlenmesi, kayıt ve kontrol uygulamasının arttırılması, para-militer unsurların güçlendirilmesi, ordu, güvenlik güçleri ve taktik timlerin birlikte kullanılacağı operasyonların planlanması ve komşu ülkelere yönelik sınır ötesi operasyon ve baskınların arttırılması.

Klasik Savaş Aşamasında

Milli ordunun, muhtemelen önce sıkıyönetim ve ardından açık savaşla duruma müdahale edeceği, güvenlik güçleri

ve diğer ilgili birimlerin yardımcı unsurlara dönüşeceği bu dönemde; terörist örgüt hakkında tam istihbaratın üretilmesi ve bu istihbaratın düzenli ordunun operasyon planlama ve istihbarat ünitelerine aktarımı, karşı istihbarat operasyonlarının yapımı, özel taktik güvenlik timleriyle gerektiğinde para-militer unsurlarda kullanılarak terör örgütünün işgali altında bulunan bölgelerde muhtelif operasyonlar düzenlenmesi, toplumda direniş ruhunu canlı tutacak kitlesel psikolojik savaş operasyonları yapılması karşı önlemler olarak gündeme gelecektir. (Shackley, 1990)

Terörizmin ve terörizmle mücadelenin uluslararası boyutunun bütün öncelikleri alt üst ederek ortaya çıktığı döneme kadar, terör tehdidiyle karşılaşan tüm ülkelerde Üçüncü Seçenek bir bölümüyle açık siyasal programlar, bir bölümüyle de örtülü savaş konsepti olarak uygulanmıştır. Uygulamanın başarısı ülkelere göre değişmiş, bu doktrin de yer alan bazı önlemler de insan hak ve özgürlüklerine ve etik değerlere aykırılığı iddialarıyla sürekli tartışılmıştır. Terörizmin boyut değiştirerek uluslararası bir tehdit haline gelmesi, Üçüncü Seçenek Doktri'nin imhasını gerektirmemektedir. Çünkü; terörizm ulusal ve yerel/yöresel olarak da hala bir tehdit oluşturmakta, onun da ötesinde uluslararası terörist örgütler, tehditlerini sürdürebilmek için yerel/yöresel destek unsurlarına gerek duymaktadırlar.

Bu dönemde terörizmle mücadelenin hukuki boyutuyla ilgili olarak çok sayıda uluslararası sözleşmeye ve karara rastlanır. Söz konusu hukuki metinler, bir bütünlük içinde incelenebilmesi amacıyla *"Uluslararası Asimetrik Terörizmle Mücadele Konseptleri"* bölümünde ele alınacaktır.

3. Uluslararası Asimetrik Terörizmle Mücadele Konsepti

Terörle mücadele, değişimleri terörizmce belirlenen bir kavramdır. Uluslararası terörle mücadele kavramı da, terörizmin Soğuk Savaş sonrasında uluslararası asimetrik teh-

dide dönüşümüyle gündeme gelmiştir. Kısaca anımsatmak gerekirse bu değişimde asimetrik tehdit; ekonomik, askeri ve teknolojik açılardan Batı'nın çok gerisinde olan ülkelerin ve terörist grupların Batı sistemine yönelik tehditleri olarak anlaşılmaktadır. Bu tehdidi Allen ve Craig'in asimetrik savaş tanımlarına uyarlayarak; daha zayıf olan teröristin daha güçlü Batı dünyasına karşı beklenmeyen, alışık olunmayan taktikler kullanarak uyguladığı rasgele/belirsiz şiddet olarak da ifade edebiliriz. Klasik Terörizm stratejisi ile çağdaş terörizm stratejisi arasındaki en büyük farkın ilkinin daha çok bir ulusu ve bir devleti ilgilendiren sınırları belli amaçlara yönelmesi, ikincisinin ise uluslarüstü düzeyde Batı dünyasının siyasal ve sosyo-ekonomik sisteminin tümünü hedef alması olduğu söylenebilir. Yani, terörizmin temel özelliklerinden birisi olan asimetrik tehdit oluşturma, ulus ve devlet boyutundan evrensel boyuta yönelmiştir.

Bu değişim aynı zamanda uluslararası terörizmle mücadele konseptinin ilk defa *"büyük harflerle"* dile getirilmesine de neden olmuştur. O güne kadar, terörizmle mücadeleyi ancak terörizm kendi uluslarını rahatsız ettiğinde aklına getirenler, tehdidin büyüklüğünün ve ciddiyetinin farkına varmış ve bu mücadelenin uygulanıp uygulanmayacağı devletlerin *"vicdanına"* kalmış uluslararası sözleşmeler dışında gerçekten nasıl yürütülebileceği sorusu gündeme gelmiştir.

Bazı teorisyenler bu değişimi şöyle değerlendirmektedirler: *"Terörizmin asimetrik tehdidinin boyut değiştirmesi 'istikrarsızlık ve Dünya'nın istikrarsız bölgeleri' kavramlarını bir anda ön plana çıkartmıştır. Öncelikle tek süper güç tarafından yönlendirilen bir dünyanın daha güvenli hale geldiğine ilişkin savunmaların bir hayal olduğu anlaşılmış, tersine böyle bir dünyanın giderek istikrarsızlaştığını ileri sürenlerin haklılığı ortaya çıkmıştır. Bu denklem 11 Eylül sonrasında 'güvenlikte yok istikrar da' şeklinde ifade edilmeye başlanırken, güvensizlik ortamını yaratan faktörlerin istikrarsız bölgelerden türediği ve daha önce istikrarsız bölgelerle sınırlı kalan güvenlik sorununun da artık terörizm yoluyla tüm dünyaya yayıldığı olgusu kabul görmeye başlamıştır."* (Erkmen, 2001)

TERÖRİZMLE MÜCADELE

Uluslararası terörle mücadele konseptinin ne ifade ettiğinin tam olarak anlaşılabilmesi için bu konseptin önlemeye çalıştığı terörizm tehdidinin özelliklerinin hatırlatılmasında yarar vardır. Uluslararası asimetrik terörizm; ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki yeniliklerden yararlanabilen, çağdaş toplumun kırılgan özelliklerini istismar eden, gevşek örgüt yapısına sahip, komuta ve kontrol kademeleri, siyasi, ekonomik ve toplumsal araç ve amaçları zor tanımlanabilen, eylemci-örgüt bağının kolaylıkla kurulamadığı, hedef belirlemede ideolojiyi ön plana çıkaran, eylemlerde ayrım gözetmeksizin ölümcül bir şiddet kullanan, tüm dünyayı eylem sahası olarak gören, eylemci profilinin profesyonel niteliği zayıf ve mali gereksinimini organize suç örgütleri aracılığıyla gideren bir tehdittir.

Bu durumda uluslararası terörle mücadele konsepti de bu tehditlerle başa çıkabilecek önlemleri kapsamalıdır. Tehdit tanımından hareket edersek, bu konsept her şeyden önce; terörizm adı verilen düşmanın ortak tanımına ulaşmalı ve bu tanıma göre de devletlerin ve uluslararası örgütlerin samimi işbirliğine dayalı etkin bir silahlı mücadele ve hukuki mücadele sistemi oluşturmalıdır. Daha sonra da asgari olarak; çağdaş terör örgütlerinin süratli kitlesel ulaşım araçlarından yararlanarak dünya genelini eylem sahası haline getirmesini sınırlandırmalı, terörist örgütlerin İnternet'i ve medyanın çağdaş iletişim olanaklarını kullanarak militanlarına, yandaşlarına ve kitlelere ulaşmasını ve propaganda yapmasını engellemeli, insanlık ailesinin bir bütün olarak terörizmin karşısına çıkmasını sağlamalı ve toplumsal zafiyetleri gidermeli, çağdaş terör örgütlerinin; gevşek örgüt yapılarını, komuta ve kontrol kademelerini, belirsiz siyasi, ekonomik ve toplumsal araç ve amaçlarını belirleyebilecek güçlü bir istihbarat ağı oluşturmalı, teröristlerin ölümcül bir şiddet kullanabilmelerine olanak sağlayan silah teknolojisini kontrol edebilmeli ve organize suç örgütleriyle terör örgütleri arasındaki işbirliğini yok edebilmelidir. Bu saptamadan sonra uluslararası terörle mücadele konseptinin uygulamaya nasıl yansıdığını ve bu gereksinimleri ne ölçüde karşıladığını irdelemeye başlayabiliriz.

4. Uluslararası Terörizmle Mücadele Konsepti'nin Silahlı Mücadele Boyutu ya da ABD' nin *"Önalıcı Saldırı/Savaş"* (preemptive strike/war) Doktrini

Halen uygulanmakta olan uluslararası terörizmle mücadele konseptinin en önemli boyutunu kontr-terörizm anlayışına dayalı silahlı mücadele oluşturmaktadır. Bu nedenle de çağdaş terörizmle mücadele konseptinin anlaşılabilmesi için silahlı mücadele yönteminin esasını teşkil eden ABD'nin yeni *"küresel savunma stratejisinin"* yakından incelenmesi gerekmektedir.

4.1. Genel Olarak *"Ön-Alıcı Saldırı/Savaş"* Doktrini

11 Eylül saldırılarının en önemli sonuçlarından birisi de ABD'nin *"durumdan vazife çıkarmasına"* neden oluşudur. ABD, bu saldırıların hemen sonrasında *"ön-alıcı savaş/saldırı"* (preemptive strike/war) adı verilen bir doktrinle; dünyanın istikrarsız bölgelerini istikrara ve demokrasiye kavuşturma misyonunu üstlenmiş, siyasal, ekonomik ve jeostratejik çıkarlarına *"tıpa tıp"* uyan bu misyonu gerçekleştirebilmek amacıyla da o güne kadar eşi görülmemiş aşırılıkta kontr-terör yöntemine dayanan bir terörizmle mücadele konsepti oluşturmuştur. Sınır tanımayan ve emperyalist amaçlara hizmet ettiği konusunda ciddi şüpheler uyandıran bu konsept, aslında ABD'nin Soğuk Savaş döneminde iyice belirginleşen dünya imparatorluğu hayalinin bir devamı olarak da kabul edilebilir. Lord Palmerston'dan başlayarak Huntington ve Brzezinski'ye kadar uzanan bir dizi teorisyence altyapısı oluşturulan bu doktrin, 11 Eylül saldırılarının sağladığı eşsiz fırsat ortamında kolaylıkla yürürlüğe konulmuştur. *"Tarihçe"* bölümünde de değindiğimiz gibi, ABD Deniz Harp Akademisi Öğretim Üyesi Barnett 11 Eylül saldırılarının ABD açısından yarattığı olanakları gayet güzel ifade etmektedir: *"Soğuk Savaş sonrası dünya düzeninin oluşturulmasında en önemli husus düzenin kurallarının (rule set) konulmasıdır ve 11 Eylül sadece bu gereksinimi kolaylaştırmış ve*

somutlaştırmıştır. 11 Eylül'e kadar dünyada bir karışıklık hakimken, bu tarihten sonra saflar belirginleşmiştir."

Prof. Kongar da, 2005 yılı başlarında *Cumhuriyet Gazetesi*'nde yayınlanan bir makalesinde 11 Eylül saldırılarının ABD tarafından nasıl kullanıldığını şu sözlerle ifade etmektedir:

"Soğuk Savaş'ın bitiminden sonra, 1990'ların başında dünya yeni bir döneme girdi. Küreselleşme de denilen bu dönemde ABD egemenliğinde dünyanın yeniden şekillendirilmesi için 'Yeni Dünya Düzeni' denen bir model gündeme getirildi. Bu modelin oluşması, kısa ve uzun vadeli iki olgunun sonucu idi. Uzun vadeli oluşum, dünyanın tarım ve endüstri devriminden sonra 'İletişim bilişim devrimi' veya 'Bilgi toplumu' gibi ifadelerle tanımlanan yeni bir devrime girmiş olması idi. Kısa vadeli olgu ise 11 Eylül saldırılarıyla küresel terörün ortaya çıkışıydı.

SSCB'nin çöküşünden sonra ABD tek egemen olarak kaldığı dünyada liderliğini sürdürmek için yeni bir biçimlenme ve yeni bir dünya düzeni istemektedir. Petrolün azalması, Çin'in gücünün artması, küresel terörün gelişimi ABD'yi bu yeni yapılanmanın kaçınılmazlığı yolunda ivedi karar vermeye zorlayan nedenlerdir.

Bu noktada küresel terör karşımıza çıkmaktadır. Bir önceki paragrafta sayılan nedenlerin yanı sıra, 'Soğuk Savaş' döneminde ABD'nin sponsorluğunu yaptığı siyasal İslami örgütlerin 'Soğuk Savaş' sonrası hedefsiz kalarak ve Ortadoğu savaşını bahane göstererek 11 Eylül saldırılarını düzenlemesi, ABD'nin istediği yeni dünya düzeninin işlevsel nedenlerinden birisini oluşturdu. Yani ABD; radikal siyasi İslami yapılanmayı yeni dünya düzeninin gerekçelerinden birisi olarak gösterme fırsatı bulmuştur. Öte yandan İslam coğrafyasının petrol kaynaklarıyla çakışması ve Orta Asya'nın Çin'e yakın komşu oluşu da ABD'nin küresel teröre karşı giriştiği savaşta yakın gördüğü enerji kaynaklarının tehdidi ve Çin'in güçlenmesi tehditleri karşısında önlemler almasını kolaylaştırmıştır."

Sıklıkla *"Önleyici Savaş"* (preventive war) ile karıştırılan *"Önalıcı savaş veya saldırı"* kavramı ABD ve müttefiklerinin Irak'a saldırması ile gündeme gelmesine karşılık, çok

da bilinmeyen bir şey değildir... II. Dünya Savaşı'nda Nazi Almanya'sının Norveç'e yönelttiği saldırı ve İsrail'in 1967 yılında Mısır'a taarruz ederek başlattığı *"6 Gün Savaşı"* da önalıcı savaş/saldırı statüsünde değerlendirilmektedir. Önalıcı savaş/saldırıyı, önleyici savaştan ayıran en önemli özellik ise ikincisinin; henüz yakın olmayan, ancak gelişmesine izin verildiği takdirde çok tehlikeli olabilecek ve daha fazla risk yaratabilecek bir tehdidi önlemeye yönelik olması şeklinde açıklanmaktadır. Japonların II. Dünya Savaşı'nda gelişmekte olan ABD deniz gücü tehdidine karşı Pearl Harbour'a yönelttikleri saldırı önleyici savaşın bir örneği olarak kabul edilmektedir. (Dumanlı, 2005)

Bazen *"Bush Doktrini"* adıyla da anılan Önalıcı savaş/saldırı doktrininin ABD stratejilerindeki geçmişi *"tehdit değerlendirmesi"* bazında Clinton'un döneminde 1999'da açıklanan *"Yeni Bir Yüzyıl İçin Ulusal Güvenlik Stratejisi"*ne kadar uzatılabilir. Küreselleşme kavramıyla özdeşleşen 1999 Stratejisi'nde yeni risk unsurları olarak; dünyanın pek çok yerinde, *"suçlu"* devletlerin ve etnik ihtilafların bölgesel istikrarı ve gelişmeyi tehdit ettiği, kitle imha silahları, terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı gibi uluslararası suçlar yer alır. (Erhan, 2003)

Ayhan Şimşek, ABD'nin *"Soğuk Savaş"* sonrası dönemde küresel hakimiyetini gerçekleştirmek amacıyla Bush döneminde hazırlıklara başladığını düşünmektedir. Şimşek'e göre;

Yeni uluslararası terörizmle mücadele konsepti, ABD'nin XXI. yüzyıldaki temel tehdit kaynakları konusunda yaptığı bir tehdit değerlendirmesine dayanmaktadır. ABD'ye göre bu tehditler üç kategori de toplanmaktadır:

İlk kategori terör örgütlerinin işbirliği, bu örgütleri destekleyen devletler ve KİS'lerin yayılmasıdır. İkincisi; teröristlerin kullandığı üs bölgelerinin yer aldığı, devletlerin ulusal sınırları içindeki yönetim dışı alanlardır, son kategoride de; ABD'nin geleneksel askeri üstünlüğüne karşı asimetrik savaş yöntemlerini kullanacak düşmanlar bulunmaktadır.

TERÖRİZMLE MÜCADELE

Bu tehdit değerlendirmesi doğrultusunda Bush göreve gelir gelmez, 2001 yılında Pentagon'a yeni bir küresel savunma stratejisi hazırlanması doğrultusunda talimat vermiştir. Bu talimat uyarınca Pentagon'un hazırladığı *"önleyici saldırı-vuruş"* tezine dayalı ve ABD askeri yeteneklerinin dünya genelinde gereksinim duyulan yer ve zamanda çok çabuk konuşlanabilme yeteneğine kavuşturulmasıyla daha etkili askeri operasyonlar yapabilmesini amaçlayan yeni küresel savunma stratejisi ve *"Küresel Savunma Konumlanması"* (Global Defense Posture), yeni uluslararası terörizmle mücadele konseptinin hayata geçirilmesini sağlamıştır.

"Çabuk Konuşlanabilen Yetenekler Geliştirme" adı da verilen bu yeni stratejiyi ABD Savunma Bakanlığı Müsteşarı Feith ABD Kongre üyelerine şöyle tanıtmıştır:

"ABD, diğer ülkelerdeki mevcut üslerde veya yeni açılacaklarda askeri güçlerinin buralara rahatça yerleşmesi, kolayca giriş ve çıkış yapabilmelerine elverişli 'esnek yasal düzenlemeler' ve askeri personelin operasyonlardan dolayı karşılaşabileceği hukuki yaptırımlardan 'Uluslararası Ceza Mahkemesi gibi' korunmalarını sağlayacak yasal çerçeve talep ediyor. ABD'ye göre bu konudaki eski anlaşmalar; ABD ve koalisyon güçlerinin krizlerde hızla konuşlanmasına ve kullanılmasına elverişli olmadığı gibi, ayak bağı da oluşturuyor."

Pentagon'ca hazırlanan strateji, Soğuk Savaş döneminin koşullarını yansıtan mevcut askeri güç konuşlanmasını farklı ilkelere dayanan yeni bir stratejiyle değiştirmeyi öngörmektedir. Bu ilkeler şöyle sayılabilecektir:

"Yeni ittifak ilişkileri" kapsamında; müttefiklerin rolleri genişletilecek ve gereğinde yeni ittifaklar kurulacaktır. Amerikan askeri güçlerinin konuşlanmasında *"Soğuk Savaş"* döneminin kaynağı belli tehditlere yönelik konuşlanma anlayışından vazgeçilerek, güç konuşlanmasının çağdaş terörizmde tehdidin nereden geleceğinin belli olmadığı gerçeği doğrultusunda; *"Belirsizliklere Karşı Koyabilecek Esneklik"* ilkesine göre değiştirilmesi ve konuşlanmanın geniş bir esneklik esasına dayanması sağlanacaktır. Bu ilkenin doğal yansıması ile güç konuşlanması

"Bölgeler Arasına Odaklanma" anlayışına, yani; bir bölgeden bir başka bölgeye güç transferi yapılabilmesine elverecek tarzda, muhtemel bölgeler arasında konuşlanmaya dönüştürülecek ve bu amaçla *"ileri operasyon alanları"* kavramı geliştirilecektir. Askeri güçlerin nitelikleri ile ilgili olarak; *"Sayılar Yerine Yeteneklere Odaklanma"* ilkesi uyarınca, askeri güçlerin yetenekleri ön plana çıkarılacaktır. (Şimşek, 2004)

Tansi de *"ABD'nin Ulusal Güvenlik Anlayışı ve Türkiye"* başlıklı yazısında Şimşek'e benzer bir yorum yapmaktadır

"ABD'nin günümüzdeki ulusal güvenlik anlayışı 11 Eylül saldırılarından sonra NSS02 koduyla 17 Eylül tarihinde resmileştiren 'Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde belirlenmiştir. Konvansiyonel ve nükleer silahlanma, KİS'leri kullanan veya kullanması muhtemel devlet dışı örgütler yani terör örgütleri ve ABD'nin bakış açısıyla haydut devletlerden (başarısız devletler) kaynaklanan tehditleri öne çıkartan bu strateji asimetrik tehdit kavramıyla doğrudan bağlantılı 4 ana başlık altında oluşturulmuştur:

Önleyici savaş, askeri müdahale ve öncecilik, yeni karşılıklılık ve demokrasiyi yayma.

Bu strateji, 11 Eylül saldırılarından sonra toplanan NATO Olağanüstü Zirvesi'nde terör öncelikli tehdit algılaması' kapsamında NATO Stratejisi olarak da benimsenmiştir. 2002 Afganistan işgali bu değerlendirmeye dayalıdır." (Tansi, 2005)

Yıldızoğlu ise *Cumhuriyet Gazetesi*'nde yer alan bir makalesinde uluslararası terörizmle mücadele konseptini şekillendiren ABD stratejilerini *"Savunma Dört Yıllık Gözden Geçirme/ Değerlendirme Raporları"* (QDR: Quadrennial Defense Reviews) ışığında irdelemektedir:

"Ekim 2001'de açıklanan ve Bush dönemi dış politikasının temelini oluşturan QDR 2001; ABD'nin 'bütün alanlarda hakimiyet' (full spectrum dominance) stratejisini seçtiğini ve artık bir imparatorluk refleksi ile karşılaştığımızı vurguluyor. Bu rapora bir ön söz yazan Rumsfeld; 'kim olduğu, ne zaman ve nerede saldıracağı belli olma-

yan bir düşmana karşı belirsizlikleri kucaklayan, sürprizleri olağan sayan' yeni bir yaklaşımı gündeme getirmiştir. Bu yeni yaklaşımla aynı anda iki cephede iki ayrı savaşı yürütme kapasitesini esas alan QDR 1997 terkedilmiştir.

Yeni konsept; 'rejim değişiklikleri, stratejik belirsizlik, önleyici vuruş ilkesi, ABD'yi tehdit etmesi olası büyük güçlerin yükselmesinin engellenmesi, tüm küresel doğal kaynakların, piyasanın ve uzayın ABD'ye açık kalmasının sağlanması, ordunun yeni teknolojilere göre; küçük, hızlı, eşgüdümlü birimlerle savaşmasına olanak verecek biçimde ağ merkezli bir örgütlenmeye kavuşması, uluslararası alanda da;kalıcı olmayan, duruma göre şekillenen ittifaklara dayanan tek tarafiili politika ve gerektiğinde tek başına davranma' gibi pek çok yeni enstrüman içermektedir. Bu konsept aynı zamanda Ortadoğu'da gerektiğinde zorla gerçekleştirilecek demokratik dönüşümleri içeren BOP/GOP projelerinin de temel dayanağı olup, pratiğe ilk yansıması da Irak'ın işgalidir.

Bir taraftan ODR 2001'in uzayı bile kapsayan kesintisiz güvenlik ve hakimiyet stratejisi, öte yandan Çin'in önlenemeyen yükselişi, Robert Kaplan gibi bazı analistleri Dünya'nın 'Soğuk Savaş'ın eşiğine geldiği konusunda yorum yapmaya zorlarken, XXI. yüzyılın önemli meçhullerinden birisini de 'radikalleştirilmiş İslam' oluşturuyor.

'Medeniyetler Çatışması' teorisi ile daha fazla gündeme gelen Radikal İslamın öte yanında da giderek daha sekterleşen ABD Hıristiyanlığı ve Yahudi köktendinciliği yer alıyor: İsa yanlıları ile karşıtlarının 'Kutsal Topraklar'da son hesaplaşma anının (Armageddon) hızla yaklaştığına inanan radikal Hıristiyanlar (Evanjelik sektler, Evangelist) ve bu görüşten destek alan Yahudi fanatiklerin Bush ve İsrail yönetimini etkiledikleri biliniyor. Bu da denklemi iyice içinden çıkılmaz hale getiriyor.

ABD'nin yeni konumunu açıklayan belgelerden birisi de 18.03.2005 tarihli ve Savunma Bakanı Donald Rumsfeld imzalı 'ABD'nin savunma Stratejisi' başlıklı dokümandır.

Bu dokümanda; Olağanüstü bir dönemden geçildiği, tehditlerin daha gerçekleşmeden önleyici müdahaleyle engellenmesi gerektiği,

ABD'nin halen savaşan bir ulus olarak güvenlik sorunlarıyla karşı karşıya geldiği, bu sorunların uluslararası işbirliğiyle aşılması halinde uluslararası bir güvenlik ortamının yaratılacağı, bu ortamın sağlanabilmesi için ulus devletlerin güçlenmesi gerektiği, ancak bu güçlenmenin ulus devletin egemenliğini belli bir sorumlulukla kullanmasına bağlı olduğu saptamaları yer alıyor.

'Ulus devletin egemenliğinin sorumlukla kullanılması' saptamasının açılımı için doküman incelenirse, bu sorumluluğun bileşenlerinin; içeriği ABD'ce tanımlanan bir özgürlük anlayışı, serbest piyasa ekonomisi, rekabetçi pazar uygulaması, ABD'nin uluslararası harekat kabiliyetinin engellenmemesi veya zorlaştırılmaması ve belirli bölgelerde ulusal hegemonya kurmaya kalkışılmaması olduğu görülüyor. Böylece ABD egemenliğini diğer tüm ulusların üzerine koyuyor. Temel stratejisini de bu ayrıcalıklı konumunun korunması oluşturuyor. Bu stratejinin temel bileşenleri ise; ABD'yi doğrudan bir saldırıdan korumak, küresel düzeyde stratejik erişim ve harekat özgürlüğü korumak, ilk iki parametreye uygun ittifakları ve işbirliğini güçlendirmek ve son olarak da ABD ile müttefiklerinin kesintisiz güvenliğini sağlayacak bir uluslararası sistem oluşturmak.

Doküman amacını çok iyi belirleyen bir vurgulama yapıyor: En güçlü ülke olan ABD'nin rakipleri hep zayıfların stratejileriyle mücadele ederek, ABD'nin hareket kabiliyetini terörizmden uluslararası yasal yollara kadar yöntemlerle engellemeye çalışmaktadırlar. Doküman işte bu nedenle BM, Güvenlik Konseyi, NATO gibi kurum ve kuruluşlarla, onların terörle mücadele yöntemlerine de değinmemektedir.

ABD'nin 'erişemediği yeri etkilemeyeceğini' savunan bu doküman IV. Kuşak Savaş Teorisi'ni de (asimetrik savaş) benimsemiş gibidir. Bu doğrultuda; ABD'nin yerel çatışmalara doğrudan taraf olması, ülkelerin içişlerine karışması, düşmanın ideolojik etkinliklerini, taraftar bulma ve yetiştirme süreçlerini de hedef alması, yerel unsurlarla bu doğrultuda işbirliğine gitmesi de gündeme gelebilecektir."

Tuğg. (E) Nejat Eslen, ABD'nin kontr-terörizm mantığına dayalı ve hem uzun sürecek istikrar hareketinin icrasını, hem

de dünyanın herhangi bir kriz bölgesine süratle müdahaleyi içeren bu mücadele stratejisini gelecekte de sürdüreceğini, Afganistan ve Irak'taki gibi konvansiyonel olmayan çatışmaları ve dünyanın çeşitli yerlerinde uzun sürebilecek olan uzun süreli konvansiyonel olmayan harekatı kapsayan stratejin; 11 Eylül'den sonra başlayıp, en az 20 yıl süreceği hesaplanan uzun bir savaşı esas aldığını, belirsizliklerin ve önceden tahmin zorluklarının bu savaşın karakteristiklerini oluşturduğunu ve savaşın asimetrik nitelik taşıdığını düşünmektedir.

Eslen, stratejinin; ABD'nin asıl düşmanlarının geleneksel konvansiyonel askeri güçler değil, radikal politik amaçlarını gerçekleştirmek için İslamı istismar eden dağınık terör şebekeleri olduğu iddiasına dayandığını ve Radikal İslama karşı geliştirilen *"Medeniyetler çatışması"* tezini esas aldığını, ABD'nin aslında radikal İslam'ı bahane ederek, kritik bölge ve kaynaklara giriş gayretlerini sürdüreceğinin anlaşıldığını ileri sürmektedir.

Yazar, düşüncelerini kanıtlamak amacıyla da, ABD'nin bakış açısıyla küresel güvenlik ortamını da tanımlayan 6 Şubat 2006 tarihli yeni *"Dört Yıllık Savunma Gözden Geçirme Raporu"*na işaret etmektedir.

Söz konusu raporda, ABD'nin karşı karşıya olduğu güvenlik sorunları: Konvansiyonel sorunlar *"olasılığı azalmakla birlikte, bilinen yöntemlerle askeri güç kullanan devletler"*, konvansiyonel olmayan sorunlar *"terör, ayaklanma gibi yöntemleri kullanan devletler veya devlet dışı aktörler"*, katastrofik sorunlar *"ABD çıkarlarına karşı kitle imha silahı kullanabilecek teröristler veya hukuk dışı/haydut (rogue state) devletler"* ve kesici (Distruptive) sorunlar *"ABD'nin askeri avantajlarını karşılamak veya yok etmek için teknolojiyi ve benzeri yöntemleri kullanabilecek rakipler. Bu tehdit; deniz ticaret yollarının, enerji akış hatlarının ve iletişim kanallarının kritik noktalarına ve uydulara yapılabilecek saldırılar anlamına gelmektedir"* olarak sıralanmaktadır.

Raporda yer alan yeni ABD stratejisi, konvansiyonel sorunlar yerine diğer üç soruna öncelik vermekte ve aşağıdaki

önceliklerde yoğunlaşmaktadır: Terörist şebekeleri yenilgiye uğratmak, Anavatanı derinlikte savunmak ve stratejik yol ayrımında olan ülkelerin tercihlerini şekillendirmek. Bu son sorun; müttefik ve ortak ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesi, Çin, Hindistan ve Rusya'ya da ABD çıkarlarına uygun rollerin benimsetilmesi olarak anlaşılmaktadır. Bu arada hasım devletlerin ve devlet dışı organların nükleer silah edinmelerini ve kullanmalarını önlemek de sorun alanlarından birisi olarak kabul edilmektedir.

Eslen'e göre, bu stratejiyi uygulamak amacıyla özel birliklerin arttırılması, bu kapsamda özel birlik tabur sayısının 19'a çıkartılması, SEAL tim sayısının arttırılması planlanmaktadır. Böylece özel birlik personel sayısı on beş bin kişi arttırılacaktır. ABD'nin özel birlikleri hedef ülkelere gizlice sokarak, bu ülkeleri karıştırmak için kullanılabileceği anlaşılmaktadır. (Eslen, 2006)

4.2. *"Ön-Alıcı Saldırı/Savaş"* Doktrinine Dayanan Yeni Uluslararası Terörizmle Mücadele Konseptinin Belirleyici Özellikleri

Yukarıdaki analizler de dikkate alındığında ABD'nin küresel savunma önceliklerine göre şekillenen yeni uluslararası terörizmle mücadele konsepti ana hatlarıyla şöyle özetlenebilecektir.

4.2.1. Bu konsept, terörizmle mücadele konusunda uluslararası bir anlayışını yansıtmamaktadır. Tamamen ABD'nin tehdit algılamalarına göre şekillenmiştir, bu itibarla da sadece bir devletin ve ulusun terörizmle mücadele öncelik ve stratejilerinin dünyaya teşmil edilmesinden ibarettir.

4.2.2. Bu konsepte göre çağdaş asimetrik terörizm tehdidine karşı verilen savaşım da uluslararası bir nitelik taşımamaktadır. Savaşan taraflar ABD ve onunla çıkar birlikteliği yapan müt-

tefikleri ile ABD ve müttefiklerine yönelik bir tehdit oluşturan radikal İslami unsurlardır.

ABD ve müttefiklerince verilen mücadelenin BM başta olmak üzere bir takım uluslararası kurum ve kuruluşların kararlarına da konu edilerek, tüm insanlığa ilgilendiren ortak bir savaş gibi gösterilmesi tamamen bir PH operasyonudur ve ABD önderliğinde yürütülen terörizmle mücadele faaliyetlerine meşruiyet kazandırmaya yöneliktir.

Bu nedenlerle yeni uluslararası terörizmle mücadele konseptinin tüm insanlığın terörizm sorununu çözebilecek *"ulvi"* bir faaliyet olarak gösterilmesi de, ayrı PH Operasyonu'nun bir parçasıdır. Bu konsept sadece ve sadece ABD ve onunla çıkar birlikteliği olanların terörizmle ilgili tehdit algılamalarına bir cevap verebilmek amacıyla hazırlanmıştır.

O nedenle de bu çıkar birlikteliğine dahil olmayanlara yönelik terörizm tehditleriyle mücadelede kullanılması son derece uzak bir olasılıktır.

4.2.3. Yeni uluslararası terörizmle mücadele konseptinin, tek süper gücün 11 Eylül saldırılarının yarattığı dehşet, panik ve öfkeden kaynaklanan spontane bir reaksiyon şeklinde algılanması yanlıştır. Tersine bu konsept ayrıntılı bir tehdit değerlendirmesine dayalı, bilinçli bir mücadele tarzıdır.

4.2.4. Konsept, *"uluslararası sınırları ve uluslararası hukuku aşan bir terörizmle mücadele"* esasına dayalıdır. ABD Savunma Bakanlığı Müsteşarı Feith, bu anlayışı açıkça ifade etmektedir.

Bu bağlamda ABD kendi ulusal güvenlik parametrelerine göre uluslararası hukuku istediği gibi yönlendirmekte, var ya da yok saymaktadır. Bu doğrultuda bugüne kadar uluslararası hukukta yer almayan *"önleyici savaş, öncecilik, haydut devletler"* gibi yeni kavramlar icat etmekte ve bu kavramları Afganistan ve Irak gibi operasyonlarını ulusal güvenlik açısından meşrulaştıracak bir araç olarak kullanmaktadır.

4.2.5. Bir üst maddede belirtilen nedenle yeni konsept, hem uygulayıcılar, hem de uluslararası hukuk ve meşruiyet koşullarına uygunluk itibariyle önemli değişimleri ifade etmektedir.

ABD ve müttefiklerinin Irak'a yönelik harekatına kadar uluslararası boyuttaki anti terör veya kontr-terör mücadeleleri Somali Afganistan ve Kosova örneklerinde de görüldüğü gibi; BM'in aldığı kararlara istinaden Güvenlik Konseyi'nin şemsiyesi altında oluşturulan *"Görev Güçleri"* tarafından gerçekleştirilmiş, BM'in belli aşamaları takiben aldığı Görev Gücü'nün müdahalesine ilişkin kararlar, bu operasyonların meşruiyetini ve uluslararası hukuka uygunluğunu temin etmiştir. Irak olayında ise neredeyse spontane oluşan ABD ve yandaşları ittifakı, BM'in operasyona meşruluk katacak kararına dahi ihtiyaç duymadan ve BM Şartı'nı ihlal ederek kontr-terör stratejisi uygulamışlardır.

Böylece, çağdaş uluslararası asimetrik terörizm tehdidine karşı, başta BM olmak kaydıyla uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından etkin bir mücadele yürütüldüğüne/yürütülebileceğine dair idealist/hümanist inanç yok olmuştur. En azından böyle bir mücadelenin ancak ABD izin verdiği veya ABD'nin çıkarları öyle gerektirdiği takdirde uluslararası hukuka uygun biçimde ve uluslararası işbirliği çerçevesinde yürütülebileceği gerçeği bir kez daha ortaya çıkmıştır.

Yeni konsept aynı zamanda terörizmle mücadelenin hukuka ve insan haklarına uygun yürütülmesi ve bu mücadelede güvenlik/özgürlük dengelerinin korunması gerektiği yolundaki düşüncelerin de pratikte bir anlam ifade etmediğini de ortaya koymuştur.

4.2.6. Hukukun ulusal çıkarlara göre yorumlanmasını esas alan bu anlayış doğrultusunda konsept; terörizmle mücadelede klasik yöntemler olan terörist kamplarını bombalama, taktik komando timleriyle baskın düzenleme gibi uygulamaları çok aşan, rejim değişikliklerini ve ülke işgallerini dahi kapsayan yöntemlerle uygulanmaktadır.

TERÖRİZMLE MÜCADELE

Üstelik bu yeni terörizmle mücadele yöntemleri, BM'in 2005 yılı Zirve Toplantısı'nda alınan; *"Ulusal makamların kendi halklarını, soykırıma, savaş suçlarına, etnik temizliğe ve insanlık suçlarına karşı koruyamaması ve barışçı önlemlerin yetersiz kalması halinde uluslararası toplumun kolektif olarak müdahale edebileceğine"* ilişkin ve BM Şartı'nın *"içişlerine müdahale edilmemesi"* ilkesinden önemli ölçüde ayrılan kararla *"meşru"* bir uluslararası terörle mücadele konseptine dönüştürülmektedir.

Böylece *"meşruiyet"* kavramı da ABD'nin ulusal çıkarlarına göre yorumlanmaktadır.

4.2.7. Söz konusu konsept, ABD'nin *"Soğuk Savaş"* yıllarında politikalarını etkilemek istediği ülkelere yönelik standart müdahale yöntemi olan örtülü operasyon anlayışında da önemli bir değişimi ve kısmi bir vazgeçmeyi gündeme getirmiştir.

ABD'nin tek süper güç haline gelmesi ve Doğu/Sovyet bloğunun caydırıcılık etkisinin kaybolması nedeniyle bu değişim, ABD müdahalelerinin Amerikan askeri gücünün açıkça ve doğrudan kullanımı yoluyla gerçekleştirilmesi doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Bu müdahaleyi de sayıları yerine yetenekleri ön plana çıkan, hareket kabiliyetleri çok üstün Amerikan askeri güçleri yapacaktır.

Yani bir başka deyişle ABD artık politikalarını etkilemek ve yönetimini değiştirmek istediği ülkelere bu işi, her hangi bir maskelemeye gerek duymadan zorla ve açıkça yaptırmaktadır. Bu değişim yapılırken sadece, Irak/Saddam olayında görüldüğü gibi; hedefteki ülkenin uluslararası terörizmi tahrik ettiği veya KİS'lere sahip olduğu yolunda gerçek dışılığı çok kolay anlaşılabilen istihbarat ve PH Operasyonlarına başvurulmaktadır.

Ancak, Eslen'in de işaret ettiği gibi bu değişim ABD'nin örtülü operasyon taktiklerinden tam olarak vazgeçtiği anlamına da gelmemekte, tersine özel birliklerin gücünün fazlasıyla arttırılması, ABD'nin bu birlikleri hedef ülkelere gizlice sokarak, bu ülkeleri karıştırabileceği endişeleri yaratmaktadır.

Vietnam'da uygulanan siyasi muhaliflerin likidasyonu amaçlı Phoenix Projesi'nin fiyaskoyla sonuçlanmasından sonra ABD Kongre'si tarafından kısıtlanan Amerikan örtülü operasyonlarının yeni uluslararası terörizmle mücadele konsepti kapsamında yeniden başlatılacağına dair haberler ilk defa 2003 yılında sonunda The New Yorker'da yayınlanan Seymur Hersh imzalı bir makalede yer almış ve ABD'nin örtülü operasyonlara ilişkin kısıtlamaları *"Army Delta Force, Neavy Seals ve CIA"*den gelen personelle oluşturulan ve İsrail'in, seçilmiş hedeflerin pasifizasyonu faaliyetlerini gerçekleştiren *"Mist'aravim"* örgütünü örnek alan *"Task Force 121"* isimli bir yeni oluşumla aşmaya çalıştığı ileri sürülmüştü.

Benzer amaçlı bir başka kuruluş olan, doğrudan Savunma Bakanına bağlı *"Stratejik Destek Seksiyonu"*nun (SSD: Strategic Support Branche) da 2005 yılı başından itibaren *"yükselen hedef ülkeler"* adı verilen 12 hedef ülkede göreve başladığına ve SSD'nin görev aldığı ülkelerdeki ABD Büyükelçilerinden de bağımsız olarak faaliyet gösterdiği ilişkin bir diğer haber ise *Washington Post*'un 23 Ocak 2004 tarihli nüshasında yer aldı.

Washington Times'da da aynı dönemde çıkan bir başka yazıda da SSD'nin hedef ülkelerdeki terörist örgütlerin istihbarat ve propaganda faaliyetlerini de görev kapsamına aldığı belirtilmekteydi.

Bu haberleri teyit eden son bilgiler de *Washington Post* Gazetesi'nde 2006 Nisan'ında yayınlandı. *Washington Post*'un haberine göre Rumsfeld; dünya ölçeğinde terörizmle mücadele faaliyetlerini kapsayan, ABD'de gerçekleştirilebilecek bir terörist eyleme karşı hızla misillime yapma olanağı veren ve en önemlisi Amerikan Ordusu'nun her hangi bir ülkede her türlü operasyonu yapabilmesine imkan tanıyan kapsamlı bir planı onaylamıştır. Tampa'daki Özel Operasyonlar Komutanlığı'nca hazırlanan bu plan bir yandan ordu ve özel operasyon birliklerinin yetkilerini genişletmekte, diğer yandan da Pentagon'u ABD Dışişleri Bakanlığı ve CIA karşısında güçlendirmektedir. Plana göre Özel Operasyonlar Komutanlığı Ortadoğu,

Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki 20 civarındaki ülkede operasyon gerçekleştirebilecek birlikler bulundurabilecek, bu birlikler ABD'nin savaş halinde olmadığı ülkelerde de sadece o ülkedeki ABD Büyükelçisi'ne bilgi vererek istihbarat toplama, güvenlik güçleri ve askeri unsurlarla işbirliğine girme ve operasyon yapma yetkisi ile teçhiz edileceklerdir.

Amerikan yazılı medyasının verdiği bu haberler doğruysa, Pentagon'un yeni planı; ABD'nin Soğuk Savaş yıllarında CIA +Özel Birlikler marifetiyle uyguladığı örtülü operasyon stratejisini bu kez bu tarz operasyonların üzerindeki örtüyü kısmen kaldırarak yeniden uygulamaya koyduğunu ifade etmektedir. ABD/Batı Blok'u örtülü operasyonları karşısındaki en önemli denge unsuru olan SSCB/Doğu Blok'u caydırıcılığının ortadan kalkması, anlaşılan odur ki bu tür operasyonları daha pervasızca yapabilme konusunda ABD'nin yolunu açmıştır. Mevcut durum itibariyle bu tür operasyonlara hedef olabilecek ülkeler, artık daha da büyük bir tehdit altındadır.

4.2.8. Bu konseptle birlikte terörizmle mücadelenin *"anti-terörist önlemler"* boyutu da insan hak ve özgürlüklerinin terörizm tehdidi algılamalarının şiddeti ölçeğinde kısıtlanmasına yönelik hukuki mevzuatın yürürlüğe konulması ve diğer güvenlik önlemlerin sıkılaştırılması yöntemleriyle uygulamaya girmiştir.

4.2.9. Terörizmle mücadelede uygulanması zorunlu sosyal ve ekonomik önlemler cephesinde ise sadece küçük bir kıpırdanma mevcuttur. Bu kapsamda, gelişmiş ülkelerin, az gelişmiş ve yoksul ülkelere yönelik mali desteklerinde kısmi ve cüzi bir artış gündeme gelmiştir. Yeni küresel sistemin merkezindeki güçler olan çokuluslu şirketlerle, ABD ve müttefiklerinin; direkt tahribat maliyetinin 13 Milyar US $ olduğu hesaplanan 11 Eylül saldırılarından sonra dahi, sistemi yok edebilecek bir terörizm tehdidini algılamamış olmaları, Batı'nın sosyo-ekonomik önlemler konusunda ciddi adımlar atmamasının nedenidir.

Bu konuda yakın geçmişte ilginç bir gelişme de yaşanmıştır. ABD Dışişleri Bakanlığı, Ekonomi, Ticaret ve Tarım'dan sorum-

lu Bakan Yardımcısı E. Anthony Wayne, Nisan 2006'da *Vatan Gazetesi*'ne verdiği bir demeçte; gelişmiş ülkeler tarafından az gelişmiş ülkelere yapılacak yardımların terörist örgütlerin eline geçmesinin önlenmesi amacıyla ABD Hazine Bakanlığı'nın *"Terörist Karşıtı Finansman Yönergesi"* hazırladığını duyurmuştur. BM Çok Tarafiili Mali Eylem Görev Grubu'nun (FATF) VI nolu özel tavsiyesi uyarınca hazırlandığı belirtilen bu yönerge, gelişmiş ülkelerden az gelişmiş ülkelere yapılacak yardımların dağıtım yöntemlerinin denetlenmesini amaçlamaktadır.

Görülen odur ki, ABD terörizmin sosyo-ekonomik nedenlerinin ortadan kaldırılması amacıyla az gelişmiş ülkelere yapılan yardımları dahi, kendi stratejik değerlendirmelerine göre yönlendirmeye niyetlidir. Ya da başka bir deyişle, bu tip yardımlar da ABD Dışişleri Bakanlığı'nca politik bir baskı aracı olarak kullanılabilecektir.

4.3. *"Ön-Alıcı Saldırı/Savaş"* Doktrinine Dayalı Yeni Uluslararası Terörizmle Mücadele Konseptine Yönelik Eleştiriler

Konsepte yönelik en özlü eleştiriyi Habermas yapmıştır: *"Bush'un terörizme karşı savaş ilan etmesi biçimsel açıdan da Pragmatik açıdan da bir hatadır. Biçimsel açıdan 11 Eylül'ün suçluları savaşçı düzeyine yükseltilmiş, Pragmatik açıdan da çözülmesi çok zor olan bir ağa karşı savaş ilan etmenin olanaksızlığı düşünülmemiştir."*

Yukarıda özellikleri sıralanan bu konsept; asimetrik terörizm tehdidini oluşturan örgütlerin büyük bir bölümünün ABD'ye düşman ülkelerde faaliyet göstermeleri nedeniyle bu ülkelerde terörist örgütlere yönelik etkili istihbarat operasyonlarının ve bu operasyonlara dayalı kontr-terörizm eylemlerinin gerçekleştirilemeyeceği, bu tip faaliyetlerinin yeni düşman devletlerin de ortaya çıkmasına sebebiyet verebileceği, düzenlenecek kontr-terör operasyonlarının bütün terör eylemlerini

önleyemeyeceği ve yeni şiddet olaylarına yol açabileceği ve yürütülmekte olan kontr-terörizm ağırlıklı operasyonların bir noktadan sonra Amerikan halkının kültürel değerleriyle ABD yönetimi arasında bir çatışmaya yol açabileceği gerekçeleriyle de eleştirilmektedir. (Akgün 2001)

Prof. Dr. Ümit Özdağ da yeni uluslar arası terörizmle mücadele konseptini, dolaysıyla da ABD'nin güvenlik stratejilerini aşağıdaki noktalarda eleştirmektedir:

"ABD'nin yeni dış ve güvenlik politikaları geçmişteki ideolojik eksenli politika dönemlerinde rastlanmayan ideolojik, politik, askeri, kültürel ve toplumsal sorunlarla karşılaşmasını gerektirmektedir: Geçmişteki dönemlerde ideolojik politikaların; reel, sınırları belli, komuta kontrol karargahları görülebilir, milli güçleri hesaplanabilir Büyük Britanya, ve I. Reich ve SSCB gibi objeleri olmasına karşılık, 'Anti-terörist güvenlik ideolojisi' olarak tanımlanabilecek yeni ABD dış politika ideolojisinin; sınırları belli, komuta kontrol karargahları görülebilen bir objesi yoktur, hatta obje yerine konulan terörün milli gücünün ya da mali büyüklüğünün doğru hesaplanması bile zordur. Böylece bu politikada 'hedefin fiziksel belirsizliği' sorunu ortaya çıkmaktadır.

İkinci sorun, 'hedefin kavramsal çerçevesinin belirsizliği'dir. Yani önceki politika dönemlerinde hedef obje olan SSCB veya Reich'ların ne olduğu konusunda tereddüt yoktu. Bu nedenle de hedef obje yanlısı, tarafsız veya karşıt bloklar kolaylıkla oluşuyor ve tespit edilebiliyordu. Oysa terörizm için aynı şey söylenemez: Herkesin terörizm ve terörist tanımı farklı olduğundan, teröre karşı ittifakları kurmak zor yaşatmak daha da zordur.

Bir diğer sorunu ABD'nin güvenlik ideolojisinin bir 'anti söylemi üzerine kurulması' oluşturmaktadır. Çünkü; anti odaklı ideolojik yaklaşımlar, yeni bir şey önermek yerine sadece bir karşı çıkıştır ve toplumsal projeler anlamında bir çıkmaz sokak ve verimsizliktir. Ayrıca anti odaklı bir yapı, çifte standartlara dayanan politikalar uygulama olasılığını da yükseltmektedir.

Sonuç itibariyle ABD'nin yeni anti-terörizm ve güvenlik ideolojisi eksenli dış politikasının, belirsiz bir düşmana karşı yapılan 'gölge boksuna' benzediği söylenebilir." (Özdağ, 2001)

Bize göre ise bu konseptin asıl eleştiriyi hak eden yönü, terörizmle mücadele konusunda uluslararası örgütler ve devletler arasında samimi bir işbirliği oluşturma yöntemi yerine bir süper gücün dünya imparatorluğu kurma çabalarını ikame etmesidir. Böyle şaibeli bir amaçla yola çıkılması, kuşkusuz en büyük zararı terörizmle mücadele faaliyetlerine vermiştir. Bu alanda zaten var olan ve *"Soğuk Savaş"* döneminde normal bir uluslararası politik faaliyete dönüşen *"çifte standart"*, ön alıcı saldırı doktriniyle *"şahikasına"* ulaşmıştır.

"Tanımı ve Algılanmalar" bölümünde yer verdiğimiz üzere, 11 Eylül saldırılarının hemen sonrasında Afganistan'ı terörizmi teşvik ettiği iddiasıyla işgal etmekten çekinmeyen ABD Genel Kurmay Başkanı'nın terörizmle mücadelede onbinlerce insanını kaybetmiş bir ülkeye, Türkiye'ye yönelik *"PKK terörüyle mücadele etmek için Irak'ta istikrarlı bir devletin oluşmasını bekleyin."* Mealindeki *"sabır"* esaslı tavsiyesi Amerika'nın ve uluslararası terörizmle mücadele konseptinin çifte standart anlayışı konusunda yeterince aydınlatıcıdır.

Bu konseptin oluşturduğu bir diğer önemli sonuç da başta BM olmak kaydıyla uluslararası kuruluşların uluslararası terörizmle mücadelede kayda değer bir ağırlıklarının olmadığının ve son sözün süper güç tarafından söyleneceğinin teyit edilmesidir.

Özetlersek, halen mevcut uluslararası terörizmle mücadele konseptinin silahlı mücadele boyutu 11 Eylül saldırılarından sonra ABD'nin yürürlüğe koyduğu ön alıcı saldırı doktriniyle, tek süper gücün *"gövde gösterisine"* dönüşmüş bulunmaktadır. Bu nedenle de devletlerin samimi işbirlikleri sonucunda oluşturulan bir uluslararası terörizm mücadelesinden bahsedilemez.

5. Uluslararası Terörizmle Mücadele Döneminde Terörün Tanımı ve Ortak Mücadele Anlayışı Sorunları

Hemen ifade edelim ki *"uluslararası terörle mücadele konsepti"* şaşaalı adına karşılık, evrensel kabul gören bir terör/terörizm tanımının yapılması konusunda da henüz herhangi bir başarıya imza atabilmiş değildir. En son Barselona Süreci'nin 2005 Kasım tarihli toplantısında bu konuda yaşanan hayal kırıklığı, devletler ailesinin henüz ortak bir tanıma ulaşmaktan çok uzak olduğunun delilidir.

Ortak tanım bir yana, uluslararası terörizmle mücadele konsepti oluşturabilecek en önemli uluslararası kuruluşların mücadele konusundaki kararları dahi çeşitli devletler tarafından yok hükmünde sayılabilmektedir.

Örneğin; BM'in 60. Kuruluş Yıldönümü nedeniyle 150 devlet ve hükümet başkanının iştiraki ile geçtiğimiz yıl (2005) toplanan zirvede; amacı ne olursa olsun ve kimin tarafından yapılırsa yapılsın terörizm, güvenlik ve barışın bir numaralı tehdidi olarak ilan edilmiş, terörle ilişkisi saptananların barınabileceği *"güvenli bölgeler"* yaratılmaması öngörülmüştür.

Aynı zirvede; ülkelerin sadece teröristleri değil, terörü teşvik edenleri de cezalandırılabilmeleri için yasal düzenlemeler yapması, terör eylemlerinin haklılığını savunanlara, mazeret bulanlara ve yüceltenlere karşı da gerekli önlemleri alması istenmiştir.

Öte yandan, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi de 20 Eylül 1999 tarihli kararıyla bir terörizm tanımı yapmıştır. Hatırlanacağı gibi söz konusu kararda terör:

"Genelde bir ülkeye, bu ülkenin kurumlarına, topluma veya münhasıran bireylere karşı, resmi makamlar, toplumdaki bazı kişiler veya gruplar veya genel olarak kamuoyunda tedhiş havası estirmek amacıyla, ayrılıkçı emeller, aşırı ideolojik kavramlar, fanatik veya irrasyonel göreceli faktörlerin motivasyonu sonucu şiddete başvuran

veya şiddete başvurma tehdidinde bulunan kişiler veya gruplar tarafından gerçekleştirilen her türlü eylem" olarak tanımlamıştır.

En önemli uluslararası terörizmle mücadele kurumu sayılması gereken BM kararına göre bırakınız insanlığın en büyük düşmanı ilan edilen terörizmle savaşı, terörü teşvik edenlerle, övenlerle ve hatta teröre mazeret bulanlarla bile savaşılması gerekmektedir. Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi de terör eylemlerinin tanımını yaptığına göre, bu tanıma giren her türlü eylem yasaklanmalı, eylemi gerçekleştiren teröristlere ve yandaşlarına karşı da mücadele başlatılmalıdır.

Ama gerçek hiç de öyle değildir.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin tanımına göre; Türkiye'ye, Türk kurumlarına, Türk toplumuna ve bu toplumun bireylerine karşı ayrılıkçı emellerin motivasyonu sonucu 20 yıldan bu yana şiddete başvuran PKK tam anlamıyla bir terörist örgüttür ve gerçekleştirdiği her türlü eylem de terör eylemidir.

Öyleyse, bu örgüt, militanları, yandaşları ve her türlü eylemi uluslararası terörizmle mücadele konseptinin ilk hedefleri arasında olmalıdır. Buna karşılık, 2005 tarihli BM Zirvesi'ne katılan ve Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin 1999 tarihli kararına da taraf olması gereken iki Avrupalı devlet Danimarka ve İsveç, kendi imzalarını inkar ederek; PKK terör örgütünün kendi ülkelerindeki çağdaş medya iletişim araçlarından yararlanıp militanları ve yandaşlarıyla haberleşmesine ve uluslararası bazda propaganda yapabilmesine, yani PKK terör örgütüyle ilişkisi belirlenenler için kendi topraklarında güvenli bir bölge oluşturulmasına resmen izin vermektedirler.

Sadece bu örnek dahi, uluslararası terörizmle mücadele konseptinin daha ilk adımlarda, yani ortak düşmanın tanımlanmasında ve uluslararası kurumlarca terörizmle mücadele konusunda alınan kararların ortak bir anlayışla uygulanmasında *"sınıfta kaldığını"* göstermektedir.

6. Uluslararası Terörizmle Mücadelede Hukuki Önlemler

6.1. Genel Açıklamalar

Konu terörizm olduğunda uluslararası ilişkilerde kritik noktayı; bir ülkenin terör suçu saydığı bir eylemi bir diğer ülkenin nasıl algıladığı ve iç hukukunda nasıl tanımladığı oluşturmaktadır. Bu, terörizm konusundaki klasikleşmiş ve kronikleşmiş sorundur. Sorunu daha da ağırlaştıran, terörizmle siyasi suç kavramlarının iç içe geçmiş olmasıdır. Uygulamada, bir teröristin suç işledikten sonra yurtdışına kaçtığında kendisini *"siyasi suçlu"*, eylemini de *"siyasi suç"* olarak deklare etmesine, sığınılan ülkenin de teröristin beyanlarını aynen kabulüne çok sık rastlanır. Bu durumda, uluslararası hukukun *"siyasi suçlarda iade yoktur"* ilkesi yürürlüğe girmekte, sığınılan ülke teröristi iade etmediği gibi yargılamamaktadır da.

Üstelik ülkelerin konuya ilişkin kararlarında, ekonomik, siyasi ve askeri çıkarlar önemli rol oynamaktadır. Sabancı Suikastı-Fehriye Erdal konusunda Belçika yargısının verdiği kararlar, yukarıda belirtilen anlayışı tüm boyutlarıyla yansıtan ilginç bir örnektir.

Uluslararası hukukun belirsizlikleri de terörizmi teşvik etmektedir. Bu hukuk alanının üç temel ilkesi olan; self determinasyon ve sığınma haklarıyla, karışmama politikası teröristlerin işine yaramaktadır. Bir ülkede terörist eylemler yapan bir örgüt, diğer bir ülkede sığınak bulabilmekte ve diğer devletlerce de desteklenebilmektedir. Üstelik sorunun tüm tarafları uluslararası hukukun sınırları içerisinde hareket ettiklerini ileri sürebilmektedirler.

Bu genel sorunların ifadesinden sonra, terörizm konusunda çok sık yaşanan *"kavram kargaşası"*nı bir ölçüde engelleyebilmek amacıyla öncelikle uluslararası terörizmle mücadele konsepti bazı hukuki kavramların ışığında değerlendirilmeye çalışılacak, ardından çeşitli uluslararası kurumların terörizmle hukuki mücadele kapsamında aldıkları kararlar ve uygulamaları tartışılacaktır.

Doç. Dr. Sadi Çaycı, Türkiye'nin PKK'ya karşı verdiği terörizm mücadelesini değerlendirdiği bir makalesinde aşağıda özetlenen hususlara vurgu yapmaktadır

"Silahlı Çatışma ve Harekat Hukuku Açısından

Konu terörizmle mücadele olunca mutlaka dikkate alınması gereken varsayımlardan birisi; terörizmin silah aracılığıyla gerçekleştirilen bir eylem olduğu ve terör olgusuyla mücadele edilirken gerektiğinde silahlı çatışmalara, güvenlik operasyonlarına ve hatta askeri harekatlara başvurulabileceği gerçeğidir.

Bir başka deyişle, kendi 'fiili durumunu' (de facto) ve kendi gerçeğini oluşturan terörizmle sadece hukuki düzenlemeler yapılarak mücadele edilemez. Çünkü bu gerçek göz ardı edilerek, siyasi, diplomatik, vb. mülahazalarla çıkartılacak yasalar ve getirilecek cezai yaptırımlar, terörizm gerçeğini değiştiremez. Kısacası, öyle gerekiyorsa terörizme silahla karşılık vermek bir zorunluluktur.

Terörizmin yarattığı fiili durum, bu fili duruma karşı alınacak gerekli ve orantılı siyasi, idari ve askeri önlemlerin alınmasının ve uygulanmasının hukuki neden ve gerekçesini de oluşturur. Bu yorumu pratiğe indirgersek; ilanlarını gerektiren terörizm gerçeği fiilen ortadan kalkmadan sıkıyönetimin veya olağanüstü halin kaldırılması, ya da sıkıyönetim ve olağanüstü hal koşullarına özgü yetkilerin, normal sivil yönetimi devri, terörizm mücadelesini zorlaştırmaktan başka bir anlam ifade etmez. Böyle bir durumda, güvenlik güçleriyle düzenli ordu birlikleri; içinde bulunulan gerçek terörizm ve güvenlik koşullarının gerekleriyle bağdaşamayacak ölçüde sınırlı yetkilerle görevlerini yerine getirmek zorunda kalırlar.

Terörizmin oluşturduğu gerçek nedeniyle de silahlı çatışma ve harekat hukuku, terörizmle mücadelenin en önemli belirleyicilerinden birisini oluşturur. Diğer yandan, uluslararası politikanın realiteleri gereği, devletlerin ve ulusların milli çıkar ve amaçları nedeniyle, dünya genelinde meydana gelen silahlı çatışmalardan bir bölümü terörizm olarak adlandırılırken, diğer bölümü kurtuluş savaşı şeklinde nitelendirilmektedir. Reel politik bu anlamda uluslararası

sözleşmelere de yansımıştır. Bunun en güzel örneği de 1949 tarihli Cenevre sözleşmeleri ve ek protokolleridir. Söz konusu sözleşmeler ve ekleri, aynı zamanda silahlı çatışma ve savaş hukukunu uluslararası alanda düzenleyen en önemli belgelerden de birisidir. Bu nedenle, bu bölümde silahlı çatışma ve savaş hukukunun genel kavramları, Cenevre sözleşmeleriyle birlikte değerlendirilecektir.

Silahlı çatışma hukuku, fiili durumların, 'kendine özel ve hükümleri geçici olan' (sui generis-ad hoc) hukukudur. Bu hukuk, savaşın neden ve gerekçeleriyle, askeri güç kullanımın meşruiyeti hakkında (jus ad bellum-low on war) kurallar koymaz. Savaşın içindeki kralları (jus in bello-law in war) kapsar ve bir savaş veya silahlı çatışmanın veya güç kullanılmamış olsa bile bir işgalin fiilen başlamasından, silahlı çatışma ya da işgalin fiilen bitimine kadar uygulanır.

I ve IV Nolu Cenevre Sözleşmesi'nin, ortak 2. ve 3. maddeleri uyarınca da silahlı çatışma hukuku; bir devletin ulusal sınırları içerisindeki silahlı çatışmaları da kapsar.

Sözleşmelere ek, 1977 tarihli ve I Nolu Protokol, madde 1/4 de; bazı silahlı çatışmalar 'kurtuluş savaşı' olarak nitelendirilmekte ve görünüşte etnik terörizmi özendirmektedir. Bu deyim günlük kullanımda 'gerilla savaşı/mücadelesi' olarak da yer almaktadır. Ancak, sözleşme hükümleri incelendiğinde, kurtuluş savaşı nitelendirmesinin sadece bir halkın kendi kaderini tayin hakkı çerçevesinde; yabancı işgaline, bir sömürge yönetimine veya ırkçı bir rejime karşı yürüttüğü silahlı mücadeleleri kapsadığı ve bu mücadeleleri uluslararası silahlı çatışma saydığı görülmektedir. Sözleşmenin bu hükmü karşısında, işgalci, sömürgeci veya ırkçı olmayan bir devlete karşı uygulanan etnik terörizmin kurtuluş savaşı, etnik teröristlerin 'kurtuluş savaşçısı veya milis' olarak değerlendirilmeleri olanaksızdır.

BM Genel Kurulu'nun 24 Ekim 1970 tarihli ve 2625 sayılı, 'BM Şartına Uygun Olarak Devletler Arasında Dostça İlişkiler ve İşbirliğine İlişkin Uluslararası Hukuk İlkeleri Bildirisi' de, Cenevre sözleşmeleri ile aynı mantığa sahiptir. Söz konusu karara göre; Uluslararası hukukta tüm halkın temsil edildiği, demokrasi ve insan haklarına saygılı bir ülkede, kendi kaderini tayin hakkının ayrılıkçı amaçlarla kullanılması kabul edilemez.

Kaldı ki Cenevre sözleşmeleri, her çeşit terörizmi mahkum etmektedir. Nitekim, II Nolu Cenevre Sözleşmesi, madde 4, paragraf 2/d ve madde 13 paragraf 2'de terörizm; sadece barış döneminde değil, savaş veya silahlı çatışma dönemlerinde de kullanılabilecek olan yasa dışı bir araç ve yöntem şeklinde tanımlanır.

I Nolu Cenevre Sözleşmesi madde 4, paragraf 1 ve 2 hükümleri dikkate alındığında da; terörizm eylemlerine katılanlar için kullanılan 'milis' ve 'gerilla' gibi sözcüklerin hukuken bir mana ifade etmediği ve teröristlerin ne milis ne de gerilla olmadıkları anlaşılmaktadır. Sözleşmenin anılan hükümlerine göre 'milis' kavramı sadece uluslararası mahiyetteki silahlı çatışmalara katılanlar için kullanılabilecektir.

Cenevre sözleşmelerinin yukarıdaki hükümleriyle I-IV Nolu Cenevre Sözleşmesi, madde 3 hükmü dikkate alındığında, özellikle etnik terörizm eylemleri, uluslararası literatürde de kabul görmüş bir tanımlama ile 'Düşük Yoğunluklu Çatışma' (low indensity confiilict) sınıfına girmektedir. DYÇ'lerde; terörist örgütün lideri ve mensuplarıyla, çatışmalara doğrudan katılan diğer kişiler, silahlı çatışma hukuku anlamında hedef sayılmakta ve bunlardan teslim olanlar ve enterne edilenler, haklarında ceza hukuku kovuşturması yapılması imkanı mahfuz tutulmak kaydıyla çatışmanın sonuna kadar enterne edilebilmektedirler.

I ve IV Nolu Cenevre sözleşmelerinin, madde 3. son paragraf ve sözleşmeye ek 1977 tarihli ve I nolu protokol 4. madde hükümlerine göre; belli bir olayda ve durumda silahlı çatışma hukukunun uygulanması, çatışan tarafların hukuki durumlarını etkilemeyeceği ve değiştirmeyeceği gibi, terörist bir örgütünü hukuken tanınması ve meşrulaştırılması anlamına da gelmemektedir. Hatta bir terörist örgütle görüşmeler ve anlaşmalar yapılmış olması dahi, meşrulaştırma ve hukuken tanıma sonucunu vermez.

I ve IV Nolu Cenevre sözleşmelerinin, madde 3, paragraf 1/d ve sözleşmeye ek 1977 tarihli ve nolu protokol, C.P., madde 6 hükümleri uyarınca da; Uluslararası mahiyet taşımayan bir silahlı çatışmada teslim olan veya yakalanan teröristlerle, kaçırılan veya ele geçirilen düzenli ordu ve güvenlik güçleri mensupları, savaş esiri sayılmazlar. Güvenlik gücü ve/veya düzenli ordu mensuplarına yönelik eylemler

ancak ulusal ceza yasalarına göre suç olabilir. Silahlı çatışma hukukunu ihlal eden eylemler ise hem uluslararası suç sayılır ve hem de bu tip suçlarda sanığın yurt dışına kaçması gibi olasılıklar gündeme gelirse, küresel yargı yetkisi devreye girer.

I Nolu Cenevre Sözleşmesi'nin madde 2 ve 4, I Nolu Cenevre Sözleşmesi'nin madde 1. paragraf 3 ve 4, madde 43 ve 44 hükümlerine birlikte değerlendirildiğinde de; terörizm eylemlerinin ve terörizmle mücadelenin silahlı boyutunun eylemlerinin ve buna karşı alınan önlemlerin günlük dilde silahlı çatışma ve bu çatışmaya katılanlarında da bazen 'savaşçı' (fighter) olarak nitelendirilmesi, kendiliğinden, terörist örgütlerin 'savaşan taraf' (belligerent), teröristlerin de 'savaşçı-muharip' (combatant) statüsünü elde etmeleri anlamına gelmeyecektir.

Ülkelerin Münferiden Kuvvete Başvurma Yetkisi Açısından

Hukukun genel ilkesi gereğince; 'bir devletin kusurlu davranışlarından veya ihmalinden dolayı giderilemeyecek zararlarla karşı karşıya kalan devletlerin, kusurlu devletin yerine geçerek tasarrufta bulunmaya hakları vardır'. BM Şartı'nın 2. maddesinin' 4 ve 7. paragraflarıyla 51. maddesi, Kuzey Atlantik Paktı (NATO) Antlaşması'nın da 2. ve 3. maddeleri, bu genel ilkeye göre düzenlenmiştir. Bu durumda bir devletin, bir silahlı saldırı karşısında kendisini savunması doğal bir haktır ve bu hakkı kullanırken gereken önlemleri alabilecektir. Terörizm de bir silahlı saldırı yöntemidir. Terörist eylemlerin veya terörizm tehdidinin kaynağının o devletin ulusal sınırlarının içinde veya dışında olması, 'devletin kendini savunma doğal hakkına' (inherent right of selfdefence) sınırlama getiremez. Silahlı çatışma hukukundaki anlamıyla terör odağı nerede ise harekat oraya planlanır ve icra edilir.

Devleti tehdit eden terör odağı, bir başka devletin işgali altındaki yabancı bir ülkede bulunuyorsa, bu takdirde konunun; 1907 tarihli IV Nolu Lahey Sözleşmesi'ne ek Yönetmelik'in 43. maddesiyle I Nolu Cenevre Sözleşmesi'nin 86 ve 87. maddeleri ışığında değerlendirilmesi gerekecektir. Söz konusu hükümlere göre, işgal gücü böyle bir

durumda, kendi işgali altında bulunan devletin topraklarından bir başka devlete eylem veya tehdit yönelten terör odağının faaliyetlerini engellemek zorundadır.

Yukarıdaki paragraflarda yer alan ifadelerin, BM Şartı'nın 'mutlak kuvvet kullanma yasağı' ve bu yasağın istisnası ile birlikte değerlendirilmeleri gerektiği açıktır. Ancak, hatırlanacağı üzere 11 Eylül saldırılarından sonra ABD'nin oluşturduğu ve 2005 BM Zirvesi'nde alınan kararla da hukuki bir zemine oturttuğu yeni Uluslararası Terörle Mücadele Konsepti, uluslararası arenada güçlü olan devletlerin terörizmle mücadelede kontr-terör stratejisini ve askeri güce başvurma seçeneğini kullanacaklarını göstermekte, terörizmle mücadele de 'terörle savaş' şeklinde nitelendirmektedir.

Savaş kavramının bu şekilde kullanımı uluslararası hukuk açısından bazı soruları da beraberinde getirmektedir. Bunlardan ilki, terörizmle savaşan devletlerin karşısında yer alan terörist örgütlerin 'savaşan taraf' mensuplarının da 'savaşçı' (combatant) statüsünden ve bu statünün sağladığı haklardan yararlanıp yararlanamayacaklarıdır. Başka sorular da akla gelebilecektir.

İfade etmek gerekir ki sadece Guantanamo Cezaevi bile, ne ABD'nin ve ne de müttefiklerinin terör örgütlerine ve teröristlere böyle bir statü tanımaya hiç de niyetli olmadıklarını göstermektedir. ABD ve müttefikleri uygulamalarının hukuki savunmasını da aşağıdaki şekilde yapmaktadırlar:

Kişiler ya da gruplar bir devletle savaş halinde olamaz. Silahlı mücadele; iki ya da daha fazla devleti veya bir devlet içinde iç savaşı gerektirir. Bu iç savaşta dahi devlet niteliği taşımayan savaşan tarafın, 'savaşan taraf ve savaşçı statüsünden yararlanabilmesi için' o devlet içinde belli bir bölgeyi kontrolü altına alması ve askeri operasyonları yapabilir kapasitesi olması gereklidir. Belli bir bölgenin kontrolünü sağlayamamış ve o bölge insanının self determinasyon noktasında desteğini alamamış bir örgütün faaliyeti, terörizmden başka bir şekilde isimlendirilemez.

Bu savunma, daha önce incelenen Cenevre sözleşmelerine bir ölçüde de uymaktadır: Çünkü, bu sözleşmeler gereğince, silahlı mücadelede savaşan taraf statüsü, ülkeler arasında olan bir çatışmada,

çatışmanın tarafı olan devletlere ya da bir iç savaş durumunda taraf niteliği taşıyan unsurlar açısından tanınmış olan bir statüdür.

Uluslararası Sorumluluk Hukuku Açısından

Ülkelerin, ulusal sınırları içindeki her hangi bir yerin diğer ülkelerde faaliyette bulunan silahlı çeteler veya teröristler tarafından üs olarak kullanılmasına izin vermemeleri yükümlülüğü mevcuttur. Bu yükümlülüğü ihlal eden ülkenin uluslararası sorumluğu öngörülmektedir.

Ulusal Hukuk Açısından

Terör suçunu işleyenlerin cezalandırılmaktan kurtulabilecekleri bir ülke bulmalarına imkan tanınmaması gerekir. Bunun için, ülkeler arasında sıkı bir işbirliği olmalıdır. Bu işbirliğinin ön koşulu ise terörizmin evrensel ölçekte geçerli tanımının yapılması olup, daha öncede ifade edildiği gibi bu konuda ciddi sıkıntılar vardır.

Yargılama Yetkisi Açısından

Ulusal mahkemeler, uluslararası terörizmle ilgili konularda yargılama yapabilirler. Burada uluslararası bir ceza takibatı olup olmadığına bakılmamaktadır. Teröristlerin, saldırılarının gerçekleştiği veya saldırının doğrudan doğruya etkilediği bir ülkenin ulusal mahkemelerinde yargılanması mümkündür." (Çaycı, 2005)

18 Mart Üniversitesi öğretim üyesi, Yrd. Doç, Dr. İbrahim Kaya'da 11 Eylül saldırıları sonrasında ABD'nin uygulamaya başladığı terörizmle mücadele stratejisini uluslararası hukuk açısından değerlendirmiştir:

"11 Eylül saldırılarıyla ilgili uluslararası hukuk sorunları ABD ve müttefiklerinin teröristleri barındırdığı iddia edilen ülkelere karşı önlemler almasıyla gündeme gelmiş, bu önlemlerin silahlı eylem veya askeri güç kullanımını şeklinde olması da hukuki sorunları daha da derinleştirmiştir.

Askeri güç kullanımıyla ilgili ilkeler sürekli devinim ve değişim içindedir. Buna rağmen BM Anlaşması ile çizilen çerçeve hukuksal yapının değişmez temelini teşkil etmektedir. Bu Anlaşma'nın 2. maddesine göre BM'nin temel amacı uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasıdır. Anlaşma'nın 2. maddesinin 3. paragrafına göre de uluslararası anlaşmazlıkların barışçı yollarla çözülmesi esastır. Aynı maddenin 4. paragrafı ise devletlerin uluslararası ilişkilerinde başka bir devletin toprak bütünlüğüne ve siyasal bağımsızlığına karşı askeri güç kullanımından veya güç kullanma tehdidinden kaçınmaları gerektiğini hükme bağlamaktadır.

Madde 2 ayrıca, devletlerin içişlerine BM'in karışamayacağını da belirtmektedir. Bunun tek istisnası, Güvenlik Konseyi'nin BM Anlaşması'nın 7. bölümü uyarınca aldığı kararların uygulanmasıdır. Bu bölüm uyarınca Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasından sorumludur ve Konseyin barışın tehlikede olduğuna karar verme yetkisi vardır. Buna karar verirken, silahlı güç kullanmak da dahil, önlemler alınmasını da isteyebilir. Uygulamada Güvenlik Konseyi kararların uygulanması için ilk aşamada ekonomik önlemler ve diplomatik ilişkilerin kesilmesi gibi yöntemlere başvurmakta, Anlaşma'nın 41. maddesine göre alınan bu önlemler yeterli gelmez ise, 42. madde uyarınca askeri güçlerin kullanımı ile barış ve güvenliğin sağlanmasına ilişkin önlemleri karara bağlamaktadır. BM'nin askeri gücü olmadığı için bu tip önlemler, Güvenlik Konseyi'ne üye devletlere izin verme şeklinde gerçekleşmektedir. Ancak, Konseyden böyle bir çağrı geldiğinde üye devletler buna uymakla yükümlüdür.

BM Anlaşması, kendisinden doğan yükümlülüklerin diğer yükümlülüklere göre öncelik taşıdığı hükmüne de sahiptir. Uluslararası Adalet Divanı da 1986 yılında verdiği Nikaragua-ABD anlaşmazlığı kararında; BM Anlaşması'nın geleneksel hukukla da örtüştüğünü belirtmiştir. Dolaysıyla yapılan eylemlerin BM çerçevesi ile uyumlu olması zorunludur.

BM Anlaşması'na göre silahlı misilleme de mümkün değildir. Ancak, bu anlaşmanın 51. maddesi, Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması için gerekli önlemleri alıncaya kadar, silahlı saldırıya uğrayan BM üyelerinin bireysel ve toplu kendini

savunma (meşru müdafaa) haklarını kullanabileceğini kabul etmektedir. Bu durumda 11 Eylül saldırılarıyla ilgili olarak ABD'nin de bu haktan yararlanabileceği düşünülebilir.

NATO üyesi ülkeler de NATO Anlaşması'nın 5. maddesine dayanarak, ABD'nin silahlı bir saldırıya uğradığını teyit etmişler ve saldırgana karşı saldırıya uğrayan ülkenin uygun göreceği biçimde güvenliği sağlamak amacıyla ona yardım edeceklerini, bu yardımın silahlı kuvvetlerin kullanımını da kapsayabileceğini kararlaştırmışlardır. Öte yandan, bu bağlamda alınacak önlemlerin derhal BM Güvenlik Konseyi'ne bildirilmesi ve BM barış ve güvenliğin sağlanması için gereken önlemleri aldığında da NATO'nun uygulamaya başladığı önlemlerin durdurulması gereklidir.

Sonuç itibariyle, BM ve NATO Anlaşmalarından çıkan sonuç; uluslararası barış ve güvenliği sağlamada görevin BM Güvenlik Konseyi'ne düştüğü ve meşru müdafaa yoluna başvurmanın istisnai bir önlem olarak Güvenlik Konseyi toplanıp karar alana kadar geçerli bir hak olduğudur.

BM'in 42. madde uyarınca karar alması ilk kez Kuzey Kore'nin Güney Kore'yi işgal etmesi üzerine gerçekleşmiş, ikinci örnek olay ise Irak'ın Kuveyt'i işgali üzerine alınan 660 sayılı kararla yaşanmıştır. Ardından 661 ve 670 sayılı kararlar alınarak, Irak'a karşı ekonomik yaptırımlar uygulanmaya başlanmıştır. Bu kararların bir sonuç vermemesi üzerine, BM Anlaşması'nın 42. maddesine istinaden güç kullanmaya cevaz veren 678 sayılı karar alınmış ve bu karar Irak'a karşı yapılan hareketin meşru zeminini oluşturmuştur. Böylece BM ve Güvenlik Konseyi sadece karar alan ve kararlar uygulanmadığında da kınamakla yetinen organlar olma pozisyonundan sıyrılarak, gerekirse bunları zorla uygulatacak kurumlar düzeyine çıkmışlardır. 1994 yılında da Güvenlik Konseyi Haiti'de askeri darbeyle devrilen meşru hükümetin yeniden kurulması amacıyla çok uluslu bir gücün oluşturulmasına ilişkin bir karar almıştır.

11 Eylül saldırılarının hemen ertesi gün alınan 1368 sayılı Güvenlik Konseyi kararı, bu saldırıların barış ve güvenliği tehdit ettiğini kabullenmiş, 29 Eylül günü alınan 1373 sayılı kararla da, terörizmin

uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiği kabul edilerek, terörist eylemlerin finansmanının önlenmesi üye devletlerden istenmiş ve terörizme karşı işbirliği ve terörizm alanında varolan uluslararası anlaşmalara taraf olma çağrısında bulunulmuştur.

Ancak, bu karar 11 Eylül saldırılarına uğrayan devletlerin saldırıyı yapanlara karşı askeri güç kullanabileceklerine dair hiçbir ifade içermemekte, sadece Güvenlik Konseyi'nin kararın uygulanması için her türlü önlemi alacağına ilişkin ifadeyle yetinilmektedir. Bu nedenle de Irak operasyonuna meşruiyet veren 678 sayılı karardan epey farklıdır. 678 sayılı karar askeri güç kullanımı için ilgili devletlere yetki verirken, 1378 sayılı karar böyle bir yetkiden hiç söz etmemektedir.

Kaldı ki Güvenlik Konseyi daha önceden Bin Ladin'in ABD'ye veya bir başka ülkeye teslimi için karar almasına ve Afganistan'a kararın gereğinin yerine getirilmesi için yaptırım uygulamayı kararlaştırmasına rağmen, bu yaptırımlara ek olarak askeri güç kullanılması yetkisini vermemiştir.

Bu durumda ABD ve müttefiklerinin Afganistan'a müdahalesi ancak meşru müdafaa mekanizması ile açıklanabilir. 51. maddeyle düzenlenen bu hakkın kullanılabilmesi için de bazı koşullar mevcuttur. İlk şart silahlı bir saldırının olmasıdır. 'Saldırı ihtimali yeterli gerekçe değildir. Aksine uygulamalar olan İsrail'in 1981'de Irak'ın nükleer tesislerini vurması ve Tunus'taki FKÖ karargahlarını bombalaması, Güvenlik Konseyi'nce kınanmıştır'. Öte yandan uluslararası kurallar saldırıda kullanılacak silahın cinsini belirtmemekte, hatta saldırının başarıya ulaşmasını dahi önemli görmemekte, ancak saldırıda kasıt unsuru aramaktadırlar.

Afganistan olayında bir önemli hususta El Kaide saldırısının Afganistan ile ilişkilendirilmesidir. El Kaide saldırgan kabul edilirse, ABD'nin meşru müdafaa hakkını nasıl kullanabileceği gündeme gelmektedir. BM Anlaşması'nın lafzında saldırının illa bir devlet tarafından yapılması gerektiğine dair bir hüküm yoktur. Saldırının vukuu yeterli görülmüştür. Bu durumda güç kullanımının kime yöneltileceği, teamül hukukunu açıklayan mahkeme kararlarında bulunabilecektir.

Nikaragua Davası'nda Adalet Divanı; bir ülke içindeki silahlı gruplara yapılan yardımın güç kullanımı sayılabileceğini kararlaştırmış ve kararını 1970 yılında alınan bir BM Genel Kurulu kararında geçen 'Güç kullanımı ilkesinin bütününü teamül hukuku kabul etmesine' bağlamıştır. Aynı ilke; devletlerin misillemelerinin yasaklanması yanında, bir devletin başka devletin topraklarında istila için silahlı gruplar organize etmelerini, veya bunların organizasyonlarını teşviki, terörist eylemlerde bulunacak gruplar oluşturmalarını, bunları kışkırtmalarını ve yardım etmelerini de yasaklamaktadır. Bunlar teamül hukukunun ilkeleri gereği yasaktır. Yasaklanmış bu tip eylemlerde bulunan devletlerde güç kullanmış kabul edilmektedir. Sonuç olarak Taliban yönetiminde bulunan Afganistan'da bulunan bir örgütün başka bir devlete yönelik saldırılarda bulunması, uluslararası hukukun Afganistan'ca ihlali olarak kabul edilmektedir.

Öte yandan meşru müdafaa hakkını kullanacak bir devlet 'gereklilik' ve 'orantılık' ilkelerine de uymak zorundadır. Yani saldırıyı önlemek için askeri güç kullanımının gerekliliği dışında çare kalmamalı, kullanılan askeri güç de saldırıyla orantılı olmalı, aşırı zarar vermemelidir. Terörist örgütü barındıran ülkenin bundan vazgeçmesi halinde ise uluslararası hukuk ihlali sona ermiş sayılır.

Sonuç olarak, Güvenlik Konseyi'nin açıkça yetkilendirmesi dışında, uluslararası hukuk kurallarına göre ancak saldırıya uğrayan devletin tek başına veya başka devletlerle birlikte dolaylı ya da doğrudan saldırıda bulunan devlet ve devletlere karşı meşru müdafaa hakkından kaynaklanan askeri müdahalelerde bulunabileceği kabul edilebilir." (Kaya, 2001)

6.2. Uluslararası Kurumların Terörizmle Hukuki Mücadele Kapsamında Aldıkları Kararlar ve Uygulamaları

6.2.1. Milletler Cemiyeti Dönemi

Milletler Cemiyeti (Cemiyet-i Akvam) döneminde terörizmle hukuki mücadele alanında gerçekleştirilen kayda

değer tek çalışmanın 1937 yılında *"Terörizmin Cezalandırılması ve Önlenmesi için Konvansiyon"* ve *"Uluslararası Ceza Mahkemesi Kurulması için Konvansiyon"* olmak üzere iki ayrı metnin hazırlanması olduğuna daha önceki bölümlerde değinilmiştir.

Bu Konvansiyonda yer alan; *"Bu sözleşmede kullanılan terör eylemlerinden maksat, belirli kişilere veya bir grup kişiye veya tüm topluma dehşet saçmayı amaçlayan veya dehşet yaratacağı tahmin edilen, devleti hedef alan cürüm niteliğindeki fiillerdir."* Cümlesi, bir uluslararası sözleşmede geçen ilk terör tanımı olarak kabul edilebilir.

Konvansiyon terör eylemi niteliğinde sayılan filleri de belirlemiştir. Bu kapsamda; devlet başkanlarına, devlet başkanı yetkilerini kullananlara veya onların belirlenmiş haleflerine veya mirasçılarına yönelen öldürme, yaralama ve özgürlüğün kısıtlanmasına yönelik eylemler, anlaşmaya taraf ülkelerden birinin kamu mallarının veya kamunun yararlanmasına açık mallarının kasten yok edilmesi veya zarar verilmesi hali, toplum fertlerinin hayatlarını tehlikeye atacağı muhtemel her türlü kasıtlı hareket, sayılan bu fiillere teşebbüs, sayılan fiillerin bir ülkede işlenmesini sağlayacak silah, cephane, patlayıcı madde veya zararlı maddelerin üretilmesi, ele geçirilmesi, bulundurulması ve sağlanması ve bu tür fiiller için örgüt kurma, bu fiillerin işlenmesi için doğrudan doğruya açık tahrik ve iştirak hali de terör eylemi niteliliğinde kabul edilmiştir.

Konvansiyon *"teröristi ya iade et veya cezalandır"* ilkesini de benimsemiştir. Konvansiyon'un 8. Maddesi'nde bu doğrultuda bir hüküm mevcuttur.

Böylece Konvansiyon kapsamındaki her hangi bir eylemin niteliği konusunda bir anlaşmazlık çıkması durumunda suçluların cezasız kalmaları önlenmek istenmektedir. Konvansiyon'un bir diğer ilginç ve ilerici düzenlemesi de; terörizmle ilgili bilgilerin tek merkezde toplanmasına olanak sağlamasıdır. Ancak bu konvansiyonlar, üye ülkelerin onaylarının sağlanamaması nedeniyle hayata geçirilememiştir.

6.2.2. Birleşmiş Milletler Dönemi

A. Birleşmiş Milletler (BM) Şartı

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Birleşmiş Milletler kurulurken kuruşla ilişkin antlaşmada, uluslararası alanda şiddet kullanımı ve terörizmle ilişkilendirilebilecek bazı düzenlemelere yer verilmiştir:

1945 tarihli BM Şartı'nın 1. maddesinin 1. bendinde Kuruluş'un amaçları; *"uluslararası barış ve güvenliği korunmak ve bu amaçla, barış tehditlerini önlemek ve kaldırmak, saldırganlık ve öteki barış bozucu eylemleri bastırmak üzere etkin toplu önlemler almak ve barışçı yollarla, adalet ve uluslararası hukuk ilkelerine uygun çözümü sağlamak"* olarak belirtilmiştir.

Ayrıca, Şartın 1. ve 2. maddelerinde; bir başka devletin siyasal bağımsızlığına veya ülke bütünlüğüne karşı veya başka bir surette BM'in amaç ve ilkelerine aykırı olarak silahlı kuvvet kullanma tehdidinde bulunulmasından veya silahlı kuvvet kullanılmasından kaçınılması ve tüm üye ülkelerin uluslararası ilişkilerde, birbirlerinin toprak bütünlüğüne ve siyasal bağımsızlığına saygı göstermelerinin gerektiği hükümleri de yer almaktadır.

Şartın 51. maddesine göre de bunun başlıca istisnası silahlı bir saldırının meydana gelmesi durumunda, devletlerce tek başına veya başka devletlerle birlikte kendini savunma maksadıyla silahlı kuvvet kullanılması olup, Şartın hiçbir hükmü bir BM üyesinin silahlı saldırıya uğraması durumunda, Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri almasına kadar, doğal bir hak olan tek başına ya da topluca savunma hakkını zedeleyemeyecektir.

Yukarıdaki paragrafta belirtilen düzenleme paralelinde; bir devletin bir başka devletin egemenliğini, ülke bütünlüğünü, siyasal bağımsızlığını hedef alan silahlı terör örgütlerine doğrudan veya dolaylı olarak destek vermesi, uluslararası hukuk ve uluslararası ilişkiler açısından o devlete yapılmış bir saldırı

şeklinde nitelendirilmekte, hedef devletin yaşamsal çıkarları açısından ağır sonuçlar doğurabilecek silahlı bir saldırı ihtimali karşısında bile kendini savunma amacıyla kuvvet kullanabileceği kabul edilmektedir.

Yine aynı Şartın 24, 33 ve 52. maddelerinde ise ortaya çıkabilecek uluslararası sorunların ve uyuşmazlıkların öncelikle diplomasi yoluyla, gerektiğinde bölgesel örgütlerin ve düzenlemelerin de katılımıyla; son merci olarak da Güvenlik Konseyi'nce çözümlenmesi öngörülmüştür.

B. BM Bünyesindeki Sözleşmeler ve Kararlar

BM, kuruluş antlaşmasında yer alan hükümler doğrultusunda terörizmle mücadele konusunda çaba sarf etmektedir. Bu amaçla gerçekleştirilen önemli faaliyetler aşağıda belirtilmiştir.

Terörizm sorunu 1972 yılındaki 27. toplantıdan itibaren her Genel Kurul'da gündeme getirilmiş, BM Genel Kurulu; 1979 ile 1999 yılları arasında, uluslararası terörizmi hedef alan 13 bildiri yayınlamış ve bir karar almıştır. Genel Kurul ayrıca 1973, 1977 ve 1979 yıllarında, uluslararası terörizm konusunda bir komitenin kurulmasını da kararlaştırmış, 1996 yılında da bu komite yeniden canlandırılmıştır. Bu komitenin amaçları; uluslararası terörizme karşı kapsamlı bir hukuki çerçeve oluşturacak bir sözleşme hazırlamak ve BM himayesinde terörizmin her türüne karşı uluslararası toplumun ortak tepkisini ortaya koyacak konferanslar düzenlemektir.

BM'in terörizm konusunda hazırladığı uluslararası sözleşmeler aşağıda sıralanmıştır:

a. 14 Eylül 1963 tarihinde Tokyo'da imzalanan *"Uçak İçinde İşlenen Suçlar ve Diğer Eylemler Hakkında Sözleşme"*

Uçak personelinin ve yolcuların korumasını amaçlamaktadır.

b. 16 Aralık 1970'de Lahey'de imzalanan *"Uçakların Kanundışı Yollarla Ele Geçirilmesinin Önlenmesi Hakkında Sözleşme"*

Bu sözleşme hava taşıtlarına kanunsuz el konulması eylemini tanımlamakta, sözleşmeye taraf olan ülkelere; hava taşıtlarına kanunsuz el koyanları cezalandırma veya bu suçu işleyenleri 3. şahıslara teslim etme, yolcuların ve mürettebatın yolculuklarını kolaylaştırma, uçaktaki kargoyu gitmesi gereken yere ulaştırılma konularında zorunluluklar getirmektedir.

c. 23 Eylül 1971 Tarihinde Montreal'de İmzalanan *"Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Kanundışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin Sözleşme ve buna ek 24 Şubat 1988 tarihli Protokol."*

Tokyo ve Lahey Sözleşmelerinde kapsam dışı kalan, ancak sivil havacılık açısından tehdit oluşturan kanunsuz eylemleri tanımlayan ve sözleşmeye taraf devletlerin suçlular hakkında hukuki düzenlemeler yapmasını zorunlu kılan bir hukuki metindir.

d. 14 Aralık 1973 Tarihinde New York'ta İmzalanan *"Diplomasi Ajanları da Dahil Olmak Üzere Uluslararası Korunan Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi"*

Sözleşmeye taraf olan devletlere uluslararası olarak korunan kişilerin *"diplomatlar, devlet başkanları, bakanlar, uluslararası teşkilatların başkanları ve aileleri"* can ve mal güvenliğini korumak ve onlara karşı suç işleyenleri cezalandırmak konusunda yükümlülükler getirmektedir.

e. 17 Aralık 1979'da New York'ta İmzalanan *"Rehine Alınmasına Karşı Uluslararası Sözleşme"*

Bu sözleşme, taraf devletleri rehin alma eyleminin suçlularını yakalama ve cezalandırma, rehineleri sağ salim ülkelerine teslim etme konularında yükümlü kılmaktadır.

f. 03 Mart 1980 Tarihinde Viyana'da İmzalanan *"Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması Hakkında Sözleşme"*

Taraf devletlerin nükleer materyallerin korunması için minimum önlemleri almasını ve nükleer materyalleri kullanarak suç işleyenlere karşı her türlü hukuki önlemi uygulamaya koymasını amaçlayan bir hukuki metindir.

g. 24 Şubat 1988 Tarihinde Montreal'de İmzalanan *"Uluslararası Sivil Havacılığa Hizmet Veren Havaalanlarında Kanundışı Şiddet Olaylarının Önlenmesine İlişkin Protokol"*

1971 Montreal Sözleşmesi'nde belirtilen cezaları arttırmaktadır.

h. 10 Mart 1988 Tarihinde Roma'da İmzalanan *"Denizde Seyir Güvenliği'ne Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Sözleşme"*

Uluslararası sularda yolculuk yapan gemilere karşı işlenen suçlarla ilgili olup, sözleşmeye taraf devletlere tutuklama ve cezalandırma konusunda yetki vermektedir.

ı. 10 Mart 1988 Tarihinde Roma'da İmzalanan *"Kıta Sahanlığında Bulunan Sabit Platformların Güvenliği'ne Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Protokol"*

Deniz Ulaşımı Sözleşmesi'nde bulunan suçlara ilave olarak, deniz yatağında kurulu platformlara karşı işlenen suçları da kapsama almaktadır.

i. 01 Mart 1991'de Montreal'de İmzalanan *"Plastik Patlayıcıların Teşhisi Amacıyla İşaretlenmesi Sözleşmesi"*

Sözleşme'ye taraf olan devletlere plastik patlayıcıları işaretletme ve işaretlenmemiş patlayıcıların topraklarında dolaşımını engelleme konusunda yükümlülükler getirmektedir.

j. 20 Mayıs 1999 Tarihinde New York'ta İmzalanan *"Terörist Bombalamaların Ortadan Kaldırılması Hakkında Uluslararası Sözleşme"*:

Sözleşme'ye taraf olan devletlerin; ölüme ya da yaralanmalara veya büyük ekonomik kayıplara yol açacak maddelerin

kamu alanlarında ve toplu taşıma araçlarında taşınmasını ve patlatılmasını yasal yollardan engellemesi yükümlülüğünü düzenleyen bir hukuki metindir.

k. 27 Eylül 2001 Tarihinde New York'ta İmzalanan "Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme":

Taraf olan devletleri; insanları öldürme amacıyla kullanılan banka hesaplarını ortaya çıkarma, dondurma ya da bu hesaplara el koyma konusunda yükümlü kılmaktadır.

Henüz taslak aşamasındaki, "BM İnsanlığın Güvenliği'ne ve Barışa Karşı İşlenen Suçlar Antlaşması'nda da; *'saldırı, saldırı hazırlığı, başka bir devletin ülkesine silahlı çeteler gönderilmesi, terörizm, barış ve güvenlik konusundaki uluslararası anlaşmaların ihlali' gibi, iç hukuktan bağımsız suç tanımları geliştirilmiş ve bu suçlara ilişkin yargılamanın, ilgili ülkenin iç hukukuna bırakılması öngörülmüştür."*

BM, terörizm konusunda önemli kararlar da almış ve bazı bildiriler yayınlamıştır. Bu karar ve bildirilerden önemli olanlara aşağıda değinilmektedir

a. Ekim 1970 Tarihli ve 2625 Sayılı Karar;

"Her devletin kendi ülkesinde, bir başka devletin topraklarındaki terörist faaliyetleri organize etmek, kışkırtmak, yardımcı olmak ve yer almaktan kaçınma görevi olduğu" konusundaki prensip yinelemiştir.

b. 9 Aralık 1994 Tarihli Genel Kurul Kararı

"Uluslararası Terörizmi Ortadan Kaldırmak İçin Alınacak Önlemler" başlıklı bir bildirge onaylanmıştır.

c. 18.12.1994 Tarihli Genel Kurul Kararı

Bu kararla terör insan hakları ihlali sayılmış ve üye devletler; uluslararası terörizmi reddetmeye, terör suçlarını önleme ve cezalandırma konusunda işbirliği yapmaya çağırılmıştır.

d. 5 Ekim 2001 Tarihli BM Genel Kurul Kararı

Bu kararla, BM'e üye ülkeler terörizmle ilgili sözleşmelere taraf olmaya çağırılmıştır. Ayrıca aynı kararda; uluslararası terörizme karşı sözleşmelerin hazırlanması, Genel Kurul Hukuk Komitesi'nden bu konuda gelecek kararlarının uygulanması, hiçbir dinsel ve etnik grup ayrımı yapılmaksızın, terörizmin tanımını da yapacak bir medeniyetler arası diyalog ortamı yaratılması yolunda tavsiyelere yer verilmiştir.

BM'in bu toplantısında terörizm konusunu araştıracak bir *"Politika Çalışma Grubu"* da kurulmuştur. Söz konusu grup terörizmle mücadelenin etkin ve sonuç alıcı biçimde yürütülebilmesi için kullanılabilecek uluslararası araçları değerlendirecek ve terörizmle mücadelenin, insan haklarının zarar vermeden yürütülebilmesi için alınması gereken önlemleri tartışacaktır.

e. 15 Ekim 1999 Tarihli ve 1267 Sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı

Taliban'a ait uçakların uçuşunun engellenmesini ve Taliban kontrolündeki fonlarla diğer mali kaynakların dondurulmasını kararlaştırmış, konunun takibi için de *"1267"* olarak adlandırılan özel bir komite kurulmuştur.

Konsey'in 19.12 2000 tarihli ve 1333 sayılı kararı ile de Taliban a karşı alınan önlemler, Bin Ladin ve El Kaide örgütüne de teşmil edilmiştir. 31.07.2001 tarihli ve 1363 Konsey kararı ise, 1267 Komitesine bağlı bir İzleme Grubu oluşturulmasına ilişkin olup, bu grupların görevleri Konseyin; 17.01.2002 tarihli ve 1390 sayılı, 17.01.2003 tarihli ve 1455 sayılı kararları ile yeniden düzenlenmiştir.

f. 28.09.2001 Tarihli ve 1373 Sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı

Bu kararla El Kaide terörizmine yönelik daha somut ve bağlayıcı önlemler uluslararası topluma açıklanmıştır. Bu kararlar kapsamında; terörist eylemlere mali kaynak sağlanmasının önlenmesi, buna ilişkin eylemlerin suç sayılmasını sağlayacak mevzuat hazırlanması, mali kaynakların dondurulması, teröristlere sığınak olunmaması, ceza işlerinde karşılıklı yardımlaşma, harekat istihbaratı konusunda bilgi değişimi, terörist saldırıların önlenmesi maksadıyla işbirliği ve sığınma hukukunun kötüye kullanılmasının önlenmesi gibi hususlar bulunmaktadır.

Bu konuların takibi için de *"Terörizme Karşı Koyma Komitesi: CTC"* kurulmuştur. Konsey'in 26.03.2003 tarihli ve 1535 sayılı kararıyla, CTC yeniden yapılandırılırken, yeni bir oluşum olan *"Terörizme Karşı Koyma İcra Direktörlüğü"* (CTED: Counter-Terrorism Committee Executive Directorate) kurulmuştur. Güvenlik Konseyi, 30.01.2004 tarihli ve 1526 sayılı kararla da 1267 sayılı Komite'nin görev talimatını ayrıntılarıyla düzenlerken, bir *"Analitik Destek ve Yaptırımlar İzleme Ekibi"*'de (Monitoring Team) kurmuştur. Konsey'in 28.04.2004 tarihli ve 1540 sayılı kararı da, kitle imha silahlarının yayılmasının ve özellikle de terör örgütlerinin eline geçmesinin önlenmesi konusunu ele almaktadır. Bu maksatla da ayrı bir özel komite oluşturulmaktadır.

C. BM Bünyesindeki Terörizmle Mücadele Kurumları

a. BM Güvenlik Konseyi

BM Güvenlik Konseyinin, genelde *"Barış Gücü"* olarak adlandırılan BM'in tek askeri aparatını yöneten merci olması, terörizmle mücadele konusunda öncelikle akla bu kurumu getirmektedir. Barış Gücü, yapılanması itibariyle daha çok düzenli bir uluslararası ordudur. Ancak, kendisine Bosna, Somali ve Afganistan gibi ülkelerde verilen misyonların

ayrılmaz bir parçasını da terörizm ile mücadele faaliyetleri oluşturmuştur.

Güvenlik Konseyi, BM adına askeri güç kullanım yetkisini BM Şartı'nın 2. maddesinin 4. ve 7. paragraflarıyla, 51. maddesinden alır. Söz konusu hükümler Konseye, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması sorumluluğunu ve barışın tehlikede olduğunu kararlaştırma yetkisini vermektedir. Bu sorumluluk ve yetki BM Şartı'nın 41 ve 42. maddelerine göre; çeşitli diplomatik ve ekonomik önlemlerin alınmasını takiben, askeri güç kullanımına kadar uzanmaktadır.

Şartın 41. ve 42. maddelerine dayanan BM yaptırımları ilk kez Kuzey Kore'nin Güney Kore'yi işgali üzerine uygulanmış olup, Haiti konusunda 1994 yılında verilen karar ile Irak konusunda alınan önlemler de yine aynı maddeler kapsamındadır.

b. Güvenlik Konseyi Kararıyla Kurulan Organizasyonlar

aa. 1267 sayılı Komite ve 1267 sayılı Komite İzleme Grubu

Konsey'in 15.10.1999 tarihli ve 1267 sayılı kararı ile kurulmuş olup, Taliban ve Bin Ladin'le ilgili olarak Konsey'in verdiği yaptırım kararlarını izlemekle yükümlüdür. 31.07. 2001 tarihli ve 1363 sayılı Konsey kararı ile kurulan İzleme Grubu ise, 1267 sayılı Komite'ye yardımcı olmaktadır.

bb. Terörizme Karşı Koyma Komitesi (CTC: Counter-Terrorism Committee)

28. 09.2001 tarihli ve 1373 sayılı ünlü Konsey kararıyla kurulmuştur. Komiteye; örnek yasaların hazırlanması dahil, terörizmle mücadele alanındaki en iyi uygulamaları saptama, değişik kaynaklarda bulunabilecek yardım yeteneklerinden yararlanma olasılıklarını belirleme ve benzer yardım programları

arasında sinerji yaratmak suretiyle; devletler, uluslararası, bölgesel ve alt bölgesel kuruluşlarla işbirliği olanaklarını araştırma ve geliştirme görevi verilmiştir.

Komitede, bir başkan ve üç başkan yardımcısı ile 11 devletin temsilcileri mevcuttur. Ayrıca, Komite emrinde, 9 uzman danışman görev yapmaktadır.

CTC, Konsey'in 26.03.2003 tarihli ve 1535 sayılı kararı ile özel bir politik misyon olarak yeniden yapılandırılmıştır. Yeni örgütlenme modeli; Güvenlik Konseyi'ne üye devletlerden oluşacak bir genel kurulun (Plenary) politik rehberliği altında, *"Terörizme Karşı Koyma İcra Direktörlüğü"* (CTED: Counter-Terrorism Committee Executive Directorate) tarafından desteklenecek bir başkan ve başkan yardımcılarından oluşacak büro olarak belirlenmiştir.

Temel görevleri; 1373 sayılı kararın uygulanmasını izlemek ve bu maksatla yetenek oluşturma çabalarını sürdürmektir. CTED, bu bağlamda, genel kurula ve başkana danışmanlık yapacak, Komite kararlarının icrasını takip edecek, 1373 sayılı karar gereklerinin yerine getirilmesinde ilgili devletlere yardımcı olunmasını kolaylaştıracak, takip için gerekli tüm bilgilerin toplanmasına nezaret edecektir.

cc. Analitik Destek ve Yaptırımlar İzleme Ekibi (Monitoring Team)

Güvenlik Konseyi'nin 30.01.2004 tarihli ve 1526 sayılı kararına göre kurulan bu ekip; görev alanındaki ülkelerle yakın danışma ve işbirliği faaliyetleri içinde bulunmaktadır.

dd. Kitle İmha Silahları ile İlgili Komite;

Konseyin, 28.04.2004 tarihli ve 1540 sayılı kararı ile kurulmuştur. Görevi; kitle imha silahlarının yayılmasının ve özellikle de terör örgütlerinin eline geçmesinin önlenmesi için gereken önlemleri saptamaktır.

ee. Çalışma Grubu

Güvenlik Konseyi'nin 8.10.2004 tarihli ve 1566 sayılı kararıyla kurulan bu Grubun görevleri arasında; El Kaide ve Taliban konusunda çalışan diğer oluşumların görev alanına girmeyen hususlar ve terörizm mağdurlarının zararlarının tazmin edilebilmesi amacıyla özel bir fon oluşturulabilmesi imkanlarının araştırılması bulunmaktadır.

ff. Mali Eylem Görev Grubu (FATF: Financial Action Task Force)

Faaliyetleri, 27 Eylül 2001 tarihinde New York'ta imzalanan Terörizmin Finansmanı'nın Önlenmesi'ne Dair Uluslararası Sözleşmeye istinat eden bu Grup, terörizmin finansmanın önlenmesi alanında görev yapmaktadır.

Bu konuda grubun belirlediği *"8 Özel Tavsiye"*, terörizmle mücadele alanında önem ifade etmeleri nedeniyle aşağıya alınmıştır:

Birleşmiş Milletler Belgelerinin Onaylanması ve Yürürlüğe Konması

Her ülke Terörizmin Finansmanı'nın Önlenmesi'ne Dair 1999 tarihli BM Sözleşmesi'ni onaylamak ve tam olarak uygulamak için acil önlemler almalıdır. Ülkeler, terörist eylemlerin finansmanının önlenmesi ve durdurulmasına ilişkin BM Kararlarını, özellikle de 1373 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı'nı derhal yürürlüğe koymalıdır.

Terörizmin, Terörist Eylemlerin ve Terör Örgütlerinin Finansmanının Suç Haline Getirilmesi

Her ülke terörizmin, terörist eylemlerin ve terörist örgütlerin finansmanını suç haline getirmeli, ülkeler, bu suçların

kara para aklamanın öncül suçları olarak düzenlenmesini temin etmelidirler.

Terörist Malvarlıklarının Dondurulması ve Müsaderesi

Terörist eylemlerin finansmanının önlenmesi ve durdurulmasına ilişkin BM Kararları uyarınca, her ülke terörizmin ve terörist örgütlerin finanse edilmesinde kullanılan paraların veya diğer malvarlıklarının gecikmeksizin dondurulması için gerekli önlemleri uygulamalıdır. Ülkeler, terörizmin, terörist eylemlerin veya terörist örgütlerin finansmanına ait veya bunların finansmanında kullanılan ya da kullanılması tasarlanan malvarlığına el konulması ve bu malvarlığının müsaderesi için yetkili otoritelere imkan sağlayan yasal önlemleri de içeren önlemler benimsemeli ve yürürlüğe koymalıdırlar.

Terörizmle İlgili Şüpheli İşlemlerin Bildirimi

Kara paranın aklanmasının önlenmesine dair yükümlülüklere tabi olan mali kurumlar veya diğer işletmeler veya varlıklar; fonların terörizm, terörist eylemler veya terörist örgütlerle bağlantılı veya ilgili olduğundan ya da bunun için kullanıldığından şüphelenirlerse ya da şüphelenmek için makul nedenleri olursa, şüphelerini yetkili otoritelere derhal bildirmelidirler.

Uluslararası İşbirliği

Karşılıklı yasal yardım ve bilgi değişimine dair anlaşma, düzenleme veya diğer bir mekanizmaya dayanarak, her ülke bir diğer ülkeye; terörizmin, terörist eylemlerin ve terörist örgütlerin finansmanına ilişkin davalar, idari araştırma ve soruşturmalar ile cezai ve medeni uygulamalarda mümkün olan yardımı sağlamalıdır. Ülkeler, terörizmin, terörist eylemlerin veya terörist örgütlerin finansmanı ile suçlanmış şahıslar için

güvenli sığınaklar sağlanmamasını teminen tüm önlemleri almalı ve mümkün olduğu takdirde bu şahısların suçu işledikleri ülkeye iade edilmesi için yürürlüğe konmuş prosedürlere sahip olmalıdır.

Alternatif Havale Yöntemleri

Her ülke, gayri resmi bir para veya değer transfer sistemi veya ağı aracılığıyla transfer de dahil olmak üzere, para veya değer transferi hizmeti sağlayan şahıs veya tüzel kişiliklerin lisanslı veya kayıtlı olmaları ve bankalara ve banka dışı mali kurumlara uygulanan tüm FATF Tavsiyelerine tabi tutulmalarının sağlanabilmesi için gerekli önlemleri almalıdır. Ülkeler, bu hizmeti yasadışı bir şekilde yerine getiren şahısların veya tüzel kişiliklerin idari, medeni veya cezai yaptırımlara tabi olmasını temin etmelidirler.

Elektronik Transfer

Ülkeler, para havale edenler de dahil olmak üzere mali kurumların fon transferlerinde ve ilgili mesajlarda havaleyi yapan kişiye ilişkin tam ve makul bilgileri *"isim, adres, hesap numarası"* temin etmelerini gerekli kılmak için önlemler almalıdır ve söz konusu bilgiye, transfer veya ödemeler zincirindeki mesajlarda yer verilmelidir.

Ülkeler, para havale edenler de dahil olmak üzere mali kurumların, tam havaleyi yapan kişiye ilişkin bilgiyi *"isim, adres, hesap numarası"* içermeyen şüpheli fon transferi faaliyetlerini sıkı bir şekilde incelemelerini ve izlemelerini sağlamak için önlemler almalıdırlar.

Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar

Ülkeler, terörizmin finansmanı amacıyla kötüye kullanılabilen varlıklarla ilgili kanun ve yönetmeliklerin yeterliliğini

yeniden gözden geçirmelidir. Kar sağlamayan kuruluşlar özellikle istismara açıktır ve ülkeler bunların; terörist örgütler tarafından yasal varlık süsü verilerek, varlıkların dondurulması önlemlerinden kaçmak amacı da dahil olmak üzere, terörizmin finansmanının sağlanması amacıyla kendi çıkarları doğrultusunda kullanılarak, yasal amaçlı fonların el altından terörist örgütlere saptırılmasını gizleyerek veya saklayarak, kötüye kullanılmasını engelleyecek tedbirleri almalıdırlar.

D. BM'nin Terörizmle Mücadele Konusundaki Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi

BM'in tüm bu faaliyetleri uluslararası terörizmi durdurmaya yetmemektedir. Bu yoğun faaliyetlerin sonrasında terörist örgütlerce İstanbul, Madrid, Kahire ve Londra'da gerçekleştirilen büyük terörizm eylemleri bu yetersizliği vurgulamaktadır. Bu cümleden olmak üzere; özellikle, terörizmle mücadeleye yönelik uluslararası sözleşmelerin yaptırım gücü konusunda ciddi bir şüphe mevcuttur.

Brett D. Schaeffer, biraz da alaycı bir üslupla *"Anlaşmalar ve Sözleşmelere Ev Sahibi"* adını taktığı BM'in terörizmle mücadelesini ve bu alandaki zafiyetleri aşağıdaki şekilde değerlendirmektedir:

"Deneyimler gösteriyor ki, hukuki sözleşmelerin gücüne duyulan inanç pek de doğru değildir. Günümüzde, terörizm konusunda 12 tane uluslararası antlaşma ve sözleşme bulunuyor. Amerikan Dışişleri Bakanlığı tarafından terörü destekleyen ülkeler arasında gösterilen 7 ülkenin, bu 12 belgeden bir veya daha fazlasını imzaladığı düşünüldüğünde, bu belgelerin hiçbir elle tutulur etkisinin olmadığı açıktır. Terörizme karşı hazırladığı antlaşma ve anlaşmalara rağmen, BM en haklı olduğu durumlarda dahi harekete geçmek konusunda siyasi bazı hassasiyetler sonucu engellenmektedir. Mesela, 21 Kasım 2001'de, Genel Kurul'un Hukuk Komisyonu, kim tarafından işlenirse işlensin terörizmin metot ve yöntemlerini kınayan bir karar aldı. Kararın sonuna ise üye ülkelerin terörizmin tanımı konusunda bir karara varamayacakları da eklenmişti.

11 Eylül olaylarında görüldüğü üzere, -BM tarafından hazırlanan- sözleşmeler ve protokoller terörizmi engellemekte yeterli olmayıp, sadece terörizme karşı oluşturulan stratejinin bir parçası olarak kalmıştır. Aslında, yeni anti-terörizm sözleşmeleri ortaya çıktıkça, terörist faaliyetlerde artma olmuştur. Uluslararası anlaşmalar tek başına terör sorununu çözemez. Bu anlaşmaların etkili olabilmesi, hükümetlerin bu anlaşmalara uymasıyla ve uygulamasıyla doğru orantılıdır." (Schaeffer, 2001)

Büyükelçi (E) Turhan Fırat'da BM'in terörizmle mücadele konusundaki çalışmalarının kolayca sonuca ulaşamayacağını düşünmektedir:

"Eylül ayındaki -BM- zirvesinde terörizm konusu da ele alınacaktır. Ama terörizm konusunda hemen sonuç alınamayacaktır. Çünkü ülkeler arasında küresel bir görüş birliği yoktur. Terörizmin her ülke için tehdit oluşturduğu kabul edilmekle birlikte terörizmin tanımlanması, sebepleri ve ne şekilde ortadan kaldırılabileceği konularında özellikle İslam ülkeleriyle Batılılar arasında derin görüş farklılıkları vardır. Örneğin ABD, terörizmle mücadele için BM'in yeterli ve uygun bir kuruluş olmadığını, etkili bir sonuç alınamayacağını düşünmektedir. Batılıların terörizmle İslam arasında dolaylı da olsa bir bağ kurmaları ise İslam ülkelerini sinirlendirmektedir" (Fırat, 2005) 13-16 Eylül 2005 tarihleri arasında yapılan Zirve'de elde edilen sonuçlar da Fırat'ın analizini tamamen haklı çıkarmıştır.

7. Avrupa'da Terörizmle Mücadele

7.1. Avrupa'ya Yönelik Genel Terör Tehdidinin Değerlendirilmesi

Avrupa genelindeki terörizm tehdidi kronolojik bir bakış açısıyla irdelenirse; başlangıç ve bitiş aşamalarıyla ilgili kesin tarihler verilmemek kaydıyla, üç ayrı tür terörizm algılamasından söz edilebilir.

Bunların ilki olan ve başlangıç tarihi XX. yüzyılın başlarına kadar uzanan etnik terörizm, İspanya, İngiltere ve Fransa'yı

tehdit etmiştir. İkinci tür, 1960'lı yılların sonunda Fransa'daki öğrenci olaylarının tetiklediği, genelde Marksist-Leninist bir ideolojik temele dayanan terörizmdir. Bu terörizm dalgası Almanya, Fransa, Belçika ve İtalya'yı daha fazla etkilemiş ve iki kutuplu Dünya dengesinin sona ermesiyle birlikte etkinliğini yitirmiştir. Bu günlerde Fransa'da ortaya çıkan, Almanya ve Belçika'ya da yayılma eğilimi gösteren ve yine etnisiteye dayanan üçüncü terörizm dalgası ise, pek çok Avrupa ülkesinde; işçi ithali, göç veya sığınmacılıktan kaynaklanan ciddi azınlık gruplarının oluşması nedeniyle, gerçek anlamda Avrupa genelini tehdit eden yeni bir terörizm tehdidinin habercisidir. Avrupa ülkelerindeki azınlıkların ciddi sosyo-ekonomik ve kültürel sorunlar yaşamaları, çoğunlukla Müslüman olmaları ve İslami radikalizmin giderek daha keskin biçimde terörizm stratejisini benimsemesi, Avrupa geneline yönelik terörizm tehdidi algılamasını daha da yakınlaştırmakta ve şiddetlendirmektedir.

Öte yandan, Avrupa ülkelerinin geçmişte terörizm algılamalarında çifte standart uygulamayı bir gelenek olarak benimsemeleri de bugün karşılaşılan etnik terörizm tehdidini yaratan faktörlerden birisi olmuştur. Pek çok Avrupa ülkesi, kendilerine yönelik bir terörizm tehdidi ile karşılaştıklarında, bu tehdidi önleyebilecek yasal düzenlemeleri yapmışlar, tehditle başa çıkabilecek yönetsel yapılanmayı ve iç güvenlik yapılanmasını gerçekleştirmişlerdir. Hatta bazen, çok iyi bilinen Baider-Meinhof örneğindeki gibi, uyguladıkları kontr-terör stratejileriyle ciddi insan hakkı ihlalleri de oluşturmuşlardır. Ancak, terör tehdidi kendileri dışında bir başka ülkeyi ilgilendirdiğinde, hele bu ülke tam anlamıyla Avrupalı sayılmıyorsa, hemen çifte standart geleneğini yaşama geçirmişlerdir.

Söz konusu çifte standart ikili bir uygulamayı içermektedir: Diğerine göre nispeten zararsız sayılabilecek birinci etapta, başka ülkede eylem koyan terörist örgütün ve mensuplarının kendi ülkelerinde eyleme kalkışmamaları kaydıyla bir çeşit korunmaya alınmaları gündeme gelmektedir ve bu günlerde Avrupa'yı tehdit eden etnik terör asıl bu etaptan kaynaklan-

maktadır. Çünkü; çeşitli mülahazalarla ülkede barındırılmasına izin verilen yabancı terörist örgütler, o ülkedeki ırkdaş ve/veya dindaşları çevresinde alt yapılarını ve eylemci kadrolarını oluşturmakta, potansiyel bir tehdit haline dönüşmektedirler. Bu gerçeği en iyi ifade edenler, El Kaide'nin Londra eylemleri öncesinde İngiltere'deki yabancı terörist örgütlerinin faaliyetlerini izleyen ve bu faaliyetlerin yoğunluğu nedeniyle, bu kente *"Londonistan"* adını veren Fransız ve Cezayirli Terör Uzmanlarıdır. (Çitlioğlu-Erkmen, 2005) Türkiye de ASALA ve PKK terör örgütlerinin yarattığı tehdit ile ilgili olarak çifte standardın bu ilk etabına sıklıkla muhatap olmuştur ve halen de olmaya devam etmektedir.

Çifte standardın ikinci etabı diğer ülkeler açısından çok daha ciddi tehlikeler içermektedir: Bu etabı uygulayan Avrupa ülkeleri, askeri, ekonomik, siyasal, jeostratejik, vb. amaçlarla yabancı terörist örgütleri her alanda ve her anlamda desteklemekte ve çıkarları doğrultusunda kullanmaktadırlar.

Avrupa'nın terörle mücadele konsepti, yukarıda sözü edilen tehdit algılamaları dahilinde ve halen uygulamada olan çifte standart geleneği dikkate alınarak değerlendirilmelidir.

7.2. Avrupa'nın Terörizmle Mücadele Konsepti

Avrupa ülkelerinin terörizm konusunda uygulamayı itiyat haline getirdiği çifte standartlar, ilerideki bölümlerde ayrıntılarıyla değerlendirileceği üzere, hem organizasyon ve hem de hukuk alanında ortak bir terörle mücadele konseptinin oluşmasını engellemiştir. Bu konuda Avrupa, dünyanın gerisindedir. Ortada çok sayıda sözleşme ve karar bulunmasına karşılık, uygulamada devletler düzeyinde bir birliktelik sağlanamamaktadır. AB tarafından 11 Eylül saldırılarından sonra hazırlanan *"Eylem Planı"* belki de terörizmle ortak mücadele konusunda sözü edilebilecek tek belgedir.

AB'nin 21.09.2001 tarihli olağanüstü Zirve Toplantısı'nda öngörülen bu plan; yargı kuruluşları ile güvenlik güçlerinin

daha etkili bir işbirliğine gitmesi, üye ülkeler arasında iade prosedürünün kolaylaştırılması, genel bir terör örgütleri listesinin hazırlanması, üye ülkelerin sistematik olarak terörizmle ilgili bütün faydalı verileri EUROPOL'le paylaşmaları ve EUROPOL ile ABD arasında işbirliğine gidilmesi yönünde önlemler içermektedir.

7.3. Avrupa'da Terörizmle Mücadele Kapsamında Alınan Hukuki Önlemler

7.3.1. Avrupa Konseyi'nin Faaliyetleri

Konsey bünyesinde imzalanan *"İnsan Hakları ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Avrupa Sözleşmesi"*nin 17. maddesinde; *"özgürlükleri yok etme özgürlüğünün tanınmayacağı"* öngörülmüştür. Sözleşme hükümlerinin ihlali iddialarını inceleyen ve karara bağlayan Avrupa İnsan Hakları Komisyonu (AİHK) ve La Haye Adalet Divanı da BM'in aldığı karar paralelinde, terörizmi, başkalarının insan hakları ve temel özgürlüklerini yok etmeyi amaçlayan yıkıcı eylemler olarak tanımlanmıştır. Adalet Divanı bir diğer kararında da; insan hakları konusundaki uluslararası belgelere hukuksal olarak taraf olmayan ülkelerin bile, bu belgelerde yer alan esas ve usullere uymak zorunda olduğunu kabul etmiştir.

Konsey bünyesinde imzalanan bir başka sözleşme de 1957 tarihli *"Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi"*dir. Bu sözleşmenin önemli yanı; siyasi suçluların iade edilmeyeceğine, mevzuatında ölüm cezası bulunan ülkeye iade olunmayacağına, ancak ölüm cezasının infaz edilmeyeceğine dair teminat verilmesi halinde iadenin mümkün olabileceğine ilişkin hükümleridir.

1977 tarihli *"Terörün Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi"* ise; terör eylemleri, siyasi suç ve siyasi suçluların iadesi gibi Türkiye'nin başını sık sık ağrıtan konularda önemli hükümler taşımaktadır. Bu nedenle sözleşmeye ilişkin olarak bir hukuk akademisyenince yapılan ayrıntılı bir değerlendirmeye aşağıda yer verilmektedir.

"27 Ocak 1977 tarihinde Avrupa Konseyi'ne üye olan 19 ülkeden 17'si tarafından Strazburg'da imzalanan Anlaşma'nın geçmişi, Avrupa Konseyi İstişari Kurulu'nun 1973 tarih ve 703 sayılı Tavsiye Kararı'na ve Bakanlar Komitesi'nin 24 Ocak 1974 tarih ve 74 sayılı kararına dayanmaktadır. İstişari Meclis'in 703 sayılı Tavsiye Kararı'nda, sebebi ne olursa olsun milletlerarası terörizm suçlarının ceza yaptırımları ile karşılanması gerektiği işaret edilmiştir. Meclis; bu tür eylemlerle masum kişilerin kaçırıldığının, öldürüldüğünün ve hayatlarının tehlikeye sokulduğunun gözönünde tutularak, terör eylemlerinin ağır bir cürüm olarak kabul edilmesini de istemiştir. Meclis kararı uyarınca kurulan bir Bilimsel Komite Mayıs 1976'da anlaşma metnini onaya sunmuştur. Anlaşma 25.05.2001 tarihine kadar 37 devlet tarafından imzalanmış bunlardan Ukrayna dışında 36'sı tarafından onaylanmıştır. Bu anlaşma Türkiye tarafından da 27.01.1977 tarihinde imzalanmış 19.05.1981 tarihinde onaylanıp 20.08.1981 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Anlaşma'nın esas amacı yine Anlaşma'nın Açıklayıcı Raporu'nda açıklanmıştır. Buna göre; amaç, üye devletler arasında akdedilen 1957 tarihli Suçluların Geri Verilmesine Dair Avrupa Anlaşma'sını ve 1959 tarihli Ceza İşlerinde Adli Yardımlaşmaya İlişkin Avrupa Anlaşması'nı ve imzacı devletler arasında akdedilen geri vermeye dair iki tarafiili anlaşma hükümlerini tamamlamak ve bu şekilde terör eylemi failleri nin siyasi suçlu sayılması sebebiyle geri verilmelerinde ortaya çıkabilecek engelleri ortadan kaldırmaktır.

Rapordaki görüşün anlaşmaya yansıması ise giriş bölümünde olmuştur. Buna göre, imzacı devletler terör suçu failleri nin, kovuşturma ve cezadan kurtulmamaları için etkin önlemler alacaklarını beyan edip anılan etkinliğin de suçluların geri verilmesi kurumuna işlerlik kazandırılması ile gerçekleşebileceğini bildirmişlerdir.

Anlaşmaya Göre Terör Eylemleri

Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Anlaşması siyasi suç konusunda ve terör saikiyle işlenen suç konusunda herhangi bir tanımlamaya gitmemiştir. Bunda daha önce bölümlerimizde bah-

settiğimiz her iki kavrama ilişkin tanımlama zorluğunun etkisinin olduğu ortadadır.

Anlaşma'nın 1. maddesinde suçluların geri verilmesi bakımından siyasi suç, siyasi suça murtabit suç veya siyasi saiklerle işlenen suç sayılamayacak olan terör eylemleri tek tek; sayma yoluyla belirlenmiştir. Anlaşma'nın 1.maddesine göre siyasi suç, siyasi suça murtabit suç veya siyasi saiklerle işlenen suç sayılamayacak olan fiiller şunlardır:

16.12.1970 tarihinde La Haye'de imzalanan Uçakların Kanundışı Yollarla Ele Geçirilmesinin Önlenmesine İlişkin Anlaşma'nın kapsamına giren suçlar; 23 Eylül 1971 tarihinde Montréal'de imzalanan Sivil Havacılığın Güvenliği'ne Karşı Kanun Dışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin Anlaşma'nın kapsamına giren suçlar; diplomatik ajanlar dahil olmak üzere uluslararası bir himayeye tabi olan şahısların hayat, fizik bütünlüğü veya hürriyetine bir saldırıyı kapsayan vahim suçlar; Adam kaldırma, rehin alma veya kanundışı hürriyeti tahdit eden suçlar, şahısların hayatı için tehlike teşkil ettiği ölçüde bomba, el bombası, roket, otomatik ateşli silah veya bombalı mektup veya koli kullanmak suretiyle işlenen suçlar, yukarıda sayılan suçlardan birini işlemeye teşebbüs veya böyle bir suçu işleyen veya işlemeye teşebbüs eden bir şahsın fiiline suç ortağı olarak iştirake ilişkin suçlar.

1. maddede belirtilen fiillerin terör eylemi olarak kabul edilmesinin dışında, anlaşmanın 2. maddesinde yukarıda belirtilen fiillerin yanına, terörün doğrudan veya dolaylı olarak insanı hedef almasını hesaba katarak diğer bazı fiiller de eklenmiştir.

Anlaşma'nın 2.maddesine göre: Üye devletler arasında iadenin amaçları bakımından, bir akid devlet, bir şahsın hayatı, fiziki, bütünlüğü veya hürriyeti aleyhine işlenip, 1.maddenin kapsamına giren herhangi bir suçtan başka bir şiddet eylemini içeren vahim bir suçu, siyasi suça murtabıt suç veya siyasi nedenle işlenmiş suç saymamaya karar verebilir. Birinci maddede zikredilenlerin dışında şahıslar için toplu tehlike teşkil ettiği takdirde mülkiyet aleyhine bir fiil içeren vahim bir suça da aynı kaide uygulanacaktır.

Anlaşmaya Göre Terör Eylemlerinin Siyasi Suç Sayılması ve Geri Verilmeye Konu Olması:

Suçlunun geri verilmesinde suçun siyasilik vasfını tayin hakkı talep eden devletin tekelindedir. Bunu Suçluların Geri Verilmesine Dair Avrupa Anlaşması'nın 22. maddesinde de görmekteyiz.

Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Anlaşması ise hangi suçların siyasi suç veya ona murtabıt suç olmadığını saymа yoluyla belirlemekle, talep edilen devletin bu konudaki takdir hakkını kısıtlama yoluna gitmektedir.

Anlaşmacı devletler 1. maddede belirtilen suçları siyasi, siyasi suça murtabıt ve siyasi saikle işlenen suç saymamak konusunda bir yükümlülük altına girmişlerdir. Diğer bir deyişle anlaşmacı devletler bu suçları siyasi suç olarak nitelememek mecburiyetindedirler.

Ancak aynı mecburiyeti 2. maddede göremiyoruz. Zira bu maddede sayılan fiillerin siyasi suça murtabıt suç veya siyasi sebeple işlenmiş suç saymaya karar vermek konusunda talep edilen devletin takdir hakkı vardır. Bu takdir hakkının altında yatan sebebin 2. maddede belirtilen fiillerin 1. maddede belirtilenler kadar ağır neticelerinin olmadığı söylenebilir. Ancak yine de 2.maddede belirtilen fiilleri talep edilen devletin siyasi suç saymasının önünde bir engel yoktur.

Takdir hakkının kısıtlanması Anlaşma'nın 8/2.maddesinde Ceza İşlerinde Adli Yardımlaşmaya İlişkin Avrupa Anlaşması'na da yansımıştır. 8. madde, 1. ve 2. maddede belirtilen suçlara taalluk eden kovuşturmalarla ilgili ceza sorunlarında anlaşmacı devletlerin diğerlerine en geniş adli yardımı sağlayacağını ifade etmektedir. Bu hüküm, Anlaşma'nın 2.maddesinde adli yardımlaşmanın siyasi suç veya siyasi suça murtabıt olan suça ilişkin olması halinde reddedilebileceği yolundaki hükmünü de daraltmıştır. Yani bundan sonra anlaşmacı devletler bu konudaki yardımlaşma talebini sırf siyasi suç sebebiyle geri çeviremezler.

Anlaşma'nın 5. maddesi kanaatimizce 1. ve 2. maddenin etkinliğini azaltabilecek bir düzenleme içermektedir. Bu maddeye göre; talep edilen devletler, 1. ve 2. maddelerde öngörülen suçlar için söz konusu geri verme talebinin bir şahsın ırk, din, milliyet, siyasi kanaatleri do-

layısıyla kovuşturma veya cezalandırma gayesi ile yapıldığına veya bu şahsın durumunun bu sebeplerden biri ile ağırlaşabileceğine dair ciddi sebepler mevcut olduğuna kanaat oluştuğu takdirde suçlunun geri verilmesi konusunda bir yükümlülüğün olduğu söylenemeyecektir. 'Suçluların Geri Verilmesine Dair Avrupa Anlaşması'nın 3.maddesinde de bulunan bu hükmün amacı, sığınma hakkının korunmasıdır. (28. 07. 1951 tarihinde Cenevre'de imzalanan 'Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme'nin 1/A) 2.maddesinde mülteci-sığınmacı terimi şu şekilde açıklanır: ...ırkı, dini, tabyeti, muayyen bir içtimai gruba mensubiyeti veya siyasi kanaatleri yüzünden takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu memleket dışında bulunan ve işbu memleketin himayesinden istifade edemeyen veya mezkur korkuya binaen istifade etmek istemeyen, yahut tabyeti yoksa ve bahis konusu hadiseler neticesinde evvelce mutaden ikamet ettiği memleket dışında bulunuyorsa, oraya dönemeyen veya mezkur korkuya binaen dönmek istemeyen şahıs ...)

Ancak, anlaşmaların ayırımcılık konusundaki bu hükümlerinin, uygulamada, devletlerin siyasi takdir mekanizmasını harekete geçirebileceği endişesi, anlaşmanın işlerliğini tartışmalı hale getirmektedir.

Anlaşma'nın 13.maddesindeki 'ihtirazi kayıt hakkından' da bahsetmek gerekmektedir. Zira bu hükümü de anlaşmanın etkinliğini azaltmakta ve anlaşmanın ilk kısmındaki terörizmle mücadele konusundaki işbirliği düşüncesini sekteye uğratmaktadır.Bu maddeye göre; imza sırasında veya tasdik, kabul veya tasvip belgesi tevd edilirken, (Bu hususlar, suçun; şahısların hayatı, fiziki bütünlüğü veya özgürlükleri için toplu bir tehlike yaratması, suçun; işlendiği saikle ilişkisi bulunmayan şahısları etkilemesi, suçun işlenmesinde zalimane veya hırçın usullerin kullanılmış olmasıdır.) belirtilen hususlar dahil suçun kendine has vahim yönlerini suçun değerlendirilişinde gözönüne almayı taahhüt etmek şartıyla 1. maddedeki suçları siyasi, ona murtabıt veya siyasi saikle işlenmiş olarak kabul edip, geri verme talebini reddedeceği yönünde bir ihtirazi kayıt konabilir. 13.maddedeki ihtirazi kayıt konabilme imkanı sonucunda anlaşmaya taraf devletlerden 12 tanesi buna dayanarak 1.maddede belirtilen suçları anlaşmanın hilafına olsa bile siyasi suç sayabileceklerine dair beyanda bulunmuşlardır.

Suçluların geri verilmesi kurumunda önemli bir yer tutan 'ya geri ver ya da yargıla' ilkesinin bir görünümüne bu anlaşmanın 6. maddesinde yer verilmiştir. Bu madde anlaşmacı devletlere, sanığı 5. maddedeki ayrımcılık kuralı çerçevesinde veya 13.maddeye göre ihtirazi kayıt sebebiyle talep eden devlete vermemesi halinde, kendi yargı mekanizmalarını harekete geçirme konusunda bir yükümlülük getirmektedir.

Madde hükmü şu şekildedir.

'Her akit devlet, şüphe edilen sanığın kendi ülkesinde bulunması ve kaza yetkisi talep edilen devletin hukukuna eşit şekilde yürürlükte olan yargı hakkı kaidesine dayanan bir akit devletten aldığı iade talebini müteakip sanığı iade etmemesi halinde, 1.maddede zikredilen suç hakkında kendi kaza yetkisini tesis etmek için gerekli tedbirleri alacaktır. Bu sözleşme milli hukuka uygun şekilde uygulanan herhangi bir ceza verme yetkisini bertaraf etmez'.

Geri verilmeyen siyasi suçluların yargılanması açısından önemli gördüğümüz bu madde hükmünü biraz daha detaylandırmak gerekmektedir. Geri verme talebini reddeden devletin yargılama yapabilmesi için şu şartlar gerçekleşmiş olmalıdır: Öncelikle suç işlediğinden şüphe edilen kişinin kendisinden iade talep edilen devletin ülkesinde bulunması gerekir. Ardından da iade talebini reddeden devletin kendi hukukuna göre söz konusu suçu yargılamakta milli yetkiye sahip olması gerekmektedir.

Sanığın ülkesinde bulunduğu akit devletin ilk yükümlülüğü, sanığı geri vermeye çalışmaktır. Geri verme gerçekleşmediği takdirde yargılama yükümlülüğü doğmaktadır. Burada yargılama yükümlülüğü geri verme karşısında tali niteliktedir.

Yargılama mecburiyeti, anlaşmanın 1. maddesinde sayılan fiiller için öngörülmüşken, 2. madde kapsamına giren fiiller için böyle bir mecburiyet söz konusu değildir. Yargılama yetkisi olan ve bu yetkiyi kullanmak isteyen devlete bir engel de getirilmemiştir. Çünkü bu fiiller yeterince ağır bulunmamakla birlikte anlaşmada da yeterince açık bir şekilde belirtilmemiştir. Bu durumda taraf devletler 2.maddede belirtilen fiili kovuşturup kovuşturmamakta kendi

takdir haklarını kullanarak karar vereceklerdir. Sanıkların geri verilmemeleri halinde vermeyen ülkede yargılanmaları onların iltica hakkı ile çelişmez denmekte ise de 'geri ver veya yargıla' prensibinin teröristlerin mülteci sıfatı almalarını önlemek amacıyla öngörüldüğü de unutulmamalıdır.

Terör Eylemlerinin Siyasi Suç Kavramı Karşısında Değerlendirilmesi

Terör eylemlerinin siyasi suç sayılıp sayılmayacakları doktrinde tartışmalıdır.

Bazı yazarlarca terör eylemleri adi suçtur ve uluslararası uygulamada da hep bu şekilde nitelendirilir. Bu eylemlerde kullanılan yöntemler suçun adi suç niteliğine sahip olmasını sonuçlanmaktadır. Gerçekten bu eylemlerde ideolojik amaç olsa da, araç olarak başvurulan, şiddet kullanma, korku ve yılgınlık yaratmanın ideoloji ile bağlantısı olamaz. Terör eylemleri tüm bireylere yönelmekte ve böylece de amaca ters düşen bir durum yaratılmaktadır. Terör eylemlerinde, şayet amaç yeni bir düzenin, yeni bir siyasal düzenin yaratılması ise, bu amaca tamamen yabancı olan bireylere tecavüzde bulunulmaması gerekir. Gerçekleşen bu ters, çelişik durum, hareketlerin adi suç olarak kabulünü gerektirmektedir.

Diğer bir grup ise terör eylemlerinin siyasi suç olarak kabul edilmesi gerektiği düşüncesindedir. Bu düşünceye göre bu eylemlerin siyasi amaçları hiçbir zaman inkar edilemez; terör eylemleri ülkenin siyasi durumu ile yakından ilgili oldukları gibi siyasal etkilere de sahiptirler. Ayrıca teröristler, ülkedeki siyasi rejimi değiştirmek için teröre başvurmaktadırlar ve siyasi suçlar tarih içerisinde hep bu şekilde ortaya çıkmıştır. Ayrıca yine tarihsel incelemeler, sömürge yönetimlerine karşı hep terör eylemleri ile karşı çıkıldığını göstermektedir, şeklinde bir iddia ileri sürülmektedir.

Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Anlaşması'nda yer alan terör eylemlerinin siyasi niteliğinin devam ettiği konusunda doktrinde görüşlere rastlanmaktadır. Wattenville, bu eylemlerin daha çok iade yönünden sonuçlarını belirterek zımmen de olsa hareketlerin siyasi suç özelliğini korunduğunu düşünmektedir. Özek ise terörist eylemlerin siyasi suç karşısındaki durumunu şu şekilde ifade etmektedir.

'Uluslararası sözleşmelerde, terör suçlularının iadesi talebinin kabul edileceği kurala bağlanmıştır. Bu nedenle, terör suçlarının siyasal suç niteliği taşımadığı ileri sürülmüştür. Bir suçun siyasal suç olup olmadığı, suçlunun iade olasılığına göre saptanmaz; suçun türünü eylemin niteliği belirler. Terör suçlularının iadesi, terörle mücadele açısından kabul edilmiş bir önlemdir. Buna karşılık, terör eyleminin siyasal iktidar düzenini değiştirmeye yönelik olması, terör niteliğindeki suçun siyasal suç sayılmasını gerektirir.'

Özek'in görüşüne katılmamak elde değildir. Zira teröristler eylemlerini gerçekleştirirken çoğu zaman siyasi amaçlarla hareket etmektedirler. Bu sebeple amaçlarının siyasi olduğunun kabulü gerekir ancak bu konudaki görüşümüz suçluların geri verilmesi anlamında terör eylemlerinin artık ne objektif yönden ne de sübjektif yönden siyasi suç olarak kabul edilmemesi yönündedir. Zira önümüzde duran terörist tiplemesi yüzyıllar öncesinden kalan özgürlük savaşçısı siyasi suçlu mitinden farklı bir konumdadır. Eskinin özgürlük savaşçıları kutsal kabul ettikleri bir özgürlük fikri ile hareket ederken baskıcı rejimlere karşı demokratik bir mücadele içinde bulunuyorlardı. Ancak günümüzde terörün artık hedef ayrımı yapmadan dünya kamu düzeni için bir tehdit teşkil etmesi yöntemlerinin farklılaşıp giderek vahşiyane bir şekle bürünmesi bizi bu sonuca götürmektedir. Ancak ülkelerinde varolan baskı ve sömürge rejimlerine karşı mücadele eden grupların bu mücadelelerini salt terörist eylemler olarak nitelemek de doğru olmayacaktır. Bunun için bu tür grupların eylemlerinin yöneldiği kişilerin ortaya konulması önemi kazanmaktadır. Zira en baştan beri insan yaşamı, hakkı ve mağdur kavramlarını esas alan bir siyasi suç düşüncesi içinde olduğumuzdan bu grupların baskıcı rejime karşı mücadelesinde veya savaşında, sivillerin uluslararası hukukun yasakladığı yukarıda saydığımız eylemler dışında minimum zarar görmesi halinde dahi siyasi suçlu olarak kabul edilebileceğini düşünmekteyiz. Bunun için talep edilen suçlunun veya sanığın durumunun her olayda kendi içinde değerlendirilmesinin faydalı olacağını düşünüyoruz.

Siyasi suçlu sayılanların geri verilmemesi halinde yargılanmaması yargılamanın diğer devletin içişlerine karışma olarak kabul edilmesi ve onlara iltica hakkı tanınması yerleşmiş bir uygulama

gibi gözükse de artık siyasi suçlu mitinin kabuk değiştirmiş hali olan teröristlerin bu yoldan faydalanmaması için yapılan çalışmalara devam edilmelidir. Bu konuda atılacak adımlar siyasi suçluların işlediği suçlardan dolayı sığınma hakkına zarar vermemek kaydıyla yargılanması veya kurulacak bir Uluslararası Terör Mahkemesi'nde yargılanmaları yolunda olmalıdır. Kuruluş çalışmaları devam eden Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin bu rolü kolaylıkla üstlenebileceği düşüncesindeyiz.

Sonuç olarak siyasi suç konusundaki görüşümüz artık bu alanın sınırlarının daraltılması gerektiği yönündedir. İnsan hayatını büyük tehlikeye maruz bırakacak eylemlerde saik, amaç ne olursa olsun siyasilik niteliğinin göz ardı edilmesi ve bahis konusu geri verilmeme imtiyazının sadece düşünce, ifade, din ve vicdan özgürlüğü gibi demokratik haklar için mücadele eden ve ayrıca sömürge ve baskı rejimlerine karşı mücadelede; yukarıda belirttiğimiz kayıt dahilinde, bulunan gruplara tanınmasının yerinde olacağını düşünüyoruz." (Köprülü 2004)

Avrupa Konseyi, terörizmle mücadeleye ilişkin bazı kararlar da almıştır. Bunların başlıcaları; Konsey Danışma Meclisi'nin 1973 yılında 703 sayıyla aldığı; uluslararası terörizmin bir suç olduğuna ve terörizm suçları konusunda *"teröriste ya ceza ver, ya da iade et"* kuralının uygulanması gerektiğine ilişkin karar, Bakanlar Komitesi'nin 15.01.1982 tarihli, 1 sayılı ve 28.04.1982 tarihli ve 941 sayılı; terör fiillerinin kovuşturulması ve cezalandırılması ile ilgili kararları, Avrupa Konseyi İstişari Asamblesi'nin 1984 yılında aldığı *"Avrupa'da Terörizme Karşı Demokrasi'nin Savunulması"* konusundaki 1982 sayılı karar ve 1984 yılında Madrid'de toplanan Adalet Bakanları 14. Konferansında alınan *"Terörizm ve Uluslararası Organize Suçlara Karşı Mücadele İşbirliği"*ne ilişkin 4 nolu karardır.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin (AKPM) 20 Eylül 1999 tarihli toplantısında aldığı ve daha önce de çeşitli nedenlerle irdelenen karar ise ayrıca önemlidir. Çünkü bu kararda, İspanyol Parlamenter Lopez Henares'ce hazırlanan *"Terör Karşısında Avrupa Demokrasileri"* konulu rapor üzerine

bir terörizm tanımı yapılmıştır: AKPM'nin kabul ettiği şekliyle terör, *"Genelde bir ülkeye, bu ülkenin kurumlarına, topluma veya münhasıran bireylere karşı, resmi makamlar, toplumdaki bazı kişiler veya gruplar veya genel olarak kamuoyunda tedhiş havası estirmek amacıyla, ayrılıkçı emeller, aşırı ideolojik kavramlar, fanatik veya irrasyonel göreceli faktörlerin motivasyonu sonucu şiddete başvuran veya şiddete başvurma tehdidinde bulunan kişiler veya gruplar tarafından gerçekleştirilen her türlü eylem"* dir.

11 Eylül saldırılarından sonra da Konsey, terörizmle ortak mücadele konusunda 19 Eylül 2001 tarihli Çerçeve Kararı'nı kabul etmiştir. Bu karar; *"Avrupa İçinde Tutuklama Emri"* (European Arrest Warrant) düzenlemesini getirmektedir.

21.09.2001 tarihli olağanüstü Konsey Zirve Toplantısı'nda da 11 Eylül tarihinde ABD'ye yapılan saldırıyla ilgili olarak; terörizmin dünya ve Avrupa için çok ciddi bir tehlike oluşturduğu ve buna karşı mücadelenin AB'nin öncelikli hedefi olduğu, AB'nin fanatik terörist gruplar ile Arap ve Müslüman dünya arasında kurulan denklemi kategorik olarak reddettiği hususları karara bağlanmış, terörizme karşı içeriği önceki bölümlerde açıklanan bir *"Eylem Planı"* hazırlanmıştır. Bu toplantıda ayrıca; BM Güvenlik Konseyi'nin 1368 sayılı kararı paralelinde, ABD'nin teröristlere mukabelesinin meşru olduğu ve AB'nin suçluların adalete teslim edilmesine yönelik süreçte ABD ile işbirliği yapacağı yolunda bir karar alınmış, BM gözetiminde terörizme karşı geniş global koalisyon çağrısında bulunulmuştur.

2001 sonunda da 11 Eylül saldırılarından sonra gerçekleştirilen terörizmle mücadele faaliyetleri ve ulaşılan neticelerle ilgili bir değerlendirme raporu yayınlanmıştır. Bu Raporda; terörle mücadele eylem planının hazırlandığı, polis ve yargı organları arasındaki işbirliğinin güçlendirildiği, terörizm konusunda çerçeve kararı alındığı, cezalandırılabilir terörist faaliyetlerle ilgili genel bir tanım geliştirildiği, terörist faaliyetlerle bağlantılı guruplar, organizasyonlar, insan toplulukları ve oluşumlarla ilgili genel bir liste hazırlandığı, EUROPOL'e

uluslararası terörizmle mücadelede, daha belirleyici bir rol verildiği, Avrupa istihbarat servisleri arasında daha yakın ilişki kurulduğu, hava ulaşımının güvenliğini teminle ilgili genel bir birlikteliğe varıldığı ve terörizmle ilgisi olanların hesaplarının dondurulması yönünde faaliyete geçileceği hususları yer almaktadır.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi de 11 Temmuz 2002 tarihli, 804 sayılı toplantısında insan hakları ve terörle mücadele hakkında bazı ilkeler belirlemiştir

7.3.2. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT) Çalışmaları

*"Soğuk Savaş"*ta Doğu ve Batı blokları arasında diyalog kurmak için oluşturulan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK), 1990'da imzalanan Paris Şartı'yla daimi bir diyalog platformu haline gelerek Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'na (AGİT) dönüşmüştür. Halen, 55 üyesi bulunan Teşkilat, ortaya çıkan bunalımların giderilmesinde aktif olarak çalışmaktadır.

Küreselleşmenin tehdit ve riskleriyle, çok tarafiili işbirliği olmadan başa çıkılamayacağı yaklaşımıyla hareket eden AGİT, üyeleri ve diğer uluslararası kuruluşlar arasındaki ilişkileri ve işbirliğini güçlendirme çabası içindedir. İnsan hakları, temel özgürlükler, demokrasi ve hukuk devleti AGİT'in güvenlik konseptine dahil kavramlardır. Düşünce ve inanç özgürlüğü de dahil, insan hakları ve temel özgürlüklerin ihlali, saldırgan milliyetçilik, ırkçılık, terörizm, şovenizm, yabancı düşmanlığı, hoşgörüsüzlük ve antisemitizmle mücadeleyi ön plana alan AGİT, çatışmaların önlenmesi, kriz yönetimi ve çatışma sonrası rehabilitasyonu amacıyla sivil bir girişim olan *"Acil Uzman Yardımı ve İşbirliği Takımları"* oluşturmuştur. AGİT'in terörizmle mücadele konusunda bugüne kadar gerçekleştirdiği çalışmalar aşağıdadır:

A. 1975 Helsinki Nihai Senedi

Senette, devletlerin terörist eylemlere doğrudan ya da dolaylı şekilde yardım etmekten kaçınacakları vurgulanmaktadır.

B. 1983 Madrid Belgesi

Bu Belgede uluslararası ilişkilerde şiddet kullanılması da dahil terörizm kınanmakta; terörizmin masum insanların canına kastederek insan haklarını ve temel özgürlükleri yok ettiği açıklanmakta, terörizmle mücadele için ikili ve çok tarafiili işbirliğinin özendirilmesi gerektiği vurgulanmakta, belgeye taraf ülkeler kendi topraklarının terör eylemlerinin hazırlanması ve düzenlenmesi amacıyla kullanılmasına ve bunları yapanların orada barındırılmasına izin vermeyeceklerini beyan etmekte, terörist eylemlerin finanse edilmeyeceği, teşvik olunmayacağı ya da hoş görülmeyeceği belirtilmektedir.

C. 1989 Viyana İzleme Belgesi

Bu belgede de terörizm kınanırken, teröristlerin taleplerine karşı direnç gösterilmesi tavsiye edilmekte, terörizm konusunda bilgi değiş tokuşu dahil ikili ve çok tarafiili iş birliği yapılması, diplomatik ve konsolosluk misyonlarının ve bunların personelinin güvenliğinin sağlanması, terör eylemlerine karışanların sınır dışı edilmesi ve yargı önüne çıkarılması, birden fazla ülkenin hükümranlığının söz konusu olduğu durumlarda uluslararası sözleşmelere uygun hareket edilmesi hatırlatılmaktadır.

D. 1990 Tarihli ve İnsan Boyutu Konulu Kopenhag Toplantısı Belgesi

Belgede, kendi ülkesinin yada bir başka ülkenin düzenini yıkmaktan vazgeçmeyi reddeden şiddet yada terörizm kınan-

makta ve ülkelerin terörizmle mücadeledeki sorumlulukları vurgulanmaktadır.

E. 1990 Paris Senedi (Charter)

Terörizmin her türlüsünü kınamakta ve terörizmle mücadelede işbirliğini öngörülmektedir.

F. 1992 Helsinki Belgesi

Her türlü terör eylemi kınanmakta, AGİT'in terör konusunda aldığı kararlar yinelemektedir.

G. 1994 Budapeşte Belgesi

Terörizmin hiçbir şekilde haklı görülemeyeceğini ve desteklenmeyeceği, terörizmle mücadele için iş birliği yapılacağı vurgulanmakta, teröristlerin yargılanması ve sınır dışı edilmesi konusundaki uluslararası sözleşmelere uyulacağı yinelenmektedir.

H. 1996 Lizbon Belgesi

Belgede; terörizm, örgütlü suç, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, kontrolsüz göç ve çevre kirliliğinin AGİT üyelerinin ortak sorunu olduğunu belirtmektedir. Belgenin *"silahların denetimi"* bölümünde de terörizmin her çeşidi ile mücadele edileceği vurgulanmakta, *"Güvenlik İş Birliği"* bölümünde ise terörizmle mücadele konusunda uluslararası camianın aldığı önlemleri tamamlayıcı tedbirler alınacağı belirtilmektedir.

I. 19.11.1999 Tarihinde Kabul Edilen Avrupa Güvenlik Şartı

İstanbul'da 54 ülkenin katılımıyla toplanan AGİT Zirvesi'nde kabul edilen *"Avrupa Güvenlik Şartı"* nda devletler arasında çatışma tehlikesinin tamamen yok edilemediği vur-

gulanarak, eski bölünmelerin geride bırakıldığı Avrupa'da devletlerarası anlaşmazlıklardan olduğu kadar, toplumların iç uyuşmazlıklardan da kaynaklanan yeni risk ve tehditlerin belirdiği ifade edilmektedir.

Şart'ta; uluslararası terörizm, şiddete başvuran aşırılık, örgütlü suç ve uyuşturucu kaçakçılığının güvenliğe karşı artan ölçüde tehditler olarak ortaya çıktığı, *"nedeni ne olursa olsun ve ne şekilde tezahür ederse etsin"* terörizmin kabul edilemez bir olgu olduğu hususlarına da yer verilmektedir.

İ. 9 Ekim 2001 Tarihli Sintra-Portekiz Toplantısında Alınan Kararlar

Bu toplantıda ABD'yi hedef alan 11 Eylül saldırıları kınanmış ve terörizme karşı mücadeleyle ilgili olarak 1999 tarihli AGİT İstanbul Zirve Şartı'nın 4. maddesi ve diğer deklarasyonlar hatırlatılmıştır. Karar metninde; *"Uluslararası terörizm, vahşi saldırı, organize suçlar ve uyuşturucu kaçakçılığı, güvenliği tehdit etmektedir. Sebebi ne olursa olsun, hiçbir terörist eylem ve gösteri kabul edilemez. Topraklarımızdaki terörist faaliyetlerin hazırlanmasını ve mali olarak desteklenmesini önleyebilmek için, çabalarımızı artırmalıyız ve teröristler kendilerini cehennemde hissetmeli"* cümleleri de yer almaktadır.

7.3.3. NATO'nun Terörizmle Mücadele Faaliyetleri

1990'ların başında SSCB ve Doğu Bloğu'nun dağılmasını takiben NATO tehdit değerlendirmesi ve stratejik konsept tayini alanlarında ciddi bir sıkıntı çekmiştir. Buna rağmen, NATO'nun 1991 tarihli Yeni Stratejik Konsepti'nin hazırlanmasından sonra, Kuzey Atlantik Konseyi Bakanlar Toplantıları sonrasında yayınlanan ortak bildirilerin hemen hepsinde terör konusunda hükümlere yer verilmiştir.

Bu kararlarda; kaynakları, nedenleri ve amaçları ne olursa olsun uluslararası terörizmin eylem, yöntem ve uygulamaları kınanmakta, ülkelerin toprak bütünlüklerini tehdit edebilecek

olan bu suçların barış, güvenlik ve istikrara yönelik ciddi bir tehdit oluşturduğu, uluslararası terörist suçların hiç bir koşulda haklı gösterilemeyeceği, bu hareketlerin, hem insan onurunu ve haklarını pervasızca ihlal ettiği, hem de uluslararası ilişkilerin normal seyrini tehdit ettiği, bu musibetin önlenmesi ve bastırılması için mümkün olan en etkili işbirliğinin yapılmasının gerekli olduğu, İttifak içindeki bazı düzenlemeler de dahil olmak üzere, İttifakın terörle mücadele konusundaki tüm çabaları destekleyeceği ve sıkı bir uluslararası işbirliğinin bu sorunu ortadan kaldırmanın temel yolu olduğu vurgulamıştır.

NATO'nun terörizme ilişkin ilk kapsamlı tehdit değerlendirmesi ise Kosova'daki Müttefik Güç Harekatı devam ederken, İttifak'ın kuruluşunun 50. yılı vesilesiyle Nisan 1999'da Washington'da toplanan zirvede yapılmıştır.

Bu Zirvede kabul edilen *"Yeni Stratejik Konsept"* ile getirilen yeni tehdit tanımlamaları; NATO'nun bundan sonra üyelerini sadece doğrudan saldırıya karşı değil aynı zamanda Avrupa'da istikrarsızlığa neden olarak ittifak üyelerinin dolaylı yoldan da olsa olumsuz etkilenmelerine yol açabilecek risk faktörlerinden gelen tehditlere karşı da savunacağı vurgulamakta, bu risk faktörleri yeni Stratejik Konsept'in 20-24. maddelerinde; etnik ve dinsel rekabet, bölgesel uyuşmazlıklar, yetersiz ya da başarısız reform gayretleri, insan hakları ihlalleri, devletlerin dağılması, kitle imha silahlarının yayılması, terörizm, sabotaj ve örgütlü suçlar olarak sayılmaktadır.

11 Eylül eylemlerinden sonra da NATO tarihinde ilk defa Kuzey Atlantik Antlaşması'nın 5. maddesinin işletilmesine karar verilmiş ve terör saldırısına maruz kalan ABD'ye yardım için harekete geçilmesi öngörülmüştür.

Bu maddeye göre, taraflar, Kuzey Amerika'da veya Avrupa'da içlerinden bir veya daha çoğuna yöneltilecek silahlı bir saldırının hepsine yöneltilmiş bir saldırı olarak değerlendirileceği ve eğer böyle bir saldırı olursa BM Yasası'nın 51. maddesi'nde tanınan bireysel ya da toplu öz savunma hakkını kullanarak, Kuzey Atlantik Bölgesi'nde güvenliği sağlamak

ve korumak için bireysel olarak ve diğerleri ile birlikte, silahlı kuvvet kullanımı da dahil olmak üzere gerekli görülen eylemlerde bulunarak saldırıya uğrayan taraf ya da taraflara yardımcı olacakları konusunda anlaşmışlardır. Böylece, İttifak terörizmle mücadeleye verdiği önemi göstermek istemiştir.

Ancak, ABD'nin öncülüğünde yürütülen Irak savaşı öncesinde ve savaş sırasında İttifak üyeleri arasında ortaya çıkan görüş ayrılıkları, ileriki tarihlerde meydana gelebilecek bunalımlara karşı NATO'nun takınacağı tavrın belirlenmesinde de benzer zorlukların yaşanabileceği yorumlarına yol açmıştır.

Orgeneral (E), Aytaç Yalman, 2005 yılında *Cumhuriyet Gazetesi*'nde yayınlanan bir yazı dizisinde NATO'nun 11 Eylül saldırılarından sonraki konumunu şöyle değerlendirmektedir:

"NATO ve AB günümüz tehditlerine karşı koymada en önemli iki aktör olarak ortaya çıkmaktadır.

NATO ile ilgili en belirgin gelişme, sadece kendi bölgesini savunmak mantığı ile teşkil edilmiş kuvvet ve komuta yapılarına sahip bu kuruluşun; şimdi dünyanın herhangi bir yerindeki krizlere, bölgesel ve genel uluslar arası barış ve istikrarı tehdit eder boyuta ulaşmadan müdahale etme imkan ve kabiliyetine sahip olması gereksinimin ortaya çıkmasıdır.

24.04.1999 tarihinde kabul edilen NATO Stratejik Konsepti ile (The Alliance's Strategic Consept) ittifakın karşı karşıya olduğu güvenlik sorunları ve bunlarla mücadele yöntemleri ortaya konulmuştur. Bu belgede güvenliğe yönelik tehditler 'çok boyutlu ve genelde önceden tahmin edilmesi güç' olarak nitelenmiş, KİS ile fırlatma vasıtalarının yarattığı tehdit üzerinde durulmuştur. Belgede, ayrıca NATO'nun güvenlik çıkarlarının; terörizm, sabotaj ve örgütlü suçlar ile hayati öneme sahip kaynakların akışının kesintiye uğraması eylemlerini içeren daha geniş çaplı tehditlerden de zarar görebileceği ifade edilmiştir.

Bu konseptte kriz yönetimi NATO'nun temel görevlerinden birisi olarak tanımlanmakta, NATO Antlaşması'nın 5. maddesinde belirtilen kolektif savunma görevine ilaveten, 5. madde dışı harekat

olarak nitelendirilen 'Kriz Mukabele Harekatını' da icraya hazır olması hususu belirtilmektedir.

Bu konseptin yayınlanmasından ve 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra, terörizmin oluşturduğu tehditler ve başarısız devletlerden kaynaklanan riskler de artmıştır.

Sonuç itibariyle NATO bir savunma kalkanı olmaktan çıkarak, adeta bir güvenlik yöneticisine dönüşmüştür. Bu doğrultuda da sorumluluk sahası dışında (out of area) Bosna-Hersek'te SFOR, Afganistan'da ISAF, Kosova'da KFOR harekatlarını icra etmiştir."

7.3.4. Terörizmle Mücadele Konusunda Hüküm Taşıyan Avrupa Sözleşmeleri

A. Schengen Antlaşması

Schengen Antlaşması, *"Avrupa Tek İç Pazarına"* ön hazırlık olmak üzere 14 Haziran 1985'te Lüksemburg'un Schengen kentinde üç Benelüks ülkesiyle Fransa ve Almanya arasında imzalanan, sınırların deneme niteliğinde kaldırılmasını öngören bir antlaşmadır.

İçeriği oldukça gizli tutulan bu anlaşma beşler arasında sınırların kaldırılmasını öngörmekle birlikte; terörizm, silah, mermi ve uyuşturucu madde kaçakçılığı ile mücadeleyi ve bu alanlarda ülkeler arasında yapılacak işbirliğini de kapsamaktadır... Bu çerçevede polis güçleri arasında işbirliği yapılması, sıcak takip konusunda ülkeler arası işbirliğinin geliştirilmesi ve polis teşkilatları arasında haberleşmeyi sağlayacak bir bilgi ağının (SIS: Schengen Bilgi Sistemi) kurulması kararlaştırılmıştır.

Antlaşma ile siyasi iltica talebi başvurularının beş ülkeden birisi tarafından incelenmesi esası da benimsenmiştir. 1991 yılında bu antlaşmaya İtalya, İspanya ve Portekiz de katılmışlardır. 1993 yılından itibaren üçüncü ülkelere karşı tek bir vize uygulanması fikri de üye ülkeler tarafından kabul edilmiştir.

Bu anlaşma çerçevesinde halen, *"Schengen Polis Gümrük Çalışma Grubu"*, *"Uyuşturucu ile Mücadele Avrupa Komitesi"*, *"Gümrük İşbirliği Konseyi'nin farklı Daimi Çalışma Grupları"* ve *"Mafya ve Diğer Organize Suçlarla Mücadele Çalışma Grubu"* faaliyetlerini sürdürmektedir.

B. Maastricht Antlaşması

AB üyesi devletlerden; Belçika, Danimarka, Federal Almanya, Yunanistan, İspanya, Fransa, İrlanda, İtalya, Lüksemburg, Portekiz ve İngiltere 7 Şubat 1992 tarihinde Maastricht'de bir araya gelerek; üye ülkelerin ekonomilerini güçlendirmek, ekonomik bütünlük sağlamak, tek ve istikrarlı para içeren ekonomik ve parasal bir birlik kurmak, Avrupa kıtasının bölünmüşlüğüne bir son vermek ve tek bir Avrupa Devletler Topluluğu'nu oluşturmak üzere bir antlaşma imzalamışlardır.

Bu antlaşmanın koşulları arasında; ortak dış politika ve güvenlik politikaları oluşturmaya, adli konuları ve içişleri alanlarındaki hususları antlaşma çerçevesinde yürürlüğe koyarak halkların emniyetini ve güvenliğini garanti altına almaya ve serbest dolaşımı kolaylaştırmaya yönelik hükümler de mevcuttur. Antlaşmada sözü edilen adli konular ve içişleri alanlarındaki işbirliği ise; mülteci politikası, birlik dış sınırlarının geçilmesi, üçüncü ülke vatandaşları için göç politikası, uyuşturucu alışkanlığı ile mücadele, kaçakçılıkla mücadele, terörizmle mücadele, medeni hukuk alanında işbirliği, ceza hukuku alanında işbirliği ve gümrük işbirliğini kapsamaktadır.

7.3.5. Avrupa'daki Terörizmle Mücadele Kurumları

"Avrupa'nın Terörle Mücadele Konsepti" bölümünde, bu Kıta'da terörizmle mücadele konusunda devletler seviyesinde olumlu bir işbirliğinin oluşturulamadığı, ciddi algılama ve uygulama farklılıklarının ortaya çıktığı ve bu durumun terörizmle mücadele çeşitli zafiyetler yarattığı vurgulanmıştı.

Ancak, terörizmle mücadelenin kurumsal boyutuna bakıldığında bu zafiyetin bir ölçüde giderildiği ve çağdaş terörizm tehdidiyle mücadele edebilecek bazı ciddi örgütlenmelerin hayata geçirildiği görülmektedir. Bu kurumların bir bölümü faaliyet alanlarındaki terörizmin özelliği gereği, *"ad hoc"* ve bir noktada illegal kuruluş statüsüyle görev yapmakta, bir diğer bölümü ise uluslararası kurumlara bağlı yasal örgütlenmeler konumunda çalışmaktadırlar. AGİT ve büyük ölçüde Avrupalı olan NATO daha önceki bölümlerde değerlendirildiğinden, bu örgütlere burada yer verilmeyecektir.

A. Avrupa Polis Bürosu (EUROPOL: The European Police Office)

AB, üye ülke polislerinin işbirliği temin etmek ve üye olmayan ülkelerle de suçla mücadele alanında işbirliği yapabilmek amacıyla EUROPOL'u kurmuştur. 1995'ten itibaren uyuşturucuyla mücadele alanında faaliyet gösteren kurum, 1 Ocak 1999 tarihinden bu yana da terörizm ve kalpazanlıkla mücadeleyi görev kapsamına almıştır. Terörizm alanında istihbari bilgileri toplamak, üye ülkelerin değerlendirmesine sunmak ve böylece terörizmle daha etkin mücadele edilmesini sağlamak da bu kuruluşun görevleri arasındadır. 1 Mayıs 1999 tarihinde yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması da polis işbirliğinin etkinleştirilmesi ve suçluların iadesi gibi konularda EUROPOL'un çalışmalarına destek vermiştir.

EUROPOL'ün 2001 başında düzenlediği *"Antiterörizm Konferansı"*nda ise Madrid Belgesi kabul edilmiştir. Bu belgede; teröristlere *"sisteme muhalefet eden radikal unsurlar ve şiddete başvurmasa bile siyasi ayrılıkçılığı körükleyen unsurlar dahil"* karşı mücadele konusunda anlaşmaya varılmış, bu maksatla AB sınırları içinde en çok aranan teröristlerle ilgili veri tabanı oluşturulması ve bunların proaktif bir şekilde izlenmesi yönünde mutabakat sağlanmıştır. Bu çalışmalar sırasında, İspanya, İtalya ve Yunanistan kendi aralarında anlaşarak, kendi sınırları içindeki terörizm eylemleriyle mücadele için ortak bir araştırma gurubu oluşturmuşlardır.

B. Schengen Antlaşması İle Oluşturulan Kuruluşlar

14 Haziran 1985'te Lüksemburg'un Schengen kentinde üç Benelüks ülkesiyle Fransa ve Almanya arasında imzalanan, 1991 yılında da İtalya, İspanya ve Portekiz'in de katıldıkları bu antlaşmayla polis teşkilatları arasında haberleşmeyi sağlayacak bir bilgi ağının *"SIS: Schengen Bilgi Sistemi"* kurulması kararlaştırılmış, ayrıca, Schengen Polis Gümrük Çalışma Grubu Uyuşturucu ile Mücadele Avrupa Komitesi, Gümrük İşbirliği Konseyi'nin farklı Daimi Çalışma Grupları ve Mafya ve Diğer Organize Suçlarla Mücadele Çalışma Grubu faaliyete geçirilmiştir.

C. TREVI İşbirliği (Terrorism, Radicalism, Extremism, Violence International)

AB'ye üye ülkelerin devlet ve hükümet başkanlarının Avrupa Konseyi'nin kararını dikkate alarak 01-02 Aralık 1975 tarihinde aldıkları ortak karar uyarınca ülkelerin iç güvenlik konularından sorumlu İçişleri veya Adalet Bakanları, 29 Haziran 1976 tarihinde, Lüksemburg'da güvenlik konusunda işbirliğinin sağlanması için bir çalışma programı oluşturmuşlardır. Bu program uyarınca TREVI işbirliği uygulamaya geçmiştir. Adından da anlaşılacağı gibi; terörizm, kökten dincilik, aşırılık ve şiddet TREVI'nin ilgi alanlarını oluşturmakta, TREVI çalışma gruplarından 1 nolu grup terörizmle mücadele, 2 nolu grup ise genel polis sorunları konusunda görev yapmaktadır.

TREVI adı altında, 1986 yılından beri; Çalışma Grupları *"TREVI I, , I, IV, V, VI"*, AD-HOC Çalışma grupları *"TREVI 1992 ve EUROPOL"*, üst rütbeli memurların oluşturduğu komisyon ve Bakanlar Oturumları düzeyinde faaliyetler sürdürülmektedir. TREVI'nin görevini yerine getirmesinde sürekliliği sağlamak ve sonuncu, bugünkü ve gelecekteki başkanlıklar arasında sıkı işbirliği tesis edebilmek amacıyla da TROIKA kurulmuştur. TROIKA, Bakanlar düzeyinde üçüncü devletlerle şeklen irtibat kurma görevini üstlenmektedir. Ayrıca bir Daimi TREVI Sekreterliği mevcuttur.

TREVI işbirliğinin genel amacı ulusal hukuk sistemlerinin değişkenliğinden, polis ve güvenlik teşkilatlarının yapısından ve ceza muhakeme makamlarının sorumluluklarından dolayı ortaya çıkan problemlerin çözümünü araştırmaktır.

Bu doğrultuda, TREVİ işbirliği çerçevesinde suçla mücadele için gerekli tedbirleri almak ve ceza hukukunda belirlenen hükümlerin uygulanması esnasında polis ile idare arasında ortaya çıkan pürüzleri asgariye indirmek hedeflenmiştir.

D. Berne Kulübü

Berne Kulübü'nün ilgi alanı terörizmle mücadele olup, kulüp toplantılarına bazı AB ülkelerinin istihbarat şefleri katılmaktadır. Almanya, İtalya, Belçika, Lüksemburg, Hollanda, Danimarka, İngiltere, Fransa bu kulübün üyeleridir. İsviçre ve ABD de Kulübün çalışmalarına iştirak etmektedirler.

Berne Kulübü toplantılar ve teknik konferanslar düzenlemekte, izleme operasyonları vasıtasıyla yardımlaşma çalışmaları gerçekleştirmektedir. Kulüp kendi haberleşme sistemine sahip olup, terörizmle mücadele konusunda etkili ve yaygın bir işbirliği ortamı sağlamıştır.

E. Pompidou Grubu

1972 yılında, Fransa Cumhurbaşkanı Georges Pompidou'nun girişimiyle kurulmuştur. Avrupa Konseyi üyelerini kapsamakta ve Avrupa düzeyinde terörle mücadele faaliyetlerini yürütmektedir. Uyuşturucu ile mücadele alanında da faaliyet göstermektedir.

Düzenli olarak sürdürülen Pompidou Grubu toplantıları büyük bir gizlilik içinde yapılmakta ve grubun çalışmalarıyla çalışma sonuçları gizli tutulmaktadır.

F. Terörizmle Mücadelede İşbirliği Avrupa Danışma Grubu (GIECLCT: Le Group Informel Europeen De Cooperatıon Dans Le Domaıne De La Lutte Contre Le Terrorısme)

1980 yılında AB ülkeleri terörizmle mücadele birimleri operasyon sorumluları, Terörle Mücadele'de İşbirliği Avrupa Danışma Grubu GIECLCT'i kurmuşlardır. Toplantılar iki yılda bir belirlenen yerlerde gizlilik ilkesine uyularak yapılmakta, bazı toplantılara İsveç ve Norveç gibi üye olmayan ülkelerde katılmaktadır. Toplantılarda servis şefleri terörizmle mücadele amacıyla alınacak tedbirleri tartışmakta ve işbirliği imkanları araştırılmaktadır.

G. Terörizm Çalışma Grubu

AB üyesi ülkelerin terörle mücadele operasyon sorumluları, 1980'de *"Terörle Mücadele Alanında İşbirliği Avrupa Gayri Resmi Grubu"*nu (TMİAGG) kurmuşlardır. Toplantılar 2 yılda bir yapılmakta, toplantılarda terörizm alanındaki güncel gelişmelerle mücadele önlemleri değerlendirilmektedir.

H. Kanal İstihbarat Grubu (Cross-Channel Intellıgence Conference Group)

1963'te oluşturulan bu grup İngiltere, Fransa, Belçika ve Hollanda'nın üst düzey polis yetkililerinden oluşmaktadır. Grubun ilgi alanında terörizmle mücadele ve özellik arzeden güvenlik sorunları bulunmaktadır. Bu grup gerçekte bir *"düşünce merkezi"*dir.

I. Terörizme Karşı Faaliyet Grubu

11 Eylül saldırılarından sonra Evian Zirvesi'nde oluşturulan bu grup; terörizmle mücadelede sunulan teknik desteğin

uygunluğunu denetlemek, BM Terörizme Karşı Koyma Komitesi'nin faaliyetlerini kolaylaştırmak ve terörizmle mücadele birimleri arasında koordinasyonu sağlamak görevlerine sahiptir.

7.4. Avrupa'da Terörizmle Mücadele Kapsamında Alınan Önlemlerin Değerlendirilmesi

Yukarıda belirtilen tüm faaliyetlere karşılık, AB çatısı altında toplanan devletlerin terörizm ve terörizmle mücadele konularında ayni standarda sahip oldukları söylenemeyecektir. Bu cümleden olmak üzere halen 8 önemli AB ülkesinde terörle ilgili özel bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Bu ülkeler; Avusturya, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Yunanistan, Lüksemburg, Hollanda ve İsveç'tir.

Almanya, İspanya, Fransa, İtalya, Portekiz ve İngiltere'de ise terörizmle ilgili özel yasalar veya ilgili yasalarda yer alan özel düzenlemeler mevcuttur. Ancak Alman ve İtalyan yasalarında teröre ve terörizme ilişkin özel bir tanımlama yoktur. Bunlarda terör kavramının içeriği belirtilmeden, terör amaçlı grup veya birliklerden söz edilmektedir. İspanya, Fransa, Büyük Britanya ve Portekiz yasalarında ise üç ortak temel kritere dayanan benzer terörizm tanımlamalarına rastlanmaktadır. İspanyol ve Fransız terörizmle mücadele yasalarına göre bir eylemin terör faaliyeti olarak nitelenmesi için kamusal düzen ve barış için tehdit oluşturması, İngiliz ve Portekiz yasalarına göre de; hükümet ve devlet kurumlarının iyi işleyişini etkilemesi ön koşuldur. Bu koşula İspanyol yasasında da rastlanır. Ayrıca, İngiliz ve Portekiz yasalarına göre söz konusu eylem; kişi veya grupları korkutucu nitelikte olmalıdır.

Terörizmle mücadele konusundaki karmaşa, cezalar ve soruşturmalar açısından da geçerlidir. Portekiz dışındaki ülkelerde terör suçlarına yönelik yasalarda özel anket yöntemleri öngörülmekte, Almanya, İspanya, Fransa, İtalya ve İngiltere'de

terörizmle ilgili suçlar kapsamında güvenlik güçlerine yakalama ve gözaltı konularında özel yetki verilmektedir. Alman, Fransız ve İngiliz yasaları, terörizmle ilgili faaliyetlerde özel arama prosedürleri de belirlemektedirler. Telefon dinlemesi ise sadece Almanya, İngiltere ve İspanya'da geçerlidir. Teröre karşı adli makamlarla işbirliği yapanlara yönelik özel önlemler de sadece İspanya, Fransa, İtalya ve Portekiz'de mevcuttur.

Teröristlerin yargılanması safhasında da farklar görülmektedir. İrlanda dışındaki hiçbir AB ülkesinde terör suçları istisnai yargı organlarının görev alanında değildir. Sadece, Fransa ve İngiltere'de terörizm eylemlerine bakan yargı organlarının işleyişi ve oluşumu özellik taşımaktadır. Ayrıca, İspanya ve Fransa'da terör suçlarıyla ilgili davaların ulusal planda tek bir yargı organında merkezleştirilmesi olanağı mevcuttur.

Yukarıdaki farklılıklar genelde Avrupa ülkelerinin, özelde de AB üyelerinin terörizmle mücadele konusunda kendi aralarında dahi bir birliktelik sağlayamadıklarını, bu anlamda, AB Anlaşması'nın 29. maddesinin terörü: *"Avrupa çapında ceza hukuku kuralları uyumlaştırılarak ortak mücadele edilmesi gereken bir suç"* olarak tanımlamasının da anlamını yitirdiğini göstermektedir.

Söz konusu sorunlar Avrupa bünyesinde yürütülen terörizmle mücadele faaliyetleri itibariyle söz konusudur. Terörizm tehdidi halen Avrupa Birliği'ne üye olmayan veya Avrupa sınırları dışındaki bir ülkeyi ilgilendirdiğinde ise çağdaş uluslararası terörizmle mücadele konsepti değerlendirilirken gündeme getirdiğimiz çifte standart anlayışı bütün boyutlarıyla ortaya çıkmaktadır.

Bu bağlamda Avrupalı devletler terörizmle mücadele konusunda çok sayıda karar almakta, ancak sıra bu kararların uygulanmasına geldiğinde, büyük bir rahatlıkla altına imzaları bulunan kararlara aykırı davranabilmektedirler. Çifte standart esaslı davranışlara muhatap olan ülkelerin başında ise maalesef Türkiye gelmektedir.

8. Terör Örgütlerinin Gelir Kaynakları ve Terör Bağlantılı Organize Suç Örgütleriyle Mücadele

Literatürde terörist örgütlerin klasik gelir kaynakları olarak; yandaş veya sponsor devletlerin nakdi ve ayni yardımları, soygun ve gasp eylemlerinden elde edilen gelirler, haraç toplama, kalpazanlık, resmi evrak sahteciliği gibi işler sayılmaktadır. Bu tip işler terörist örgütlerin kendi olanakları ve elemanları ile yapabilecekleri, riskli ve geliri az faaliyetlerdir. Bu nedenle de eski çağların terörist örgütleri veya organize suç dünyasıyla tanımamış teröristler fakir sayılabilir.

Çağdaş terörizmin en önemli özelliklerinden birisi de terörist örgütlerin finansman sorununu büyük ölçüde çözmüş olmasıdır. Bu bağlamda çağdaş terörizm organize suç örgütü adı verilen suç kartelleriyle yakın ilişki içine girmiş ve çıkar ortaklıkları oluşturmuştur. Zaten vahşi olan terörizmi *"vahşi ve kirli"* hale getiren bu ilişkinin ne zaman başladığı konusunda kesin bir tarih verilemez. Ama bazı zorunlu ilişkiler dışında, terörizmin devrimler çağında böyle bir ortaklığın kurulmadığı kesindir.

Soğuk Savaş döneminde devletler arasında güç yarışmasının bir piyonu haline gelen terörizmin aynı yıllarda o zamanki adı *"çete/mafya"* olan organize suç örgütleriyle de ilişkiye geçmiş olması muhtemeldir. Çünkü terörizm, bu dönemden itibaren *"kıymeti harbiyesi"* olan bir güç halini almış ve organize suç dünyasıyla yolu daha sık kesişmeye başlamıştır. Güçlenen terörizmin artan silah, mühimmat vb. gereksinimlerinin örgütlerin sponsorluğunu yapan devletlerce doğrudan karşılanmasının yarattığı riskler nedeniyle, sponsor devletler silah kaçakçılığı şebekelerine gereksinim duymuşlar ve bu organizasyonları kullanmışlardır. Böylece terörist örgütler silah kaçakçılarının en cazip müşterisi haline gelmişlerdir. Böylelikle kurulan ilişki terörist örgütlerin suç dünyasının karlılığını ve cazibesini keşfetmelerini de sağlamış ve terörizm en az silah kaçakçılığı kadar cazip olan; uyuşturucu ve insan kaçakçılığı,

ihale organizasyonu, kara para aklama ve hatta gelişmiş ülkelerden az gelişmiş ülkelere yapılan mali ve ayni yardımın dağıtılması gibi alanlarda da pay sahibi olmaya başlamıştır.

Terörizmle organize suç örgütleri arasındaki ilişki uluslararası asimetrik terörizm çağında bir *"kan bağına"* dönüşmüştür. Afganistan'ın Ruslar tarafından işgal altında tutulduğu yıllarda bu ülkedeki organize suç örgütlerine CIA tarafından verilen desteğin işgalin bitmesinden sonra giderek El Kaide ile Afganistan ve Pakistan'daki organize suç şebekeleri arasında çok karlı bir işbirliğinin başlangıcını oluşturduğu bilinir. Ancak bu organizasyon dünyadaki tek örnek de değildir. PKK da organize suç örgütleriyle ilişki konusunda en az El Kaide kadar başarılı olmuştur ve halen de pek çok organize suç alanında *"tedarikçi, kurye ve dağıtıcı"* olarak faaliyet göstermektedir.

Terörist örgütlerle organize suç şebekeleri arasındaki güçlü ilişki her iki tarafın da diğerine muhtaç olmasından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda terörist örgütler, ilişkili olsalar da yakından tanımadıkları suç dünyasında organize suç şebekelerinin kılavuzluk hizmetlerinden yararlanmaktadırlar ve tabii ki bundan çok daha önemlisi, mali gereksinimlerini karlılık oranı çok yüksek olan suç alanından elde ettikleri gelirlerle rahatça karşılayabilmektedirler. Organize suç örgütleri açısından da işbirliğinin bazı avantajları vardır: Öncelikle uyuşturucu ve insan kaçakçılığı gibi suç alanları, devlet kontrolünden uzak bölgelerin ve güvenli sınır geçişlerinin varlığını gerektirir. Terörizmin olduğu ülkelerde bu tip bölgeler teröristlerin de faaliyet sahalarıdır ve özelikle etnik/ayrılıkçı terörizmin söz konusu yerlerde, her hangi bir organize suç örgütünün terör örgütüyle işbirliği yapmadan veya kanlı bir çatışmaya girmeden bölgeden uyuşturucu veya Batıya kaçırılacak insan temin etmesi ya da sınır geçişi yapması neredeyse imkansızdır. Ayrıca terör örgütlerinin, uyuşturucunun veya mülteci adayının pazarını oluşturan Batı ülkelerinde de sempatizan ve militanları mevcuttur. Terörist örgütün militan ve sempatizanlardan oluşan yurt dışı kadrosu, organize suç örgütleri açısından hazır ve

güvenilir bir dağıtım şebekesi oluşturmaktadır. Kısacası terörizmle organize suç arasındaki ilişki her iki taraf açısından da *"elzem ve karlıdır"*.

Terörizm ile organize suç arasındaki gelişen ilişkiler iki önemli sonuç yaratmıştır: Bunlardan ilki terörizmin klasik gelir kaynaklarını büyük ölçüde terk etmesi ve finansmanını organize suç dünyasının mali kaynaklarına bağlamasıdır. İkincisi de organize suçla mücadelenin giderek terörizmle mücadeleyle özdeşleşmesidir. Nitekim, BM'in terörizmle mücadele eden örgütleri arasında *"Mali Eylem Görev Grubu"* (FATF: Financial Action Task Force) en aktif organizasyonlardan biri haline gelmiştir ve uluslar arası alanda düzenlenen her terörizmle mücadele toplantısında ilk yapılan işlerden birisi FATF' ın (8) tavsiyesinin yeniden gözden geçirilmesidir.

8.1. Organize Suç Kavramı ve Organize Suç Örgütlerinin Gelişimi

Terörizm gibi organize suçun da evrensel kabul görmüş bir tanımı yoktur. Ancak bu kavramı oluşturan unsurlara bakılarak, onu diğer suçlardan ayıran özellikler belirlenebilir. Organize suçu oluşturan başlıca unsurlar ise; organize suç dünyasının yazılmamış kurallarına uyan, hiyerarşik özellikler taşıdığı ileri sürülebilecek ve her türlü işbirliğine açık bir suç örgütünün varlığını gerektirmesi, bu örgütün ve mensuplarının ulusal yasal düzenlemeleri ve ulusal sınırları aşan suç eylemlerinin süreklilik göstermesi, organize suç örgütünün varlığını ve eylemlerini sürdürebilmek için standart yöntem olarak her türlü yasal organizasyonla şiddet kullanımını, nepotizm, rüşvet, kayırmacılık vb. yasa dışı yollarla; işbirliği kurma, yıldırma, pasifize etme, yok etme gibi teşebbüslere girişmesi ve organize suç eyleminden elde edilen geliri yasal gelire ve/veya mal varlığına dönüştürecek aklama işlemlerinin varlığıdır.

Bu unsurları özetlersek; organize suçun ortaya çıkabilmesi bir ölçüde hiyerarşik yapıya sahip, emir-komuta ve haberleşme

hatları belli bir illegal örgüt olmalı, bu örgüt ve mensuplarının ulusal yasaları ve sınırları aşan suç eylemleri süreklilik göstermeli, örgütle hükümet, yargı, yasama, iç güvenlik kuruluşları, finans ve iş dünyası, medya gibi yasal organizasyonların bazı mensupları arasında rüşvete, kayırmacılığa, şiddete, nepotizme, hatta siyasal yandaşlığa vb. dayalı ve örgütün faaliyetlerinin devamını amaçlayan yasa dışı çıkar ilişkiler kurulmalı, örgütün faaliyetlerinden elde edilen yasa dışı gelir, yani *"kara para"* da, *"cari giderlerle personel giderleri"* ayrıldıktan sonra aklanarak yasal paraya ve mal varlığına dönüştürülmelidir.

Organize bir suç örgütünün uluslararası bir nitelik taşıması için de; faaliyetlerinin, eylemlerinin ve bunlar sonucunda oluşan zararın örgüt merkezinin olduğu ülkenin ulusal sınırlarını aşması yani birden çok ülkeyi etkilemesi, *"tedarik, ulaşım (kuryelik) ve dağıtım faaliyetlerinin birden çok ülkeyi ilgilendirmesi ve eylem mağdurlarının değişik ülkenin vatandaşları veya uluslararası kuruluşlar olması gerektiği ileri sürülmektedir"*.

Organize suç örgütlerinin başlıca faaliyet alanlarını; uyuşturucu kaçakçılığı, insan kaçakçılığı ve işçi simsarlığı, organ kaçakçılığı, silah kaçakçılığı, ihale organizasyonları, kumar, fuhuş ve kara para aklama oluşturmaktadır. Bu faaliyet alanlarının arasına SSCB'nin dağılmasını takiben nükleer madde kaçaklığı da katılmıştır. Diğer bütün faaliyet alanlarından elde edilen kara paranın yasal paraya ve mal varlığını dönüştürülebilmesi ve örgütün işbirliğini temin ettiği yasal organizasyonlarının mensuplarına gelir aktarılması açısından hayati önem taşıyan *"karapara aklama"* operasyonları genel olarak üç aşamada gerçekleşmektedir: İlk aşamada, faaliyetlerden elde edilen büyük montanlı meblağlar; mali yasal düzenlemeleri yetersiz veya eksik olan ya da finans bünyeleri kasten bu şekilde yapılandırılan ülkelerdeki bankalar veya diğer mali kuruluşlar aracılığıyla mali sisteme sokulmaktadır. Bu işlemin adı *"mantarlama"* (smurfing) dır. İkinci aşama genelde *"layering"* olarak adlandırılmaktadır ve bu aşamada hesap takibinin zorlaştırılması için kara para kaynağından koparılarak, yasal görünen bazı kişilere veya organizasyonlara aktarılmaktadır. Son aşamada ise, yasal

görünen bu kişiler veya organizasyonlar aklanmış olan parayla menkul ve gayri menkul yatırımları yapmaktadırlar.

Geçmişi çok eskilere dayanan, başta İtalya ve Fransa olmak üzere Avrupa ülkelerinde dünyaya gelen ve XX. yüzyıl başlarından itibaren Amerika'da büyüyen organize suç örgütleri 1980'li yıllardan bu yana, adeta küreselleşme stratejileriyle *"atbaşı"* giderek evrensel ölçekte bir soruna dönüşecek kadar gelişmişlerdir.

Doç. Dr. Çağrı Erhan Bu Gelişmeyi Aşağıdaki Şekilde Yorumlamaktadır

"Küreselleşmenin sağladığı imkan ve kolaylıklar, örgütlü suçların, evvelce alışagelinen sokak ya da mahalle ölçeğinden sınır ötesine ve küresel düzeye taşınmasına neden olmuştur. Dünyada tüm ülkeler bir şekilde uluslararası suç örgütlerinin ulusal güvenliklerine verdiği zararı hissetmektedirler. Örgütlü suçların küreselleşme sürecinde tırmanışa geçmesinin arkasında yatan temel nedenlerden biri, Soğuk Savaş döneminin siyasi coğrafyasının ortadan kalkmasıdır. Malların, insanların ve sermayenin serbest dolaşımı önündeki engellerin ya tamamen ya da büyük ölçüde kalkması sadece uluslararası ticaretin daha rahat koşullarda yürütülmesini değil, aynı zamanda uluslararası suç örgütlerinin daha serbest hareket edebilmelerini de sağlamıştır. Serbest piyasa ekonomilerinin getirdiği avantajlardan yararlanan uluslararası suç şebekeleri, yeni ortamda yasa dışı kazançlarını 'aklayabilecekleri' meşru-yasal zeminler bulmuş, uluslararası suçlardan elde ettikleri gelirleri iş hayatına aktarabilmişlerdir. AB ve NAFTA benzeri serbest ticaret düzenini öngören yapılanmalar ve Dünya Ticaret Örgütü'nün empoze ettiği liberal politikalar uluslararası ticaret hacmini artırırken, bu hacim içinde uluslararası suç örgütlerinin saklanabilecekleri bir ortamın doğuşuna da neden olmuşlardır. Ayrıca, küreselleşmeyle birlikte bazı ülkelerde hız kazanan yolsuzluk eğilimleri uluslararası suç örgütlerini rahatlatmıştır.

Bunların yanı sıra, küreselleşmeyle birlikte bilişim alanında yaşanan olağanüstü gelişmeler, özellikle internet üzerinden para

transferlerini yapabilme imkanının ortaya çıkması, uluslararası suç şebekelerinin yasadışı faaliyetlerini kolaylaştırmıştır.

Küreselleşme döneminde de geleneksel örgütlü suçlar olan uyuşturucu ve kadın ticareti, yasadışı göç, yasadışı kumar, kredi kartı sahtekarlıkları vs devam etmektedir. Bu dönemin getirdiği yenilik, 'siber alanın' kullanımıyla işlenen suçların daha zor ortaya çıkarılması, birbirlerinden çok uzak bölgelerdeki suç örgütlerinin birbirleriyle çok rahat işbirliğine girebilmeleri, suç örgütlerinde ya da bunların paravan kuruluşlarında yer alan kişilerin eğitim düzeyinin eskiye nazaran yüksek olması gibi unsurlardır.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle eski Doğu Bloğu ülkelerindeki suç örgütlerinin sayısında olağanüstü artış görülmüştür. Rusya Federasyonu'nda en az 100.000 üyesi bulunan 5.000 civarında suç örgütünün faaliyet gösterdiği bilinmektedir. Bu örgütler Rusya'nın GSMH'sının %25- %40'ını kontrol etmektedirler. Asya'da, özellikle Hong-Kong, Çin, Vietnam ve Japonya'da örgütlü suçlarda artış görülmektedir. Hong-Kong merkezli Sun Yee On Örgütü'nün 47.000-60.000 üyesi dünya çapında suç eylemleri yürütürken, Japonya'da Yakuza için çalışanların sayısı yaklaşık 80.000'dir. Afrika'da Nijerya ve Güney Afrika Cumhuriyeti'nde, Latin Amerika'da ise Kolombiya, Brezilya, Arjantin, Peru gibi ülkelerde faaliyet gösteren örgütler öne çıkmaktadır. ABD'de de geleneksel olarak İtalyan aileler tarafından sürdürülen örgütlü suçlarda artış vardır. La Cosa Nostra bünyesinde bir araya gelen yasadışı gruplar ABD merkezli olarak tüm dünyada faaliyet göstermektedirler.

Uluslararası suç örgütleriyle terörist örgütler arasında da özellikle küreselleşmeyle birlikte yakın bir ilişki kurulmuş, terör örgütleri ya uluslararası suç örgütlerinin faaliyet alanlarına girerek ya da onlarla işbirliği yaparak kendilerine mali kaynak sağlama yoluna gitmişlerdir." (Erhan, 2003)

Prof. Dr. Öke ise organize suç sorunundaki *"patlamayı"* doğrudan *"Soğuk Savaş"*ın sona ermesinin ortaya çıkarttığı değişim ve dönüşümlerle küreselleşmenin etkilerine bağlamakta, değerlendirmeleri arasında bazı ilginç analizlere de yer vermektedir.

Öke'ye göre; küreselleşen ekonomi-politiğin varsıllarla yoksullar arsındaki uçurumu giderek açması bir kriminal patlamaya yol açmış ve Alman araştırmacı Raith'in deyimiyle klasik mafya adeta *"küresel bir kartel"* oluşturmuştur.

Dehşet dengesinin yok olması ile *"hamisiz"* kalan az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin borçlarını ödemek amacıyla suça dayalı ekonomiden medet umar hale gelmeleri ve alacaklı zengin devletlerin bu olaya *"borçlarını ödesinler de nasıl öderlerse ödesinler"* anlayışıyla yaklaşmaları da *"devlet-siyaset-mafya üçgeninin"* oluşması ve mafyanın kartelleşmesi için büyük bir fırsat yaratmıştır. ABD'nin önemli think-tanklarından CSISİn bulgularına göre mafyaya bir diğer *"altın"* fırsatta 1986 yılında *"glasnost"* politikalarını yürürlüğe koyan Gorbaçov tarafından verilmiş ve SSCB'nin dev serveti, bir transformasyon operasyonu ile Rus mafyasına aktarılmıştır. Raith'e göre ise *"Preistorika"* ile Rusya'dan *"kar kokuşu"* alan batı mafyası, Doğu Avrupa'dan başlayarak, Rusya içlerine yönelmiş ve Doğu Bloğu'nun miras paylaşımına katılmıştır. Sonuç olarak Rus İçişleri Bakanlığı raporlarına göre; ülkedeki özel sektörün % 40'ı, bankaların % 50'si ve kamu iktisadi kuruluşlarının % 60'ı mafya tarafından kontrol edilmeye başlanmıştır.

Böylece giderek güçlenen organize suç örgütleri, 1995 yılı rakamları ile; General Motors'un 124, Exxon'un 103 ve IBM'in 65 milyar dolarlık cirolarına karşılık 500 milyar dolarlık bir ciroya ulaşmışlardır. (Öke, 2001, s. 102-107)

Halen faaliyet gösteren önemli organize suç örgütleri ise; İtalyan Mafyası; *"önemli gruplar; Sicilya mafyası veya Cosa Nostra, Napoli Camorra'sı, Calabrion Ndrangheta ve Sacra Corona Unita"*, Rus Mafyası (Organiztsya); *"önemli grup Güneş Tugayı (Solntsevo)"*, Çinli Triadlar, Kolombiyalı Karteller; *"önemli grup Cali karteli"*, Arnavutluk Mafyası; *"önemli grup Yeni Kutsal Taç Birliği"*, Avrupa Mafyası (Euro/ Euromafia); Burma (Myanmar) Mafyası; *"önemli gruplar; Doğu Shan Eyalet Ordusu, Myanmar Ulusal Demokratik İttifakı Ordusu, Birleşik Wa Eyalet Ordusu ve Kachin Savunma Ordusu"*, Hong-Kong merkezli Sun Yee On Örgütü ve Japon Örgütü Yakuza'dır.

Türk mafyası da organize suç örgütüne dönüşümünü başarıyla tamamlamıştır denilebilir. Bugün PKK tarafından kontrol edilen Doğu mafyasının başta Cosa Nostra olmak üzere uluslararası pek çok organize suç örgütüyle özellikle uyuşturucu ve insan kaçakçılığı alanlarında gelişen çok yakın ilişkileri mevcuttur. HABERTÜRK'ün 20.10.2005 tarihinde *"İşte İstanbul'un 'Kurtlar Vadisi' Haritası"* başlığıyla verdiği habere göre de sadece İstanbul'da faaliyet gösteren organize suç örgütlerinin sayısı tam 50'dir.

Türkiye'nin coğrafi konumu da organize suç örgütleri ile terörist örgütlerin uyuşturucu ve insan kaçakçılığı alanında işbirliği yapmaları için uygun fırsatlar yaratmaktadır. Bu kapsamda ülkemizde Bengladeş, Afganistan ve Pakistan gibi yoksul Asya ülkelerinin oluşturduğu hinterlanttan ve kısmen de İran, Irak, Suriye, diğer bazı Ortadoğu ülkeleri ve hatta Kafkas Cumhuriyetlerinden beslenen üç önemli insan kaçakçılığı *"rotası"* bulunmaktadır:

Hinterlant-İran-Irak veya Suriye-Türkiye-Bulgaristan-Romanya-Macaristan-Avusturya-Çek Cumhuriyeti veya Slovakya-Almanya,

Hinterlant-İran-Irak veya Suriye-Türkiye-Bulgaristan veya Yunanistan-Makedonya-Arnavutluk-İtalya-Batı Avrupa ülkeleri,

Hinterlant-İran-Irak veya Suriye-Türkiye-Güneydoğu Avrupa ülkeleri-Batı Avrupa ülkeleri.

Bu rotalara giriş de İran sınırında: Küçük Ağrı Dağı/Doğu Beyazıt, Van/Özalp/Başkale, Hakkari /Yüksekova,

Irak sınırında Hakkari/Şemdinli-Çukurca, Şırnak/Uludere, Suriye sınırında Şanlıurfa/Suruç-Mertköyü, Akçakale Köyü, Hatay/Yayladağı-Güveççi Köyü, Altunözü-Turfanda-Avuttepe Köyleri, Hatay/Karbeyaz Köyü, Reyhanlı, Samandağı, AdanKarataş bölgesi, Gaziantep/İslahiye-Karababa bölgelerinden yapılmaktadır.

Türkiye'den çıkış bölgeleri ise; Antalya-Kaş-Meis, Muğla/Datça-Simi adası, Bodrum/Kos adası, Aydın-Didim-Kuşadası kıyıları/Sisam adası, Edirne-Pazarkule-Karaağaç,Trakya-Meriç-Sufiili, Trakya/Kumdere-Paşaköy-Karpuzlu-İpsala-Enez bölgeleri ve İstanbul Atatürk Havaalanıdır.

Emniyet Genel Müdürlüğü kayıtlarına göre 1995-2004 yılları arasında 522.708 kişi bu rotaları kullanarak Türkiye'ye kaçak giriş ve çıkış yapmış, 2000-2004 yılları arasında da 4.059 kişi hakkında insan kaçakçılığı suçu nedeniyle işlem yapılmıştır.

Uyuşturucu kaçakçılığının karayolu rotası da insan kaçakçılığı rotaları ile kesişmektedir. Karayoluyla yapılan uyuşturucu kaçakçılığının rotası Güney Doğu Asya'da *"Altın Üçgen: Laos-Tayland-Birmanya"* veya *"Altın Hilal: Pakistan-Afganistan-İran"* diye adlandırılan bölgelerden başlamakta; İran-Türkiye-Bulgaristan-İtalya veya Makedonya-Bosna-Avusturya-Almanya-Hollanda-Danimarka çizgisini izlemektedir. Uyuşturucu kaçakçılığın bilinen deniz yolu rotaları da Türkiye'nin ilgisi olduğu denizlerden geçmektedir. İlk deniz yolu rotası Lübnan veya Suriye üzerinden Fransa'ya ulaşmakta, ikinci rota ise Karadeniz-Bulgaristan-Romanya-Polonya çizgisini takip etmektedir.

Bu rotalar bir harita üzerinde izlendiğinde özellikle Türkiye'ye giriş yapılan sınır bölgelerinin aynı zamanda da ayrılıkçı/etnik terörist örgütün faaliyet alanları olduğu görülecektir. Bu durum PKK ile insan ve uyuşturucu kaçakçılığı alanlarında faaliyet gösteren organize suç örgütleri arasında zorunlu ve karlı bir işbirliği olanağı sağlamaktadır. Bu işbirliği, daha önce de belirttiğimiz gibi insan kaçakçılığına konu olan kişilere PKK'nın Avrupa'daki kadrolarınca iskan, iş ve sığınma başvurusu kolaylıkları sağlanması, uyuşturucu maddelerin de yine aynı kadrolarca kolaylıkla toptancılara ve son kullanıcılara ulaştırılması şeklinde sürdürülmektedir. Hatırlanacağı üzere, çok kısa bir süre önce PKK ile yakın işbirliği içinde bulunduğu bilinen Baybaşin ailesinin bazı fertleri Londra'da İngiliz Polisi tarafından organize suç örgütü oluşturdukları gerekçesiyle tutuklanmışlardır. Baybaşinler dışında yaklaşık bir düzine daha

aile esaslı mafya yapılanması veya organize suç örgütünün uyuşturucu kaçakçılığı konusunda PKK ile işbirliği yaptıklarına ilişkin bulgu ve belgeler mevcuttur.

8.2. Organize Suçla Mücadele

Terörizmle organize suç örgütlerinin bağlantısı sadece kriminal bir sorun değildir ve terörist örgütlerin finansmanı olayı ile doğrudan ilgilidir. Bu nedenle de çağdaş uluslararası terörizmle mücadele konseptinin önemli faaliyet alanlarından birisini terörizm-organize suç bağlantısı oluşturmaktadır. 2001 yılında kurulan ve BM'e bağlı FATF'da bu bağlantıyı uluslararası düzeyde izlemektedir. Kısaca anımsatırsak FATF bu amaçla; terörizmin finansmanının önlenmesine dair BM sözleşmeleri, kararları ve Güvenlik Konseyi kararlarının gereklerinin üye ülkelerce yerine getirilmesi, bütün ülkelerin terörizmi, terörist eylemleri ve terörist örgütlerin finansmanını suç haline getirmeleri, terörizmin finansmanının kesilmesi ve terörist örgütlerin malvarlıklarının müsaderesi için üye ülkelerin gerekli önlemleri alması, terörizmle ilgili şüpheli mali işlemlerin bildirim altına alınması, terörizmin finansmanı konusunda ülkelerin samimi işbirliği yapmaları, terörizmin finansmanında kolaylık sağlayan alternatif havale yöntemlerinin önlenmesi ve elektronik transferlerin ve kar amacı gütmeyen kuruluşların kontrolündeki fonların denetimi konularında çaba sarf etmektedir.

Organize suçla mücadele ulusal baza indiğinde, organize suç sorununa yönelik sistematik bir yaklaşım görülmektedir.

Bu yaklaşımda organize suçla mücadelede amaçlar ve politikalar belirlenirken; rasyonel hareket edilmesi, organize suçun hem iç ve hem de uluslararası bir mesele olduğunu unutulmaması ve organize suçları kontrol ve önlemeye yönelik en etkin saldırı ve/veya savunma politikalarının saptanması öngörülmektedir. Bu stratejiler oluşturulurken; organize suçun kompleks bir toplumun ürünü olduğu, aşırı yük altındaki yargı

organlarının geniş alandaki karmaşık ve esnek organize suçla mücadelede başarılı olamadıkları, illegal mal ve hizmetlerin tanımına yönelen organize suçun yasal faaliyetlere rüşvet, şiddet, siyasal kirlenme, nepotizm vb. yollarla sızmaya çalıştığı ve bunlara karşı da korunma önlemleri alınması gerektiğini de dikkat çekilmektedir.

Organize suçla mücadelede başarının; mevcut kaynaklar, karar verenlerin, operasyonel faaliyetleri yürütenlerin ve yargıçların kalitesi, rüşvet seviyesi, suç örgütleri ile politik, ekonomik ve bürokratik sistemlerin ilişkisi gibi pek çok etkene göre değişebildiği ileri sürülmekte ve adli sistemin destek amaçlı strateji ve politikalarla güçlendirilmesi önerilmektedir. Bu etapta *"Koruma (Önleme) ve Kontrol"* kavramları ortaya çıkmaktadır.

Savunma amaçlı Koruma-Önleme Stratejisi

İllegal yolla edinilen kazançları azaltmak, toplum, siyasi otorite, bürokrasi, ekonomi, medya gibi kurumlardaki zaafları asgariye indirmek ve suç örgütlerinin yasal organizasyonlara sızmasını önlemek anlamına gelmektedir. Bu amaca göre yapılabilecek belli başlı uygulamalar şu başlıklar altında irdelenebilecektir:

Suç faaliyetleri açısından fırsatlar azaltılmalıdır Bir sınırlama stratejisiyle, illegal kontroldeki mala yönelik talep azaltılmalıdır. Yabancı sigara satışının legalleşmesi, Hollanda'nın bazı uyuşturucu madde satışlarını legal hale getirmesi bu tip politikalardır.

Organize suça ve suç örgütlerine karşı toplumsal konsensus oluşturmalıdır Organize suç örgütünün kurulduğu yerde idamesiyle gelişimi; hemşehrilik bilinciyle örgüte mümkün olduğunca yerel personel alma, illegal yoldan elde edilen gelirin bir bölümünün yerel halkla paylaşımı, sosyal destek, şiddet ve rüşvet gibi öğelere dayanan toplumsal bir konsensus *"Örnek:*

İtalyan MAFYA'sı ve OMERTA" gerektirmektedir. Bu konsensus, yeni örgüt üyelerin teminini kolay hale getirirken, güvenlik güçlerinin etkili operasyon yapmaları riskini de azaltmaktadır. Böyle bir konsensusa karşı; siyasi ve idari yapılanmada yüksek etik standartlara, yasalara karşı saygıya, suç ve suç örgütüne karşı olmaya ve yurttaş bilincine dayanan ve genç kuşaklara da aktarılacak geniş bir toplumsal konsensus oluşturulması, etkin çözüm yollarından birisidir. Ulusal yazılı ve görsel medya da bu konsensus içinde topluma yönelik mesajlarını toplum yararına kontrole alarak görev üstlenmelidir.

Sanayi sektörünün kırılganlığı azaltılmalıdır. Organize suç örgütlerinin sanayi sektörüne sızmasına olanak veren hassas noktaların azaltılması ve bu doğrultuda endüstriyel ve ekonomik sistemlerin şeffaflaştırılması sağlanmalıdır. Suç örgütü; illegal gelirini aklayarak yatırıma dönüştürmek, mensupları için saygın ve yüksek statü temin etmek ve faaliyet alanında ekonomik ve politik gücünü maksimum, güvenlik güçleri kaynaklı kovuşturma, tutuklama, mahkumiyet gibi sonuçlar yaratabilecek riskleri minimum hale getirmek amacıyla sanayi sektörüne sızmak isteyecektir. Bu oluşuma karşı koymak için bankacılık ve finans sektörlerine giriş, rekabet ortamının korunması kaydıyla sıkı yasalarla sınırlanmalı ve kontrol edilmeli, banka işlemleri izlenmelidir. Buna karşılık yine bu tip örgütler için cazip olan inşaat ve kamu ihale sektörlerinde açıklık ve rekabetin sağlanması, etkin mücadele için önem taşımaktadır.

Saldırı Amaçlı Kontrol Stratejisi

Suç örgütlerini zayıflatmak, engellemek ve yok etmek amacıyla soruşturmalar yapmak, örgüt üyelerini mahkum etmek, illegal faaliyetlerden elde edilen geliri izlemek ve müsadere etmek bu stratejinin esasını oluşturmaktadır.

Temel ve Önemli Kanunlarda Değişiklik Ceza kanunlarında değişiklikler yapılarak organize suç eylemlerinin daha ağır cezayı müstelzim kılınması önerilmektedir. Çok sayıda

ülkede sadece böyle bir örgüte üye olmak, bu üyenin bir suç işlemiş olduğu faraziyesiyle ayrıca suç kabul edilmekte, çetecilik olarak görülmekte, devletin ideolojisine aykırı örgütlere katılmak ya da kamu düzeni aleyhine suç işlemek de organize suç kapsamında değerlendirmektedir.

Almanya'da; narkotik ticareti, silahlı soygun, çalıntı mal ticareti, illegal silah ticareti, haraç, fuhuş ve illegal kumar organizasyonu, İtalya'da; uyuşturucu dağıtımı, fidye ve haraç alma, sahtecilik, dolandırıcılık, kalpazanlık, İngiltere'de; sahtecilik, muhasebe sahtekarlığı, çalıntı mal ve uyuşturucu ticareti ve fuhuş geliri ile geçinme organize suç kapsamında kabul edilmektedir. Her üç ülkede de illegal yoldan elde edilen mal varlığının müsaderesi kabul görmektedir.

Yargılama Usul Kanunlarında Değişiklik 1991 yılında düzenlenen *"Organize Suçlar Hakkındaki Uluslararası Seminer"*de; organize suçlarla ilgili yargı ve polis görevlilerine görevleriyle uyumlu yetkiler verilmesi gerektiği karara bağlanmıştır.

Uygulamada organize suçlarla ilgili olaylarda istenilen delillerle, adi suçlarda istenilen deliller arasında bir standart farkı bulunmamakta ve bu şekilde masumiyet karinesi korunmaktadır.

Ancak, organize suçlarla mücadelede sıkça kullanılan elektronik izleme ve gözlem, ajan kullanımı, kontrollü dağıtım, suç ortaklarının ifadeleri gibi metotlar önemli avantajlar sağlarken, bu metotların delil olarak kabul edilebilme niteliği, genel hukuk prensipleriyle sınırlandırılmaktadır.

Almanya'da ve İtalya'da yeterli delil bulunması halinde suçlu hakkında zorunlu soruşturma prensibi kabul edilmiş, İngiltere'de ise bu yetki savcılara verilmiştir. Almanya'da, İngiltere'de ve ABD'de *"Hakim kararıyla"* elektronik izleme teknikleri ve organize suçla mücadelede kullanılan diğer teknikler, İtalya'da ise telefon dinlenmesi yasal olarak kabul edilmektedir.

Organize Suçla Mücadelede Uygulanan Özel Programlar

Bu programlar şahitlerin korunması üzerinde yoğunlaşmakta, Almanya ve İngiltere'de yasal dayanak olmadan şahitler lehine bazı koruma programları uygulanmakta, İtalya ve ABD'de ise şahitler bir kanuna dayanarak özel olarak korunmaktadır.

Organize Suça Karşı Güvenlik Güçlerinin Metot ve Organizasyonları

Güvenlik güçlerinin stratejik ve taktik amaçlar için bütün kaynaklardan yararlanması, ileri teknoloji gerektiren yasal yollarla bu suçlara ilişkin bilgileri toplayıp değerlendirmeleri öngörülmektedir. Bu doğrultuda muhtelif ülkelerce gerçekleştirilen istihbarat faaliyetleri arasında da sürekli ve güvenli bir işbirliği sağlanması istenmektedir. Bu arada organize suçlarla mücadelede görevlendirilmiş birimlerin hesaplarını periyodik olarak yetkili makamlara vermesinin uygun olacağı da değerlendirilmektedir.

Etkin bir organize suçla mücadele stratejisinin şu unsurları içermesi gerektiği düşünülmektedir: Bir suç örgütüne katılma müstakil suç kabul edilmeli, suçtan elde edilen gelirlerin aklanması yasaklanmalı, bu örgütleri ekonomik olarak çökertecek tespit, müsadere ve dondurma yöntemleri geliştirilmeli ve illegal gelirlerin korunması önlenmeli, organize suç örgütlerine yönelik istihbarat ve teknolojik gelişmelerle takviyeli yeni yöntemler geliştirilmeli, güvenlik ve yargı birimlerinin yetenek ve eğitimleri arttırılmalı, banka ve finans işlemlerinin gizliliği sınırlanmalı ve ihale yasalarıyla diğer idari ve ekonomik mevzuat organize suç örgütlerinin devlete ve ekonomiye sızmalarını önleyecek şekilde geliştirilmelidir. (Williams, Savona, 2001)

İç güvenlik ve terörizmle mücadele uzmanlarınca geliştirilen organize suçla mücadele stratejileri hukuk alanında da değerlendirmektedir.

Bu kapsamda, AB Komisyonu TAIEX Ofisi ile Fransız Adalet Bakanlığı tarafından 12-13 Temmuz 2002, tarihleri arasında Paris'te düzenlenmiş olan *"Ceza Hukuku Alanındaki Müktesebat-Örgütlü Suçlar"* konulu seminerde de organize suçla mücadele tartışılmıştır. Seminerde üzerinde önemle durulan konular arasında; savcılarla polis güçleri arasındaki eşgüdüm ve koordinasyonun güçlendirilmesi, ceza yasalarında mafya örgütlenmeleri konusunda özel düzenlemeler yapılması, *"yeni mafyalar"* (new mafias) olarak adlandırılan ve özellikle silah, uyuşturucu kaçakçılığı, gasp ve insan ticareti ile uğraşan etnik temelli Cezayir, Rus, Çin, Türk, Kolombiya ve Kuzey Afrika mafyalarına karşı alınabilecek önlemler, tanıkların korunmasında yaşanan sorunlar, organize suç örgütü ile yasadışı eylemler arasında bağ kurma yöntemleri ve bu bağlamda kaliteli *"bilgi, veri yönetimi"*, organize suç alanında ihtisaslaşmış mahkemelerin kurulması için AB genelinde ortak bir aklın ve iradenin oluşturulması, AB'ne üye ve aday devletler arasında ceza hukuku alanındaki iş birliğinin geliştirilmesi, AB'de adlî iş birliğinin sağlanması ve geliştirilmesinde önemli bir araç olan Eurojust ve Avrupa Yargı Ağı'nın (EJN) aday ülkeleri de içine alacak tarzda genişletilmesi bulunmaktadır. (Atabey, 2002)

Türkiye'deki organize suçların gelişimi, bu suçlarla mücadelede alınan önlemler ve uluslararası işbirliğine katılım faaliyetlerini Adalet Bakanlığı Tetkik Hakimi Ergin Ergül şöyle değerlendirmektedir:

"Ülkemizde ekonomik ve sosyal dalgalanmalar suç gruplarının faaliyetleri için zemin oluşturmuş, ekonomik, teknolojik gelişme ve küreselleşmeye paralel olarak bu örgütler faaliyet alanlarını genişletmiş ve yeniden yapılanmaya gitmişlerdir. Halen; turizm, inşaat, arazi, ihale, oto kiralama, at yarışları, vakıflar, şirketler ve otel sektöründe faaliyet gösteren suç örgütleri; çek, senet, haraç alma, karaborsa, arazi yolsuzluğu, rüşvet, karapara aklama, silah ve mühimmat kaçakçılığı, fidye karşılığı adam kaçırma silahla yaralama, para karşılığı cinayet ve şantaj suçlarında faaliyetlerini sürdürme çabası içindedirler

Ülkemiz örgütlü suçluluğun en önemli görünümü olan uyuşturucu kaçakçılığı alanında, BM'in hazırladığı 1961 Tek, 1971 Psikotrop

Maddeler ve bu alanda en yeni uluslararası belge olan 19 Aralık 1988 tarihli 'Uyuşturucu ve Psikotrop Maddeler Kaçakçılığı'na Karşı BM Sözleşmelerini ve son olarak da, 'Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 tarihli Tek Sözleşmenin Tadiline İlişkin Protokolü 28.5.2001 tarih ve 2001/2577 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile onaylanmıştır.'

'Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi' (SASMUS), 'Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne Ek Kara, Deniz, ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol' ve 'Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne Ek İnsan Kaçakçılığı'nın, Özellikle Kadınların ve Çocukların Ticareti'nin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol' 13.12.2000 tarihinde ülkemiz tarafından imzalanmıştır.

OECD'ce 1997 yılında hazırlanan 'Uluslararası Ticari İşlemlerde Yabancı Kamu Görevlilerine Verilen Rüşvetin Önlenmesi Sözleşmesi' Türkiye tarafından da imzalanmış ve 1 Şubat 2000 tarihli, 4518 sayılı yasa ile onaylanmıştır.

Avrupa Konseyi'nin hazırladığı 'Yolsuzluğa Karşı Ceza Sözleşmesi' ile 'Yolsuzluğa Karşı Özel Hukuk Sözleşmesi' 27 Eylül 2001 tarihinde ülkemiz tarafından imzalanmıştır.

'Suçtan Kaynaklanan Gelirlerin Aklanması, Araştırılması, Ele Geçirilmesi ve El konulmasına İlişkin Sözleşme' de ülkemiz tarafından 27 Eylül 2001 tarihinde imzalanmıştır. 19.12.1996'da yürürlüğe giren 4208 sayılı 'Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine İlişkin' yasa ile, karapara aklama suçu Türk mevzuatına girmiştir.

Buna göre, başta silah, uyuşturucu madde kaçakçılıkları, eski eser, organ ticareti, mevsuf dolandırıcılık ve vergi kaçakçılığı olmak üzere genelde örgütlü olarak işlenen suçların da yeraldığı çok sayıda suç faaliyetinden elde edilen gelirlerin aklanması cezalandırılmaktadır. Bu yasa ile, uzman kuruluş olarak 'Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı' ve koordinasyon birimi olan 'Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulu' kurulmuştur.

30.07.1999 tarih ve 4422 sayılı 'Çıkar Amaçlı Suç Örgütleri ile Mücadele Kanunu' ise, modern mafya tipi suçlulukla mücadele

olanağı sağlamıştır. Bu alandaki deneyimler normal ceza usulü kurallarıyla örgüt suçlarıyla mücadelenin mümkün olmadığını ya da başarı şansının çok az olduğunu göstermiştir. Bu yasa çıkar amaçlı örgüt kurma suçunu cezalandırmakta ve çıkar amaçlı suç örgütü ve diğer bazı örgütlü suçlarla, terör suçlarını kovuşturmak için bir çok yeni tedbiri mevzuatımıza soktaktadır.

Adalet, İçişleri, Maliye Bakanlıkları, Hazine Müsteşarlığı, Başbakanlık Teftiş Kurulu temsilcilerinden oluşan 'Etkin Yönetim ve Yolsuzlukla Mücadele Yönlendirme Komitesi' ve bir çalışma grubu oluşturulmuştur. Söz konusu komite, 'Yolsuzlukla Mücadele Türkiye Eylem Planı'nı hazırlamıştır.

Türkiye, karapara ile mücadele alanında faaliyet gösteren en önemli uluslararası birim olan FATF'a da üyedir. Ayrıca yine BM'le irtibatlı olarak kurulan 'Türkiye Uluslararası Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Akademisi' (TADOC) 26 Haziran 2000 tarihinde faaliyete geçmiştir.

Bu önlemlerin yanı sıra; organize suçla mücadele alanında çıkarılan yasaların uygulanmasına ve oluşturulan kurumların çalışma esaslarına ilişkin yönetmelikler ve tebliğler hazırlanmıştır." (Ergül, 2002)

8.3. Organize Suçla Mücadele Konusunda Alınan Önlemlerin Değerlendirilmesi

Görüldüğü gibi uluslararası alanda terörizmle organize suç örgütleri arasındaki ilişkisinin kesilmesi ve böylece terörist örgütlerin finansmanının engellenmesi doğrultusunda çok sayıda önlem alınmış ve pek çok mücadele kurumu oluşturulmuştur. Açıktır ki bu önlemlerin ve kurumların başarısı, terörizmle mücadelede bugüne kadar sağlamayan samimi işbirliğinin kurulmasına ve çifte standart esaslı uygulamalardan vazgeçilmesine bağlıdır.

Türkiye ise organize suçlarla mücadele alanında hem mevzuat çıkarılması, hem de uluslararası işbirliğine katılım

bazlarında önemli mesafeler almıştır. Ancak, bu alanlardaki başarının uygulamaya yansıdığı, bu doğrultuda özellikle PKK ile organize suç kavramı arasındaki ilişkinin kesildiği, en azından da zayıflatıldığı pek söylenemez.

Bu başarısızlığın dört nedeni bulunmaktadır: İlk neden Avrupalı ülkelerin terörizmle mücadele ve terörün finansmanının önlenmesi konusunda Türkiye ile samimi bir işbirliği içerisine girmemeleridir. İkinci neden Türkiye'deki siyasi otoritelerin *"her iktidar kendi zenginini yaratır"* ilkesine bağlı kalarak, organize suçla mücadelede gereken kararlılığı gösterememeleri, tersine bu mücadelede zafiyet yaratacak politikalar izlemeleridir. Bütün dünya terörizmin finansmanı konusuna ilk önceliği verirken, Ergül'ün *"modern mafya tipi örgütlerle çağdaş mücadele olanağı sağladı"* sözleriyle övdüğü *"Çıkar Amaçlı Suç Örgütleri ile Mücadele Kanunu"*nun ilga edilmesi bu açıdan ilginç bir örnektir. Bir diğer neden Türkiye'nin hem terörizmin ve hem de organize suç olgusunun *"münbit tarlasını"* oluşturan kontrolsüz iç göç ve çarpık kentleşme sorunlarını çözebilecek sosyo-ekonomik ve kültürel politikaları bir türlü yürürlüğe koyamamasıdır. Son neden ise milli bünyemizden kaynaklanmaktadır: Hem organize suç ve terörizmle mücadelede görevli iç güvenlik ve istihbarat örgütlerinin arasında, hem de onlarla adli makamlar arasında mücadelede başarıyı sağlayacak olan koordinasyon kurulamamaktadır.

9. Ulusal Düzeyde Terörizmle Mücadele

9.1. Amerika Birleşik Devletleri

9.1.1. ABD'ye Yönelik Terörizm Tehditleri

Terörizm, ABD'nin kısa ulusal tarihinde sıkça karşılaştığı bir olgu değildir. Başta Lincoln olmak üzere bazı Amerikan Başkanlarının suikastlar sonucu öldürülmesi ise örgütlü ve sistemli terörist saldırılardan çok Amerika'nın iç bünyesinden kaynaklanan Kuzey-Güney uyuşmazlığının veya kişisel hesapların sonucudur.

ABD dışarıdan sürekli göç alan bir devlettir. Buna karşılık, *"Amerikan Ruhu"* ve *"Amerikan Rüyası"* gibi argümanların eşliğinde gerçekleştirilen başarılı kültürel asimilasyon sonucunda önemli bir etnik gruplaşma ve buna bağlı bir etnik terörizm tehdidiyle karşılaşılmamıştır. Ağırlığını ezici bir şekilde hissettiren kapitalist-liberal ideoloji de Marksizm-Leninizm gibi karşıt ideolojilerin ABD'de kayda değer biçimde örgütlenmesine engel olmuştur. Mevcut koşullar ABD'de *"milli karakterli"* önemli bir ideolojik veya etnik terör örgütünün ortaya çıkmasını engellemiştir. Böylece ABD'nin *"kurucu ideolojisi"* olan *"beyaz, Anglo-Sakson kökenli ve Protestan orta sınıfların (White, Anglosakson, Protestan: WASP) değerleri"* ciddi bir tehditle karşılaşmamıştır. Bu nedenle de *"Dil, kültür, bütünlük, dini-milli kimlik ve örf ve adetlere ilişkin geleneksel yapılardan oluşan toplumun temel karakterini değişen şartlarda var olan ya da olası tehditlere karşı koruma yeteneği"* şeklinde tanımlanan ve bu tanımıyla da her şeyden önce egemenlikle ilgilenen *"Milli Güvenlik"*ten ayrılan *"Toplumsal güvenlik"* (Gökçora, 2005) Amerikan halkı için hiçbir zaman birinci öncelikli sorun haline gelmemiştir.

Bu olumlu tablonun 11 Eylül saldırılarına kadar süregelen ABD iç güvenlik ve terörizmle mücadele yapılanmasının temel karakteristiklerini etkisi İçişleri Bakanlığı'nca yayınlanan *"Yirmi Birinci Yüzyılda Yönetim"* adlı kitapta şöyle anlatılmaktadır:

"'Tekli iç güvenlik yapısına' sahip olan, yani ulusal iç güvenliğini sadece polis örgütlenmesiyle sağlayan ABD iç güvenlik yapılanmasının belirlenmesinde paradokslardan oluşan bazı faktörler önemli rol oynamıştır. Bunlardan ilki ABD'yi kuranların karşılaştığı; ülkede asayiş ve güvenliğin sağlanması zorunluluğu ile kişisel haklarla özgürlüklerin merkezi bir yönetimin olası baskıcı yöntemleriyle tehdit edilmesi paradoksudur. Üniter ve merkeziyetçi İngiliz İmparatorluğu'nun anılardan silinmeyen baskıcı yöntemleri nedeniyle kurucular ikinci seçenekten yana tavır koyarak, federal devlet sistemini tercih etmişlerdir. Bu doğrultuda ABD Anayasası'nın ilk bölümlerinde yer alan Haklar Bildirgesi (Bill of Rights); iç güvenlik yapılanması dahil tüm devlet yönetiminin temel belirleyicisi ve sınırlayıcısı olmuş, en

azından son yıllara kadar bu ülkede özgürlük ideali, iç güvenlik zorunluluklarının hep önünde yer almıştır.

Bu faktörün belirlediği merkezi otoriteden kaçma ve devlet yerine kendisine hizmet edecek ve kendisinin kontrol edebileceği yerel elemanlarla güvenliğini sağlama güdüleri sonucunda Amerikan iç güvenlik yapılanması yerel karakterde oluşmuştur. Bu vurgulama, en azından yerel düzeyde güvenlik olgusu açısından geçerlidir. Bu düzeyde güvenlik yerel halk tarafından, daha çok adli polisin görevi kapsamında bulunan bir suç ve ceza ilişkisi olarak görülmekte, bu nedenle de güvenlik hizmeti yargı mekanizmasıyla ilişkilendirilmektedir. Nitekim, Amerikan polisinin tek etkin denetleyicisi yargı organıdır. Yerel iç güvenlik güçlerinin ve tarihi 'Şerif' kurumunun tüm uzmanlaşma zorlamalarına rağmen varlıklarını hala sürdürebilmeleri, Amerikalıların güvenlik hizmetlerine yönelik güdülerinin gücünü ortaya koymaktadır. Yukarıda belirtilen faktörler dışında ABD'nin federal devlet yapılanmasının, iç güvenlik yapılanmasını da belirleyen en önemli unsur olduğu kuşkusuzdur." (*a. g. e.*, s. 474-475)

Bu yapı içinde gelişebilen tek merkezi iç örgütü Federal Soruşturma Bürosu (FBI) olmuştur.

11 Eylül saldırılarına kadar Amerika'da terörizm daha çok Amerikan toplumunun bunalımlarından kaynaklanan bireysel veya grupsal şiddet hareketleri veya siyasal ideolojisi çok belirgin olmayan *"Weathermen"* gibi grupların yaratığı, terör şeklinde vasıflandırılması daha olası eylemler olarak ortaya çıkmış, hiçbir zaman da ciddi bir tehdit oluşturmamıştır.

1983 yılında ABD'nin Beyrut'taki deniz gücüne yapılan saldırı ile 1988 Lockerbie, 1993 New York Ticaret Merkezi, 1995 Oklahoma Murrah Federal Eyalet Binası, 1996 Suudi Arabistan, Dahran askeri lojmanları, 1998 Tanzanya ve Kenya ABD Büyükelçilikleri ve USS Cole savaş gemisi saldırıları; ABD'nin ve Amerikan halkının radikal İslami akımlar kökenli ciddi bir terörizm tehdidiyle karşı karşıya geldiklerine dair ciddi uyarılar olmasına rağmen, bazı yasal düzenlemeler dışında ABD'nin bu tehdit karşısında gerekli önlemleri aldığı söylenemez.

11 Eylül saldırıları ise, hem iki okyanusla korunan bir kıtanın ve hem de Dünya'nın en güçlü devletinin vatandaşı olmanın yarattığı güvenlik duygusunun sarhoşluğu içerisindeki Amerikan halkı açısından bir şok oluşturmuştur. Soğuk Savaş yıllarında ABD'nin başka devletlerin topraklarında ve başka halkların üzerinde gerçekleştirdiği terörizm deneyimlerinden pek de *"haberdar"* olmayan Amerikalılar bu saldırılar sonucunda terörizm karşısında devletlerinin ve kendilerinin de dokunulmaz olmadığını görmüşler ve bu görüntü Amerikan halkının neredeyse 200 yıldır sürdüre geldiği güvenlik güdülerinde bir dönüşüm yaratmıştır: *"Toplumsal güvenlik"* gereksinimi bir anda ön plana çıkmıştır.

Aynı şoku ABD'nin yukarıda temel karakteristikleri belirtilen iç güvenlik ve terörizmle mücadele yapılanması da yaşamıştır. 11 Eylül saldırılarından sonra gerek ABD yönetimince görevlendirilen komisyonların çalışmaları gerekse uluslararası istihbarat dünyasında yapılan değerlendirmeler, Amerikan iç güvenlik ve terörizmle mücadele yapılanmasında yetersiz bilgi toplama ve organizasyon sorunlarının mevcudiyetini ortaya koymuştur. Bu kapsamda; radikal İslami terörist örgütlere nüfuz sorunu, insan ağırlıklı (humint) istihbarata önem verilmeyişi, analiz paylaşım ve önleyici tedbirleri uygulamaya koyma zafiyetleri belirlenmiştir. (Külebi, 2005)

Bu gelişmeler yerel karakterli ve insan hak ve özgürlüklerini güvenlik gereksiniminden bir adım önde tutan Amerikan iç ve güvenlik ve terörizmle mücadele yapısında iki dönüşüm gerçekleştirmiştir:

Öncelikle bu yapı İç Güvenlik Bakanlığı olarak Türkçe'ye çevrilebilecek (Department of Homeland Security)'nin kurulması ve ABD'de mevcut 15 istihbarat örgütünün Büyükelçi John D. Negroponte tarafından yönetilen Ulusal İstihbarat Örgütü (National Intelligence) çatısı altında birleştirilmesiyle daha merkeziyetçi bir konuma gelmiştir.

İkinci dönüşüm ise temel insan hakları ve özgürlükleri idealinin toplumsal güvenlik gereksinim ve zorunlulukları

karşısında bir adım gerilemesidir. İkinci dönüşüm ABD içine ve dışına iki farklı boyutta yansımıştır: Ülke içinde anti-terörist stratejilerin uygulamaya konulmasıyla bir ölçüde WASP kökenli Amerikalıların, ama çok daha yoğun bir biçimde de farklı etnik kökenden gelen veya farklı dine mensup Amerikan vatandaşlarının temel hak ve özgürlükleriyle ilgili olarak ciddi kısıtlamalar gündeme gelmiştir. Farklı etnik kökenli ve farklı dine mensup Amerikalılar bu uygulamalarla, WASP olmanın önem ve anlamını daha iyi anlamışlardır. Ülke dışına yönelik yansıma ise daha önceki bölümlerde ayrıntılarıyla değindiğimiz gibi; ABD'nin 11 Eylül saldırılarını imparatorluk idealini gerçekleştirecek eşiz bir fırsat şeklinde yorumlaması şeklinde gerçekleşmiştir. Bu yorum sonucunda, fırsatı değerlendirmek amacıyla harekete geçen ABD, uluslararası hukuk, teamüller, ulusal sınırlar gibi değerleri bir anda yok farz etmeye başlamıştır.

9.1.2. ABD'nin Terörizmle Mücadele Yapılanması

ABD'nin mevcut terörle mücadele yapılanmasında görevli başlıca organlar ve birimler Federal düzeyde; ABD Başkanı, Ulusal Güvenlik Konseyi, İç Güvenlik Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve FBI'dır. Bu organ ve birimlerin yanı sıra haber alma konusunda CIA ve diğer istihbarat üniteleri de terörizmle mücadele faaliyetlerine iştirak etmektedirler. 1995 yılında çıkarılan Terörle Mücadele Yasası; CIA ve FBI'ın yanı sıra, Adalet ve Maliye Bakanlıkları ile Gümrük, Göç-Vatandaşlık ve Uyuşturucuyla Mücadele Teşkilatlarını da terörle mücadeleyle görevlendirmiştir.

Federe düzeydeki iç güvenlik ve terörizmle mücadele sorumluluğu ise güvenliğin geniş anlamda yorumlanması halinde federe eyalet valilerine, güvenliğin yerel yorumu halinde de polis örgütlerinin bağlı bulunduğu yerel yönetim birimlerinin başkanlarına aittir.

A. Başkan

ABD'nin başkanlık sistemine dayalı genel yönetim yapısına göre; terörizmle mücadele ve iç güvenlik politikalarının hazırlanması görevi ile ulusal düzeyde güvenlik uygulamaları olarak algılanması gereken federal *"Milli güvenlik"* ve *"Toplumsal güvenlik"* sorumluluğu Başkan'a aittir. Anayasal yetkileri arasında açıkça yer almasa da; *"Başkan"*a yasaları uygulama görevinin verilmesi, ülkede Başkan hariç kayda değer bir yürütme görevlisinin bulunmayışı, anayasada hükümetten bahsedilmeyişi, 15 bakanlığın mevcudiyetine rağmen, federal polisin bağlı olduğu Adalet Bakanı da dahil; bakanların daha çok Başkan'ın konuyla ilgili sekreterleri konumunda bulunması, federal güvenlik üst düzey yetkililerinin Başkan tarafından atanması ve merkezi düzeydeki tüm önemli yönetsel birimlerin *"Başkan"*a bağlı olması, farklı bir yoruma imkan vermemektedir. (Türker, 2003, s. 475)

Başkan'a federal iç güvenlik ve terörizmle mücadele görevinin yerine getirilmesinde Savunma, Adalet ve Federal İç Güvenlik bakanlarının yanı sıra; Amerikan Ortak Genel Kurmay Başkanlığı yani Pentagon, Başkan'ın *"kurmay grubu"* olan *"the White House Office"* de yer alan danışmanlar, *"the Executive Office"* bünyesindeki Milli Güvenlik Konseyi (NSC), Merkezi Haberalma Örgütü (CIA), Federal Soruşturma Bürosu (FBI) gibi örgütler yardımcı olmaktadır. Bush ve Rumsfeld döneminden itibaren Savunma Bakanlığı'nın ve Pentagon'un terörizmle mücadeledeki ağırlığı da, 11 Eylül saldırılarının *"günah keçisi"* olarak CIA'in ilan edilmesi nedeniyle, Dışişleri Bakanlığı ve CIA aleyhine artmaya başlamıştır. Bu bağlamda doğrudan Savunma Bakanına bağlı Stratejik Destek Seksiyonu'na (Strategic Support Branche, SSD), *"özel kuvvetler/istihbarat örgütleri kırması"* *"Task Force 121"* gibi kuruluşlara ve Pentagon'a bağlı Özel Kuvvetler Komutanlığı SEAL taburlarına terörizmle mücadelede önemli görev ve sorumluluklar verildiği bildirilmektedir.

"Sivil toplum örgütü kılıklı" bazı kuruluşların da ABD yönetimince uluslararası terörizmle mücadelede *"gayri resmi"* olarak görevlendirildikleri sıkça ileri sürülen bir iddiadır. Bunlar

arasında; 1983'de ABD Kongresi'nin onayıyla kurulan Ulusal Demokrasi Fonu (NED), Uluslararası Kalkınma Ajansı (AID) ve Birleşik Devletler İstihbarat Ajansı (USIA) öne çıkmaktadır. İleri sürülen iddialar bu tip kuruluşların *"CIA'in destabilizasyon operasyonlarını"* yani örtülü operasyonları devraldıkları yolundadır.

B. Ulusal Güvenlik Konseyi (NSC: National Security Council)

Ulusal Güvenlik Konseyi, 1947 tarihli Ulusal Güvenlik Yasası ile kurulmuştur 1949'da *"the Executive Office"* bünyesine alınmıştır.

Truman'dan bu yana Konseyin fonksiyonu Başkan'a ulusal güvenlik ve dış politika konularında önerilerde bulunmak ve destek olmaktır. Bu itibarla Başkan'ın ulusal güvenlik ve dış politika konularını üst düzey ulusal güvenlik danışmanları ve kabine üyeleri ile görüştüğü en önemli forumdur. Konsey, Amerika'nın ulusal ve uluslararası iç güvenlik ve terörizmle mücadele konseptlerinin hazırlanmasındaki belirleyici rolü itibariyle de önem taşımaktadır.

Ulusal Güvenlik Konseyi'ne Başkan riyaset etmektedir. Daimi Konsey üyeleri; Başkan Yardımcısı, Dışişleri Bakanı, Hazine Bakanı, Savunma Bakanı ve Başkan'ın Ulusal Güvenlik Danışmanıdır. Ortak Genel Kurmay Başkanı yasal askeri danışman, CIA Başkanı yasal istihbarat danışmanıdır. Diğer Başkanlık Danışmanları, Başsavcı, Yönetim ve Bütçe Dairesi Başkanı gibi üst düzey bürokratlar da kendi sorumluluk alanları ile ilgili konularda toplantılara davet edilebilmektedirler.

C. İç Güvenlik Bakanlığı (Department of Homeland Security)

11 Eylül saldırılarından sonra Ülke Güvenliği Yasası ile kurularak 2003 yılında faaliyete geçen İç Güvenlik Bakanlığı'nın organizasyon şeması şöyledir:

Bakanlık *"makamı"* bir bakan yardımcısı, bir personel (iç kabine) şefi, yürütme direktörlüğü ve askeri irtibat bölümünden oluşmaktadır. Bunların altında ana hizmet birimleri olarak; Yönetim, Bilim ve Teknoloji, Politika Geliştirme ve Koordinasyon, Hazırlık, İç Düzenlemeler, Halka Yönelik Önlemler, Mali İşler, İstihbarat ve Analiz, Operasyon Koordinasyonu, Narkotik Önlemler, Temel Hak ve Özgürlükler, Federal Yasal Önlemler, Yurtiçi Kimyasal-Biyolojik-Radyolojik-Nükleer Karşı Önlemler ve Körfez Bölgesi Yeniden Yapılandırma seksiyonları ile Özel (Gizli) Büro, Vatandaşlık ve Göçmenlik İşleri Ombusdmanlığı ve Genel Müfettişlik bulunmaktadır.

Sahil Muhafaza Komutanlığı ve Amerikan Gizli Servisi ile Ulaştırma Güvenliği, Sınır ve Gümrük İşlemleri, Vatandaşlık ve Göçmenlik İşleri ve Federal Acil Durum Hazırlık ve Müdahale seksiyonları da Bakanlığın bağlı birimleri olarak görülmektedir. Bu organizasyon şemasına göre İç Güvenlik Bakanlığı sanılanın aksine ABD federal iç güvenlik ve terörizmle mücadele faaliyetlerinin temerküz ettiği bir birim değildir. Örneğin FBI, Adalet Bakanlığı'na olan bağlılığını sürdürmektedir.

Bu durumda sözü edilen bakanlığın temel hizmet alanının daha çok sınır, gümrük ve göçmen kontrolü ile ilgili olduğu, ancak olası terörist saldırılara karşı ulusal hazırlık düzeyinin arttırılması (risk hazırlıklılık), performans ölçümü, bilgi ve istihbarat paylaşımı, görev alanı ile ilgili yasa uygulama, uluslararası ilişkiler, iç iletişim, araştırma, teknoloji ve tespit görevlerinin de bu bakanlığa verilmesinin bu şablonu bir ölçüde bozduğu söylenebilecektir. Anlaşılan odur ki, 11 Eylül saldırılarının farklı etnik köken ve dine mensup Amerikalılarca düzenlenmiş olması ve ABD'nin bu saldırılar karşısında hazırlıksız yakalanması, ABD yönetimini sınır ve gümrük güvenliği, göçmenlik ve terörist saldırılara karşı hazırlık konularında daha sıkı bir koordinasyon ve kontrolü sağlayacak bir bakanlık kurmaya sevk etmiştir. Bu itibarla yeni İç Güvenlik Bakanlığı, Türkiye'deki Gümrük Muhafaza, Gümrük Kontrol ve Sivil Savunma Genel Müdürlükleri ile Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bağlı Yabancılar, Hudut ve İltica Daire Başkanlığı ve

Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın birleştirildiği bir birim olarak değerlendirilebilir.

İç Güvenlik Bakanlığı'nın görev önceliklerine bakıldığında bu tablo daha da netleşmektedir. Bakanlık; ülke sınırlarının ve giriş kapılarının yönetimi ve güvenliği, kişilerin ya da malların ABD' ye yasa dışı yollardan geçişinin azaltılması ve önlenmesi, göçmenlik mevzuatının iskan ve istihdam alanlarında daha etkin uygulanması, yasa dışı kaçakçılık ve göçe karşı ABD savunmasının güçlendirilmesi, yasa dışı yollarla ABD'ye giriş yapanların ve kriminal yabancıların tutuklanması, sınır dışı edilmesi ve iade işlemlerinin yapılması ve bu görev alanlarında uluslararası işbirliğinin sağlanması konularını temel görev alanı olarak kabul etmektedir.

D. Federal Soruşturma Bürosu (FBI: Federal Bureau of Investigation)

Federal polis örgütlerinin en önemlisi olan, ancak kendisini bir *"soruşturma birimi"* şeklinde tanıtmayı tercih eden Adalet Bakanlığı'na bağlı Federal Soruşturma Bürosu, yerel nitelikli Amerikan iç güvenlik sisteminde yer alan ender merkezi kurumlardandır. Görev süresi 10 yılı aşamayan bir genel müdür tarafından yönetilen FBI, geniş bir otonomiye sahiptir ve üst siyasal iktidarla *"daha çok da Başkan ile"* bağlantılı olarak çalışır. FBI, Beyaz Saray ve Senato Komiteleri'nin denetimine tabidir. CIA'den farklı olarak federal yasaları uygulama ve federal savcılar nezaretinde yurt içinde soruşturma yapma yetkileri bulunmaktadır.

1908'de kurulan FBI, merkezi Washington D.C'de bulunan ve alan çalışması yapmak üzere örgütlenmiş bir birimdir. İdari Hizmetler, Finans, Bilgi Teknolojisi, Politika ve Planlama, Program Yönetimi, Bilgi Teknolojileri Operasyonlar, Profesyonel Sorumluluk *"bir çeşit genel müfettişlik"*, Kayıt Yönetimi ve Güvenlik olmak üzere 9 daire başkanlığından oluşan Merkezi Ünite; 56 taşra birimine, yerleşik birim olarak da adlandırılan

yaklaşık 400 uydu ofisine, 4 ihtisas birimine ve 45'den fazla dış irtibat birimine hizmet sunar ve talimat verir. Ayrıca bir Genel Avukatlık Ofisi (OGC) mevcuttur. *"Adli Ataşeler veya Adli İrtibat Görevlisi"* tarafından yönetilen dış irtibat birimleri (yabancı liason), FBI'ın hukuki statüsüne bağlı olarak, yurtdışındaki Amerikan makamları ve o ülkenin yerel makamları ile birlikte suç olaylarında faaliyet gösterir.

FBI'ın taşra birimleri ABD'nin önemli kentleri ile Porto Rico'nun San Juan kentinde bulunmaktadır. Daha küçük yerlerde ise yerleşik ajanlar vardır. Yer seçiminde suç eğilimleri, coğrafi gerekler ve kaynakların etkin kullanımı esas alınır. Her taşra biriminin başında *"Yetkili Özel Ajan"* bulunur. Bunun istisnası, Los Angeles, New York City ve Washington D. C. teşkilatlarında, büyüklükleri nedeniyle *"Yetkili Müdür Yardımcılarının"* görev yapmasıdır. Bu müdür yardımcılarına özel konulardan sorumlu *"Yetkili Özel Ajanlar"* yardımcı olur.

FBI'ın 12.500 civarında özel ajanı ve idari, teknik, ticari vb. işlerini yürüten 18.000 civarında diğer personeli bulunmaktadır. Personelin yaklaşık olarak 10.000'i merkezde, 20.000 kadarı da taşra birimlerinde çalışmaktadır.

FBI'ın sadece bir soruşturma organı olduğu, diğer polisiye görevlerle ve gizli polis fonksiyonlarıyla ilişkisinin bulunmadığı ileri sürülmektedir. Gerçeklere pek uymasa da iç güvenliğe yönelik gizli polis örgütü imajından hep kaçınılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle çeşitli mevzuat hükümleriyle FBI'ın görev alanı sınırlandırılmış olup FBI, ancak birden fazla eyaleti ilgilendiren veya federal bir yasanın ihlal edildiği suçlarda yetkilidir. Ancak bunun dışında; Birleşik Devletleri yabancı istihbarattan ve terörist faaliyetlerden korumak, uluslararası deniz suçları, monopolleşmeler, federal idare çevresinde işlenen suçlar, federal hükümet aleyhine suçlar, uluslararası insan kaçakçılığı, kontr-espiyonaj, federal personelin işlediği suçlar, organize suçlar, siber suçlar, kişilik haklarının ihlali, şiddete dayalı suçlar, şantaj, rüşvet, diğer mali suçlar, ulusal suç kayıtlarının tutulması vb. gibi geniş bir alan da FBI'ın yetki sınırları içerisindedir.

FBI ayrıca, federe polise ve hatta diğer ülkelerin iç güvenlik güçlerine eğitim desteği ve teknik destek vermektedir. Ama bu geniş görev alanı FBI'ın milli polis sayılması için yeterli görülmemektedir. Kısacası, FBI, Amerikalıların yerel polis hayaline pek de uymayan dev bir federal polis örgütüdür.

FBI, terörizmle mücadele alanında ABD'yi, Amerikan vatandaşlarını ve ülke çıkarlarını tüm dünyada terörist saldırılardan koruma görevine de sahiptir. Bu amaçla yerel, federe ve federal iç güvenlik birimleriyle ve gerektiğinde de yabancı merciler ile işbirliği yapma yetkisi mevcuttur. FBI bu hizmetleri aşağıda belirtilen birimleri aracılığıyla yerine getirmektedir.

Kritik Vaka Cevap Grubu (CIRG): Terörist eylemler de dahil, kriz tipi olaylara süratli tepki vermekle görevlidir.

Terörist Tehdit Entegrasyon Merkezi: Her türlü terör tehdidiyle ilgili olarak ulusal ve uluslar arası istihbarat işbirliği ve koordinasyonu hizmetlerini yerine getirmektedir.

Karşı İstihbarat Birimi: Yabancıların kitle imha silahları (WMD) teknolojisini ya da ekipmanlarını satın almalarını önleme, ABD istihbarat örgütlerine, devlet kurumlarına ve özel sektör sırlarına yönelik sızmaları engelleme ve ABD kritik ulusal varlıklarının riske atılmasının önlenmesi görevlerine sahiptir.

Terör Karşıtı Birim: Terörizm karşıtı tüm istihbaratı toplama, terörist eylemleri ve terörist örgütlerin finansmanın önleme görevlerini yapmaktadır.

Kriminal Soruşturma Birimi: Diğer pek çok suç türünün yanı sıra terörizmle mücadeleyle ilgili olarak organize suçların ve denizaşırı ülkelerde bulunan ABD vatandaşlarına yönelik suçların soruşturulması bu birimin görevidir.

Siber Birim: Genel olarak bilgşlem suçlarıyla ilgilenen bu birim, siber terörizm, karşı istihbarat ve terör karşıtı siber karşılık kapasitelerinin maksimuma çıkarılması alanlarında da görevlidir.

İstihbarat Ofisi: Mevcut ve oluşmakta olan ulusal güvenliğe yönelik veya kriminal alanla ilgili tehditler, bu birimin faaliyet alanını oluşturmaktadır.

Bu birimlerin yanı sıra başta Uluslararası Operasyonlar Ofisi ve Terör Karşıtı Eğitim Koordinasyon Çalışma Grubu olmak üzere çok sayıda birim FBI'ın terörizmle mücadele faaliyetlerine destek vermektedir.

E. Merkezi Haber Alma Teşkilatı (CIA: Central Intelligence Agency)

CIA, 1947'de Başkan Truman'ın döneminde çıkartılan Milli Güvenlik Yasası ile kurulmuştur. Bu Yasa, CIA Başkanı'na ulusal istihbarat faaliyetlerini koordine etme, ulusal güvenliği etkileyecek istihbari bilgileri değerlendirip dağıtma sorumluluğunu vermektedir. CIA, özerk bir birimdir. Başkanı aracılığıyla ABD Başkanı'na karşı sorumlu olup, Kongre'nin istihbarat denetim komiteleri vasıtasıyla da Amerikan halkına hesap verir.

CIA'nın görevi; ulusal güvenlik konularında güvenilir, kapsamlı ve güncel bilgi sağlamak, Başkan'ın direktifleriyle dış istihbarat ve güvenlik konularında karşı-istihbarat faaliyetleri ve özel faaliyetler gerçekleştirmek ve böylece Başkan'a, Milli Güvenlik Konseyi'ne ve milli güvenlik politikasını yürüten bütün kamu görevlilerine destek olmaktır. CIA, bu görevi yerine getirmek üzere; istihbarat alanında araştırma ve geliştirme çalışmaları yapar. önemli konuların analizini gerçekleştirir.

Uluslararası alanda son yıllarda yaşanan değişim ve gelişimler *"tehdit paradigmalarında"* da değişikliklere yol açarak, CIA'nın gündemini etkilemiştir. Bu cümleden olmak üzere; karşı-terörizm, karşı-istihbarat, uluslararası organize suç ve uyuşturucu kaçakçılığı, çevre ve silah denetimi istihbaratı gibi öncelikli alanlarda faaliyet gösterecek özel merkezlerin kurulması, istihbaratla ilgili farklı disiplinler arası işbirliğinin güçlendirilmesi, *"Bilgi Topluluğu"*nun milli güvenlik sorunlarına

ilişkin analizlerde ve tüm kaynakları değerlendirme çabalarında etkin rol alması ve bu topluluğun etkinliğinin artırılması gibi konular CIA'nın gündemine girmiştir. Bu yasal görevlerinin yanı sıra CIA, örtülü operasyonlarının yürütümünde de en etkili birimdir.

F. Gizli Servis (Secret Service)

Maliye Bakanlığı'na bağlı olan ve İç Güvenlik Bakanlığı ile de ilişkisi bulunan bu birim görevleri itibariyle terörizmle mücadeleyle yakından ilgilidir.

Bu kapsamda Servis; Başkan'ın, Başkan Yardımcısı'nın, ailelerinin, konuk devlet başkanlarının, belirlenecek diğer kişilerin, Beyaz Saray'ın, Başkan Yardımcısı konutunun, dış temsilciliklerin ve Washington D. C.'deki diğer binaların, ulusal para ve finans sistemiyle bazı gizli belgelerin korunması, bunlara yönelebilecek tehditlerin soruşturulması, ulusal nitelikli güvenlik organizasyonlarında güvenlik planlarının hazırlanması, tasarlanması ve yürütülmesi, ABD'nin güvenliği ve yükümlülüklerini ilgilendiren sahteciliklere ilişkin yasaların uygulanması ve mali suçların soruşturulması *"araç sahteciliği, mali kurum sahteciliği, kimlik hırsızlığı, bilgisayar sahteciliği, iletişim sahteciliği ve ülkenin mali, bankacılık ve iletişim altyapısına yönelik bilgisayar bazlı saldırılar dahil"* konularında görevlidir.

G. Federe Düzeyde Terörizmle Mücadele

Amerikan yönetim sisteminin ve yönetsel geleneklerin etkisi nedeniyle merkez dışı polis yapılanmalarında standart modellerden bahsedilmesi olanağı yoktur. Bun rağmen, güvenlik gereksinimi ve tehdit algılamaları konusunda giderek benzeşen metropollerde benzer organizasyon şemalarına sahip örgütlenmelere rastlanmaktadır.

Metropoliten polis örgütlerinde klasik iç güvenlik ve devriye görevlilerinin müdahalede yetersiz kaldıkları veya

müdahaleye yeterli teçhizatla donatılmadıkları durumlar için özel birimler oluşturmuştur. Bu birimlerin en önemlileri federe düzeyde terörizmle mücadele faaliyetlerini de yürüten Özel Operasyonlar Bölümleri ile Özel Taktikler şubeleridir. Özel Operasyonlar Bölümü; sıra dışı asayiş olaylarına müdahale için özel taktikler geliştirerek ve özel eğitilmiş personel yetiştirerek devriye operasyonlarını desteklemektir. Bir Yüzbaşı tarafından yönetilen Özel Taktikler Şubesi ise; Uzlaşma Birimi, Patlayıcı Madde ve Savaş Gereçleri Birimi ve Acil Tepki Timini (SWAT) kapsamaktadır. Özel Taktik Şubesi ayrıca; sivil savunma alanında yerel ve federal hükümetler arasında irtibatı sağlamak, kalabalıkların yönlendirilmesini gerektiren durumlarda, felaketlerde ve olağanüstü hallerde gerekli güvenlik önlemlerini almak, yanıcı ve patlayıcı maddeleri etkisiz hale getirmek, barikat kurma, rehine alma ve terörist saldırısı gibi özel durumlarda müdahalede bulunmak, terör saldırılarına hedef olma riski yüksek kişi ve kurumlarla ilgili araştırma ve değerlendirmeler yapmak, talep halinde yerel ve federal iç güvenlik birimlerini eğitmek ve yabancı misyon ve elçiliklerin korunmasında Gizli Servisi desteklemek gibi görevlere sahiptir.

Terörizmle mücadele (CT: counter terrorism) faaliyetlerinin taktik savaşım boyutunda ise önemli polis departmanlarına bağlı olarak kurtulan Polis Taktik Timleri (SWAT: Special Weapons and Tactics) ile FBI'ın Rehine Kurtarma Grubu (HRT: FBI Hostage Rescue Team) ve askeri karakterleri ağır basan, genellikle de ABD Ordusu'na bağlı bulunan (1st SFOD-D, Devgru, SEAL Team 6 ve The Jedi) gibi özel birlikler mevcuttur. İlk örnekleri 1971 yılında faaliyete geçen SWAT timleri, tam teşekküllü olarak 67 kişiden oluşmakta ve bir teğmen tarafından komuta edilmektedirler. Tim, başında bir komiserin bulunduğu 11 kişilik gruplara ve bu gruplar da 5 kişilik iki alt gruba ayrılmaktadır. SWAT aday personeli, göreve kabul edilmeden önce fiziksel olarak zorlu bir sınavdan ve mülakattan geçirilmekte, kabul edilenler 6 aylık bir denemeye tabi tutulmaktadır.

9.1.3. Terörle Mücadele Mevzuatı

Doç. Dr. Firuz Demir Yaşamış, 1990'lardan sonra Amerikan ceza yasalarında ve terörizmle mücadele mevzuatında meydana gelen değişiklikleri aşağıda gibi değerlendirmektedir

"ABD'de terör suçlarını düzenleyen mevzuatta da 1995'de önemli değişiklikler yapılmıştır. 1995 yılında gerçekleştirilen değişikliklerinden önce de Amerikan Federal Suç ve Ceza Kanunu (Federal Crime and Penal Procedure Act: FCPPA) terörist nitelikte kabul edilebilecek; ülke bütünlüğüne, devletin egemenliğine ve güvenliğine yönelik eylemleri ve bu eylemleri gerçekleştirmek amacıyla örgütler kurulmasını ve terörün propagandasının yapılmasını çeşitli maddelerinde ağır surette tecziye etmişti. Ancak, bu ülkede özel bir anti-terör yasası da bulunmuyordu.

Federal Ceza Kanunu'nda önemli değişikler yapan 1995 tarihli Terörle Mücadele Yasası (Comprehensive Terrorism Prevention Act) ise; terörü uluslararası boyutta ele almakta ve dünya ölçeğindeki CT faaliyetlerine destek olmayı amaçlamaktadır. Bu yasa terörle mücadele birimlerine de geniş yetkiler tanımaktadır.

Ceza Yasası'nda yapılan değişiklikle terörizm; sivil bir topluluğu korkutan veya bu topluluğa karşı güç kullanan, tehditle ya da zor kullanarak hükümet politikalarını etkileyen eylemler şeklinde tanımlanmaktadır. Terörist eylem çeşitleri olarak da: Toplu taşım aracını kaçırmak veya bunları sabote etmek, adamı kaçırmak, uluslararası anlamda korunan kişilere saldırmak, suikast, çeşitli silahları kullanarak bir şahsı tehlikeye düşürmek ve tüm bu eylemler yoluyla tehditte bulunmak sayılmaktadır. Ayrıca sayılan eylem türleriyle ilgili olarak; terörist eylemi hazırlamak ve planlamak, finansman ve eğitim dahil herhangi bir şekilde destek sağlamak ve terör grubuna eleman temin etmek de, bu yasal değişiklikten sonra terör eylemi kabul edilecektir. Yasa; genelde terör eylemlerinde uygulanan cezaları ağırlaştırırken, tecil yolunu da kapatmakta ve en önemlisi bu tip suçların soruşturma yetkisini her türlü tereddüdü gidererek FBI yetkisine vermektedir.

1995 Yasası; uluslararası anti-terör önlemleri, yabancıların sınır dışı edilme işlemleri ve federal terörizmle mücadele olanakları

konularında da yeni düzenlemeler yapmıştır. Bu cümleden olmak üzere terörle mücadele eden güvenlik birimlerine her türlü veriye ulaşım yetkisi verilmiş, haber alma imkan ve kabiliyetleri ve bütçe olanakları iyileştirilmiş, güvenlik görevlileriyle ailelerinin korunması güçlendirilmiş, ceza uygulama hukuku çağdaşlaştırılmıştır. Ayrıca; plastik patlayıcılarla nükleer maddelerin kontrolü, hava yolculuğu güvenliğinin arttırılması, terör stratejileri uygulayan yabancı ülkelere yaptırım uygulanması ve terörizmle mücadelede asker-sivil işbirliğinin sağlanması alanlarında geniş ölçekli yeni düzenlemeler yapılmıştır.

Anti-terörizm mücadelesinde imkan ve kabiliyetlerinin artırılması öngörülen federal kuruluşlar ise; başta CIA ve FBI olmak üzere, Gümrük, Göç Vatandaşlık ve Uyuşturucuyla Mücadele Teşkilatlarıyla Adalet ve Maliye bakanlıklarıdır.

1995 yasasının getirdiği bir diğer önemli yenilik; terör suçlarının da ABD Federal Ceza Hukuku'nda RICO (Racketeer Influenced and Corrupt Organisations) şeklinde isimlendirilen organize suç örgütleri aracılığıyla işlenen suçlar statüsüne alınmasıdır. Böylece, bu statüde bulunan: Başkan'a suikast, uçak tahribi, uluslararası havaalanları ve deniz platformlarında şiddet, sporda rüşvet, hükümet ve kongre üyelerine suikast, nükleer silah ticareti yasaklarına uymama, kredi ve bazı mali fonlarda yolsuzluk, ABD vatandaşlarına dış ülkelerde fiziksel ciddi zarar verme, yasa uygulayıcılarla yabancı konukların öldürülmesi, rehine alma, mali kurumlarda yolsuzluk, kamu mallarına kasti zarar, kitle öldürme silahlarının kullanılması ve her türlü kara para aklama eylemleri için terör suçlarına uygulanan kovuşturma usullerini kullanma imkanı tanınmıştır. (Yaşamış, 1995)

ABD'nin terörizmle hukuki mücadelesi hakkında daha ayrıntılı bilgi sahibi olunabilmesi ve ABD mevzuatının halen ülkemizin gündeminde bulunan Terörle Mücadele Yasası değişiklerinin içeriği ile mukayese edilebilmesi için 1995 tarihli Terörle Mücadele Yasası'nın ABD Senatosu'nca kabul edilen metninde yer alan önemli maddelerle, 1996 tarihli Antiterörizm ve Etkili Ölüm Cezası, 2001 ve 2005 Tarihli Vatanseverlik Geliştirme ve Yeniden Yetkilendirme yasaları içerikleri aşağıda belirtilmiştir.

A. 1995 Tarihli Terörle Mücadele Yasası

I. Bap. Ceza Yasasında Yapılan Somut Genişletmeler

Madde 101: Patlayıcı Madde Kullanımı İçeren Komplolara İlişkin Ceza Artırımı;

Bu maddede aksine hüküm bulunmadıkça, bu bap tahtında tarif ve izah olunan suçlardan herhangi birini işlemek üzere komplo kuranlar, komplo amacıyla işlenen suç için belirlenen aynı cezalara (idam cezası hariç) çarptırılırlar.

Madde 102: Milli Sınırları Aşan Terör Eylemleri;

Yargılama Dayanakları

Bu fıkra hükümleri

Suçun işlenmesine baliğ olarak eyaletler arası ticarette kullanılan posta ya da herhangi diğer imkanlar kullanıldığında,

Suçun nitelik ve mahiyeti itibarıyla herhangi bir şekil ya da suretle eyaletler arası ya da dış ticareti engellemesi, geciktirmesi ya da etkilemesi veya işlendiği takdirde bu ihtimallere sirayet etmesi durumunda,

Suç ya da teşebbüsünün hasmının ABD Hükümeti ya da onun herhangi bir memuru, görevlisi, müstahdemi ya da yasama, yürütme veya yargı organlarında veyahut ABD'nin herhangi bir bakanlık ya da kurumunda görevli personel olması halinde,

Suçun Kısmen ya da tamamen ABD mülkiyet ya da zilyetliğinde bulunan veya kira ya da şufa hakkı tahtında onun adına icar olunan herhangi bir bina, sevk vesaiti ve sair özel ya da tüzel malda hasara yol açması halinde,

Suçun (hava sahası, deniz yatağı ve toprakaltı ile bunlar üzerine inşa veya iskan edilmiş yapay adalarla sabit yapıları da kapsayacak şekilde) ABD karasularında işlenmesi halinde, işbu madde (a) fıkrasında tarif ve izah edilen fiillere tatbik edilir.

Tanımlanan bir suçun işlenmesinin ardından yapılacak yargılama, suçun faillerinden en az birine yukarıda açıklanan koşullardan en az birinin atfedilebilmesi halinde, tüm suçlular ile bunlara yardım ve yataklık edenleri de kapsar.

Cezalar

Bu madde hükümlerini ihlal edenler, iddianamede kendilerine isnat edilen herhangi diğer suçlara ilişkin hükmolunacak cezalara ek olarak fiillerinin;

Herhangi bir şahsın ölümüne sebebiyet vermesi halinde idam ya da ağır ya da ömür boyu hapis, adam kaçırmakla ilgili olması halinde ağır ya da ömür boyu hapis, kundakçılıkla ilgili olması halinde 35 yıla kadar ağır hapis, adam öldürme ve cürüm işleme kastıyla gerçekleştirilen saldırı ya da vücutta ağır hasara yol açan saldırı içermesi halinde 30 yıla kadar ağır hapis, herhangi bir kamu binası ya da sevk vesaiti ile sair özel veya tüzel mülkiyeti imha ya da bunlara zarar verir fiil içermesi halinde 25 yıla varan ağır hapis, suçu işlemeye teşebbüs etmek ya da bu amaçla komplo kurma fiillerini içermesi halinde, suçun işlenmesinde hükmolunacak azami ceza hadlerine kadar tespit ve takdir olunacak sürelerle ağır hapis ve tehdit ve göz dağı içermesi halinde 10 yıla varan ağır hapis cezaları ile cezalandırılır.

Kanunda düzenlenen herhangi diğer hükümlerden bağımsız olarak, hüküm istihsal eden mahkeme ve adli makamlar, bu madde hükmünü ihlalden sabıkalı herhangi şahsı şartlı tahliyeye yönelik karar istihsal edemez.

Takibatla İlgili Sınırlama

Bu maddede tasvir olunan herhangi bir suçla ilgili olarak düzenlenen hiçbir iddianame, Başsavcı ya da onun vekil ya da astı sıfatıyla ceza takibatlarından sorumlu en yetkili amir tarafından;

Bahse konu suçun ya da suçun işlenişiyle ilgili hazırlık kabilinden herhangi bir faaliyetin milli sınırları aşmış olduğunun ve suçun herhangi bir hükümet ya da sivil toplum veya bunlardan herhangi birisinin herhangi bir kesimi ya da kısmı aleyhine baskı yaratmak ya da bunlara göz dağı vermek veya intikam almak veya misilleme yapmak maksatlarına matuf olduğunun tespiti ve bu tespitin yazılı olarak bildirimi olmadıkça ABD'de tahkikata konu edilemez.

Tahkikat Sorumluluğu

Bu madde ihlalleri Federal Araştırma Bürosu'nca (FBI) soruşturulacaktır.

Delil

Bu madde tahtında yapılacak herhangi bir takibatta ABD'den iddianamede yer alan suçlamaların adli müstenidatının herhangi bir davalıca bilindiğini tevsik etmesi istenmeyecektir.

Görev Bölgesi Dışında Yargılama

Görev bölgesi federal yargılamalar, (a) fıkrasında açıklanan herhangi bir suç ile (2) Madde 3 tahtında (a) fıkrasında açıklanan bir suçun işlenmesi vakıasının ardından herhangi bir şahsa yataklık suçu isnat eden fiilleri kapsayacaktır.

Madde 103. Yabancı Ülkelerde Cana ve Mala Zarar Vermek Amacıyla Düzenlenen Komplolar

Yabancı bir memleket sınırları dahilinde adam öldürme, kaçırma ya da belli mallara kundaklama ve sair suretle zarar verme amacıyla komplo kurmak suçu ile ABD'nin yargı ma-

hallinde tek başına ya da her nerede meskun olduğuna bakılmaksızın sair şahıslarla birlikte adam öldürme, kaçırma ya da kundakçılık suçlarını teşkil edecek herhangi bir fiili işleyenler, fiilin ABD deniz ve kara sahası içerisinde işlenmesi halinde, suça iştirak oranlarına bakılmaksızın (2) fıkrası hükümlerine uygun olarak cezalandırılır.

Cezalar; Suçun adam öldürme ya da kaçırma amaçlı komplo niteliğinde olması halinde ağır ya da ömür boyu hapis, kundaklama amaçlı komplo kurma niteliğinde olması halinde ise 35 yıla varan ağır hapis şeklinde verilir.

ABD yargı mahalli dahilinde, gerek tek başına ve gerekse her nerede meskun olduklarına bakılmaksızın sair şahıslar ile birlikte ABD'nin barış içerisinde olduğu yabancı bir memleketin sınırları dahilinde meskun veya bu memleketin ABD sınırları dahilinde yerleşik herhangi bir siyasi alt birim ya da diplomatik temsilciliği dahilindeki bir mülke veya mezkur mahaller dahilinde meskun herhangi bir demiryolu, kanal, köprü, havalimanı, hava meydanı ya da sair amme hizmeti veren tesise, kamusal taşımacılık gerçekleştiren sevk vesaitlerine ya da kamuya açık binalara veya dini, eğitsel veya kültürel amaçlar taşıyan bir mülke zarar verme ya da onu imha etme girişiminde bulunmak üzere komplo kuranlar, bu nevi fiildeki iştirak oranlarına bakılmaksızın 25 yıla kadar ağır hapisle cezalandırılır.

Madde 104. Belli Başlı Terör Suçlarına Yönelik Ceza Artırımı

755 Maddesi hükmünde geçen *"iki yıl"* kaldırılarak yerine *"beş yıl"* ibaresi getirilmiştir, 756 Maddesi hükmünde geçen *"bir yıl"* ibaresi silinip yerine *"beş yıl"* ibaresi konulmuştur, Madde 1113 hükmündeki *"üç yıl ya da kefaletli"* ibaresi silinip yerine *"yedi yıl"* ibaresi getirilmiştir, Madde 2332(c) hükmünde geçen *"beş"* ibaresi silinip yerine *"on"* ibaresi konulmuştur.

Madde 105. Herhangi Bir Saldırı Suçu İşlemekte Kullanılacağını Bilerek Bir Patlayıcı Maddenin Nakledilmesine İlişkin Zorunlu Ceza

Herhangi bir patlayıcı maddeyi bilerek ve isteyerek transfer eden veya bu nevi patlayıcı maddenin bir şiddet suçunun işlenmesi ya da uyuşturucu kaçakçılığı suçu işlemekte kullanılacağını bilen ya da bilmesi gerekenler 10 yıla kadar hapis ve/veya bu madde hükmüne göre tespit edilecek tutarda para cezasına çarptırılır.

Madde 106 . Çalıntı Patlayıcı Bulundurma Suçuna İlişkin Ceza

Eyaletler arası ya da dış ticaret işlemlerinde kullanılmakta olan ya da kullanılması gereken dolayısıyla da bu nevi işlemler nazariyesinde sevk ya da nakledilmiş, ülkeye sokulmuş herhangi bir patlayıcı maddeyi çalan ve malzemenin çalındığının öğrenilmesinin ardından, patlayıcının çalıntı olduğunu bilerek ya da makul gerekçelerle bildiği var sayılarak teslim alan, bulunduran, nakleden, sevkeden, gizleyen, saklayan, mübadele, satış ve sair suretle tasarruf eden, bir borca teminat olarak veren ya da alan herhangi bir şahıs, kanunsuz bir iş yapmış sayılır.

Madde 107. Patlayıcı Madde Kullanma ya da Kundakçılık Suçlarına İlişkin Ceza Artırımları

Yangın çıkartmak ya da patlayıcı kullanmak suretiyle kısmen ya da tamamen ABD ya da onun adına hareket eden herhangi bir bakanlık ya da resmi daire mülkiyetinde ya da zilyetliğinde bulunan veya bunlar adına kiralanmak suretiyle icar olunan herhangi bir gayrimenkul, bina ya da vasıta ile sair özel ya da tüzel malı suiniyetle imha eden ya da zarara uğratan ya da buna teşebbüs edenler hakkında 5 yıldan 20 yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Mahkeme pahada yüksek olanı dikkate alınmak kaydıyla ya hasar verilen ya da imha edilen herhangi bir malın ilk şartlarına iadesi maliyetleri ya

da 100.000 US$ tutarında tazminatı suçun fail ya da faillerine yükleyebilir.

Bu fıkrayla yasaklanan fiille iştigal edip, bu nevi fiil neticesinde herhangi bir şahsın bedeni bütünlüğüne doğrudan zarar veren ya da zarar verme girişiminde bulunanlar hakkında 7 yıldan 40 yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Mahkeme pahada yüksek olanı dikkate alınmak kaydıyla ya hasar verilen ya da imha edilen herhangi bir malın ilk şartlarına iadesi için takdir edeceği maliyeti ya da 200.000 US$ tutarında tazminatı suçun fail ya da faillerine yükleyebilir.

Bu fıkrayla yasaklanan fiille iştigal edip, bu nevi fiili neticesinde görevi başındaki bir kamu güvenlik görevlisi de dahil herhangi bir şahsın doğrudan ölümüne neden olan ya da olma girişiminde bulunanlar hakkında mahkemelerce takdir edilecek süreyle ağır hapis ya da idam cezasına hükmolunur. Mahkeme ayrıca imha edilen ya da zarar verilen malların tamir ya da tebdili suretiyle ilk şartlarına iadesi kapsamında takdir edeceği maliyeti ya da 200.000 US$ tutarına kadar tazminatı suçun faili ya da faillerine yükleyebilir.

II. Bap. Uluslararası Terörle Mücadele

Madde 201. Tespitler

Kongre;

Uluslararası terör konusunun ABD ve müttefiklerinin yüzleştiği en ciddi ülkeler üstü tehditler arasında yer aldığı ve nüfus artışı ya da kirlenme gibi sorunların arz ettiği tehlikelerin fevkinde tehdit oluşturduğu,

Başkan'ın öncelikli bir milli güvenlik sorunu olarak uluslararası terör ile mücadele gayret ve çabalarını sürdürmesi gerektiği,

Uluslararası terör tehdidine karşı işbirlikçi çok tarafiili tepki oluşturulmasına yönelik müzakereler konusunda BM'in

yeterli bir teati ortamı oluşturamaması nedeniyle Başkan'ın ulusal karşı terör eylem ve faaliyetlerinin mütemmimini teşkil edecek şekilde uluslararası teröre etkili ve çok tarafiili tepki geliştirmeye yönelik acil gayretler içerisine girmesinin elzem olduğu,

Başkan'ın her türlü kararlı eylem ve askeri müdahale de dahil olmak üzere, uluslararası teröristlerin, yurt dışı terörist eğitim merkezleri ve barınaklarını da içine alacak şekilde kullanmakta olduğu uluslararası altyapıların faaliyetlerinin dağıtılması ve imha edilmesine yönelik gereken tüm tedbirleri almasının gerektiği,

Kongrenin aralarında BM Yaptırımlar Komitesi'nin; Libya'nın BM kararlarına uymamaktaki ısrarlı tutumu karşısında Libya'dan yurt dışına ve yurt dışından Libya'ya yapılan havayolu şirketi tarifeli uçuşlarına cevaz veren son dönem kararının da bulunduğu teröre destek veren devletler üzerine uygulanan uluslararası yaptırımların azaltılması, etkilerinin hafifletilmesi ya da toptan kaldırılmasına yönelik kararının esefle kınaması gerektiği,

Başkan'ın uluslararası teröre destek veren devletlerin uluslararası toplumdan tecridinin boyut ve kapsamını genişletmeye yönelik gayretler içerisinde olmayı sürdürmesinin zorunlu olduğu ve bu nevi gayretlere, uluslararası yaptırımları güçlendiren çabaların da dahil olduğu, bu meyanda Libya ve diğer teröre açık destek veren ülkelere uygulanan yaptırımların hafifletilmesine yönelik olarak gelecekte alınabilecek inisiyatiflerin karşısında tavır alınması gerekliliği hususlarını tespit etmiştir.

Madde 202. Terörist Devletlere Yardım Eden Ülkelere Yardım Yapılmasının Yasaklanması

Bu Kanun tahtında yapılması öngörülen yardımlardan hiçbiri, Dışişleri Bakanı'nın tespitlerinin isnat ettiği yabancı ülke hükümetlerine yardım eden ülkelerin hükümetlerine verilme-

yecektir. Bu madde ile kısıt altına alınan yardımın Başkan'ın söz konusu yardımla ilgili yüküm altına girilmeden en geç 15 gün öncesine kadar yardımın yapılmasının Amerika Birleşik Devletleri'nin ulusal çıkarları açısından önem arz ettiğini beyan ve bilahare aşağıdaki hususları içerecek şekilde tanzim edeceği bir rapor marifetiyle Kongre'nin ilgili komisyonuna keyfiyeti arz etmesi halinde, açıklanan yabancı devletlerden birine yapılması mümkün olacaktır.

Madde 203. Terörist Devletlere Silah ve Askeri Malzeme Temin Eden Ülkelere Yardım Yapılmasının Yasaklanması

Bu Kanun tahtında yapılması öngörülen yardımlardan hiçbiri, Dışişleri Bakanı'nın 1979 Tarihli İhracat İdaresi Kanunu veya 1961 Tarihli Yurt Dışı Yardımları Kanun'unda sayılan amaçlarla terörist ilan edilmiş bir devletin hükümeti olarak tespit ettiği bir memleketin hükümetine öldürücü askeri teçhizat sağlayan bir ülkenin hükümetine yapılmayacaktır.

Bu madde tahtında bir dış ülkenin hükümetine ilişkin olarak getirilen yasaklar, ilgilendirdikleri hükümetin ölümcül askeri teçhizat tedarikini durdurmasını izleyen 1 yılın ardından son bulacaktır. Bu madde hükmü bu Kanun'un yürürlük tarihini izleyen bir tarihte imzalanmış bir akit çerçevesinde temin edilen ölümcül askeri teçhizat ile ilgili olarak tatbikidir.

Bu madde ile kısıt altına alınan yardımın Başkan'ın söz konusu yardımla ilgili yüküm altına girilmeden en geç 15 gün öncesine kadar yardımın yapılmasının Amerika Birleşik Devletleri'nin ulusal çıkarları açısından önem arz ettiğini beyan ve bilahare aşağıdaki hususları içerecek şekilde tanzim edeceği bir rapor marifetiyle Kongre'nin ilgili komisyonuna keyfiyeti arz etmesi halinde, açıklanan yabancı devletlerden birine yapılması mümkün olacaktır.

Madde 204. Terörist Devletlere Uluslararası Finans Kurumlarınca Yardım Yapılmasına Karşı Tavır Alma

Hazine Bakanlığı ABD'nin her bir uluslararası mali kurum dahilinde görevli icra müdürüne kurumlarının fonlarının Dışişleri Bakanı'nca 1979 Tarihli İhracat İdaresi Kanunu ve 1961 Tarihli Yurt Dışı Yardımları Kanun'unda sayılan amaçlarla terörist ilan edilmiş bir devletin hükümetine verilmesi ya da onun adına kullanılması veya mezkur ülkeye herhangi bir kredi ikrazı verilmesine karşı aleyhte oy kullanması yolunda talimat verecektir.

Bu maddede güdülen amaçlarla, madde lafzında geçen *"uluslararası mali kurum"* ibaresinin anlamı kapsamında: Uluslararası Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası (Dünya Bankası), Uluslararası Kalkınma Birliği ve Uluslararası Para Fonu (IMF), uygulaması olduğu yerde Inter-American Bankası, Asya Kalkınma Bankası, Avrupa Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası, Afrika Kalkınma Bankası ile Afrika Kalkınma Fonu ile bu maddenin yürürlük tarihini izleyen herhangi bir tarihte kurulacak herhangi diğer benzer kurum ve kuruluşlar yer alır.

Madde 207. Uluslararası Teröristlere Sağlanan Desteğe İlişkin Rapor

Bu Kanun'un yürürlük tarihini izleyen en geç 60 gün zarfında ve bunun ardından Dış İlişkiler Onaylama Kanunu tahtında öngörülen mali yılları itibarıyla her yıl Dışişleri Bakanı Temsilciler Meclisi Sözcüsü'ne ve SeNATO'nun Dış İlişkilerden sorumlu Komisyonu'na bir rapor sunacak olup, bu raporda;

Uluslararası terörist gruplarının;

Büyüklüğü, liderleri, mali ve lojistik destek kaynakları, hedef, doktrin ve stratejileri, beşeri ve teknik altyapılarının mahiyet, kapsam ve yerleri, eğitim öğrenim düzeyi, harekat ve temel eğitim üsleri, harekat kabiliyetleri ve devlet ve devlet dışı etnik gruplar, dini cemaatler ya da suç örgütleri gibi aktörler ile olan bağlantıları dahil ayrıntılı bir değerlendirmesi,

Her ne tür ve mahiyette olursa olsun uluslararası terörizme, terörist gruplarına ya da münferit teröristlere destek veren ülkeler ile bilerek terörist gruplarına ya da bireylerine egemenlikleri altında bulunan bölgelere giriş ya da buralarda oturma imkanları sağlayan ülkelerin terörist eylemlerinin bunların egemenlik sınırları dahilinde yapılıp yapılmadığından bağımsız detaylı bir değerlendirmesi,

Uluslararası yaptırımlara uyum durumları ve ikili ekonomik ilişkilerin durumu bilgileri de dahil olacak şekilde 1979 tarihli İhracat İdaresi Kanunu'nda geçen ülkelere karşı etkili önlem almaya yönelik münferit ülke gayretlerinin detaylı bir değerlendirmesi ile ABD Hükümeti'nin bu bap hükmünü yürütmeye yönelik gayretleri yer alacaktır.

Madde 209. Vize Başvurularında Redde İlişkin İhbarla İlgili Feragat Yetkisi

Pasaport vize başvurularıyla ilgili olarak, Dışişleri Bakanı, özel bir yabancı ülke vatandaşı ya da istihraç edilebilir yabancı ülke vatandaşlarının oluşturduğu herhangi bir ya da daha çok grup ya da sınıfın başvurularını, göç amacı taşınan durumlar istisna teşkil etmek kaydı ile reddedebilir.

Madde 210. Bir Terör Örgütüne Üyeliğin Göçmenlik ve Yurttaşlık Kanunu Uyarınca Abd'den Sınır Dışı Edilmeye Mesnet Teşkil Etmesi

III. Bap Madde 301. Yabancı Teröristlerin Sınır Dışı Edilmesi

V. Bap Madde 501. Tanımlar ve Yabancı Teröristin Sınır Dışı Edilme Usulleri

Madde 502. Uygulama Kapsamı

Madde 503. Yabancı Teröristlerin Sınır Dışı Edilmesi Usullerin İşletilmesi

Bu maddelerle, Göçmenlik ve Yurttaşlığa Alma Kanunu'nun çeşitli maddeleri tadil edilerek; faal biçimde terörist faaliyetleri destekleyen ve savunan kişilerin ya da bir terör örgütü üyelerinin veya yabancı teröristlerin ABD'den sınır dışı edilmesinin yasal dayanağı oluşturulmuştur.

210. maddenin (g) fıkrasında bir terör örgütü tanımına yer verilmektedir: *"Bu fıkrada kullanılan şekliyle 'terör örgütü' ibaresi ile Hazine Bakanı ile istişare sonucunda Dışişleri Bakanı'nca tespit edilen bir terör etkinliği ile iştigal eden ya da ettiği saptanan örgüt kastedilmektedir"*.

501. maddede *"yabancı terörist"* ibaresi, madde 241(a-4-B) dahilinde açıklanan herhangi bir yabancıyı ifade edecektir hükmü mevcuttur. 502. ve 503. madde hükümlerine göre I. Bap hükümleri Adalet Bakanlığı'nın elinde madde 241'de tarif ve izah edilen bir yabancının bu madde uyarınca sınır dışı edilmesinin söz konusu olduğuna ilişkin tasnifiili bilgi bulunduğu her vakit Baş Savcılık takdirinde uygulanabilecektir. Bu doğrultuda bir Adalet Bakanlığı memurunca, bir yabancı teröristin fiilen ve fiziken ABD sınırları dahilinde bulunduğunun tevsiki ve bu bap hükmü uyarınca sınır dışı edilme kararı talep edilmesi yeterli olacaktır. Sınır dışı davalarında, gizli ve tasnifiili bilgilerin açığa çıkmamasına ve ABD'nin ulusal güvenliğine karşı risk arz edebilecek hususların yaratılmamasına özen gösterilecektir.

Başsavcılık, hakkında işbu madde uyarınca teyit yazısı tebliğ olunmuş herhangi bir yabancıyı göz altına alabilecektir. Hüküm verilinceye kadar geçecek aşamada; yabancının hukuken ABD sınırları dahilinde bulunması, kaçmayacağına dair mahkemeyi ikna edici güvence ve kanıtlar sunması ve yabancının salıverilmesinin milli güvenliği ya da herhangi bir şahıs ya da topluluğu tehlikeye sokmayacağı konusunda mahkemeyi ikna etmesi şartlarının ortaya çıkması durumunda tutuksuz yargılama yapılabilmesi mümkün olacaktır.

Bu tip yargılamalar halka açık duruşmalarla özel mahkemelerde yapılacak; yargılama sırasında sanık avukat tutabilecek veya görevlendirme talep edilebilecek ve delil sunabilecektir. Ancak yabancının hiçbir şekilde; 1978 Tarihli Dış İstihbarat Gözetim Kanunu uyarınca onaylanan elektronik gözetim verilerini ya da açıklanması halinde ulusal güvenliği riske sokacak, milli güvenlik açısından ifşası sakıncalı bilgileri talep etme, bu veri ve bilgileri lehte delil olarak kullanma, delil tespiti isteme, delillerin hukuka aykırı yollardan elde edildiğini ileri sürme hakkı olmayacaktır. Buna karşılık devlet, 1978 Tarihli Dış İstihbarat Gözetimi Kanunu ile açıkça cevaz verilen rızasız fiziksel aramalar ile elektronik gözetimler sonucu elde edilen bilgileri sanık aleyhinde kullanabilecektir. Duruşmalar sırasında da ABD'nin ulusal güvenliği açısından risk oluşturacak bilgi ve belgelerin, zabıt ve tutanakların korunması hususunda başsavcılık ve hakimlik gerekli önlemleri alacak ve özeni göstereceklerdir.

Hakimin sınır dışı edilme talebini reddi durumunda yabancı, temyiz sürecinin tamamlandığı ana dek göz altında tutulacaktır. Yabancının red kararından sonra salıverilmesi ise ancak şartlı tahliye koşuluyla olacak, bu koşulda da; yabancının her halükarda gelecekte yapılacak herhangi bir duruşmaya katılımının teminine ve yabancının varlığının diğer şahısların ya da toplumun güvenliğini tehlikeye sokmamasının teminat altına alınmasına özen gösterilecektir.

Madde 303. Yabancı Teröristlerin Sınır Dışına Çıkarılmasına Cevaz Vermek Üzere Göçmenlik ve Yurttaşlık Kanunu'nda Yapılan Değişiklikler

Terör Faaliyetleri, Genel

Bir terör faaliyetine iştirak etmiş, ya da bir konsolosluk görevlisi ya da başsavcının herhangi bir terör faaliyetle iştigal ettiğini bildiği ya da bilebileceği herhangi bir yabancının sınır dışına çıkarılması mümkündür. Başkanlıkça, ABD çıkarlarına zarar verici işlerle iştigal ettiği kamuya alenen açıklanan bir

terör örgütü olarak belirlenmiş bulunan herhangi bir terörist teşekkülün memuru, görevlisi, temsilcisi ya da sözcüsü sıfatıyla hareket eden ya da bu nevi örgütü ya da onun üyelerini terör eylem ve faaliyetlerinde yönlendiren, onlara emir ve talimat veren ya da bunları sevk eden kişiler bu Yasa tahtında terör faaliyetiyle iştigal ediyor sayılacaktır.

Terör Faaliyetinin Tanımı

Bu kanunda geçen şekliyle *"Terör faaliyetinden"* kastedilen; işlendiği yerin kanun ve mevzuat hükümleri dairesinde kanuna aykırı bulunan (ya da ABD sınırları dahilinde işlenmesi halinde, ABD ya da onu oluşturan herhangi bir Eyaletin sınırları dahilinde mer'i mevzuat hükümlerince kanuna aykırı bulunan) ve aşağıda sayılan fiillerin herhangi bir ya da bir kısmını içeren herhangi bir faaliyet olarak tanımlanır:

Toplu ulaşım araçlarının (uçak, gemi ya da taşıt araçları dahildir) kaçırılması ya da sabote edilmesi,

Fail dışında ikinci bir kişinin üçüncü bir kişiyi (ki bunlara devlet kurum ve kuruluşları dahildir) yapılması ya da yapılmaması istenilen herhangi bir davranış ya da işi yapmaya ya da yapmamaya zorlanması amacıyla rehin alınması ya da tutulması ve öldürmek ya da yaralamakla tehdit edilmesi ve ancak istenilen iş ya da davranışın gerçekleşmesi halinde rehin ya da tutuklu şahsın salıverileceğinin bildirilmesi,

Uluslararası korumaya sahip kişiye (ki tarifi ABD Kanunu 1116/b-4 maddesi hükmünde yapılmaktadır) ya da bu kişinin hürriyetine karşı şiddet içeren bir saldırıda bulunulması.

Suikast düzenlemek,

Biyolojik maddeler, kimyasal maddeler ya da nükleer silah ya da düzenler veya patlayıcı, ateşli silah ya da diğer silahları (kişisel para ve diğer eşyaları koruma dışında kullanılanlar

hariç) bir kişinin ya da bir grup ferdin emniyetini doğrudan ya da dolaylı olarak tehlikeye sokmak ya da malda maddi hasar meydana getirmek amacıyla kullanmak,

Yukarıda bahsi geçen fiillerden herhangi birini ya da bir kısmını işlemeye yönelik tehditler savurmak, teşebbüslerde bulunmak ya da komplolar hazırlamak.

Terör Faaliyetiyle İştigalin Tanımı

Bu Kanun'da geçtiği şekliyle *'terör faaliyetiyle iştigal'* tabiri ile, ferdi olarak ya da bir örgüt ya da topluluğun mensubu sıfatından hareketle bir terör faaliyeti gerçekleştirmek ya da terör faaliyetinin gerçekleştirilmesine yönelik planlar yaptığını bilen kişi, kuruluş ya da devlete yardım ve yataklık etmek ve bu amaçla kısıtlanmamak kaydı ile:

Terör faaliyetinin hazırlanması ya da planlanmasında,

Terör faaliyetinin muhtemel hedefleri hakkında bilgi toplanmasında,

Barınak, nakil vasıtası, muhabere teçhizat ve imkanları, para temin edilmesi, sahte evrak veya kimlik düzenlenmesi, silah, patlayıcı madde veya eğitim tedarik edilmesinde aktif rol alma,

Terör faaliyetini gerçekleştirmek üzere veya herhangi bir terör örgütü adına para ve sair kıymetli eşya toplamak,

Herhangi bir bireyin akıl ve iradesini çelmek suretiyle onu bir terör örgütüne ya da terörist bir devlete üyeliğe sevk veya bir terör faaliyetine iştirake azmettirmek.

Terör Örgütünün Tanımı

Bu Kanunda geçtiği şekliyle *"Terör örgütü"* ibaresi;

Kah bizzat kendisi kah mensubu olan bir alt grubunun

kendisi ya da alt gruplarının yürüttüğü yasal faaliyetlere bakılmaksızın terör faaliyeti ile iştigal ettiği örgütü ve Dış İşleri Bakanı'nca tespit edilen herhangi bir örgütü ifade edecektir.

Sınır Dışı Edilebilecek Yabancılar

Ülkeye giriş yapmasını izleyen herhangi bir zamanda herhangi bir terör faaliyetiyle iştigal eden ya da geçmişte ettiği bilinen herhangi bir yabancı sınır dışı edilebilir.

Ağır Suçlu Yabancının Sınır Dışı Edilmesi

Bir yabancının Madde 241 kapsamında yer alan bir ağır suç işlemesi nedeniyle sınır dışı edilmesi gündeme gelirse, bu yabancı aleyhinde verilen nihai sınır dışı etme kararı herhangi bir üst mahkemeye incelemek üzere intikal ettirilemez.

Yürürlük Tarihi

Bu maddede yapılan değişiklikler, bu Kanunun yürürlüğe giriş tarihinden itibarla hüküm kazanır ve kanunun yürürlük tarihinden önce, bu tarihte ve bu tarihten sonra karar bekleyen tüm davalara tatbik edilir.

IV. Bap. Terör Faaliyetlerine Yönelik Fon Oluşturma Çalışmalarının Denetlenmesi

Madde 401. Terörist Fon Oluşturma Faaliyetlerinin Yasaklanması

Tespitler ve Amaç

Kongre;

Uluslararası terörün ABD'nin gerek deniz aşırı ülkelerdeki ve gerekse egemen sınırları ile müteşekkil coğrafyası üzerin-

deki çıkar ve menfaatlerini tehdit eden ciddi ve girift sorun olduğunu,

Deniz aşırı ülkeler dahilinde, ABD hükümeti'nin temsilcilik, tesis ve memurlarına ve ayrıca yabancı ülkeler dahilinde mukim Amerikan vatandaşlarına karşı yapılan terörist saldırıların ülkenin milli güvenlik çıkarlarını derinden etkilediğini,

Yabancı memleketler dahilinde, dış ülkelere ve onların halklarına karşı yürütülen terör eylemlerinin ABD'nin dış siyaseti ve ekonomik çıkarlarını derinden etkilediğini,

Terörizme karşı etkili bir yanıtın ancak ve ancak uluslararası işbirliği ile verilebileceğini, zira halen yürürlükte olan çok tarafiili sayısız sözleşmede de görüldüğü gibi, bir grup terör eylemine iştirak eden ve bu kapsamda rehin alma, uluslararası koruma altındaki şahısları öldürme, uçak korsanlığı ve sabotaj gibi çeşitli suçlar işleyen kişiler hakkında tek tip kovuşturma ve yargılamayı öngören hükümlerin bulunduğunu,

Bağlı grupları ya da fertler vasıtasıyla hareket eden bir takım yabancı terör örgütlerinin ABD sınırları dahilinde önemli ölçüde finansman ve fon sağladıkları ya da ABD'yi diğer milletlerden fon ve paralar sağlamada araç olarak kullandıklarını,

Terör fiil ve eylemleri ile iştigal etmekte olan örgütlere fon tedariklerinin bunların terörist emellerini gerçekleştirmesine katkıda bulunduğunu, söz konusu paraların ister kısmen isterse tamamen şiddet içermeyen amaçlarda kullanıldığına yönelik iddia ve amellerin olup olmadığından bağımsız bir şekilde bu gerçekliğin aşikar biçimde ortaya çıktığını tespit etmiş bulunmaktadır.

Bu maddeden amaç, federal yönetime kanunların cevaz verdiği en geniş kapsam ve mahiyette anayasa ile tutarlı bir zemin teşkil edilerek, bu zemin üzerinden ABD dahilinde yaşayan ya da ABD yargısına tabi olan şahıs ve kesimlerin doğrudan ya da dolaylı olarak her türlü iştirak ve bağlı ortakları da dahil olacak şekilde terör faaliyetlerine katıldıkları bilinen ya da muhtemel yurt dışı örgütlere fon ve para tahsis etmelerini engellemektir.

Adlandırma

Dışişleri Bakanı, Hazine Bakanı ile yaptığı istişarenin ardından bu madde kapsamında aşağıdaki tespitlerden hareketle, herhangi bir yabancı kuruluş ya da örgütü adlandırmaya yetkilidir:

Örgüt ya da kuruluşun ABD Göçmenlik ve Yurttaşlık Kanunu'nda tarif ve izahı yapılan terör faaliyetiyle iştigal ettiğinin tespiti ile,

Örgütün terör eylem ve etkinliklerinin ABD yurttaşlarının güvenliğini, ülkenin ulusal güvenliğini, dış politikasını ya da ekonomisini tehdit eder boyuta geldiğinin tespiti,

Yukarıda açıklanan şekilde yapılacak bir adlandırmanın ardından geçecek en geç 7 gün zarfında Dışişleri Bakanı, Kongre'ye sunulmak üzere adlandırdığı örgütlerin tam dökümünü içerir bir listeyi ve adlandırmanın gerekçelerinin icmalini içerir bir rapor tanzim ve ibraz edecektir.

Adlandırma, kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça ihbarın fiili tesellümünü izleyen 30 gün zarfında yürürlük kazanacaktır. Bu fıkra uyarınca yapılacak bir ilk ya da mükerrer adlandırma geri çekilmedikçe, yürürlük tarihinden itibaren bir yıl süre ile geçerliliğini koruyacaktır. Dışişleri Bakanı'nın Hazine Bakanı ile istişaresinin ardından herhangi bir adlandırmanın müstenidini teşkil eden koşulların, bu nevi adlandırmanın iptaline ilişkin müzekkere çıkarılmasını gerektirecek şekilde ya da ABD'nin milli güvenliği, dış ilişkileri ya da ekonomik çıkarlarına hizmet edecek şekilde değişmesi durumunda Dışişleri Bakanı söz konusu adlandırmayı kısmen ya da tamamen iptal edebilir.

Dışişleri Bakanı'nca terör faaliyetlerine iştirak ya da destek verdiği açıklanan örgütlerin karara itiraz ve temyiz talep hakları mahfuz olup, bu tip davalarda da ABD'nin milli güvenliğine karşı risk barındırdığını tespit edilen tasnifiili bilgilerin korunması için gereken özen gösterilecektir.

Yasak Faaliyetler

ABD sınırları dahilinde yaşayan ya da ABD Yargısı'na tabi herhangi bir şahsın doğrudan ya da dolaylı yoldan Dışişleri Bakanı'nca mahsurlu ilan edilmiş ve bu şekilde adlandırılmış bir örgüt ya da şahsa fon oluşturması, onun adına para talep ve tahsil etmesi ya da para vermesi, iletmesi, havale ya da temin etmesi veya sayılan bu fiillere teşebbüs etmesi kanunsuz ve yasaktır.

Mali Kurumlarla İlgili Özel Kriterler

Dışişleri Bakanı'nca, Hazine Bakanlığı ile istişare neticesinde aksine olur verilmedikçe ve bu nevi kararın direktif, yönetmelik ya da ruhsatnameler yolu ile yürürlüğe konulması gibi bir tasarruf bulunmadıkça, adlandırılmış bir örgüt ya da şahsa ait ya da onun yararına kullanılmak üzere oluşturulan herhangi fon ya da paraları mülkiyet ya da zilyetliğinde tuttuğunun farkına varan herhangi bir mali kurum:

Söz konusu fon ve paraları zilyetliğinde alıkoyacak ya da mülkiyetinde muhafaza edecek, Dışişleri Bakanı'na bu nevi fon ve paraların mevcudiyetine mütedair bir rapor hazırlayıp yine bakanlıkça öngörülen yönetmelikler çerçevesinde ibraz edecektir.

Cezalar

Bağış ya da katkı fonu ödemesi yapılan kişi ya da kuruluşun adlandırılmış bir kuruluş olduğunu bilerek hareket edenler, işbu madde hükümlerini ihlal gerekçesiyle bu bap hükmü uyarınca tespit ve takdir olunacak para ve/veya 10 yıla kadar hapis cezasına çarptırılır.

İşbu madde hükmüne riayetten bilerek ve isteyerek imtina eden ya da bu yasa kapsamında yürürlüğe konan uygulama yönetmeliklerinin gereklerini aynı şekilde yerine getirmeyen

herhangi bir mali kurum, belirlenen yüksek olanı esas alınmak kaydı ile ihlal başına 50.000 US$ tutarında ya da mali kurum bünyesinde zilyetlik ya da kontrolünde bulunan meblağın iki katı nispetinde cezaya muhatap tutulur.

Yargı Mahalli Dışında Yargılama

Bu madde kapsamına giren suç üzerinde yargı mahalli dışında federal yargılama yetkisi mevcuttur.

Yapı

Bu fıkraya dahil edilmiş hiç bir hüküm ABD'nin doğrudan doğruya askeri ve mülki idaresine müncer gizlilik öncelikli bilgiler dahil, tasnifiili bilgi ve istihbaratının açıklanmasına karşı koruyucu tedbir almak üzere mahkemelerden koruyucu karar ya da bir takım öncelikler isteme hakkından mahrum bırakmayacaktır.

Madde 402. Teröristlere Malzeme Desteği Tedarikine Yönelik Islah Edici Önlemler

Bu bölümde geçen *"Malzeme destek ya da kaynakları"* tabiri ile her türlü tedavüldeki para ve sair mali kıymetler, finansal hizmetler, ibate, eğitim, sığınak, sahte evrak ya da kimlik tanzimi, muhabere teçhizatı, tesis, silah, öldürücü madde, patlayıcı, personel, nakil vasıtası ve sair fiziki değerler anlatılacak olup, bu nevi ihlallere doğrudan doğruya iştirak etmeyen insanlara yapılan insani yardımlar kapsam dışıdır.

Suç

ABD sınırları dahilinde, yasa hükümlerine aykırılık teşkil etmek amacına münhasır suç işlenmesinde ya da bu suçla ilgili hazırlık evresinde ya da herhangi bir ihlal suçunun işlenmesini örtbas etmek ya da bu fiilin isnat edeceği suçlamalardan kur-

tulmak üzere tezgah hazırlığı ya da yürütülmesinde kullanılacağı bilinen ya da amaçlanan herhangi ve bilcümle malzeme, destek ya da kaynağı temin eden veyahut bunların mahiyet, yer, kaynak ve mülkiyet bilgilerini gizleyenler hakkında bu bap hükmü uyarınca takdir ve tespit edilecek miktarlarda para ve/veya 10 yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

B. 1996 tarihli Antiterörizm ve Etkili Ölüm Cezası Yasası

Söz konusu yasa, terörizm mağdurları için *"zorunlu tazmin"* müessesesi ve *"Suç Kurbanları Fonu"* oluşturmaktadır.

Uluslararası düzeyde terörizmi destekleyebilecek fonların oluşturulması yasaklanmakta, uluslararası finans kurumlarının terörist devletlere verdikleri/verebilecekleri desteğe karşı çıkılması yolunda düzenleme getirilmekte ve terörist örgütlere yönelik finansal yaptırımlar öngörülmektedir.

Bu yasa ile yabancı terörist örgütlerin tespitine ilişkin esas ve yöntemler de belirlemektedir.

Yasa, terörist ülkelere yardım eden, askeri ekipman sağlayan ve Silah İhracatı Kontrol Yasası kapsamında ABD ile anti terör çabalarında tam olarak işbirliği yapmayan ülkelere desteğin yasaklanmasına ilişkin mevzuat hükümlerini de teyit etmektedir.

Yabancı hava yolculuğu güvenliği konusunda da düzenlemeler yapan yasa, yabancı uyruklu teröristlerin ve kriminal yabancı uyruklu kişilerin sınır dışı edilmelerine imkan veren kriterleri genişletmekte, bu tip kişilerin sığınma taleplerinin reddine imkan tanımakta, göçmenlik memurları ile eyalet yasalarını ve yerel yasaları uygulayan memurlara yabancı uyruklu yasa dışı kişileri tutuklama ve gözaltında tutma yetkisi vermektedir.

Bu yasayla, nükleer, biyolojik ve kimyasal silahlar ile ilgili sınırlamalar ve yasaklar genişletilmekte, kısıtlama ve yasaklara

ilişkin yeni raporlama yöntemleri getirilmektedir. Plastik esaslı patlayıcılar içinde benzeri düzenlemeler yapılmaktadır.

Söz konusu yasada ayrıca kitle imha silahı statüsü genişletilmekte, karapara aklama suçları ile siber suçlar da terör suçları kapsamına alınmakta, terör eylemlerine verilen cezalar arttırılmakta, ulusal sınırları aşan terör eylemleri, deniz aşırı ülkelerde insanlara ya da mülkiyete zarar vermek için komplo kurulması ve denizlerde meydana gelen şiddet eylemleri konularında kriminal yargı yetkisinin belirlenmesi ve genişletilmesine yönelik düzenlemeler yapılmaktadır.

C. 24 Ocak 2001 tarihli Vatanseverlik Yasası ve 2005 Tarihli ABD Vatanseverlik Geliştirme ve Yeniden Yetkilendirme Yasası

2001 yılı başında çıkartılan Vatanseverlik Yasası (Patriot Act), her şeyden önce terörizmle mücadeleyle görevli güvenlik güçlerinin yetkilerini önemli ölçüde arttırmakta ve bu kapsamda belirli koşullar altında şüphelilerin bilgilendirmeksizin takip altına alınması, kültürel faaliyetlerinin ve Internet kanalıyla yapılanlar da dahil tüm haberleşmesinin izlenmesi, mali yaşamının ve sağlık koşullarının kayıt ve kontrol altına alınması gibi rijid yöntemler öngörmektedir.

Yasa da ABD vatandaşı olmayan şüpheliler için daha da sert önemler mevcuttur. Bunlar arasında en tehlikeli olanı vatandaş statüsü taşımayan şüphelilerin herhangi bir suç ithamında bulunulmaksızın gözaltına alınabilmelerine ve şüpheli hakkında suç isnadında bulunulduktan sonra da yargılama sürecinin geciktirilebilmesine ilişkin hükümlerdir.

Patriot Act terörizmin finansmanı sorunu ile ilgili olarak da kapsamlı düzenlemeler yapmaktadır. Bu amaçla terörizmle mücadeleyle ilgili görevlilere mali bilgilerin derlenmesi konusunda geniş yetkiler verilmektedir.

TERÖRİZMLE MÜCADELE

Yasa bir terör tanımlaması da yapmaktadır: *"İnsan hayatını tehdit eden her faaliyet, sivil toplumu yıldırma ve zorlama, hükümetin politikalarını yıldırma ve zorlamayla etkileme ve hükümetin uygulamalarını kitle imhası, cinayet veya kaçırma yoluyla etkileme gibi hedeflere kilitlenmişse terördür."*

Patriot Act, İngilizlerin terörizmle mücadele yasalarından alınan ilhamla geçicilik özelliği taşımaktadır. Bu doğrultuda yasaya getirilen önlemlerle ilgili zaman sınırlamaları konulmuştur. Önlem içeren maddeler Kongre tarafından tekrar onaylanmadıkları takdirde belirlenen müddet sonunda otomatikman hükümlerini yitireceklerdir.

2005 Tarihli ABD Vatanseverlik Geliştirme ve Yeniden Yetkilendirme Yasası, Patriot Act'in getirdiği önlemlerle ilgili zaman kısıtlaması sorununu çözmüştür. Bu doğrultuda 2005 yılı sonunda uygulama süreleri sona erecek geçici statülü 16 düzenlemeden 14'ü kalıcı hale getirilmiştir.

2005 tarihli Yasa bir taraftan Yabancı İstihbarat İzleme Yasası (FISA) hükümleri uyarınca gerçekleştirilen teknik dinlemeler için Kongre'ye ve adli makamlara daha geniş denetleme yetkileri verirken, diğer yandan da güvenlik güçlerinin teknik dinleme yapabileceği federal suç alanını, dinleme süresini ve ticari kayıtlara erişim yetkilerini genişletmekte, bu alandaki genel yetki süresini 2010 yılına kadar uzatmaktadır.

Bu kapsamda; kitle imha silahları, kundaklama, ağırlaştırılmış kimlik hırsızlığı içeren suçlar gibi terörist amaçlarla gerçekleştirilmesi mümkün olan 20 federal suç da yetki alanına alınmaktadır.

Bu yetki genişlemesi *"yalnız kurt"* tabir edilen teröristlerle ilgili soruşturmalarda da kullanılabilecektir. Aynı kapsamda *"aranan numara kayıt, dinleme ve izleme cihazlarının kurulması ve kullanılması"* yetkisi veren emirlerin süresi de 90 günden bir yıla uzatılmaktadır.

Ulusal güvenlik konularında yeni adli inceleme ve uygulama prosedürleri oluşturan yasa, deniz limanları ve denizci-

lik güvenliği ile ilgili federal kriminal yöntemleri de gözden geçirmektedir.

Yasayla, özellikle terörist suçlar ile ilgili olarak federal para aklama ve el koyma yetkileri daha da güçlendirmektedir.

Yasa düzenlemesi ile FISA izleme ve arama emri hakları, ABD vatandaşı olmayan herhangi bir yabancı ülkenin herhangi bir ajanını içerecek şekilde genişletilmektedir.

Yasa; nükleer, kimyasal, biyolojik, ya da radyolojik silahlar teknolojisi ya da malzemelerinin trafiğini içeren suçlardan gelir elde edilmesini sağlayan ya da bunları kolaylaştırmak için kullanılan ABD yetki alanı içerisindeki mallara el koyma yetkisi de tanımaktadır.

Yasa ile *"Narko-terörizm"* yani, terörizmi destekler nitelikte uyuşturucu trafiği yasa dışı hale getirilmekte ve bu suç için; 20 yıl ila ömür boyu hapis arasında değişen bir ceza öngörülmektedir. Ayrıca, herhangi bir federal terör suçu için, suçun ciddi yaralanma riski içermesine bakılmaksızın, tutukluluk sonrasında yıllarla ifade edilen herhangi bir süre ya da ömür boyu gözetim süresi getirilmektedir.

Bunun yanı sıra limanlarla havaalanlarında işlenen terör suçlarına verilen cezalar arttırılmakta, ABD sularına gemileri tahrip etme ya da hasar oluşturma ya da deniz ticaretini engelleme olasılığı bulunan tehlikeli bir cihaz ya da madde yerleştirilmesi, denizde seyre yönelik belli bazı yardımlara karşı şiddet uygulanması, (KİS)'lerin ve teröristlerin deniz yoluyla taşınması yasaklanmakta bu tip eylemlerin sanıkları için; ölüm ya da ömür boyu ya da belirlenecek süre boyunca hapis cezaları öngörülmektedir.

Yasayla gerçekleştirilen bir başka değişiklikte, yabancı bir hükümeti ya da uluslararası bir örgütü hedef alan belli uluslararası terör hareketleri ile ilgili olarak, ABD'de bulunan mülklere el koyma yetkisi verilmesidir.

9.2. Almanya

9.2.1. Almanya'ya Yönelik Terörizm Tehditleri

Almanya, milli ideolojik terör örgütü olan Marksist-Leninist Kızıl Ordu Fraksiyonu (RAF: Red Army Fraction, Rote Armee Fraktion) ve Beider-Meinhoff sorununu uzun süre önce çözmüştür. 1972-1986 yıllarını kapsayan sürede çeşitli Avrupalı ve Latin Amerikalı terörist gruplarla işbirliği yaparak yoğun faaliyet gösteren bu örgüt son eylemlerini 1989-1991 yılları arasında gerçekleştirmiştir. Bu örgütün faaliyette bulunduğu yıllarda Arap terörist grupların eylemlerine de sahne olan Almanya'da güncel terörizm sorunu ise daha çok yabancı işçi gruplarının içinde faaliyet gösteren etnik/ayrılıkçı eylemcilerle, radikal İslami yapılar ve Neo-Nazi hareketleridir.

Almanya, terörizm tehdidini yakından hissettiği 1970'li yıllarda kontr-terör yanı ağır basan bir terörizmle mücadele konseptini uygulamıştır. Beider Meinhof Grubu'nun pasifleştirilmesine ilişkin uygulamalar ve GSG-9'un havaalanı operasyonları, bu konseptin hatırlanabilen örneklerdir. Terörizm algılamasının hafiflemesini takiben terörizmle mücadele konsepti, büyük ölçüde anti-terör stratejilerini benimsemiştir. Almanya'da da Fransa ve İngiltere'ye benzer bir milli tehdit algılaması mevcuttur. Yani, bu ülkede de anavatana ve ulusa yönelik olmayan, uluslararası ve/veya yabancı devletlere yönelik terörizm tehdidine önem verilmemekte, tersine yabancı örgütler ve silahlı grupların Almanya içerisindeki faaliyetlerine ılımlı bir biçimde yaklaşılmaktadır. Bu tutum nedeniyle Türkiye'yi tehdit eden PKK ve Kaplancılar gibi yapılanmalar, çok uzun süre Almanya'yı bir üs olarak kullanabilmişlerdir.

Almanya'da radikal İslami terörizm tehdidinin son günlerde yeniden gündeme geldiği görülmektedir. 2006 Mart'ında yazılı basında Alman Anayasayı Koruma Federal Dairesi (BfV) Başkanı Fromm'un verdiği bazı demeçler yer almıştır. Fromm'a göre; Almanya'da 2.500 civarında cami El Kaide'den bağımsız çalışan özerk İslamcı örgütlerin etkinin ve korkunun dozunu arttırmaya yönelik faaliyetleri nedeniyle yakın takibe

alınmış bulunmaktadır. Özellikle Arap asıllı cemaatin devam ettiği camilerden 39'undaki faaliyetler kuşkulu bulunmuş, 15 caminin de sorunlu olduğu belirlenmiştir. Radikal İslami örgütlerin eylemlerinde (KİS)'lerin kullanılabileceğinden de endişe edilmektedir.

9.2.2. Terörizmle Mücadele Yapılanması

Federal Almanya'da 1960'ların sonunda ortaya çıkan terör tehdidi, hem mevzuat ve hem de anti-terör yapılanmaları konusunda yeni önlemler alınmasını gerektirmiştir. Bu cümleden olmak üzere; terör tehdidinin yakın olarak algılandığı 1970'li yıllarda bir Terörle Mücadele Yasası çıkarılmış ve anti-terör taktik timleri kurulmuştur. 11 Eylül saldırılarından sonra da kimlik kartı bulundurma zorunluluğu getirildiği ve radikal İslamcı örgütlerin yakın takibe alındığı izlenmektedir.

Terörizmle mücadele yapılanmasında daha çok ve daha etkin olarak Kriminal Polis Dairesi (Bundeskriminalamt: BKA) ve Federal Sınır Koruma Polisi (Bundengrenzschutzpolizei: BGS) gibi federal polis birimlerinin görev aldıkları görülmektedir. Ancak her eyalette de Düzeni Koruma Polisi ve Cinayet Masası'na bağlı olarak terör eylemlerine karşı koyabilecek merkeze benzer yapılanmalar oluşturulmuştur. BGS'ye bağlı taktik tim GSG-9 (Grenzschutzgruppe 9) ise taktik anti-terör mücadelesini üstlenmiştir. CT faaliyetleri, istihbarat açısından da Federal Almanya İstihbarat Servisi (BND: Bundesnachrichtendienst) ve Anayasayı Koruma Dairesi (BfV:Bundesamt für Verfassungsschutz) tarafından desteklenmektedir.

9.2.3. Terörizmle Mücadele Mevzuatı

Almanya'da devlet düzenine karşı ağır bir suç işleyenler, Yüksek Eyalet Mahkemeleri'ndeki özel ceza dairelerinde yargılanırlar.

TERÖRİZMLE MÜCADELE

Genelde Alman Ceza Yasası'nın 129. ve 250. maddelerinde düzenlenen suçlarla ilgili olan terörizmle mücadele mevzuatı; bir suç örgütünün kurulmasını, yada böyle bir örgüte üye olarak katılmayı, eleman sağlanmasını ve başka yollarla örgütün desteklenmesini yasaklamaktadır. Ama, suçlanan örgüt Federal Anayasa Mahkemesi'nce anayasaya aykırı olarak nitelendirilmeyen bir politik bir parti ise suçun yasal vasfı oluşmamaktadır.

Yasaya göre bir örgütün *"terörist"* olarak vasıflandırılabilmesi için: Cinayet, soykırım, kişisel özgürlüklere karşı işlenen suçlar ve toplumu tehlikeye sokan suçlarla ilişkili olması gerekir. Bu türden bir örgüte destek olan veya eleman sağlayanlar da suç işlemiş sayılırlar.

Ayrıca, toplum barışını bozacak tarzda insan onuruna saldıranlar, toplumun bir kesimine karşı nefret uyandıranlar ve bu kesime karşı şiddet eylemlerine girişenler de Terörle Mücadele Yasası kapsamına girmektedir.

Bunun ötesinde yasa; kanunsuz eylemlerden birine yönelik eğitici mahiyette rehberlik yapabilecek nitelikteki belgeleri dağıtmayı, kamuya göstermeyi ya da tanıtmayı suç saymakta ve bu belgelerin içeriğinin başkalarında bu türden eylemlerde bulunma isteğini uyandırması şartını aramaktadır.

Terörle Mücadele Yasası'nı ilgilendiren diğer fiiller ise: Adam öldürme, soykırım, yağmalama, rehin alma, işyerlerine hasar verme, kundaklama, çekirdek ve atom enerjisiyle veya patlayıcı maddelerle patlamalara neden olma, iyon ışmlarının kötüye kullanılması, su baskınlarıyla hayati tehlike yaratmak, hava ve demiryollarına tehlikeli saldırı, kamunun rahatsız edilmesi ve toplu olarak tehlikeli zehirlemedir. Bu Yasa'ya göre; bir ırka karşı nefret uyandıracak veya insanlık dışı şiddet eylemine yol açacak ve bu tür eylemleri doğru gibi gösterecek her türlü dokümanı dağıtmak, kamuya göstermek, tanıtmak veya daha değişik şekilde sunmak, üretmek, tedarik etmek, yaymak ve başkalarının kullanımına sunmak da suç olup, bu içerikteki radyo yayınları da cezalandırılmaktadır. Yasa kapsamındaki

fiillerle ilgili olarak; suçlu şahsa gönderilen veya suçlu tarafından gönderilen mektup, kargo ve telgraflara hakim veya savcı kararıyla postanede ve verildikleri bürolarda el konabilecektir. Telefon görüşmelerinin kayıt ve kontrolü de *"en çok altı ay süreyle"* hakim veya savcı kararıyla yapılabilecektir.

Yasa, suçlu, iştirakçi, himaye ve yataklık edenlerin saptanabilmesi ve suç delillerin bulunabilmesi için; evlerin, suçlu ve eşyalarının aranmasına imkan vermektedir. Diğer şahısların aranması ise ancak suçlunun yakalanmasından sonra, aranan şahısla ilgili iz, delil ve eşyaları kendisinde veya evinde sakladığı anlaşılan kişilerle ilgili olarak mümkündür. Gece, ev, işyeri ve özel mülkiyete ait yerlerde arama; ancak yeni bir olayın takibinde, acele hallerde veya elden kaçırılan suçlunun tekrar yakalanması durumunda söz konusudur.

Bu sınırlamalara umuma açık yerler, polisin kontrol ettiği yerler, kumarhaneler, cezalı kimselerin çoğunlukta olduğu yerler, eşya arabaları, uyuşturucu kullanıldığı ve silah ticareti ile uğraşıldığı şüphesi bulunan yerler ve haydut yatakları dahil değildir. Aramalar, hakimin izniyle acele hallerde ise savcının veya yardımcılarının izni ile yapılır.

Terörle Mücadele Yasası kapsamındaki suçlarla ilgili olarak, umumi cadde ve yerlerde kontrol noktaları oluşturulması, kimlik sorulması ve eşyalarının aranması mümkündür. Kontrol noktaları hakim, savcı ve savcı yardımcılarınca belirlenmektedir.

Terör suçlusu; örgütün varlığını engellemeye çalışması, yetkili makamlara bir suçu önceden bildirmesi veya örgütün varlığını önlemesi, ya da bu amaca onun çabaları olmadan dahi ulaşılması hallerinde cezalandırılmayacaktır.

Terör suçlarında suçlu, iştirakçi ve bu suçla doğrudan veya dolaylı olarak ilgili üçüncü bir kişi adli makamlara yardım ederek; suçun işlenmesini engeller veya suçun aydınlanmasına yardımcı olursa ya da suçlu veya iştirakçinin planlarını açıklarsa, Genel Federal Savcılık, cezai takibattan vazgeçebil-

mekte, ceza vermeyebilmekte veya kendi takdirine göre cezayı indirebilmektedir.

Terörizmle mücadele yasasının önemli maddeleri aşağıda belirtilmiştir.

Terörizmle Mücadele Yasası

Madde 129. Bir Suç Örgütünün Teşekkülü

Her kim, amacı veya faaliyetleri suç teşkil eden bir örgüt kurar ya da her kim, böyle bir örgüte üye olarak katılır, ona elaman sağlar yada başka biçimlerde onu desteklerse, 5 yıla kadar hapis ya da para cezası ile cezalandırılır.

Paragraf 1, aşağıdaki durumlarda uygulanmaz

Şayet örgüt, Federal Almanya Mahkemesi'nce anayasaya aykırı olarak nitelendirilmemiş bir politik parti ise,

Suç, ikinci derece önemli ise,

Örgütün amaç ya da faaliyetleri madde 84-88' deki suçlarla ilgili ise.

Paragraf 1'de belirtilen türden bir örgütün kurulmasına yönelik bir teşebbüs cezalandırılır.

Fail, elebaşı ya da destekçisi ise veya başka bir özel durum söz konusu ise, hapis cezası 6 aydan 5 yıla kadar uygulanır.

Suçlunun suçu önemsiz ve suça iştiraki belirsiz ise, mahkeme, paragraf 1 veya 3'deki durumlarda hapis cezası hükmetmekten kaçınabilir.

Mahkeme, takdir yetkisi dahilinde cezayı indirebilir (49/2) veya bu görüşle aşağıdaki durumlarda herhangi bir ceza uygulamaktan imtina edebilir.

Şayet suçlu;

İsteyerek örgütün devam etmekte olan varlığını engellemeye çaba sarfederse,

Planlayıcıların kimler olduğunu bildiği herhangi bir suç hakkında yetkili makamları suçu önlemelerine yetecek kadar önceden haberdar kılarsa.

Suçlu, örgütün devam etmekte olan varlığını önleme amacına ulaşırsa ya da bu amaca onun çabaları olmadan dahi ulaşılmış ise, suçlu cezalandırılmaz.

Madde 129 a. Terörist Bir Örgütün Teşekkülü

Her kim, amacı yada faaliyetleri aşağıda belirtilen suçlar dahilinde bir örgüt kurar veya böyle bir örgüte üye olarak katılır, onun için eleman sağlar veya daha değişik şekillerde ona destek olur ise, 1 yıldan 10 yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.

Cinayet, soykırım (211,212,220a),

239a veya 239b'de belirtilen kişisel özgürlüklere karşı işlenen suçlar,

305. maddede belirtilen suçlar ya da 206-208, 310b (1), 311 (1), 311a (1), 312, 315 (1), 316b (1) ve 319'da belirtilen ve toplumu tehlikeye sokan suçlar.

Fail, elebaşı ya da destekçi ise, 1 yıldan 10 yıla kadar hapis cezası uygulanır.

Her kim paragraf 1'de tanımlanan türden bir örgüte destek olur veya eleman sağlar ise, 6 aydan 5 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Suçlunun suçu önemsiz ve suça iştiraki belirsiz ise, mahkeme takdir yetkisi dahilinde paragraf 1 ve 3'de belirtilen durumlarda cezayı indirebilir (49/2).

En az 6 aylık hapis cezasına ek olarak mahkeme, faili kamu görevlisi olma ya da seçilme haklarından mahrum edebilir (42/2).

Paragraf 1 ve 2' de belirtilen durumlarda mahkeme, zanlının faaliyetlerin izlenmesine karar verebilir.

Madde 130. Suça Azmettirmek

Her kim, toplum barışını bozacak bir tarzda insan onuruna aşağıdaki şekillerde saldırırsa 6 aydan 5 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Toplumun bir kesimine karşı nefret uyandırarak, onlara karşı şiddet eylemlerine girişerek, hakaret ederek, küçük düşürerek.

Madde 130 a. Suç İşlemeyi Öğretici Mahiyette Rehber Olmak

Her kim, 126 (1)'de bahsedilen kanunsuz eylemlerden birine yönelik eğitici mahiyette rehberlik yapabilecek nitelikteki belgeleri dağıtır, kamu önünde gösterir ya da tanıtırsa ve bu belgelerin içeriği başkalarında bu türden eylemlerde bulunma isteğini uyandıracak türden ise, 3 yıla kadar hapis ya da para cezası ile cezalandırılır.

Aynı türden cezalar; 126 (1)' de belirtilen kanunsuz eylemlerden biri için eğitici mahiyette rehberlik yapabilecek nitelikte herhangi bir dokümanı dağıtan, kamu önünde gösteren ya da tanıtan, kamu önünde ya da bir toplantıda 126 (1)' de bahsedilen kanunsuz eylemlere eğitici mahiyette rehberlik hizmetleri sağlayan herkese uygulanır.

86 (3)'deki hükümler karşılıklı olarak uygulanır.

Madde 131. Şiddetin Temsili, Irki Nefret Uyandırma

Her kim ırki nefret uyandıracak veya insanlık dışı şiddet eylemlerine yol açacak ve bu tür eylemleri doğru gibi gösterecek her türlü dokümanı; dağıtır, kamu önünde gösterir, tanıtır veya daha değişik şekilde sunarsa, 18 yaşın altında herhangi birine verir veya kullanımına sunarsa, üretir, tedarik eder, yayar, bu Kanunun uygulandığı herhangi bir yere ithal eder veya oradan ihraç eder, başkalarının kullanımına sunarsa, 1 yıla kadar hapis ya da para cezası ile cezalandırılır.

Her kim içeriği paragraf 1'de bahsedilen türden radyo yayını yaparsa aynı şekilde cezalandırılır.

Paragraf 1 ve 2, günümüzdeki olaylar ya da tarih hakkında bilgi verici mahiyette raporlara uygulanmaz.

Madde 99. Posta'nın Zaptı

Suçlu şahsa gönderilen mektup, kargo veya telgrafla postahanede el konabilir. Aynı şekilde suçlu tarafından gönderilen ve içeriği tahkikat açısından önemli olan mektup, kargo ya da telgrafa verildikleri bürolarda el konabilir.

Madde 100. Yetki

El koymaya emir vermeye sadece hakim yetkilidir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde savcı da yetkilidir. Teslimat ile neticelenmemiş olsa bile savcı tarafından emredilen bir el koyma, hakim tarafından 3 gün içerisinde onaylanmamış ise geçerliliğini yitirir.

Madde 100 b. Telefon Görüşmelerinin Kayıt ve Kontrol Emri

Telefon görüşmelerinin madde 100a'da belirtilen durumlarda kayıt ve kontrolüne hakim tarafından karar verilir.

Gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda ise bu karar savcı tarafından verilir. Fakat savcı tarafından verilen bu karar üç gün içerisinde hakim tarafından onaylanmalıdır. Aksi takdirde geçerliliğini yitirir.

Karar yazılı olarak verilir. Kararda hedef olarak seçilen şahıs veya şahısların isim ve soyadları, açık adresleri ve izleme aman süreleri açıkça belirtilmelidir. Karar en fazla üç aylık süreyi kapsar. Fakat madde 100a'da belirtilen ve meydana gelmesi veya gelişmesi uzun süren durumlarda üç ayı geçmemek kaydıyla bir uzatma yapılabilir.

129A Maddesini İlgilendiren Diğer Suçlar

Madde 21 cinayet, madde 212 adam öldürme, madde 220a soykırım, madde 239a zor kullanmak suretiyle yağmalama, madde 239b rehin alma, madde 305a işyerlerine hasar verme, madde 306 ağır kundaklama, madde 307 çok ağır kundaklama, madde 308 kundaklama, madde 311B1 çekirdek (atom enerjisi ile) patlamalara neden olmak, madde 311-1 patlayıcı maddelerle patlamalara neden olmak, madde 1al iyon ışınlarının kötüye kullanılması, madde 312 su baskını ile hayati tehlike yaratma, madde 51 hava ve demiryollarına tehlikeli saldırı, madde 16B1 kamunun rahatsız edilmesi, madde 316c havayollarına saldırı, madde 319 toplu olarak tehlikeli zehirleme olayları

Terörizmle İlgili Suçlarda Uygulanan Kurallar

Fıkra 4

Ş1

Ceza Kanunu'nun 220 a maddesine göre açık bir şekilde herhangi bir suçlu veya suça iştirakçi ve bu suçla doğrudan veya dolaylı olarak ilgili olan üçüncü bir kimse adli kovuşturma makamlarına karşı gerçeğe ilişkin bilgilerle ilgili olarak; suçun işlenmesine engel olması durumunda, suçun açıklığa

kavuşmasında yardımcı olması durumunda, suçlu veya suça iştirakçinin planlarını açıklaması durumunda, Genel Federal Savcılık, cezai takibattan vazgeçebilir. Burada suçun engellenmesi veya doğacak zararın aza indirilmesi yani suç sonucunun olumlu yönde değişmesi önemlidir.

Ş2

Ş1'de belirtilen durumlarda adli makamlar cezai uygulamada bulunmayabilirler veya kendi takdirlerine göre cezayı indirebilirler. Bu durumda suça ilişkin kanunda belirtilen en aşağı cezaya kadar inebilir veya para cezasına çevrilebilir. Bununla 153 B maddesinin 2. bendine göre ceza muhakemesinin düzenlenmesi amaçlanmıştır.

Ş3

Ş1 ve Ş2'deki durumlar Ceza Kanunu'na göre 220a maddesine uygulanmaz. Ceza Kanunu'nun 211 ve 212 maddesi uyarınca cezanın tatbikinden veya kovuşturulmasından vazgeçilmesi söz konusu değildir. Ve 2. maddenin 1. cümlesine göre en az 3 yıl ceza verilmelidir. Daha fazla indirilemez. Bu durumla ilgili olan diğer olaylarda yine 1 ve 2. maddeye göre cezanın uygulanmaması veya 2. maddeye göre cezanın indirilmesi söz konusu değildir. 2. cümle suça tahrik veya suçun işlenmesine yardım konularında uygulanmaz.

Ş4

Maddeye göre suçta aracı durumunda olan kimse olayla ilgili olarak kendisine verilen görevleri açıklamak zorunda değildir.

Ş202

Suçlunun, suça iştirak edenlerin suçluyu himaye edenlerin ve suçluya yataklık edenlerin tespit edilebilmesi, evlerin

diğer binaların şahsın kendisinin ve eşyalarının aranmasıyla mümkündür. Aramanın yapılması için suç ve delillerin bulunabileceğine kanaatin olması gerekir.

Ş103

Diğer şahısların aranması, ancak suçlunun yakalanmasından sonra veya suçla ilgili iz delillerinin takibinde, belirli zaptetme durumlarında veya olayın takibinden, aranan şahısla ilgili iz, delil ve eşyaları kendisinde veya evinde sakladığı anlaşılan kişilerde söz konusudur. Suçlunun yakalanmasına neden olacak önemli derecede zanlı olan kişiler Ceza Kanunu'nun 129a maddesine göre veya bu maddede açıklanan durumlara uygun diğer hallerde ve olayların takibinden suçlunun yanında saklandığı anlaşılan kişinin evi ve oturduğu diğer binalar aranır. Birinci paragrafın birinci cümlesine göre suçlunun yakalandığı veya takip edilirken geçtiği odalar binalara dahil değildir.

Ş104

Geceleri evler, işyerleri ve özel mülkiyete ait yerler ancak yeni meydana gelmiş bir olayın takibinde, acele hallerde veya elden kaçırılan suçlunun tekrar yakalanması durumlarında söz konusudur.

Bu sınırlamalara gece saatlerinde umuma açık olan yerler, polisin hakim olduğu yerler, kumarhaneler, cezalı kimselerin çoğunlukta olduğu yerler, eşya ambarları, uyuşturucu kullanıldığı ve silah ticari ile uğraşıldığı şüphesi bulunan yerler ve haydut yatakları dahil değildir.

Gece 01 Nisan'la 30 Eylül arasında akşam 21.00 ile sabah 04.00 arası ve 01Ekim ile 31 Mart arasında ise akşam 21.00 ile sabah 06.00 arasıdır.

Ş 105

Aramalar, hakimin izniyle acele hallerde ise savcının veya yardımcılarının izni ile yapılır. (152. madde gereği aramalar 103. maddenin 1. bendinin 2. cümlesine göre hakimin izni ile acele durumlarda ise savcının izni ile yapılır). Evlerde, işyerlerinde ve özel mülkiyet yerlerinde yapılan aramalarda hakim veya savcı bulunmaz ise bu durumda iki belediye memuru veya bu da mümkün değil ise iki vatandaşın bulunması gerekir. Bu kişiler polis memuru veya savcının yardımcı memurları olamaz.

Evi aranan kişi aramada beraber bulunabilir. Eğer kendisi yok ise temsilcisi ve ya reşit olan bir yetkili veya komşularından birisi ya da ev arkadaşlarından birisi bulunabilir.

103. maddenin 1. bendine göre evi aranacak kişiye evi aranmadan önce arama sebebi bildirilmelidir. Bu durum 104. maddenin 2. bendindeki hallerde geçerli değildir.

Ş120

Suçla ilgili konularda Yüksek Eyalet Mahkemesi'nin alanına giren eyalet yöntemleri kendi sınırlarında karar ve durmalara yetkilidir:

Barışa ihanet, Ceza Kanunu'nun 80. maddesindeki durumlar,

Ağır ihanet, Ceza Kanunu'nun 8-83.maddeleri arası,

Vatana ihanet ve dış güvenliğin tehlikeye sokulması, Ceza Kanununun 94 ila 103.maddeleri arası ve Patente Kanun'un 52.maddesinin 2.bendine göre işlenen suçlar,

İnsan vücuduna karşı yapılan saldırı ve dış ülkelerin temsilcilerine karşı verilen zarar (102),

Önemli organlara karşı suçlara karşı işlenen suçlarda Ceza Kanunu'nun 105 ve 106. maddeleri,

Cemiyete karşı muhalefet (129),

Yüksek Eyalet Mahkemesi'nin yetkileri dahilinde bir suçun tebliğ edilmemesi (118)

Soykırım (220)

Yüksek Eyalet Mahkemeleri karar ve duruşmalarda yetkilidir.

74. maddenin 1. bendindeki suçlarda Federal Savcılık, 74. maddenin 2. bendine göre takibat yaptığında,

Ceza Kanunu'nun 221. maddesine göre cinayet, 212. maddesine göre adam öldürme ve 129. maddenin 1. bendine 2 ve 3 numarasında tarif edilen suçlarda herhangi bir olay tamamen dışarıda meydana gelmiş veya az da olsa dış bağlantılı ise ve Genel Federal Savcılık bu olayın takibini üstlendiğinde,

Ceza Kanunu'nun 211. maddesine göre cinayet, 212. maddesine göre adam öldürme ve 129. maddesinin B fıkrasına göre rehin alma, 307. maddesine göre çekirdek enerjisinin sebep olduğu patlamayı gerçekleştirmek, 310. maddesinin 1. bendine göre iyon ışınlarının kötüye kullanılması, 111. maddesinin 2. bendine göre su baskını ile hayati tehlike yaratmak, 312. maddesine göre hava kuvvetlerine yönelik saldırı, 316. maddesinin 1. bendine göre toplu olarak tehlikeli zehirleme, 319. maddesine göre olayın şartlarına uygun olması halinde;

Almanya'nın mevcudiyetine veya iç ve dış güvenliğine yönelik tehlike olması,

Anayasa'nın ortadan kaldırılması ya da değiştirilmesine yönelik tehlike,

Kuzey Atlantik Paktı'nın (NATO) Federal Almanya'da ikamet eden ordusunun güvenliğine ve bu paktın Almanya dışındaki anlaşma devletlerinin Berlin'de mevcut olan üç gücün ordusuna zarar vermeye Federal Savcılık'ın ve olayın önemine binaen kovuşturmayı üstlenmesi.

Olayın herhangi bir önemi olmadığı durumlarda esas tahkikatın başlatılmasında bir numaralı durumlarda Eyalet Mahkemesi'ne, 2-3 numaralı durularda Eyalet veya Sulh Mahkemesi'ne gönderilir.

1 ve 2. bende göre Yüksek Eyalet Mahkemesi'nin yetkisi dahilinde olan davalarda 73. maddenin 1. bendinde gösterilen kararlarla ilgilidir.

CMUK'nun 304. madde 5. bendinde gösterilen olaylarda Eyalet Mahkemesi'nin ve Tahkikat Hakimi'nin kararlarına karşı açıkça itirazlarını bildirebilirler. (CMUK 169. madde, 1. bend, 1. cümle)

Yüksek Eyalet Mahkemesi, CMUK'un 74a maddesine göre yetkili mahkemenin karar ve sonuçlarına karşı yapılan itirazları değerlendirir ve karara bağlar.

Yetkili mahkemelerde bütün mevzuatlar geçerlidir. İştirak eden ülkeler sözleşme vasıtasıyla YEM'nin birden dörde kadar ilgilendiren bentlerindeki görevleri, buna göre bir eyaletin yetkili mahkemesi bir başka eyaletin bölgesini de üstlenebilir.

Böylece 142a maddesine göre ceza ile ilgili olayların kovuşturmasında *"Federal Devlet"*in yetkililiği onaylanmıştır. Bu eyalet mahkemeleri Anayasa'nın 96. maddesinin 5. bendine göre yargıyı uygularlar.

9.3. Fransa

9.3.1. Fransa'ya Yönelik Terörizm Tehditleri

Cezayir uyuşmazlığı sırasında Gizli Ordu (OAS: Organisation de l'Armee Secrete) kaynaklı terörizm ve suikast olaylarına sahne olan Fransa, bu uyuşmazlığın bitmesinden sonra da çeşitli terörist örgütlerinin eylemleriyle karşılaşmıştır. Korsika'da bağımsız bir devlet kurmayı amaçlayan Korsika Ulusal Kurtuluş Cephesi (FLNC: Fronte di Liberazion dia Cor-

sica); Bretonya'da bağımsız bir devlet kurmak isteyen Bretonya Kurtuluş Cephesi (FLB-ARB: Cumhuriyetçi Breton Ordusu), Denizaşırı topraklardan Yeni Kaledonya'nın bağımsızlığını isteyen Konak Sosyalist Ulusal Kurtuluş Cephesi (FLNKS) ve Marksist-Leninist Doğrudan Eylem Örgütü (Action Directe), çağdaş asimetrik terörizmin tehdidi öncesindeki dönemde Fransa açısından tehdit oluşturmuşlardır. Yine bu dönem içerinde yer alan ve Doğu Bloğu'nun *"Soğuk Savaş"* dönemindeki mücadele stratejileri tarafından da bir ölçüde tahrik edilen 1968 *"Öğrenci Olayları"* da Fransa açısından ilginç bir terörizm deneyimi olmuştur.

Fransa, OAS'den 30 yıl sonra da Cezayir kaynaklı yeni bir terörizm dalgasıyla karşılaşmıştır. Önce Cezayir'de başlayan şeriat yönetimi kurma amaçlı bu *"Cihatçı Selefi"* terörizm, özellikle Silahlı İslami Grup (GİA) aracılığıyla 1993-1995 yılları arasında Fransız hedeflere ve doğrudan Fransa'ya karşı kanlı eylemler gerçekleştirmiştir. GİA ve İslami Selamet Ordusu (AİS); Fransa ana karasında mukim yoğun Magrip'li azınlık nedeniyle halen potansiyel bir tehdit oluşturmaktadır.

Milli veya ithal nitelikli bu terörizmin yanı sıra, Fransa'da oturan yabancılar arasında örgütlenen etnik ve ideolojik terörist gruplarla radikal İslami yapılanmalar da bu ülke için bir sorun alanıdır.

Son günlerdeki varoş olayları ile giderek yakınlaşan etnik ve dinsel kökenli yeni terörizm tehdidi, gerekli önlemler alınmazsa Fransa'nın başını uzun süre ağrıtacağa benzemektedir. Fransa'da 2005 yılında yapılan bazı araştırmalar, bu ülkedeki Müslüman nüfusunun % 3-5'i arasındaki bir bölümünün tehlikeli radikal İslamcı kategorisine girebileceğini ve bazı Müslüman Fransızların radikal İslam'ı; işsizlik, evsizlik ve ayrımcılığa karşı önemli bir protesto aracı olarak benimsendiğini göstermektedir. Öte yandan pek çok Avrupa ülkesinde hapishanelerdeki Müslümanların oranı çok yüksektir ve bu oran Fransa'da % 60'lara ulaşmakta, Fransız hapishanelerinde 300 kadar radikal İslamcı bulunmaktadır. (Çitlioğlu-Erkmen, 2005)

Fransa, doğrudan kendisini ilgilendirmekle birlikte Anavatanı'nda gerçekleşmeyen Cezayir Kurtuluş Savaşı kaynaklı etnik/ayrılıkçı terörizm tehdidine ve kendi anakarasında Doğrudan Eylem gibi terörist örgütlerce uygulanan ideolojik terör eylemlerine şiddeti zaman içinde azalan bir kontr-terörizm stratejisiyle karşılık vermiştir. Öte yandan, Fransız makamlarının; *"Failleri kim olursa olsun, gerekçeleri ne olursa olsun her türlü terörizmin koşulsuz olarak cezalandırılacağına ve terörle mücadelenin müsamaha göstermeksizin sürdürüleceğine"* yolundaki resmi açıklamalarına karşılık; diğer ülkelerle ilgili terörizm faaliyetleri Fransa'yı pek ilgilendirmemiş, başta Ermeni terörist örgütler ve PKK olmak üzere, çok sayıda terör grubunun Fransa'yı rahatsız etmeyen eylemleri karşısında sessiz kalınmış, hatta ASALA gibi terör örgütleriyle *"centilmenlik anlaşmaları"* yapılması yoluna dahi gidilmiştir. Bu sessizliğin ve çifte standardın resmi gerekçesi olarak da *"Teröristlerin saldırıya geçmesine neden olan ve bir araya gelmelerinin dayanağını oluşturan haksızlıklar"* gösterilmiştir.

Fransa, bugün de kontr-terörizm dozajı hafiflemekle birlikte hala ağır basan bir terörizmle mücadele konseptini uygulamaktadır. İçişleri Bakanı Sarkoczy'nin gettolardan kaynaklanan etnik/dini kökenli terör karşısındaki tutumu da bu konsepti yansıtmaktadır. Bu genel açıklamalar ışığında Fransa'nın terörizmle mücadele konseptini ana başlıklarıyla şöyle özetleyebilmek mümkündür.

"Devlet Güvenliği Aleyhine Yapılan Saldırılar ve Terörizmle Mücadele Hakkındaki 09.09.1986 tarihli ve 86-1020 sayılı Kanun" adını taşıyan özel bir terörizmle mücadele yasası mevcuttur ve ülkedeki mevzuat tüm terör eylemlerini *"ağır cezayı müstelzim suçlar"* olarak kabul etmektedir.

Terör suçları özel bir yargılama rejimine tabidir. Bu yargılama rejimi, ulusal toprakların her yerinde terörist eylemlerle ilgili kovuşturmaların, soruşturmaların ve adli kararların, alanında uzmanlaşmış hakimlerden oluşan yetkili tek bir yargı organında toplanması şeklinde uygulamaya yansımaktadır.

Terörizm mağdurlarının zararlarının tazmini konusunda bir teminat fonu mevcuttur.

Terörizmle mücadele tek bir birimin sorumluluğuna verilmemiş olup, mücadele sistemi bu alanda yetkilendirilmiş bütün birimlerin birleşerek faaliyete geçmesine dayanmaktadır.

Faaliyetlerin işbirliği ve koordinasyon içinde yürütülmesini teminen de *"Vigipirate"* adını taşıyan bir plan hazırlanmıştır.

Konsept uluslararası terörizmle mücadele alanında BM nezdinde yürütülen işbirliği faaliyetlerinin geliştirilmesini öngörmekte, Fransa bu doğrultuda BM Kontr-Terör Komitesi'nin ve Evian Zirvesi'nde kurulan Terörizme Karşı Faaliyet Grubu'nun çalışmalarına etkin biçimde katılmaktadır.

9.3.2. Terörizmle Mücadele Yapılanması

"Yirmi Birinci Yüzyılda Yönetim" isimli kitapta Milli Jandarma ve Milli Polis kuruluşlarının varlığı nedeniyle, *"çoklu iç güvenlik sistemine"* sahip olan Fransa'da terörizmle mücadele yapılanmasının gelişimi aşağıda şekilde anlatılmaktadır:

Fransa'da II. Dünya Savaşı sonrasında yoğunlaşan ve genellikle sömürgelerin tasfiyesinin yarattığı tepkilerle bölgelerarası sosyo-ekonomik dengesizlik sorunlarından kaynaklanan terörizm eylemleri, siyasal istikrarsızlığın da tetiklediği toplumsal bunalımlara yol açmıştır. Bu sorunlar devletin temel yapılanmasında değişimler gerektirmiş, bu cümleden olmak üzere; 1958 Anayasası ile yarı başkanlık sistemine geçilerek siyasal bunalımlar belirli ölçüde çözümlenmiştir. Yeni anayasa döneminde ele alınan bir diğer sorun da bölgelerarası sosyo-ekonomik dengesizliklerin giderilmesi ve böylece bu dengesizliklerin provake ettiği etnik kalkışmaların engellenmesidir. Bu amaçla, üniter devlet yapısının korunması kaydıyla bölgesel kalkınma planları uygulamasına geçilmiş, mülki yönetim örgütlenmesi de bu planları uygulayabilecek tarzda değiştirilmiştir. Polis yapılanmasının daha merkezi bir hale getirilmesi

ve Milli Jandarma Örgütü'nün revize edilmesi de bu dönemde alınan diğer önlemlerdir. (*a. g. e.*, s. 222-240)

Zaman içerisinde de uluslararası terörizm ve organize suçlar kavramlarındaki gelişmeler paralelinde bir terörizmle mücadele yasası çıkarılmış, terör karşıtı faaliyetler (CT: counter terrorism) milli düzeyde ele alınarak, önemli kamu kurumlarında CT üniteleri oluşturulmuştur. Bu gelişmelerin ışığında Fransa'nın mevcut terörizmle mücadele yapılanmasının ana çizgileri şu şekilde belirtilebilecektir.

A. Cumhurbaşkanı

Fransız iç güvenlik yapılanmasında; Başbakan, İçişleri Bakanı, Milli Savunma Bakanı, Vali ve Belediye Başkanı *"iç güvenlik otoriteleri"* ve idare makamları olarak kabul edilmekle birlikte, 1958 Anayasası'nın 16. maddesi hükmü dikkate alındığında terörizmle mücadele yapısının en üst kademesinde Cumhurbaşkanı'nın yer aldığı söylenebilir. Zira söz konusu madde; *"Cumhuriyet'in müesseseleri, milletin bağımsızlığı, toprağının bütünlüğü veya milletlerarası taahhütlerin uygulanması vahim ve doğrudan doğruya bir tehdide maruz -kaldığında-"* Cumhurbaşkanı'na Haurionun *"geçici diktatörlük"* olarak vasıflandırdığı ölçüde geniş yetkiler vermektedir.

Duverger bu yetkilerin *"anayasayı değiştirme ve meclisin feshi dışında; iç isyan, bölgesel ayaklanma, siyasi komplo, meclisin uluslararası bir anlaşmayı feshetmesi ve hatta böyle bir fesih niyetini açıklayan bir siyasi partinin iktidara gelmesi gibi durumları da kapsayabileceğini"* belirtmektedir.

Cumhurbaşkanı'nı olağanüstü önlemler almaya yöneltebilecek tehditler arasında Fransa'nın anayasal yapısı ve değerlerine yönelik ciddi terörizm eylemlerinin de yer aldığı kuşkusuzdur. Bu nedenle Cumhurbaşkanı, Fransa'nın terörizmle mücadele konseptlerinde dikkate alınması gereken bir konumdadır.

B. İçişleri Bakanlığı

Başbakan'ın da Anayasa'nın 20 ve 21. maddelerinden kaynaklanan yetkileri dolaysıyla terörizmle mücadelede önemli bir konumda bulunduğu söylenebilirse de, bu alanda ikinci derecedeki önemli yetkili İçişleri Bakanlığıdır.

Söz konusu birim, temel siyasi bakanlık ve sivil otoritenin en güçlü ve en önemli merkezi kuruluşu olarak; Fransa topraklarında devletin sürekli temsil edilmesi, kamusal kurumların bütünlüğünün garantörlüğü, halkın her türlü felaket, tehlike ve olası çatışmalardan korunması ve kişi ve eşya güvenliğinin sağlanması misyonu doğrultusunda, tüm bu değerlere karşı ciddi tehdit oluşturan terörizmle mücadele sorumluluğunu da üstlenmiştir.

İçişleri Bakanlığı'nın terörizmle mücadele alanındaki faaliyetlerine destek veren önemli birimler ise Paris Polis Valiliği (La Prefecture de la Police de Paris) de dahil olmak kaydıyla *"Valilik sistemi"*, Milli Jandarma, Milli Polis Genel Müdürlüğü ile iç güvenlik ve terörizmle mücadele stratejilerinin oluşturulmasında önemli görevler yapan İçişleri Bakanlığı'na bağlı İç Güvenlik Yüksek Etütleri Enstitüsü (Institut de Hautes Etudes de la Securite Interieure) dür.

Ülkedeki CT faaliyetleri; teröre karşı savaşımın tanımı ve düzenlenmesi, mali düzenleme ve uygulamalar, gümrük uygulamaları, göçmenlik ve ilticanın düzenlenmesi, suçluların iadesi, polisiye önlemler ve silah ticaretinin kontrolü olmak üzere 7 alanı kapsamaktadır.

Bu alanlarda ilgilerine göre Adalet Bakanlığı, Savunma Bakanlığı, Ekonomi-Finans ve Endüstri Bakanlığı terörizmle mücadele faaliyetlerine destek vermektedir. Bu faaliyetlerde terörün finansal desteği konusunda mali istihbarat yapan TRACFIN ve görev alanındaki önemli mali suçlar konusunda finansal CT çalışmaları yapan DCPJ önemli birimlerdir.

C. Milli Jandarma Genel Direktörlüğü (La Gendarmerie Nationale)

Milli Jandarma, genel güvenliği; işletme, haber alma ve yardım alanlarında gözleme, düzeni koruma ve yasalara uygulama görevleri kapsamında terörizmle mücadele alanında sorumluluk taşımaktadır.

Terörizmle mücadele faaliyetleri daha çok Genel Direktörlüğün harekat, istihbarat ve plan-prensiplerle ilgili 1. Daire Başkanlığı'nın görev alanıyla ilişkilendirilebilir. Bu birimin yanı sıra Üç *"Askeri Savunma Bölgesi"*nde konuşlanan Jandarma Ana Bölge Komutanlıkları ile 9 *"Savunma Bölgesi"*nde konuşlanan Jandarma Bölge Komutanlıkları, bunlara bağlı Seyyar Jandarma Tali Bölge Komutanlıkları, 22 Bölge Valiliği'nde konuşlanan İç Güvenlik Jandarma Tali Bölge Komutanlıkları, 97 İl Jandarma Alay Komutanlığı ve İlçe Jandarma Bölük Komutanlığı'ndan oluşan Jandarma İç Güvenlik Birlikleri terörizmle mücadele alanında da görev yapmaktadırlar.

Milli Jandarma, terörizmle mücadelenin taktik boyutuna da; Milli Jandarma Müdahale Grubu (GIGN: Groupment d'Intervention de la Gendarmerie Natonale), Milli Jandarma Paraşütçü Müdahale Timi (EPIGN: Escadron Parachutiste d'Intervention de la Gendarmerie Nationale) ve Milli Jandarma Özel Operasyon ve Süratli Müdahale Komandosu (GSIGN: Groupe de securite et d'Intervention de la Gendarmerie Nationale) ile katılmaktadır.

D. Milli Polis Genel Müdürlüğü (DPGN: Direction Generale de la Police National)

Milli Polis Genel Müdürlüğü'ne bağlı Adi Polis Merkez Müdürlüğü, Genel İstihbarat Merkez Müdürlüğü ve Ülke Topraklarını Gözetleme Müdürlüğü (DST: La Direction Surveillance du Territorie) terörizmle mücadeleyle doğrudan görevli polis birimleridir. Cumhuriyetçi Güvenlik Birlikleri

TERÖRİZMLE MÜCADELE

Merkez Servisi (CRS) ise terörizmle mücadelenin toplumsal olaylar boyutuyla ilgilidir.

DST ve Adli Polis Merkez Müdürlüğü terörizmle mücadele alanındaki adli soruşturma yetkisini paylaşmaktadırlar. Bu yetki, yabancı devlet müdahalesi olan ve espiyonaj karakteri taşıyan olaylarda DST'ye, bu karakteri taşımayan genel terörizm eylemlerinde Adli Polis Merkez Müdürlüğü'ne aittir. Terör örgütlerinin etkinliklerinin izlenmesi ve benzeri idari polis yetkileri ise Genel İstihbarat Merkez Müdürlüğü'nce kullanılmaktadır. Adli Polis adli müdahale aşamasında devreye girmekte, polis veya jandarma taktik CT üniteleri, bu birimlerin talepnamesiyle ve asıl yetki bu birimlerde olmak üzere operasyon yapmaktadırlar. Fransız İstihbarat Servisi DGSE (Direction Generale de la Securite Exterieure) de CT çalışmalarına aktif katkıda bulunmaktadır.

Doğrudan Milli Polis Genel Müdürü'nün sorumluluğu altında faaliyet gösteren Antiterörist Koordinasyon Birimi (UCLAT: l'Unite de Coordination de la Lutte Antiterroriste); CT servislerinin çalışmalarının koordinasyonuyla görevli bulunmakta ve bu görevle ilgili olarak; haber alma, sınır kontrol ve kriminal araştırma üniteleri ve özel müdahale birimleriyle işbirliği yapmaktadır. Polisin taktik CT üniteleri ise; Araştırma, Destek, Müdahale ve Caydırma Birimi (RAID: Reaction, Assistance, Intervention, Dissauder) ve Milli Polis Müdahale Grubu (GPIN: Groupe d'Intervention dela Police National) ile daha az bilinen Uluslararası Polis Teknik İşbirliği Servisi *"SCTIP"*dir. RAID; 1985 yılında Milli Polis'in ciddi suçlar ve terörle savaşımında üstünlüğünü sağlamak için kurulmuş olup, bu alanlarda taktik önderlikle görevlendirilmiştir.

Fransa Genel Kurmay Başkanlığı Özel Operasyonlar Komutanlığı'na bağlı 1. Deniz Piyade Paraşüt Alayı (Regiment de Parachutites d'Infanterio Marine) ile denizdeki CT operasyonlarında görev yapan GCMC'de (Le Groupe de Combaten Milieu Clas) terörizmle mücadelenin taktik alanında görev yapan önemli birimlerdir.

E. Taşra Düzeyinde Terörizmle Mücadele Yapılanması

1958 Anayasası'nın 13 ve 72. maddeleriyle 29.07.1964 ve 10.05.1982 tarihli Kararnamelere göre taşrada terörizmle mücadele sorumluluğu *"milli çıkarları korumak"* ve önleyici kolluk hizmetlerini yerine getirmekle görevli valilere ait bulunmaktadır. Bölge valilerinin ise bu konuda herhangi bir görevi yoktur. İl valileri bu görevlerini Milli Polis İl Müdürlükleri ve İl Jandarma Alay Komutanlıkları vasıtasıyla yerine getirmektedirler. Ancak, Milli Polis'in taşra yapılanmasında uzmanlık alanlarına göre önemli farklılaşmalar da mevcut bulunmaktadır.

Taşradaki terörizmle mücadele yapılanması ile ilgili olarak üzerinde durulması gereken bir diğer önemli birim de *"Savunma Bölgeleri"* (Zone de Defense) dir. Bu kurum, 1950'li yıllarda sistemi kuran Milli Savunma Bakanı Moch'un devlet savunmasını global ve daimi bir örgüte dönüştürme ilkesine dayanmakta ve savunma bölgeleriyle illerde sivil ve askeri makamların koordinasyonu ve işbirliği amaçlanmaktadır. Fransa'da bugün bu koordinasyon Savunma Bölge Merkezleri'nde görevli bölge valileri ve Paris'te de Paris Polis Valisi tarafından yerine getirilmektedir. Bu kurumlar, terörizm tehditlerinin artması da dahil *"olağanüstü hal"* koşullarında devreye girmekte ve bu tip koşullarda bir taraftan polis otoritelerinin yetkileri kendiliğinden artarken, diğer yandan da 23.12.1972 tarihinde değiştirilen 07.01.1959 tarihli Yasa hükümleri uyarınca Fransa'nın genel savunma düzeni içerisinde Savunma Bölge Komutanlıkları'na sivil polis yetkileri de verilebilmektedir.

9.3.3. Terörizmle Mücadele Mevzuatı

Fransa'da halen geçerli bulunan terörizmle mücadele konusundaki temel mevzuat, Devlet Güvenliği Aleyhine Yapılan Saldırılar ve Terörizmle Mücadele Hakkındaki 09.09.1986 tarihli ve 86-1020 sayılı Kanundur. Bu kanunla yapılan değişiklerle; Ceza Kanunu'nun 4. kitap 14. faslında *"baskı, tehdit ve*

terör yoluyla kamu düzenini bozmak amacıyla ferdi veya toplu halde işlenen suçlar" düzenlenmiştir. Ceza Kanunu'nun anılan hükümlerine göre: Terör, baskı veya tehdit yoluyla mevcut kamu düzeninin ciddi olarak bozulması amacıyla ferdi veya toplu halde herhangi bir girişimde bulunulduğunda; bu kanunun ilgili maddeleriyle, silah, cephane ve savaş malzemeleri rejimini belirleyen mevzuat, biyolojik ve zehirli silahların üretimini, bulundurulmasını, alımını, satımını ve stoklanmasını yasaklayan yasa ve Demiryolları Polisi hakkındaki Yasa devreye girmektedir.

Bu suçların kovuşturulması, tahkikatının yapılması ve yargılanması yetkisi, Cumhuriyet Savcısı'na, Sorgu Hakimi'ne, Asliye Ceza Mahkemesi'ne ve Paris Ceza Mahkemesi'ne verilmiştir. Ayrıca, yasa kapsamındaki soruşturmalarda adli merci kararıyla gözaltı süresi uzatılabilmekte, şüphelinin konutunda arama yapılabilmekte ve suç delillerinin müsaderesi kararı verilebilmektedir.

86-1020 sayılı Yasayla Ceza Kanunu'nda yapılan değişikler sonucunda hava, deniz ve kara toplu taşım araçlarında bulunanların baskı ve tehdit yoluyla toplu taşıma araçlarını ele geçirmeleri veya kontrolü ellerini almaları da suç sayılan eylemler arasına alınmıştır.

Öte yandan da yasa kapsamında bulunan suçlardan birinin suçlusu veya suç ortağı, suçun işlenmesine engel olacak açıklamalarla diğer suçları adli ve idari bir makama bildirir ise cezadan muaf kalacak ya da verilecek ceza yarıya indirilecektir.

Özel Milis ve Terör Grupları Hakkındaki 10.01.1936 tarihli Yasa da yeniden düzenlenerek; Fransa topraklarında veya dışarıda terörist faaliyetlere yardımcı veya destek olanlar yasa kapsamına alınmıştır. Yine bu yasa, basın hürriyeti hakkındaki yasada da değişiklik yaparak, Ceza Kanunu'nun terör eylemi kabul ettiği suçların kamu düzenini bozmak maksadıyla işlenmesi veya bu suçlarla murtabit başka bir suçun olması halinde desteklenmelerini suç saymıştır. Yasanın yürürlüğe girmesiyle kanunun öngördüğü durumlar dışında, silahlı yada silah edi-

nebilme imkanı olan şahıslardan oluşmuş, hiyerarşik bir yapıya sahip ve kamu düzenini bozabilecek nitelikteki tüm gruplar suç grupları şeklinde vasıflandırılmaya başlanmıştır. Ayrıca terör mağdurlarının zararlarının tazmini yoluna gidilmesi de öngörülmüş ve bu amaçla bir fon kurulmuştur.

Terörizmle mücadele alanındaki son düzenleme ise 23 Ocak 2006 tarihli ve 2006-64 sayılı *"Terörle Mücadeleyi İlgilendiren ve Güvenlik ile Sınır Kontrollerine İlişkin Hükümler İçeren Kanun"* dur. Anılan mevzuatın konuyla ilgili bölümleri aşağıda verilmiştir.

A. Devlet Güvenliği Aleyhine Yapılan Saldırılar ve Terörizmle Mücadele Hakkında Kanun (9 Eylül 1986-1020)

a. Ceza Kanununun (CK) 4. kitabının 14. faslını müteakip *"baskı, tehdit ve terör yoluyla kamu düzenini bozmak amacıyla ferdi veya içtimaen işlenen suçlar"* başlığı altında 15. fasıl düzenlenmiş olup, CK' nun 706–16. maddesinden 706–25. maddesine kadar yapılan değişiklikler aşağıya çıkarılmıştır.

Madde 706-16. Terör, baskı veya tehdit yoluyla mevcut kamu düzeninin ciddi olarak bozulması maksadıyla ferdi veya içtimaen herhangi bir girişimde bulunulduğu zaman;

CK'nın 435'den 437'ye, 462, 434. maddesinin 3'ten 7. bendine kadar, 341'den 344'e, 354, 355, 379. maddeleri, 312. maddesinin 3 ve 4. bentleri, 310, 311, 301'den 305'e, 295'ten 298'e, 265'ten 267'ye, 257/3. maddeleri,

Savaş araç, gereç ve silahlarının üretimi hakkındaki 4 Eylül 1870 Tarihli Kararname'yi yürürlükten kaldıran 19 Haziran 1871 Tarihli Kanun'un 3. maddesi,

Patlayıcı maddeler ve barutlar hakkındaki 3 Temmuz 1870 Tarih ve 70-575 sayılı Kanun'un 6. maddesi,

Silah, cephane ve savaş malzemeleri rejimini belirleyen 18 Nisan 1939 Tarih ve bila sayılı 31 ve 32. maddeleri ile 1 ve 4. Silahlar başlığı altında bulunan 38. maddesi,

Biyolojik ve zehirli silahların üretimini, stoklanmasını, bulundurulmasını, alımını ve satımını yasaklayan 9 Haziran 1972 Tarih ve 72-467 sayılı Kanun'un 1 ve 4. maddeleri,

Demiryolları Polisi hakkındaki 15 Temmuz 1845 tarihli kanunun 16 ve 17. maddeleri tarafından belirlenen *"tanımlanan"* suçlar, halihazırda mevcut madde hükümleri saklı kalmak kaydı ile mer'i kanunun maddelerince kovuşturulurlar, mahkeme önüne çıkarılır ve yargılanırlar. Halihazırda mevcut maddenin hükümleri bu suçlar ile murtabıt suçlara da uygulanabilir niteliktedir.

Bölüm I. Yetki

Madde 706-17. 706-16. maddenin uygulama alanına giren suçların kovuşturulması, tahkikatının yapılması ve yargılanması yetkisi, 663. madde'nin 2. Bendi, 43, 52 ve 382. maddelere istinaden cumhuriyet savcısına, sorgu hakimine, asliye ceza mahkemesine ve Paris Ceza Mahkemesi'ne verilmiştir.

Küçüklerin yargılanması hakkındaki 2 Şubat 1945 Tarih ve 45-174 sayılı Kanun Hükmünde Kararname hükümleri çerçevesinde reşit olmayan küçükler hakkında yapılacak kovuşturma, tahkikat ve yargılama yetkisi; Paris Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi'ne, Çocuk Mahkemesi, Çocuk Sorgu Hakimi ve Cumhuriyet Savcısı'na verilmiştir.

706-16 sayılı maddenin uygulama alanına giren suçların kovuşturulması ve hazırlık tahkikatının tamamlanması için Paris Sorgu Hakimi ve Cumhuriyet Savcısı milli sınırlar dahilinde yetkilerini kullanmaya tamamen ehliyetlidirler.

Madde 706-18. 706-16. maddenin uygulama alanına giren suçlar için Asliye Ceza Mahkemesi nezdinde görevli Cumhuriyet Savcısı veya Paris C. Savcısı Sorgu Hakiminden

bahse konu yetkinin Paris Sorgu Hakimliği'ne devrini talep edebilir. Keyfiyet daha önceden sanık ve müdahil tarafa iletilerek konu hakkındaki görüşleri istenir. Taraflara tebligatın yapıldığı tarihten itibaren en erken 8 günün bitimini müteakip karar verilir.

Sulh Hakimi'nce verilmiş yetki bırakma kararı 706-22. Maddede öngörülen 5 günlük sürenin bitiminden itibaren geçerlik arzeder. Bahse konu madde muvacehesinde herhangi bir itiraz husule gelmesi durumunda ise Yargıtay Ceza Dairesi konu hakkında karar verinceye kadar ilgili Sulh Hakimliği'nin davaya bakma yetkisi devam eder.

Verilmiş karar kesinleşir ise, zaman geçirmeksizin C. Savcısı dava dosyasını Paris C. Savcılığı'na gönderir. Mevcut madde hükümleri, keza Ceza Dairesi önünde de uygulanabilir niteliktedir.

Bölüm , Yargılama Usulü

Madde 706-23. 706-16. maddenin uygulama alanına giren suçlardan biri ile ilgili olarak yapılan tahkikat, kovuşturma gerektirirse; 63, 77 ve 154. maddeler uyarınca gözaltına alınan şahsın gözaltı süresi 48 saat daha uzatılabilir.

Gözaltı süresinin uzatılmasına C. Savcısı'nın talebine binaen gözaltı kararı veren mahkeme başkanı, yetkili hakim veya 72 ve 154. maddelerde belirlenen durumlarda Sorgu Hakimi karar verir.

İlgili şahıs, gözaltı süresinin uzatılmasına karar verilmeden önce mahkeme önüne çıkarılmalıdır. Bu karardan sonra şahsın sağlık kontrolünden geçmek istemesi tabi hakkıdır. Bu kontrolü yapacak yetkili doktorun belirlenmesini C. Savcısı veya 72 ve 154. maddelerde öngörüldüğü hallerde Sulh Hakimleri yapar.

Madde 706-24. 706-16. maddenin uygulama alanına giren suçlardan biriyle ilgili olarak yürütülen tahkikat gerektirirse, C.

Savcısı'nın talebine istinaden Asliye Ceza Mahkemesi Başkanı veya onun tayin edeceği yetkili tarafından ilgili şahsın onayını almaksızın konutunda arama ve tarama kararı, bulunması muhtemel suç delillerinin müsaderesi kararı verilebilir.

Madde 706-25. Yetişkin şahısların yargılanması maksadıyla 698/6. madde gereğince Ağır Ceza Mahkemesi müessesesi teşkil ettirilmiştir.

b. Ceza Kanununun 257-2. maddesini müteakiben 257-3. maddesi aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir

Madde 257-3 257. ve 257-1. maddelerde belirlenen suçları her kim yanıcı, yakıcı, yangın çıkartıcı, patlayıcı veya şahıs güvenliğini tehlikeye atacak herhangi bir vasıta ile işlerse 5 yıldan 10 yıla kadar ağır hapis cezası ve 5000 frank'dan 200.000 frank'a kadar para cezasına mahkum edilir.

Eğer bahse konu cürüm önceki bentte belirtilen hususlar çerçevesinde yapılır ve bir kişinin ölümüne veya bir uzvunun sürekli tatiline sebep olursa verilecek azami ceza müebbet ağır hapis cezası olacaktır. Eğer bahse konu cürüm ilk bentte bahsedilen vasıtalar ile işlenir ve teşekkül halinde ika edilirse verilecek ceza 10 yıldan 20 yıla kadar ağır hapis cezasıdır.

c. Ceza Kanununun 462. madde 2. bend başlangıcı aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir

Herhangi bir hava taşıma aracında, deniz taşıma aracında veya diğer kara toplu taşım araçlarından birinde bulunan her kim baskı ve tehdit yolu ile söz konusu bu toplu taşım araçlarından birini eline geçirirse veya kontrolü eline almak isterse...

d. Ceza Kanununun 44. maddesi aşağıda yazılan bent yardımı ile tamamlanmıştır3

Mevcut Ceza Kanunu'nun 257-3, 265. maddeden 267. maddeye, 295. maddeden 298. maddeye, 301, 303. maddeden 305.

maddeye, 310, 311, 312. maddenin 3. 4. bentleri, 341, 344, 355, 379, 382. maddesinin 2. ve 5. bentleri, 384, 400. maddenin 1. bent, 434. maddenin 2. ve 5 bentleri 435. maddenin 1. bendinden 437. maddeye, 462. madde, demiryolu polisi hakkındaki 18 Temmuz 1845 tarihli Kanun'un 16. ve 17. maddeleri, 19 Haziran 1871 tarihli Kanun'un 3. maddesi, yanıcı ve patlayıcı maddeler hakkındaki 3 Temmuz 1970 tarihli Kanun'un 6. maddesi, cephane ve savaş araç, gereç malzemeleri hakkındaki 18 Nisan 1989 tarihli Kanun'un 38. maddesi, aynı Kanun'un 31. ve 32. maddeleri, zehirli ve biyolojik silahların üretilmesini, stoklanmasını, naklini, alımını ve satımını yasaklayan 9 Haziran 1972 tarih ve 72-467 sayılı Kanun'un 1. ve 4. maddelerinde belirlenen suçları işleyerek mahkum edilmiş şahıs, bu suçları kamu düzenini yıkmak veya bozmak maksadıyla ferdi veya içtimaen işlerse 2 yıldan 10 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilir.

e. Ceza Kanunu'nun 463. maddesini müteakiben 463-1 ve 463-2. maddeleri aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir

Madde 463-1. Baskı, tehdit ve terör yoluyla kamu düzenini bozmak maksadıyla ferden veya içtimaen bir girişimde bulunulması husule geldiğinde her kim 44. maddenin 11. bendinde belirlenen suçlardan birini suçlu veya suç ortağı olarak işlerse ve suçun işlenmesine engel olacak açıklamalar ile diğer suçluları adli veya idari bir makama bildirir ise cezadan muaf kalacaktır.

Her kim 44. maddenin 11. bendinde belirlenen suçlardan birini kamu düzenini bozmak maksadıyla ferden veya içtimaen ika edebilecek bir faaliyet ile ilgili olarak suçlu veya suç ortağı olursa ve bir kişinin ölümüne veya bir uzvunun sürekli tatiline mahal bırakacak bir suç olayını adli veya idari makama ihbar eder ve engellemiş olursa verilmesi muhtemel cezadan muaf kalır.

Madde 463-2. 463-1. maddede belirlenen durumlar haricinde kamu düzenini bozmak maksadıyla ferden veya içtimaen

bir faaliyette bulunmak suretiyle 44. maddenin 11. bendinde mevcut suçun suçlusu veya suç ortağının diğer suçluların belirlenmesine yardımcı olması durumunda verilecek ceza yarıya indirilir. Eğer verilmesi muhtemel azami ceza miktarı müebbet ağır hapis cezası ise 20 yıla indirilir.

Bölüm 4, Kanunsuz Etkinlikler ve Suç Grupları

Madde 431-13. Kanun'un öngörmüş olduğu durumlar dışında, silahlı ya da silah edinebilme imkanı olan şahıslardan oluşmuş, hiyerarşik bir yapıya sahip ve kamu düzenini bozabilecek nitelikteki tüm gruplar suç gruplarını oluşturur.

Kapsam ve Yürürlük

Bahse konu bu Kanun, yürürlüğe giriş tarihinden itibaren işlenmiş tüm suçlara uygulanacaktır. Bu Kanun, Devlet Kanunu olarak addedilip uygulanacaktır

B. Terörle Mücadeleyi İlgilendiren ve Güvenlik ile Sınır Kontrollerine İlişkin Hükümler İçeren Kanun (23 Ocak 2006, 2006-64)

Bu yasa, Oryantasyona ve Güvenliğinin Programlanmasına Dair Kanun, Savunma Kanunu, Ceza Kanunu, Ceza Muhakemeleri Kanunu, Posta ve Elektronik İletişim Kanunu, İş Güvenliği Kanunu, Sivil Havacılık Kanunu gibi geniş bir mevzuat yelpazesinde ve mali mevzuat hükümlerinde uluslar arası asimetrik terörizm tehditlerine önlemeye yönelik olarak bazı önemli değişiklikler yapmıştır. Bu değişikliklerden başlıcaları aşağıda belirtilmiştir.

Birinci Bölüm

Madde 1. Video kamerayla gözetime ilişkin hükümler

Terör eylemlerinin önlenmesi, bina ve meskun mahallerin çevresinin terör eylemelerine karşı doğrudan korunması amacıyla kamu mercileri ve diğer tüzel kişiler terör eylemlerine açık bulunan yerlerde video kamerayla gözetim yapabilirler.

Kamuya açık yer ve kurumlarda, kişi ve malların güvenliğini sağlamak amacıyla, özellikle söz konusu yer ve kurumlar saldırı ya da hırsızlık risklerine açık olduğunda ya da terör eylemlerine maruz kaldığında da, bu tarz operasyonlar gerçekleştirilebilir.

Ulusal polis ve jandarma görevlerine atanmış olan ve polis ve jandarma hizmetlerini yerine getirmek üzere gerektiği gibi yetkili kılınan görevlilerin, elde edilen görüntü kayıtlarını almasına izin verilebilir.

Ulusal polis ve jandarma görevlerine atanmış olan ve polis ve jandarma hizmetlerini yerine getirmek üzere gerektiği gibi yetkili kılınan görevlilerin, elde edilen görüntü kayıtlarını almaya kanunen izinli olduğuna dair karar, Eyalet Komisyonu'nun görüş bildirmesinden sonra Valilik kararıyla her an alınabilir. Terör saldırısı risklerine ilişkin aciliyet ve özel durum gerektirdiği takdirde, Komisyon görüşü alınmadan da bu karar verilebilir

Videolu gözetim sistemlerine beş yıllık bir süre içinizin verilmiştir; bu süre uzatılabilir.

Terör saldırısı risklerine ilişkin aciliyet ve özel durum bunu gerektirdiği takdirde, Eyaletteki Devlet Temsilcisi ve Paris'teki Emniyet Müdürü *"Paris Polis Valisi"*, kısımda belirtilmiş kişilere, önceden Eyalet Komisyonu'nun görüşünü almaksızın, video kamerayla gözetim sisteminin kurulmasına ilişkin mevcut maddenin öngördüğü koşullar çerçevesinde maksimum dört aylık bir süre için geçici izin verebilir.

Not: Eyaletteki devlet temsilcisi tabiriyle *"il valisi"*, Paris'teki Emniyet Müdürü tabiriyle de *"Paris Polis Valisi"* kastedilmektedir.

Madde 2. Terör saldırılarını önlemek amacıyla Eyaletteki Devlet Temsilcisi ve Paris'teki Emniyet Müdürü kendilerinin belirlediği bir süre zarfında; Savunma Kanunu maddelerinde belirtilmiş olan kurumların, tesisatların ve işyerlerinin sahipleri, altyapı işletmeleri, yurtiçi taşımacılığın yapılmasına ilişkin Kanun tarafından belirlenen toplu taşıma faaliyetleriyle ilişkili toplu taşıma araçlarını işleten yetkili merci ve kişiler, daha önceki iki fıkrada yer verilmeyen uluslararası trafiğe açık olan havaaları işletmeleri videolu gözetim sistemlerinin işleme konulmasına karar verebilir.

Eyaletteki Devlet Temsilcisi ve Paris'teki Emniyet Müdürü kararlarından önce ve milli savunma alanı dışında, söz konusu karar halka açık yol ya da halka açık yer ya da kuruluşların video kamera ile kaydını içermesi durumunda, 10. madde tarafından belirlenmiş olan Komisyon görüşüne başvururlar.

Terör saldırısı risklerine ilişkin aciliyet ve özel durumun gerektirmesi halinde Eyaletteki Devlet Temsilcisi ve Paris'teki Emniyet Müdürü, Bölge Komisyonu'nun öngörüşü alınmaksızın iş bu maddede öngörülen koşullar dahilinde gerçekleştirilmek üzere, videolu gözetim sisteminin kurulmasına karar verebilirler. Söz konusu karar, halka açık yol ya da halka açık yer ve kurumları filme alan videolu gözetim sisteminin yerleştirilmesini içerdiği durumda, Komisyon Başkanı verilen bu karardan derhal haberdar edilir.

I. Kısımda yer verilen kişiler, IV. Kısımda yer verilen zorunluluk belirten hüküm tarafından belirlenen süre sona ermeden, alınan videolu gözetim sisteminin kurmadıkları takdirde, 150.000 Euro para cezasına çarptırılabilirler.

İkinci Bölüm

Madde 3. Terör eylemine katıldıklarından şüphelenilen kişilerin seyahatlerinin denetimi ile elektronik ortamda ve telefonla yapılan görüşmelere ilişkin teknik verilerin iletilmesi;

Uluslararası bağlantı sağlayan trenlerde, denetim yapıldığında, sınır ile sınırdan yirmi kilometre uzakta bulunan ilk durak arasındaki mesafede bulunan kısımda denetim gerçekleştirilebilir.

Ancak uluslararası seferler yapan ve özel bağlantı noktalarını özelliklerinin taşıyan demiryollarında denetim bu durak ve izleyen elli kilometre sınırlarında bulunan durak arasında da gerçekleştirilebilir.

Madde 4. Üniformalı veya görevlerini gösteren dış işaretler taşıyan ulusal polis teşkilatı üyeleri; yapılan uyarılara rağmen kondüktörün treni durdurmaması, kondüktör ya da yolcuların tutumlarının, kendilerinin ya da başkalarının hayatını kasten tehlikeye atabilecek nitelikte olması, kondüktörün kaçma girişimi ya da tutumu nedeniyle aracın durdurulmasının gerekli olduğu suç ya da suçüstü durumları gibi hallerde, ulaşım araçlarını durdurmak amacıyla uygun vasıtalar kullanmaya yetkilidirler.

Madde 6. Terör eylemlerini önlemek amacıyla gerektiğinde ulusal polis ve jandarma görevlerini yerine getirmeye yetkili kılınan özel olarak tayin edilen görevliler, asıl meslek olarak veya yan meslek olarak halka şebeke ulaşımı aracılığıyla *"ücretsiz olanlarda dahil olmak üzere"* on-line iletişim sağlayan kişilerden ve elektronik iletişim operatörlerinden iş bu madde uyarınca incelenen ve muhafaza edilen verileri talep edebilirler.

Talep konusu teşkil edecek veriler, abone numaralarının ya da elektronik ortamda iletişimi sağlayan hizmetlere yapılan bağlantının tespit edilmesine ilişkin teknik veriler, abone numaralarının tümünün sayılması ya da belirli bir kişinin bağlantısının belirlenmesi, bilgi işlem merkezlerinin donanımlarının yerlerinin belirlenmesine ilişkin veriler ve aranan ve aranılan numaraların bulunduğu listede yer alan abonenin yaptığı konuşmaların süresi ve tarihine ilişkin teknik verilerle sınırlıdır.

Görevlilerin talepleri gerekçelendirilmekte ve İçişleri Bakanlığı nezdinde yer alan yetkili bir yüksek görevlinin kararına

tabi kılınmaktadır. Bu yüksek görevli, Güvenlik Engellerinin Denetiminden Sorumlu Milli Komisyon tarafından İçişleri Bakanı'nın tavsiyesine üzerine yenilenebilir üç yıllık bir süre için atanacaktır. Bu merci, teknik verilerin iletilmesi işlemlerine ilişkin denetimleri her daim gerçekleştirebilir.

Üçüncü Bölüm- Kişisel Niteliği Olan Verilerin Otomatik Olarak İşlenmesine Yönelik Hükümler

Madde 7. İçişleri Bakanlığı, yasadışı göç ile mücadele etmek ve sınırlardaki denetimleri arttırmak amacıyla, Avrupa Birliği'ne üye olmayan devletlere yapılan ya da söz konusu devletlerden yola çıkılarak yapılan uluslararası yolculuklar vesilesiyle toplanan, bilgi işlem, dosyalama ve özgürlüklere ilişkin 6 Ocak 1978 tarihli ve 78-17 sayılı Kanun'un 8. maddesi kapsamına giren aşağıda sıralanan veriler dışındaki, kişisel nitelikli verilerin otomatik olarak işleme konan uygulamaların ortaya konulmasını sağlamaya yetkili kılınmıştır:

Havayolu taşıma şirketlerinin, yolcuların indirilme ve bindirilme kartlarında yer alan kişisel veriler,

Hava, deniz ya da demiryolu taşıma şirketleri yolcularının, yolculuk belgelerinin, ulusal kimlik kartlarının ve visalarının optik okuyucu bandından geçirilirken elde edilen veriler,

Hava, deniz ya da demiryolu taşıma şirketlerinin elde tuttukları, kalkış kontrol ve rezervasyon sistemlerinde kaydedilen yolculara ilişkin veriler.

Ayrıca I. Kısımda yer verilen işlemler, terör eylemlerinin önlenmesi ve cezalandırılması amacıyla aynı koşullarda kullanılabilir. Söz konusu işlemlere ulaşım hakkı; özellikle söz konusu görevleri yerine getirmekle yetkili kılınan ulusal polis ve jandarma görevlileri, uluslararası ulaşımın güvenliğinden sorumlu kılınan polis, jandarma ve gümrük görevlilere sağlanmıştır.

Havayolu taşıma şirketleri, I ve . kısımlarda yer verilen işlemleri ortaya koyabilmek amacıyla, taşıma şirketlerinin yolculara ilişkin verileri iletmesi yükümlülüğü konusundaki Avrupa Konseyi'nin 29 Nisan 2004 tarihli ve 2004/82 sayılı Talimatnamesi'nin 3. maddesinin 2. bendinde sıralanan ve I. Kısım 3. bendinde yer verilen verileri toplamak ve söz konusu verileri İçişleri Bakanlığı'na iletmekle yükümlü kılınmıştır. Daha önceki iki fıkrada tanımlanan yükümlülükler demiryolu ve denizyolu şirketlerine de uygulanmaktadır.

IV. kısımda belirlenmiş olan kurallara uymayarak seyahat düzenleyen hava, deniz ve demiryolları şirketleri maksimum 50.000 Euro para cezasına çarptırılabilir.

Madde 8. Terörizmi engellenmesi ve bastırılması, teröre bağlı suçların tespit edilmesinin kolaylaştırılması, organize suçlara bağlı ya da ceza suçlarının, hırsızlık ve araçların çalınmasına yardım suçlarının, Gümrük Kanunu'nda öngörülen organize çete yoluyla ihracat ve ithalat alanlarında işlenen kaçakçılık suçlarının tespit edilmesini kolaylaştırmak ve aynı suçlardan elde edilen mali kaynaklar söz konusu olduğunda yine Gümrük Kanunu'nda tanımlanan mali işlemlerin gerçekleştirilmesi girişiminin ya da gerçekleştirilmesinin tespit edilmesi amacıyla ve bu suçlara ilişkin delillerin toplanmasını ve söz konusu suçları işleyen faillerin aranmasını sağlamak amacıyla, ulusal polis ve jandarma görevlileri ve gümrük memurları, ülke topraklarının belirli noktalarında, özellikle sınır, liman ve havalimanı alanları ve ulusal ya da uluslar arası transit geçiş yapılan büyük merkezlerde bulunan, araç kullanıcılarının fotoğrafını çeken ve kişilerin eşkallerine ait verilerin otomatik olarak denetimini yapan sabit ya da hareketli aygıtlar kullanabilirler.

Bu tarz aygıtların kullanımı ve ulusal jandarma birlikleri tarafından yapılır ve büyük kalabalıklar söz konusu olduğunda idari makamların vereceği kararla polis düzeni korumak amacıyla geçici olarak kullanılabilir.

Madde 9. Terör faaliyetlerini engellemek ve bastırmak amacıyla bu görevler için özel olarak tayin edilmiş ve gereğince

yetkilendirilmiş olan polis ve jandarma mensupları, 6 Ocak 1978 tarihli ve 78-17 sayılı Kanun'da belirlenen koşullarda; ulusal plaka numaralarının kayıtlarının dosyalanması, ehliyetlere ilişkin ulusal yönetim sistemi, kimlik karlarına ilişkin ulusal yönetim sistemi, pasaportlara ilişkin ulusal yönetim sistemi, Fransa'da yaşayan yabancı uyruklu kişilere ilişkin dosyaların yönetimine yönelik bilgi işlem sistemi, sınır kapılarından geçilmesi esnasında kontrol edilmiş olan gerekli giriş koşullarını yerine getirmeyen yabancı uyruklu kişilere ilişkin sığınma hakkı ve yabancıların girişleri ve seyahatlerine ilişkin Kanun'da yer verilen kişisel nitelikli veriler gibi otomatik yapılan işlemlere ulaşabilirler

Terör faaliyetlerini engellemek içim özel olarak atanmış ve gereğince yetkilendirilmiş olan Savunma Bakanlığı'nın istihbarat servisi görevlileri belirlenmiş olan koşullar çerçevesinde yukarıdaki otomatik işlemlere erişim hakkına sahiptir.

Madde 12. Özellikle terörle mücadele konularında yetkili adli polis görevlerini yerine getiren adli polis ve memurlar, Paris İstinaf Mahkemesi Savcısı tarafından Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu'nun 706-16. maddesinin uygulama alanına giren suçlara ilişkin soruşturmaları gerçekleştirmeye tayin yoluyla yetkili kılınabilirler. Söz konusu görevlilerin aynı sicil numaraları ile ifade vermelerine ya da tanık olarak dinlenmelerine izin verilebilir.

İlk fıkrada yer verilen adli polis ve memurların kimlik bilgileri ancak Paris İstinaf Mahkemesi Savcısı kararıyla verilebilir. Söz konusu kimlik bilgileri talep ettiği takdirde, kendisine başvurulan yargı merc başkanına iletilebilir.

Hiçbir mahkumiyet kararı, sadece işbu maddenin hükümlerinden faydalanmış ve kimlik bilgileri talep ettiği takdirde kendisine başvurulan yargı merc başkanına iletilmemiş olan soruşturmacılar tarafından gerçekleştirilen adli işlemlere dayandırılarak verilemez.

Madde 14. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 712-10 maddesi hükümlerinden farklı olarak, sadece Paris Asliye Hukuk Mahkemesi'nin ceza infaz hakimi, Paris Ceza İnfaz Mahkemesi ve Paris İstinaf Mahkemesi'nin ceza infaz dairesi, hükümlünün tutuklandığı yer ya da ikametgahı be olursa olsun, 701-16 maddenin uygulama alanına giren suçtan dolayı mahkum edilen kişilerle ilgili kararları almaya yetkilidir.

Madde 17. Eğer soruşturmanın ilk safhaları veya takibin kendisi, Fransa'da ya da yurtdışında bir terör eyleminin meydana gelme riskinin bulunduğunu ortaya çıkarırsa, ya da uluslararası işbirliğinin zorunlulukları gerektiriyorsa ilgili hakim, istisnai durumlarda ve ikinci fıkrada öngörülen şartlar uyarınca, 706-73. maddenin 11. bendinde öngörülen suçlardan birine dayanarak bir kimsenin gözaltı süresinin bir kereliğine yenilenmek üzere 24 saat uzatılmasına karar verebilir.

Doksan altıncı saatin ve yüz yirminci saatin bitiminde, gözaltı süresinin bu şekilde uzatılması gerektiğine karar verilen kişi, 63-4. madde ile düzenlenen şartlar uyarınca bir avukatı ile görüşme talebinde bulunabilir. Gözaltında tutulan kişi, mevcut maddede öngörülen gözaltı süresinin uzatılması kararının tebliğ edildiği andan itibaren bu hakkına ilişkin olarak bilgilendirilir.

Gözaltı süresinin başında yapılan sağlık muayenesi dışında, ek olarak alınan iki uzatma kararının uygulanmaya başlandığı andan itibaren kişi, Cumhuriyet Başsavcısı, sorgu hakimi ya da adli polis amirinin belirlediği bir doktor tarafından muayene edilir. Yetkili kılınan doktor, ilgilinin sağlık durumunun süre uzatımı için uygunluğuna ilişkin görüşünü bildirmelidir.

Gözaltında bulunan kişinin 63-1 ve 63-2. maddelerde belirtilen koşullar çerçevesinde, beraber yaşadığı bir kişiyi ya da doğrudan aileden birini, erkek kardeşini, kız kardeşini ya da işverenini kendisiyle ilgili olarak alınan önlemlerden haberdar etmesine izin verilmemişse, kişi doksan altıncı saatin sonunda bu isteğini yineleyebilir.

Dördüncü Bölüm - Terör Eylemlerinin Finanse Edilmesinin Önlenmesi Amacıyla Yürütülen Mücadeleye İlişkin Zorunluluklar

Dördüncü bölümün uygulanması amacıyla, sermaye, mali belge ve ekonomik kaynaklar denildiğinde, hangi şekilde alınmış olursa olsun maddi ya da gayri maddi, menkul ya da gayri menkul her türlü mallar ve bu mallar üzerine çıkar ya da mülkiyet hakkını ortaya koyan, elektronik posta yoluyla alınanlar da dahil olmak üzere, banka kartlarını, seyahat çeklerini, banka çeklerini, hisse senetlerini, tahvilleri, poliçeleri, akreditifleri de kapsayan, hangi şekil altında olursa olsun yasal belge ve senetler de dahildir.

Avrupa Birliği Konseyi'nin kararları ve adli makamlar tarafından dile getirilen tedbirlerden ayrı olarak Ekonomiden sorumlu Bakan, yenilenebilir olan altı aylık bir süre için, Konsey'in 2580/2001 sayılı İç Tüzüğü'nün 1. maddesinin 4. fıkrasında belirtilen terör eylemi gerçekleştiren ya da gerçekleştirebilecek tüzel ya da gerçek kişilere ait olan, kişilerin ya da organizasyonların elinde bulunan sermayelerin, mali belgelerin ve ekonomik kaynakların tamamının ya da bir kısmının dondurulmasına karar verebilir.

564-1 maddesinde belirtilen kişilerin ya da kuruluşların elinde bulunan sermaye, mali belge ve ekonomik kaynakların dondurulması, aleyhlerinde dondurma kararı alınan kişilerin kullanmasını sağlayabilecek diğer düzenlemeleri, ya da cinslerinde, mülkiyetlerinde, konumlarında ya da tutarlarında değişiklik yaratabilecek sermaye, mali belge ve ekonomik kaynakların her türlü kullanımı ya da transferlerine de uygulanır.

İşbu bölüm uyarınca alınan yasaklama ve dondurma tedbirleri, belirtilen sermaye, mali belge ve kaynaklarına ortak olan ve 564-2. maddenin son fıkrasında belirtilen mülkiyete, intifasız mülkiyet hakkına ya da intifa hakkına sahip bir kimseyle ortak hesabı bulunan her kişiye uygulanır.

Alacaklıların ya da diğer hakların kaynağı kararın yayınlandığı tarihten önceki bir tarihe dayansa da, incelenen mik-

tarlar, mali belgeler ve ekonomik kaynaklarla ilgili olarak hak iddia edebilecek her alacaklıya ve üçüncü kişilere karşı da bu tedbirler uygulanabilir.

Belirtilen kişiler ve kuruluşlarla, miktarların, mali belgelerin ve ekonomik kaynakların transfer işlemlerine yasak koyma ya da bu işlemleri dondurma tedbirlerini uygulamaya koymakla görevli olan devlet makamları arasındaki bilgi alışverişi ile ilgili olarak, söz konusu tedbirlerle doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili olan kişilerin kimliklerini tespit etmeyi amaçlıyorsa, banka sırrı ya da meslek sırrı bu konuda sorumlu devlet mercileri arasındaki bilgi akışını engellemez. Verilen bilgiler ya da yapılan bilgi alışverişleri sadece bu amaçlar için kullanılabilir.

Madde 24. Bu kişilere doğrudan ya da dolaylı olarak kazanç sağlayan ve en az beş yıl hapis cezası ile cezalandırılan suçları işleyebilecek kişilerle bağlantısı olan ya da bu suçlardan biri nedeniyle mağdur olan kişi ya da kişilerle bağlantısı olan kişinin, yaşam standartlarını sürdürmesini sağlayan kaynakları ya da bir mülkün kaynağını ispatlayamadığı durumlarda kişi üç yıl hapis ve 75.000 Euro para cezası ile cezalandırılır.

Bu kişilere doğrudan ya da dolaylı olarak kazanç sağlayan ve en az beş yıl hapis cezası ile cezalandırılan suçları işleyebilecek kişilerin aslı olmayan kaynaklarını aklama eylemi aynı cezalarla cezalandırılır.

İşlenen suçlar insan ticaretine, hırsızlarla işbirliği yapılması ya da uyuşturucu kaçakçılığı suçlarına dayanıyorsa, uyuşturucu kullanan kişi ya da kişilerle bağlantı bulunması da dahil olmak üzere, ifade edilen durumlarda öngörülen cezalar yedi yıl hapis ve 200.000 Euro para cezası olarak belirlenir.

Madde 26. 213-4. maddenin 1. fıkrasında tanımlanan ürünlerin ve malların stoklandığı ve hazırlandığı yerlere giriş, eyaletlerde Devlet Temsilcisi Paris'te Emniyet Müdürü tarafından verilen bir yetkilendirmeye tabidir.

321-7. maddenin 6. ve 7. fıkralarında belirtilen navlunun ve posta kolilerinin stoklandığı, işlendiği ve düzenlendiği bölgelere giriş, eyaletlerde Devlet Temsilcisi Paris'te Emniyet Müdürü tarafından verilen bir yetkilendirmeye tabidir.

Madde 32. Hükümet, her yıl iş bu kanunun uygulanmasına ilişkin bir rapor sunar.

Madde 33. Bakanlıklar arası bir kararname, mevcut kanun uyarınca terör faaliyetlerinin önlenmesi ve bastırılması için özel olarak yetkilendirilmiş olan polis ve jandarma birimlerini belirler.

9.4. İtalya

9.4.1. İtalya'ya Yönelik Terörizm Tehditleri

İtalya'da etkin olan en önemli ideolojik ulusal terörist örgüt; kuruluş tarihi 1949 yılına kadar uzanmasına rağmen, 1968'lerin genel devrim havası içinde etkinleşen ve bu ülkede komünist bir rejimin kurulmasını amaçlayan Kızıl Tugaylar (BR: Brigate Rosse, Rea Brgande)'dır. 1980'lere kadar özellikle NATO hedeflerine yönelik kanlı eylemler koyan ve bu arada Başbakan Aldo Moro başta olmak üzere bazı ünlü İtalyan politikacılarına da suikastlar düzenleyen bu örgüt, 1984 yılında hiziplere bölünmüş, ardından da İtalyan istihbarat örgütü SİSMİ'nin DİGOS adlı özel biriminin ve Karabinieri CT timlerinin etkin önlemleriyle pasifleştirilmiştir. Ayrıca, İtalya'da çoğu Kızıl Tugaylar'ın fraksiyonu olan; Ön Cephe/Linea Cephesi (Prima Linea), Devrimci Hareket (Azione Rivoluzionaria), Savaşçı Komünistler Birliği (UCC) ve Silahlı Devrimci Çekirdek (ARN) gibi aktiviteleri daha az terörist örgütler de mevcuttur.

Diğer taraftan İtalya, organize suç örgütleri açısından neredeyse *"kurucu ülke"* olma sıfatını hak etmektedir. Sicilya Mafyası veya Cosa Nostra, Napoli Camorra'sı, Calabrion Ndrangheta ve Sacra Corona Unita gibi İtalyan organize suç örgütleri oluşturdukları *"Mafya/Omerta"* esaslı yapılanmalarıy-

la, dünyadaki diğer organize suç örgütlerinin esin kaynağını oluşturmuşlardır. Ancak İtalyan organize suç örgütlerinin ilginç bir özelliği, kendi ülkelerindeki ulusal terörist örgütlerle işbirliği yapmamalarıdır. Bunun en önemli nedeni genelde sağ siyasi ideolojilere yakın olan Mafya örgütleri ile Marksist-Leninist kanattan gelen terörist örgütler arasındaki ideolojik zıtlaşmadır. Buna karşılık diğer ülkelerin terörist örgütleri ideolojik çizgilerine bakılmaksızın, İtalyan Mafyası için her zaman *"değerli müşteri"* statüsünde olmuşlardır. Bu müşteriler arasında PKK'da bulunmaktadır. Bu bağlamda İtalyan Mafyası ile PKK arasında uyuşturucu madde ve insan kaçakçılığı konulu önemli ve ciddi bir iş ortaklığı kurulmuş bulunmaktadır. Arnavutluk Mafyası'nın da bu iş ortaklığının önemli partnerlerinden birisi olduğu tahmin edilmektedir.

İtalyan Mafyası'nın yabancı terörist örgütlerle ilgili bu stratejisinin İtalyan hükümetlerince de genellikle benimsendiği görülmekte, İtalyanlar da diğer pek çok Avrupa ülkesi gibi yabancı terörist örgütlerle *"centilmenlik anlaşmaları"* yapmaktan kaçınmamaktadırlar. Bu doğrultuda; PKK terör örgütü elebaşısı Abdullah Öcalan'ın Roma İstinaf Mahkemesi'nce verilen 20.11.1998 tarihli karar uyarınca İtalyan hükümetinin kendisine tahsis ettiği villada geçici olarak gözaltında bulundurulmak şartıyla serbest bırakılması, *Vatan Gazetesi*'nde 2005 Ekimi'nde yer alan habere göre; PKK'nın halen kullandığı VS 50 ve VS 69 tipi mayınları üreten Singapore Technologies Engineering firmasının iki büyük ortağından birinin İtalyan Valsella firması olması, Türkiye'nin diplomatik girişimlerine rağmen PKK kontrolündeki Sürgündeki Kürt Parlamentosu'nun 7. toplantısını 29-30.09.1998 tarihinde İtalya'da gerçekleştirmesi, bu ülkede halen PKK bağlantılı; Kürdistan Kültür Derneği, Kürdistan Enformasyon Bürosu, Roma ERNK Bürosu ve Kürt Dostluk Derneği'nin faaliyetlerini sürdürmesi gibi çok sayıda örnek verilebilir.

İtalya'nın halen karşı karşıya bulunduğu terör tehdidi, radikal İslami akımlar kaynaklı uluslararası asimetrik terörizmdir. Bu tehdit, İtalya'nın Irak işgaline de bizzat katılmış

olması nedeniyle daha da büyümektedir. Tehdidi büyüten bir diğer faktör de radikal İslamcı hareket ile yakın ilişkileri olduğu bilinen; Milano Eduardo Jenner Sokağı Camisi ve İslami Kültür Merkezi gibi bazı kurumların ülkedeki faaliyetlerini sürdürmeleridir. Cremona ve Parma Kentlerinde de El Kaide Örgütü'nün üsleri olduğu sanılmaktadır. (Çitlioğlu-Erkmen, 2005)

9.4.2. Terörizmle Mücadele Yapılanması

İtalya *"aşırıya kaçan"* bir çoklu iç güvenlik sistemine sahiptir. Bu çoklu sistemde; genel kolluk güçleri olan Devlet Polisi ile Karabinieri dışında, Maliye, Savunma ve İçişleri bakanlıklarına bağlı Mali Polis (Mali Muhafaza), Tarım, İçişleri ve Sivil Koruma bakanlıklarına bağlı Orman Polisi ve Adalet, Savunma ve İçişleri bakanlıklarına bağlı olup, görev alanını hapishane muhafazası ile hakim ve savcıların korunması teşkil eden askeri yapılı Hapishane Muhafızları mevcuttur.

Yerel düzeyde ve özellikle trafik düzenlemesinde ise belediye zabıtası görevlidir. Üstelik, polis ile Karabinieri arasında kesin bir görev bölgesi ayrımı olmaması da sistemi daha da karışık hale getirmektedir. Sistemin koordinasyonu, 1981 tarihli bir yasayla bu yasaya bağlı kararnamelere tabidir. Koordinasyon merkezde İçişleri Bakanlığı'nda İçişleri Bakanı başkanlığında; Karabinieri Genel Komutanı, Emniyet Genel Müdürü ve Mali Muhafaza Genel Komutanı'nın katılımıyla yapılan aylık toplantılarla, taşradaki koordinasyon ise il seviyesinde valinin başkanlığında; İl Karabinieri Komutanı, İl Emniyet Müdürü ve İl Malî Muhafaza Birlik Komutanı'nın katılımı ile gerçekleştirilen haftalık toplantılarla sağlanmaktadır.

Bu sistem içerisinde İçişleri Bakanlığı, Devlet Polisi Genel Müdürlüğü (Polizia di Stato) ve Karabinieri Genel Komutanlığı, terörizmle mücadele görevlerini yüklenen asli birimlerdir. İçişleri Bakanlığı'na bağlı Kamu Güvenliği Departmanı ile Devlet Polisi'nin Önleyici Polis Birimi, Suçla Mücadele Bölümü ve *"Qustore Kabinesi"* adı verilen seksiyon, terörizmle mücadele

faaliyetlerinde rol oynamaktadırlar. Karabinieri ise 5 tümen, 18 bölge, 103 il ve 521 bölük ve karakol komutanlığı ile bu mücadeleye katılmaktadır.

Terörizmle mücadelenin taktik bölümünde ise çok sayıda kuruluşun yer aldığı görülür. Bu bağlamda, 1970'li yıllardan sonra terörün gerek uluslararası ve gerekse milli ölçekte yakın bir tehdit oluşturmasıyla İtalya'da terörle mücadele yani CT faaliyetleri yeni bir bakış açısıyla ele alınarak iç güvenlik birimlerinin operasyonel kabiliyetleriyle taşra örgütlenmeleri geliştirilirken, İtalyan istihbarat servisleri *"SISDE"* ve *"SISMI"* ile Genel Araştırma ve Özel Operasyonlar Merkezi Ofisi *"UCIGOS"* yakın terör tehdidine karşı yeniden yapılandırılmış, terörün taktik savaşım boyutuyla ilgili olarak da çeşitli birimler oluşturulmuştur. Bunlar Karabinieri'nin taktik CT birimi GIS, Devlet Polisi taktik CT ünitesi NOCS ve özellikle denizde taktik CT faaliyeti gösteren İtalyan Deniz Kuvvetleri'ne bağlı GOI'dir.

Merkezi Güvenlik Operasyon Birimi (NOCS: Nucleo Operativo Centrale Sicurezza); 1974 yılında kurulmuş olup, hem aşırı sağ ve hem de Kızıl Tugaylar gibi aşırı sol örgütlere yönelik çok sayıda operasyon gerçekleştirmiştir. Binbaşı rütbesindeki bir personel tarafından komuta edilen NOCS'un görevleri; yüksek risk taşıyan olaylara müdahale, tehlikeli suçluları yakalama, diğer CT faaliyetlerini gerçekleştirme ve VIP korumadır. Standart olarak 6'şar aylık süreli iki eğitimden geçen ve bu arada Amerikan CAT (counter assault team) timlerine verilen eğitimi de alan NOCS personeli ortalama 35'er kişilik üç CT timinde örgütlenmektedir. NOCS; İtalyan kara, hava ve deniz sahalarındaki CT operasyonları konusunda yetkilidir. Karabinierinin CT taktik birimi olan Özel Müdahale Grubu (GIS: Gruppo Intervention Speciale); her türlü CT faaliyetleri ve bu arada da anti-mafya ve terör gruplarıyla mücadele amacıyla kurulmuştur. Bir yarbay tarafından komuta edilen ve personel sayısı 70-150 arasında değişebilen GIS, Genel Komutanlığın kuruluşunda bulunmakta ve İçişleri Bakanlığı'nca görev alanındaki risk derecesi yüksek operasyonlarda görevlendirilmektedir.

GIS'ın kuruluşunda; komuta, idare, eğitim, keşif-keskin nişancı ve saldırı bölümleri mevcut olup, bu bölümlerde kendi içlerinde 4'er kişilik timlere ayrılmaktadır. GIS, her an görev alma ve 30 dakika içinde operasyon düzenleme kabiliyetine sahip seçkin bir birimdir. Askeri karakterli GOI (Gruppo Operativo Incursori); özellikle denizdeki CT faaliyetlerini gerçekleştirmek üzere kurulmuş bir ünitedir. Bir amiralin komutasında olan ve doğrudan Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'na bağlı bulunan GOI; görev alanıyla ilgili çeşitli ihtisas timlerine sahiptir.

9.4.3. Terörizmle Mücadele Mevzuatı

İtalya'da terörizm olgusu 15.12.1979 Tarih ve 625 sayılı Kamu Güvenliğini ve Demokratik Düzeni Korumaya Yönelik İvedi Tedbirler Hakkındaki Yasa ve 18.02.1987 Tarih ve 34 sayılı Terörizmden Ayrılanlar Yararına Önlemler Hakkında Yasa'yla ayrıca düzenlenmiş olup, İtalyan Ceza Yasası'nda da terör suçlarına ilişkin özel maddeler bulunmaktadır. Söz konusu yasaların konuyla ilgili hükümleri aşağıda belirtilmiştir.

A. İtalyan Ceza Yasası'ndaki Terörizmle İlgili Maddeler

Madde 302. 1. ve 2. Bölümlerde Sayılan Suçlardan Herhangi Birisini İşlemeye Azmettirme

Bu başlık altında 1. ve 2. Bölümde belirtilen ve Kanun'un idam, ömür boyu hapis ve hapis cezası öngördüğü suçları işlemeye azmettiren şahsa, eğer azmettirme tamamlanmamış ise veya tamamlanmasına rağmen suç işlenmemişse 1 yıldan 8 yıla kadar hapis cezası verilir. Fakat istenilen ceza miktarı kanunda o suç için öngörülen cezanın yarısından az olmalıdır.,

Madde 303. Alenen Azmettirme ve Savunma

Her kim bir önceki maddede sayılan suçlardan birini veya bir kaçını işlemeye alenen azmettirirse, sadece azmettirme gibi 3 yıldan 12 yıla kadar hapis cezasına çarptırılır.

Bir önceki maddede belirtilen suçlardan birini veya bir kaçını alenen savunan ya da sözcülüğünü yapan kimse için de aynı ceza istenir.

Madde 304. Suç İşlemek Amacıyla Politik Şebeke Oluşturma

302. maddede belirtilen suçlardan herhangi birisini işlemek için iki ya da daha çok kişi anlaşırsa anlaşmaya taraf olan bu şahıslar, eğer suç işlenmişse 1 yıldan 8 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Anlaşmaya teşvik edenlerin de cezaları arttırılır. Fakat istenilen ceza miktarı Kanunda o suç için öngörülen cezanın yarısından az olmalıdır.

Madde 305. Suç İşlemek Amacıyla Politik Topluluk Oluşturma

302. maddedeki suçlardan herhangi birisini işlemek amacıyla 3 ya da daha fazla kişi ile bir araya gelerek komite oluşturanlar, bunları teşvik ve organize edenler, ayrı ayrı olarak 5 yıldan 12 yıla kadar hapis cezasına çarptırılırlar.

Sadece bu topluluk içerisinde yer alanlar, 2 yıldan 8 yıla kadar hapis cezasına çarptırılırlar.

Bu grupların liderleri de teşvikçilerle aynı cezaya çarptırılır. Bu grup, yukarıda zikredilen suçlardan iki ya da daha fazlasını işlemek için oluşturulmuşsa ceza arttırılarak verilir.

Madde 306. Silahlı Çete Kurma ve Yer Alma

302. maddede sayılan suçlardan herhangi birisini işlemek amacıyla bir silahlı çete kurulursa bunu kuranlar, teşvik edenler ve organize edenler, ayrı ayrı olarak 5 yıldan 15 yıla kadar hapis cezasına çarptırılırlar.

Sadece böyle bir silahlı birlikte yer alan şahıs ise, 2 yıldan 8 yıla kadar hapis cezasına çarptırılır.

Bu grupların liderleri de teşvikçilerle aynı cezaya çarptırılır. Bu grup, yukarıda zikredilen suçlardan iki ya da daha fazlasını işlemek için oluşturulmuşsa ceza arttırılarak verilir.

Madde 307. Silahlı Çete Ve Şebekelerde Yer Alanlara Yardım

Suç ortaklığı haricinde her kim silahlı çete ve şebeke üyelerine suç işlemede koruma, yardım ve yataklık yaparsa, 2 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Eğer bu koruma, yardım ve yataklık sürekli olarak devam ederse verilecek ceza arttırılır.

Bu yardım ve yataklığı çok yakın bir akrabası için yapanlarsa cezalandırılmaz. Ceza Kanunu'na göre yakın akraba şunladır: Usül ve füruğ, eşlerden her biri, kardeş (kız, erkek), evlilikten doğan aynı derecedeki akrabalık, amca, dayı, hala, teyze ve yeğenler. Fakat evlilik akrabalığı, evliliğin bitmesiyle veya eşlerden birinin ölümü ile bu gruba dahil edilemez.

Madde 308. Çete; Cezalandırılmama Durumları

304, 305 ve 307. maddelerde belirtilen durumlarda suçun işlenmesinden önce anlaşma sona ererse, şebeke ortaya çıkarılırsa, tutuklama veya soruşturma öncesinde;

Şebeke dağılırsa veya dağılmasına herhangi bir şekilde sebep olursa ya da;

Teşvikçi ya da lider konumunda olmaksızın örgütten ya da varılan anlaşmadan çekilirse, bu durumda söz konusu şahıslar cezalandırılmaz.

Kurulan şebeke veya varılan anlaşma konusu olan suçun işlenmesini önleyen (herhangi bir şekilde) şebeke elemanları da cezalandırılmaz.

Madde 309. Silahlı Çete; Cezalandırılmama Durumları

306 ve 307. maddelerde belirtilen durumlarda silahlı çetenin kurulma amacı olan suçun işlenmesinden önce belli bir makamın ya da polisin dağılma emrinden önce, ya da bu durumlardaki emirlerden hemen sonra

Çete dağılırsa veya dağılmasına herhangi bir şekilde sebep olan kimse ya da;

Teşvikçi veya silahlı çetenin lideri konumunda olmaksızın çeteden çekilen, teslim olan ve silahını bırakan (teslim eden) şahıslar cezalandırılmaz.

Çetenin kuruluş amacı olan suçun işlenmesini herhangi bir şekilde önleyen şahıs da cezalandırılmaz.

B. 22.05.1975 Tarih 152 sayılı Kamu Düzenini Koruma Kanunu Hükümleri

Olağanüstü ve ivedilik gösteren, yetkili makamın müdahalesine zaman bulunmayan durumlarda, polis memurları ve amirleri güvenlik operasyonları dahilinde silah, patlayıcı ve yaralayıcı maddeleri tespit amacıyla hareketleri ve varlıkları yer ve zaman bakımından açıklanamayan şahısları ve yerleri aramaya yetkilidir.

Bu arama, şahıslara ve mekana gelirken kullandıkları taşıta kadar uzanabilir. Aramaları takiben ilgili forma tutanak yazılır ve 48 saat içinde Cumhuriyet Savcılığı'na iletilir.

Bir şahsın tanınmasını güçleştirecek koruyucu başlıkların veya benzeri araçların kamuya açık yerlerde geçerli mazeret olmadan kullanılması yasaktır.

Aynı yasak kamuya açık yerlerde yapılan gösterilerde de geçerlidir. (Kullanılması zorunlu olan spor karşılaşması hariç) Yasağa uymayanlar hakkında 6 ile 12 ay arasında hapis, 150.000

ile 400.000 liret para cezası uygulanır. Bu yasağa uymayanların suçüstü tutuklanmaları keyfiyete bırakılmıştır.

C. 31.05.1965 Tarih ve 575 sayılı Kanun Hükümleri

Bu yasa hükümleri; Ceza Kanunu'nun 1. Bölüm, 6. Başlık (422-437 c.p.) veya aynı Kanun'un 284, 285, 286, 306, 438, 605 ve 630. maddelerinde öngörülen suçlardan birisi ile Devlet düzenini yıkmaya çalışan ve bunun için tek tek veya gruplar halinde hazırlıklarda bulunanlara, 20.06.1952 tarih ve 645 sayılı Kanun'la kapatılan politik derneklere üye olup da daha sonraki davranışları ile önceki faaliyetlerine devam ettikleri kanaatine varılanlara, aynı Kanun'un 1. maddesi hükmüne göre, özellikle şiddet överek ve kullanarak Faşist Parti'yi yeniden kurma hazırlıklarını yürütenlere, yukarıda belirtilen durumlar dışında 02.10.1967 tarih ve 895 sayılı Kanun'un ve 14.10.1974 tarih ve 497 (1.)sayılı Kanun 'un 8. ve takip eden maddelerinde öngörülen suçlardan dolayı hüküm giyip de 1. maddede belirtilen amacı güderek aynı türden bir suçu işlemeye meyilli oldukları sanılanlara, ayrıca kışkırtıcılara, gösterici ve kullanılacak amacı bilip de, para veya başka türlü maddi yardım sağlayan destekçilere ve 27.12.1956 tarih, 1423 (.) sayılı Kanun'un 1. maddesinin ve 1. ve 2. bentlerinde belirtilen şahıslara da uygulanacaktır.

Söz konusu yasanın diğer ilgili hükümleri aşağıdadır

a. Cumhuriyet Savcısı 18. ve 19. maddelerin yerine getirilmesi amacıyla şahsen veya güvenlik kuvvetleri aracılığı ile her türlü araştırmayı yapabilir.

b. Serbestçe kullanımı 18 ve 19. maddelerde belirtilen şahısların davranışlarına ve faaliyetlerine yaradığının tespit edilmesi halinde hakim; 27.12.1956 tarih 1423 sayılı Kanun'un 3. maddesindeki önlemlere ek olarak, ilgili şahısların mal varlıklarını kontrol edebilir. Gerekli gördüğü ve yeterli bulduğu takdirde hakim sadece bir önceki fıkrada belirtilen hükümleri uygulayabilir. Mal varlıklarını kontrol hakkından men edilme süresi azami 5 yıldır. Bu sürenin sonunda ise, şartların devam

etmesi halinde, men etme durumu yenilenir

c. Men etme kararı ile birlikte hakim, avukat, yasal bilirkişiler, ticaret doktorları ve mali müşavirler listesinden bir ismi seçerek onu bilirkişi tayin eder. Bu vekile 16.03.1942 tarih ve 267 sayılı Kraliyet Kararı'nın 28, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 37, 39, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48 ve 88. maddeleri uygulanır. Tayini takip eden bir ay içinde bilirkişi men kararına uğrayan şahsın mal varlığı hakkında detaylı rapor vererek, kesin miktarını, nereden geldiğini, yaşam düzeyini ve ceza uygulamalarını ilgilendirecek diğer bilgileri sunar.

d. Hakkında mal varlığını kontrol etme kararı verilen şahsın bu kararın infazını engellemek üzere yapacağı her türlü hareket 3 ila 5 yıl arasında hapis ile cezalandırılır. Aynı ceza şahsa bu yönde yardım eden kişilere de verilir. Bu suçun hükmü anında verilir.

e. Uluslararası anlaşmalardaki hükümler haricinde İtalya'da yaşayabilecekleri kadar maddi dayanakları olduğunu ispatlayamayan yabancılar 18.06.1931 tarih 773 sayılı Kraliyet Kararı'nın 150. maddesine istinaden (152.maddesindeki durumlar hariç) sınır dışı edilirler.

Anayasa'nın 10. maddesinin sondan 1 fıkrasının hükmünde yer alan siyasi sığınma hakkı kullanıldığında yukarıdaki fıkra uygulanamaz.

f. Ceza Kanunu'nun 336. maddesinde öngörülen suçu işlerken tutuklanan (Güvenlik kuvvetlerine silahlı silahsız karşılık vermek, karşı koymak) şahıslara Ceza Uygulamaları Kanunu'nun 502 ve 504. maddeleri uyarınca hemen hüküm verilir. Bu durumda ve 20 gün içerisinde 1. dereceden hüküm vermek kaydıyla, aynı Kanunun 503. maddesi uygulanamaz.

Suçüstü hali dışındaki vakalarda, Cumhuriyet Savcısı sanığın tutuklanmasına karar verir ve hüküm giydirir.

g. Cumhuriyet Savcısı güvenlik kuvvetleri veya silahlı kuvvetler mensuplarından bazılarının silahlı veya başka bir

yolla suç işlediklerini haber aldığı takdirde, aynı gün ilgili mahkemeyi haberdar eder ve kendisi sadece kanunen tehir edilemeyen evrakları düzenler. Aynı durum Valinin haber alması halinde de geçerlidir.

h. Güvenlik veya Silahlı Kuvvetler mensuplarının işledikleri suçlardan dolayı açılan davalarda savunma, sanıkların isteğine göre ya Devlet avukatı veya özel avukat tarafından yürütülür. İkinci halde savunma giderleri İçişleri Bakanlığı'na aittir.

ı. (4-11) Güvenlik kuvvetlerinin kimliğini açıklamayı reddeden herkesi karakola götürüp kimliğini araştırmaya ve 48 saati geçmeyecek şekilde alıkoymaya hakkı vardır.

Aynı hak şahsın beyan ettiği kimlik ve ibraz ettiği belgeler şüphe uyandırdığında da kullanılabilir.

Alıkoymadan ve saatinden Cumhuriyet Savcısı hemen haberdar edilmelidir, eğer kendisi ilk iki fıkrada öngörülen durumların mevcut olmadığına kanaat getirirse, derhal salıvermeyi hükmeder.

Cumhuriyet Savcısı salıvermeden ve saatinden de ayrıca haberdar edilir.

(12) Bir şahıs sahibi bulunduğu taşınmaz malını veya bir kısmını bir ayı aşkın bir süre için başka bir şahsa devrederse 48 saat içinde en yakın güvenlik birimlerine taşınmazın tam yerini, alanın eşkalini ve alanın kimlik belgesindeki bilgileri bildirmek zorundadır. 30.06.1977 tarihinden sonra devirde bulunan ve devirleri halen devam eden tüm şahıslar 1. fıkrada belirtilen bilgileri bu Kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren 60 gün içerisinde güvenlik kuvvetlerine bildireceklerdir. Bildirimler iadeli taahhütlü mektup ile de yapılabilir. Haber kağıdının tarihi esas alınacaktır. Hükümlere uymayanlar hakkında 200.000 ile 300.000 liret arasında para cezası uygulanır. Uygunsuzlu-Güvenlik Kuvvetleri ile bağlı bulunan belediyenin zabıtaları tarafından tespit edilir. Ceza Belediye Başkanı tarafından kesilir ve para belediye kasasına girer.

D. 15.12.1979 Tarih 625 sayılı Kamu Güvenliğini ve Demokratik Düzeni Korumaya Yönelik İvedi Tedbirler Hakkındaki Kanun

a. Terörist eylem veya demokratik düzeni değiştirmeye yönelik ve müebbet hapis ile cezalandırılmayan suçlara verilen cezaların miktarı yarı yarıya arttırılır.

Ağırlaştırıcı durumların bulunması halinde, bir önceki fıkrada belirtilen hüküm öncelikle uygulanacaktır.

Hafifletici unsurların da bulunması, ikinci fıkrada belirtilen unsurlara eşit oldukları veya onları bastırdığı anlamına gelmemekte ve 1. fıkra hükümleri uygulanmaktadır.

b. Ceza Kanunu'nun 289 bis maddesi hükümleri hariç, demokratik düzeni değiştirme veya terörist eylemlere yönelik suçlarda, diğerlerinden ayrılıp güvenlik kuvvetlerine veya yasal makamlara somut şekilde yardım edip onların teşhis edilmesini ve yakalanmalarını sağlayan sanıkların müebbet hapis cezaları 12 ila 20 yıl arası hapis diğer cezaları ise 1/3'e indirilir.

Üstteki fıkrada belirtilen durumun bulunması halinde, 1. maddede belirtilen hükümler uygulanmaz.

c. Ceza Kanunu'nun 56. maddesinin son fıkrasında belirtilen durum hariç, terörist eylem veya demokratik düzeni değiştirme girişiminden sanık olan şahıslar kendi istekleri ile suçun işlenmesini önler ve olası işbirlikçilerin yakalanması için yardımda bulunursa, haklarında hiçbir cezaya hükmedilmez.

d. Güvenlik kuvvetlerinin, suçları önlemeye yönelik operasyonlar sırasında durumun gerektirmesi halinde, teşebbüs edilen suç elemanlarına uymasalar dahi, durum ve davranışlardan haklarında Ceza Yürütme Kanunu'nun 165-ter ve Ceza Kanunu'nun 305 ve 416. maddeleri hükmü gereğince tahkikata uygun gördükleri şahısları gözaltına almaya yetkileri vardır.

Ceza Yürütme Kanunu'nun 225-bis maddesinin 2. fıkrasına göre güvenlik kuvvetleri bu şahısların üstünü arayabilir ve soru sorabilir. Güvenlik kuvvetleri şahısları 48 saatlik süreyi aşmayacak şekilde alıkoyabilirler. Delillerin yetersiz olması halinde şahıs salıverilir, aksi halde hapse sevk edilip Cumhuriyet Savcısı'na teslim edilir. Her halükarda, güvenlik kuvvetleri Cumhuriyet Savcısı'nı alıkoyma ve aranmalardan haberdar etmelidir.

48 saat içinde alıkoymayı ve aramayı gerektiren unsurlar Cumhuriyet Savcısı'na iletilir.

Bu bilgileri alan savcı, delillerin geçerli olması halinde alıkoymayı ve aramayı tasdik eder. Ceza Yürütme Kanunu'nun 238. maddesinin 1. fıkrasında öngörülen bir veya birden fazla suçla ilgili delillerin bulunması halinde, aynı maddenin 4. ve 5. fıkra hükümleri uygulanır. Aksi halde savcı şahsın salıverilmesine karar verir.

Her iki ayda bir İçişleri Bakanı alıkoyma vakaları hakkında Parlamentoya rapor verir. Bu madde hükümleri kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren bir yıl süreyle geçerlidir.

e. Ceza Yürütme Kanunu'nun 238. maddesinin 1, 2, 3 ve 4. fıkraları aşağıdaki gibi değişmiştir.

Bu Kanun'un 1.maddesinde belirtilen ve cezaları 5 yıl hapsi aşan suçlarda tutuklama zorunlu tutulmuştur.

Güvenlik kuvvetleri mensupları tarafından işlenen suçlar için alıkoyma işlemleri cezaevlerinin özel bölümlerinde veya askeri cezaevlerinde infaz edilebilir.

Bilumum kamu düzeni kuruluşları (Posta Müdürlükleri, Kredi Kurumları vs.) nezdinde 20 milyon lireti aşan para çekme veya yatırma işlemleri gerçekleştiren şahısların kimlikleri ilgili memur tarafından belirlenecektir.

Bir önceki fıkrada belirtilen kayıtlar 10 yıl süre ile muhafaza edilecektir. Bu hükümlere uymayanlar hakkında 6 aya kadar

hapis ile 200.000 ila 2.000.000 l iret arası para cezası verilir. Bu maddenin hükümleri, kanunun yürürlüğe girmesinden 15 gün sonra geçerlilik kazanacaktır. Yürütme esasları Kredi ve Tasarruf Komisyonunca belirlenir.

E. 18.02. 1987 Tarihli ve 34 sayılı Terörizmden Ayrılanlar Yararına Önlemler Hakkında Kanun

a. Ayrılma Davranışı

Bu Kanun dahilinde terörist eylem veya düzeni bozma suçlarından sanık şahısların bağlı oldukları terörist eylem veya düzeni bozma hareketi veya organizasyonundan ayrılmaları, işledikleri suçları kabul etmeleri davranışların değişmesiyle şiddetin politik mücadele aracı olarak kullanılmasını kınamaları ayrılma davranışı olarak kabul edilir.

b. Cezanın Değişmesi ve İndirilmesi

Yukarıda belirtilen suçlardan sanık şahısların cezaları, birinci maddede öngörülen *"Ayrılma Davranışını"* göstermeleri halinde;

Müebbet hapisler 30 yıla,

Diğer suçlar; tasarlayarak cinayet ve yaralanmalarda 1/4 indirilir. Diğer cinayetlerde, silah ve patlayıcı suçlarında, yalan beyan veya ihtimas geçme ve kışkırtma suçlarında yarı yarıya indirilir. Diğerlerinde 1/3 indirilir.

Birinci fıkradaki hükümler Ceza Kanunu'nun 285 ve 422. maddelerinden sanık şahıslara uygulanmaz (Toplu kıyım suçları).

Birinci fıkrada belirtilen indirimler ve değişimler, hafifletici ve ağırlaştırıcı unsurlar ile diğer ilgili unsurların gözönüne alınması ile tespit edilip uygulanır. İndirimler ve değişimler dava hakimi tarafından uygulanır.

c. Kesin Hükümlerde Cezanın Değişmesi veya İndirilmesi

Terörist suçlarla ilgili bu yasanın yürürlüğe girmesinden önce kesin hüküm verilen cezalar, sanığın aynı tarihten önce bu Kanunun 1. maddesine göre *"Ayrılma Davranışı"* göstermiş olması şartı ile değiştirilir veya indirilir. Ceza Uygulamaları Kanununun 628 ve sair maddeleri uyarınca infaz hakimleri yetkilidir.

ç. Yürürlük Tarihinden Sonra *"Ayrılma Davranışı"* Beyanı

Sanıklar yürürlük tarihinden itibaren 30 gün içerisinde 1. madde hükümleri çerçevesinde beyanda bulunabilirler. Beyan istemi davanın görülmekte olduğu yargı organındaki savcıya iletilir.

Savcı söz konusu istemi ilgili hakime hemen iletir. İkinci ve üçüncü maddelere göre yetkili olan hakim karara esas oluşturacak tüm elemanları toplar.

d. İptal Etme

İki ve üçüncü maddelerde belirtilen hükümlerden yararlanan sanıkların doğan hakları yeni suç işlemeleri veya *"Ayrılma Davranışı"* ile bağdaşmayan hareketlerde bulunmaları halinde iptal edilir.

Söz konusu durumda sanığın doğan hakları, Ceza Uygulamaları Kanunu'nun 628. maddesine göre ilgili hakim tarafından iptal edilir.

e. Şartlı Tahliye

Birinci maddedeki davranışı sergileyenlere ve cezası 10 yılı aşmayanlara şartlı tahliye hakkı tanınır.

f. Toplam Ceza Süresi

Aynı sanığın belirtilen suçlardan bir kaç ceza alması ve her birinin 2 ve 3. maddelerdeki hükümlerden yararlandırılmış olmaları halinde, toplam ceza süresi 22 yıl 6 ay hapis ve 4 yıl tutukluluk süresini geçemez. Söz konusu toplam, Ceza Kanunu'nun 80. ve Ceza Uygulamaları Kanunu'nun 582. maddeleri uyarınca tek ceza olarak işlem görür.

g. Sınırlamalar

Bu Kanun'daki hükümler 31.12.1983 tarihine kadar işlenen veya bu tarihten önce işlenen suçlara uygulanır.

15.12.1979/625, 06.02.1980/15 madde 4 ile 29.05.1982/364 madde 2 ve 3' deki hükümlerden yararlananlar bu Kanunun hükümlerinden yararlanamazlar.

9.5. İngiltere

9.5.1. İngiltere'ye Yönelik Terörizm Tehditleri

Tarihsel süreçte İngiltere'nin terörizmin her türüyle karşılaştığı söylenebilir. İngiltere önce XX. yüzyılın başlarında etnik/ayrılıkçı kökenli İrlanda Cumhuriyet Ordusu'nun (IRA: The Provisional Irish Republican Army/Official Irish Republican Army) terörizm tehdidiyle karşı karşıya gelmiştir. Bu tehdit temelde etnik kökenli olmakla birlikte, Protestanlar ile Katolikler arasındaki mezhep uyuşmazlıklarından da etkilenmiştir. İngiliz askerlerinin Kuzey İrlanda'dan tamamen çekilmesini, bu bölgenin tam bağımsızlığının sağlanmasını, ardından da Güney ve Kuzey İrlanda'nın birleşmesiyle İrlanda Adası'nda İngiltere'den ayrı ve tam bağımsız bir İrlanda Devleti'nin kurulmasını amaçlayan IRA yoğun bir şiddet dalgası yaşatmış, örgütün düzenlediği eylemler sonucunda bugüne kadar yaklaşık 3.200 asker ve sivil hayatını kaybetmiştir. Son 10 yıllık süreçte, İngiltere ile IRA'nın siyasi kanadı olan Sinn

Fein arasında yürütülen temaslar 2005 yılında olumlu sonuçlar vermiş ve bu süreci izlemekle görevli *"Uluslararası Bağımsız Silahsızlanma Gözlemci Kurulu"* yaptığı açıklamada, IRA'nın silah bıraktığını teyit etmiştir.

Etnik/ayrılıkçı terörizm II. Dünya Savaşı sonrasında da Filistin, Malaya, Kıbrıs gibi eski İngiliz sömürgelerinde İngiltere'nin karşısına çıkmıştır. İngilizlerle Yahudi, Malayalı ve Rum teröristler arasındaki çatışmalar DYÇ Doktrini'nin doğmasına neden olmuştur.

İngiltere'nin karşılaştığı son terörizm tehdidi ise radikal İslami akımlar kökenli çağdaş asimetrik terördür. Çağdaş terörizm El Kaide şemsiyesi altında yer alan Ebu Hafs el Mısri Tugayları aracılığıyla 7 Temmuz 2005 tarihinde Londra'yı vurmuş, 60'a yakın insanın ölümüne ve önemli maddi hasara neden olmuştur. 7 Temmuz saldırıları can ve mal kayıplarının yanı sıra, tıpkı 11 Eylül saldırılarının ABD'de yarattığı türden yönetsel ve toplumsal sorunlar da ortaya çıkarmıştır. Yani, Amerikalıların bir *"11 Eylül"*ü olduğu gibi, 7 Temmuz saldırılarından sonra İngilizlerin de bir *"7 Temmuz"*u olmuştur. Bu saldırıların İngiliz toplum psikolojisinde yarattığı etkiyi Hacettepe Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü akademisyenlerinden Dr. Çelikpala şöyle yorumlamaktadır:

"7 Temmuz saldırıları ve takiben ertesi hafta ortaya çıkartılan saldırı girişimleri sonrasında İngiltere'de Londra merkezli farklı bir hava oluştu. Özellikle bu saldırıyı yapanların İngiltere'de doğup büyüyen, İngiliz eğitimiyle yetiştirilen bir nevi 'evin çocuğu' şeklinde nitelenebilecek teröristler olduğu gözönüne alınırsa. Bu döneme kadar birlikte ve iç içe yaşadığı varsayılan çok dilli-çok etnili İngiliz toplumu, bir anda birbirinden farklı alanlarda yaşayan, birbirleriyle neredeyse zorunlu haller dışında ilişki kurmayan grupların varlığının farkına vardı.

– Saldırılardan sonra hazırlanan- yeni terörle mücadele yasa tasarısı ise ortalığı karıştırmış durumda. Tasarının eleştirilmesinin ardında yatan nedenlerin başında yasanın geleneksel İngiliz adaletinin ve devletinin temeli olduğu kabul edilen Manga Carta'nın ruhunu

dinamitlediği ve her tutuklunun bekletilmeden derhal mahkemeye çıkartılması anlamına gelen habeas corpus imtiyazını/hakkını ortadan kaldırdığı inancı yer alıyor. Kısacası İngiltere'de 'nerede geleneksel değerlerimiz' çerçevesinde yürütülen yeni terörle mücadele yasası tartışmaları aslında bir anlamda tüm toplumu terörle nasıl mücadele edilir konusunda uyanık hale getirip, karar alma sürecinin içerisine çekmiş durumda." (Çelikpala, 2005, 68)

Yazar, 7 Temmuz saldırılarından sonra İngiltere'de oluşan psikolojiyi canlı bir biçimde aktarmaktadır. Ancak yaklaşımını iki noktada eleştirebilmek mümkündür.

İlk nokta İngilizlerin *"Manga Carta ve habeas corpus"*a veda tarihlerine ilişkindir; Bu veda seremonisi 1984 Tarihli Polis ve Kriminal Deliller Yasası ile PTA düzenlemelerin ve 1986 Tarihli Kamu Düzeni Hakkındaki Yasa'nın çıkartılmasıyla bundan 20 yıl önce başlamıştır. *"Yirmi Birinci Yönetim"* adlı kitapta bu gelişim şu satırlarla anlatılmaktadır:

"İngiliz iç güvenlik tarihinde özel bir öneme sahip olan bu yasalar çıkana kadar İngiliz polisi; bireysel özgürlüklerin üstün olduğu, polisin sıradan yurttaştan ayrılamayacağı ve yetkilerinin kısıtlandığı bir ortamda görev yapmıştır. Suçla mücadelede toplumun çıkarları ile sanık hakları arasında bir denge kurmak isteyen, ama büyük ölçüde de artan suçlarla bozulmaya yüz tutan kamusal düzeni onarmaya ve İrlanda kökenli terör olaylarını engellemeye çalışan 1984 Yasa'sı ise, tüm polis yetkilerini hem yeniden tanımlamış ve hem de arttırmıştır. Bu nedenle sözü edilen yasa, toplumsal olayları yeniden düzenleyerek kamusal düzeni korumayı amaçlayan 1986 tarihli Kamu Düzeni Hakkındaki Yasa'yla eşdeğer görev ifa etmektedir. Bu yasalar; polis ile vatandaşın kamusal düzene bakış açısında ve kamusal düzeni koruma sorumluluğunda doğal olarak var olan, ama İngiliz mantığına ters gelen farklılığı kabul etmesi açısından da önemlidir." (*a. g. e.*, s. 633)

İkinci nokta İngiliz terörle mücadele konseptinin tarihsel gelişimine bakıldığında ortaya çıkmaktadır. DYÇ Doktrini'ni keşfeden İngilizler, terörizmle başa çıkılabilmesi için silahlı mücadelenin yanı sıra bu mücadeleyi güçlendirecek siyasi,

TERÖRİZMLE MÜCADELE

sosyo-ekonomik ve kültürel önlemlerin de alınmasının gerektiğini kabul ederek, konsept içerisinde bu tür önlemlere de yer vermişlerdir. IRA terörizmiyle mücadele döneminde de konsepte uygun olarak; sanayileşme, bölgelerarası dengesizliklerin giderilmesi, yatırımların geliştirilmesi, kentleşme ve istihdam politikalarının ıslahı, etnik ve dini mesafelerin azaltılabilmesi için toplumsal ilişkilerin geliştirilmesi ve bu doğrultuda eğitim programları düzenlenmesi gibi çok sayıda sosyal, ekonomik ve kültürel içerikli politikayı başarıyla uygulamışlardır. Ancak bu başarı bir gerçeğin üstünün örtülmesine yetmemiştir: İngilizler terörizmle mücadelenin kontr-terör, yani silahlı mücadele boyutunda çok acımasız davranmışlardır.

"Kuzey İrlanda sorununun en hararetli günlerinde İngiltere'de yürürlükte bulunan yargısız ve süresiz gözaltı uygulaması ile 'Diplock Mahkemeleri' adı verilen süreç, bu durumun en acımasız örneklerini teşkil etmiştir. 1978 yılında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, İngiltere'yi gözaltındaki kişilere insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yapmaktan suçlu bulmuştur. İngiliz güvenlik güçlerinin hukuk dışı olarak gözaltına aldıkları İrlandalılara 'duyu mahrumiyeti' adı verilen bir işkence yöntemi uyguladıkları tespit edilmiştir. Yirmi yıldan fazla hapiste kalıp daha sonra suçsuz olduğu anlaşılarak serbest bırakılan insanlar olmuştur. Bütün bu uygulamalar ise İngiltere Başbakanı Thatcher'ın 'Düşmanınızı savaşta yenebilmek için, sivil özgürlükleri bir süre askıya almak zorundasınız' sözünde ifadesini bulan İngiliz terörle mücadele anlayışından kaynaklanmıştır." (Sezgin, 2005)

İngiltere terörizmle mücadelenin kontr-terörizm boyutu konusundaki bu anlayışını değiştirmeye pek de niyetli değildir. İngiliz Savunma Bakanı John Reid 2006 Nisanı ortalarında Kraliyet Birleşik Hizmet Enstitüsü'nde yaptığı bir konuşmada şunları söylemiştir:

"1950 yılında yürürlüğe giren ve savaş sırasında sivillerin haklarının korunmasını amaçlayan Cenevre Sözleşmesi denizaşırı görevlerde terörle mücadele eden İngiliz askerlerini kısıtlamakta, etkin ve anında müdahaleyi olanaksız hale getirmektedir. Terör XXI. yüzyılın savaşı olup, bu savaş XX. yüzyıldan kalan kurallarla kazanılamaz. Savaş artık aynı normlarla kısıtlanmış iki devlet arasında

cereyan etmemekte ve düşman Cenevre Sözleşmesi'nde tanımlandığı gibi 'farklı renkte farklı işaret taşıyan' üniformalar giymeyip, 'kot pantolon ve sırt çantası ile' siviller arasında dolaşmaktadır. Terörle mücadele Cenevre Sözleşmesi'nin devletlerin; sorgulama, tutuklama ve silah kullanma haklarını kısıtladığı, devlet dışı aktörlerin ise hedeflerini serbestçe vurdukları bir savaş anlamına geliyor. Demokratik güçler için hayatı zorlaştıran son derece 'barbar bir terörizme' karşı insan hakları ve Avrupa hukuku tarafından ellerimiz ve kollarımız bağlanıyor." (Ataç, 2006)

Bu örnekler, terörizm tehditleri karşısında İngiltere'nin tereddütsüz olarak kont-terör tarafı ağır basan bir terörizmle mücadele stratejisini uyguladığını ve uygulayacağını açıkça ortaya koymaktadır. Bu nedenle 7 Temmuz saldırılarından sonra İngiliz toplumunun bir bölümü ve bazı entelektüellerce *Manga Carta* ve *habeas corpus* gibi belge ve ilkeler elden gittiği için *"timsah gözyaşları"* dökülmesini anlayabilmek pek de mümkün değildir. Olsa olsa İngiltere'nin terörizmle mücadele konusundaki temel felsefesini oluşturan *"çifte standardın"* bu derece ortaya çıkmasından kaynaklanan bir sıkıntının dışa vurumu olarak yorumlanabilir.

Polly Toynbee de; *The Guardian*'da yer alan bir makalesinde bu çifte standardı ağır biçimde eleştirmektedir:

"Charles Clarke'ın -İçişleri Bakanı- terör saldırılarını öven ve destek verenlerin beş yıla kadar hapse atılmasını öngören yasa önerisi saçma ve tehlikelidir. İrlandalıların terör saldırılarını yüceltmelerine, övgü yağdırmalarına yıllarca hoşgörü gösterilmiştir. Hukukçular da teröre övgü yağdırmanın, arka çıkmanın hangi boyutu ve türünün şiddete neden olacak tahrik unsuru oluşturacağının kararını vermekte zorlanıyorlar. 2000 yılında İslami Tehdidine karşı çıkarılan Terör Yasası'yla; terörist olduğundan şüphelenilenleri polise bildirme zorunluluğunun getirilmesi ve İslamcı teröristlerin haklarında suçlama olmasa da üç ay süreyle gözaltında tutulabilmeleri de bir çifte standarttır. Çünkü; hiçbir zaman yasayla terörist olmasından şüphelenilen İrlandalıları polise bildirme zorunluluğu getirilmemiş ve IRA yandaşları için azami gözaltında tutulma süresi bir haftayla sınırlandırılmıştı.

Görülen odur ki radikal İslamcılar IRA bombacılarından daha korkutucu yaratıklar olarak görülmektedirler. Oysa ki IRA daha organize bir düşmandı ve daha öldürücüydü."

Ancak bu çifte standart, ASALA ile yaptıkları *"centilmenlik anlaşmasının"* Fransa'ya Orly katliamına mal olması örneğine benzer şekilde İngiltere'nin de başına iş açmıştır. Londra saldırıları, İngiltere'nin Irak'da ABD ile birlikte sahneye koydukları *"terörizmle ve KİS'lerle mücadele oyununun"* bir yansıması olduğu kadar, İngiltere topraklarında beslenip büyümesine izin verilen *"terörizm ruhu ve ortamının da"* bir sonucudur.

Dr. Çitlioğlu ve Erkmen'de Londra saldırılarının hemen sonrasında 2005 Ağustos'unda *Stratejik Analiz Dergisi*'ne yazdıkları bir makalede bu yoruma aynen katılmaktadırlar:

"İngiltere'nin Radikal İslamın tehdidiyle karşılaşması, bu ülkenin IRA dışındaki yabancı terörist örgütlere karşı tutumunu izleyenler açısından bir sürpriz değildir. Çünkü; İngiltere IRA olayı dışında, uluslararası terörizm ve diğer ülkelerde yaşanan terör olayları konusunda ciddi bir yasal düzenlemeye gitmemiştir. Bu konuda diğer ülkelerin terörist örgütlerine yönelik istihbarat çalışmaları ile yetinilmiş, İngiltere sınırları dahilinde faaliyet göstermeyen veya İngiltere'ye zarar vermediğine inanılan yabancı örgütlerin çalışmalarına göz yumulmuştur. Böylece çok sayıda terörist grup bu ülkeyi, gizli ya da açık olarak sınır ötesi hedefleri için bir üs olarak kullanmıştır. İngiltere'yi uzun yıllar boyunca mesken edinen; PKK, DHKP-C, HAMAS, Filistin İslami Cihat (Shaqaqi), Abu Nidal, Aden İslami Ordusu, İran Mücahidin, ETA, Mısır Islami Cihad, El Cemaat El İslamiye, Silahlı İslami Grup, Selefist Grup, Tamil Kaplanları ve Hizbullah gibi örgütlerin faaliyetleri, ancak 2001 yılında yürürlüğe giren yeni Terörizm Yasası'nı takiben yasaklanmıştır. Buna rağmen bu ülkede halen faaliyetlerine devam eden çok sayıda örgüt ve silahlı grup bulunmaktadır.

İngiliz iç ve dış istihbarat servislerinin ve güvenlik güçlerinin bu örgütleri kontrol altında bulundurdukları yolundaki iddiaların da gerçekle hiçbir ilgisinin bulunmadığı, Temmuz ayındaki Londra saldırıları ile ortaya çıkmıştır. İngiltere'nin terörizm konusundaki

bu zafiyeti uzun süredir bilinmektedir. Fransız ve Cezayirli terör uzmanları, bu zafiyet nedeniyle Londra'ya 'Londonistan' adını vermişlerdir."

Özetlersek, İngiltere terörizmle mücadele tarihi, terörizm tehditleri karşısında bu ülkenin takınacağı tavrın net bir şekilde tahmin edilmesine imkan vermektedir: Terörizm İngiltere anakarasını tehdit etmediği sürece, her türlü yabancı terörist örgüt *"Magna Carta ve habeas corpusun koruyucu kalkanı"* altındadırlar. Ancak terör tehdidi anavatana yöneldiğinde bu belgenin ve ilkenin savunması idealist ve romantik çevrelerle entelektüellere terk edilecek, politikacılar ve iç güvenlik güçleri terörizmle mücadele gibi daha ciddi ve güncel sorunlara yöneleceklerdir. Bu anlamda İngiliz terörizmle mücadele konseptinin son derece realist olduğu da söylenebilir.

Bu nedenle 13 Nisan 2006 tarihinde yürürlüğe giren ve *"İngiliz Patriot Act"*i diye isimlendirilen yeni terörizmle mücadele yasası beklenmeyen bir sürpriz değildir ve İngiltere'nin tarihsel terörizmle mücadele konseptinin doğal bir sonucu şeklinde yorumlanmalıdır. Bu genel değerlendirmeden sonra İngiltere'nin terörizmle mücadele konseptini ana hatlarıyla aşağıdaki şekilde özetleyebilmek mümkündür:

Bu ülkede terörizm, olağan adli olay sayılmakta, yargılaması açık yapılan terörist; siyasi mahkum statüsü tanınmadan, inançları için değil, işlediği suç için cezalandırılmaktadır. 2006 yılında çıkarılan yeni Terörizmle Mücadele Yasası terörizm suçlarıyla ilgili olarak jürisiz yargılama sistemini benimsemiştir.

Teröre karşı 1970'ler sonrasında geçiciliği özellikle vurgulanan mevzuat düzenlemeleri yapılırken; alınan önlemlerin özgürlükçü demokrasiye ters düşmediği propagandası sıkça kullanılmış, bu propagandaya gerçekçi bir dayanak verilebilmesi amacıyla da, 2006 yılında çıkartılan son yasaya kadar eyleme dönüşmemiş düşüncelerin suç sayılmaması yoluna gidilmiştir.

Terörizmle mücadele amacıyla 1974 yılından sonra çıkartılmaya başlanan yasalarla geleneksel güvenlik anlayışından

bir ölçüde vazgeçilerek güvenlik güçlerinin yetkilerinin arttırılması, bazı örgütlerin ve bu örgütlere yardımın yasaklanması, örgütlerin medyayı kullanmasının engellenmesi, terörist ilan edilenlerin vatandaşlık hak ve imtiyazlarından tecrit edilmesi, ihdas edilen özel yargılama usulleriyle birlikte etnik/ayrılıkçı IRA terörizmi karşısında olumlu sonuçlar vermiştir.

Önceden de işaret edildiği gibi terörizmle mücadelede silahlı mücadelenin yanı sıra, sosyo-ekonomik, siyasi ve kültürel önlemlerle mücadele boyutu da ihmal edilmemiştir. Yani, DYÇ doktrinine sadık kalınmıştır.

Uluslararası alanda ise; Amerika'daki İrlandalıların terör örgütlerine verdikleri mali desteğin kesilmesi ve terör örgütlerine destek olan ülkelerin enternesi için özel çaba gösterilmiştir. Bu anlamda İngilizler terörizmin finansmanıyla mücadele alanında da önderlik yapmışlardır.

İngiltere'nin terörizmle mücadele konseptinin dış politika boyutu da oldukça başarılıdır. Bu politika; İrlanda'daki İngiliz varlığının demokratik bir temele dayandığı ve halkın büyük çoğunluğunun desteğine sahip olduğu, alınan önlemlerin temel hak ve özgürlüklere saygı anlayışıyla yürütüldüğü ve İrlanda'da mücadele eden örgütlerin terörist oldukları yolundaki yoğun propagandaya dayandırılmış, propaganda kapsamında İrlanda'daki olayların bir mezhep çatışması olduğu ve İngiliz Devleti'nin bu çatışmada taraf kabul edilemeyeceği özellikle vurgulanmıştır.

Ulusal düzeyde terörle mücadele faaliyetleri kapsamında güvenlik güçlerinin istihbarat yetenekleri ve taktikleri geliştirilirken, İçişleri Bakanlığı'nda (Home Office) odaklanan istihbaratın koordineli değerlendirilmesi ve anti-terör önlemlerinin tüm devlet kurumlarının işbirliğiyle yürütülmesi çalışmaları, çağdaş asimetrik terörizm tehdidiyle karşılaşıldığı ana kadar bir ölçüde olumlu sonuçlar vermiştir.

Hükümetin anti-terör uygulamalarının, her yıl tarafsız bir kişinin hazırladığı rapor üzerine Parlamento'da incelenmesi de konseptin bir başka özelliğini oluşturmaktadır.

9.5.2. Terörizmle Mücadele Yapılanması

İngiltere'nin terörizmle mücadele organizasyonunu anlaşılabilmesi için, bu ülkenin iç güvenlik yapılanmasına özet olarak değinmek gerekecektir. Bu yapı, ABD iç güvenlik yapılanmasına da temel özellikleriyle yansımıştır.

İngiltere tekli bir iç güvenlik yapısına sahiptir ve sadece polis teşkilatı mevcuttur. Buna karşılık milli bir polis yoktur. İngiltere ve Galler'de İçişleri Bakanı'nın ve seçilmiş yerel otoritelerin sorumluluğu altındaki yerel polis güçleri mevcuttur. İskoçya'da ise; bölgesel konsey, ada konseyi ve İskoçya Bakanlığını bir araya getiren üçlü bir yönetsel yapılanma görülmektedir. Kuzey İrlanda'da Polis otoritesi İngiltere'deki İrlanda Bakanı'nca seçilmektedir.

Polis *"Yetki Düzeyi Açısından"* da; Bölgesel (Regional) ve Genel Yetkili Örgütler (Non Geographic Forces) olarak ikiye ayrılmaktadır. Genel polis hizmetlerini yerine getiren bölgesel polis normalde kendi sorumluluk sahasında görev yapmakta, ancak; polis otoritelerinin emriyle veya olağanüstü koşullar oluştuğunda görev sahasını aşarak, diğer polis güçlerine yardım edebilmektedir. Ülke genelinde özel suç türleriyle uğraşan ya da hizmet alanlarının özelliği bulunan genel yetkili polis örgütleri ise idari yapıya tabi olmadan ülke çapında veya kendi hizmet alanlarıyla ilgili bulunan konularda görev yapabilmektedirler. 45 birimde teşkilatlanmış olan bölgesel polis kendi içinde de idari yapılanmaya göre: Metropoliten Polis *"Londra"*, County Polisi ve Şehir Polisi *"Borroughs polisi dahil"* olarak üçe ayrılmaktadır. Ayrıca, Londra Merkezindeki çok küçük bir sahada bu şehre özel ve Metropoliten Polisten bağımsız bir polis gücü (City of London Police) vardır.

Genel Yetkili Polis Örgütleri ise; Ulaştırma Polisi (British Transport Police), Savunma Bakanlığı'na bağlı resmi ve askeri kurumların güvenliğinden sorumlu Savunma Bakanlığı Polisi (Ministry of Defence Police), Atom Enerjisi Kurumu Polisi (Atomic Energy Constabulary), Dover Liman Polisi (Port of Dover Police), Milli Kriminal Polis Birimi (National Crime Squad) ve;

Özel Şube, İçişleri Bakanlığı'na bağlı iç istihbarat birimi M15 ve Dışişleri Bakanlığı'na bağlı dış istihbarat birimi M16'dan oluşan Siyasi Polistir. Londra'da konuşlanmış bulunan Milli Kriminal Polis ağır suçlarda idari yapılanmaya tabi olmadan diğer polis birimlerine yardım için görevlendirilebilmektedir. Siyasi Polis de; devletin güvenliği ve bütünlüğü, hanedan, bakanlar, yabancı ve yerli VIP'ler ve yabancı şüpheliler konusunda idari yapılanmaya tabi değildir. Milli Suç İstihbarat Servisi (National Criminal Intelligence Service) gibi organize suçlara mücadele amacıyla görevlendirilen birimler de çoğunlukla genel yetkili örgütlerdir. Bu örgütler arasında ayrıca, *"Gönüllü Polis"* denilen ve kalabalıkları denetlemede kullanılan part time ve ücretsiz çalışan polis görevlileri yapılanması mevcuttur.

İngiltere'deki *"İç Güvenlik Otoriteleri"* ise; İçişleri Bakanı, Yerel Polis Otoriteleri (Local Police Authorities) ve Polis Şefleri (Chief Constables)dir.

Bu karışık yapılanma içinde özellikle terörizmle mücadele alanında görevlendirilen bir polis biriminin varlığından söz edilebilmesi pek de kolay değildir. Nitekim, anti-terör önlemlerini kapsayan 1989 tarihli Terörizmle Mücadele Yasası hükümlerine göre; hava ve deniz limanlarında görev yapan, kontrol yetkisine sahip ve yabancılar polisi adına hareket eden tüm polis ve gümrük personeli terörizmle mücadeleyle görevlendirilmiştir. Bu durumda İçişleri Bakanlığı'nın genel sorumluluğu altında tüm polis birimlerinin terörizmle mücadele alanında görev yaptıklarını söylemek doğruluk derecesi yüksek bir yorum olacaktır. Sadece görev alanları itibariyle bütün seksiyonları ile Siyasi Polis ve Milli Kriminal Polis bir adım önde gözükmektedir.

Terörizmle mücadelenin taktik boyutuna bakıldığında; İngiliz Ordusu'nun Filistin, Malaya, Kıbrıs ve İrlanda'da elde ettiği deneyimlerini yansıtan bir yapılanma izlenmektedir. Bu boyutta özellikle Scotland Yard'ın Özel Şubesi ile MI5 ve MI6 etkin görev yapmaktadır. Taktik operasyonlarda *"SO19 Firearms Unit Metropolitan Police"* ve *"PT17 of the London Metropolitan Police"* isimli CT timleri ile SAS adıyla bilinen İngiliz

Özel Servisi görev almaktadır. 1975'de doğrudan başbakana bağlı özel bir güvenlik teşkilatı olarak kurulan yaklaşık 2.500 mevcutlu bu birim, terör olaylarının yanı sıra gösteri yürüyüşlerinde de görev yapmaktadır.

İrlanda'daki terör ortamıyla mücadelede görevli temel birim ise Kraliyet Ulster Güvenlik Teşkilatı (RUC) olmuştur. İngiliz ordusunun da zaman zaman 20.000'i aşan mevcutla katıldığı bu mücadelenin en çok dikkat çeken özelliklerinden birisi de DYÇ Doktrini'ne uygun olarak Protestan kökenli Birlikçilerin (Unionist); *"Black and Tans"*, Ulster Gönüllüler Kuvveti (UVF: Ulster Volunteer Force), Ulster Özgürlük Savaşçıları (UFF: Ulster Freedom Fighters) ve Ulster Savunma Birliği (UDA: Ulster Defence Association) gibi para militer nitelikli kontr-terör örgütlerinin de terörizmle mücadelede kullanılmasıdır.

9.5.3. Terörle Mücadele Mevzuatı

İngiltere İrlanda sorunu nedeniyle terörizmle diğer ülkelere nazaran çok daha erken tanışmış, bu alandaki ilk yasal düzenlemeler de doğal olarak İrlanda sorunu bağlamında gerçekleştirilmiştir. Ancak, daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi, İngiltere son Londra olaylarına kadar terörizm tehdidini bir bütün olarak algılamamış, bu nedenle de terörizmle hukuki mücadele önlemleri daha çok IRA terörünün önlenmesine yönelmiştir. Bu açıklamalar ışığında İngiltere'deki terörizmle mücadele mevzuatının kronolojik gelişimi aşağıdaki şekilde sıralanabilecektir.

A. 1974 Tarihli Geçici Terörle Mücadele Yasası (PTA: Prevention of Terrorism Act)

1974 Kasım'ında bir pabın bombalanması sonucunda 21 kişinin hayatını kaybetmesi ve 180 kişinin de yaralanmasını takiben bir Geçici Terörle Mücadele Yasası çıkarılmış, bu yasa

1976 yılında bazı önemsiz değişiklikler yapılarak, Parlamento'nun yıllık onaylarıyla kalıcı hale getirilmiştir.

1974 Yasası, polisi ve İçişleri Bakanlığı'nı geniş yetkiler ile donatmış, pek çok kişi yasaya istinaden göz altına alınarak sorgulanmıştır. Yasa'nın güvenlik güçlerine verdiği en önemli yetki, zanlıyı yedi gün süreyle göz altında tutabilmektir. Ancak, 1982 yılı sonuna kadar bu yasaya dayanılarak göz altına alınan 5.500 kişiden sadece yüzde 2'sinin ceza aldığı göz önünde bulundurulursa, yasanın daha çok istihbarat toplama ve sindirme amaçlı olarak kullanıldığı söylenebilecektir. (Laçiner, 2001)

B. 1978 tarihli Kuzey İrlanda Olağanüstü Hükümler Yasası

Bu Yasa ise Kuzey İrlanda ile sınırlı olarak; güvenlik güçlerine haberleşmeyi kontrol dahil olağanüstü yetkiler tanımış, adli müzekkere olmadan şüphelilerin aranabilmesine, sorgulanmasına ve tutuklanmasına imkan tanımış, tek hakimli ve jürisiz yargılama usulü ihdas etmiş, polisi silahlandırmış, İçişleri Bakanı'na terörist örgütleri yasaklama ve faaliyetlerinin kamu oyuna duyurulmasını engelleme yetkisi vermiştir. Bu yasaya göre polis şüpheli şahısları bir yargı müzekkeresine dayanmadan 48 saat süreyle tutuklayabilmekte, bu süre bakanlık izniyle de 5 güne çıkabilmektedir. Söz konusu yasanın uygulanması, her yıl bağımsız bir şahsın verdiği rapor ışığında Parlamento tarafından incelenerek, yasanın uygulama süresi uzatılmaktadır.

C. 1984 Tarihli Polis ve Kriminal Deliller Yasası (Police and Criminal Evidence Act), 1986 Tarihli Kamu Düzeni Hakkındaki Yasa (Public Order Act) ve 1984 Tarihli PTA Düzenlemeleri (Temporaray Provisions)

Daha öncede belirtildiği üzere bu yasalar İngiliz iç güvenlik tarihinde özel bir öneme sahiptir. Bu yasalar çıkana kadar

İngiliz polisi; bireysel özgürlüklerin üstün olduğu, polisin sıradan yurttaştan ayrılamayacağı ve yetkilerinin kısıtlandığı bir ortamda görev yapmıştır.

Suçla mücadelede toplumun çıkarları ile sanık hakları arasında bir denge kurmak isteyen, ama büyük ölçüde de artan suçlarla bozulmaya yüz tutan kamusal düzeni onarmaya ve İrlanda kökenli terör olaylarını engellemeye çalışan 1984 yasası, tüm polis yetkilerini hem yeniden tanımlamış ve hem de arttırmıştır. Bu nedenle sözü edilen yasa, toplumsal olayları yeniden düzenleyerek kamusal düzeni korumayı amaçlayan 1986 tarihli Kamu Düzeni Hakkındaki Yasayla eşdeğer görev ifa etmektedir. Bu yasalar; polis ile vatandaşın kamusal düzene bakış açısında ve kamusal düzeni koruma sorumluluğunda doğal olarak var olan, ama İngiliz mantığına ters gelen farklılığı kabul etmesi açısından da önemlidir.

Adı geçen Yasalarla ve PTA'da gerçekleştirilen düzenlemelerle yeniden tanımlanan ve arttırılan yetkiler arasında: uluslararası terörizmle ilişkili kişilerinin göz altına alınması, sorgulanması ve tutuklanması, terörizmi destekleyen fonlara mahkeme kararıyla el konulması, şüphe üzerine yaya ve araçların kontrolüyle aranması, *"bir celbin uygulanabilirliğinden kuşkuya düşülmesi"* halinde belli güvencelerle tutuklama yapılabilmesi bulunmaktadır. Düzenlemelerin getirdiği en büyük yeniliklerden birisi de terörizmle ilgili faaliyetleri polisin kendiliğinden araştırabilmesi ve bu konuda polise yetki ile birlikte sorumluluk tevcih edilmesidir.

D. 1989 Tarihli Terörizmle Mücadele Yasası ve 1996 Düzenlemeleri

Bu yasa ve 1996 düzenlemeleri, hava ve deniz limanlarında görev yapan, kontrol yetkisine sahip ve yabancılar polisi adına hareket eden düzenli ordu birlikleri, polis, gümrük personeli ve göçmen idaresi personeline yetki vermektedir.

Bu görevliler: İngiltere'ye giren veya ayrılan şahısların; terörist faaliyetlerde bulunma, bu konuda hazırlık yapma veya azmettirme fiilleriyle ilgisinin bulunup bulunmadığını kontrol ve tespitle yükümlüdürler. Bu çalışmalar; şüpheli kişilerin sınırda durdurulmasını, İçişleri Bakanlığı kararıyla ülkeye girişlerinin engellenmesini, kimlik belgeleri ve bagajlarının kontrolüyle kimliğinin belirlenmesini, kontrolde elde edilecek şüpheli eşyalara el konmasını, belli süre *"12-24 saat"* alıkonulmayı, yine belli süre *"48 saat, devlet bakanı izniyle en çok 5 gün"* gözaltına alınmayı ve tutuklamayı kapsayabilecek, hava-deniz-kara taşımacılığı yapan şirketlerin personeliyle, her türlü taşıma aracı ve transit yolcular da kontrol edilebilecek veya araçlar hareketten alıkonulabilecektir. Hakim kararıyla şüphelinin ikametgahı ve müştemilatı da aranabilecektir. Bu yasayla yetkili kılınan görevliler, kontrol ve tespit faaliyetlerinde yardımcı olması için üçüncü şahıslara da *"teknik uzman, özel servis personeli vb."* yetki verebileceklerdir

Bu yasa; Kuzey İrlanda ve İngiltere bağlantılı terörist faaliyetler dışındaki terörizm faaliyetlerine de uygulanabilecektir. Aynı yasaya göre, Kuzey İrlanda veya Büyük Britanya'ya İngiliz Milletler Topluluğu seyahat bölgesi dışından gelen bir geminin veya uçağın yetkilisi; yolcuların ve mürettebatın doğum yerleri ve tarihleriyle isimlerini ve gidecekleri adresleri gösterir bir listeyi Kontrol görevlisine vermek zorundadır. Adı geçen yasayla öngörülen herhangi bir zorunluluk veya göreve itiraz etmek dahi suç sayılmaktadır.

1996 yılında yapılan PTA düzenlemeleri ise; polise bombalamaya ve terörist saldırılara müsait yerleri belirleme ve terörizm faaliyetlerini engelleme amacıyla sokak kontrolleri ve rastlantısal aramalar (stop-and-search) yapma yetkisi vermektedir. Terörizm karşıtı istihbarat faaliyetlerinin alanı da genişletilmiştir. Bu anlamda bu düzenlemelerinin temel amacı, terörist eylemlere verilen cezaların düzenlenmesinden daha çok, polisin istihbarat önleyici kolluk yetkilerinin arttırılmasıdır.

1996 düzenlemesi terörizmi, *"siyasi amaçlar için şiddet kullanma"* olarak tanımlamış,. terörizm ile diğer şiddet kullanma olayları arasındaki farklılık ise terörist eylemlerin; *"kamuyu veya kanunun bir kesimini korku içerisinde bırakma amacı"* olarak belirlenmiştir. (Laçiner 2001)

Yine 1996 düzenlemeleri ile Kuzey İrlanda'da terörü destekleyen ya da teşvik eden herhangi bir örgütün faaliyetlerinin yasaklanabilmesi ve cezalandırılabilmesi imkanı getirilmiş, başta IRA ve INLA olmak üzere 14 örgüt ve para-militer grubun faaliyetleri bu şekilde kontrole alınmaya çalışılmıştır.

1996 düzenlemeleri; yasaklanan bir örgüt adına para toplanmasını, örgüte bağışta bulunulmasını, örgüt lehine kamuya açık ya da kapalı toplantı veya miting düzenlenmesini, gösterilerin düzenlenmesine yardım edilmesini, yasaklanmış örgüte ait işaret veya sembollerin ya da örgüt üyesi olduğunu gösterecek her hangi bir şeyin taşınmasını ve sayılan bu yöntemlerle topluma korku salınmasını, cezayı müstelzim fiiller olarak belirtmektedir.

1996 düzenlemeleri ile polise verilen gözaltına alma ve tutuklama yetkilerinin sınırları da bir hayli genişletilmiştir. Bu cümleden olmak üzere polis hal ve hareketlerinden, makul kanıtlara dayanarak şüphelendiği bir kişiyi göz altına alabilmekte, göz altı için; yasaklanmış herhangi bir örgütün yasada cezayı müstelzim olduğu belirtilen eylem ve yöntemlerle desteklenmesi, terörist faaliyetlerce kullanıldığı yolunda bilgi bulunan bir fondan para veya mal alış verişi yapması, yasaklanmış bir bölgeye girilmesi, yasaklı bir kişiye yataklık edilmesi yeterli ve makul kanıt sayılmaktadır. Gözaltı süresi 48 saate olmakla birlikte, İçişleri Bakanlığı'nın izni ile 5 güne kadar uzatılabilmektedir. Bu süre zarfında gözaltına alınanın her hangi bir fiile suçlanması veya mahkeme sevki zorunluluğu bulunmamaktadır.

Bu düzenlemelerin, ordu birlikleri veya polis tarafından istenildiğinde bilgi verme zorunluluğu gibi Kuzey İrlanda'ya özel hükümleri de bulunmaktadır. Ayrıca, yine Kuzey İrlan-

da'ya özel, ancak oluşan toplumsal tepkiler nedeniyle fazla uygulanma şansı bulamayan 1991 tarihli Kuzey İrlanda Yasası (NIA: The Nothern Ireland -Emergency Provisions- Act of 1991) gibi düzenlemeler de mevcuttur. Bu tip düzenlemeler özellikle düzenli ordu birliklerine terörizmle mücadeleye ilişkin geniş ve özel yetkiler verirken, tek hakimli, jürisiz yargılama usulünü de getirmiş, İçişleri Bakanı'na terörist örgütleri yasaklama ve faaliyetlerinin kamu oyuna duyurulmasını engelleme yetkisi de tanımıştır...

*"Soğuk Savaş"*ın bitmesinden sonra, 1990'ların sonuna doğru, El Kaide eylemleriyle tırmanışa geçen radikal İslamcı terör tehdidi ve bu tehdidin kamuoyuna yansıması, Londra'nın, başta İranlı, Iraklı, Mısırlı ve Suudi Arabistanlı rejim karşıtları olmak üzere, çeşitli terörist örgütlerin *"güvenli yuvası"* haline dönüşmesi gerçeği ile birleşerek; İngiltere'yi terörizmle mücadele alanında yeni yasal düzenlemeler yapmaya zorlamıştır.

E. 2001 Tarihli Terörizm Yasası (Terrorism Bill)

Şubat 2001'de yürürlüğe giren Terör Yasası; o güne kadar çıkartılan tüm yasaları ve geçici düzenlemeleri (Temporaray Provisions) yürürlükten kaldırmıştır. 2001 Yasası'nın bir diğer özelliği de uluslararası terörizmi de kapsaması ve bu doğrultuda ülkede faaliyet gösteren terörist örgütlerden bir bölümünü yasaklama yoluna gitmesidir. Bu itibarla 2001 Yasası, İngiltere'nin terörizm algılamalarındaki değişikliğin bir ifadesi olmaktadır.

Yasa hükmüne göre faaliyetlerinin yasaklanması gereken örgütler, İçişleri Bakanlığı'nın önerisi ve Parlamento'nun onayı ile belirlenmektedir. Bakanlık önerisine itiraz mümkün olduğu gibi, yasaklanan bir örgütün faaliyetine daha sonra izin verilmesi olanağı da mevcuttur.

Bu Yasa terörü; *"Siyasi, dini ya da ideolojik sonuçlara ulaşmak için hükümeti, toplumu ya da toplumun herhangi bir bölümünü belli bir yöne zorlamak maksadıyla kişilere ve mala karşı yapılan ciddi*

şiddet kullanımı ya da şiddet kullanımı tehdidinde bulunulması" şeklinde tanımlamıştır. Böylece; siyasi ve ideolojik terörizm tehdidinin yanı sıra radikal dini akımlardan kaynaklanan terörizm tehdidi de yasa kapsamına alınmaktadır.

2001 Yasası; terörist eylem kabul edilen fiilleri de arttırmıştır. Bilinen ve alışılagelen eylemler dışında; yasaklanmış örgütlerin propagandasını yapmak, bu örgütlere üye olmak, açık veya kapalı alanlarda örgütün sembol ya da amblemlerini kullanmak ve/veya taşımak, örgüt adına kapalı ya da açık yerlerde üç kişiden fazla bir grupla toplantı, miting veya gösteri yapmak, örgütler için yardım toplamak, yardım etmek, ya da yardım toplanmasına destek olmak da cezayı müstelzim fiiller arasına alınmıştır.

Yasa ayrıca siberterör ile Internet aracılığıyla gerçekleştirilen terörizm eylemlerini düzenleyerek, terörizmle mücadele faaliyetlerinin alanını genişletmiştir.

2001 tarihli Terörizm Yasası, eski yasalarla polise verilmiş olan; sürekli silah taşıma, durdurma, üst, eşya ve araç arama, hakim kararıyla ev ve müştemilatını arama, haberleşmeyi kontrol, terörist örgütlerin medyayı kullanmasının engellenmesi, ve terörist ilan edilen kişilerin vatandaşlık hak ve imtiyazlarından tecrit edilmesi gibi yetkileri sürdürürken, 48 saatlik göz altı süresini korumakta, ancak göz altına alma kararının bir yargıcın gözetiminde gerçekleştirilmesini öngörmektedir.

F. 2005 Tarihli Terörle Mücadele Yasası (Prevention of Terrorism Bill)

11 Eylül saldırılarının izlerini taşıyan ve bu saldırıdan sonra 2004 yılında alelacele yapılan düzenlemeleri yürürlükten kaldıran bu Kanun, ABD'nin 2001 yılında çıkarttığı Vatanseverlik Yasası'ndan (Patriot Act) büyük ölçüde esinlenmiş ve bu itibarla da kişisel hak ve özgürlüklere karşı rijid bir yaklaşımı benimsenmiştir. 2005 Yasası, geçici değil süreklidir. Ancak Parlamento'daki muhalefetin tepkileri sonucunda, bir yıl sonra

yasa ile ilgili uygulamaların gözden geçirilmesi opsiyonu konulmuştur.

2005 Yasası; terör zanlılarının suçları henüz ispatlanmadan süresiz ev hapsinde tutulabilmesi, dış dünyadan ve elektronik iletişim araçlarından tecrit edilebilmesi ve elektronik kelepçeyle takip ve kontrol altına alınabilmesi gibi yeni terörizmle mücadele yöntemlerini getirmesi açısından ilginçtir. Ayrıca, Terörizmle Mücadeleden Sorumlu Devlet Bakanı Blears'ın bu yasanın kabulün ilişkin çalışmalar esnasında *"İslam dini mensuplarının terörizme daha yatkın oldukları"* yolundaki açıklaması, 2005 Yasası'nın, radikal İslami terörizme özel olarak çıkartıldığı imajını yaratmaktadır. (Sezgin, 2005)

G. 13.04.2006 Tarihli Terörizm Kanunu

Yeni terörizm yasası, içeriği ve yayınlanma şartları itibariyle toplum tarafından terörizmi veya terörist faaliyetlere girişilmesini teşvik ve tahrik ettiği şeklinde yorumlanabilecek, terörizmi ve terörist eylemleri öven ve özendiren bir bildiri hazırlanmasını veya yayınlanmasını suç olarak kabul etmekte, böyle bir eylemin sanıkları için, jürisiz yapılacak duruşmalar sonunda suçlu bulunmaları halinde yedi yıla kadar hapis ve/veya para cezası öngörmektedir.

Yasa; terörizm eylemlerinin işlenmesi, hazırlanması ya da kışkırtılması için doğrudan ya da dolaylı teşvik ya da tahrik içeren, böyle eylemlerin işlenmesinde ya da hazırlığında bilgi yardımı oluşturan yayınları da *"terörist"* yayın olarak vasıflandırmakta, bu tip yayınların dağıtımını, yayınlanmasını, satılmasını, ödünç verilmesini, satılmasının ya da ödünç verilmesinin teklif edilmesini, diğer kişilerin böyle bir yayını edinmelerini, okumalarını, dinlemelerini ya da böyle bir yayına bakmalarını ya da bunu hediye, satım ya da ödünç yolları ile elde etmelerini mümkün kılacak bir hizmetin sağlanmasını, elektronik olarak böyle bir yayının içeriğinin iletilmesini ve söz konusu yayının bu amaçlarla bulundurulması hallerini de suç olarak vasıflandırmaktadır.

Bu suçu işleyen kişiler içinde 7 yıla kadar hapis ve/veya para cezası öngörülmektedir.

Yeni terörizm yasasında; bir kimsenin, terörizm faaliyetleri gerçekleştirmek, ya da böyle faaliyetlerin gerçekleştirilmesi için bir başkasına yardım etmek niyetiyle hazırlık yaparken herhangi bir eyleme dahil olması hali de *"teşebbüs"* suç olarak kabul edilmektedir. Bu ahvalde sanığa verilecek ceza müebbet hapis olabilecektir.

Yasa, terörist faaliyetlere girişmesi muhtemel veya bu tip faaliyetlere yardımcı olabilecek kişilere; terör faaliyetlerinde kullanılabilecek bilgi ve becerilerin öğretim ve/veya eğitim yoluyla verilmesini de suç olarak kabul etmektedir. Bu eğitimi ya da öğretimi veren kişinin, öğrencilerinin edindikleri bilgi ve becerileri terörizm faaliyetlerinde, bu faaliyetlerin planlanmasında veya bu faaliyetlere yardımcı olmak amacıyla kullanabileceklerinden mantıken şüphelenmesi gereği dahi suçun oluşması için yeterli kabul edilmektedir.

Aynı doğrultuda; zararlı/öldürücü bir maddenin yapımı, işlenmesi ve kullanımı, terörizm faaliyetlerinde kullanılabilecek her hangi bir metot veya teknik, tamamen başka bir amaç için düzenlenmiş bir metot ya da tekniğin terörist faaliyetlerde kullanılmak üzere uyarlanması ve yeniden dizayn edilmesi konularında öğretim ve eğitim alanların edindikleri bilgi ve becerileri terörist faaliyetlerde veya bu faaliyetlerin planlanmasında veya terör faaliyetlerine girişecek, bu tip faaliyetleri planlayan kişilere yardım etmek için kullanmaları da suç sayılmaktadır.

Yukarıda belirtilen tipte eğitim ve öğrenimlerin verildiği bir yerde bulunan, ancak eğitim ve öğretimlerden yararlanmayan bir kişi dahi, mantıken bu tip faaliyetleri yapıldığını bilecek durumda ise, o da suç işlemiş olacaktır.

Her üç suçun sanıkları için 10 yılı kadar hapis ve/veya para cezası getirilmiştir.

TERÖRİZMLE MÜCADELE

Yeni Terörizm Yasası'nda KİS'ler ve nükleer terörizm tehdidi konusunda, *"radyoaktif araçları ve maddeleri içeren suçlar, tesisler ve siteler"* başlığı altında, terörizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi veya planlanmasıyla bağlantılı olarak, nükleer silah veya nükleer bir patlayıcı, radyoaktif madde veya radyasyon yayan bir araç evsafında; radyoaktif bir araç yapımı, radyoaktif madde bulundurulması, bunların kullanımı, radyasyonun serbest kalmasına neden olunması, bu tip maddelerin tedarikine yardımcı olunması, ya da bu maddelerin temini amacıyla tesislerin işletime hazır hale getirilmesi, bu tip tesislere giriş için izin talebinde bulunulması, bu talebin desteklenmesi, radyoaktif madde kullanma tehdidinde bulunulması ve nükleer sitelere haksız girilmesi suçları düzenlenmiş, bu tip suçlar için müebbet hapse kadar varan cezalar getirilmiştir.

Terörizmle bağlantılı suçların yurtdışında işlenmesi hali de yeni yasayla cezalandırılmaktadır. Bu suçlar; terörist örgütlere üye olmak, terörizm amacıyla eğitim ve öğrenim almak, terör eylemi gerçekleştirmek için anlaşma yapmak, terör eylemlerini kışkırtmak, terörist eylem yapmaya teşebbüs etmek, ya da bu tip eyleme yardım etmek, eylemcileri teşvik etmek ve lojistik destek sağlamak ve terörist örgütlerin ya da terör faaliyetlerinin danışmanlığını yapmaktır.

Bu tip suçların şirketler tarafından da işlenebileceği kabul edilmekte, suçlunun veya tüzel kişiliğin İngiliz tabyetinde olup olmaması suç ve suçluluk vasıfları itibariyle farklılık yaratmamaktadır.

Yeni yasa, 2000 tarihli Terörizm Kanunu'nda da bazı değişiklikler yaparak; geçmiş terörizm faaliyetlerinin, gelecekte olması muhtemel terörist eylemlerinin ya da genel olarak terör olgusunun övülmesini yasaklamaktadır. Bu suç kapsamında methetmenin ya da kutlamanın her türlü şekli ve benzer ifadeler övgü kabul edilmektedir.

Yasa'nın getirdiği çok tartışılan bir düzenleme de gözaltı süresinin uzatılmasıyla ilgilidir. Bu kapsamda yasa terörizm faaliyetleri ile ilgili şüphelilerin, resmi bir suç isnadı yapılma-

dan İçişleri Bakanı'nın başvurusu üzerine hakim kararıyla 28 güne kadar gözaltında tutulmasına izin vermektedir. Hakim, bu süre zarfında her 7 günde bir, gözaltı süresinin devam edip etmeyeceği konusunda yeniden karar verecektir. Bu hüküm paralelinde şüphelileri gözaltına alma prosedürü de kolaylaştırılmakta, polise *"gerekçeli şüphe"* üzerine gözaltına alabilme yetkisi tanınmaktadır.

Terörizm Kanunu, terör örgütü listesine alınarak faaliyetleri durdurulan terörist örgütlerin farklı isim altında yeniden faaliyete geçmelerini de önlemek istemektedir. Bu amaçla ilgili devlet bakanına isim değiştiren terörist örgütleri de terör örgütleri listesine ekleme yetkisi verilmektedir.

Polisin bina ve müştemilatı ile ilgili hakim kararına bağlı arama yetkilileri; terörizm şüphelisi/ şüphelileri tarafından işgal edilen, kontrol edilen ya da bu şekilde belirtilmiş olan bina ve müştemilat gruplarını da içerecek şekilde genişletilmiştir. Söz konusu yetki, terörist yayınların bulunduğu bina ve müştemilatlarında yapılacak aramalarda da kullanılabilecektir.

2000 tarihli Terörizm kanunda yapılan bir başka değişiklikle de polise gemi, tren ve uçaklar da arama yapma yetkisi tanınmaktadır.

Yeni yasa, 2000 tarihli Terörizm ve 2001 tarihli Anti-terörizm, Suç ve Güvenlik Kanunlarında geçen terörizm tanımlamalarında da değişiklik yapmakta ve her iki tanıma *"ya da bir uluslararası hükümet organizasyonu"* tümcelerini eklemektedir. Böylece çağdaş asimetrik uluslararası terörizm tehdidine atıf da bulunulmaktadır.

Yasada terörizm soruşturmalarına ve terörizm suçları ile ilgili *"şüphe karinesine"* ilişkin ifadeler de mevcuttur. Terörizm soruşturmaları; *"Terörist faaliyetlerin işlenmesinin, hazırlanmasının ya da kışkırtılmasını içeren ya da bunlardan oluşan ve terörist amaçlar için olan herhangi bir faaliyetin, ihmalin, davranışın, ya da 2000 tarihli Terörizm Kanunu'nun 1. bölümünde sözü edilen bir suçun işlenmesinin, hazırlanmasının ya da kışkırtılmasının soruş-*

turulması." Şeklinde tanımlanmakta, *"şüphe karinesi"* ise; *"Bir kimsenin terörizm soruşturmasıyla ilgili bir konuyla bağlantılı olan bir bilgiye sahip olduğu ve o kimse tarafından bir açıklama bildirimine uyularak sağlanabilecek olan bilginin o soruşturma için esaslı değeri olacağına inanılması için makul gerekçeler bulunması"* sözcükleriyle ifade edilmektedir.

Yasa, ulusal güvenlik, ülke bütünlüğünün ve kamu düzeninin korunması ve toplumsal barışın sürdürülmesi gerekçesiyle terörizm şüphelileri hakkında; seyahat kısıtlaması, meslek ve sanatın icrasının engellenmesi, lehine hüküm ifade eden belge, izin ve ruhsatların iptali, bu kişilerin fotoğraf, parmak izi ve DNA örneklerinin alınması gibi önlemlerinin uygulanmasına da cevaz vermektedir.

Standart İngiliz uygulaması olarak, yeni yasa da Devlet Bakanı tarafından atanacak bir kişinin yasa uygulamalarını denetleme ve Parlamento'ya rapor etme faaliyetlerine konu olacaktır.

XII. TÜRKİYE'NİN TERÖRİZMLE MÜCADELESİ

1. Türkiye Yönelik Terörizm Tehditlerinin Gelişimi

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan bu yana geçen 83 yıllık süre içerisinde bir kısmı Osmanlı İmparatorluğu'ndan miras kalan, bir kısmı *"Cumhuriyetin Kuruluş İdeolojisi"*ne yönelen tepkilerden kaynaklanan, bir bölümü de yer aldığı coğrafyanın özellikleri nedeniyle oluşan terörizm tehditleriyle karşı karşıya kalmıştır. Genelleştirici bir anlatımla, Türkiye'nin yakın ve şiddetli terörizm algılamalarına muhatap olmadığı dönemlerin istisna teşkil ettiğini söylenebilecektir.

Terörizm Türkiye'de on binlerce insanın ölümüne, daha çok sayıda insanın yaralanmasına veya sakat kalmasına neden olmuş, ciddi ekonomik kayıplar ortaya çıkmıştır. Sadece 1984 sonrasındaki etnik /ayrılıkçı terörizmin faturasının 100 Milyar US $'ın üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. 1984-2004 periyodunda Türkiye'de meydana gelen terör olaylarının sayısı ise 51.500 civarındadır. Bu olayların yaklaşık 22.000'i (% 43) etnik/ayrılıkçı terörizm kaynaklıdır.

Türkiye'nin maruz kaldığı ve halen süregelen terörizm tehdidinin belirgin iki özelliği vardır: İlk özellik; etnik, radikal dinci ve ideolojik olmak üzere neredeyse bilinen tüm terörizm türlerinin Türkiye' de ortaya çıkmış olmasıdır. İkincisi

de karşılaşılan tüm terörizm tehditlerinin arkasında güçlü bir dış desteğin varlığını hissettirmesidir.

Bu belirlemeden sonra Türkiye'nin muhatap olduğu terörizm tehditlerini kronolojik bir anlayışla sistemleştirmek gerekirse, genel kabullere göre Türkiye; 1970-1980 yılları arasında ideolojik terörizmin *"sol-sağ çatışması"*, 1980'lerden sonra etnik terörizmin *"PKK terörizmi"*, 1990'lı yıllarının sonundan itibaren de radikal İslami terörizmin *"Tevhid-i Selam (Kudüs Ordusu), Hizbullah, El Kaide"* tehdidiyle karşılaşmıştır.

Emniyet Genel Müdürlüğü'nce de benimsenen bir başka sistemik saptamada ise Türkiye'nin karşılaştığı terörizm tehditleri; 1970-1980 yılları arasında Ermeni Terörizmi; yine aynı periyodu kapsayan; sağ-sol çatışmalarından kaynaklanan ideolojik terörizm, 1990-2000 yılları arasında etkin olan radikal dinci *"İslami"* terör, 1984-2000 yılları arasında karşılaşılan ve günümüzde yeniden canlanan etnik bölücü terör; 2000'li yıllardan itibaren yakın tehdit oluşturan Selefi görüşe mensup örgütler ve El Kaide kaynaklı uluslararası terörizm olarak sayılmaktadır.

Prof. Kongar ise *Cumhuriyet Gazetesi*'nde yer alan bir makalesinde Türkiye'deki terörizmin altı etapta geliştiğini belirtmiştir:

"– 1960'ların sonunda başlayan dış destekli Ermeni terörü,

– 1980 öncesinde içinde Alevi-Sünni çatışmasını da barındıran, ana ekseni milliyetçilik ve Goşizm (mevcut şartları değerlendiremeyen ya da yanlış değerlendiren sol oportünizm) ekseninde ortaya çıkan sağ-sol çatışması terörü,

– 1980'leri sonunda başlayan ırkçı bölücü terör,

– Aynı dönemde ortaya çıkan dış destekli radikal İslamcı terör,

– Gerisinde yine radikal İslamcı terörün yattığı küresel terör.

– Şimdi hem radikal İslamcı çizgide varlığını sürdüren küresel terör tehdidi, hem de etnik bölücü terörün yeniden yükselişi ile karşı karşıyayız. Bu altıncı evredir."

Terörizm türlerinin belli zaman aralıklarında etkinleşen tehditlerini esas alan bu tasnifler değerlendirilirken unutulmaması gereken iki önemli nokta bulunmaktadır:

Yapılan değerlendirmelerde Türkiye'ye yönelik terör tehdidinin başlangıç dönemi olarak genellikle 1960 sonları-1970 başları gösterilmekte ise de; ülkemizi hedef alan terörizm bu tarihten çok daha önce, XIX. yüzyılın sonlarında Ermeni etnik terörü ile başlamış, bu terörizm uluslararası konjonktürün elvermesiyle 1970'li yıllarda yeniden canlanmıştır. Türkiye'ye yönelik bir diğer etnik/ayrılıkçı terörizm tehdidini oluşturan Kürt etnik terörünün başlangıç tarihi olarak da PKK'nın Eruh ve Şemdinli baskınlarını gerçekleştirdiği 1984 yılını almak pek doğru değildir; bu terörizminin başlangıç tarihi de Soran Aşiret Reisi Mir Muhammed'in Kavalalı Mehmet Ali Paşa'ya özenerek, ayrı bir devlet kurmak için başkaldırdığı 1833 yılına kadar geri alınabilir. Kürt etnik terörü, Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti döneminde çıkan 38 Kürt isyanının 8'inde *"1833 Soran, 1899 Emin Ali Bedirhan, 1912 Bedirhaniler-Halil ve Ali Remo Ağa, 1920 Koçgiri, 1925 Şeyh Sait, 1926 Ağrı, 1930 Zeylan-Oramar isyanları ve 1984 PKK terörizmi"* kendisini açıkça göstererek 1984'e kadar süregelmiş, bu yıldan itibaren de bir DYÇ'ye dönüşmüştür.

Her iki terör tehdidi de; amaçları, eylem stratejileri, kullandıkları propaganda dokümanları ve arkalarındaki dış destek unsuru/unsurları itibariyle kitlesel ayaklanmalardan çok terörizm olgusuna yakındır. Ermeni terörizminde örgüt boyutu da klasik terör doktrinine tıpa tıp uyar. Etnik/ayrılıkçı Kürt terörizminde ise, PKK ayrık tutulmak kaydıyla, klasik terör örgütü yapılanmasından çok aşiret yapılarının ön plana çıkması, bu tür terörün başlangıç tarihinin 150 yıl ileri alınmasına neden olmaktadır.

Dönem bazlı sistematik yaklaşımlar değerlendirilirken dikkate alınması gereken ikinci nokta da; bu tür yaklaşımların bir terörizm türünün etkinleştiği periyotta, diğer terörizm türlerinin ortadan yok olduğu şeklinde bir imaj yaratabilmesidir. Oysaki, etnik terörizmle ilgili olarak ifade edilen yüzyılı

aşan geçmiş, radikal İslami terörizm için de geçerlidir. *"Nihai amaç"* itibariyle; bu terörizm türü de Osmanlı İmparatorluğu dönemi gözardı edilse bile, en azından Şeyh Sait ve Menemen olaylarından bu yana Türkiye Cumhuriyeti için yakın tehdit oluşturmaktadır.

Görülmektedir ki, Türkiye bir yüzyıldan daha uzun bir süredir sürekli terörizmin tehdidine maruz kalmıştır. Terörizm tehdidin tarihi geçmişiyle birlikte ele alınması, halen mevcut tehditler konusunda yapılacak stratejik değerlendirmelerinin sağlığı açısından da bir zorunluluktur. Bu nedenle Türkiye'ye yönelik terörizm tehditlerinin bir zaman sınırında bitmediğini kabul etmek daha doğru olacaktır. Bu saptama en azından etnik terörizm ve radikal İslami terörizm açısından geçerlidir. Bu terörizm türleri itibariyle sadece etkinleştikleri ya da potansiyel tehdit oluşturdukları zaman periyotlarından bahsedilebilir.

Türkiye'ye yönelik terörizm tehdidi acaba niçin bitmemektedir?

Kongar, yukarıda sözünü ettiğimiz makalesinde hem uluslararası, hem de yerel terör bazında bu sorunun da cevabını araştırmıştır. Ona göre;

"- Dincilik, etnikçilik, milliyetçilik, sınıfçılık gibi tutarlı bir ideolojisi varsa,

- Bu tutarlı ideolojiye göre somut bir düşman, somut bir hedef belirleyebiliyorsa,

- Yöneldiği hedefte yaşayan insanlar arasında sempatizanları varsa ve bu sempatizanlar siyasi kadrolara sızmışlarsa,

- Yöneldiği ülkenin veya ülkenin dışındaki ulusal veya uluslararası güçlerden ve hele o hedefin komşu ülkelerinden destek alıyorsa,

- Mücadelede alınan önlemler ve yapılan karşı eylemler, terörün ideolojik ve yöntemsel gerekçelerini güçlendirecek nitelikte ise."

Kongar'ın verdiği bu cevapları, Türkiye özelinde halen cari olan etnik/ayrılıkçı ve radikal İslami terörizm tehditleri kapsamında somutlaştırmaya çalıştıralım:

- Her iki tehdidin de tutarlı birer ideolojileri vardır.

- Her ikisi de somut bir düşman/hedef belirlemişlerdir: Etnik/ayrılıkçı terörizmin hedefi Anayasamızda tarifini bulan *"üniter devlet yapısı, ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğü, resmi dil ve tek bayrak"*tır. Bu kurumların tümünün dayanağı olan Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluş İdeolojisi ve bu ideolojiyi hayata geçiren Atatürk İlke ve İnkılapları da doğal olarak bu terörizm türünün düşmanıdır.

- Radikal İslami terörizm tehdidi de son çözümde ayrılıkçı/etnik terörizmle aynı düşmana sahiptir: *"Ümmet devleti"* ideolojisine aykırı ulusal devlet, ulusun kendisi, şeriatla çatışan ve ulus devletin temel dayanaklarından birisi olan laiklik ilkesi ve laik ulus devlet sistemi kuran Atatürk İlke ve İnkılapları.

- Her iki tür terörizm de yöneldikleri hedefte siyasal kadrolara da sızan sempatizanlar bulabilmişlerdir. Bu kapsamda; Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluş İdeolojisi ile kökenleri Tanzimat'a kadar uzanan bir çatışma içinde olan şeriat devleti yandaşı radikal siyasi İslamcılar ve tarikatlar, İslami teröre açıktan veya çok daha tehlikeli biçimde üstü örtülü olarak arka çıkarlarken, radikal İslamcılarla aynı ideolojiyi paylaşmayan, ancak bir şekilde kişisel veya siyasal nedenlerle Kemalist Cumhuriyet'le kavgaya giren kesimler de *"demokratikleşme, kültürel farklılaşma, etnisite, küreselleşme, yerelleşme"* gibi kavramlarla maskeledikleri desteklerini etnik/ayrılıkçı terörizmden esirgememişlerdir.

Radikal dini terörizm; siyasi İslam'ı ön plana çıkaran akımlarla siyasi partilerin ülke içinde ve dışında güçlenmesi ve çağdaş asimetrik radikal İslami terör tehdidinin evrenselleşmesi, ayrılıkçı/etnik terörizm de son yıllarda Türkiye'nin realiteyle pek bağdaşmayan iç ve dış politikalar uygulaması veya uygulamak zorunda kalması nedeniyle, giderek daha fazla destek bulmaya başlamışlardır.

Türkiye özeli itibariyle ilginç olan bir durum da bu iki terörizm türünün nihai amaçlarını kolayca paylaşabilmeleri ve çoğu kez ortak hareket etmeleridir. Örneğin; Şeyh Sait

isyanında şeriat devleti ve ayrı Kürt devleti idealleri birlikte telaffuz edilmiş, PKK da açmaza düştüğü bir dönemde Marksist-Leninist ideolojisini kolaylıkla terk ederek, bölge halkının bir hayli güçlü olan dini inanışlarını istismar etmeyi temel bir strateji olarak benimsemiştir. Bugün de siyasi İslam'a yakın bazı partilerle, etnik/ ayrılıkçı özlemler doğrultusunda Kemalist Cumhuriyet'in yeniden yapılandırılmasını temel hedef olarak kabul eden legal Kürt siyasetçileri arasında kolayca ortak anlayış ve işbirliği ortamları oluşturulabildiği görülmektedir.

- Gerek radikal İslami terörizm ve gerekse etnik ayrılıkçı terörizm, umut vaat ettikleri her dönemde sponsorluklarını üstlenmeye hevesli dış destekleri çok kolay bulmuşlardır. Hatta, sponsor devletler arasında Türkiye'deki terörizme kimin daha fazla destek vereceğine ilişkin *"yarışma ortamları"* da oluşturulmuştur. *"Tarihçe"* bölümünde örnekleriyle belirttiğimiz gibi bu saptama, hem İmparatorluk ve hem de Cumhuriyet dönemleri için geçerlidir ve halen geçerliliğini korumaktadır.

- Terörizmle mücadelenin silahlı boyutunda yapılmış olması muhtemel ve çoğunlukla bu tür mücadelenin doğasından kaynaklanan hatalar bir yana, siyasi popülizmden bir türlü yakasını kurtaramayan Türkiye'nin; politik, yönetsel, hukuki, sosyo-ekonomik ve kültürel mücadele alanlarında ısrarla sürdürdüğü, neredeyse kasti denilebilecek hatalar zinciri de hem radikal İslami terörizmin, hem de etnik/ayrılıkçı terörizmin güçlenmesine elverişli ortamlar oluşturmuştur.

Kongar'ın saptamaları somutlaştırıldığında, Türkiye'ye yönelik terörizmin neden bitmediği sorusuna cevap vermenin hiç de zor olmadığı görülmektedir.

Türkiye'ye yönelik terörizm tehditlerinin süregeldiği yolundaki yaklaşım, kamuoyunda bazen *"gizli anayasa"* olarak da adlandırılan Milli Güvenlik Siyaset Belgelerince de (MGSB) genellikle geçerli kabul edilmektedir. Söz konusu belgelerde uzun bir süreden bu yana etnik ve irticai terörizm değişmez öncelikli tehditler olarak yer almakta, sadece ideolojik terörizm tehdidi zaman zaman potansiyel tehdit konumuna indirgenmektedir.

Bu bölümü tamamlamadan önce, Türkiye'yi tehdit eden terörizmin ikinci özelliğini de hatırlatalım; Türkiye'ye yönelik tüm terörizm tehditlerinde, terörizmin en belirgin ve belirleyici unsuru olan dış destek fazlasıyla ortaya çıkmaktadır. Etnik, ideolojik veya radikal İslami terörizm; Türkiye'nin başta yakın komşuları olmak üzere, yabancı ülkeler tarafından her alanda desteklenmiştir. ASALA ve PKK'ya neredeyse tüm Avrupa ülkeleri ve Suriye tarafından verilen destek bu saptamanın doğruluğunu vurgulayan örneklerden sadece birisidir.

2. Mevcut Tehditler

Orgeneral (E)Yalman, Türkiye'ye yönelik mevcut tehditleri 2005 yılında *Cumhuriyet Gazetesi*' nde yayınlanan bir yazı dizisinde şu satırlarla ifade etmektedir:

"Küreselleşmenin de etkisiyle güvenlik anlayışı ülke topraklarını savunmaktan, ülke çıkarlarını uzaktan korumaya dönüşmüştür. Bu kapsamda ülkelerin ekonomik, siyasi ve sosyal çıkarlarını tehdit edebilecek mikro milliyetçilik, bölücülük, ırkçılık, radikal dincilik, terörizm, KİS'lerin yayılması, yasadışı göç ve uyuşturucu trafiği ile insan ticareti güvenlik mülahazaları olarak ortaya çıkmıştır.

Ülkemizin güvenlik mülahazaları Avrupa'dan daha farklı olup, Türkiye üç önemli kriz alanına yakındır: Balkanlardaki düzensizlik, Kafkaslar'da yaşanan güç mücadelesi ve Irak'taki durum. Bu bölgelerdeki krizlerden Türkiye'nin etkilenmesi kaçınılmazdır. Ayrıca, Yunanistan ve Ermenistan'la olan sorunlar başta gelmek kaydıyla Türkiye'nin komşularıyla da sorunları devam etmekte, Suriye ve İran ilişkileri kırılganlıklarını sürdürmektedir.

Ülke içinde bölücü ve yıkıcı terörist faaliyetler sürmektedir. İrticai tehdit güç ve şiddetini arttırarak devam etmektedir. Önümüzdeki 15-20 yıllık sürede terörün yeniden ülke güvenliğini tehdit etmeyeceğini kimse garanti edemez. Zira, teröre neden olan zayıf ekonomi, yoksulluk, gelir dağılımı adaletsizliği gibi faktörlerin 15-20 yıllık sürede tamamen ortadan kaldırılacağını düşünmek fazla iyimserlik olur. Diğerleri; etnik ve dini mezhep ayrılıkları, coğrafi mevki, komşu

ülkelerdeki anti demokratik yapı ve bunların terör ortamı yaratması, Türkiye'nin jeostratejik yapısı ve dış güçlerin ilgi alanında yer alması ve Türkiye'yi kontrol etme arzuları, bunun sonucunda zayıf bırakma çabalarıdır.

Ayrıca ABD'nin BOP projesi, Kafkaslar ve Orta Asya'daki emelleri nedeniyle Türkiye-ABD ilişkileri her zaman uyum içinde olmayabilir. Özellikle Kuzey Irak Bölgesindeki ve Türkiye'deki bölücü etnik terör açısından Türkiye ile ABD arasında görüş ve uygulama farkları mevcuttur. ABD ve AB'nin enerji kaynaklarını ve bu kaynaklara sahip ülkeleri kontrol etme arzusu, Türkiye'nin yasa dışı göç ve uyuşturucu trafiği konusunda önemli bir mevkide yer alması, Türkiye'yi isteğiyle veya isteği dışında silahlı güç kullanmaya götürülebilir.

Yeni ortaya çıkan tehdit algılamaları kapsamında ele alınacak önemli konulardan birisi de 'düşünce kuruluşlarıdır'. II. Dünya Savaşı'ndan kalma askeri bir kurum olan think-thanklar, 1955'den sonra sivil alanda da kullanılmaya başlanmış, kimi zaman devletle toplum arasına girerek, yeni bir örgütlenme şekli oluşturmuş ve devlet egemenliğine paralel bir egemenlik kurulmak istenmiştir. Burada önemli olan devlet yönetimine yön vermeye çalışan, yabancı ülkelerin çıkarlarına uygun araştırma, inceleme, değerlendirme çalışmaları gerçekleştirme gayreti içinde olan bazı dernek, vakıf, enstitü adı altındaki kuruluşların varlığını bilme zorunluluğunun ortaya çıkmasıdır. Dış kaynakların da ciddi anlamda desteklediği bilinen bu tip kurumların amaçları açıktır:

Türkiye'de devletin egemenliğini gevşetmek, iç dayanışmanın önünü tıkanmak ve Türkiye'yi düşük, kimi zaman yüksek yoğunlukta çatışmalara sürüklemektir. Yabancı devletlerin güdümündeki sözde bazı sivil toplum örgütlerinin emperyalist güçlere hizmet edecek şekilde faaliyet gösterdiğini, dolaysıyla yeni bir sömürgecilik tehdidi altında olduğumuzu ciddi anlamda tartışmak gerekmektedir. Bu tarz tehditler, bilinen klasik tehdit algılamalarının dışında, ancak onlardan daha tehlikeli ve kapsamlı olmaktadır.

(Ayrıca) Türk toplumu global bir dezenformasyonun tehdidi altındadır ve bu şartlar altında toplumun sağlıklı bir biçimde düşü-

nerek güvenliğimize ilişkin konularda rasyonel kararlar verebilmesi mümkün değildir.

Türkiye'deki ulus devlet modeli kuşkusuz anti emperyalist bir mücadelenin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bugün anti emperyalist düşünceler taşıyanlar, ülkemizi sahip olduğu modelin gerisine götürmek; demokratik İslam, muhafazakar İslam, ılımlı İslam gibi ne olduğu ifade edenler tarafından da tam bilinmeyen ya da gizlenen bir çizgiye çekmek istemektedirler. Bu mücadele devam ettikçe güvenliğimizi uluslararası kuruluşların öngördüğü yapılanmalara terk edeyiz. Çünkü emperyalist düşünce taşıyanlar, son derece inandırıcı söylemlerle insan hakları, kadın hakları vb. değerlerle toplumları yönlendirmeye çalışıyorlar. Üzerine önemle durulması gereken bir başka husus da; bir taraftan bölücü terörün silahlı baskı ve tehdidi devam ederken ve bu tehdidin kendi arzuları kabul edilene kadar devam edeceği açık bir şekilde ifade edilirken, diğer taraftan AB kriterlerini yerine getirme mücadelesi ve gayreti içindeki Türkiye; silahlı tehdidin varlığına rağmen aynı tehdidin, demokratikleşme, insan hakları gibi kavramlar arkasına sığınarak siyasallaşmasına müsaade etmektedir. Bu durum Türkiye açısından son derece tehlikelidir."

General (E) Suat İlhan da 2005 Aralığı'nda HABERTÜRK'de yaptığı değerlendirmede ABD'nin GOKAP (BOP) projesi ile bu projenin Orta Doğu ve Kafkasya'da meydana getirebileceği değişimlerin Türkiye'ye yönelik tehditleri yakından ilgilendireceği görüşünü savunmuştur. İlhan'a göre;

Avrasya'da II. Soğuk Savaş'ın ağları örülmeye başlanırken Türk dış politikasında Kıbrıs, Ege ve Kuzey Irak gibi konularla ilgili *"kırmızı çizgilerin"* yitirilmesi, Türkiye'yi hazırlıkları sinsice sürdürülen bir soğuk savaşın içerisine ansızın sürükleyebilecektir. Yeni Soğuk Savaş'ın bir yanında yeni görev tanımına uygun şekilde Avrasya'ya iyice yerleşmiş bulunan NATO yer alacaktır.

GOKAP ve NATO ile ilgili gelişmeleri dikkatle izleyen Rusya; Ukrayna, Gürcistan ve Kırgızistan 'daki özgürlük girişimlerinden, Ukrayna ve Kırım'daki deniz üssü sorunlarından, Romanya ve Bulgaristan 'daki ABD üslerinin faaliyetlerinden

ve Karadeniz'den kovulma tehlikesiyle karşılaşmasından da ayrıca etkilenmiş ve kendisini *"kuşatılmış"* olarak hissetmeye başlamıştır. Bu nedenle de ABD ile NATO'ya karşı dengeleyici bir güç yapılanması oluşturma yoluna gitmiştir. Böylece 1996 yılında önce *"Shanghai Beşlisi"* olarak adlandırılan daha sonra *"SCO-Shanghai İşbirliği Kuruluşu"* adını alan; Rusya, Çin, Kazakistan, Tacikistan ve Kırgızistan ve Özbekistan'ın üyesi oldukları, İran ve Hindistan'ında gözlemci statüsü taşıdıkları, politik, askeri, sosyal, kültürel, ekonomik, teknolojik ve bilimsel konularda işbirliği faaliyetlerini içeren örgüt ortaya çıkmıştır. Bu örgütün ayrıca; *"RATS-Bölgesel Anti-terörist Yapı"* adlı askeri bütün girişimleri içeren düzeyde çalışan bir yan birimi mevcuttur. Öte yandan *"SCO-Shanghai İşbirliği Kuruluşu"*nu izleyen tüm gözlemciler; Avrasya'nın 3/5'ini içeren 30 Milyon 189 bin KM^2'lik bir coğrafyada yer alan, 1 Milyar 455 Milyon nüfusa ve ciddi bir askeri ve ekonomik güce sahip bu örgütün, olası bir II. *"Soğuk Savaş"*ın tarafı olduğunda birleşmektedirler. Böylece olası II. *"Soğuk Savaş"*ın tarafları oluşmuştur.

İlhan'a görüşüne göre; Türkiye'nin bütün bu olanların idraki içinde görünmemesi, olası II. *"Soğuk Savaş"*a NATO ittifakı üyeliği nedeniyle, otomatikman taraf olacak Türkiye için ciddi bir tehdit oluşturabilecektir.

Tuğgeneral (E) Eslen de ABD'nin Avrasya'daki girişimlerinden kaynaklanacak gelişmelerin Türkiye'ye yönelik terörizm tehditlerini doğrudan etkileyeceği kanaatindedir:

"ABD'nin Avrasya'daki girişimlerini dengeleyebilecek güç merkezleri oluşabilecek mi ? Bu güç merkezleri –muhtemelen, Çin, Rusya, belki Hindistan, yani Şanghay Paktı- oluşur ve ABD'yi askeri gücü açısından da dengeleyebilirlerse, bu takdirde ABD'nin bunlarla sıcak çatışmaya girme olasılığı düşer. O durumda bu güç merkezleri ve ABD karşılıklı olarak, 'Soğuk Savaş'tan kalma bir alışkanlıkla ve Avrasya-Orta Asya bölgesinin giderek daha çok parçalanan coğrafyasından da yararlanarak, mezhep, din ve etnik uyuşmazlıkları körükleyip terörizmi kullanabilirler.

Bunun tersi olursa, o zaman başta İslam, çeşitli din, mezhep, etnisitelerle, ABD'ye meşru yollarla karşı koyma imkanı bulamayan

devletler, özellikle ABD'ye yönelik bir terörizm kampanyası başlatabilirler." (Eslen, 2005)

"Askeri cenahın" tam bir fikir birliği içerisindeki değerlendirmelerine karşılık, Profesör Davutoğlu Türkiye'ye yönelik en ciddi tehdidin; *"Tarih ve coğrafya sabit verilerini etkin bir şekilde kullanabilecek, kültür faktörünün birleştirici ve kuşatıcı niteliğini öne çıkarabilecek, dinamik nüfus unsurunu harekete geçirebilecek ve bu sabit verilerden hareketle ekonomik, teknolojik ve askeri kapasiteyi maksimum düzeyde arttırabilecek stratejik zihniyet, stratejik planlama ve siyasi irade düzeyinde"* yaşanan bunalımlar olduğunu ileri sürmektedir.

Bu bunalımlar nedeniyle, aslında yeni bir atılım yaratabilecek olan *"farklılık ve parçalanmışlıktan güç üretme"* olanağı yitirilmekte, *"tarihi ve coğrafi"* derinlik analizlerinin varlığını ortaya koyduğu Türkiye' nin sabit ve potansiyel verilerinin sağlayabileceği avantajlar azalmakta, risk unsurları artmakta, böylece Türkiye; *"mihver ülke"* (pivotal state) ve *"parçalanmış ülke"* (torn country) uç noktaları arasında gidip gelen bir manzara göstermektedir.

Türkiye'nin coğrafyasının ve tarihinin zorunlulukları ile yüzleşmesi ve yüzleşmeden kaynaklanan bunalımlarla hesaplaşması; Dünya'nın en stratejik kuşağının *"merkez hattında"* olan coğrafi konumu, bu coğrafyanın yarattığı karşılıklı etkileşimler ve Osmanlı İmparatorluğu'ndan kalan tarihi miras nedeniyle daha da çetinleşmektedir. Hesaplaşmayı zorlaştırıcı faktörler aynı zamanda Türkiye'nin, ABD'nin Monroe Doktini benzeri bir içe kapanma ve izolasyon politikası ile bunalımlarını çözebilmesini de engellemektedir. (Davutoğlu, 2004, s 552-557)

Yrd. Doç. Dr. Türel Yılmaz da Ortadoğu'daki güvenlik sorunları bağlamında Türkiye'ye yönelik bir tehdit değerlendirmesi yapmıştır. Yılmaz'a göre;

Türkiye'nin jeopolitik konumu, ekonomik olanakları, nüfus büyüklüğü ve askeri gücü bir yandan ülkemizi uluslararası alanda söz hakkına sahip olabilecek bir düzeye yükseltirken,

öte yandan da önemli iç ve dış güvenlik sorunlarıyla karşı karşıya getirmektedir. Türkiye Batı ittifakının bir üyesi olsa da, coğrafi konumu ve tarihi mirası sebebiyle bir Ortadoğu ülkesi sayılması, en büyük özelliği istikrarsızlık olan bu bölgedeki olayların Türkiye'yi etkilemesi sonucunu vermektedir. Bu nedenle Türkiye, güneyinde yaratılabilecek bir güvenlik ve barış ortamıyla yakından ilgilenmektedir.

Bu tablo, *"Soğuk Savaş"* sonrasında SSCB'nin dağılmasıyla ülkemize yönelik tehditlerin kuzeyden güneye indiğini ve daha da büyüdüğünü göstermektedir. Milli çıkarları hedef alan bu tehditler; Arap-İsrail anlaşmazlığı, bölge devletleri arasındaki askeri ve ekonomik güç dengelerindeki değişimler, bölgesel etnik çatışmalar ve terörizm olarak belirlenmektedir. (Yılmaz, 2002, s. 129-132)

RAND Corporation Uluslararası Politika Departmanı Üyesi Graham E. Fuller, Türkiye ile ilgili olarak yaptığı bir değerlendirmede özet olarak aşağıdaki sonuçlara ulaşmaktadır:

Komünizmin çöküşü ve SSCB'nin dağılması, Yugoslavya başta olmak üzere bazı ülkelerde büyük çaplı yeni milliyetçilik dalgalarını ve ayrılıkçılık hareketlerini açığa çıkartmış, temel ulus devlet kavramını parçalanma ve dağılma süreci ile karşı karşıya getirmiştir.

Kuzey Irak'ta özerk bir Kürt bölgesinin oluşması, Türkiye dahil en az üç ülkenin toprak bütünlüğünü tehdit eden milliyetçi Kürt politikalarının istikrar bozucu boyutlarına dikkatleri daha fazla çeker olmuştur. Ayrıca Kürt sorunu, bu ülkelerin daha önce de yaptıkları gibi Türkiye'nin etnik hassasiyetlerini suiistimal etmeleri halinde İran ve Irak'la bir çatışma tehlikesi doğurabilecektir.

Kürt sorununun daha da kötüye gitmesi Türk halkının huzursuzluğunu arttırabilecek, ülke dışında da Türkiye'nin insan hakları ihlalleri yaptığı yargısını yaygınlaştırarak Batı ve ABD ile arasının açılmasına neden olabilecektir. Böyle bir sonuç zaten Türkiye'de yaygın olan; Batının Körfez Savaşı sırasında

Kürt milliyetçiliğini kışkırttığı, ardından da Türkiye'ye karşı cephe aldığı inanışının daha da yaygınlaşmasına yol açarak; milliyetçi ve İslamcı aşırıları güçlendirecektir. Bu durumdan Kürtlerin Türk siyasal hayatına katılım süreci zarar görecektir. (Fuller, 2000, s. 209-220)

Yukarıda yer verdiğimiz analizler üç asker, iki akademisyen ve istihbaratçılık geçmişine de sahip bir analistin Türkiye'ye yönelik halihazır tehditler konusunda büyük ölçüde fikir birliği içinde olduklarını göstermektedir. Herkes bu tehditleri yaratan nedenlerin başında Türkiye'nin jeopolitik konumunun geldiği konusunda hemfikirdir. Bu itibarla, SSCB'nin dağılmasının ve küreselleşmenin ülkemizin jeopolitik değerinde ciddi bir düşüşe neden olduğu ve tehdit değerlendirmelerinin anlam ve önemini kaybettiği yolunda bazı yazarlarca ileri sürülen iddiaların eğer bilgisizlikten kaynaklanmıyorlarsa, tehlikeli dezenfarmasyonlar olduğu ortaya çıkmaktadır. Üzerinde büyük ölçüde görüş birliğine varılan bir başka husus ise Türkiye'ye yönelik en ciddi tehdidin etnik/ayrılıkçı terörizm olduğudur. Askerler ve istihbaratçı Fuller, ulus devletlere yönelik tehdidi de ciddiye almaktadırlar. *"Askeri cenahın"* üzerinde önemle durduğu üç tehdit daha mevcuttur: Bunlardan radikal İslami terörizm ve *"örtülü operasyonlarda"* kullanılmaya elverişli STK'lar mevcut tehditler olarak kabul edilmekte, GOKAP (BOP) projelerinin hayata geçirilmesinin Türkiye'nin de taraf olmak zorunda kalacağı II. Soğuk Savaş'a yol açması ise olası bir tehdit şeklinde değerlendirilmektedir.

Hürriyet ve *Cumhuriyet* gibi ciddi gazetelerde yer alan ve tekzip edilmeyen teyitli haberlere göre Türkiye'ye yönelik mevcut ve olası tehditlerin resmi değerlendirilmesini aşağıdaki şekilde yapılmaktadır:

Genel olarak;

- Küreselleşme faktörünün ülkelere yönelik tehditleri çok boyutlu hale getirdiği ve karmaşıklaştırdığı, böylece değişen ve farklılaşan tehdit algılamalarında; örtülü ve asimetrik bir savaş yöntemi olan terörizmin ön plana çıktığı, terörün gelişen

teknolojiden, iletişim ve ulaşım olanaklarından yararlanarak yıkıcı etkisini gittikçe artıran öncelikli ve global bir tehdit unsuruna dönüştüğü,

- Bölgesel dengelerin; enerji kaynaklarına yönelik talebin artması ve bu alandaki mücadelenin sertleşmesi, yeni devletlerin kurulması, eski devletlerdeki siyasal rejim değişikleri gibi nedenlerle daha da hassaslaştığı, artan hassasiyetin terörizmin hedef ülkelerde bir istikrarsızlaştırma (destabilizasyon) aracı olarak kullanılmasına müsait ortamlar oluşturduğu, bu doğrultuda Türkiye'deki etnik ve dini hassasiyetlerle süregelen sosyo-ekonomik sorunların da geçmişte örnekleri görüldüğü şekilde yeniden istismar edilebileceği,

- Türkiye'nin iç güvenlik sorunlarını oluşturan örgütlerin, bazı komşu ülkeler tarafından kullanıldığı,

- Türkiye'yi terörizm yoluyla istikrarsızlaştırma faaliyetlerinin; büyük can kayıplarının yanı sıra, ülkenin sosyo-ekonomik ve kültürel yapılarında da ciddi hasarlara yol açtığı,

- Türkiye'nin güvenliğini tehdit eden temel faktörlerin; irtica, bölücülük ve aşırı sol unsurlar oldukları, Türkiye'nin bunlarla mücadele ederken evrensel temel değerlerden de vazgeçmemesi gerektiği,

- Türkiye'nin bütünlüğünü etkileyecek temel tehdit oluşturan örgütlerin ve ideolojilerin toplum içinde taban kazanmalarını önleyecek çalışmalara gereksinim duyulduğu,

- Bu tehditler nedeniyle Türkiye'nin bir bölge ülkesi olarak etrafında bir güvenlik çemberi oluşturması gerektiği,

- Bu tehditlere karşı verilen savaşta önemli başarılar kazanılmasına karşılık, terörizmle mücadelede anlayış ve bilinç birlikteliğinin oluşturulamadığı ve mücadelenin yükünü iç güvenlik güçlerinin çektiği, kamu yönetiminde ve iç güvenliğin koordinasyonunda etkinlik sağlanamamasının, kontrolsüz iç göçün ve dengesiz kentleşmenin önlenememesinin terörizmle tüm kamu kurumlarının ortak bir anlayış içinde mücadele etme kabiliyetlerini zayıflattığı,

Bu koşullar altında Türkiye'ye yönelik mevcut ve olası tehditlerin gelecekte de varlıklarını sürdüreceği kabul edilmektedir.

Ülkeyi yönelik tehdit türleri bazında;

Bölücü etnik terörizm kapsamında ayrılıkçı/etnik örgütlerinin faaliyetlerinin ortaya çıkmasında ve sürdürülmesinde dış destek unsurunun önemli rol oynadığı, bu tür örgütlerin nihai olarak Türkiye, Irak, İran ve Suriye'deki Kürt nüfusun yoğun olduğu bölgelerde Bağımsız Birleşik Kürdistan kurmayı hedefledikleri, bu amaca yönelen örgütlerin silahlı gücünü ve büyük bir bölümü yurt dışında olan barınma alanlarını bir tehdit unsuru olarak halen muhafaza eden PKK ile güç birlikteliğine de gidebilecekleri, silahlı mücadeleyi kaybettiğini anlayan PKK'nın Abdullah Öcalan'ın yakalanmasından sonra şartların zorlamasıyla *"Demokratik Cumhuriyet ve Barış Projesi"* maskesi altında Kürt sorununun siyasal ortamda çözümüne ağırlık verdiği ve politik temas noktalarıyla ilişkilerini güçlendirmeye, bu yolla PKK terör örgütüne ve örgütün yeni stratejisine destek verebilecek ve bu stratejinin gerçekleştirilebilmesi için Türkiye'ye baskı yapabilecek dış sempatizanlar temin etmeye çalıştığı, bu strateji kapsamında ayrılıkçı/ etnik örgütlerin gelecekte; Öcalan'ın serbest bırakılması ve politik yaşama katılması, Kürt kimliğinin yasal olarak kabulü ve bu kabulün anayasal düzene yansıtılması hedeflerine uygun taktik çalışmalar yapabilecekleri, bu hedefe ulaşılabilmesi için de; PKK'nın yurt içi ve yurt dışındaki silahlı terörist unsurlarını, amaçlarını gerçekleştirebilecekleri bir ortamın sağlanmasına kadar bir tehdit unsuru olarak muhafaza edeceği, istediği ortamın oluşmaması halinde, *"serhildan"* stratejisine ağırlık verilerek şiddet eylemlerine yeniden başlayabileceği, etnik/ ayrılıkçı hareketin siyasallaşması için legal alanda faaliyet gösteren yandaş/sempatizan STK'larla, medya organlarının kullanılacağı ve mevcut bir siyasal parti ile işbirliği koşullarının araştırılacağı, gerektiğinde yeni siyasi parti kurulması yoluna da gidilebileceği,

TÜRKİYE'NİN TERÖRİZMLE MÜCADELESİ

Radikal İslami terörizm tehdidi kapsamında; 1970'lerden itibaren Ortadoğu'da yükselmeye başlayan siyasi İslam akımlarının, İran İslam Devrimi'nin etkileriyle birleşerek Türkiye'deki bazı öğrenci gruplarını bu ideolojiye yönelttiği ve radikal dini yayınların çevresinde bir örgütleşmeyi başlattığı, bu örgütlerin son 15 yıldan bu yana terörizm anlamında şiddet kullandıkları, irticai faaliyetlerin içte ve dışta halen sürdüğü, dini motifiili terör örgütlerinin, radikal dini grupların, tarikatların faaliyetlerine devam ettikleri, bunlarla mücadele edilirken hem toplumun dini duygularının incitilmemesine özen gösterilmesi ve hem de toplumun dini duygularını kullanmak isteyenlere de izin verilmemesi gerektiği, irticai tehdidin gelecekte de; mevcudu muhafaza, toparlanma ve güçlenme stratejine uygun davranacağı, bazı devletlerin de bu tip örgütlenmelere yönelik desteklerini sürdürebilecekleri, yandaş/sempatizan medya organları aracılığıyla da öğrenci kesimine yönelik propaganda faaliyetlerinin devam ettirirleceği,

Marksist-Leninist yıkıcı örgütlerin ideoloji, finansman, eleman temini gibi alanlarda zafiyet yaşadıkları, bu örgütlerden bazılarının legal alana kaydıkları, sayıları giderek azalan bir bölümünün ise silahlı mücadeleyi sürdürmeye çalıştıkları, bu örgütlerin; sosyo-ekonomik sorun alanlarının istismarı, bu sorunlardan rahatsız olan kitlelerin provokasyonu, legal alanda faaliyet gösteren yandaş/sempatizan STK'ların ve medya organlarının amaçları doğrultusunda protestolara ve kitle eylemlerine yönlendirilmesi, cezaevlerinde direniş gibi yöntemler kullandıkları, bu örgütlerin gelecekte de bir yandan yandaş sayılarını arttırmaya çalışırken diğer yandan da şiddet eylemlerini sürdürebilecekleri, değerlendirilmektedir.

Düşünürlerin ve resmi makamların görüşleri dikkate alınarak halen Türkiye'ye yönelik terörizm tehditlerini aşağıdaki şekilde değerlendirmenin mümkün olduğu düşünülmektedir. Terörizm türleri bazında yapılacak bu değerlendirmeye geçmeden önce çağdaş uluslararası asimetrik terörizm tehdidinin mevcut durumu konusunda da özet bir hatırlatma yapılmasında yarar bulunmaktadır.

Uluslararası terörizm;

- Dünya genelinde mikro-milliyetçilik akımlarının güçlenmesi,

- Küreselleşmeci politikaların orta büyüklükteki ulusal devletleri zayıflatması,

- Süper güçlerin ekonomik ve kültürel emperyalizm yüklü politikalarının radikal İslami unsurları giderek artan bir eğilimle terörizm stratejisini benimsemeye zorlaması,

- İletişim ve ulaşım teknolojisindeki gelişmelerin terörizmin propaganda olanaklarını ve eylem kabiliyetini büyük ölçüde güçlendirmesi gibi pek çok nedenle, kolayca durdurulamayacak bir yükselme trendi yakalamıştır.

2.1.Etnik/Ayrılıkçı Terörizm Kaynaklı Tehditler

Günümüzdeki etnik terörizm tehdidinin en önemli kaynağı, Kürt Etnisitesinin temsilcisi rolüne soyunan PKK'dır. Bir diğer etnik terörizm odağı olan Ermeni terörist örgütleri ise, ASALA başta olmak kaydıyla potansiyel tehdit pozisyonunda bulunmaktadırlar.

1984-1992 yılları arasında giderek artan bir terörizm tehdidi oluşturan PKK, 1992'den itibaren Türkiye'nin terörle mücadele konseptini değiştirmesi sonucunda 10 yıllık bir gerileme süreci yaşamış, Abdullah Öcalan'ın Kenya'da yakalanmasından sonra da PKK kaynaklı terörizm algılamaları güçlü ve yakın potansiyel tehdit konumuna doğru yönelmiştir. Bu aşamada, çeşitli dış ve iç konjonktrüel gelişmeler Kürt etnik terörizminin tehdidini yeniden yükseltmiş ve güçlendirmiştir.

Etnik/ayrılıkçı Kürt terörizmin süregelen tehdit önceliğinin nedenleri şöyle sıralanabilir:

2.1.1. Genelkurmay Başkanlığı'nca düzenlenen 19 Temmuz 2005 Tarihli basın toplantısında verilen bilgilere göre;

TÜRKİYE'NİN TERÖRİZMLE MÜCADELESİ

Öcalan'ın yakalanmasından sonra minimum düzeye düşen Türkiye içindeki terörist sayısı, 2004'den itibaren tedricen artarak 1800-1900'lere ulaşmıştır. Örgütün yurtdışındaki terörist sayısı ise; 2800-3100 kadarı Kuzey Irak'ta, geriye kalanları İran ve Suriye'de olmak üzere 3300-3700 kişi civarındadır. Bunlardan 600-650 teröristin Kandil Dağı Bölgesinde olduğu, 2200-2450 teröristin Türkiye-Irak sınırı boyunca yerleştiği, Kandil Dağı'ndaki teröristlerin 2003 yılından itibaren tedricen Türkiye -Irak sınırına kaydığı değerlendirilmektedir.

2.1.2. PKK son bir yılda; patlayıcı madde ve mayın kullanma ve taciz ateşi açma gibi, kendisi açısından risksiz eylemlere yönelmiş, bu eylemler sonucunda -basın toplantısı tarihine kadar- güvenlik güçleri 105 şehit vermiş, 37 vatandaş hayatını kaybetmiştir. Irak savaşından bu yana patlayıcı ve mayınla yapılan eylemler en büyük tehdidi oluşturmaktadır. İntihar saldırıları da büyük bir tehdittir.

2.1.3. Terörist örgütün Irak'taki kampları, eğitim ve lojistik destekleri ABD ile müttefikleri Barzani ve Talabani tarafından Türkiye'nin operasyon olasılığına karşı bir çeşit koruma altına alınmıştır. Bu nedenle örgüt, mevcut pozisyonunu koruyabilmekte, hatta güçlendirmektedir.

2.1.4. ABD'nin ve uluslararası güç odaklarının Ortadoğu'daki çıkarları, varlığının nedenini Amerikalılara borçlu sadık bir devlet gerektirmektedir ve bu rol, oluşması sadece zamanlama sorunu haline gelen Kürt ulus devletine verileceğe benzemektedir. Böyle bir gelişme ayrılıkçı/etnik terörizmi tetikleyebilecek, Türkiye'nin ülke ve millet bağlamlarında bütünlüğüne yönelik tehditleri güçlendirebilecektir.

Halen mevcut *"de jure"* federatif Kürt devletinin dahi, etnik terörizmi teşvik edecek ve destekleyecek bir unsur olması olasılığı çok yüksektir.

2.1.5. Türkiye'nin üniter ulus devlet yapılanmasının etnisiteye dayalı bir federasyona dönüşmesi tehlikesini yaratabilecek olan *"Kamu Yönetimi Reformları"*, giderek daha fazla etnisitenin

emrine giren bölgesel yerel yönetimler faktörüyle birleşerek; Türkiye, İran ve Suriye'nin toprak bütünlüğünü tehdit edebilecek ulusal bir Kürt devletinin kurulması olasılığını ayrıca güçlendirmektedir.

2.1.6. Kürt etnisitesi; dış güçlerce desteklenmesi çok daha kolay siyasal bir yapılanma sürecine yönelmiştir. Bu doğrultuda PKK terör örgütü de yurt dışındaki temas mercileriyle olan ilişkilerini güçlendirme ve yabancı ülkelerdeki lobi faaliyetlerini arttırma yoluna gitmektedir.

Bu yollarla uluslararası alanda Türkiye'deki sorununun *"evsafı"* değiştirilmeye, etnik/ayrılıkçı terörizm; kendi kaderini tayin hakkı çerçevesinde verilen bir ulusal kurtuluş savaşına dönüştürülmeye çalışılmaktadır. Böylece uluslararası kamuoyunda ayrılıkçı/etnik terörizmin tek alternatifinin; Türkiye Cumhuriyeti'nin mevcut anayasal yapısından, üniter ulus devlet, ülke ve millet bütünlüğü, tek resmi dil gibi temel ilkelerden tavizler verilmesi esasına dayalı bir siyasal çözüm olabileceği kanaati yerleştirilmek istenmektedir.

2.1.7. Özellikle 2006 Nevruz'unda ve hemen sonrasındaki teröristlerin cenaze töreni sırasında çıkan olaylar, PKK terör örgütünün kitle desteğini arttırmaya yönelik faaliyetlerini hızlandırdığını, bu yöntemle örgüt yandaşı haline getirilen bazı grupların *"intifada/serhildan"* anlayışıyla tüm ülkede kitlesel çatışmalara yol açabilecek eylemlerde kullanılmak istendiğini, örgütün bu eylemleri planlar ve uygularken yandaş ve legal bazı STK'larla ve hatta legal bir siyasi partinin yerel yönetimlerde kontrol mevkilerinde bulunan mensuplarıyla da işbirliği yaptığını göstermektedir.

2.1.8. Halen varolan veya ileride oluşabilecek etnisite tabanına dayalı siyasal oluşumların PKK'nın ve Öcalan'ın kontrolünde olacağını veya PKK'nın bu kontrolü kaybetmemek amacıyla her türlü yola başvurabileceğini gösteren güçlü işaretler mevcuttur.

2.1.19. Etnik terörizmin öncelikli faaliyet alanı olan Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde etnik/ayrılıkçı terörizmin

tahriklerini önleyebilecek köklü sosyo-ekonomik ve kültürel değişimler gerçekleştirilememiştir.

2.1.10. Türkiye'nin yönetimine söz sahibi olan bazı siyasi yapılanmaların ve sivil bürokrasinin ülkenin iç ve dış güvenliğine yönelik tehditlere karşı hassasiyeti minimum seviyeden *"sıfır"* değerine doğru gitmektedir. Askeri bürokrasi ile güvenlik bürokrasisinin bu tehditlere yönelik hassasiyetleri ise iç ve dış bazı güç odaklarınca pasifleştirilmek ve etkisizleştirilmek istenmektedir.

PKK dışında Türkiye'ye yönelik potansiyel tehdit oluşturan diğer etnik Kürt terörist örgütler ise; Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları (Rızgariye Neteviya Kurdistan KUK/RNK), Kürdistan Sosyalist Partisi (PSK), Kürdistan Proleterya Birliği (Yekitiya Proleterya Kurdistan, KAWA/YPK), Kuzey Kürdistan Demokrat Partisi (PDK - BAKUR), Kürdistan Kurtuluş Partisi (Partiya Rızgariye Kürdistan RIZGARİ) ve Kürdistan İslam Partisi (Partiya İslamiye Kürdistan: PİK) dir. Türkiye dışında da etnik terörizmi çeşitli yollarla destekleyen 110 civarında dernek ve sivil toplumu kuruluşu mevcuttur.

2.2. Radikal İslami Terörizm Kaynaklı Tehditler

Terörizmi bir strateji olarak benimseyen çeşitli radikal İslamcı örgüt ve gruplar Türkiye açısından sürekli bir yakın tehdit algılamasına neden olmuşlardır. Radikal İslami terörizm, bazen Şeyh Sait İsyanı 'ndaki gibi etnik terörizmle birleşerek, bazen de etnik terörizmle alan hakimiyeti kavgası vererek tehdidini sürdürmüş, El Kaide'nin yükselen eylemleriyle birlikte de uluslararası bir terör tehdidine dönüşmüştür.

Radikal İslami terörizm tehdidi 1970'ler sonrasında ortaya çıkan 40'dan fazla örgütün eylemleriyle hissedilmiştir. Bunlar arasında; AK DOĞUŞ-İBDA-C, Hizbullah, İslami Hareket-Tevhid Selam-Kudüs Savaşçıları, Türkiye İslami Hareketi-Malatyalılar-Şafak Grubu ve Ceyşullah hem adını duyurabilen ve hem

de önemli terör eylemleri gerçekleştirebilen örgütlenmelerdir. Bu örgütlere kökenleri yurt dışında olan İCCB-AFİD (Kaplancılar), Hizb-üt Tahrir ve El Kaide'de eklenmelidir. Radikal İslami terörist örgütler çok sayıda kişinin ölmesine ve yaralanmasına neden olan eylemler gerçekleştirmişlerdir. Bunlardan en önemlileri; İstanbul'da 60'dan fazla kişinin ölmesine neden olan bombalamalarla Gaffar Okan, Uğur Mumcu, Bahriye Üçok ve Muammer Aksoy gibi kişilere yönelik suikastlardır.

Radikal İslami terörizm aşağıdaki nedenlerle öncelikli tehdit olma niteliğini sürdürmektedir:

2.2.1.Türk toplumunda kökleşmiş bir radikal İslamcı taban mevcuttur. Yurt dışındaki Türk vatandaşları arasında da böyle bir taban kitle oluşturulmuştur.

2.2.2. Bu taban kitleden çıkan bazı radikal Müslümanlar, Afganistan, Kosova, Bosna ve Çeçenistan'da süregelen silahlı mücadelelerin ve terörizm faaliyetlerinin içinde yer almış, buralarda çeşitli terörist örgütlerle ilişkiye girmiş ve potansiyel bir radikal İslami terörist grubu oluşturmuştur.

2.2.3. Türkiye'nin bulunduğu coğrafya, radikal İslami terörizm örgütlerinin dış güç odaklarınca desteklenmesine son derece müsaittir.

2.2.4. Türk siyasal yaşamının her döneminde radikal İslami görüşlere sahip kitlelerden oy isteyen siyasi partilere rastlanmakta, bu partilerin iktidarda olmaları durumunda parti içinde yer alan bazı fraksiyonlar devletin radikal terörizme yönelik mücadelesini engelleme veya en azından yumuşatma konusunda çaba sarfetmektedirler. Böylece devletin siyasal İslam'a ve radikal İslami terörizme yönelik reflekslerinde, sınırları giderek genişleyen bir tolerans ortamı oluşturulmaktadır.

2.2.5. Radikal İslami terörizm, bütün dünyada evrensel veya ülkelere özel nedenlerle bir yükseliş trendine girmiştir. Bu trendin Türkiye'deki İslami terörist örgütleri de tetiklemesi olasılığı mevcuttur.

2.2.6. Laik İslami çizgiden radikal İslami anlayışa geçmeyi kolaylaştıran ve Cumhuriyet'in Kuruluş İdeolojisiyle hesaplaşmayı planlayan pek çok tarikat, sivil yönetim yapılanması içinde *"kontrol"* düzeyine gelerek etkinliklerini arttırmışlardır.

Türkiye, Cumhuriyet'in kuruluş ideolojisinin tartışıldığı, bazı siyasi akımların kendilerine bu ideolojiye büyük ölçüde ters düşen bir kuruculuk misyonu atfettiği bir dönemden geçmektedir. Bu nedenle radikal İslami akımların ve İslami terörizmin önündeki en büyük engel olan Atatürk İlke ve Devrimleri de başta *"laiklik"* olmak üzere tartışmaya açılmıştır. Bu tartışma giderek yıpratmaya ve yok etmeye dönüşmektedir. Bu gelişmeler bazı iç ve dış güç odakları tarafından da desteklenmektedir.

Türkiye'de halen; Hizbullah, İslami Hareket-Tevhit Selam-Kudüs Savaşçıları, Türkiye İslami Hareketi-Malatyalılar-Şafak Grubu, Hizb-üt Tahrir ve El Kaide'nin aktif radikal İslami terörizm tehdidi oluşturan örgütler oldukları değerlendirilmektedir.

3. Türkiye'nin Terörizmle Mücadele Yapılanması

3.1. Terörizmle Mücadelenin Hukuki Yapılanması

3.1.1. 1982 Anayasası

Normal olan ve arzu edilen terörizm tehditleriyle devletin olağan düzeni içerisinde, temel insan hak ve özgürlüklerinden fedakarlık edilmeden savaşılabilmesidir. Ancak, *"Soğuk Savaş"* döneminden itibaren terörizmin devletlerin varlıklarını tehdit edebilecek şiddetle bir destabilizasyon aracı olarak kullanılması bazen, teröre karşı verilen mücadelenin olağan devlet düzeni içerisinde, normal hukuk kurullarıyla başarıya ulaşmasını olanaksız hale getirebilmektedir. Böyle durumlarda daha farklı hukuk kurallarının uygulanacağı, olağanüstü bir devlet düzenine geçilmesi gerekmektedir. Olağanüstü düzen gereksinimleri terörizm tehditleri dışında, salgın hastalık, genel afetler, savaş,

vb. başka nedenlerle de ortaya çıkabilecektir. Tüm çağdaş devletler bu tip olasılıkları dikkate alarak, anayasalarında ve diğer mevzuatlarında olağanüstü hallerle ilgili düzenlemelere yer vermiş bulunmaktadırlar.

AB de olağanüstü hal gereksinimi kabul etmektedir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 11 Temmuz 2002 tarihli 804. Bakan vekilleri toplantısında kabul edilen *"Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin İnsan Hakları ve Terörle Mücadele Hakkındaki İlkeleri"*nde olağanüstü hal kavramıyla ilgili olarak şu düzenleme mevcuttur:

"Olağanüstü hallerde askıya alma ihtimali:

– Terörle mücadelenin bir ulusun yaşanımı tehdit eden bir savaş halinde ya da ulusal bir olağanüstü halde cereyan etmesi durumunda, bir devlet, tamamen bu durumun gerektirdiği ölçüde ve aynı zamanda uluslararası hukuka göre belirlenen sınırlar ve koşullar dahilinde, insan haklarının korunmasına yönelik uluslararası enstrümanlardan kaynaklanan belirli yükümlülüklerinin geçici olarak askıya alınması doğrultusunda tedbirler alabilir. Bu durumda devletin, yetkili mercileri, ilgili uluslararası enstrümanlar uyarınca bu tür tedbirlerin alındığına dair bilgilendirmesi gerekir.

– Ancak devletler, hiçbir zaman ve terör eylemine karıştığından şüphelenilen kişinin fiili ne olursa olsun, ya da söz konusu kişi bu tür faaliyetlerden hükümü giymiş bile olsa, uluslararası enstrümanlar tarafından teminat altına alınmış olan kişinin yaşama hakkı, işkencenin ya da insanlık dışı ya da küçültücü muamele ya da cezanın yasaklanması, mahkûmiyet kararları ve alınan tedbirlerin yasalara uygunluğu, ya da ceza kanunun geriye dönük olarak uygulanmasının yasaklanması ilkelerini askıya alamazlar.

– Bu tür askıya alma kararlarına yol açan koşulların geçerliliklerini koruyup korumadıklarına bakılarak askıya alma kararlarının en kısa sürede kaldırılması amacıyla, askıya alma kararları düzenli aralıklarla yeniden değerlendirilmelidir."

1982 Anayasası da olağanüstü hal konusunda bazı düzenlemeler yapmıştır. Anayasa; normal yönetimle sıkıyönetim ara-

sında ayrıca olağanüstü hal yönetimi statüsünü ön görerek; olağanüstü durumlarla ilgili bir derecelendirme yapmakta ve kabul edilebilir düzeyde şiddet olaylarının vuku bulduğu dönemlerde, devletin olağanüstü hal ilan ederek kolluk kuvvetleriyle düzeni sağlamaya çalışmasını, savaş ve iş savaş gibi durumlarda ise sıkıyönetime gidilmesini hükme bağlamaktadır. Bu nedenle; *"Şiddet Olaylarının Yaygınlaşması ve Kamu Düzeninin Ciddi Şekilde Bozulması Sebebiyle Olağanüstü Hal İlanı"* 120. maddede, *"Sıkıyönetim, Seferberlik ve Savaş Hali"* ise 122. maddede ayrı ayrı düzenlenmektedir.

120.madde; anayasa ile kurulan hür demokratik düzeni veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ilişkin önemli belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları nedeniyle kamu düzeninin ciddi surette bozulmasını olağanüstü halin ilanı nedeni kabul etmiştir. 120. maddenin varlığı bu tür koşullarda sıkıyönetim ilanını gereksiz kılmış, yarı askeri yetkilere sahip bir sivil yönetim gerçekleştirerek, sıkıyönetime bir çeşit alternatif getirilmek ve silahlı kuvvetlerin sürekli sıkıyönetimlerle yıpranması önlenmek istenmiştir. Madde hükmüne göre; normal ve olağanüstü koşullarda kolluk güçlerinin tüm imkanları tüketilmeden en son önlem olan silahlı kuvvetlere baş vurulmamalıdır. Maddede belirtilen yaygın şiddet hareketleri ve ciddi belirtiler deyimleri ise takdire dayalı ve açık tanımları olmayan hususlardır.

Anayasa'nın 120. ve 15. maddesi hükümlerine göre olağanüstü halde yürütmenin düzenleme yetkisi sadece; *"milletlerarası anlaşmalar, yaşama, maddi ve manevi varlığın bütünlüğü koruma, din, vicdan, düşünce ve kanaatleri açıklamaya zorlanmama, suç ve cezaların geçmişe yürütülemeyeceği ve aksi ispatlanana kadar masumiyet karinesi"* alanlarıyla sınırlı olup, bu durum 15. maddenin gerekçesinde: *"Savaş, sıkıyönetim ve olağanüstü halde, ortaya çıkan ağır tehlikeler sonucu, hak ve hürriyetlerin kullanımı tamamen durdurulabilecek veya bunların korunması için öngörülen güvencelere aykırı veya bu güvenceleri ortadan kaldıran tedbirler alınabilecektir."* Şeklinde açıklanmaktadır. Bu düzenleme, bütün hukuk dallarında geçerli olan *"menfaatlerin tartılması ve ağır*

gelenin tercih edilmesi" ilkesinin normal ve mantıklı bir sonucu olarak değerlendirilmelidir.

1982 Anayasası hükümlerine ve 2935 sayılı Yasa'ya göre; olağanüstü hal en çok altı ay süreyle devam edebilmekte, ama gerektiğinde her defasında dört ayı geçmemek üzere TBMM'ce uzatılabilmektedir. Bu süre içinde bizzat hükümetçe çıkarılması gereken KHK'lar olağanüstü hal ilan edilen bölgede, eğer olağanüstü hal tüm yurtta ilan edilmişse, yurt genelinde geçerli olacaktır. KHK'lar; Fransız ve Türk doktrinlerine göre organik bakımdan idari tasarruf, fonksiyonel bakımdan *"sui generis"* düzenleyici idari işlem niteliğinde olup, uygulamada idari organlara *"örneğin vali"* yetki verebilecek, ama bu yetki devri KHK çıkarma yetkisini kapsayamayacaktır.

1982 Anayasası ile oluşturulan olağanüstü hal düzenine 1984 yılındaki Eruh ve Şemdinli baskınlarıyla şiddetini arttıran ayrılıkçı/etnik terörizm tehdidi nedeniyle geçilmesi zorunluluğu ortaya çıkmış, bu düzen Türkiye'nin belirli bölgelerinde yaklaşık 15 yıl süreyle uygulanmıştır.

3.1.2.Yasalar ve Diğer Mevzuat

Türkiye'nin terörizmle hukuki mücadele platformu halen; 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ve 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu ile 2935 sayılı Yasa'nın uygulanmasına ilişkin yönetmeliklerden oluşmaktadır. Olağanüstü Hal Bölge Valiliğiyle Asayiş Komutanlığı'nın kurulması ve bu kuruluşlara görev ve yetki verilmesi hakkındaki muhtelif KHK'lerin ise olağanüstü halin kaldırılması ve Olağanüstü Hal Bölge Valiliğiyle Asayiş Komutanlığı'nın lağvedilmesi nedeniyle uygulanma kabiliyeti kalmamıştır.

A. 2935 Sayılı Olağanüstü Hal Kanunu

1983 yılında çıkarılan bu yasa ilginç bir noksanlıkla maluldür: Yasada olağanüstü hali merkez dışında taşrada uygula-

yacak organizasyon ve bu organizasyonun görev ve yetkileri konusunda hiçbir düzenleme yapılamamıştır. Merkezle ilgili olarak yapılan düzenleme de yetersizdir ve bu bağlamda sadece bir koordinasyon mekanizmasının oluşturulmasıyla yetinilmiştir.

Daha ileri düzeydeki bir olağanüstü halin koşullarını düzenleyen 1402 sayılı Sıkıyönetim Yasası'nda sıkıyönetim komutanlıklarının kuruluşu, karargah yapılanmaları, görev ve yetkileri konusunda ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiş iken, 2935 sayılı Yasa'da bu tip düzenlemelerden hiç birisinin yer almayışı, uygulamada hükümetlerin bu boşluğu KHK çıkararak giderme zorunluluğuyla karşı karşıya bırakmıştır. Doğal olarak da bu KHK'ler onları hazırlayan hükümetin ideolojisini, terörizm tehdidine bakış açısını ve hatta konjonktrüel siyasi uyuşmazlık ya da detantları yansıtır hale gelmişlerdir. Bu nedenle Türkiye, hala şiddetle eksikliği hissedilen bir ulusal terörizmle mücadele konseptinden yoksun kalmıştır.

Yasal maluliyetin yarattığı bir diğer sonuç da KHK'lerle oluşturulan olağanüstü halin taşrada uygulanmasıyla görevli mekanizmanın; kırılgan ve eğreti, bir yapı özelliği taşımasıdır. Bu cümleden olmak üzere KHK'lerle oluşturulan *"Olağanüstü Hal Bölge Valiliği"* ve *"Asayiş Komutanlığı"*; kuruluş, görev ve yetki, emir-komuta ve haberleşme, koordinasyon, karargah yapısı, politika üretimi, sosyo-ekonomik boyutta terörizmle mücadele, toplumla ilişkiler gibi çok kritik mücadele alanlarında hiçbir zaman sağlıklı bir yapılanmaya kavuşturulamamışlardır. Bunun nedeni, terörizmle mücadelenin önem ve hassasiyeti pek dikkate alınmadan örgütsel yapılanmada objektif kural ve normlar yerine kişiler arasındaki sempati ve antipati ilişkilerinin, iyi niyetin ve milli bünyeye pek de uymayan koordinasyon faaliyetlerinin fazlaca öne çıkartılmasıdır. Bu sağlıksız ve eğreti yapılanma giderek terörizmle mücadelenin sadece silahlı mücadele boyutuna ağırlık verilmesine ve terörizm tehdidini güçlendiren sosyo-ekonomik ve kültürel sorunların ikinci planda bırakılmasına ve hatta unutulmasına yol açmış, Türkiye; etnik/ayrılıkçı terörizmin bitti kabul edildiği bir dönemin

hemen üç-dört yıl sonrasında yeniden terörizmle mücadele önlemlerini tartışmak zorunda kalmıştır.

Bu genel değerlendirmeden sonra, 2935 sayılı Yasa'nın getirdiği düzenlemelere kısaca değinelim.

a. Şiddete Dayalı Olağanüstü Hal Uygulamalarında Önlemler

2935 sayılı Yasa'nın 9. ve 11. maddesinde belirtilen bu önlemler; sokağa çıkmayı, belli bölgelerde dolaşma ve toplanmayı yada buralardaki trafiği sınırlamak veya engellemek, kişileri ve araçları aramak ve suç unsurlarına el koymak, bölge sakinleri ile bölgeye girenler için kimlik mecburiyeti uygulamak, bölgedeki yazılı, görsel, sesli sanat ve medya ürünleriyle kitap, broşür, ilan vb.lerinin basım, yayın, iletim, çoğaltım ve dağıtımını kontrole alıp gerektiğinde sansürlemek, sınırlamak, yasaklamak ve engellemek, bölge dışında hazırlanan medya ve sanat ürünleriyle broşür, kitap, ilan vb.lerinin bölgeye girişini durdurmak, yasaklanan yazılı, görsel ve sesli sanat ve medya ürünlerine el koymak, hassas tesisler için özel güvenlik önlemleri aldırmak, silah ve patlayıcı maddelerle, eczaları, radyoaktif maddeleri ve gazları kontrole almak ve yasaklamak veya bunlara el koymak, kamu düzen ve güvenliği için şüpheli eşhasın ve toplulukların bölgeye girişini yasaklamak bölgedeki faaliyetlerini kontrole almak, bu kişi ve grupları bölge dışına çıkarmak, toplantı ve gösteri yürüyüşlerini kontrole almak, sınırlamak veya yasaklamak, gerektiğinde dağıtmak, işçi çıkartmalarını belli süreyle izne bağlamak ve ertelemek, dernek faaliyetlerini bir süre durdurmak, grev ve lokavtları bir süre engellemektir.

430 sayılı KHK ile bazı olağanüstü hal yetkileri yumuşatılarak; bölge valisinin yetkisi bölge illeriyle sınırlanmış ve mücavir alanlardaki yetkiler kaldırılmış, bölge valisinin il valisi yetkilerinden sadece olağanüstü hali ilgilendirenleri kullanabileceği belirtilmiş, medya organlarının kapatılması yazılı

uyarıya uymama koşuluna bağlı kılınmış, matbaa kapatılması süreyle tahdit edilmiş, isteği ile bölgeyi terk edenlere fondan yardım yapılma imkanı tanınmış, bölge valisine bölgedeki yatırım proje ve önerilerini hükümete sunma görevi verilmiş ve bölge halkına nedensiz uğradıkları zararlar nedeniyle tazminat hakkı tanınmıştır.

b. Sınır Ötesi Operasyon Yetkisi

2935 sayılı Yasa'nın 11. maddesi; olağanüstü hal ilanına veya devamına sebep olan sorunların sınırlar veya mücavir alanlarda cereyan etmesi ve eylemcilerin komşu ülkelere sığındıklarının tespiti halinde önceden komşu ülke ile Türkiye arasında varılacak mutabakata göre, milletlerarası hukukun meşru saydığı usullere uyularak mahdut hedefiili harekat planlama ve icra müessesini düzenlemektedir.

c. Olağanüstü Halde Kuruluşlar Arası Yardımlaşma, İşbirliği ve Askeri Birliklerden Yardım İsteme

Yaygın şiddet olaylarına dayanan olağanüstü halde bölge ve il valilerinin civar illerden ve askeri birliklerden nasıl yardım isteyeceği, 2935 sayılı Kanun'un 21. ve 22. maddelerinde düzenlenmiştir. Bölge valisi öncelikle emrindeki genel kolluk güçleriyle olayları önlemeye çalışacak, bunda başarı sağlanamazsa İçişleri Bakanlığı'na bilgi verilerek diğer bölge valiliklerinden kuvvet talep edecek, yine de olaylar bastırılamıyor veya bastırılması mümkün görülmüyorsa, bu takdirde ya da istisnai bir hal olarak ani ve ciddi olayların belirlemesi durumunda en büyük askeri komutandan yardım isteyecektir. Acil hallerde sözlü yapılabilecek bu talep, derhal yerine getirilmekle birlikte, çapı askeri komutanlıkça tayin edilecek askeri kuvvet, ilgili il valisinin de görüşü alınarak uygun mahalle yollanacak ya da olayların sürmesi durumunda olaya müdahale edecek ve bölge valisince verilen görevleri kendi komutanının sorumluluğu altında, onun vereceği emir ve talimatlara göre TSK İç Hizmet

Kanunu ve genel kolluğun yararlandığı diğer mevzuatın verdiği yetkileri kullanarak yapacaktır. Genel kolluk güçleriyle askeri birlikler arasındaki işbirliği, koordinasyon, emir-komuta ve haberleşme esasları bölge valisi ile en üst askeri komutan arasında önceden saptanacaktır. Askeri birlikler genel kollukla birlikte görev yaparlarsa, askeri komutan genel kolluk güçlerini de emrine alacaktır.

2935 sayılı Yasa'nın yardımlaşma ve işbirliği prosedürüne bakıldığında; Danışma Meclisi'ndeki görüşmelerinden de anlaşılacağı gibi; bu kanunun olağanüstü hallerde askeri birliklerden yardım istenmesini, 5442 sayılı İl İdaresi Yasası'na göre daha kademeli ve geciktirmeli bir sisteme bağladığı ve önce genel kolluğun, daha sonrada bölge valiliğinin imkanlarından yararlanma koşullarını getirdiği, en son çare olarak askeri birlikleri devreye soktuğu anlaşılmaktadır. Amacın, genel yapısı sivil yaşama ve asayiş olaylarına müdahaleye elverişli olmayan ve büyük şehirlerdeki olaylarda zor kullanılan askeri birlikleri, imkanlar ölçüsünde olayların dışında tutma olduğu açıktır.

Askeri bir dönem yaşanmasına karşılık ilgililer; 5442 sayılı Yasa'nın çıktığı dönemde polis ve jandarmanın zafiyeti nedeniyle askeri güçlerin olaylara sık müdahalesinin zorunlu olduğunu, oysa 12 Eylül döneminde polis ve jandarmanın güçlendiğini ve olağanüstü olayların üstesinden gelebileceğini vurgulamışlardır.

Olaya olağanüstü hal rejimi açısından bakıldığında; normal dönemlerdeki uygulamaları düzenleyen 5442 sayılı yasadaki valinin doğrudan askeri birlikten yardım istemesi uygulamasının, olağanüstü hallerin karakterinde var olan beklenmedik ve acil olaya karşı önlem almaya daha fazla el verdiği izlenmektedir. 2935 sayılı Yasa'daki kademeli ve geciktirmeli sistemin ise, prosedür uygulamasında geçecek zaman nedeniyle olayları büyütebileceği ve olağanüstü hali aşacak sıkıyönetim gerektiren koşullar yaratabileceği, sonuçta da olağanüstü hal mantığının acil müdahale karakterine ve çağın anti terör konseptine uymadığı söylenebilecektir.

B. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ve Bu Kanunun 5237 sayılı Yeni TCK ile Karşılaştırılması

a. 3713 sayılı Yasasın Değerlendirilmesi ve Yasa Hükümleri

1991 yılında çıkartılan 3713 Yasa'nın pek çok maddesi Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmiş, bazı maddelerini de çeşitli yasalarca değiştirilmiş veya yürürlükten kaldırılmıştır. Bu nedenlerle yasanın bütünlüğü bozulmuş, düzenleyicilik ve caydırıcılık nitelikleri de bir ölçüde kaybolmuştur.

3713 sayılı Yasa'daki zafiyet, 5237 sayılı yeni TCK ile 3713 sayılı Yasa arasında ortaya çıkan düzenleyici irade farklılığı nedeniyle daha da büyümüştür. Bu ifadeyi açmak gerekirse; 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, terörizm tehdit ve algılamalarının çok şiddetli olduğu bir dönemde, devleti ve anayasal düzeni korumak amacıyla çıkartılmıştır. 5237 sayılı Yasa ise, terörizm tehdidinin bittiğinin iktidardaki siyasal parti tarafından farz ve kabul edildiği bir dönemin mahsulüdür ve ilk amacı AB ile entegrasyon sürecinin önünde engel oluşturmamasıdır.

aa. 3713 sayılı Yasa'nın 1. maddesi terörü tanımlamaktadır. Bu maddeye daha önce çeşitli bölümlerde yer verildiğinden burada yinelenmeyecektir.

bb. Yasa'nın 2. maddesinde ise terör suçlusunun, yani literatürdeki kullanımıyla *"teröristin"* tanımı yapılmaktadır. Madde hükmüne göre bir terörist örgüte üye olarak suç işleyenler veya suç işlemese bile bu örgüte üye olanlar ya da örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyenler terör suçlusu sayılmaktadır.

cc. 3. ve 4. maddelerde, terör suçu ve terör amacıyla işlenen suç gibi bir ayrıma gidilerek; terörizm kabul edilen eylemler sayılmaktadır. Bunlar; eski TCK'nın 125. maddesindeki devletin arsıulusal şahsiyetine karşı cürüm, 131. maddesindeki askeri imkan ve kabiliyetleri tahrip, 145. maddesindeki devletin bayrağına veya sembollerine saldırı, 146. maddesindeki Anayasal

düzene ve TBMM'ye yönelik saldırı, 147. maddesindeki hükümete karşı saldırı, 148. maddesindeki yabancı ülkeler yararına asker toplama, 149. maddesindeki halkı isyana teşvik, 150. maddesindeki yıkıcı ve bölücü unsurları silahlandırma, 151. maddesindeki devlet aleyhine cürümleri ihbar mükellefiyetine uymama, 152 ve 153. maddelerindeki askeri isyana teşvik, 154 ve 155. maddelerdeki devlet aleyhine işlenen cürümlerin basın yoluyla işlenmesi,156 ve 157. maddelerdeki Cumhurbaşkanı'na saldırı, 168, 169 ve 171. maddelerdeki silahlı örgüt teşkili, 172. maddesindeki halkı suç işlemeye tahrik ve teşvik, 384. maddesindeki ulaşım ve haberleşme vasıtalarına yönelik saldırı ve 499. maddesindeki siyasi ve sosyal amaçlı gasp suçlarıdır. Ayrıca mülga 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunu'nun 9. maddesinin (b), (c), (e) bentlerinde yazılı suçlar da terörizm eylemi niteliğinde kabul edilmiştir.

dd. Bu suçlardan; suç işlemeye tahrik, yasalara uymamaya tahrik, suç işlemek amacıyla örgüt kurma, anayasayı ihlal, ülke bütünlüğüne yönelik eylemler ve sayılan suçların medya yoluyla işlenmesi, 5237 sayılı yeni TCK'nun 214, 217, 218, 220, 302 ve 309. maddelerinde düzenlenmiştir.

Ayrıca yeni Yasa'da 213. maddede yer alan halk arasında korku ve panik yaratmak amacıyla tehdit, 215. maddede yer alan suçu ve suçluyu övme, 216. maddede yer alan halkı kin ve düşmanlığa tahrik ve aşağılama, 219. maddede yer alan görev sırasında din hizmetlerini kötüye kullanma ve 221. maddesinde yer alan etkin pişmanlık kurumunun düzenlenmesine yönelik hükümler; terör ve terörizm kavramlarıyla ilgilidir.

ee. Yasa'nın 6., 14. ve 20. maddeleri kişilerin terörizmin hedefi haline getirilmesini önlemeye ve terörizmle mücadele eden görevlilerle, onlara yardım edenlerin korunmasına ilişkindir. Yasa, özellikle terörizmle mücadele eden görevlilerin korunması amacıyla çok geniş çaplı düzenlemeler yapmış ve etkin koruma önlemleri benimsemiştir.

ff. Yasa'nın 7. maddesi terörist örgütleri kuranlara, bu örgütlere üye olanlara, yarım ve yataklık edenlere, örgütün propagandasına verilecek cezaları düzenlemiş olup, propagandanın medya yoluyla gerçekleştirilmesi durumunda cezalar ağırlaştırılmakta, örgütü destekleyen STK'ların ise mahkeme kararıyla kapatılması ve mal varlıklarının müsaderesi olanağı tanınmaktadır.

Buna mukabil yeni TCK'nın suç işlemek amacıyla örgüt kurmayı düzenleyen 220. maddesinde; örgüt kuruculuğu, yöneticiliği, üyeliği ve örgüte yardım etmek suç vasfını korumakla birlikte, bu suçlara verilecek cezalar önemli ölçüde indirilmiş, terör örgütlerini destekleyen STK'larla ilgili eski düzenlemede yeni TCK'da yer almamıştır.

gg. 3713 sayılı Yasa'nın terörizmle mücadelede büyük önem taşıyan *"Devletin bölünmezliği aleyhine propaganda"* başlıklı 8. maddesi 2003 yılında kaldırılmış olup, bu tip eylemler 5237 sayılı yeni TCK'nın 220/8. maddesiyle karşılanmaya çalışılmıştır.

hh. Bu Yasa'nın 9-15. maddeleri arasında terörizm suçlarındaki yargılama usulü düzenlenmiştir.

Bu bölümdeki maddelerden DGM'lerin kuruluşuna ilişkin 9., sanık avukat ilişkisini düzenleyen 10. ve gözetim süresini düzenleyen 11. maddeleri kaldırılmış veya Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmiştir. Halen terörizm suçlarının yargılaması görevlendirilmiş ağır ceza mahkemelerinde yapılmaktadır.

3713 sayılı Yasa'nın gözetim süresini düzenleyen 11. maddesi ise Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmiştir. Böylece, terörizm suçlarında farklı gözetim süresi uygulanmasına ilişkin dünyanın pek çok ülkesinde geçerli uygulamadan ayrılınmıştır.

Bu bölümdeki bir önemli madde de terörizm suçları nedeniyle verilen cezaların paraya çevrilmeyeceğine veya ertelenmeyeceğine ilişkin 13. madde hükmüdür.

ıı. Yasa'nın 16-18. maddeleri arasında terör suçu işleyenlere verilecek cezaların infazı ile şartlı salıverme koşulları düzenlenmekte ve bu tip cezaların özel tip (E tipi) ceza evlerine infaz zorunluluğu getirilmektedir.

ii. Yasa'nın 19. maddesinde terörizm faaliyetlerini ihbar edenlerin ödüllendirilmesi düzenlenmiştir.

jj. Yasa'nın 21. ve 22. maddelerinde terör eylemleri sonucunda mağdur olan kamu görevlileri ile vatandaşlarının mağduriyetlerinin giderilmesine ilişkin ayrıntılı hükümler yer almaktadır.

kk. Bu Yasa'da yer alan ve terörizmle mücadelenin pratiği açısından önem taşıyan bir düzenleme de, 3713 sayılı Kanun'a 29.8.1996 tarihli ve 4178 sayılı Yasa'nın 3. maddesiyle eklenen madde Ek 2.madde hükmüdür. Söz konusu hükme göre; *"Terör örgütlerine karşı icra edilecek operasyonlarda teslim ol emrine itaat edilmeyerek silah kullanmaya teşebbüs edilmesi halinde kolluk kuvveti görevlileri, failleri etkisiz kılmak amacıyla doğruca ve duraksamadan hedefe karşı ateşli silah kullanmaya yetkilidirler."*

Bu hükmün, yeni TCK'nın kabulünden sonra da geçerli olup olmadığı, ya da uygulanıp uygulanamayacağına ilişkin doktrin tartışmaları halen devam etmektedir. Ancak, bu belirsizliğin terörizmle taktik mücadele veren ve sahada görev yapan iç güvenlik güçleri mensupları açısından çok ciddi bir sorun yarattığı bilinmektedir.

Terörizmle hukuki mücadele alanında benzeri tereddütlerin sıkça yaşandığı görülmektedir. Bu nedenle 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nda atıfta bulunulan 765 sayılı eski TCK'nın maddeleri ile karşılıkları olan 5237 sayılı yeni TCK maddelerini gösterir bir tabloya kitap ekinde yer verilmektedir.

b. 3713 sayılı Yasa'nın Değiştirilmesiyle İlgili Faaliyetler

İç ve dış konjonktrüel etkiler sonucunda Türkiye'ye yönelik etnik/ayrılıkçı ve radikal İslami terörizm tehditlerinin

TÜRKİYE'NİN TERÖRİZMLE MÜCADELESİ

yükseliş trendine girmesi, madde tadilleri ve iptalleri nedeniyle işlerliğini büyük ölçüde yitiren 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasası'nın günün ve halin icaplarına göre yenilenmesini zorunluluğunu gündeme getirmiştir. Bu zorunluluğun bir başka nedeni de; 3713 sayılı Yasa'nın fiilen *"kadük"* hale gelmesinden sonra, terörizmle mücadele de dahil, Türkiye'nin iç güvenlik, kamu düzeni, artan suç ve suçluluk oranı gibi tüm dertlerine *"deva olacağı"* iddiasıyla çıkartılan 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu'nun terörizmle mücadelede fazla bir fayda temin edemeyeceğinin, hatta bazı iddialara göre fayda sağlamak bir yana zafiyet yarattığının anlaşılmasıdır. 5237 sayılı Yasa'nın siyasal iktidar tarafından terörizmle mücadele dışında çok farklı saiklere dayanılarak hazırlanmış olması nedeniyle böyle bir sonucun ortaya çıkması da doğaldır.

Tüm yetersizliklerine rağmen, taşradaki koordinasyon mercii gereksinimine bir cevap oluşturan Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin, terörizmi tahrik eden nedenlerin mevcut durumuna ilişkin gerçekçi bir değerlendirme yapılmadan, valiliğin işlev ve görevlerini yerine getirebilecek yeni kurumlar oluşturulmadan ve *"gelecek senaryoları"* dikkate alınmadan kaldırılmış olması da terörizmle mücadele alanında ek bir zafiyet yaratmıştır. Bu bağlamda önce taşrada ve giderek merkezde terörizm mücadelesinin koordinasyonuna ilişkin ciddi sıkıntılar yaşanmaya başlanmış, mücadelenin silahlı boyutunda görev alan iç güvenlik güçlerinin görev ve yetkileri konusunda da tereddütler ortaya çıkmıştır.

Terörizm tehditlerinden kaynaklanan algılamaların iyice şiddetlenmesi ve teröre karşı uğraş veren iç güvenlik güçlerinin şikayetlerinin yoğunlaşması, terörizmle mücadele alanına girmeye çok istekli olmayan siyasi iktidarı 3713 sayılı Terörizmle Mücadele Kanunu'na yönelik bir değişiklik tasarısı hazırlamaya zorlamıştır.

Ulusal basında yeralan haberlere göre tasarının hazırlık döneminde de sık sık dile getirilen değişiklik ve yeniden düzenleme talepleri şu noktalarda yoğunlaşmaktadır:

- Terörle mücadelenin CMUK ve Ceza Kanunu'ndan ayrı değerlendirilmesi,

- Terör suçlarına münhasır olmak üzere gözaltı süresinin uzatılması ve Avrupa ülkelerindeki emsal sürelere orantılı hale getirilmesi,

- Terör eylemi yapılacağından şüphelenilen yer ile sınırlı ve orantılı olmak üzere, bölgesel olarak iletişim olanaklarının sınırlanması,

- Terör eylemi yapmasından şüphelenilen kişilerin, bölgesel veya yerel olarak, belirli bir zaman dilimini kapsamak koşuluyla bir yerleşim yerinde bulunmasının engellenmesi, şüpheli kişilerin seyahat özgürlüklerinin kısıtlanması,

- Şüphelilerin sahip olduğu kimlik belgelerine geçici olarak el konulması,

- Şüphelilere ait parmak izi veya DNA örneklerinin, Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri dışında tutularak, saklanabilmesi,

- Şüphelilerin gözaltına alınması halinde, yakınlarına belirli bir süreyle bilgi verilmemesi,

- Teknik takiplerde hedef şüphelilere bilgi verilmemesi,

- Terörist örgütlere ait amblem ve işaretleri taşıyanların, üniforma giyenlerin, afiş, amblem, pankart taşıyanların cezalandırılması,

- Terör örgütünün propagandasını yapanların cezalandırılması, propagandanın basın yoluyla gerçekleştirilmesi halinde ceza miktarının arttırılması,

- İstikrarı bozmaya yönelik eylemlerin de terör tanımı içine alınarak cezalandırılması,

- Önleyici istihbarat yetki ve olanaklarının güçlendirilmesi,

- Güvenlik güçlerinin silah kullanma yetkileri konusundaki tereddütlerin giderilmesi,

- Yol kontrollerini ve yol aramalarını uygulamada fiilen olanaksız hale getirip, teröristlerin kendi araçlarıyla seyahat edebilmelerine ve hatta patlayıcı madde nakledebilmelerine bile olanak veren kısıtlamaların terörizmle mücadelede zafiyet yaratmasının önlenmesi,

- İç güvenlik güçlerinin amirlerine; operasyon sürecinde ve gecikmesinde sakıncalı olan hallerde meskun mahallerde ve meskenlerde arama yaptırma yetkisi verilmesi,

- Terör olaylarında güvenlik güçlerine el koyma ve ele geçen belgeleri inceleme yetkisi verilmesi,

- Bazı operasyonlarda terör örgütünün çatışma sonrası cesetleri kaçırması nedeniyle, olay mahalline gelen C. Savcısının öldürülen teröristlerin cesetlerini tek tek görmek istemesi veya PKK'lı medyanın operasyondan çok kısa süre öldürülen teröristlerin kod adlarını açıklamasıyla, çocuklarının kod adlarını bilen ailelerin cesedi almak için güvenlik güçlerine başvurması halinde, cesedi teslim etmeyen/edemeyen güvenlik güçleri yetkilileri hakkında ceza davası açılmasının önlenmesi,

- Çatışma bölgesinde öldürülen teröristlerden birisinin yanında silahının olmaması veya örgütün öldürülenin silahını kaçırması halinde, masum bir insanı öldürdüğü gerekçesiyle operasyona katılan güvenlik güçleri mensupları hakkında dava açılmaması,

- Operasyonlar sırasında düzenlenen tutanak ve belgelerde imzası bulunan iç güvenlik personelinin kimliklerinin gizli tutulması,

- Terörizmin finansmanın önlenmesi,

- Tanık koruma programlarının hayata geçirilmesi.

Taleplere bakıldığında çok büyük bir bölümünün operasyonel yetkilerle ilgili olduğu, *"esasa müteallik"* kabul edilebile-

ceklerin ise terörizmle mücadelenin olağan ceza hukukundan daha farklı bir hukukla düzenlenmesi gereksinimi yansıttığı izlenmektedir. Ciddi bir terörizm tehdidiyle karşılaşmış olan Fransa, ABD, İngiltere gibi pek çok demokratik ve çağdaş devletin terörizmle mücadele konusunda özel hukuki düzenlemelere yöneldikleri hatırlanırsa, bu gereksinimin Türkiye'de de ortaya çıkmasını olağan karşılamak gerekecektir.

Bu taleplere karşılık, hükümet tarafından hazırlanan 3713 sayılı Yasa'da değişik yapılmasına ilişkin tasarının operasyonel yetki sıkıntıları konusunu fazlaca dikkate almadığı ve genel gerekçesinin son paragrafındaki; *"Terörle Mücadele Kanunu'nda yer alan terör suçlarının kapsamına, bu suçlarla ilgili olarak soruşturma, kovuşturma ve infaz rejimine ilişkin hükümlerin, Türk ceza hukukunun reformu mahiyetindeki yeni kanunlardaki düzenlemelerle uyumunu sağlamak"* cümlesinden anlaşıldığı kadarıyla, daha çok terörizmle mücadele alanında 5237 sayılı yeni Ceza Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra oluşan tereddütlerin giderilmesinin amaçladığı görülmektedir.

Bir bütün olarak incelendiğinde hükümet tasarısıyla ilgili olarak aşağıdaki değerlendirmeler yapılabilecektir:

– Değişiklik tasarısı, terörizmle mücadelede önemli bir gereksinim olarak ortaya çıkan *"ulusal terörizmle mücadele konsepti"* sorununu çözememekte, bu mücadelede kullanılabilecek ulusal bir sistem içermemektedir. Terörizmle mücadelenin merkezde ve taşrada koordinasyonuna ve sosyo-ekonomik terörizmle mücadele önlemlerine ilişkin olarak da herhangi bir düzenleme yapılmamaktadır. Dolaysıyla, terörizmle mücadelenin vazgeçilemez koşulu olan; devletin tüm kurum ve kuruluşlarıyla teröre karşı savaşa katılmasını ve halkın terör tehdidi konusunda bilinçlenmesini sağlayacak bir yasal düzenleme olarak vasıflandırılamaz.

Tasarı bu özelliği itibariyle; 1970'li yıllardan bu yana çeşitli hükümetlerce sürdürülegelen *"terörizmle mücadeleyi askere ve polise havale etme"* anlayışının tipik bir uzantısıdır.

– Siyaseten güçlü bir terörizmle mücadele iradesi içermemektedir. Bu kapsamda, güvenlik güçlerinin bölücü terörle mücadele ederken gerek duydukları yetkiler konusunda cimri davranmaktadır.

– Tasarı, terörle mücadeleyle bağlantısının kurulması oldukça zor olan pek çok suçu da terörizm alanına ithal etmektedir. Bu kapsamda; 5237 sayılı yeni TCK'nın; 79-80 maddelerinde düzenlenen insan kaçakçılığı, 84. maddesinde düzenlenen intihara yönlendirme, 103. maddesindeki çocuğun cinsel açıdan istismarı, 106. maddesindeki tehdit, 109. maddesinde yer alan hürriyeti tahdit, 112-118 maddeleri arasında düzenlenen eğitim ve öğretimin, kamu faaliyetinin, siyasi hakların kullanılmasının, inanç hürriyetinin kullanılmasının, iş ve çalışma hayatının ve sendikal hakların kullanılmasının engellenmesi, 116. maddesindeki konut dokunulmazlığının ihlali, 142. maddede düzenlenen hırsızlık, 148. maddedeki yağma, 152. maddedeki mala zarar verme, 170. maddesinde düzenlenen genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması, 172. maddesinde düzenlenen radyasyon yayma, 173. maddedeki atom enerjisi ile patlamaya neden olma, 174. maddedeki tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma ve el değiştirme, 181. maddesinde düzenlenen çevrenin kasten kirletilmesi, 185. maddesindeki zehirli madde katma, 187. maddedeki kişilerin hayatını tehlikeye sokabilecek ilaç yapma ve satma, 188. maddesinde düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti, 197-198-199-200-202-204-207-210. maddelerinde düzenlenen; parada, kıymetli evrakta, damgada, mühürde, resmi evrakta, özel belgede veya resmi belge hükmündeki belgelerde sahtecilik, 213. maddedeki halk arasında korku ve panik yaratma amacıyla tehdit, 214.maddedeki suç işlemeye tahrik, 215.maddedeki suçu ve suçluyu övme, 223. maddesinde düzenlenen ulaşım araçlarının kaçırılması veya alakonulması, 224. maddedeki kıta sahanlığında veya münhasır ekonomik bölgede sabit platformun işgali, 227. maddesinde düzenlenen fuhuş, 235.maddedeki ihaleye fesat karıştırma, 243-244. maddelerinde düzenlenen bilişim sistemine girme, bozma, veri yok etme, 245. maddedeki banka ve kredi kartlarının kötüye kullanılması, 265. maddedeki

kamu görevlisinin görev yapmasını engelleme, 292-294. maddelerinde düzenlenen hükümlü veya tutuklunun kaçması, kaçmaya imkan sağlama, 300. maddedeki devletin egemenlik alametlerini aşağılama, 315. maddedeki silah sağlama, 317-319 maddelerinde düzenlenen; askeri komutanlıkların gaspı, halkı askerlikten soğutma ve askeri itaatsizliğe teşvik, terörizm alanıyla ilişkilendirilmektedir.

Bu düzenlemede yer alan hırsızlık, fuhuş, çocuğun cinsel istismarı, çevrenin kasten kirletilmesi gibi suçların terörist örgütlerle ve bu örgütlerin faaliyetleriyle nasıl ilişkilendirilebileceğinin pek de anlaşılamaması bir yana, terörizmle mücadele faaliyetleri, bu faaliyetlerinin fiilen gerçekleştirilemeyeceği çok geniş bir alana yayılmaktadır.

- Eski TCK'nın yürürlükte bulunduğu dönemde de önemli karışıklıklara yol açan *"silahlı çete, terör örgütü, silahlı örgüt"* sorununa değinilmemektedir.

- Terörizmin ve terörist örgütlerin propagandasının yapılmasıyla ilgili olarak, propaganda eyleminden kastedilenlerin açıkta bırakılması nedeniyle; art niyetli ve hatalı kullanımlara çok elverişli, basın özgürlüğünü zedeleyebilecek düzenlemeler getirilmektedir.

- Terör suçu işleyenlerin ve geçmişte tarikat yapılanması içinde irticai faaliyet gösterenlerin yeni TCK'daki *"Etkin pişmanlık"* müessesesinden yararlandırılmasıyla ilgili olarak siyaseten ve hukuken çok tartışılan düzenlemeler içermektedir. Böylece, terörizmle mücadele gibi; kesin bir irade içermesi ve hukuki yorumlardan mümkün olduğunca kaçınılması gereken bir alanda yeni sorunlar yaratmaktadır.

- Terörizmin finansmanı konusunda tasarının 8. maddesiyle getirilen düzenleme, 30.07.1999 tarih ve 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleri ile Mücadele Kanunu'nun yürürlükten kaldırılmasından sonra organize suç örgütleriyle terörist örgütler arasındaki işbirliğinin engellenmesi alanında ortaya çıkan çok önemli boşluğu giderecek mahiyette değildir. Özellikle organize suçla mücadele alanındaki zafiyet sürmektedir.

– Tasarıda çağdaş uluslararası asimetrik terörizm tehdidine ilişkin her hangi bir düzenleme yoktur. Bu nedenle tasarı, terörizmin uluslararası boyutunu ihmal etmektedir.

Sonuç olarak, halen TBMM komisyonlarında görüşülen bu tasarının şu andaki haliyle Türkiye'de terörizmle mücadele alanında mevcut zafiyetleri gidermesinin pek de mümkün olmadığı söylenebilir.

C. 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu

1971 yılında çıkartılan 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu, 1961 Anayasası'nın 124. maddesine dayanmakta idi. 1982 Anayasası da 122. maddesinde *"Sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hali"* başlığı altında bu müesseseyi düzenlemiş bulunmaktadır.

Bu hükme göre sıkıyönetim, genel terörizmle mücadele konsepti içerisinde yer almaktadır. Terörizm faaliyetlerinin oluşturduğu şiddetin, normal hukuk düzeni ve hatta olağanüstü hal hukuku içinde önlenemeyerek ülkenin ve milletin bölünmezliğini tehlikeye düşürecek şekilde yaygınlaşması, bir ayaklanmaya dönüşmesi veya vatan ve Cumhuriyet'e karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışmanın oluşması halinde, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanacak Bakanlar Kurulu tarafından sıkıyönetim ilan edilmesi mümkündür. Savaş çıkması veya savaş olasılığının baş göstermesi de sıkıyönetim ilanına neden olabilecek diğer faktörlerdir.

Sıkıyönetim ilanıyla genel güvenlikle asayişe ilişkin görev ve yetkiler Sıkıyönetim Komutanlığına geçmekte, iç güvenlik güçleri de Sıkıyönetim Komutanının emrine girmektedirler. Ayrıca bazı askeri birliklerde sıkıyönetim hizmetleri için tefrik edilmektedir. Diğer kamu kurumları açısından da Sıkıyönetim Komutanının hizmetlerin yürütülmesi ile ilgili istemlerine uyma zorunluluğu getirilmektedir.

Sıkıyönetim halinde Sıkıyönetim Komutanına;

Genel güvenlik, asayiş ve kamu düzeni açısından çalışmaları sakıncalı görülen veya hizmetleri yararlı olmayan kamu

personelini bölge dışına çıkarma, yerel yönetim personelini görevden uzaklaştırma, meskenlerle resmi ve özel tüm binalarda arama yapma, haberleşmeyi kontrol ve sansür, zaptetme, basın ve yayın faaliyetlerinde; kontrol, sansür, yasaklama, müsadere, kapatma ve izne bağlama, şüpheli şahısların yerleşim ve seyahat özgürlüğünü kısıtlama, gerekli görüldüğünde şüphelileri bölge dışına çıkarma, her türlü silah ve patlayıcı ile radyoaktif maddelerin bulundurulmasını, hazırlanmasını, yapılmasını veya naklini yasaklama ve bunlarla ilgili arama ve toplama, grev, lokavt ve referandum gibi sendikal faaliyetleri sürekli olarak durdurma veya izne bağlama, her türlü toplantıları veya gösteri yürüyüşlerini yasaklama veya izine bağlama, kontrol altında tutma ve izleme, dernek, vakıf ve teşekküllerin kuruluşlarını izine bağlama veya bu tip kuruluşların çalışmalarını durdurma veya izne bağlama, zaruri ihtiyaç maddelerini yapan, üreten, depolayan, nakleden, satan ticari ve sınai müesseseleri kontrol etme ve bu maddeleri stok eden, fahiş fiyatla satan, imalatını durduran veya yavaşlatan, nakletmeyenler hakkında işlem yapma ve ihtiyaçların gerektirdiği tedbirleri alma veya aldırma, tedbir almayan yerleri kapatma, umuma açık mahalleri kontrol etme, kapatma ve bunların açılma ve kapanma zamanlarını tayin etme ve sınırlama, kara, deniz ve hava trafiğini düzenleme, ulaştırma araçlarının bölgeye giriş ve çıkışlarını kayıtlama veya yasaklama, sıkıyönetim bölgesine girmek ve bu bölgeden çıkmak isteyenler hakkında kayıtlar koyma, sokağa çıkmayı kayıtlama ve yasaklama ve gerektiğinde sivil savunma tedbirlerinin tümünü veya bir kısmını aldırma, sıkıyönetim bölgesindeki her türlü kamu ve özel kuruluşlara gerekli tedbirleri aldırma, bu kuruluşların bina, araç ve personelinden yararlanma, Bakanlar Kurulu'nun sıkıyönetimle ilgili kararlarını yürütme, temel, orta ve yükseköğretim kurumlarında geçici olarak öğretim ve eğitime ara verme veya yetkili kişi ve bu kurumların yetkili kurullarınca geçici veya sürekli olarak eğitime ara verilmesi kararlarını kaldırma veya kısaltma, sıkıyönetim bölgesi içinde bulunmaları sakıncalı görülerek; sıkıyönetim bölgesi dışına çıkarılan öğrencilerin, geçici veya devamlı olarak okudukları eğitim ve

öğretim kurumlarından ilişiklerini kestirme, sıkıyönetimin ilanına ve devamına sebep olan hallerin Türkiye Cumhuriyeti sınırları ve mücavir yurt bölgelerimiz üzerinde cereyan etmesi ve eylemcilerin eylemlerini müteakip komşu ülke topraklarına sığındıklarının tespit edilmesi durumunda, ilgili komşu ülke ile Türkiye Cumhuriyeti hükümeti arasında varılacak mutabakat çerçevesinde, eylemcileri ele geçirmek veya tesirsiz hale getirmek maksadı ile; kara, hava veya deniz kuvvetleri unsurları ile mahdut hedefiili sınır ötesi harekat planlayıp icra etme görev ve yetkilerini verilmektedir.

Sıkıyönetim, Sıkıyönetim Komutanlığı emrinde görevli TSK mensupları ile iç güvenlik güçlerinin silah kullanma yetkisi de genişletmektedir.

Bu Kanun'la kendilerine verilen görev ve yetkilerden dolayı Genelkurmay Başkanı'na karşı sorumlu olan ve koordinasyonları da aynı makamca sağlanan Sıkıyönetim Komutanlıkları bölgesel bazda yetkili olarak genellikle kolordu merkezlerinde kurulmakta, örgütlenmesinde; yeteri sayıda komutan yardımcılığı, Sıkıyönetim Komutanlığı karargahı, Adli müşavirlik ve askeri mahkemeler bulunmaktadır.

1402 sayılı Yasa sıkıyönetim ilanı halinde sıkıyönetim askeri mahkemelerinden oluşan özel bir yargı organı aracılığıyla özel bir yargılama sistemi de oluşturmakta, TCK'da hükme bağlanan bazı suçlar sıkıyönetim mahkemelerinin görev kapsamına alınmaktadır. 3713 sayılı Yasa'da terör suçu ve terör amaçlı işlenen suç olarak vasıflandırılan eylemler de bunlar arasındadır.

Sıkıyönetim Komutanı bu kanunda yazılı suçlardan sanık kişileri en fazla 30 gün süreyle göz altında tutma yetkisine de sahiptir.

D. 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu

Mevcut durum itibariyle taşrada terörizmle mücadeleyle görevli makamlar vali ve kaymakamlardır. 1949 yılında çıkar-

tılmış olan İl İdaresi Kanunu ise, Türkiye'nin taşra yönetimini düzenleyen temel yasadır. Taşrada kamu düzeninin ve güvenliğinin sağlanmasına ilişkin olarak vali ve kaymakamlara verilen görev ve yetkiler de bu yasada yer almaktadır.

Yasa'nın 11. ve 32. maddeleriyle bu maddelerin (D ve E) fıkraları, 2935 sayılı Kanun'a istinaden 1984-2002 yılları arasında yürütülen terörizmle mücadele faaliyetlerinin silahlı mücadele boyutunun olağanüstü halin kaldırılmasından sonra bu maddeler uyarınca yerine getirilmesi nedeniyle ayrıca önem taşımaktadır.

Taşıdıkları önem nedeniyle söz konusu maddelerin hükümleri aşağıya alınmıştır.

"Madde 11 –A. Vali, il sınırları içinde bulunan genel ve özel bütün kolluk kuvvet ve teşkilatının amiridir. Suç işlenmesini önlemek, kamu düzen ve güvenini korunmak için gereken tedbirleri alır. Bu maksatla devletin genel ve özel kolluk kuvvetlerini istihdam eder, bu teşkilat amir ve memurları vali tarafından verilen emirleri derhal yerine getirmekle yükümlüdür.

B. Memleketin sınır ve kıyı emniyetini ve sınır ve kıyı emniyetiyle ilgili bütün işleri, yürürlükte bulunan hükümlere göre sağlar ve yürütür.

C. İl sınırları içinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının, tasarrufa müteallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması ve önleyici kolluk yetkisi valinin ödev ve görevlerindendir. Bunları sağlamak için vali gereken karar ve tedbirleri alır. Bu hususta alınan ve ilan olunan karar ve tedbirlere uymayanlar hakkında 66. madde hükmü uygulanır.

Ç. Jandarma, polis, gümrük muhafaza ve diğer özel kolluk kuvvetlerinin bütün ast ve üstlerinin il içine munhasır olmak üzere geçici veya sürekli olarak vali tarafından yerleri değiştirilebilir ve bundan hemen İçişleri, Gümrük ve Tekel bakanlıklarına bilgi verir.

D. (Değişik: 29/8/1996 - 4178/1 m.) Valiler, ilde çıkabilecek veya çıkan olayların, emrindeki kuvvetlerle önlenmesini mümkün

görmedikleri veya önleyemedikleri; aldıkları tedbirlerin bu kuvvetlerle uygulanmasını mümkün görmedikleri veya uygulayamadıkları takdirde, diğer illerin kolluk kuvvetleriyle bu iş için tahsis edilen diğer kuvvetlerden yararlanmak amacıyla, İçişleri Bakanlığı'ndan ve gerekirse Jandarma Genel Komutanlığı'nın veya Kara Kuvvetleri Komutanlığı'nın sınır birlikleri dahil olmak üzere en yakın kara, deniz ve hava birlik komutanlığından mümkün olan en hızlı vasıtalar ile müracaat ederek yardım isterler. Bu durumlarda ihtiyaç duyulan kuvvetlerin İçişleri Bakanlığı'ndan veya askeri birliklerden veya her iki makamdan talep edilmesi hususu, yardım talebinde bulunan vali tarafından takdir edilir. Valinin yaptığı yardım istemi geciktirilmeksizin yerine getirilir. Acil durumlarda bu istek sonradan yazılı şekle dönüştürülmek kaydıyla sözlü olarak yapılabilir.

Vali tarafından askeri birliklerden yardım istenmesi halinde; mulıtemel olaylar için istenen askeri kuvvet, valinin görüşü alınarak olaylara hızla el koymaya uygun yerde, cereyan eden olaylar için ise olay yerinde hazır bulundurulur. (Değişik cümle: 17/6/2003-4897/1 m.) Olayların niteliğine göre istenen askerî kuvvetin çapı, vali ile koordine edilerek askerî birliğin komutanı tarafından, görevde kalış süresi, askeri birliğin komutanı ile koordine edilerek vali tarafından belirlenir. Askeri kuvvetin müstakilen görevlendirilmesi durumunda; verilen görev askeri kuvvet tarafından kendi komutanının sorumluluğu altında ve onun emir ve talimatlarına göre Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu'nda belirtilen yetkiler ile kolluk kuvvetlerinin genel güvenliği sağlamada sahip olduğu yetkiler kullanılarak yerine getirilir.

Güvenlik kuvvetleri ile yardıma gelen askeri kuvvet arasında işbirliği ve koordinasyon, yardıma gelen askeri birliğin komutanının da görüşü alınarak vali tarafından tespit edilir. Ancak, bu askeri birliğin belirli görevleri jandarma ya da polis ile birlikte yapması halinde komuta, sevk ve idare askeri birliklerin en kıdemli komutanı tarafından üstlenilir. Birden fazla ili içine alan olaylarda ilgili valilerin isteği üzerine aynı veya farklı askeri birlik komutanlarından kuvvet tahsis edilmesi durumunda iller veya kuvvetler arasında işbirliği, koordinasyon, kuvvet kaydırması, emir komuta ilişkileri ve gerekli görülen diğer hususlar yukarıda belirtilen hükümler çerçevesinde

Genelkurmay Başkanlığı ile İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenecek esaslara göre yürütülür. Bu esasların uygulanmasında, işbirliği ve koordinasyon sağlamak amacıyla gerekli görülen hallerde İçişleri Bakanı ilgili valilerden birini geçici olarak görevlendirir. Olayların sınır illerinde veya bu illere mücavir bölgelerde cereyan etmesi ve eylemcilerin eylemlerini müteakip komşu ülke topraklarına sığındıklarının tespit edilmesi durumunda valinin talebi üzerine ilgili komutan eylemcileri ele geçirmek veya tesirsiz hale getirmek maksadı ile, her defasında Genelkurmay Başkanlığı kanalı ile Hükümetin müsaadesi tahtında, ihtiyaca göre kara, hava, deniz kuvvetleri ve Jandarma Genel Komutanlığı unsurları ile komşu ülkelerin mutabakatı alınmak suretiyle mahdut hedefüli sınır ötesi harekat planlayıp icra edebilir.

Bu fıkra uyarınca görevlendirilen askeri birlik mensupları hakkında bu görevlerin ifası sırasında işledikleri suçlardan dolayı tabi oldukları kanun hükümlerine göre işlem yapılır. Yukarıda belirtilen hususlar nedeniyle doğan acil ve zaruri ihtiyaçları karşılamak amacıyla yapılacak harcamalar Bakanlar Kurulu'nca uygun görülecek fonlardan yapılacak aktarmalar ve İçişleri Bakanlığı bütçesine konulan ödenekten yapılır. Her yıl İçişleri Bakanlığı bütçesine aktarılacak olan paraların illere dağıtımı ve kullanımı ile ilgili esaslar İçişleri Bakanlığı'nca belirlenir. Bu madde uyarınca kuruluş ve kişilerden sağlanan ve satın alınan malzeme, araç ve gereçlerin satın alma, kira ve kullanım bedelleri ile işçi ücretleri ve benzeri giderler için ödeme emri beklenmez. İçişleri Bakanı veya valinin onayı yeterli sayılır. Ödemeler usul ve esasları Maliye Bakanlığı'nın görüşü alınarak İçişleri Bakanlığı'nca yürürlüğe konulacak bir yönetmelikle düzenlenir.

Madde 32–A. Kaymakam, ilçe sınırları içinde bulunan genel ve özel kolluk kuvvet ve teşkilatının amiridir;

B. Suç işlenmesini önlemek, kamu düzen ve güvenini korumak için gereken tedbirleri alır. Bu maksatla devletin genel ve özel kolluk kuvvetlerini istihdam eder. Kanun, tüzük, yönetmelik ve hükümet kararları hükümlerinin yürütülmesi için emirler verir. Bu teşkilat amir ve memurları kaymakam tarafından verilen emirleri derhal yerine getirmekle ödevlidir;

C. Kaymakam, memleketin sınır ve kıyı emniyetiyle ilgili bütün işleri yürürlükte bulunan hükümlere göre sağlar ve yürütür;

Ç. İlçe sınırları içinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının tasarrufa mütaallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması ve önleyici kolluk yetkisi kaymakamın ödev ve görevlerindendir. Bunları sağlamak için kaymakam gereken karar ve tedbirleri alır;

Bu hususta alınan ve ilan edilen karar ve tedbirlere uymayanlar hakkında 66. madde hükmü uygulanır;

E. (Değişik: 19/2/1980 - 2261/3 m.) Kaymakam, ilçe çevresinde çıkabilecek olayların emrindeki kolluk kuvvetleriyle önlenmesine olanak bulunmayacağı kanısına varır veya ilçe içindeki kolluk kuvvetleriyle önlenemeyecek olağanüstü ve ani olaylar karşısında kalırsa hemen valiye bilgi vererek yardım ister ve en yakın askeri (Kara, Deniz ve Hava) komutanlara da haber verir; Yardıma gelen askeri kuvvet bu Kanun'un 11/D maddesi uyarınca kendisine verilecek görevi yerine getirir."

Yukarıda yer alan mevzuat hükümlerinden anlaşılacağı üzere, hem merkezde yani başkentte ve hem de taşrada terörizmle mücadelenin silahlı mücadele boyutuyla görevli asıl birimler valilik ve kaymakamlıklara bağlı olarak görev yapan ve *"genel kolluk"* olarak nitelendirilen jandarma ve polistir.

Ancak özellikle etnik/ayrılıkçı terörizm tehdidinin, ülkenin arazi yapısı son derece sarp olan bölgelerinde ortaya çıkmasının yanı sıra, ülkenin yine çetin arazi özellikleri gösteren doğu sınırının ve uzun güney sınırının PKK terör örgütü militanlarının yurtdışındaki üslerden ülkeye girmelerine ve eylem sonrası ülke dışına kaçmalarına elverişli koşullar sağlaması ve bu nedenle de terörizmle mücadelede *"alan hakimiyetinin"* büyük önem kazanması, genel kolluğun terörizmle mücadele görevini yerine getirmesini büyük ölçüde zorlaştırmaktadır. Bu nedenle de 5442 sayılı Yasa'nın 11/D ve 32/E maddelerinde istisnai bir durum olarak düzenlenen kuvvet talebi uygulaması zorunlu olarak standart ve sürekli bir hale gelmekte, TSK'den tefrik edilen ve uygulamada iç güvenlik birlikleri olarak adlandıran

bazı askeri birliklerle genel kolluğun terörizmle mücadelesine destek verilmektedir.

5442 sayılı Yasa'nın 11/D ve 32/E maddeleri de TSK'nin iç güvenlik güçlerini, yani polis ve jandarmayı takviye edebilmelerinin yasal dayanağını oluşturmaktadır. Bu uygulamaya ilişkin standartlar ise kamuoyunda *"EMASYA Protokolü"* adıyla bilinen ve Genelkurmay Başkanlığı ile İçişleri Bakanlığı arasında 07.07.1997 tarihinde imzalanmış olan Protokol'e göre sağlanmaktadır.

3.2. Terörizmle Mücadele Örgütlenmesi ve Örgütlenme Modelinin Değerlendirilmesi

3.2.1. Terörizmle Mücadelenin Merkezi Düzeydeki Örgütlenmesi

A. Olağanüstü Hal Koordinasyon Kurulu

2935 sayılı Yasa ve uygulama yönetmeliği hükümlerine göre; olağanüstü hallerde koordinasyon başbakanlık veya başbakanın görevlendireceği bakan tarafından sağlanacak, ayrıca bir Olağanüstü Hal Koordinasyon Kurulu oluşturulacak, kurula katılacak bakanlıklarda da mevcut ya da kurulacak bir ünite olağanüstü hal işlemleri için görevlendirilecektir. Olağanüstü Hal Koordinasyon Kurulu; Başbakan veya görevlendireceği Bakanın başkanlığında Başbakanlık, Adalet, Milli Savunma, İçişleri, Dışişleri, Maliye, Ulaştırma, Çalışma ve Sosyal Güvenlik bakanlıkları müsteşarları ve MGK Genel Sekreteri'nden oluşmakta, yaygın şiddet olayları nedeniyle olağanüstü hal ilanında; Genel Kurmay Başkanlığı Temsilcisi, Milli Eğitim ve Gençlik-Spor Bakanlığı müsteşarları, MİT Müsteşarı ve YÖK Başkanı bu kurula katılmaktadır. Gerekli görülen hallerde, diğer kuruluş yetkilileri de kurul toplantılarına çağrılmakta, gerektiğinde alt komisyonlar kurabilmekte ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarına görev verebilmektedir.

Olağanüstü Hal Koordinasyon Kurulu; Bakanlar Kurulu'nca verilen olağanüstü hal uygulamasına ilişkin görevleri

yerine getirmek ve bu görevlerin taşrada il veya bölge valiliklerince yerine getirilmesini sağlamak, bölge veya il valilerinden gelen raporlara dayanarak olağanüstü hali gerektiren neden ve olaylardaki gelişmeleri izlemek ve değerlendirmek, çıkarılması gereken KHK ler için Başbakanlığa teklifte bulunmak, uygulamada gereken araç ve gereci ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından temin etmek, olağanüstü hal uygulamasını düzenlemek, uygulamada koordinasyonu sağlamak ve Başbakanın istediği konuları inceleyerek görüş bildirmekle yükümlüdür. Kurul tüm kamu kurum ve kuruluşları ile doğrudan yazışma yapabilmekte, sekreterya hizmetleri ise koordinatör bakanlıkça 24 saat esasına göre yürütülmektedir.

2005 yılının Ağustos ve Eylül aylarında 20'den fazla kentte meydana gelen ve ülkede bir etnik çatışma tehlikesi yaratan olaylardan sonra, çok uzun bir arayı takiben toplanan bu kurul, geçmişteki olağanüstü hal uygulamasında başarısız bir sınav vermiştir.

a. Terörizmle mücadelede hem merkez ve hem de taşra düzeyinde güçlü bir koordinasyon oluşturamamış, ulusal bir terörizmle mücadele konsepti hazırlayamamış, kamu kurum ve kuruluşlarının terörle mücadelede aktif rol oynamasını ve yakın işbirliğini sağlayamamıştır. Bu zafiyet sonucunda terörizmle mücadele sorumluluğu İçişleri Bakanlığı, güvenlik güçleri ve TSK'nın üzerinde kalmıştır.

b. Zayıf merkezi koordinasyon; terörizmle mücadelenin ayrılmaz parçası olan; sosyo-ekonomik ve kültürel önlemlerin hazırlanmasında ve uygulanmasında da başarısızlığa neden olmuş, silahlı mücadelede pasif döneme girildiğinde, terörizmin sosyo,ekonomik ve kültürel nedenleri çözülememiştir.

c. Etkin bir sekreterya ve karargahla desteklenmediği için, olağanüstü halin taşra birimleri üzerinde bir etki ve kontrol yaratamamış, uygulamada birlikteliği sağlayamamıştır.

d. PKK'nın silahlı mücadele stratejisi yanında geliştirdiği örgütlenmeler ya da Cumhuriyet'in temel ideolojisini paylaş-

mayan siyasi partiler aracılığıyla yürüttüğü politik yapılanmalara karşı etkin iç ve dış politikalar üretememiştir.

Devletin, anayasal düzenin ve ulusal bütünlüğün korunmasına azami hassasiyetin gösterildiği geçmiş dönemde dahi mevcut yapısı ve anlayışıyla ciddi bir başarı sağlayamamış olan bu kurulun bugün terörizmle mücadeleyi koordine edebilecek kuruluş olarak lanse edilmesi, çok gerçekçi değildir.

B. Olağanüstü Hal Koordinasyon Kurulu Genel Sekreterliği

Olağanüstü halin koordinasyonu görevinin İçişleri Bakanlığı'na verilmesiyle faaliyete geçen ve karargah hizmetlerini sekreterya düzeyinde yürüten birimdir.

C. Terörizmle Mücadelenin Taşra Yapılanması

Daha öncede ifade edildiği üzere; 2935 sayılı Yasa, olağanüstü halin taşrada hangi örgütlenme modeli ile ifa edileceği konusunda hüküm taşımamaktadır. Özetle, bu Yasanın taşradaki muhatabı ve yürütücüsü belli değildir. Sanki olağanüstü halin Ankara'dan yönetilmesinin ve koordine edilmesinin yeterli olduğu düşünülmüştür. Yasa'nın çıkmasını takiben gerçeğin yasayı çıkartan iktidarın görüşüyle uyuşmadığı ve taşrada hem bir koordinatör makama ve hem de terörizmle mücadelenin silahlı boyutunu icra edecek bir komutanlığa ihtiyaç duyulduğu anlaşılınca, 285 ve 286 sayılı KHK'ler çıkartılarak, Diyarbakır merkezli Olağanüstü Hal Bölge Valiliği ve Asayiş Komutanlığı kurulmuştur.

Bu iki kurumdan Olağanüstü Hal Bölge Valiliği olağanüstü halin kaldırılmasıyla birlikte lağvedilmiş, ancak Asayiş Komutanlığı görünüşte lağvedilmekle birlikte, terörizm tehdidi yeterince hafiflemediği için, olağanüstü hal hukukunun verdiği yetkilerden yararlanmamak kaydıyla Jandarma Asayiş Kolordu Komutanlığı olarak hayatiyetini idame ettirmiştir. Yani, taşrada

terörizmle mücadele devam ederken, bu mücadelenin silahlı boyutuna komuta eden birim görevini sürdürmüş, aynı mücadelenin diğer tüm boyutlarını ifa etmesi gereken sivil otorite ortadan kaldırılmıştır.

Böylece, genelde Türkiye'nin terörizmle mücadele faaliyetlerinde, özelde de terörizmle mücadelenin taşradaki organizasyon boyutunda ilk ciddi çatlak oluşmuştur. Bu çatlama mücadelenin silahlı boyutunu yürüten askeri makamın muhatabı sivil bir otorite bulamamasıyla, terörizmle savaşımı zafiyete uğratan bir boşluğa dönüşmüştür.

Normalde, terörizmle mücadelede önemli görev ifa eden bu tip birimlerin tehdit algılamalarının değerine göre ve yapılacak analizlere dayanılarak kurulup, kaldırılmaları gerekir. Yine normalde, terörizm tehdidinin hafiflemesiyle birlikte silahlı mücadele boyutu geri planda kalır ve öncelikle silahlı mücadeleyi veren komutanlık çekirdek kadroya dönüştürülür veya bölgeden alınır ya da lağvedilir. Terörizmle mücadelenin çok daha uzun soluklu olan sosyo-ekonomik ve kültürel boyutlarıyla ilgili sivil otorite ise ancak, terörizm tehdidinin tamamen ortadan kalkmasıyla nüve haline dönüşür veya kaldırılır. Evrensel uygulamada genellikle bu tip birimler kaldırılmamakta nüve haline dönüşmektedir.

Olağanüstü halin kaldırıldığı mevcut durumda 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu hükümleri uyarınca yürütülmekte olan terörizmle mücadele faaliyetleri ve bu faaliyetleri yürüten örgütlenme modeline ise daha önceden değinilmiştir.

Bu değerlendirmeden sonra 285 ve 286 sayılı KHK'lerle oluşturulan yapılanmaya kısaca değinelim.

a Olağanüstü Hal Bölge Koordinasyon Kurulu

Olağanüstü halin ilan edildiği bölge valiliğinde bölge valisi başkanlığında, il valileri, garnizon komutanı ve gerekli görülen kurum yöneticilerinden oluşturulan; olağanüstü hali gerektiren olaylarla nedenleri izleyip değerlendirmek, bunlarla

ilgili önerilerde bulunmak, uygulamada işbirliğini sağlamak, gereken araç gereci temin etmek ve olağanüstü hal yükümlülüklerinin karşılıklarının tespit, takdir ve ödenmesine ilişkin kararları almakla görevli bir birimdir.

b. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği

285 sayılı KHK olağanüstü hal bölge valisine; teşkilatı oluşturmak, bu teşkilat için gereken lojistik desteği sağlamak, olağanüstü hal ile ilgili harcamaları gerçekleştirmek, 2935 sayılı Kanun ve diğer mevzuatla il valilerine verilen yetkileri kullanmak, bölgedeki iller ve kamu kurumları arasında koordinasyon ve işbirliğini sağlamak, bölgedeki genel kolluk güçlerini istihdam etmek, asayiş komutanına genel kolluk güçlerinin yönetimi için gereken yetkileri devretmek, askeri birliklerden talep edilecek yardımı planlamak ve yardım istemek, olağanüstü hale yönelik istihbaratı almak ve değerlendirmek, bölgede kalması sakıncalı kamu personelinin bölge dışına atanmasını talep etmek, bölgedeki yerleşim birimlerini boşaltmak, yerini değiştirmek veya birleştirmek, mücavir alanlarda gerekli gördüğü önlemleri mücavir iller valilerine aldırmak yetki ve görevlerini vermiştir.

c. Jandarma Asayiş Komutanı

286 sayılı KHK ile Jandarma Asayiş Komutanlığı'nı kurulurken; Komutanlığın bağlılığı, görev, yetki ve sorumluluğu ve hatta kuruluşu, karargahı, emir-komuta ve haberleşme hattı konularında açık ve yeterli hiçbir düzenleme yapılmamıştır.

Terörün yoğun olduğu dönemde bir kolordu seviyesinde güce komuta eden bu kurumla ilgili rastlanabilen tüm mevzuat hükümleri: *"Bölge Valisinin kendisine karşı sorumlu olan Jandarma Asayiş Komutanlığına görev verebileceği ve gerekli gördüğü yetkileri devredebileceği ve komutanlık emrine giren veya harekat kontrolüne verilen birliklerin genel kolluk kuvvetlerinin yetkilerine sahip olacağından"* ibarettir. Jandarma Asayiş Komutanlığı uygulamada,

Bölge Valisinin devrettiği yetkileri, askeri emir-komuta ve haberleşme hattıyla takviye ederek bölgede görevli jandarmayı ve askeri birliklerin büyük bir bölümünü kontrolüne almış, polis hariç diğer güvenlik güçlerinin taktik komutasını üstlenmiş ve *"de facto"* ikinci bir bölge valiliği oluşturmuştur.

d. İl ve İlçe Olağanüstü Hal Büroları

Olağanüstü hal bölge valisi gerekli görür veya olağanüstü hal bir ilde ilan edilirse; il merkezinde vali veya yardımcısının, ilçelerde kaymakamın başkanlığında, olağanüstü hal konusuna göre gerekli görülen kurum yöneticilerinden oluşan Olağanüstü Hal Büroları kurulmaktadır.

e Geçici Köy Koruculuğu

Olağanüstü hal bölgesindeki genel kolluğa destek amacıyla, 442 sayılı Köy Kanunu'nun 74. maddesine 1985 yılında iki fıkra eklenerek, para-militer yapıda geçici köy koruculuğu ihdas edilmiştir.

f. Terörizmle Mücadele Politikalarının ve Yapılanmasının Değerlendirilmesi

Olağanüstü halin kaldırılmasıyla, KHK'lere dayanan olağanüstü hal uygulamaları ve örgütlenmesi sona ermiştir.

Ancak Türkiye bugünde benzer tehditlerle karşılaştığından, geçmişteki olağanüstü halin kısaca değerlendirilmesinde yarar görülmektedir.

aa. Önceki bölümlerde belirtilen sorunlu terörizmle mücadele yapılanması, Türkiye'nin terörizmle mücadele alanında ulusal bir konsepte sahip olmasını da engellemiş, terörizmin tüm devlet ve toplumu ilgilendiren ve birlikte mücadeleyi gerektiren bir sorun olarak algılanması sağlanamamıştır.

bb. Terörizmle mücadelede ülkenin iç ve dış politikaları ve uygulamaları arasında koordinasyon sağlanamamış, bu doğrultuda dış politik gelişmeleri iç güvenlik güçleri takip edemezken, iç güvenlikteki sorunlar da dış politikalarla uluslararası arenaya yeterince aktarılamamış, sonuçta Türkiye haklı olduğu terör sorununda uluslararası çevrelerin yoğun baskısına maruz kalmıştır. Körfez Savaşı'nın Kürtçülük ve terörü ajite etmesini engelleyecek iç ve dış politikalar oluşturulamamış, gereken düzeyde önlem alınamamıştır. Bu hatalar sonucunda Kürt sığınmacılar dünya kamuoyunda Kürtçülük ve Kürt sorunlarının öncelikle ele alınmasını ve bu sorunların reklamının yapılmasını sağlamışlardır.

cc. Terörizmle mücadelenin TSK tarafından yürütülen silahlı mücadele boyutunda etkin bir başarı sağlanırken, ayrılıkçı/etnik terörizmin yoğunlaştığı bölgelerde iç ve dış unsurlarca istismar konusu edilen sosyo-ekonomik ve kültürel sorunların çözümüne yönelik politikalar oluşturulmamış, bölücü faaliyetlere karşı mücadele verebilecek yönetsel ve istihbari yapılanma kurulamadığı gibi, mevcut yapının koordinasyon ve işbirliği sorunları da giderilememiş, terörizmle mücadeleyi sağlayacak mevzuat uzun süre çıkarılamamış, adli yapılanma mücadeleye elverecek düzeyde yenilenememiş, terörizmle mücadeleye hizmet edebilecek; *"örgüt liderlerinin gıyapta yargılanması ve uluslararası suçlu ilan edilmesi vb."* mevcut mevzuatın da çeşitli nedenlerle tam uygulanmadığı görülmüştür.

Terörizmle mücadelenin sosyo-ekonomik ve kültürel alanda da sürdürülebilmesi için 2000'li yıllarda hazırlanan 107. maddelik Eylem Planı ise bu konudaki boşluğu kısmen doldurmaya yönelik bir çalışma olmakla birlikte, bu planda ön görülen uygulamaların gerçekleşmesi için gereken mevzuat, örgütlenme ve uygulama platformları oluşturulamamıştır. Plan uygulamasına yönelik olarak yapılabilenler ilgili kuruluşların genelge yayınlamasından ibaret kalmış, uygulama için gereken yasalar çıkarılamamış, örgütler kurulamamıştır.

dd. Ayrılıkçı/etnik terörizme karşı verilen mücadelede etkili olan; nüfus planlaması, eğitim, sağlık, alt yapı, iletişim, ta-

rının modernleşmesi, sanayileşme, işsizlik ve kaliteli personel görevlendirilmesi gibi konularda yeterli önlemler alınamamış, bölgenin kalkınmasına katkıda bulunması öngörülen teşvik uygulaması yolsuzluklar nedeniyle olumlu sonuçlanmamış, bölgeden batı bölgelerine yönelik kalifiye personel, girişimci ve sermaye göçleri artarak sürmüştür. Böylece Türkiye'nin gelişmiş bölgeleri ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri arasındaki gelişmişlik uçurumu daha da büyümüş ve istismara daha müsait hale gelmiştir.

Bölge insanının ve gençlerinin *"Maslow Piramidi"*nde belirtilen güdüleri, neredeyse ilk basamaktaki fizyolojik ve güvenlik güdülerinden itibaren tatmin edilememiş, ait olma güdüsü ise devletin halkla ilişkileri bir türlü rayına sokulamadığından, PKK'ya katılarak karşılanır olmuştur. Böylece örgütün en rahat kadro kurabileceği ve eleman devşirebileceği bir ortam yaratılmıştır.

ee. Terörizmle mücadelede merkezde görülen koordinasyon zafiyetiyle emir-komuta-haberleşme hattı çarpıklığı bölge ölçeğinde de kendisini göstermiştir. Olağanüstü Hal Bölge Valisi'nce Asayiş Komutanlığı'na yapılan yetki devri; bölgedeki jandarmanın ve askeri birliklerden Asayiş Komutanlığının harekat kontrolüne verilerek iç güvenlik gücüne dönüşenlerin ve hatta para-militer yapıdaki geçici köy korucularının doğrudan bu komutanlığa bağlanmasıyla sonuçlanmıştır. Böylece, başta AB olmak üzere dış güçlerce yıpratılabilecek, iç güç odaklarınca da istismar edilebilecek askeri karakteri ağır basan bir terörizmle mücadele yapılanması ortaya çıkmıştır.

ff. Sıkıyönetime gerek kalmadan terörizmle savaşta başarıya ulaşabilmek amacıyla kurulan ve İçişleri Bakanlığı'na bağlı bir örgütmüş gibi algılanan Olağanüstü Hal Bölge Valiliği; siyasi iktidarca tek başına bir çare kabul edilmesine rağmen, güçsüz bir teşkilat olarak kurulduğundan, ne terörizm sorununun çözümüne yönelik bir strateji oluşturabilmiş, ne de Ankara, bu stratejinin oluşumunu sağlayabilmiştir.

Bölge valiliğinin terörizmle mücadelede mutlaka alınması gereken sosyo-ekonomik ve kültürel önlemler konusunda mutlak bir güçsüz yapı oluşu, hem terörle mücadelenin sadece güvenlik alanında ve dolaysıyla noksan yürütümü sonucunu vermiş ve hem de bölge halkı; terörizmle mücadele önlemi olarak sadece yapısı gereği zorlayıcı, üzücü, kısıtlayıcı ve sonuçta devlet otoritesinden uzaklaştırıcı güvenlik önlemlerini görebilmiştir.

gg. Gelişen terörizm, *"Köy Koruculuğu"*nun geliştirilerek para-militer bir karakter almasına neden olmuştur. Bu uygulama bölgenin *"koruculuğu kabul eden ve etmeyen"* yerleşim birimleri ve aşiretler şeklinde bölünmesi sonucunu verirken, güvenlik güçleri açısından bir rahatlama sağlamıştır. Ancak beraberinde de; bugün koruculuğu kabul ederek devletten yana tavır alan ve böylece silahlanan aşiretlerin gelecekte tutumlarını değiştirmesi halinde ne olacağı, koruculuğun kişisel baskı aracı olarak kullanılması olasılığı, korucuların PKK'yı illegal anlamda desteklemesi ihtimali ve en önemlisi PKK ile savaşımın tamamlanmasından sonra korucu kadrolarının nasıl tasfiye edileceği sorunlarını getirmiştir.

4. Terörizmle Mücadele Konsepti

Türkiye terörizmle mücadele alanmda ulusal bir konsept yaratmayı başaramamıştır. Buna karşılık, başta TSK olmak üzere iç güvenlik güçleri görev alanlarıyla sınırlı konseptler oluşturmuşlardır.

Kontr-terör stratejisine bağlı uygulamalar olarak değerlendirilen terörizmle silahlı mücadele alanında 1994 yılından başlayarak bir başarı çizgisi yakalanmıştır. Ancak anti-terörizm stratejileri, özellikle sosyo-ekonomik ve kültürel alanlarda ya hiç uygulanmamış veya başlatılan uygulamalardan istenen sonuçlar alınamamıştır. Bu olumsuz sonucun en önemli nedeni, siyasal iktidarların terörizm olgusunu anlayamamaları ve can sıkıcı ama gelip geçici bir olay olarak görmeleridir.

Bu olumsuzluk, önce Hizbullah tarafından temsil edilen radikal İslami terörizmin, ardından da ulusal ve uluslararası konjonktürün uygun ortamlar oluşturması nedeniyle Kürt etnik terörizminin yeniden canlanması ve yakın aktif tehdit oluşturmaları sonucunu vermiştir. Nihayet El Kaide gibi uluslararası terörist örgütler de bu boşluğu değerlendirmiştir. Sonuç itibariyle terörizm, yeniden Türkiye'nin öncelikli sorunları arasına girmiştir.

XIII. ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Çözüm Yöntemleri Kavramının Tartışılması

İnsanlık alemini uzun bir süre daha uğraştıracağa benzeyen terörizm sorununun herkes tarafından kabul edilebilecek çözümleri var mıdır?

Bu sorunun cevabını araştıranlar daha ilk anda terörizmin tanımı, nedenlerinin tespiti ve mücadele yöntemleri gibi konularda ortaya çıkan sorunlar ve çifte standartlarla karşı karşıya geleceklerdir. 200'e yakın tanımı yapılan, nedenlerinin dahi devletlerin ulusal çıkarlarına göre değerlendirildiği, mücadele yöntemlerinin *"haklı ülke işgalleri"* ile *"insan hak ve özgürlüklerini yok eden cinayetler"* arasında salındığı bir sorunun çözüm yollarına ilişkin olarak evrensel kabul gören yöntemlerin saptanabilmesini beklemek zaten hayaldir.

Sorunun cevabı araştırılırken ortaya çıkan bir başka zorluk da, bir ülkede başarılı sonuçlar veren bir çözüm yönteminin bir başka ülkede ek sorunlar yaratabilmesidir. Örneğin, ayrılıkçı/etnik terörizm tehdidiyle karşılaşılan bir ülkede bu tehdide taban oluşturan etnisiteye otonom yönetim hakkı tanınması, en azından bir süre daha ülke birliğinin güçlü bir görüntü vermesi sonucunu yaratabilir. Bir diğer ülkede ise böyle bir çözüm yolunun gündeme getirilmesi, o ülkenin ta-

mamen parçalanmasıyla neticelenebilir. Özetle söylersek; İbni Haldun'dan bu yana evrensel olarak geçerli ve tüm ülkelerde uygulanabilecek yönetim sistemleri bulunamadığı gibi, terörizm enfeksiyonlarına yönelik, tüm ülkelerin kullanabileceği tedavi yöntemleri de belirlenememiştir. Çünkü, her ikisini de belirleyen sınırsız sayıda parametre mevcuttur ve bunları eş başlıklar altında sınıflandırabilmek pek de mümkün değildir. Bu nedenle terörizm sorununa yönelik çözüm önerilerinin evrensel asimetrik terörizm tehdidi ve ülkeler bazında ayrı ayrı ele alınarak değerlendirilmesi gereklidir.

Terörizm sorununa yönelik çözümler araştırılırken dikkate alınması gereken bir başka nokta da şudur: Çözüm olarak önerilen yöntem veya yöntemler terörist örgütlerinin istemlerinin bir bölümünün ya da tümünün kabulü anlamına geliyorsa, önerilenler gerçekten çözüm müdür?

Hemen söyleyelim ki bu paradoks ortaya konulurken, hangi tür olursa olsun terörizmin doğuşunu kolaylaştıran veya terörü tahrik eden sosyal, siyasi, kültürel, ekonomik, vb. sorunlara bulunması gereken çözümler kastedilmiyor. Bu tür sorunlara çözüm bulunması elbette devletlerin öncelikli görevidir. Burada kastedilen terörist örgütlerin *"nihai"* amaçları ve nihai amaca ulaşabilmek için çıktıkları yola döşedikleri *"taviz taşları"*dır.

Bu paradoksu radikal İslami terörizm tehdidi bazında hayata geçirmeye çalışalım; hangi ülkede ortaya çıkarlarsa çıksınlar radikal İslami örgütlerin evrensel nihai amaçları şeriat kurallarının hükümran olacağı, ümmet esasına dayalı bir İslam devleti kurmaktır. Söz konusu nihai amacın evrensel olarak veya Batı modeline uygun demokratik ve laik hukuk devlet sistemini benimsemiş bir ulus devlet tarafından tamamen kabulünün imkansızlığı son derece açıktır ve tartışılmaya bile değmez. Çünkü nihai amaç kabul edildiğinde ortada ne Batı tipi demokrasi, ne laiklik, ne evrensel hukuk ve ne de ulus kalır. Zaten ABD ve müttefikleri de, iddialarına göre bu değerlerin korunması için çağdaş asimetrik terörizm tehdidiyle savaşmaktadırlar.

Bu nihai amacın Batı dünyasının en önemli icadı olan demokratik ve laik hukuk devleti anlayışıyla meczedilebilmesi, ancak *"ılımlı İslam devleti"* gibi *"kerameti kendinden menkul"* ve buram buram emperyalizm ve ulusal çıkar kokan örtülü operasyon modellerinin meşru ve makul olduğunun kabulü halinde mümkündür. *"Şartlandırılmış bir kabulden"* sıyrılarak, bu örtülü operasyon modeli sorgulanmaya başlandığı anda da yeni sorular ve varlığına işaret ettiğimiz taviz taşları ortaya çıkacaktır. *"Ilımlı İslam devleti"* kurulurken; ulus devlet, millet, laik evrensel hukuk gibi kurum ve kavramlardan ne ölçüde taviz verilecektir, bu tavizler şeriat devleti amacına yönelmiş radikal İslami terörist örgütleri ne ölçüde tatmin edecektir ve en önemlisi *"taviz"* sözcüğü her iki tarafında isteklerinden geri adım atması anlamını içerdiğine göre, terörist örgüt ve bu örgütün güç aldığı taban kendi nihai amaçlarını oluşturan ümmet esaslı şeriat devleti modelinden ne ölçüde fedakarlık edecektir ? Soruları uzatabilmek mümkündür ama, bunlara makul ve mantıklı cevaplar bulunması hiç de kolay değildir.

Aynı çözümlemeyi etnik/ayrılıkçı terörizm bazında da yapabilmek mümkündür ve ulaşılacak sonuçlar aynıdır.

Tabii burada bir başka soru da sorulabilir; üniter veya federe devlet, ülkenin ve milletin bütünlüğü veya farklı etnisitelerden oluşan bir insan topluluğunun aynı ülkenin sınırları içerisinde bir arada yaşaması, tek resmi bayrak, tek resmi dil veya kabul edilmiş resmi diller, laiklik, batı tipi demokrasi; etnik, radikal dini veya ideolojik terörist örgütlerden gelen her türlü taviz talebinin reddini gerektirecek kadar önemli kavramlar mıdır?

Bu sorunun cevabı bu kitabın başından beri aktarılmaya çalışılan tüm tartışmaların odak noktasıdır. Soruya iki farklı noktadan cevap bulmaya çalışalım. Devletler açısından bakıldığında üniter veya federe farkı olmamak kaydıyla tüm Batılı devletler varlıklarının idamesini vazgeçilemez ve taviz verilemez bir koşul olarak kabul ederler, bu varlığı ve Batı tipi demokrasiyi simgeleyen ulusal bayrak, ulusal dil/diller, laiklik gibi kavramları da korumaya çalışırlar. Federe bir devlet olan

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Almanya Anayasası'nın 91. ve 115. maddelerine bakıldığında bu durum açıkça görülebilir. *"Adı konulmuş veya adı konulmamış"* federe devletler olan İspanya ve İtalya için de devletin vazgeçilmezliği ve ülkenin bölünmezliği koşulu aynen geçerlidir. Bu koşulların üniter ulus devletler açısından çok daha belirleyici olduğu da kuşkusuzdur. Öyleyse devletler açısından kendi varlıklarını ve bu varlığın simgelerini hedef alan terörist taleplere olumlu ya da tavizkar yanıtlar verilebilmesi mümkün değildir ve terörizmle mücadelede ya da terörizm sorununa çözüm bulunmasında belirleyici olan cevaplar da devletler tarafından verilenlerdir.

Esas sıkıntı kişisel bazdaki değerlendirmelerden kaynaklanmaktadır. Bu değerlendirmelerde tam bir yol ayrımı mevcuttur. Bazı insanlar için devlet, millet, ülke bütünlüğü, tek bayrak, laiklik, batı tipi demokrasi; taviz verilmesi bir yana tartışılması dahi mümkün olmayan kavramlardır ve böyle kavramların yitirilmesi halinde, uğrunda savaş verilmeye değecek hiçbir değer kalmayacaktır.

Diğer insanlar açısından ise; bu kavramların tartışılması mümkündür, içeriklerinden taviz de verilebilir, önemli olan kavramların ve değerlerin korunması değil, onların değişen koşullara göre yeniden yapılandırılması, gerektiğinde de yok sayılabilmesidir.

Kim haklıdır? Bu soruya cevap verebilmek için binlerce cilt kitap yazılmıştır ve soru bu kitabın sınırlarını çok aşmaktadır. Biz sadece her iki tarafın da kolay kolay ikna edilemeyeceğini ve aralarındaki uyuşmazlığın *"kıymet-i harbiyesinin"* sahadaki terörizm mücadelesi bazında çok da geçerli olmadığını ifade etmekle yetinelim.

Bu bölümü bitirmeden son bir noktaya daha değinelim. Çözüm ve taviz kelimelerinin yan yana gelmesi bir başka tehlike daha içermektedir: Bir terörist örgütün etnik, ideolojik veya radikal dini amaçları doğrultusunda bazı tavizler verilmesi halinde, farklı etnisitelere, ideolojilere veya din ya da mezheplere mensup insanların istemlerini de terörist yöntemler kullanarak elde etmelerini engellemek çok daha zor hale gelebilecektir. Bu

nedenle terörizmin talepleri karşısında taviz verilmeden önce, taviz kavramının her hangi bir sınırının olmadığının hatırda tutulması gereklidir.

2. Evrensel Çözüm Önerileri

"Gri Tehdit Terörizm" adını taşıyan esere bir göz atanlar, Dr. Çitlioğlu'nun da terörizm sorununun çözümü konusunda en az bu kitabın yazarı kadar kötümser olduğunu göreceklerdir. Çitlioğlu kendisini karamsarlığa sevk eden nedenleri şöyle sıralıyor:

"Terörizme kaynak oluşturan ve gerekçelendirilmesine hizmet eden her ne varsa, bunların tümünün yine bizler tarafından yaratılan ve kurulan sistemlerle düzenlerin bir sonucu olduğu anımsandığında, terörizmle savaşının, aslında insanın aynadan yansıyan görüntüsü ile savaşını gerektirdiğini söylemek sanırız itici ve bir yönü ile sarsıcı söylem olmasına karşın gerçeğin seslendirilmesidir. Terörizmin vazgeçilmez ve tek enstrümanının insan olduğu anımsandığında, bu bağlamda öncelikle insanın çözümlenmesi gerektiği tartışılmaz bir gerçek olmalıdır. İçindeki şiddet güdüsü ile dünyaya gelen insanın, hangi dışsal uyarılar karşısında bastırılmış bu duyguyu dışa vurduğu, barışçıl bir yaratık gibi görünen insanın evrimi ile bu süreci betimleyen şiddet valışet bileşenleri irdelenip açıklanmadığı sürece; öncelikle terör, sonrasında terörizm; birlikte yaşamayı öğrenmemiz gereken olgular olarak karşımıza çıkacaktır.

Kaldı ki iletişim teknolojisi ile genel anlamda teknolojik gelişmelerin, yaygın söylemle küçük bir köye dönüştürdüğü; haksızlık-adaletsizlik-sömürü düzeni-aşağılanma-kullanılmışlık gibi duyguların hem yükseldiği ve hem de bu yükselmeye koşut olarak yaygınlaştığı günümüz dünyasında giderek artan haksızlığa uğramışlık sonucu alevlenen direniş rüzgarlarının daha da sert eseceği düşünüldüğünde, terörizm neredeyse en etkin mücadele yöntemine dönüştüğü için sürekliliğini korumaya adaydır.

Uzun yıllardır dünyada, sosyo-ekonomik/dinsel/etnik/mezhebi ayrışmaların fay hatlarında biriken enerjinin, üstelik çok uzak gibi

görünmeyen kırılma noktasına doğru yaklaşarak, sonuçları önceden kestirilemeyecek bir sosyal/siyasi depremi tetiklemesi bugünkü koşullar altında kaçınılmaz gibi görünmektedir. Mareşal Heinz Guderian'ın deyimiyle; 'Tank paletleri bir defa dönmeye başladığında, hedeflerine ulaşmadan asla durmazlar."

Çitlioğlu, terörizmin yakın ve orta vadeli gelecekte bazı nedenlerle yükseliş trendini sürdüreceğini de düşünmektedir:

Emperyalistlerin dünyayı paylaşım savaşını açık ve örtülü eylemlerle sürdürmeleri, bu eylemlerin hedefi olan daha zayıf devletleri de kaçınılmaz şekilde terörizme yönlendirebilecektir.

Enerji kaynaklarının kıtlaşması, refahını sürdürmek isteyen gelişmiş ülkelerle, varlıklarını korumak isteyen devletler arasında en etkin silah olarak terörizmin kullanıldığı çatışmalara yol açabilecektir.

Terörizm, küreselleşmenin bir sonucu olarak ulus devletlerin rolüne talip olan devlet dışı aktörlerce de kullanılabilecektir.

Devletler ve bölgelerarası gelişmişlik farklarının giderek artması; *"alt konu başlığı ne olursa olsun, temel gerekçe olma niteliğini asla yitirmeyen haksızlık ve haksızlığa uğramışlık duygularını eş oranda keskinleştirerek"* yeni bir kin, nefret ve intikam dalgasının tetikleyebilecektir (Çitlioğlu, 2005, s. 318-323)

Terörizm sorununun çözümü konusunda yazar ve Çitlioğlu kadar karamsar olmayan düşünürler de vardır. Bunlardan Andrew Mango evrensel terörizm tehdidinin engellenmesinde en büyük görevin, Prof. Walter Laqueur da işaret ettiği gibi *"silahlı kuvvetlere dayalı istihbarat ve güvenlik servislerine düştüğü"* kanaatindedir.

Mango ayrıca terörizm karşısında başarıya ulaşılabilmesi için; teröre karşı savaşanların da en az teröristler kadar inatçı olmaları gerektiğini, terör eylemlerine verilen cezaların da şiddetinden ziyade, mutlaka verileceğinin bilinmesinin caydırıcı olduğunu, demokratik ülkelerin sığınma politikalarını gözden geçirmelerinin ve ülkelerindeki etnik veya dini azınlık olan göçmenlerin

daha onurlu bir duruma kavuşturulmalarını sağlamalarının da terörizme karşı verilen mücadeleyi destekleyeceğini belirtmektedir. (Mango, 2005, s. 119-120)

Prof. Dr. Altuğ terörizm sorununu çözümleyebilmek için öncelikle *"terörizmin sebeplerini kaldırınız terörizm biter, teröristler delidirler bu nedenle de onları tutuklayarak hapse koymanın caydırıcı bir etkisi olmaz ve terörizme karşı alınacak sert önlemler sadece terörizmi arttırır"* şeklinde ileri sürülen yanlış anlayışlardan kurtulunması gerektiğini ileri sürerek, sorunun çözümünde kullanılabilecek anti-terörist ve karşı-terörist (kontr-terörizm) stratejilerden bahsetmektedir. Altuğ, anti-terörist stratejileri; iyi istihbarat, bu istihbarata dayanarak hareket etme yeteneği ve eyleme geçme hususundaki siyasi irade olarak saymakta, kontr-terörist stratejilerin ise; önleme, kontrol, sınırlama ve rehabilitasyon (restorasyon) olduğunu belirtmektedir. (Altuğ, 1995, s. 145-156)

Pulat Y. Tacar özellikle ayrılıkçı/etnik terörizm sorununun çözüm yollarını araştırmakta ve Türkiye özeliyle de ilgilendirilebilecek sonuçlara varmaktadır. Tacar soruna en başından girmekte ve farklı etnik kimliklerin barış içinde bir arada yaşamaları için kamunun alabileceği önlemlere değinmektedir.

Bu önlemlerin; federalizmi veya adem-i merkeziyeti kabul eden; bölgesel özerklik veya çoğunluk ile azınlığın iktidarı paylaştığı *"consociational democracy"* gibi anayasal çözümler, eğitim ve dil alanlarında kültür politikalarıyla önlem alınması, göçmenlerin ve azınlıkların durumunun düzeltilmesi ve kaynakların hakça dağıtılmasının sağlanması olduğunu belirten yazar, bu yöntemlerin kullanımında tarihi ve jeostratejik koşulların ön plana çıktığını, bu koşullar nedeniyle bazı ülkelerde federalist veya bölgesel özerklik esaslı çözümlerin ayrılığa giden yolun başlangıcını oluşturduğunu, *"büyük koalisyon"* formüllerinin ve uzlaşmacı demokratik anlayışın eşlik ettiği iktidarı paylaşma yönteminin ise *"insanın içindeki şeytanı"* hesaba katmayan çok kırılgan ve uygulamada başarısı görülmemiş bir model olduğunu, kültürel politikaların ise ayrılıkçılığı ve bölünmeyi özendirici etkilerinin bulunduğunu ifade etmektedir.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Analizlerini Türkiye özeline de yansıtan Tacar, AGİT (AGİÖ) Kopenhag Belgesiyle Cenevre Uzmanlar Komitesi Raporu'nda yer alan ve PKK ayrılıkçı/etnik terörizmi bağlamında Türkiye'yi çok yakından ilgilendiren *"yerel özerklik tuzağına"* dikkati çekmektedir. Tacar; etnik temelde azınlıklara yerel özerklik verilmesinin; azınlıkların artık ulus devletle değil yerel özerk yönetimle özdeşleştiği anlamını taşıyacağını, böylece azınlığın ulus devletin değil, özerk yönetimin öznesi olacağını ve bu yaklaşımın da ulusun bölünmesi anlamına geleceğini belirttikten sonra, zaten Lozan Antlaşması'nın 37-45. maddeleri uyarınca Kürtlerin hiçbir şekilde azınlık kabul edilemeyeceklerini, PKK'nın ve terör örgütüyle ayrı fikirleri savunan Kürt politikacıların da ısrarla Kürtlerin bir azınlık değil, Türklerle eşit bir halk olduğunu savunduklarını, bu savunmanın altında yatan nedenin Kürt halkının kendi kaderini tayin hakkına (self determinasyon) sahip bulunduğunun vurgulanması olduğunu, Kürtlerin kendi kaderini tayin hakkına sahip olduklarının hukuken savunulmasının olanaksızlığını anlayan Avrupalıların ise Kürtleri azınlık olarak görmek ve göstermek istediklerini, bu kabulle de Türkiye'ye *"azınlık statüsü-yerel özerklik"* esaslı bir çözüm paketi sunulabileceğini belirtmektedir. (Tacar, 1999, s. 179-184, 242-244)

Türkiye'deki güncel gelişmeler bazında Tacar'ın analizinde en çok dikkati çeken noktanın yerel özerklik kavramı olduğu açıktır. Zira *"Kamu yönetimi Reformu"* şemsiyesi altında son dönemde yerel yönetimler alanında gerçekleştirilen bazı yasal düzenlemelerin kısa sürede idari yerel yönetimden siyasal yerel yönetime dönüşme istidadı gösterdiği izlenmektedir.

Madrid Klubü'nün 2005 yılı toplantılarında hem terörizmle mücadele ve hem de terör sorununun çözüm yolları üzerinde durulmuştur. Bu toplantılarda oluşturulan çalışma gruplarınca önerilen çözüm yolları şu şekilde özetlenebilir:

ABD, George Washington Üniversitesi öğretim üyesi Jerrold Post koordinatörlüğündeki Psikolojik Çalışmalar Grubu'nun önerileri:

- Nefret ve şiddet kültürünü değiştirmek onlarca yıl süreceğinden, bu uğraşta yüksek ahlaki değerler; hukuk devletinin

güçlendirilmesi ve hakça paylaşımın temini gibi yöntemlerle korunmalıdır.

- Şiddet yoluna girişe engel olunmak için erken müdahaleler yapılmalı, bu müdahaleler bütünleşme fırsatı sağlayan ve azınlığa karşı oluşan nefret mesajlarına karşılık veren eğitsel ve dini önlemleri ve bu doğrultuda medya katkısını içermelidir. Bu önlemler göçmen ve diyaspora topluluklarını da kapsamalıdır.

- Yukarıdaki önlemler sadece, terörizme karşı verilen mücadelenin tek başına güvenlik güçlerinin sorumluluğuna girmediğini vurgulamaktadır. Ne var ki bu silahlı kuvvetlerin terörizme karşılık vermede hiçbir rol oynamadığı anlamına gelmez. Silahlı kuvvet kullanımı *"sığınmanın reddi"* ile ilgili olarak büyük önem arzedebilir ve teröristlerin üs olarak kullanabilecekleri ülkeler bulmalarını engeller.

- Terör, psikolojik savaşın medya aracılığıyla yürüyen bir türü olduğuna göre; bu psikolojik saldırıya füze ve akıllı bombalar yerine psikolojik silahlarla karşılık verilmeli, terörist yaşam döngüsünün her evresi bir potansiyel müdahale odağı olarak görülmelidir. Bu bağlamda; grubun dinamik gücünün etkisini önlemek amacıyla potansiyel teröristlerin terör örgüte katılması engellenmeli, terörist örgüt içinde anlaşmazlıklar çıkarılmalı ve hizipler yaratılmalı, örgütten ayrılanları cesaretlendirecek yaratıcı af programları uygulanmalı ve örgüt liderine verilen destek azaltılmalıdır.

Crenshsaw'ın Politik Açıklamalar Grubu'nun önerileri:

- Terörizme verilen tepkiler meşru olmalıdır.

- Terörizmle mücadelede bugünün ve geleceğin güvenlik hedefleri arasında denge kurularak, soyutlanmış meydan okuyucularla arkasında halk desteği olanlar arasındaki farkı ayırt edebilecek *"nüanslı bir yaklaşım"* sergilenmeli, bu yaklaşımla terörizme verilen kritik desteğin temelleri ve terörü kullanıcılarıyla sempatizanlarına meşru gösteren koşullar araştırılmalıdır. Terörü yalnız askeri bir sorun ya da güvenlik sorunu olarak algılamak, kendi kendini baltalamaktır. Bu önlemler kapsamında radikal grupların siyasete

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

katılımı teşvik edilmeli, toplumun terörizmin cezalandırılması ve misillime yapılması yolundaki baskıları göğüslenebilmelidir.

- Terörizme karşı ılımlı yaklaşımların istismarlara açık olduğu da gözden uzak tutulmamalıdır.

- Terör kurbanlarının mağduriyetlerin giderilmesi sağlanırken kincilik engellenmeli, her türlü terörist eylemin mutlaka cezalandırılacağı inancı yerleştirilmeli, terörizmle mücadelede siyasi işbirliği sağlanmalıdır.

Gurr'un Ekonomik Çalışmalar Grubu'nun önerileri:

- Terörizmi besleyen sosyo-ekonomik çevreler değiştirilmeli, bu kapsamda; hızlı sosyo-ekonomik değişimlerin *"zayıf küreselciler"* olan fakir ülkelerle bu ülkelerdeki nüfusun hassas kesimleri üzerindeki olumsuz etkilerini hafifletebilecek stratejiler tasarlanmalı, kadınların eğitim ve sosyo-ekonomik gelişim sorunları çözümlenmeli, teröre karşı hassas ülkelerde fonlarla desteklenen kamu-özel sektör ortaklıkları kurulmalıdır.

- Terörizmi kolaylaştıran politik ortamlar değiştirilerek; profesyoneller ve orta sınıflarla bunların örgütlenmelerinin gelişimi teşvik edilmeli, henüz terörizme buluşmamış politik militanların şiddet yoluna girmelerini engelleyebilecek alternatif politik ve ekonomik fırsatlar üretilmeli, köktenci ideolojilerin ve özellikle *"Cihatçı"* doktrinlerin propaganda faaliyetlerine karşı konulmalı ve bu doğrultuda reformcu İslam alimliği, medyası ve örgütlenmeleri desteklenmeli, Hıristiyanlarla Müslümanlar arasındaki diyalog geliştirilmelidir.

- Militan örgütlerin maddi ve politik kaynaklarını azaltabilmek amacıyla; militan grupların finansal desteği kesilmeli, diyaspora gruplarının anavatanlarındaki aktif teröristlere ılımlı alternatif seçeneklere yönelmeleri konusunda baskı yapmaları sağlanmalı, terörizmle mücadelede uluslararası işbirliği geliştirilmeli ve bu işbirliğini hayata geçirebilecek merkezi otoriteler kurulmalıdır.

Stern'in koordinatörlüğünü yaptığı grubun önerileri:

- Küresel kökten dincilikten kaynaklanan terörizmle mücadele edilebilmesi için Hıristiyanlarla Müslümanlar beraber çalışmalı, bunlar arasındaki eğitsel ve kültürel değişim kolaylaştırılmalı, şiddet kullanmayan Müslümanlarla teröristler arasındaki ayrıma özen gösterilmelidir.

- Batı, Arap dünyasında daha olumlu bir rol üstlenmeli, Ortadoğu'daki diktatörlerle yapılan işbirliğinin Arap halklarını daha da kızdırdığı dikkatten uzak tutulmamalıdır.

- Kangren olmuş uluslararası anlaşmazlıkların çözümü ve zayıf devletlerin kuvvetlendirilmesi için gayret gösterilmelidir.

3. Türkiye'deki Terörizm Tehditlerine Yönelik Çözüm Önerileri

Bu bölümde terörizmle mücadele konusuyla doğrudan ilgili bazı devlet kuruluşlarınca çeşitli tarihlerde hazırlanmış bulunan ve sınırlı bir bölümü yayınlanan raporlarda yer alan çözüm önerilerine yer verilecektir. Bu raporların önemi, doğrudan uygulamaya yönelik önlemler içermelerinden ve genellikle sahada bizzat terörizmle mücadele faaliyetine katılmış personel tarafından hazırlanmalarından kaynaklanmaktadır.

3.1. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu'nun Görüşleri

Kurul'ca hazırlanan *"Kentleşme Sorunları, Organize Suçlar, Terör"* ve *"Anarşi-Terör"* Araştırma Raporları'nda sorunların çözümlenmesi için; kentlerin farklı fizik yapıları yanında farklı sosyo-ekonomik ve kültürel kümeleri bir arada, barış ve denge içerisinde yaşatabilmesinin gerektiği belirtilerek, tüm faktörleri kapsayan geniş kapsamlı kuramsal, kurumsal ve finansal politika ve tutarlı çözümlerin bir arada uygulanması zorunluluğu belirtilmekte ve bu doğrultuda; yeni bir *"Çevre-Yerleşmeler Planlama Çerçeve Yasası"* çıkarılması, bu yasayla kentleşme stratejilerini de belirleyecek Çevre ve Kentleşme Bakanlığı kurulması, ülkesel yerleşme düzeyi, bölge planlama, çevre düzeni, nazım ve uygulama imar planları alanlarında koordinasyon sağlanması öngörülmektedir.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Aynı raporlarda; provakatif çevrelerin hedef kitle olarak gördüğü işçilere ve gençlere sahip çıkılması, siyasette, toplumda ve yönetimde istikrar ve uzlaşmanın temini, işsizlik ve yoksullukla etkin mücadele, kamuoyunun terörle mücadele konusunda sürekli bilgilendirilmesi ve en önemlisi büyük şehirlerin varoşlarında terör ortamına yol açan eğitim, sağlık ve çarpık kentleşme sorunlarının çözümü, terörle mücadelede önemli unsurlar olarak belirlenmektedir.

Terör sorununun çözümünde alınacak sosyo-ekonomik ve kültürel önlemlerin yanı sıra, bölge halkı ile devlet arasında güvenilirlik sorununun giderilmesi, bölgesel güvenliğin mutlaka sağlanması, saygın, deneyimli ve seçkin kamu personelinin yer alacağı etkin ve dürüst bir kamu yönetiminin kurulması da önerilmektedir.

Kurulun raporlarına göre; özel istihdam projeleriyle *"halıcılık, kilimcilik, arıcılık, hayvancılık vb."* bölgesel istihdam olanaklarının ve gelir artışının sağlanması, ulaşım ve alt yapının geliştirilmesi, bölgedeki şehirleşme sorunlarının giderilmesi, sorunlu sanayi tesislerinin rehabilitasyonu da gerekecektir.

Ayrıca; DPT, DİE, KOSGEB, TSE gibi kuruluşların elemanlarıyla takviyeli bir bölgesel kalkınma teşkilatı oluşturulması, il planlama müdürlüklerinin işlevsel hale getirilmesi, GAP'ın bir an önce tamamlanması, sınır ticaretinin geliştirilmesi, özel sektör yatırımları için etkin teşvik önlemleri uygulanması, bir *"Bölgesel Ekonomik Kalkınma Ajansı ve Tekstil İhtisas Merkezi"*nin kurulması, toplumsal kaynaşmanın sağlanması, merkezi köyler ve toplu çiftlikler projelerinin uygulanması, bölgesel kalkınmada görev alacak kurumların çağdaşlaştırılması, bölgesel kalkınma faaliyetlerine halk katılımının sağlanması ve bütün bu faaliyetlerde gereken kamu oyu desteğinin sağlanması için görsel ve yazılı medyanın etkin surette kullanımı önem taşımaktadır.

Komisyon, komşu ülkelerin terör örgütlerine sağladığı yaşamsal desteğin sona erdirilmesi için de gereken önlemler alınması gerektiği görüşündedir.

Diğer ülkelerin terörle mücadele yasalarından geri ve anti demokratik olmayan bir terörle mücadele yasasının varlığına rağmen, terörle mücadelede yaşanan; örgütlenme, planlama, yönetme, işbirliği ve denetim sorunları, işlevlerin çağdaş usullere göre yeniden düzenlenmesini, bu arada dış ülkelerde *"carabinieri ya da rural police"* olarak bilinen kır polisinin Türkiye'de de kurulmasını ve köy koruculuğunun bu teşkilat içinde eritilmesini gerektirmektedir.

Kurul, tüm bu önlemler alınmakla birlikte, terörle mücadelenin demokratikleşmenin önünde engel oluşturmaması gerektiği yolundaki kanaatini de belirtmektedir.

3.2. Genel Kurmay Başkanlığı'nın 2000 Yılında Yayınladığı İç Güvenlik Raporu

"Adli sorumlu" sıfatıyla sahada terörizmle mücadele edenlerden birisi olan Siirt Cumhuriyet Başsavcısı Orhan Usta yazmış olduğu *"Güneydoğu'da Terör Görünümü ve Devlet Siyaseti"* adlı kitabında, Genel Kurmay Başkanlığı'nın 2000 yılında hazırladığı bir raporda yer alan çözüm önerilerine değinmektedir. Bu rapora göre Genel Kurmay Başkanlığı üç temel çözüm yöntemi önermektedir:

3.2.1.Terörün şiddet boyutu sona erdirilmelidir.

3.2.2.Konunun etnik milliyetçilik temeline dayalı ayrılıkçı bir hareket haline gelmesi önlenmelidir.

3.2.3.Bölgenin sosyal, ekonomik kalkınması sağlanarak terörün istismarına neden olan noksanlıklar giderilmelidir. (Usta, 2003, s 87-92)

3.3. İçişleri Bakanlığı Özel Çalışma Grubunun 1991 Yılında Hazırladığı Rapor

Bu rapor, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği ve Asayiş Komutanlığı vasıtasıyla etnik/ayrılıkçı terörizm tehdidine çözüm arandığı bir

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

dönemde hazırlandığından, önerilerin bir bölümü doğal olarak bu kurumlarla ilgilidir. Ancak halen ayrılıkçı/etnik terörizm tehdidi sürdüğünden, kurumsallaşmaya yönelik çözüm önerileri geçerliliğini büyük ölçüde korumaktadır.

3.3.1. Terörle mücadelede emir, komuta, kontrol ve haberleşmede görülen zafiyet giderilerek bölge valiliği ile asayiş komutanlığı arasındaki bağlılık, yetki ve görev düzenlemeleri yeniden ele alınmalı, bu doğrultuda genel olarak sivil otorite, bu meyanda da bölge valiliği ve mülki yönetim güçlendirilmelidir.

3.3.2. Bölge Olağanüstü Hal Koordinasyon Kurulu işler ve etkin hale gelmelidir.

3.3.3. Bölge valiliği karargahı, ihtiyaç duyulan kurmay hizmetini hem güvenlik ve hem de sosyo-ekonomik ve kültürel alanlarda verebilecek ölçekte güçlendirilmelidir.

3.3.4. Bölgede görev yapan polis teşkilatı hem personel ve hem de araç, gereç, silah vb. alanlarda güçlendirilmelidir.

3.3.5. Jandarma, terörle mücadele edebilecek eğitime ve donanıma sahip komando taburlarıyla güçlendirilmeli ve terörle mücadelede asıl sorumluluğu devralmalıdır. Bu arada kırsal kesimlerinin güvenlik sorumluluğu sadece il jandarma komutanlarına bırakılarak, bu kesimde görülen komuta karışıklığı giderilmelidir.

3.3.6. Bölgedeki olaylar sürekli iç güvenlik meselesi ve asayiş olayı olarak gösterilmeli, PKK'nın bu olayları halk kurtuluş mücadelesi şeklinde göstermesine fırsat verilmemelidir.

3.3.7. Güvenlik kuvvetleri savunma pozisyonundan çıkarılmalı, 24 saat tüm bölgeyi kontrol edebilecek ve inisiyatif kullanabilecek bir pozisyona getirilmelidir.

3.3.8. İstihbarat hizmetleri daha etkin ve koordineli hale getirilmelidir.

3.3.9. Adli yapılanma terörle süratli ve etkin mücadeleye destek olacak şekilde geliştirilmelidir.

3.3.10. Olağanüstü hal bölgesine kaliteli personel atanması sağlanmalı ve özellikle yönetim kademelerindeki boşluklar kaliteli personelle doldurulmalıdır.

3.3.11. Cezaevleri ıslah edilmelidir.

3.3.12. Terörle mücadele konusunda siyasi partiler düzeyinde bir konsensüs sağlanmalıdır.

L. İçişleri Bakanlığı bünyesinde terörizmle mücadele konusunda değerlendirme yapacak, ilkeleri belirleyecek, alternatif politikalar oluşturacak ve yönlendirici önlemleri saptayacak bir birim oluşturulmalıdır.

3.3.13. Jandarma Genel Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nün terörle mücadele birimleri güçlendirilmelidir.

3.3.14. Güçlü ve sürekli geliştirilen bir ulusal terör arşivi oluşturulmalıdır.

3.3.15. Terörün özellikle kontrolün zayıf olduğu il sınırları ve bu sınırların çakıştığı bölgelerde örgütlenmeye gittiği görüldüğünden, iller arasında terörle mücadelede görülen zafiyetleri ortadan kaldırabilecek önlemler planlanmalıdır.

3.3.16. Terörist örgütlerin bölge dışında ve özellikle metropollerde teşkilatlanması engellenmelidir.

3.3.17. Ulusal yazılı ve görsel medya, terörle mücadelede olumlu ve etkin bir güç olarak kullanılmalıdır.

3.3.18. Terörle mücadele yeterli mevzuata kavuşturulmalı, örgüt, örgütlü suç, yardım ve yataklık vb. kavramlara açıklık getirilmelidir.

3.4. Çözüm Önerilerinin Uygulanma Durumu

Devletin çeşitli kademelerinde görev yapan ve çoğu bizzat terörizmle mücadele faaliyetlerine katılanlar tarafından kaleme alınan raporların hazırlanmasından bu yana 7 ila 15 yıl arasında

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

değişen bir süre geçmiştir. Bu süre içerisinde raporlardaki çözüm önerilerinin ne ölçüde yerine getirildiğinin irdelenmesi, Türkiye'nin halen (1) numaralı sorununu oluşturan etnik/ayrılıkçı terörizm tehdidinin ne ölçüde ciddiye alındığı belirleyebilmek açısından ilginç olacaktır.

3.4.1. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu'nun önerilerinden; çarpık kentleşme sorunlarının çözümüne hiç el atılmamış, tersine büyük bir ısrarla sürdürülen popülist politikalarla bu sorun özellikle metropollerde iyice içinden çıkılmaz hale gelmiştir.

Başta İstanbul olmak üzere büyükşehirlerde yaşanan suç patlaması ve bir *"şehir efsanesi"* haline gelen gasp, tehdit, ızrar olayları, söz konusu raporun olası tehditleri çok doğru algılandığının ispatıdır.

Bu bağlamda etnik/ayrılıkçı terörizm açısından hassas olan bölgelerin kentlerinde terörizm kaynaklı iç göç nedeniyle oluşan sorunlarla da ilgilenilmemiştir. Öylesine ki, Diyarbakır'da yakın geçmişte yaşanan Nevruz ve terörist cenazeleri olaylarında ortaya çıkan ve bu kentin varoşlarından kaynaklanan tehdit ve şiddet, Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı'nı bile dehşete düşürmüştür.

3.4.2. Yine aynı raporda belirtilen bölgenin sosyo-ekonomik ve kültürel sorunlarının çözümü konusunda da yeterli önlemler alındığı söylenemez. Daha öncede ifade edildiği gibi, terörizmle mücadelenin sosyo-ekonomik önlemler boyutunda çözüm üretmesi gereken Olağanüstü Hal Bölge Valiliği; Ankara ile yaşanan koordinasyon sorunları, siyasal iktidarların ilgisizliği, karargah yetersizliği, yönetim personelinin bakış açısı gibi nedenlerle başarıya ulaşamamış, bu başarısızlık 2000'li yıllara doğru bölgede görev yapan bazı askeri birliklerin ve hatta iç güvenlik güçleri yöneticilerin eğitim, sağlık ve halkla ilişkiler sorunlarına el atmaları sonucunu yaratmıştır.

Genel Kurmay Başkanlığı'nın 2000 tarihli raporuna da konu olmasına rağmen, bugün de bölgenin sosyo-ekonomik ve kültürel sorunlarının çözümü konusunda gereken adımların atılmadığı izlenmektedir. Bu bağlamda bölge açısından büyük önem taşı-

yan GAP halen tamamlanamamıştır. Bölgesel sosyo-ekonomik kalkınmada bir güç odağı oluşturacağı ileri sürülen *"Kalkınma Ajansları"* modeli hayata geçirilmişse de, bu kuruluşa ilişkin yasa tasarısına bakıldığında, epey *"malıcup"* bir koordinasyon birimi olarak yapılandırılan ajansların; bölgesel kalkınma açısından önemli bir motivasyon yaratabileceğini söylemek zordur ve bu ajanslar daha ziyade AB'den fon temin edebilmek amacıyla *"usulen"* kuruldukları izlenimini yaratmaktadır.

Son yıllarda tüm alanlarda sınır tanımaksızın uygulanan özelleştirme yaklaşımı da etnik/ayrılıkçı terörizmi tetikleyen bölgesel sosyo-ekonomik sorunların çözümünde ayrıca zorluk yaratacaktır. Doğası gereği, yabancı veya yerli özel sermayenin terörizm tehdidinin etkisini sürdürdüğü bir bölgede, sosyo-ekonomik sorunları çözebilecek ölçekte önemli yatırımlara girişmesini beklemek hayalciliktir. Alınan ve alınabilecek olan teşvik önlemleri de özel sermayenin terörizm endişesi gideremez. Bu nedenle etnik/ayrılıkçı terörizm açısından hassas bölgelerde, terörizmi tetikleyen sosyo-ekonomik sorunları toplumsal dönüşümler yaratabilecek boyutta çözebilmek için her türlü riski göze alabilen kamu sermayesinin mutlaka devreye girmesi gerekir. Türkiye'de ise tamamen tersine bir yaklaşım sergilenmekte, bölgede mevcut kamu yatırımları da işlevsiz hale getirilerek özelleştirilmektedir.

3.4.3. Aynı raporda ve Genel Kurmay Başkanlığı'nın 2000 yılında hazırlamış olduğu raporda üzerinde önemle durulan komşu ülkelerin terörizme verdikleri desteklerin önlenmesi konusunda Öcalan'ın Suriye'den çıkartılmasıyla sağlanan önemli başarı ve bu alanda kaydedilen mesafe, son dönemde Kuzey Irak'ta yaşanan gelişmelerle *"sıfırlanmıştır"*.

Üstelik etnik/ayrılıkçı terörizm sorununun siyasallaşmasına izin verilerek, terörist örgütün dış unsur desteğinin uluslararası boyuta çıkmasının da yolu açılmıştır.

3.4.4. Yine bu raporda ve İçişleri Bakanlığı raporunda yer alan terörle mücadele alanında yaşanan; örgütlenme, planlama, yönetme, işbirliği, koordinasyon ve denetim sorunlarının giderilmesine yönelik çözüm önerileri unutulmuştur.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Bugün karşılaşılan terörizm tehdidi karşısında, geçmişte başarısız bir deneyim yaşayan Olağanüstü Hal Koordinasyon Kurulu'nun bir çözüm önerisi olarak gündeme getirilmesi, bu sorunlara bakış açısını yansıtmaktadır. Bu alandaki bir ilginç örnekte, halen TBMM'de bulunan 3713 sayılı Terörizmle Mücadele Kanunu'nda değişiklik yapılmasına ilişkin yasa tasarısında, terörizmle mücadelenin örgütlenmesine, planlanmasına, yönetimine, işbirliği ve denetime ilişkin hiçbir düzenlemenin yer almamış olmasıdır.

Bu alanda daha ilginç gelişmeler de yaşanmaktadır: Geçtiğimiz yılın Haziran ayında ulusal basında yer alan haberlere göre, terörizmle mücadelenin psikolojik boyutunda önemli fonksiyona sahip Milli Güvenlik Kurulu'nun (MGK) *"psikolojik harp/harekat"* (PH) görevi MGK'nın sivilleştirilmesi faaliyetleri kapsamında sona erdirilmiş bulunmaktadır. Yine aynı haberlerde bu görevin İçişleri Bakanlığı ve istihbarat örgütlerince yerine getirileceği de bildirilmektedir.

Bu yönetsel bir tercihtir ve *"PH"* görevinin sözü edilen birimlerce hakkıyla yerine getirilmesi durumunda da söylenecek bir şey kalmaz. Ancak, *"PH"* faaliyetleriyle ilgili bu ilga işleminden sonra ne İçişleri Bakanlığı Teşkilat Kanunu 'nda, ne de 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nda *"PH"* faaliyetlerini yürütebilecek birimlerin kurulmasına, bu alanda sözü edilen bakanlıkla valilik ve kaymakamlıklara görev ve yetki verilmesine ilişkin hiçbir değişiklik yapılmamıştır. Valilik ve kaymakamlıkların mevcut yapılanmaları, görev ve yetkileriyle terörizmle mücadelenin psikolojik savaş boyutunda başarıya ulaşabilmeleri olanaksızdır. İstihbarat örgütlerinin *"PH"* faaliyetlerinin, çok etkin olması ise hizmetlerinin doğası gereği pek mümkün görülmemektedir. Bu durum, giderek yükselen ve dış unsurlarının destek faaliyetlerini etkinleştirdikleri bir terörizm tehdidiyle karşılaşan Türkiye'de terörizmle mücadelenin en önemli boyutlarından birisi olan "PH" alanında son bir yıldır gerçek anlamda bir çalışma yapıldığı konusunda ciddi kuşkular yaratmaktadır. Oysa yaşanan olaylarla kanıtlandığı gibi, bu zaman periyodunda etnik/ayrılıkçı terörist örgüt, yani PKK *"PH"* inisiyatifini ele geçirmiş ve giderek daha başarılı kullanmaya başlamıştır.

3.4.5. Adli mekanizmanın terörizmle mücadelenin hukuki boyutunu başarıyla yürütebilecek şekilde çağdaşlaştırılması önerisi de unutulanlar arasındadır. Tersine, yüksek yargı organlarının başkanları her gün yargının sorunlarından söz eder hale gelmişlerdir.

3.4.6. Terörle mücadele konusunda siyasi partiler düzeyinde bir konsensüs sağlanması konusunda da mesafe alınamamıştır. Tamamen tersine, halen TBMM komisyonlarında incelenen 3713 sayılı Yasa'da değişiklik yapılmasıyla ilgili olarak hükümetçe hazırlanan tasarı, ülke genelinde büyük bir siyasi gerilim yaratmıştır.

3.4.7. Terörle mücadelenin yeterli mevzuata kavuşturulması ve bu alanda mevcut kargaşanın giderilmesi de sağlanamamıştır. Bugün, başta Genel Kurmay Başkanlığı olmak kaydıyla terörizmle mücadele ile görevli bütün iç güvenlik birimleri; son dönemde AB'ne uyum faaliyetleri kapsamında gerçekleştirilen mevzuat değişiklerinin, hem terörizmle mücadele ve hem de genel suçlarla mücadele alanlarında ciddi bir zafiyet yarattığı konusunda aynı görüşleri savunmaktadırlar. TMMM tarafından bu yıl düzenlenen sempozyumda İstanbul Emniyet Müdürü'nce dile getirilen şikayetler, sorunun boyutlarını net bir biçimde yansıtmaktadır.

3.5. Ne Yapılmalı?

Yukarıda belirtilenler dikkate alındığında, Türkiye'nin terörizmle mücadeleye gereken önemi verdiği ve bu mücadeleyi başarıya ulaştırabilecek çözümler ürettiği söylenemez.

Tersine, terörizmle mücadele alanında büyük zorluklarla elde edilen başarılar dahi kolayca kayba dönüştürülmüştür ya da dönüştürülmektedir.

Terörizmle mücadele alanında yıllardan beri değişmez bir anlayışın diktası mevcuttur.

Değişen siyasal iktidarlar, terörizmle mücadelede vazgeçilmez bir gereksinim olan siyasi mücadele iradesini eksiksiz olarak bir türlü gösterememektedirler.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Bu alanda en iddialı olan siyasal iktidarların gösterdikleri terörizmle mücadele iradesi ise, mücadelenin sadece tek boyutunu; silahlı mücadeleyi kapsamaktadır, bu itibarla da eksiktir. Ve bu eksiklik terörizmle mücadele faaliyetlerinin tam bir başarıya ulaşmasını engelleyen en önemli faktördür.

Ancak Türkiye bugün terörizmle mücadele iradesinin noksansız olarak biran önce ve mutlaka gösterilmesini gerektiren koşullarla karşı karşıyadır. Ülkemize yönelik mevcut terörizm tehditleri incelenirken bu koşullar üzerinde yeterince durulmuştur.

Yaklaşan bir başka tehlike daha mevcuttur: Türkiye kendi inisiyatifiyle noksansız bir terörizmle mücadele iradesi sergileyemezse, bu irade başka dış unsurlar tarafından beyan edilecektir. Türkiye'nin ilişkili bulunduğu, ancak belirleyici olamadığı uluslararası arenada bu tip bir iradenin hazırlandığına dair çok ciddiye alınması gereken emareler görülmektedir.

Bu yolun kapatılabilmesi için yapılması gerekenler bellidir ve çözüm yöntemlerinin büyük bir bölümü yukarıda irdelenen raporlarda yer almaktadır. Ama yine görülmektedir ki, çözüm önerilerinin neredeyse tamamı kağıt üzerine kalmış ve hayata geçirilememiştir. Öyleyse, terörizm sorununa çözüm bulunabilmesi için ilk yapılması gereken, terörizmin öneminin ve ciddiyetinin kabul edilmesidir. 1984 yılındaki Eruh ve Şemdinli baskınlarıyla ilgili olarak *"birkaç eşkıyanın işi"* şeklinde yapılan gayrı ciddi değerlendirmelerin 15 yıllık bir sürede Türkiye'nin başına açtığı işlerin unutulabilmesi olanaksızdır.

Devlet ve siyasal iktidar katında terörizmin *"anlam ve önemi"* konusunda gereken anlayış düzeyi sağlandıktan sonra da aşağıdaki çözüm yöntemlerinin uygulama konulmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

3.5.1. Terörizmle mücadele konusundaki siyasi irade Türkiye Cumhuriyeti'nin Anayasa'da belirtilen *"Kuruluş İdeolojisi"* dikkate alınarak, her hangi bir siyasal partiye ya da siyasal iktidara mal edilemeyecek şekilde; devleti oluşturan tüm unsurların

katılımıyla beyan olunmalıdır. Daha açık bir deyişle, terörizmle mücadele konusunda siyasal iktidarların kendi eğilimleri doğrultusunda kolayca etkileyemeyecekleri bir *"devlet politikası"* oluşturulmalıdır.

3.5.2. Bu politika oluşturulurken, Türkiye'nin milli çıkarlarına uygun bir terörizm mücadelesinin ancak ülkenin kendi kararlılığından güç alarak ve kendi olanaklarıyla verilebileceği unutulmamalıdır.

3.5.3. Bu politika terörizmle mücadeleyi; sosyo-ekonomik, psikolojik, kültürel, siyasal, sosyolojik, finansal, idari ve hukuki tüm boyutlarıyla kapsamalıdır. Bu bağlamda geçmişteki acı deneyimlerden ders alınarak terörizmle mücadelenin sadece silahlı mücadele olarak anlaşılmasıyla, savaşımın sadece TSK'ne ve iç güvenlik güçlerine ihale *"edilmesi"* engellenmeli, terörizmle mücadele faaliyetleri devletin tüm organları vasıtasıyla, diğer sektörlerin, medyanın ve halkın desteğiyle yürütülmelidir.

3.5.4. Terörizmle mücadele politikasının toplumsal bir konsensüsle desteklemesi amacıyla gereken çabalar gösterilmelidir.

3.5.5. Bu politika, terörizme destek veren dış unsurlar ve içteki odaklar üzerinde caydırıcı etki yapması amacıyla Türk Devletinin ve Türk Halkının terörizmle mücadele konusundaki iradesi olarak ilan edilmelidir.

3.5.6. Terörizmle mücadeleye ilişkin devlet politikası doğrultusunda;

A. İlgili mevzuatta aşağıda belirtilen hususlara özen gösterilerek, gereken düzenlemeler yapılmalıdır.

a. Ülkenin halen maruz kaldığı tehditlerin şiddetine uygun olarak, kontr-terör veya anti-terör dozajı güçlü değişimler planlanmalı; bu doğrultuda hiçbir ülkenin terörizmle mücadele ederken, demokrasi ile temel hak ve özgürlükler kulvarında şampiyonluğa koşamayacağı, hele çok sayıda tehdide muhatap bir ülkenin asla böyle bir lüksü olamayacağı unutulmamalıdır.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

b. Yasal düzenlemeler ülke gerçeklerini ve değerlerini dikkate alan, ancak terörizmle mücadeleyi de zafiyete uğratmayacak, çağdaş evrensel hukuk anlayışına ters düşmeyecek ve diplomasi dünyasında savunulabilecek bir *"dille"* kaleme alınmalıdır.

c. Yapılacak düzenlemeler, çeşitli ulusların terörizmle mücadele alanındaki deneyimlerinden kaynaklanan uluslararası terörle mücadele anlayışını yansıtabilmeli, terörizm ile diğer kriminal suçlar, teröristle kriminal suç işleyen sıradan bir vatandaş arasında kalın bir çizgi oluşturmalı, temel insan hak ve özgürlükleri açısından ciddi endişelere neden olmamak kaydıyla; gözetim, sorgulama, delil toplama, istihbarat temini, tutuklama, yargılama, cezalandırma ve cezanın infazı itibariyle kriminal suçlardan farklı ve caydırıcılık vasfı taşıyan özel bir prosedür yaratmalıdır.

B. Adli ve idari yapılanmayla iç güvenlik ve istihbarat örgütlenmesi, çağdaş anlamda ve yeterli dinamizme sahip olarak ulusal terörizmle mücadele faaliyetlerini tüm boyutlarıyla gerçekleştirebilecek şekilde değişime tabi tutulmalıdır.

C. Türkiye'nin dış politika konseptleri ve iç güvenlik stratejileri devlet politikasına uyumlu hale getirilmelidir.

3.5.7. Terörizmle mücadelede tam anlamıyla başarıya ulaşıldıktan sonra da, Türkiye gibi hassas konumdaki ülkelerin kendi hallerine bırakılmayacakları, zaten ülkenin yer aldığı coğrafyanın da böyle bir fırsatın ortaya çıkmasını engelleyeceği dikkate alınarak, terörizmle mücadeleye esas mevzuat ve örgütlenme yapısı ilga edilmemeli, her an faaliyete geçebilecek bir nüve olarak elde bulundurulmalıdır.

Uzun bir devlet deneyimine sahip olan Türkiye, terörizmle mücadelede kolayca pes edecek bir ülke değildir. Terörizmle mücadelenin en zor boyutu olan silahlı mücadeleyi başarıyla yerine getiren ve getirebilecek imkan ve kabiliyetlere sahip bulunması da Türkiye açısından önemli bir avantaj oluşturmaktadır. Yapılması gereken, halen sürdürülen mücadeleyi başarıya oluşturacak olan iradenin ve kararlılığın gösterilmesidir.

3713 SAYILI TERÖRLE MÜCADELE KANUNU'NDA ATIFTA BULUNULAN 765 SAYILI TCK'NIN MADDELERİ İLE KARŞILIKLARI OLAN 5237 SAYILI TCK MADDELERİNİ GÖSTERİR TABLO

No	765 Madde Metni	No	5237 Madde Metni
125	**Madde 125. (Değ: 11/6/1936-3038/1 m.)** Devlet topraklarının tamamını veya bir kısmını yabancı bir Devletin hakimiyeti altına koymağa veya Devletin istiklalini tenkise veya birliğini bozmağa veya Devletin hakimiyeti altında bulunan topraklardan bir kısmını Devlet idaresinden ayırmaya matuf bir fiil işleyen kimse ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası ile cezalandırılır.	302	**Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak** **Madde 302.** (1) Devletin topraklarının tamamını veya bir kısmını yabancı bir devletin egemenliği altına koymak, Devletin birliğini bozmak, Devletin egemenliği altında bulunan topraklardan bir kısmını Devlet idaresinden ayırmak, Devletin bağımsızlığını zayıflatmak amacına yönelik elverişli bir fiil işleyen kimseye ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilir. (2) Bu suçun işlenmesi sırasında başka suçların işlenmesi halinde, ayrıca bu suçlardan dolayı ilgili hükümlere göre cezaya hükmolunur. (3) Bu maddede tanımlanan suçların işlenmesi dolayısıyla tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

TCK 765-5237 KARŞILAŞTIRMASI

No	765 Madde Metni	No	5237 Madde Metni
131	**Madde 131. (Değ:11/6/1936-3038/1m.)** Askeri olan veya Devletin müsellah kuvvetlerinin hizmetine tahsis edilmiş bulunan gemileri, hava vasıtalarını, nakil vasıtalarını, yolları müesseseleri, depoları ve diğer askeri tesisatı bunlar henüz ikmal edilmemiş olsalar bile kısmen veya tamamen velev muvakkat bir zaman için olsun tahrip eden veya kullanılmayacak bir hale getiren kimse sekiz seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası ile cezalandırılır. Aşağıdaki hallerde ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası verilir: 1. Fiil, Türkiye ile harp halinde bulunan bir Devletin menfaati için işlenmiş olursa, 2. Fiil Devletin harp hazırlıklarını veya harp kudret ve kabiliyetini veya askeri hareketlerini tehlikeye koymuş ise. Fiil bunları elinde bulunduran veya muhafazası veyahut nezareti ile mükellef olan kimsenin kusuru neticesi vukua gelmiş veya sadece kolaylaşmış olursa o kimse hakkında bir seneden beş seneye kadar ağır hapis cezası hükmolunur.	307	**Askerî tesisleri tahrip ve düşman askerî hareketleri yararına anlaşma** **Madde 307.** (1) Devletin silahlı kuvvetlerine ait olan veya hizmetine verilmiş bulunan kara, deniz ve hava ulaşım araçlarını, yolları, müesseseleri, depoları ve diğer askerî tesisleri, bunlar henüz tamamlanmamış bulunsalar bile, kısmen veya tamamen tahrip eden veya geçici bir süre için olsa bile kullanılmayacak hale getiren kişiye, altı yıldan oniki yıla kadar hapis cezası verilir. (2) Suçun; a. Türkiye ile savaş halinde bulunan bir devletin çıkarı için işlenmiş olması, b. Devletin savaş hazırlıklarını veya savaş kudret ve yeteneğini veya askerî hareketlerini tehlikeye koymuş olması, Halinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur. (3) Tahrip veya kullanılamaz hale gelme, birinci fıkrada belirtilen bina, tesis veya eşyayı elinde bulunduran veya korumak ve gözetlemekle yükümlü olan kimsenin taksiri sonucunda meydana gelmiş veya bu nedenle suçun işlenmesi kolaylaşmış ise, bu kişi hakkında bir yıldan beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. (4) Savaş zamanında Türkiye Devleti zararına olmak üzere,

No	765 Madde Metni	No	5237 Madde Metni
131		307	düşman askerî hareketlerini kolaylaştırmak veya Türkiye Devletinin askerî hareketlerine zarar vermek maksadıyla yabancıyla anlaşan veya anlaşma olmasa da aynı sonuçları meydana getirmeye yönelik fiilleri işleyen kişiye on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilir. (5) Dördüncü fıkrada tanımlanan fiil sonucunda, düşman askerî hareketleri fiilen kolaylaşmış veya Türk Devletinin askerî hareketleri zarar görmüş ise faile ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilir. (6) Dört ve beşinci fıkralarda yazılı suçları işleyen kimse ile anlaşan yabancıya da aynı ceza verilir. (7) Yukarıdaki fıkralarda yazılı fiillerin Türkiye Devleti ile aralarında savaş için ittifak veya iştirak olan devlet zararına olarak Türkiye'de işlenmesi halinde de bu madde hükümleri uygulanır.
145	**Madde 145. (Değ:11/6/1936-3038/1 m.)** Türk bayrağını veya Devletin diğer bir hakimiyet alametini tahkir kastı ile bulunduğu yerden söküp kaldıran veya yırtan, bozan, yahut diğer her hangi bir suretle tezlil eden kimse, bir seneden 3 seneye kadar hapis olunur. Ceza Kanununun tatbikatında Türk bayrağından	300	**Devletin egemenlik alametlerini aşağılama** **Madde 300.** (1) Türk Bayrağını yırtarak, yakarak veya sair surette ve alenen aşağılayan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu hüküm, Anayasada belirlenen beyaz ay yıldızlı al bayrak özelliklerini taşıyan ve Türkiye Cumhuriyeti Devletinin egemenlik alameti olarak kullanılan her türlü işaret hak-

TCK 765-5237 KARŞILAŞTIRMASI

No	765 Madde Metni	No	5237 Madde Metni
145	maksat Devletin resmi bayrağı ile milli renkleri taşıyan her hangi bir bayraktır. Bayraktan başka her hangi bir şey üzerinde bulunan milli renkleri tahkir kasdile bulunduğu yerden söküp kaldıran veya yırtan, bozan yahut diğer her hangi bir suretle tezlil eden kimse hakkında da aynı ceza verilir. Bu maddede yazılı cürüm yabancı bir memlekette bir Türk tarafından işlenirse, ceza üçte birden eksik olmamak üzere artırılır.	300	kında uygulanır. (2) İstiklal Marşını alenen aşağılayan kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (3) Bu maddede tanımlanan suçların yabancı bir ülkede bir Türk vatandaşı tarafından işlenmesi halinde, verilecek ceza üçte bir oranında artırılır.
146	**Madde 146.** Türkiye Cumhuriyeti Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil veya ilgaya ve bu kanun ile teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisi'ni iskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs edenler, ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına mahkum olur. 65. maddede gösterilen şekil ve suretlerle gerek yalnızca gerek birkaç kişi ile birlikte kavli veya tahriri veya fiili fesat çıkararak veya meydan ve sokaklarda ve nasın toplandığı mahallerde nutuk irat veyahut yafta talik veya neşriyat icra ederek bu cürümleri işlemeğe teşvik edenler hakkında, yapılan	309 ve 311	**Anayasayı İhlal** **Madde 309.** (1) Cebir ve şiddet kullanarak, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya veya bu düzen yerine başka bir düzen getirmeye veya bu düzenin fiilen uygulanmasını önlemeye teşebbüs edenler ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılırlar. (2) Bu suçun işlenmesi sırasında başka suçların işlenmesi halinde, ayrıca bu suçlardan dolayı ilgili hükümlere göre cezaya hükmolunur. (3) Bu maddede tanımlanan suçların işlenmesi dolayısıyla tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. **Yasama organına karşı suç** **Madde 311.** (1) Cebir ve

No	765 Madde Metni	No	5237 Madde Metni
146	fesat teşebbüs derecesinde kalsa dahi ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası hükmolunur. (Ek:6/7/1960-15/1 m.) Birinci fıkrada yazılı suça ikinci fıkrada gösterilenden gayri surette iştirak eden fer'i şerikler hakkında beş seneden onbeş seneye kadar ağır hapis ve amme hizmetlerinden müebbeden memnuiyet cezası hükmolunur.	309 ve 311	şiddet kullanarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni ortadan kaldırmaya veya Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görevlerini kısmen veya tamamen yapmasını engellemeye teşebbüs edenler ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıyla cezalandırılırlar. (2) Bu suçun işlenmesi sırasında başka suçların işlenmesi halinde, ayrıca bu suçlardan dolayı ilgili hükümlere göre cezaya hükmolunur.
147	**Madde 147.** Türkiye Cumhuriyeti İcra Vekilleri Heyeti'ni cebren iskat veya vazife görmekten cebren menedenlerle bunları teşvik eyliyenlere ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası hükmolunur.	312	**Hükumete karşı suç** Madde 312. (1) Cebir ve şiddet kullanarak Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'ni ortadan kaldırmaya veya görevlerini yapmasını kısmen veya tamamen engellemeye teşebbüs eden kimseye ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilir. (2) Bu suçun işlenmesi sırasında başka suçların işlenmesi halinde, ayrıca bu suçlardan dolayı ilgili hükümlere göre cezaya hükmolunur.
148	**Madde 148 (Değ:11/6/1936-3038/1m.)** Her kim bir yabancının hizmetinde veya onun lehinde çalışmak üzere Hükümetin tasvibi olmaksızın memleket dahilinde yurttaşlardan asker yazar veya bunları silahlandırırsa üç seneden altı seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.	320	**Yabancı hizmetine asker yazma, yazılma** **Madde 320.** (1) Hükümetin izni olmaksızın bir yabancı veya yabancı Devlet hizmetinde veya bunların lehinde çalışmak üzere Ülke içinde vatandaşlardan asker yazan veya vatandaşları silahlandıran kimseye üç yıldan altı yıla kadar hapis cezası verilir. (2) Asker yazılanlar veya si-

TCK 765-5237 KARŞILAŞTIRMASI

No	765 Madde Metni	No	5237 Madde Metni
148	Asker yazılanlar veya silahlandırılanlar arasında, hizmet halinde olan askerler veya henüz askeri mükellefiyete tabi bulunan kimseler varsa ceza üçte birden aşağı olmamak üzere artırılır.	320	lahlandırılanlar arasından asker veya askerlik çağında olanlar varsa ceza üçte biri oranında artırılır. (3) Birinci fıkradaki hizmeti kabul eden kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.
149	**Madde 149. (Değ:29/6/1938-3531/1 m.)** Her kim Hükümet aleyhine halkı silah veya uyuşturucu yahut boğucu veya yakıcı gazlar veya patlayıcı maddeler kullanmak suretile isyana veya Türkiye ahalisini birbiri aleyhine silahlandırarak mukateleye teşvik eylerse yirmi seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasile cezalandırılır. Eğer bu teşvik neticesi olarak isyan veya kıtal zuhur etmişse buna sebebiyet veren veya asilere kumanda eden kimseler hakkında ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası verilir. Bu cürümlere yalnız iştirak etmiş olanlar altı seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasile cezalandırılırlar. Birinci fıkrada yazılı silahlar ve diğer maddeler yalnız bir yere depo edilmiş olsa dahi isyan silahlı sayılır.	214 ve 313	**Suç işlemeye tahrik** **Madde 214.** (1) Suç işlemek için alenen tahrikte bulunan kişi, altı aydan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Halkın bir kısmını diğer bir kısmına karşı silahlandırarak, birbirini öldürmeye tahrik eden kişi, onbeş yıldan yirmidört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (3) Tahrik konusu suçların işlenmesi halinde, tahrik eden kişi, bu suçlara azmettiren sıfatıyla cezalandırılır. **Türkiye Cumhuriyeti Hükumeti'ne karşı silâhlı isyan** **Madde 313.** (1) Halkı, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine karşı silahlı bir isyana tahrik eden kimseye onbeş yıldan yirmi yıla kadar hapis cezası verilir. İsyan gerçekleştiğinde, tahrik eden kişi hakkında yirmi yıldan yirmibeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. (2) Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'ne karşı silahlı isyanı idare eden kişi, ağırlaştırılmış müebbet hapis ce zası ile cezalandırılır. İsyana katılan diğer kişilere altı yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

No	765 Madde Metni	No	5237 Madde Metni
149		214 ve 313	(3) Bir ve ikinci fıkrada tanımlanan suçların, Devletin savaş halinde olmasının sağladığı kolaylıktan yararlanmak suretiyle işlenmesi halinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur. (4) Bir ve ikinci fıkrada tanımlanan suçların işlenmesi sırasında başka suçların işlenmesi halinde, ayrıca bu suçlardan dolayı ilgili hükümlere göre cezaya hükmolunur.
150	**Madde 150.** Bir fesat heyetine maksadını icra için silah, cephane, bıçak, bomba veya buna mümasil sair yıkıcı, yakıcı veya öldürücü aleti yapan veya icat eden veya nakil eden veya hazırlayan veya ecnebi memleketlerden Türkiye'ye sokan yahut gizleyen veya taşıyan kimseler muvakkaten ağır hapse konulur.	315	**Silâh sağlama** **Madde 315.** (1) Yukarıdaki maddede tanımlanan örgütlerin faaliyetlerinde kullanılmak maksadıyla bunların amaçlarını bilerek, bu örgütlere üretmek, satın almak veya ülkeye sokmak suretiyle silah temin eden, nakleden veya depolayan kişi, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
151	**Madde 151. (Değ: 29/6/1938-3531/1 m.)** Bundan evvelki maddelerde yazılı cürümlerden birine muttali olan her fert, bunu derhal Hükümete haber vermeğe mecburdur. Bu mecburiyeti makbul bir mazerete müstenid olmaksızın yapmayanlar, fesad fiile çıkarsa bir seneden ve fiile çıkmazsa altı aydan aşağı olmamak üzere hapsolunur. Fesatçıları bilerek muay-	278	**Suçu bildirmeme** **Madde 278.** (1) İşlenmekte olan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) İşlenmiş olmakla birlikte, sebebiyet verdiği neticelerin sınırlandırılması halen mümkün bulunan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi, yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır. (3) Mağdurun onbeş yaşını bitirmemiş bir çocuk, bedensel veya ruhsal bakımdan özürlü

TCK 765-5237 KARŞILAŞTIRMASI

No	765 Madde Metni	No	5237 Madde Metni
151	yen mevkilerin gayri yerlerden sokan ve memleket içinde bir yerden diğer bir yere nakledenler muvakkat ağır hapis cezasile cezalandırılırlar.	278	olan ya da hamileliği nedeniyle kendisini savunamayacak durumda bulunan kimse olması halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza, yarı oranında artırılır.
152	**Madde 152.** Bir kimse, devlet tarafından memuriyeti yahut devletçe makbul olacak bir sebep olmadıkça bir asker kıtasının veya donanmanın veya harp gemisinin veyahut bir kale veya bir müstahkem mevkiin yahut bir liman veya bir şehrin kumandasını alırsa veya memur olduğu askeri kumandanlığı terk etmesi için devlet tarafından vaki olan emirlere kezalik makbul sebep olmadıkça itaat etmeyerek başında tutarsa müebbet ağır hapis cezasına mahkum olur.	317	**Askeri komutanlıkların gasbı** **Madde 317.** (1) Kanunen yetkili olmadıkları veya Devlet tarafından memur edilmedikleri halde, bir asker kıtasının veya donanmasının veya savaş gemisinin veya savaş hava filosunun veya bir kale veya müstahkem mevkiin veya bir askerî üssün veya tesisin, bir liman veya şehrin komutasını alanlara müebbet hapis cezası verilir. (2) Kanunen yetkili olmaları veya Devlet tarafından görevlendirilmeleri suretiyle yukarıda gösterilen yerlerin komutanı bulunanlardan, yetkili makamlarca komutanlığı terk etmeleri için verilen emirlere uymayanlara da aynı ceza verilir.
153	**Madde 153. (Değ:11/6/1936-3038/1 m.)** Askerleri kanunlara karşı itaatsizliğe veya yeminlerini bozmağa veya askeri inzibat vazifelerini veya askerlik sanatlarına dahil diğer vazifelerini ihlale teşvik eden veya kanunlara, yeminlerine, inzibat veya sair askeri vazifelere muhalif	319	**Askerleri itaatsizliğe teşvik** **Madde 319.** (1) Askerleri veya askerî idareye bağlı olarak görev yapan diğer kişileri kanunlara karşı itaatsizliğe veya yeminlerini bozmaya veya askerî disiplini veya askerlik hizmetine ilişkin görevlerini ihlale yönelten ve tahrik edenler ile kanunlara,

No	765 Madde Metni	No	5237 Madde Metni
153	hareketleri medhü istihsan yolunda asker önünde sözler sarfeden kimse, fiil daha ağır bir cürüm teşkil etmediği takdirde yalnız bundan dolayı bir seneden üç seneye kadar ağır hapis cezasile cezalandırılır. Fiil alenen işlenmiş ise, verilecek ceza iki seneden beş seneye kadar ağır hapistir. Fiil, harp zamanında işlenmiş ise, ceza üçte birden eksik olmamak üzere artırılır. Fiil: 1. Matbuat vasıtasile veya her hangi bir propaganda vasıtasile; 2. Umumi veya umuma açık bir mahalde ve birden ziyade kimseler huzurunda; 3. Toplanılan mahal veya içtimaa iştirak edenlerin adedi veya toplantının mevzuu ve gayesi itibarile hususi mahiyeti haiz olmıyan bir içtimada işlenmiş olursa Ceza Kanunu'nun tatbikında aleni olarak işlenmiş sayılır. Zabıta kuvvetlerine karşı bu fiilleri işleyenler hakkında da aynı hükümler tatbik olunur.	319	yeminlere veya disiplin veya diğer görevlere aykırı hareketleri askerler önünde öven veya iyi gördüğünü söyleyen kimselere, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir. (2) Fiil, aleni olarak işlenmişse iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir. (3) Fiil, savaş zamanında işlenmiş ise ceza bir katı oranında artırılır.
155	**Madde 155.** Geçen maddelerde yazılı olan ahval haricinde kanunlara karşı gelmeğe halkı teşvik	318 ve 319	**Halkı askerlikten soğutma** **Madde 318.** (1) Halkı, askerlik hizmetinden soğutacak

TCK 765-5237 KARŞILAŞTIRMASI

No	765 Madde Metni	No	5237 Madde Metni
155	ile memleketin emniyetine tehlike iras edecek surette makale neşir edenler veya halkı askerlik hizmetinden soğutmak yolunda neşriyatta veya telkinatta bulunanlar yahut umumi bir içtimada veya nasın toplandığı yerlerde bu suretle nutuk irat edenler iki aydan iki seneye kadar hapis olunur ve bunlardan yirmi beş liradan iki yüz liraya kadar ağır cezayı nakdi alınır.	318 ve 319	etkinlikte teşvik veya telkinde bulunanlara veya propaganda yapanlara altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir. (2) Fiil, basın ve yayın yolu ile işlenirse ceza yarısı oranında artırılır. **Askerleri itaatsizliğe teşvik** **Madde 319.** (1) Askerleri veya askerî idareye bağlı olarak görev yapan diğer kişileri kanunlara karşı itaatsizliğe veya yeminlerini bozmaya veya askerî disiplini veya askerlik hizmetine ilişkin görevlerini ihlale yönelten ve tahrik edenler ile kanunlara, yeminlere veya disiplin veya diğer görevlere aykırı hareketleri askerler önünde öven veya iyi gördüğünü söyleyen kimselere, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir. (2) Fiil, aleni olarak işlenmişse iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir. (3) Fiil, savaş zamanında işlenmiş ise ceza bir katı oranında artırılır.
156 ve 157	**Madde 156.** Reisicumhur hakkında suikasitte bulunanlarla buna teşebbüs edenler fiilleri teşebbüsü tam derecesinde ise ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasiyle, nakıs ise müebbet ağır hapis ile, cezalandırılır. **Madde 157.** Bir kimse	310	**Cumhurbaşkanına suikast ve fiilî saldırı** **Madde 310.** (1) Cumhurbaşkanına suikastta bulunan kişi, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır. Bu fiile teşebbüs edilmesi halinde de suç tamamlanmış gibi cezaya hükmolunur. (2) Cumhurbaşkanına karşı diğer fiili saldırılarda bulunan

No	765 Madde Metni	No	5237 Madde Metni
156 ve 157	yukarıki maddede yazılı halden başka suretle reisicumhura karşı fiili tecavüzde bulunacak olursa işbu tecavüzün kanunen muayyen olan cezası daha şedit olmadığı takdirde beş seneden aşağı olmamak üzere ağırhapse konulur.	310	kimse hakkında, ilgili suça ilişkin ceza yarı oranında artırılarak hükmolunur. Ancak, bu suretle verilecek ceza beş yıldan az olamaz.
168 169 ve 170	**Madde 168. (Değ:21/1/1983-2787/11 m.)** Her kim, 125, 131, 146, 147, 149 ve 156. maddelerde yazılı cürümleri işlemek için silahlı cemiyet ve çete teşkil eder yahut böyle bir cemiyet ve çetede amirliği ve kumandayı ve hususi bir vazifeyi haiz olursa onbeş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasına mahkum olur. Cemiyet ve çetenin sair efradı on yıldan onbeş yıla kadar ağır hapisle cezalandırılır. **Madde 169.** 64 ve 65. maddelerde beyan olunan hal haricinde her kim, böyle bir cemiyete ve çeteye hal ve sıfatlarını bilerek barınacak yer gösterir veya yardım eder yahut erzak veya esliha ve cephane veya elbise tedarik (...) ederse üç seneden beş seneye kadar ağır hapis ile cezalandırılır. **Madde 170.** Hükümet tarafından ihtar vukuundan evvel veya vukuunu müteakip cemiyeti ve çe-	314 ve 315	**Silâhlı örgüt** **Madde 314.** (1) Bu kısmın dördüncü ve beşinci bölümlerinde yer alan suçları işlemek amacıyla, silahlı örgüt kuran veya yöneten kişi, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Birinci fıkrada tanımlanan örgüte üye olanlara, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir. (3) Suç işlemek amaciyla örgüt kurma suçuna ilişkin diğer hükümler, bu suç açısından aynen uygulanır. **Silâh sağlama** **Madde 315.** (1) Yukarıdaki maddede tanımlanan örgütlerin faaliyetlerindekullanılmak maksadıyla bunların amaçlarını bilerek, bu örgütlere üretmek, satın almak veya ülkeye sokmak suretiyle silah temin eden, nakleden veya depolayan kişi, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

TCK
765-5237
KARŞILAŞTIRMASI

No	765 Madde Metni	No	5237 Madde Metni
168 169 ve 170	teyi dağıtanlar veya bunun teşekkülünden gaye olan cürmün işlenmesini men edenler keza cemiyet ve çetenin teşekkülüne iştirak etmemiş veya bunlar üzerinde bir kumandayı haiz olmamış olmakla beraber hükümet memurlarının veya zabıta kuvvetlerinin ihtarından evvel veya onu müteakip cemiyet ve çeteden mukavemet göstermeksizin çekilerek silahlarını terk ve teslim edenler veya taharriyata başlandıktan sonra töhmette şeriki olanları tevkif ettirmek esbabını istihsal edenler hakkında ceza verilmez.	314 ve 315	
171	**Madde 171. (Değ:11/6/1936-3038/1 m.)** 125, 131, 133, 146, 147, 149 ve 156. maddelerde yazılı cürümlerden birini veya bazılarını hususi vasıtalarla işlemek üzere bir kaç kişi aralarında gizlice ittifak ederlerse bunlardan her biri aşağıda yazılı cezaları görür. 1. Yukarıdaki fıkrada yazılı ittifak 125, 131, 133 ve 156. maddelerde yazılı cürümlerin yapılmasına dair ise sekiz seneden on beş seneye kadar ağır hapis cezası hükmolunur. 2. Bu ittifak 146 ve 147. maddelerde gösterilen cürümlerin icrasına	316	**Suç için anlaşma** **Madde 316.** (1) Bu kısmın dördüncü ve beşinci bölümlerinde yer alan suçlardan herhangi birini elverişli vasıtalarla işlemek üzere iki veya daha fazla kişi, maddi olgularla belirlenen bir biçimde anlaşırlarsa, suçların ağırlık derecesine göre üç yıldan oniki yıla kadar hapis cezası verilir. (2) Amaçlanan suç işlenmeden veya anlaşma dolayısıyla soruşturmaya başlanmadan önce bu ittifaktan çekilenlere ceza verilmez.

No	765 Madde Metni	No	5237 Madde Metni
171	müteallik ise dört seneden on iki seneye ve 149. maddede gösterilen cürümlerin icrasına aid ise üç seneden yedi seneye kadar ağır hapis cezası verilir. Cürmün icrasına ve kanuni takibata başlanmazdan evvel bu ittifaktan çekilenler ceza görmezler.	316	
384	**Madde 384. (Yeni düzen: 28 /09/197-1490/ 11m.)** I. (Değ: 7/6/19792245/ 11 m.) Zor veya nüfuz kullanarak veya tehditle veya hileyle kara ulaşım aracının hareket etmesini engelleyen, ettirmeyen veya hareket halinde bulunanları durduran veya gitmekte olduğu yerden başka yere gönderten kimse bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Eylem halkın yararlanmasına arz edilmiş kara ulaşım aracı hakkında işlenirse iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir. Eylem silahla veya iki veya daha çok kişi tarafından birlikte işlenirse ceza yarı oranında artırılır. II. (Değ: 7/6/1979-2245/ 11 m.) Zor veya nüfuz kullanarak veya tehditle veya hileyle deniz ulaşım aracını hareket ettirmeyen veya hareket halinde bulunanları durduran veya gitmekte ol-	223	**Ulaşım araçlarının kaçırılması veya alıkonulması** **Madde 223.** (1) Cebir veya tehdit kullanarak ya da hukuka aykırı başka bir davranışla kara ulaşım aracının hareket etmesini engelleyen, bu aracı hareket halinde iken durduran veya gitmekte olduğu yerden başka yere götüren kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Suçun konusunun deniz veya demiryolu ulaşım aracı olması halinde, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. (3) Cebir veya tehdit kullanarak ya da hukuka aykırı başka bir davranışla hava ulaşım aracının hareket etmesini engelleyen veya bu aracı gitmekte olduğu yerden başka yere götüren kişi, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (4) Bu suçların işlenmesi sırasında kişilerin hürriyetinin tahdit edilmesi dolayısıyla ayrıca cezaya hükmolunur.

TCK 765-5237 KARŞILAŞTIRMASI

No	765 Madde Metni	No	5237 Madde Metni
384	duğu yerden başka bir yere götüren veya gönderten kimse iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Eylem halkın yararlanmasına arz edilmiş deniz ulaşım aracı hakkında işlenirse üç yıldan altı yıla kadar hapis cezası verilir. Eylem silahla veya iki veya daha çok kişi tarafından birlikte işlenirse ceza yarı oranında artırılır. III. (Değ:7/6/1979-2245/11 m.) Her kim bir uçağı kaçırır veya hareket etmesine engel olur veya bu eylemlere teşebbüs ederse üç yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılır. Kaçırılan veya hareketi engellenen veya bu eylemlere teşebbüs edilen uçak halkın yararlanmasına arz edilmiş ise dört yıldan altı yıla kadar hapis cezası verilir. Kaçırma veya hareketi engelleme veya bunlara teşebbüs eylemleri zorla veya tehditle veya hileyle işlenirse birinci fıkrada yazılı durumda dört yıldan altı yıla, ikinci fıkrada yazılı durumda beş yıldan yedi yıla kadar ağır hapis cezası verilir. IV. Her kim cebir ve şiddet veya tehdit veya hile ile bir uçağı gitmekte olduğu	223	(5) Bu suçların işlenmesi sırasında kasten yaralama suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerinin gerçekleşmesi durumunda, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.

No	765 Madde Metni	No	5237 Madde Metni
384	yerden başka bir yere sevk ettirir veya sevk eder veya bu fiillerden birine teşebbüs ederse on seneden onbeş seneye kadar ağır hapis cezasiyle cezalandırılır. V Her kim yerde bulunan bir uçağı tahrip veya imha ederse beş seneden on seneye kadar ağır hapis cezasiyle cezalandırılır. Bir uçağı, hareketine mani olacak derecede bozan veya zarar veren kimse, yapılan tahribatın derecesine göre, bir seneden beş seneye kadar ağır hapis cezasiyle cezalandırılır. Uçak umumun istifadesine arz edilmiş ise, hükmedilecek ceza birinci fıkrada yazılı olan halde yedi sene, ikinci fıkrada yazılı olan halde üç sene ağır hapisten aşağı olamaz. Madde 385 Bir kimse kasten demiryolu üzerine bir şey koyarak yahut rayların makaslarını kapayarak veya açarak yahut yanlış işaretler vererek veya her ne suretle olursa olsun bir hareket yaparak bir kaza vukuu tehlikesine meydan verirse beş seneye kadar ağır hapse mahkum olur. Eğer kaza vukua gelmiş ise ağır hapis cezası beş seneden on seneye kadardır.		

TCK
765-5237
KARŞILAŞTIRMASI

765 SAYILI TCK'DA OLAN ANCAK YENİ TCK'DA KARŞILIĞI BUNUNAMAYAN MADDELER

Madde 154. (Değişik: 29/6/1938 - 3531/1 m.)

Geçen maddelerde yazılı olan cürümleri işlemeğe halkı teşvik etmek üzere basılmış veya basılmamış evrak ve risaleleri fesad kasdile veya münderecatını bilerek neşretmek üzere iken ele geçirilen kimse bir seneden üç seneye kadar hapsolunur.

Madde 172. (Değişik: 11/6/1936 - 3038/1 m.)

64 ve 65. maddelerde yazılı haller haricinde her kim meydanlarda ve toplanma mahallerinde alenen ahaliyi 125, 131, 146, 147, 149 ve 156. maddelerdeki cürümlerden birini işlemeğe tahrik ederse yalnız bu hareketinden dolayı, eğer tahrik ettiği fiil 125, 131 ve 156. maddelerdeki fiillerden ise üç seneden beş seneye kadar ve 146, 147 ve 149. maddelerdeki fiillerden ise iki seneden dört seneye kadar ağır hapis cezası hükmolunur ve her iki takdirde elli liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası alınır. (Son fıkra Mülga: 6/6/1991 - 3756/26 m.)

Madde 499. (Değişik: 28/9/1971 - 1490/18 m.)

Her kim, para veya eşya veya hukukça hükmü haiz bir senet almak için bir kimseyi hapseder yahut dağa veya tenha bir mahalle kaldırırsa, maksadına nail olmamış ise onbeş seneden yirmi seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır. Maksadına nail olmuş ise cezanın yukarı haddi hükmolunur.

Değişik: 21/11/1990-3679/24 m.) Her kim, birinci fıkrada gösterilen fiili siyasi veya sosyal maksatlarla veya resmi makamları bir işi yapmaya veya yapmamaya icbar için işlerse müebbet ağır hapis cezasıyla cezalandırılır.

KAYNAKLAR

GENEL KAYNAKLAR

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, Ankara 1988.

Ansiklopedik Siyasi Terimler ve Örgütler Sözlüğü, Evren Matbaacılık, Ankara 1992.

Yirmi Birinci YüzYılda Yönetim, Editör Vali Koraltay Nitas, İçişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara 2003.

Gleizal, Jacques, Jean, Prof. Dr. - Journes, Claude, Domenach - Gatti, J. Prof. Dr., *Batı Demokrasilerinde Polis,* Çev.: Mustafa Kandemir, Temiz Yayınları, Ankara 2000.

Akman, Nurettin, Dr. Bnb., *Yönetimde İç Güvenlik ve Jandarma,* Genelkurmay Başkanlığı Yayınları, Ankara 1991.

Devletin Kavram ve Kapsamı, MGK Genel Sekreterliği Yayınları, Ankara 1990.

Yeni Güvenlik Anlayışı ve Arayışları, Türkiye'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi, Harp Akademileri Yayını, İstanbul 2001.

Türkiye Gerçekleri ve Terörizm (Beyaz Kitap), Başbakanlık Yayını, Ankara 1973.

Kollık Hizmetleri, İç Düzen, Genel Rapor, Kitap I, İçişleri Bakanlığı, İç Düzen Yayınları, Ankara 1972.

Avrupa ve Akdeniz Askeri Statülü Zabıta Kuvvetleri ve Jandarmalar Birliği (FIEP) Yayınları.

KİTAPLAR

Altuğ, Yılmaz, Prof. Dr., *Terörün Anatomisi,* Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1995.

KAYNAKLAR

Mango, Andrew, *Türkiye'nin Terörle Savaşı*, Doğan Kitap, İstanbul 2005.

Tacar, Y. Pulat (E) Büyükelçi, *Terör ve Demokrasi*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1999.

Ergil, Doğu, Prof. Dr., *Türkiye'de Terör ve Şiddet*, Turhan Kitabevi, Ankara 1980.

Usta, Orhan, *Güneydoğu'da Terör Görünümü ve Devlet Siyaseti*, Siirt Valiliği Yayınları, Ankara 2003.

George, Alexander - Hermen, Edward - O'Sullıvan, Gerry - Chomsky, Naom, *Terörizm Efsanesi*, Ayraç Yayınevi, Ankara 1999.

Çitlioğlu, Ercan Dr. *Gri Tehdit, Terörizm*, Ümit Yayıncılık, Ankara 2005.

Şenel, Muazzez, Turhan Alaattin (E) Vali, *Genel Hatlarıyla Terörizm*, Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1997.

Türkiye ve Terör, Güvenlik ve Yargı Muhabirleri Derneği Yayını, Ankara 1990.

Daver, Bülent Prof. Dr., *Çağdaş Siyasal Doktrinler*, Sevinç Matbaası, Ankara 1969.

Vedat, Şadillili, *Türkiye'de Kürtçülük Hareketleri ve İsyanlar*, Kon Yayınları, Ankara 1980.

Şimşir, N. Bilal (E) Büyükelçi, *Ermeni Meselesi*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2005.

Kışlalı, Mehmet Ali, *Güneydoğu Düşük Yoğunluklu Çatışma*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1996.

Lewıs, Bernard, *Ortadoğu*, Çev.: Selen Y. Kölay, Arkadaş Yayınevi, Ankara 2005

Yerasimos, Stefanos, *Azgelişmişlik Sürecinde Türkiye*, Çev.:Babür.Kuzucu, 2 cilt, Gözlem Yayınları, İstanbul ,1977.

Fromkin, David, *Barışa Son Veren Barış*, Çev.: Mehmet Harmancı, Sabah Kitapları, İstanbul 1993.

Nutter, Jacop John, *CIA'nın Karanlık Operasyonları*, Çev.: Ahmet Saraçoğlu, Güncel Yayıncılık, İstanbul 2005.

Ataöv, Türkkaya Prof. Dr., *Amerika, NATO ve Türkiye*, Aydınlık Yayınları, Ankara 1969.

Ganser, Daniele Dr., *NATO'nun Gizli Orduları*, Çev.:Gülşah Karadağ, Güncel Yayıncılık, İstanbul 2005.

Armaoğlu, H. Fahir Prof. Dr. *Siyasi Tarih*, Sevinç Matbaası, Ankara 1964.

Mumcu, Uğur, *Silah Kaçaklığı ve Terör*, Tekin Yayınevi, İstanbul 1982.

Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri, 1985.

Taheri, Amir, *Kutsal Terörün İç Yüzü*, Sel Yayıncılık, İstanbul , 1990.

Marcellin, Raymond, *Kamu Düzeni ve İhtilalci Gruplar*, İçişleri Bakanlığı Yayını, Ankara 1969.

Kepel, Gilles, *Cihat*, Çev.: Haldun Bayrı, Doğan Kitapçılık, İstanbul 2000.
Yıldırım, Mustafa, *Sivil Örümceğin Ağında*, UDY Yayınları, Ankara 2006.
Öke, Kemal Mim Prof. Dr. *Küresel Toplum*, ASAM Yayınları, Ankara 2001.
Reeve, Simon *Yeni Çakal'lar: Remzi Yusuf, Usame Bin Ladin ve Terörizmin Geleceği*, Everest yayınları, İstanbul 2001.
Fukuyama, Francis, *Tarihin Sonu ve Son İnsan*, Çev.: Z. Dicleli, Timaş Yayınları, İstanbul 2000.
Brzezinski, Zbigniew, *Büyük Satranç Tahtası*, Çev.: Yelda Türedi, İnkılap Yayınları, İstanbul 2005.
Brzezinski, Zbigniew *Tercih*, Çev.: Cem Küçük, İnkılap Yayınları, İstanbul 2005.
Önder, Tayyar, Ali, *Türkiye'nin Etnik Yapısı* Pozitif Yayınları, İstanbul 2005.
Gürses, Emin, *Ayrılıkçı Terörün Anatomisi*, Bağlam Yayınları, İstanbul 2003.
Öymen, Onur, (E) Büyükelçi *Silahsız Savaş*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2003.
Mumcu, Uğur, *Kürt Dosyası*, UMAG Vakfı Yayınları, Ankara 2004
Bölügiray, Nevzat, (E) Korgeneral, *Özal Döneminde Bölücü Terör*, Tekin Yayınevi, Ankara 1992.
Yunusoğlu, Kürşat, *Devlet Güvenliği ve İstihbarat*, Emniyet genel Müdürlüğü yayınları, Ankara 1992.
Yılmaz, Veli, *Terör Hukuku ve Avrupa Demokrasisi*, Tüm Zamanlar Yayınevi. İstanbul 1993.
Suç ve Suçlu Profili, 1, 3-4. ciltler, Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2001-2004.
Alkan, Necati, *Psikolojik Harekat, Terörizm ve Polis*, TEMÜH Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2000.
Arslanoğlu, Kaan, *Politik Psikiyatri*, Adam Yayıncılık, İstanbul 2003.
Davutoğlu, Ahmet, Prof. Dr. *Stratejik Derinlik*, Küre Yayınları, İstanbul 2004.
Özkan, Tuncay, *MİT'in Gizli Tarihi*, Alfa Yayınları, İstanbul 2003.

TEBLİĞLER, ARAŞTIRMA RAPORLARI, TEZLER VE MAKALELER

Vurmay, Miray H., *Tanımlanamayan Düşman Terör*, Cumhuriyet Strateji, Yıl 2005, S. 59.
Dönmezer, Sulhi Ord. Prof. Dr., *Milletlerarası Tedhişçilik*, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası Cilt CXLIV, S. (1-4), Yıl 1980.

KAYNAKLAR

Yamaç, Fatih, *Siber Terörizm*, Polis Dergisi, Yıl 2001, S. 29.

Köprülü, Timuçin, "Suç ve Suçlulukla Mücadelede İadenin Önemi ve Uygulamalar" Konferansı, *Siyasi Suç İstisnası ve Terörizm*, Çankaya Üniversitesi, Ankara 30.03.2004.

Yaşın, Kılıç Gözde, *Terörün Kullanımı*, Cumhuriyet Strateji, Yıl 2005, S. 32.

Akgün, Birol Yrd. Doç. Dr., "Küreselleşme Çağında Terör ve Karşı Terör: Amerika'nın İşi Neden Zor", *Stratejik Analiz Dergisi*, Yıl 2001, S. 18.

Ergil, Doğu Prof. Dr. "Terörizmin Mantığı ve Hedefi", *AÜ SBF Dergisi*, Muammer Aksoy'a Armağan, Cilt XLVI, S. (1-2) Yıl 1991.

Korkmaz, Gürol, "Tanımı Sorunlu Bir Kavram: Terör", *Polis Dergisi*, Yıl 1998, S. 14.

Onulduran, Ersin Doç. Dr., *Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Faktör: Terörizm, Uluslararası Terörizm ve Gençlik*, MEB Basımevi, Ankara 1987.

Tansi, Deniz Yrd. Doç. Dr., "ABD'nin Ulusal Güvenlik Anlayışı ve Türkiye", *Cumhuriyet Strateji*, Yıl 2005, S. 64.

Dumanlı, Cihangir, "Pentagon'un Yeni Haritası", *Cumhuriyet Strateji*, Yıl 2004, S. 10.

Eslen, Nejat (E) Tuğg., "Sonu Belli Olmayan Savaş", *Cumhuriyet Strateji*, Yıl 2006, S. 86.

Eslen, Nejat (E) Tuğg., "Yeni YüzYıl Nasıl Şekilleniyor?", *Cumhuriyet Strateji*, Yıl 2005, S. 51.

Çelikpala, Mithat, "Yeni Dünya Düzeninde Barışın İnşası", *Cumhuriyet Strateji*, Yıl 2005, S. 59.

Külebi, Ali, "Asimetrik Savaş Kavramı ve Tehditler", *Cumhuriyet Strateji*, Yıl 2005, S. 32.

Vurmay, Miray H., "Ortadoğu'nun Terör Çıkmazı", *Cumhuriyet Strateji*, Yıl 2005, S. 32.

Raşid, Ahmed, "Pakistan ve Taliban", Çev.:Ayşe Özkan, Birgül Demirtaş Coşkun, *Stratejik Analiz Dergisi*, Ekim 2001,Cilt 2, S. 18.

Göral, Sevinç F. Psikolog - Göka, Erol, Doç. Dr., "Arap Dünyası ve Şü Örneğinde Uluslararası İlişkilerde Dinin Rolü", *Stratejik Analiz Dergisi*, Kasım 2003, S. 43.

Laçiner, Sedat Dr. *11 Eylül Olayları (Yeni Terörizm) ve Ermeni Sorunu*, *Stratejik Analiz Dergisi*, Yıl 2001, S. 19.

Muhammed, Ati Abdel, "Militan İslamcılığın Sonu mu?", *Stratejik Analiz Dergisi*, Yıl 2003, S. 23.

Çitlioğlu, Ercan Dr., "Radikal İslam'ın Kökenleri", *Cumhuriyet Strateji*, Yıl 2005, S. 57.

Sadowski, "Türkiye Stratejik Önemini Koruyor", Çev.: Soli Özel, *Görüş Dergisi*, Kasım 1993.

Erkmen, Serhat, Çitlioğlu, Ercan Dr., "El Kaide, Londra ve Sonrası", *Stratejik Analiz Dergisi*, Ağustos 2005, S. 64.

Özcan, Nihat Ali Dr., *Cumhuriyet Strateji*, Yıl 2004, S. 12.

Çelikpala, Mithat, "Yeni Dünya Düzeninde Barışın İnşası?", *Cumhuriyet Strateji*, Yıl 2 S. 59.

Sezal, Rana S., "Küresel Çağın Yeni Yöneticileri: Ulusötesi Kapitalist Sınıf mı?", *Stratejik Analiz Dergisi*, Yıl 2001, S. 18.

Madrid Kulübü, Demokrasi, Terörizm ve Güvenlik Uluslararası Zirvesi Sonuç Bildirileri, Madrid, 8-11 Mart 2005.

Erkmen, Serhat, "Terörizmin Yeni Miladı", *Stratejik Analiz Dergisi*, Ekim 2001, S. 18.

Hoffman, Bruce, "Günümüzün Terörü", Çev., Ahmet Kaya, *Polis Dergisi*, Yıl 2001, S. 28.

Kuyaksil, Ali, "Uluslararası Sistem ve Terör", *Polis Dergisi*, Yıl 2000, S. 22.

Terörizm Teorileri, Franco Ferracuti, Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Sempozyumu, Ankara 17-18 Nisan 1984, Ankara Üniversitesi Yaymları.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu'nca Hazırlanan İnceleme-Araştırma ve Denetleme Rapor Özetleri (1993-1999), Başbakanlık Basımevi, Ankara 2000.

Türk Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılanması Raporu, Yayınlanmamış İçişleri Bakanlığı Araştırma Raporu, 1994, Ankara

Atilla, Onur, Çiloğlu-Erkut Barış, "Türkiye'de Kronik Gelir Dağılımı Bozukluğu", *Stratejik Analiz Dergisi*, Ekim 2001,Cilt 2,S. 18.

Doğu Sorunu, Teşhisler ve Tespitler, Özel Araştırma Raporu, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Temmuz 1995.

Türkiye'de Yoksulluk Gerçeği Özel Araştırma Raporu, Ankara Kasım 2005.

Yamaç, Fatih, "Avrupa Birliği'nin Güvenlik Algılaması ve Terörizm Sorunsalı", *Polis Dergisi*, Yıl 2000, S. 22.

Karacan, İsmet, *Terörizm Kavram ve Yapısı, Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Sempozyumu*, 17 -20 Nisan 1984, AÜ Yayınları, Ankara 1984.

Tamkoç, Metin, *Uluslararası Terörizmin Rusya ile Bağlantısı, Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Sempozyumu*, 17 -20 Nisan 1984, AÜ Yaymları, Ankara 1984.

Vurmay, Miray H.," Ölümcül Doktrin: Teknolojik Terör", *Cumhuriyet Strateji*, Yıl 2004, S. 14.

Külebi, Ali, *"41.Teröre Karşı İstikrarlı İşbirliği"*, *Cumhuriyet Strateji*, Yıl 2006, S. 89.

Ermiş, Selami, "Biyolojik Terör ve Şarbon Hastalığı", *Polis Dergisi*, Yıl 2001, S. 29.

KAYNAKLAR

Shackley, Theodore, *Dünyanın Çeşitli Bölgelerinde Görülen Bölücü Yıkıcı Terör Eylemleri ve Karşı Mücadelede Uygulanan Etkili Önlemler* (Üçüncü Seçenek), 1990.

Aşgın, Sait Dr., *"Teröristin Psikolojisi"*, *Polis Dergisi*, Yıl 2000, S. 23.

Songar, Ayhan Prof. Dr., *Genel Olarak Terör ve Türkiye'deki Olaylarının Psikiyatrik Değerlendirilmesi*, Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Sempozyumu, Ankara 17-18 Nisan 1984, A.Ü. Yayınları, Ankara 1984.

Vurmay, Miray H., "İntihar Komandoları", *Cumhuriyet Strateji*, Yıl 2005, S. 31.

Çaycı, Sadi Doç. Dr., *"PKK'yla Mücadele, Sınır Ötesi Harekat ve Hukuk"*, *Stratejik Analiz Dergisi*, Ağustos 2005, S. 64.

Kaya, İbrahim Yrd. Doç. Dr., "Eylül Saldırıları ve Sonrası Uluslararası Hukukta Askeri Müdahale", *Stratejik Analiz Dergisi*, Kasım 2001, S. 19.

Şimşek, Ayhan, *"ABD'nin Yeni Küresel Savunma Stratejisi"*, *Cumhuriyet Strateji*, Yıl 2004, S. 2.

Dumanlı, Cihangir, "Önalıcı Savaş", *Cumhuriyet Strateji*, Yıl 2005, S. 33.

Özdağ, Ümit Prof. Dr., *"Terörizm, Küresel Güvenlik ve Türkiye"*, *Stratejik Analiz Dergisi*, Yıl 2001, S. 19.

Fırat, Turhan, Büyükelçi (E), "Birleşmiş Milletler Reformu", *Cumhuriyet Strateji*, Yıl 2005, S. 57.

Atabey, Ömer Serdar Tetkik Hâkimi, *Ceza Hukuku Alanındaki Müktesebat-Örgütlü Suçlar Sonuç Raporu*, TAIEX Semineri 12-13 Temmuz 2002, Paris.

Williams, Phil-Savona, Ernesto, *"Milli Kanunlar ve Sınıraşan Organize Suçlarla Mücadele Yöntemleri"*, Çev.: Mülkiye Başmüfettişi Sadık Altınkaynak, *Türk İdare Dergisi*, Yıl 2001, S. 433.

Gökçora, Aslı, "Göç ve Asimilasyon", *Cumhuriyet Strateji*, Yıl 2005, S. 62.

Külebi, Ali, *ABD'nin Teröre Karşı İstihbarat Zafiyeti*, Cumhuriyet Strateji, Yıl 2005, S. 66.

Yaşamış, Firuz Doç. Dr. *ABD'de Terörle Mücadelede Son Yasal Gelişmeler*, Türk İdare Dergisi, Yıl 1995, S. 408.

Çelikpala, Mithat Dr., "İngiltere'de Terörle Mücadele Tartışmaları", *Cumhuriyet Strateji*, Yıl 2005, S. 68.

Sezgin, Mahmut Niyazi, "İngiltere'nin İnsan Hakları Anlayışı: "Yeni Vatanseverlik Yasası"", *Cumhuriyet Strateji*, Yıl 2005, S. 51.

Ataç, Cemile Akça, "İngiltere'nin Terör İkilemi", *Cumhuriyet Strateji*, Yıl 2006, S. 94.

GAZETELER

Yıldırım, Mustafa, "Sivil Örümceğin Ağında Büyük İşgal", *Cumhuriyet*, dizi, 6-8.10.2005 tarihli.

Kansu, Işık, Eş, Sertaç, "Ortadaki Büyük Oyun: BOP," *Cumhuriyet*, dizi, 22-24.06.2004 tarihli.

Kongar, Emre Prof., "GOP Neyi Amaçlıyor, Neyi Gerçekleştirebilir", *Cumhuriyet*, dizi, 06-07.01.2005.

Göç Teröre Yarıyor, *Cumhuriyet*, 27.11.2005.

Yoksulluk Demokrasiye Tehdit, *Cumhuriyet*, 27.08.2005.

Derrida, Jacques, "Le Monde Diplomatique", *Vatan*, 8-14 Şubat 2004.

Yıldızoğlu, Ergin, "ABD'nin Yeni Savunma Stratejisi", *Cumhuriyet*, 30.03.2005.

Yıldızoğlu, Ergin "Global- Yine Paranoya," *Cumhuriyet*, 9.03.2005,

Habermas, Jürgen "Le Monde Diplomatique," *Vatan*, 8-14 Şubat 2004:

Keyman, Fuat Prof., "Türkiye'nin Irak Politikası", *Radikal*, 12. 03. 2006

"Ekonomik Nedenler Suça İtiyor, En Fazla Göç Alan Kent Antalya," *Cumhuriyet*, "27.11.2005

"Türkiye'nin Suç Haritası", *Vatan*, 11.03.2005

"Uyanın Artık", *Vatan*, 27.08.2005

"Suç Oranı Patladı, Polis Sos Veriyor", *Vatan*, 28.01.2006

Atasoy, Sevil, "Biyoterör Gerçeğin ta Kendisidir", *Hürriyet*, 29.01.2006

Yazman, Ümit Dr., "Politik Psikoloji", *Vatan*, 2005.

Çakır, Ruşen, "PKK HAMAS Olmak İstiyor, Ama Mümkün Değil," *Vatan*, 16.03.2006.

"9 Yaşındaki Oğlum, Ben Şehit Olmak İstiyorum Diyor", *Vatan*, 23.10.2005.

"Rumsfeld'in Yeni Planları", *Cumhuriyet*, 24.04.2006.

"Teröristler İnsani Duyguları Sömürüyor," *Vatan*, 27.04.2006

Yalman, Aytaç (E) Orgeneral, "AB Sürecinde Güvenlik", 31.05-09.06.2005, *Cumhuriyet*

Toynbee, Polly "Çifte Standart Uyguluyorlar," *The Guardian*, Eylül 2005, 7.09.2005 , *Cumhuriyet*,

KAYNAKLAR

İNTERNET SİTELERİ

Tuğtan, Mehmet Ali, Terörizm ve Yeni Dünya Düzeni, *Aydınlanma 1923 Dergisi*, Yıl 2002, S. 39, Hakimiyet-i Milliye Org.

Kaynak, Mahir, Prof., "Terör Bir Örtüdür", Enine, Boyuna Net, 19.11.2003

Acer, Yücel, Doç. Dr. Terörizm Kavramı Açısından Ermeni Terörü ve Genel Nitelikleri, Yrd., http://www.turkishweekly.net/, 28.10.2004

Uluslararası Terör Örgütleri, Fortune City

Hanlı, Hakan, Dr. Global Terörizm: Uluslararası ve Uluslarüstü Boyutu, http:// www. teror.gen.tr/, 02,02,2003

Schaeffer, Brett D. Birleşmiş Milletler Antlaşmaları ve Konferansları Terörizmi Durdurmaya Yetmez, http://www.foreignpolicy.org., 02.12.2003

Erhan, Çağrı, Doç. Dr. Küreselleşme Döneminin Tehditleriyle Mücadele, http://www.teror.gen.tr/ 02.12.2003

Ergül, Ergin, Örgütlü Suçlarla Mücadele Alanında Uluslararası ve Ulusal Çabalar, Tetkik Hakimi, Türk Hukuk Sitesi, Şubat 2002

Laçiner, Sedat, Dr. Yeni Terörizm Yasası: İngiltere PKK ve DHKP-C'yi Yasaklıyor mu? http://www.turkishweekly.net/, 01.03. 2001